Journal of MCU PEACE STUDIES

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

ISSN : 2985-1556 (Online)

Vol. 13 No. 6 (November-December 2025)
ปีที่ 13 ฉบับที่ 6 (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2568)

หลักสูตรสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

Journal of MCU Peace Studies

ปีที่ 13 ฉบับที่ 6 (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2568)

Vol. 13 No. 6 (November-December 2025)

ISSN: 2985-1556 (Online)

● วัตถุประสงค์

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร กำหนดเผยแพร่ปีละ 6 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์, ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน, ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน, ฉบับที่ 4 กรกฎาคม - สิงหาคม, ฉบับที่ 5 กันยายน – ตุลาคม และ ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน – ธันวาคม) ทั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา

วารสารมุ่งเน้นบทความทางด้านพระพุทธศาสนา สันติศึกษา สังคมวิทยา ศิลปศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

The Journal of MCU Peace Studies published 6 time per year (1st issue January - February, 2nd issue March - April, 3rd issue May - June, 4th issue July - August, 5th issue September – October and 6th issue November- December). It aims to promote research and disseminate academic and research articles for researchers, academicians, lecturers and graduate students.

The Journal focuses on Buddhism, Peace Studies, Sociology, Liberal Arts and Multidisciplinary of Humanities and Social Sciences. All the articles published are peer-reviewed by at least two experts. The articles are in both Thai and English.

The articles, submitted for The Journal of MCU Peace Studies, should not be Previously published or under consideration of any other journals. The author should carefully follow the submission instructions of The Journal of MCU Peace Studies including the reference style and format.

Views and opinions expressed in the articles published by The Journal of MCU Peace Studies, are of responsibility by such authors but not the editors and do not necessarily reflect those of the editors.

- **เจ้าของ**

  หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
  สาขาวิชาสันติศึกษา
  มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
  อาคารเรียนรวม ห้อง D 423 79 หมู่ที่ 1
  ถนนพหลโยธิน ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
  จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
  โทรศัพท์ 035248000 ต่อ 8528,
  082-551-5991, 084-320-3962
  journalpeacemcu@gmail.com
  โทรสาร: 035-248000 ต่อ 8528
  https://www.tci-thaijo.org/index.
  php/journal-peace

- **ที่ปรึกษา**

  อธิการบดี
  รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
  คณบดีคณะพุทธศาสตร์
  คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
  เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า
  เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม

- **บรรณาธิการบริหาร**

  พระเมธีวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.
  มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- **กองบรรณาธิการ**

  พระปราโมทย์ วาทโกวิโท, ดร.
  มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
  พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญฺโญ, ดร.
  มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
  ผศ.ดร.ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์
  มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- **Owner**

  Master of Arts Program in Peace Studies,
  Mahachulalongkornrajavidyalaya University
  Zone D, D423 4th floor, School Building,
  79 M.1, Phahon Yothin Road, Lam Sai,
  Wang Noi, Phra Nakhon Si Ayutthaya,
  13170, Thailand.
  Tel: + 66 35 248 000 ext. 8528
  082-551-5991, 084-320-3962
  journalpeacemcu@gmail.com
  Fax: + 66 35 248 000 ext. 8528
  https://www.tci-thaijo.org/index.php/
  journal-peace

- **Advisors**

  The Rector
  Vice-Rector for Academic Affairs
  Dean, Faculty of Buddhism
  Dean, Graduate School
  The Secretary-General of King Prajadhipok's Institute
  The Secretary-General of the Office of the Judiciary

- **Executive Editor**

  Prof.Dr. Phra Medhivajarapundit
  Mahachulalongkornrajavidyalaya University

- **Editorial Board**

  Dr.Phra Pramote Vadakovido
  Mahachulalongkornrajavidyalaya University
  Phrakrupalad Adisak Vajirapañño
  Mahachulalongkornrajavidyalaya University
  Asst.Prof.Dr.Khantong Wattanapradith
  Mahachulalongkornrajavidyalaya University

นายสุชญา ศิริธัญภร
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.อุทัย สติมั่น
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.รัตนะ ปัญญาภา
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
รศ.ดร.นิศานาจ โสภาพล
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ผศ.ดร.ไกรฤกษ์ ศิลาคม
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผศ.ดร.ปราโมทย์ ยอดแก้ว
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ผศ.ดร.สัญญา เคณาภูมิ
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ผศ.ดร.พัทธ์ธีรา นาคอุไรรัตน์
มหาวิทยาลัยมหิดล
ดร.ชลัท ประเทืองรัตนา
สถาบันพระปกเกล้า
รศ.ดร.พิมลพรรณ เพชรสมบัติ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
ดร.สุรชัย พุดชู
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mr.Suchaya Siritanyaporn
Mahachulalongkornrajavidyalaya, University
Asst.Prof.Dr.Uthai Satiman
Mahachulalongkornrajavidyalaya, University
Assoc.Prof.Dr.Rattana Panyapa
Ubon Ratchathani Rajabhat University
Assoc.Prof.Dr.Nisanart Sopapol
Ubon Ratchathani Rajabhat University
Asst.Prof.Dr.Krairoek Silakom
Udon Thani Rajabhat University
Asst.Prof.Dr.Pramote Yotkaew
Suan Dusit University
Asst.Dr.Sanya Kenaphoom
Rajabhat mahasarakham University
Asst.Prof.Dr.Padtheera Narkurairattana
Mahidol University
Dr.Chalat Pratheuangrattana
King Prajadhipok's Institute
Assoc.Prof.Dr.Pimolpun Phetsombat
Rajamangala University of Technology Thanyaburi
Dr.Surachai Phutchu
Mahamakut Buddhist University

- **ฝ่ายประสานงานและจัดการ**
  ดร.ประดิสิษฐ์ ประคองสาย,
  มือถือ: 082-551-5991 Line ID: ohho456
  อีเมลล์: Pradisist.pra@mcu.ac.th
  นายสมพร หลังแก้ว,
  มือถือ: 084-320-3962 Line ID: Tom77725
  อีเมลล์: Somporn.lang@mcu.ac.th

Coordination and Management
Dr. Pradisist Prakongsai,
Tel. 082-551-5991 Line ID: ohho456
Email: Pradisist.pra@mcu.ac.th
Mr. Somporn Langkeaw,
Tel. 084-320-3962 ID line: Tom77725
Email: Somporn.lang@mcu.ac.th

- **ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)**
  ดร.คชาภรณ์ คำสอนทา: Dr.Kachaporn Kumsonta

- **ออกแบบปก (Cover designed)**

  พระมหาปิยะนัฐ ปิยรตโน (โสมา): Phramaha Piyanat Piyaratano (Soma)

- **จัดรูปเล่ม (Content designed)**

  ดร.ประดิสิษฐ์ ประคองสาย, ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Dr. Pradisist Prakongsai

  นายสมพร หลังแก้ว, ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Mr. Somporn Langkaew

กำหนดออกเผยแพร่

ฉบับที่ 1 มกราคม – กุมภาพันธ์

ฉบับที่ 2 มีนาคม – เมษายน

ฉบับที่ 3 พฤษภาคม – มิถุนายน

ฉบับที่ 4 กรกฎาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 5 กันยายน – ตุลาคม

ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน – ธันวาคม

วารสารกำหนดระบบการอ้างอิงเป็น APA เอกสารอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายบทความผู้เขียนจะต้องปรับเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด เพื่อพัฒนาวารสารในการเตรียมเพื่อเข้าสู่ฐาน ACI และ Scopus ต่อไป

ตั้งแต่ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2562) เป็นต้นไป ได้ยกเลิกการตีพิมพ์รูปเล่มที่เป็นเอกสาร โดยจะเผยแพร่เฉพาะฉบับออนไลน์เพียงช่องทางเดียว สามารถดาวน์โหลดได้ที่ https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/index

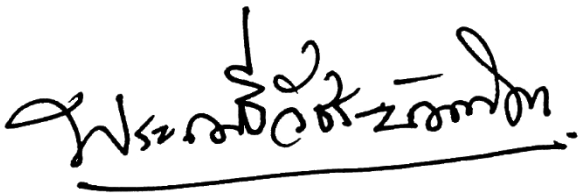
บทบรรณาธิการ

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะสนับสนุน ส่งเสริมให้คณาจารย์บุคลากร เจ้าหน้าที่ นิสิต และผู้สนใจ ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยได้เสนอและเผยแพร่บทความ ได้แก่ บทความวิจัย บทความวิชาการ บทวิจารณ์หนังสือ บทความปริทรรศน์ และบทความพิเศษ ที่ได้มาตรฐานสู่สาธารณชน รวมทั้งยกระดับผลงานทางวิชาการให้ได้รับการยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ ด้วยหวังให้เป็นตลาดแห่งองค์ความรู้ที่สามารถค้นคว้า ถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านต่างๆ อย่างหลากหลาย และที่สำคัญองค์ความรู้ดังกล่าวจะเป็นแนวทางไปสู่การบูรณาการ เพื่อการพัฒนาส่งเสริมสันติวิธี เนื่องจากสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จนเกิดช่องว่างทางเศรษฐกิจและความเหลื่อมล้ำในสังคม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาการอยู่ร่วมกันของสมาชิกที่มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรมและภาษา เป็นต้น อันก่อให้เกิดแนวโน้มนำไปสู่ความขัดแย้งเชิงโครงสร้างของสังคม หลักสูตรสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้เห็นถึงปัญหาดังกล่าว จึงได้จัดทำวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร เพื่อให้เป็นตลาดวิชาการ และเป็นช่องทางแห่งการค้นหาและรวบรวม แนวคิด ทฤษฎี หลักการ แนวทาง กระบวนการ วิธีการ ขั้นตอนในการจัดการความขัดแย้งและหลักการ แนวทางในการเสริมสร้างสันติวิธี เพื่อพัฒนาไปสู่สันติสุขหรือสันติภาพ ดังนั้น ชุดองค์ความรู้จากบทความวิชาการ บทความวิจัย เป็นต้น ที่ทางวารสารได้รับตีพิมพ์เผยแพร่จากผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ หลากหลายสาขามาไว้ด้วยกัน จะเกิดการสร้างสรรค์และค้นพบเครื่องมือการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธีจะทำให้บุคคล องค์กร สังคม ชุมชน สังคม หรือประเทศชาติให้เกิดสันติสุขได้ อีกทั้งยังเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันหรือเตรียมความพร้อมให้กับบุคคลหรือสังคมเพื่อเผชิญหน้ากับสถานการณ์ความขัดแย้ง ความรุนแรงที่จะตามมา

ทั้งนี้ วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้เปิดรับบทความด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา สันติศึกษา สังคมวิทยา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ มานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม การพัฒนาชุมชม การศึกษา จิตวิทยา และรวมถึงสหวิทยาการเชิงประยุกต์ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยเผยแพร่ ปีละ 6 ฉบับ โดยบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2 ท่าน ทั้งนี้เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ปีที่ 13 ฉบับที่ 6 (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2568) เป็นฉบับที่ผ่านการพิจารณาจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิ จัดว่าเป็นผลงานที่ผ่านการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องในเชิงวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่มุ่งพัฒนามหาวิทยาลัย เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาระดับนานาชาติ โดยจัดการศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ให้นำไปสู่การพัฒนาจิตใจและสังคมอย่างยั่งยืนซึ่งวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้รับความไว้วางใจ และความเชื่อถือของนักวิชาการ ดังจะเห็นได้จากบทความที่นำมาเผยแพร่เป็นบทความวิจัย และบทความวิชาการที่มาจากหลากหลายสถาบันหรือหน่วยงานที่ได้เข้าร่วมตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ซึ่งเป็นการเอื้อเฟื้อแบ่งปันชุดองค์ความรู้เชิงวิชาการ เพื่อจะร่วมกันพัฒนาชีวิต องค์กร ชุม และสังคม ให้เจริญน่าอยู่อาศัยอย่างอารชนยิ่งๆ ขึ้นไป

กองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ขอขอบพระคุณผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิชาการ ตลอดจนนิสิต นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่ให้ความสนใจส่งบทความวิชาการเข้ามาร่วมตีพิมพ์เผยแพร่ในครั้งนี้ และกองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกผู้ติดตามอ่านทุกท่าน หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นกองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

(พระเมธีวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.)
บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	(5)
บทความวิจัย : Research Articles	
Dhamma Online for Developing Quality of Life in Psychological Well-Being through Multicultural Practitioners in London, United Kingdom: A Case Study of Buddhamahametta Foundation *Jirutchaya Narongkun and Mae Chee Narumon Jiwattanasuk*	**2233-2245**
An Empirical Study on the Influencing Factors of Education for Sustainable Development Competencies of Pre-Service Teachers in Yunnan Province: A Mediated Model Analysis of Sustainable Leadership, ESD Holism, and ESD Pluralism *Zhicheng Zhang, Ekapum Jiemwittayanukul and Kusuma Yamgate*	**2246-2258**
Psychological Drivers of Innovative Work Behavior and Intergenerational Knowledge Transfer among Young Higher Vocational Teachers: An Empirical Analysis towards the Sustainable Development of Higher Vocational Education in China *Dan Lei and Jun Jiang*	**2259-2272**
Studying the Development of Value Leadership Strategies for School Management in Liaoning Province, the People's Republic of China *Bai Dan, Krapan Sringan and Kitiwat Thauyngam*	**2273-2280**
The Strategies of Higher Education Institution Personnel's Pro-Environmental Behavior in the Tourism College of Zhejiang, Zhejiang Province in the People's Republic of China *Chi Mengyao, Krapan Sringan and Kitiwat Thauyngam*	**2281-2290**
The Development of Christian Leadership for Christian School Administrators in Thailand *Narong Srisakunphaet, Waraporn Thaima and Sirinthorn Sinjindawong*	**2291-2309**
A Study on the Influence of Family Sports Environment on Junior High School Students' Sports Behavior in Guangxi, China: Self-Efficacy as a Mediating Variable *Yingyue SUN*	**2310-2318**

เรื่อง	หน้า
แนวทางส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม กรณีศึกษา : เทศบาลเมืองรูสะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี: Approaches for Promoting Peaceful Coexistence in a Multicultural Society between Thai Buddhists and Thai Muslims: A Case Study of Rusamilae Municipality, Mueang District, Pattani Province *ฮาซันอักริม ดงนะเด็ง, ศิริประภา พรุเพชรแก้ว, นูรอัลฮายา ตาแมะ, อาณีรา กลามอ, สุนิตา มะแซ และ นัจมีย์ หมัดหมาน:* *Hasan Akrim Dongnadeng, Siriprapa Pruphetkaew, Nuralhaya Tamaeh, Aneera Klamore, Sunita Masae and Najmee madmarn*	2319-2332
การออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยววิถีไทย : ย่านท่าพระจันทร์และบางลำพู: The Design of Thai Cultural Tourism Activities: A Case Study of Tha Phrachan and Bang Lumphu Areas *ศุภารมย์ ประสาทแก้ว, รัชพล แย้มกลีบ, บุณยนุช นาคะ และ พิชญา คุ้มแคว้น:* *Supharom Prasatkaew, Ratchapon Yamkeep, Boonyanuch Nakha and Pichaya Koomquan*	2333-2348
พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง: Buddhist Integration for Enhancing the Leadership of Local Politicians in the Administration of Serm Klang Subdistrict Administrative Organization, Serm Ngam District, Lampang Province *พระณัฐพล กิตฺติปญฺโญ, ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์, พระครูศรีปวรบัณฑิต (บวรวิทย์ รตนโชโต):* *Phra Natthapol Kittipanyo, Silawat Chaiwong and Pharkrusripavarabandit (Bovornvit Ratanajoto)*	2349-2361
การพัฒนาการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างองค์กรกับประชาชนด้วยหลักสาราณียธรรม 6: Development of Communication by the Royal Thai Police to Reduce Conflicts with the Public through the Six Principles of Sāraṇīyadhamma *ปนัดดา รักษาแก้ว และ รุจ กสิวุฒิ:* *Panadda Raksakaeo and Ruj Kasivut*	2362-2376

เรื่อง	หน้า
การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูปฐมวัยเพื่อพัฒนากระบวนการทางภาษาไทยและสติปัญญาของเด็ก ด้วยกระบวนการโค้ชและระบบพี่เลี้ยง: The Development of an Early Childhood Teacher Training Curriculum to Enhance Thai Language and Cognitive Processes in Children through Coaching and Mentoring Systems *รัชนีบูรณ์ เนตรภักดี และ อรรถพงษ์ ผิวเหลือง:* *Radchaneeboon Neadpuckdee and Atthaphong Phiwhlaung*	**2377-2390**
การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและโบราณสถานเมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา: Development of the Potential of Cultural and Historical Tourist Attractions in the Old Songkhla Town, Laem Son Peninsula, Singhanakhon District, Songkhla Province *จิรภัทร วิทยาสมบูรณ์ และ ภัทรศรา ศรีรัตน์:* *Jirapat Witayasomboon and Pattsara Srirat*	**2391-2403**
การพัฒนาทรัพยากรบุคคลของราชการส่วนท้องถิ่นในยุคการเปลี่ยนแปลงดิจิทัลของจังหวัดนนทบุรี: Human Resource Development of Local Governments in Nonthaburi Province during the Era of Digital Transformation *รณิดา ทรัพย์สิน, สถิตย์ นิยมญาติ, กมลพร กัลยาณมิตร และ ณัฐวัฒน์ สิริพรวุฒิ:* *Ranida Subsin, Satit Niyomyaht, Kamolporn Kalyanamitra and Nattawat Siriphornwut*	**2404-2417**
การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง: Encouraging a Buddhist-Based Participatory Political Culture among the Residents of Ko Kha District at Na Keow Subdistrict in Lampang Province *สุภารัตน์ วัฒเสน, พระครูศรีปวรบัณฑิต และ ยุทธนา ปราณีต:* *Suparath Watthasen, Phrakrusripavarabandit and Yuttana Praneet*	**2418-2436**
แนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2: Administrative Guidelines for Promoting Academic Excellence in Schools under Phra Nakhon Si Ayutthaya Education Service Area Office 2 *วรางคณา ขาวพิพัฒน์, ชัยยศ เดชสุระ และ วีรภัทร ภัทรกุล:* *Warangkana Kaophiphat, Chaiyot Detsura and Weeraphat Phattharakul*	**2437-2450**

เรื่อง	หน้า
กระบวนการบ่มเพาะคุณธรรมให้แก่นักเรียนของสถานศึกษา กรณีศึกษา โรงเรียนพิงครัตน์ จังหวัดเชียงใหม่: The Process of Cultivation Moral Values in Students by Educational Institutions: A Case Study of Pingkarattana School, Chiang Mai Province *สีฟ้า ณ นคร, ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์, พระมหาพงศธร ธมฺมภาณี และ รังสรรค์ วัฒนาชัยวณิช:* *Seefar Na Nakorn, Khantong Wattanapradith, Phramaha Phongsathorn Dhammabhani and Rangsan Wattanachaiwanich*	**2451-2465**
รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบพหุระดับของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา: A Multilevel Causal Model of Factors Influencing Mathematical Thinking of Grade 9 Students under the Secondary Educational Service Area Office *ณปภัช บัวกิ่ง, จำลอง วงษ์ประเสริฐ และ กฤติเดช จันทวารา:* *Napapat Buaking, Jumlong Vongprasert and Krittidej Chanthawara*	**2466-2482**
ฟ้อนแสงแรกบ้านซะซอม : นวัตกรรมสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้าน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม บ้านซะซอม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี: Fon Saeng Raek Ban Sa Som: Creative Innovation in Folk Dance Performance for Cultural Tourism Promotion of Ban Sa Som, Khong Chiam District, Ubon Ratchathani Province *วรางคณา วุฒิช่วย, ณณฐ วิโย และ จักรวาล วงศ์มณี:* *Warangkhana Wutthichuay, Nanot Wiyo and Jakawan Wongmanee*	**2483-2498**
การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมมรถนะการอ่านขั้นสูงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย: The Development of a Teaching and Learning Model to Enhance Advanced Reading Competency of High School Students *พรภวิษย์ นันทชัชวาลย์กุล และ คชา ปราณีตพลกรัง:* *Bhornpawit Nanthachatchawankul and Khacha Praneetponkrung*	**2499-2513**

เรื่อง	หน้า
แนวทางการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธ : กรณีศึกษาอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี: Guidelines for Promoting Buddhist Sites, Arts, and Cultural Tourism: A Case Study of Huai Krachao District, Kanchanaburi Province *อริสา สายศรีโกศล, พระราชสุทธิวชิรเมธี, สมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์, แม่ชีเนตรนภา สุทธิรัตน์, สิริพร ครองชีพ และ สุรชัย พุดชู:* *Arisa Saisrikosol, Phra Rajsuddhivajiramedhi, Somrak Chaisingkananont, Netnapa Sutthirat, Siriporn Krongcheep and Surachai Phutchu*	**2514-2530**
ผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ที่มีต่อความเข้าใจความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย: The Effect of Using Learning Activity Packages through the Inquiry-Based Learning Process on Young Children's Understanding of Scientific Concept *เสริมศิริ รุมรณกาศ, ปิยะนันท์ หิรัณย์ชโลทร และ ชลาธิป สมาหิโต:* *Soemsiri Rumronkat, Piyanan Hirunchalothorn and Chalatip Samahito*	**2531-2544**
การนำมาตรการส่งเสริมการผลิตเครื่องประดับอัญมณี ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมไปปฏิบัติ: The Implementation of Measures to Promote Environmentally Friendly Jewelry Production *จินณ์จุฑาห์ เชิดชุนุวัฒน์, สถิตย์ นิยมญาติ, กมลพร กัลยาณมิตร และ ณัฐวัฒน์ สิริพรวุฒิ:* *Jinjuta Choetchunuwat, Satit Niyomyaht, Kamolporn Kalyanamitra and Nattawat Siriphornwut*	**2545-2559**
การบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนในกรุงเทพมหานคร โดยใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data): Road Safety Management in Bangkok Metropolitan Area Using Big Data *อำนาจ ศรีจำเริญ, กมลพร กัลยาณมิตร, สถิตย์ นิยมญาติ และ ชูชีพ เบียดนอก:* *Amnat Srijumroen, Kamolporn Kalyanamitra, Satit Niyomyaht and Chucheep Biadnok*	**2560-2574**

เรื่อง	หน้า
การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามระดับสูง เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3: The Development of Learning Activities Using Self-Directed Learning Combined with Higher-Order Questioning Techniques to Enhance Analytical Thinking Skills of Grade 9 Students *อรนิด ยืนสุข, ปิยาภรณ์ พิชญาภิรัตน์ และ สริยกานต์ ยี่เก็งเอี่ยม:* *Oranit Yeunsook, Piyaporn Pichayaphirat and Sariyagan Yeekengaem*	2575-2588
ประสบการณ์การถูกหลอกลวงจากมิจฉาชีพในสังคมดิจิทัลและตัวชี้วัดความเสี่ยงทางสังคมดิจิทัลของผู้สูงอายุ: Experiences of Digital Fraud Victimization and Indicators of Digital Social Risk among Older Adults *นพรัตน์ รัตนประทุม:* *Nopparat Rattanaprathum*	2589-2603
การนำแนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีสู่ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ: Implementing the Concept of Electing the Governor of Chonburi Province into Practical Feasibility *พันธ์ศักดิ์ เกตุวัตถา, กมลพร กัลยาณมิตร, สถิตย์ นิยมญาติ* *และ ทัศนีย์ ลักขณาภิชนชัช:* *Phansak Ketwattha, Kamolporn Kalyanamitra, Satit Niyomyaht* *and Tassanee Lakkanapichonchat*	2604-2615
ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นในการใช้ซอฟต์แวร์บัญชีผ่านคลาวด์คอมพิวติ้งของกลุ่มธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร: Factors Influencing Confidence in Using Cloud-Based Accounting Software among Small and Medium Enterprises (SMEs) in Bangkok *นิพพิชฌน์ กมลธีระวิทย์, นันทนา แจ้งสว่าง และ กรพินธุ์ กลิ่นเกษร:* *Nippit Kamolteeravit, Nantana Jaengsawang and Korapin Klinkesorn*	2616-2631
การศึกษาปัญหาและความต้องการในการพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองเพื่อเสริมสร้างทักษะการวิจัยบนพื้นฐานหลักฐานเชิงประจักษ์ทางการแพทย์: Study of Problems and Needs in Development of a Self-Directed Learning Program to Improve Evidence-based Medicine Research Skills for Physicians *รุ่งรัตน์ ผลสวัสดิ์, วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา และ จิโรจน์ สูรพันธุ์:* *Rungrat Ponsawat, Worarat Pathumcharoenwattana* *and Chiroj Soorapanth*	2632-2647

เรื่อง	หน้า
รูปแบบการจัดการที่ดินทำกินอย่างยั่งยืนพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง: A Model for Sustainable Land-Use Management in Protected Forest Areas of Seven Provinces in Lower Southern Thailand *วิวัฒน์ ฤทธิมา:* *Wiwat Rittima*	**2648-2659**
การเปรียบเทียบและวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มุ่งเน้นลูกค้าเป็นศูนย์กลางต่อความภักดีของลูกค้าในธุรกิจบริการ: A Comparative Study and Causal Analysis of Customer- Centric Marketing Mix Factors Affecting Customer Loyalty in the Service Sector *ฉัตยาพร เสมอใจ:* *Chattayaporn Samerjai*	**2660-2672**
การพัฒนาพุทธนวัตกรรมการสื่อสารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอนนักธรรมในยุควิถีชีวิตใหม่: The Development of Buddhist Communication Innovations Affecting the Dhamma Teaching and Learning Efficiency in the New Normal Era *พระสมุห์ประเสริฐชัย ธมฺมธีโร แซ่อึ้ง, บุญเลิศ โอฐสู และ ลำพอง กลมกูล:* *Phrasamuh Prasertchai Dhammathiro Saeoung, Boonlert Otsu and Lampong Klomkul*	**2673-2686**
บทความวิชาการ : Articles	
การขับเคลื่อนการศึกษา : พื้นที่ชีวิตแห่งการเรียนรู้เพื่อความสุข: Educational Transformation: Life-Based Learning Spaces for Happiness *เมธี อนันต์:* *Mathee Anan*	**2687-2700**
แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสันติศึกษาบนพื้นที่พหุวัฒนธรรม 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้: Guidelines for Developing a Peace Studies Curriculum in the Multicultural Context of Thailand's Three Southern Border Provinces *รังสรรค์ วัฒนาชัยวณิช, พระมหาพงศธร ธมฺมภาณี, พระครูสุวรรณสุตาลังการ, สีฟ้า ณ นคร, ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์ และ สุธาทิพย์ นววิธากาญจน์:[1]Rangsan Wattanachaiwanich, Phramaha Phongsathorn Dhammabhani, Phrakhusutalangkarn, Seefar Na Nakorm, Khantong Wattanapraditha*	**2701-2715**

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร
เป็นสมาชิกเครือข่ายวารสารวิชาการ
ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (JSH)

Dhamma Online for Developing Quality of Life in Psychological Well-Being through Multicultural Practitioners in London, United Kingdom: A Case Study of Buddhamahametta Foundation*

[1]Jirutchaya Narongkun and Mae Chee Narumon Jiwattanasuk
International Buddhist Studies College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.
[1]Corresponding Author's Email: Jirutchaya.course@gmail.com

Abstract

This research aimed to 1) study the current status of Quality of Life in Psychological Well-being of multicultural practitioners in London, UK; 2) use Dhamma Online for developing Quality of Life in Psychological Well-being; and 3) evaluate Quality of Life in Psychological Well-being after participating in the Dhamma Online program. A mixed-methods approach was employed, combining quantitative pre- and post-test questionnaires with qualitative interviews and focus group discussions. The sample consisted of 30 multicultural Dhamma practitioners residing in London. Quantitative data was analysed using descriptive and inferential statistics, while qualitative data underwent thematic analysis.

The research found that: 1) Practitioners faced significant challenges impacting their mental well-being, including work-life imbalance, relationship difficulties, financial stress, and health concerns. 2) The Dhamma Online program, incorporating seven key components, effectively enhanced quality of life, with statistically significant improvements across all measured dimensions ($p < 0.001$) and large effect sizes (Cliff's delta 0.84-0.93). Qualitative findings corroborated these results, revealing profound transformations in mental clarity, emotional regulation, and sense of purpose. 3) The program's success was attributed to its accessibility, cultural relevance, supportive virtual community, and quality instruction. Integration of the Buddha's teachings, expert guidance, engaging media content, and practical compassion-based exercises created a holistic learning experience that resonated with multicultural practitioners.

In conclusion, Dhamma Online demonstrates effectiveness in enhancing psychological well-being and quality of life among diverse practitioners. The program's success highlights the potential of online spiritual platforms to provide accessible, engaging, and transformative experiences promoting holistic well-being in contemporary multicultural contexts.

Keywords: Dhamma Online; Psychological Well-Being; Quality of Life; Multicultural Practitioners

*Received June 15, 2025; Revised September 27, 2025; Accepted October 6, 2025

Introduction

In an increasingly diverse and interconnected world, the potential for online Dhamma practice to support psychological well-being among multicultural populations is significant. London, as one of the most ethnically and culturally diverse cities globally, provides a relevant context for examining the impact of online Buddhist teachings on practitioners' quality of life.

Despite the growing popularity of online Dhamma resources, limited research has investigated their effectiveness for diverse urban practitioners. Most studies have focused on general effects of religiosity on well-being, without considering the role of online engagement or multicultural experiences. Moreover, the few studies on online Buddhist teachings have emphasized doctrinal content rather than lived impacts on well-being.

This research aimed to address these gaps by exploring how Dhamma Online influences quality of life in psychological well-being among multicultural practitioners in London. Drawing upon the theoretical foundations of Mindfulness, Self-Determination Theory, Cultural Dimensions Theory, and the Technology Acceptance Model, the study examined practitioners' current challenges, the development and implementation of a comprehensive online program, and its impact on multiple dimensions of well-being. The research offers valuable insights for designing culturally responsive online spiritual interventions to meet the needs of diverse contemporary seekers.

Objectives of the Research

This study aimed to:

(1) To study the current status in terms of Quality of Life in Psychological Well-being of Multicultural Practitioners in London, UK.

(2) To use Dhamma Online for developing the Quality of Life in Psychological Well-being of Multicultural Practitioners in London, UK.

(3) To evaluate the Quality of Life in Psychological Well-being of Multicultural Practitioners in London, UK.

Research Methodology

This mixed-methods study was conducted in three phases. Phase 1 Qualitative Research Design to address the first objective, in-depth interviews were conducted with 30 multicultural Dhamma practitioners residing in London, UK. Phase 2 Qualitative and Action Research Design to address the second objective, a focus group discussion was conducted with the same 30 practitioners to guide the development of the Dhamma Online program. Phase 3 Quantitative and Qualitative Research Design to address the third objective, a pre-test and post-test design was employed to evaluate changes in psychological well-being. The 10-item Thai Mental Health and Well-being Scale was administered to all participants before and after the program.

The 1st Step: Documentary Study

A comprehensive literature review was conducted to establish the theoretical foundations and identify gaps in existing research on online Dhamma practice, mindfulness, quality of life, and multicultural considerations. Key sources included Buddhist scriptures (Tripitaka), academic journals, books, and dissertations covering relevant topics such as Buddhist teachings, digital religion, and well-being interventions. This provided the theoretical grounding for program development.

The 2nd Step: Field Study

The research employed a mixed-methods approach, combining quantitative and qualitative data collection. Field research was conducted remotely, with each of the 30 Multicultural Practitioners in London, UK, over a period of 12 months, focusing on multicultural Dhamma practitioners engaged with the Buddhamahametta Foundation's online program.

The 3rd Step: Key Informants

Purposive sampling was used to recruit 30 multicultural Dhamma practitioners residing in London. Participants were selected to ensure diversity in cultural background, age, and length of Dhamma practice. Key informants included both lay practitioners and ordained monastics from various Buddhist traditions.

Additionally, nine experts; including meditation masters, mindfulness experts, and long-term expatriates who have extensive experience living abroad, were selected for a focus group to validate the model.

The 4th Step: Research Instruments and Methods

1) In-Depth Interviews

Semi-structured interview guides were developed, covering topics such as current well-being status, challenges faced, engagement with Dhamma teachings, and perspectives on online practice. Interviews were audio-recorded, transcribed verbatim, and analyzed using thematic analysis. The process involved familiarization with data, generating initial codes, searching for themes, reviewing and defining themes, and producing the report. Strategies such as member checking and peer debriefing were employed to ensure trustworthiness of the findings.

2) Focus Group Discussion

A focus group was conducted with the nine experts to guide the development of the Dhamma Online program. The discussion explored essential components of Dhamma practice, opportunities and challenges in adapting teachings for online delivery, strategies for engaging diverse participants, and recommendations for program design.

3) Study and follow up on the results

The 4-week Dhamma Online program was implemented with the 30 participants. The program incorporated seven key components: Ask for Forgiveness, Mindful Bowing, Dhamma Talk Sessions, Dhamma Media, Practitioner Narrative Accounts, Chanting, and Spreading Loving-

kindness. Each component was carefully designed to be culturally responsive and accessible. Daily online sessions lasting approximately 1.5 hours were conducted, with flexibility to accommodate diverse schedules and needs. Throughout the program, data was collected through participant observations, reflective journals, and feedback forms. Researchers observed participants' engagement, noting patterns, challenges, and adaptations. Participants maintained reflective journals documenting their experiences, insights, and application of teachings. Feedback forms gathered input on program content, delivery, and suggested improvements. Data was analyzed thematically to understand the implementation process and inform program refinement.

The 5th Step: Data Collection

Data collection involves in-depth interviews, focus group discussions, participant observations, reflective journals, feedback forms, and pre- and post-test questionnaires. Interviews and focus groups were audio-recorded and transcribed. Observations, journals, and forms were documented systematically. The 10-item Thai Mental Health and Well-being Scale was administered before and after the program to assess changes in psychological well-being.

The 6th Step: Data Analysis

Qualitative data from interviews, focus groups, observations, journals, and forms underwent thematic analysis to identify patterns, challenges, and insights. Quantitative data from the well-being scale was analyzed using descriptive statistics, paired t-tests or Wilcoxon signed-rank tests (depending on data normality), and effect size calculations (Cliff's delta). Quantitative and qualitative findings were integrated using a convergent mixed-methods approach to provide a comprehensive understanding of the program's effectiveness.

The 7th Step: Summary and Presentation of Results

The synthesized findings were articulated in a narrative format, accentuating principal themes, insights, and implications for prospective research and practical applications. The results were systematically structured in accordance with the research objectives, elucidating the contemporary state of practitioners' psychological well-being, the formulation and execution of the Dhamma Online program, as well as the assessment of its effects on psychological health. The findings were contextualized within the framework of existing scholarly literature, underscoring the contributions of the study and its potential applicability in diverse multicultural environments.

Research Results

From the 1st objective is to study the current status of Quality of Life in Psychological Well-being. From the research result, it was found that multicultural practitioners in London encountered a multifaceted array of challenges that substantially affected their mental well-being. The thematic analysis of the interview data unveiled that difficulties related to work-life balance constituted a primary source of stress, with participants grappling to manage

demanding workloads, navigate business uncertainties, and contend with the incessant pressure to reconcile professional and personal obligations. Numerous participants, particularly those operating small businesses or employed in service sectors characterized by irregular schedules, articulated feelings of being overwhelmed by the competing demands on their time and energy.

Relationship issues also emerged as a significant challenge, with participants citing marital conflicts, growing emotional distance from partners, and the profound pain of breakups as major sources of distress. These relational difficulties were often intertwined with work-related stressors, creating a vicious cycle of tension and strain. Financial stress was another prominent theme, especially for those facing job instability or business struggles. Participants described the constant worry and anxiety associated with making ends meet, paying bills, and maintaining financial obligations.

Additionally, health concerns, both physical and mental, added to the burden of daily challenges. Participants with chronic pain or health conditions reported that their physical limitations often exacerbated their emotional distress, while those with mental health issues described a complex interplay between their symptoms and external stressors. The constant navigation of these multiple challenges left many participants feeling emotionally drained and yearning for a greater sense of stability and resilience.

Participants delineated their mental well-being as a fluctuating condition, with intervals of happiness and contentment interspersed with episodes of stress, sadness, and emotional turmoil. This inconsistency emerged as a source of frustration for many, who conveyed a profound yearning for more enduring inner peace and equanimity. In spite of the considerable challenges they confronted, participants also identified significant sources of strength and support, including close relationships with family and friends, personal spiritual practices, and the profound guidance and perspectives afforded by Dhamma teachings. These resources provided a degree of solace and inspiration amidst the adversities of daily existence.

From the 2nd objective is to use Dhamma Online for developing Quality of Life. From the research result, it was found that the design and implementation of the Dhamma Online program were directly informed by the insights gleaned from the focus group discussion and action research. Participants' input was instrumental in shaping the program's structure, content, and delivery to effectively address the diverse needs and challenges of multicultural practitioners.

The comprehensive 4-week program that emerged from this collaborative process incorporated seven carefully crafted components, each targeting a specific aspect of psychological well-being. The "Ask for Forgiveness" component provided a structured space for participants to process past regrets, seek forgiveness, and cultivate self-compassion, addressing the emotional burdens many carried. "Mindful Bowing" offered a physical practice

to develop embodied presence, emotional regulation, and humility, fostering a deeper sense of grounding and self-awareness.

"Dhamma Talk Sessions" delivered teachings on key Buddhist principles and their practical application to daily challenges, providing participants with a roadmap for developing wisdom and resilience in the face of adversity. "Dhamma Media" incorporated engaging multimedia content to support learning and reflection, catering to diverse learning styles and ensuring the accessibility of the teachings.

"Practitioner Narrative Accounts" shared inspiring stories of transformation, offering encouragement and normalizing the struggles inherent in the spiritual path. "Chanting" sessions promoted concentration, emotional upliftment, and a sense of connection to the broader spiritual tradition, while "Spreading Loving-kindness" exercises nurtured compassion for self and others, fostering positive relationships and prosodical behaviour.

These multifaceted components were seamlessly integrated into daily online sessions, with a flexible structure designed to accommodate the diverse schedules and needs of participants. The program's content and delivery were carefully tailored to be culturally responsive, drawing upon teachings and practices from various Buddhist traditions while consistently emphasizing their universal applicability and relevance to contemporary challenges.

Throughout the program, participant feedback and observations were actively solicited and incorporated, allowing for ongoing refinements and optimizations to enhance engagement and impact. This iterative, participant-centred approach ensured that the Dhamma Online program remained dynamic and responsive to the evolving needs of multicultural practitioners.

From the 3rd objective is to evaluate Quality of Life after participating in the program. From the research result, it was found that the Dhamma Online program had a profound and statistically significant impact on participants' psychological well-being, as evidenced by both quantitative and qualitative measures. The analysis of pre- and post-test scores from the well-being questionnaire revealed substantial improvements across all assessed dimensions.

Participants reported marked increases in feelings of relaxation ($Z = -4.782$, $p < 0.001$, Cliff's delta = 0.92), indicating a greater capacity for stress management and inner calm. They also noted enhanced problem-solving abilities ($Z = -4.793$, $p < 0.001$, Cliff's delta = 0.88), suggesting improved cognitive flexibility and resilience in the face of challenges. Greater clarity of mind ($Z = -4.782$, $p < 0.001$, Cliff's delta = 0.93) was another prominent benefit, with participants describing heightened mental acuity and focus.

Stronger social connections ($Z = -4.741$, $p < 0.001$, Cliff's delta = 0.86) were also reported, reflecting the program's success in fostering a sense of community and belonging among participants, even in the virtual format. Finally, participants experienced improved

emotional regulation ($Z = -4.826$, $p < 0.001$, Cliff's delta = 0.93), indicating a greater capacity to manage and process difficult emotions in a healthy manner.

The consistently substantial effect sizes correlated with these enhancements (Cliff's delta ranging from 0.84 to 0.93) accentuate the magnitude and practical significance of the program's impact on participants' well-being. These quantitative findings were further validated and enriched by the qualitative data obtained through comprehensive interviews.

Participants provided poignant accounts of the notable transformations they experienced in their mental states, characterized by increased lightness, clarity, and emotional stability. They recounted numerous instances of the novel coping strategies they had cultivated, such as mindful breathing and self-compassion practices, which empowered them to navigate stressful situations with enhanced ease and poise.

The teachings on impermanence and non-attachment were frequently cited as transformative, offering participants a compelling framework for relinquishing unproductive thought patterns and fostering acceptance in the face of life's fluctuations. Participants also underscored the essential role of the virtual Dhamma community in delivering support, inspiration, and a profound sense of belonging, noting that the collective journey of learning and practice nurtured deep connections and solidarity, even in the absence of physical proximity.

Notably, participants emphasized the practical applicability of the teachings to their everyday lives, sharing numerous illustrations of how they integrated Dhamma principles into their professional, relational, and decision-making processes. This integration led to greater alignment between their values and actions, a heightened sense of purpose, and an overall improvement in their quality of life.

The accessibility and flexibility inherent in the online format were uniformly commended, with participants articulating how the program's architecture facilitated their ability to uphold a consistent practice amidst the exigencies of their hectic urban lifestyles. This adaptability proved to be essential in safeguarding the program's efficacy and sustainability, as it permitted participants to engage with the teachings and practices in a manner that was both practicable and significant, considering their distinctive circumstances.

In conclusion, the research findings furnish compelling evidence regarding the efficacy of the Dhamma Online program in augmenting various dimensions of psychological well-being among diverse practitioners in London. The integration of quantitative and qualitative insights provides a comprehensive, nuanced comprehension of the program's effects, underscoring the transformative potential of online Dhamma practice in cultivating resilience, inner tranquility, and flourishing within contemporary multicultural environments.

The New Body of Knowledge

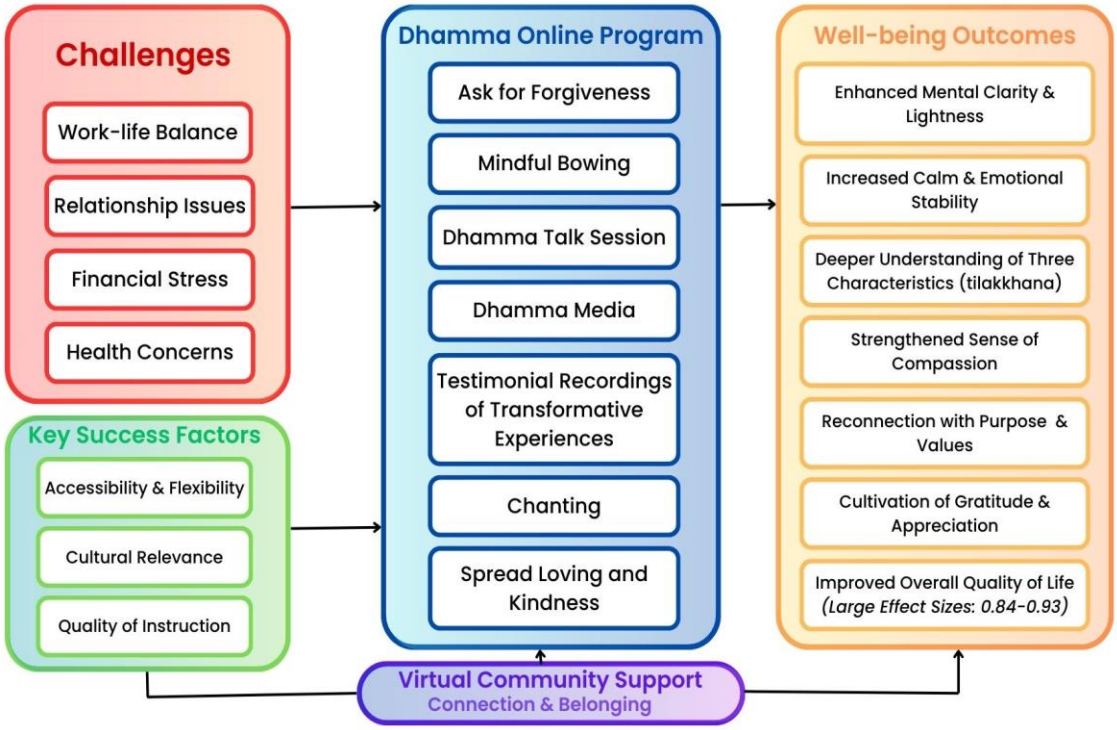

Figure 1: Conceptual Model: Dhamma Online for Enhancing Psychological Well-being in Multicultural Practitioners

The conceptual model illustrates how specific challenges faced by practitioners are addressed through the comprehensive Dhamma Online Program. This program integrates seven essential components: Ask for Forgiveness, Mindful Bowing, Dhamma Talk Session, Dhamma Media, Testimonial Recordings, Chanting, and Spreading Loving-kindness, complemented by the foundational Understanding of the Three Characteristics. The program's effectiveness is enhanced by key success factors including accessibility, cultural relevance, and quality instruction, while being supported by the sense of connection fostered through virtual community. Together, these elements produce significant well-being outcomes, demonstrated by enhanced mental clarity, increased calm, deeper understanding of the Dhamma, strengthened compassion, reconnection with purpose, cultivation of gratitude, and improved overall quality of life with large effect sizes. This model illustrates the transformative potential of online Dhamma practice when designed with cultural sensitivity and delivered through an integrated approach addressing multiple dimensions of well-being.

Discussion of Research Results

From the research result of the 1st objective, it was found that the complex array of challenges faced by multicultural practitioners in London, including work-life imbalance, relationship difficulties, financial stress, and health concerns, aligns with existing research on

the multifaceted influences on mental health outcomes in diverse populations. This is consistent with the concept, theory, and research work of Williams and Sternthal (2010) and Kagawa-Singer et al. (2010), who highlighted the complex interplay of cultural, social, and economic factors in shaping health disparities and well-being (put in-text citation). The present findings extend this understanding by providing a nuanced illustration of how these pressures specifically affect Dhamma practitioners in the unique context of London, as they navigate the challenges of maintaining spiritual practice amidst the demands and stressors of urban living.

From the research result of the 2nd objective, it was found that the comprehensive, multi-component structure of the Dhamma Online program, integrating diverse practices such as forgiveness, mindful movement, wisdom teachings, multimedia content, narrative sharing, chanting, and compassion cultivation, reflects the contemporary understanding of effective mindfulness-based interventions (MBIs). This is consistent with the concept, theory, and research work of Creswell (2017) and Schumer et al. (2018), who demonstrated that MBIs incorporating various complementary practices tend to yield more robust and sustained benefits compared to single-component interventions (put in-text citation). The present study extends this principle to the context of online Dhamma practice, illustrating how a carefully curated combination of teachings and experiential exercises can be effectively delivered in a virtual format to support practitioners' holistic psychological well-being.

From the research result of the 3rd objective, it was found that the Dhamma Online program yielded statistically significant improvements across all dimensions of psychological well-being, with effect sizes (Cliff's delta ranging from 0.84 to 0.93) that exceed those typically reported in mindfulness intervention studies. This is consistent with the concept, theory, and research work of Goldberg et al. (2018) and Khoury et al. (2013), whose meta-analyses have generally found moderate effects for MBIs on psychological outcomes (put in-text citation). The exceptionally large effects observed in the present study suggest that the program's comprehensive, culturally responsive approach, which integrates ancient wisdom teachings with contemporary delivery methods, may offer particularly potent benefits for multicultural practitioners. The findings demonstrate how core Dhamma principles, such as the insights on impermanence and non-attachment, can be skilfully translated into accessible online formats to provide powerful support for diverse practitioners navigating the inevitable challenges and vicissitudes of life in a complex, globalized world.

Conclusion

This research provides compelling evidence for the effectiveness of a thoughtfully designed and culturally responsive online Dhamma program in promoting significant enhancements in the psychological well-being and quality of life among a diverse group of multicultural practitioners in London, UK. By skillfully integrating multiple dimensions of

spiritual practice, including reflective exercises, mindful movement, wisdom teachings, multimedia content, narrative sharing, chanting, and compassion cultivation, and delivering these teachings in an accessible, engaging, and culturally sensitive manner, the program successfully addressed many of the key challenges faced by urban practitioners navigating the complexities of modern life.

The study powerfully demonstrates the immense potential of online platforms to make the transformative wisdom of the Dhamma more widely available, deeply engaging, and directly relevant to the needs and aspirations of contemporary multicultural audiences. The profound insights gained from this research offer invaluable guidance for the design and implementation of future online spiritual initiatives, highlighting the importance of cultural adaptability, technological accessibility, and holistic approaches to practice in effectively meeting the evolving needs of practitioners in an increasingly interconnected and globalized world.

As the rapid advancement of digital technologies continues to reshape the landscape of religious and spiritual engagement, this pioneering research underscores the vital importance of skillfully harnessing these powerful tools to support the psychological thriving and overall well-being of individuals and communities alike. By clearly demonstrating the life-changing impact of culturally adapted online Dhamma teachings in fostering resilience, inner peace, and flourishing among diverse practitioners, this study opens up exciting new avenues for further exploration of how the timeless wisdom of ancient spiritual traditions can be creatively translated and applied to enhance the quality of life in the context of our modern, multicultural societies.

In embracing the transformative potential of this emerging synthesis of ancient wisdom and cutting-edge technology, we stand poised to forge innovative pathways to holistic well-being and awakening, transcending the limitations of geographical distance and cultural differences to touch the hearts and minds of countless seekers across the globe. As we continue to navigate the uncharted territories of our rapidly evolving world, let us draw inspiration and guidance from the profound insights and promising possibilities illuminated by this groundbreaking research, working together to create a future in which the liberating teachings of the Dhamma can be made ever more accessible, relevant, and transformative for all those who seek to alleviate suffering, cultivate wisdom and compassion, and realize the highest potential of the human spirit.

Suggestions

From the results of the research, the researcher has the following suggestions:

1. The suggestions from the research

From the research result of the 1st objective, it was found that multicultural practitioners in London face significant challenges in their psychological well-being, including

work-life imbalance, relationship difficulties, financial stress, and health concerns. Therefore, the related institute should apply as follows: Dhamma centers and teachers should consider developing culturally adapted online programs that specifically address these challenges and support the mental well-being of multicultural practitioners. These programs should incorporate teachings and practices that promote work-life balance, healthy relationships, financial stability, and overall health.

From the research result of the 2nd objective, it was found that the Dhamma Online program, which incorporated seven key components (Ask for Forgiveness, Mindful Bowing, Dhamma Talk Sessions, Dhamma Media, Practitioner Narrative Accounts, Chanting, and Spreading Loving-kindness), effectively enhanced practitioners' quality of life and psychological well-being. Therefore, the related institute should apply as follows: Online Dhamma platforms should prioritize accessibility, interactivity, and community-building features to optimize engagement and impact. This can be achieved by offering flexible scheduling options, incorporating interactive elements such as live Q&A sessions and discussion forums, and fostering a supportive virtual community through group practice sessions and peer mentorship programs.

From the research result of the 3rd objective, it was found that participants experienced significant improvements in multiple dimensions of psychological well-being, including increased relaxation, enhanced problem-solving abilities, greater clarity of mind, stronger social connections, and improved emotional regulation. Therefore, the related institute should apply as follows: Practitioners should be encouraged to integrate online teachings into their daily lives through structured reflective practices and peer support networks. This can involve providing guided meditation recordings, journaling prompts, and practical exercises that help practitioners apply Dhamma principles to real-life situations, as well as facilitating online study groups and accountability partnerships to maintain motivation and consistency in practice.

2. The Suggestions for Future Research

The future research should involve the following issues:

2.1 Longitudinal studies investigating the long-term sustainability of benefits derived from online Dhamma practice. Future research should assess participants' psychological well-being and quality of life at multiple time points (e.g., 6 months, 1 year, and 2 years post-intervention) to determine whether the improvements observed in the current study are maintained over time and to identify factors that support or hinder long-term engagement and growth.

2.2 Comparative research examining the relative effectiveness of different online delivery formats and instructional approaches for teaching Dhamma. Studies could compare outcomes between synchronous (live) and asynchronous (recorded) sessions, varying degrees of interactivity and multimedia content, and different pedagogical styles (e.g., didactic vs. experiential) to identify best practices for online Dhamma education.

2.3 Qualitative explorations of how specific cultural factors influence practitioners' engagement with and outcomes from online Dhamma programs. In-depth interviews and focus groups could be conducted with practitioners from diverse cultural backgrounds to gain a nuanced understanding of how their unique cultural experiences, values, and beliefs shape their approach to online Dhamma practice and their perceived benefits and challenges. This research could inform the development of more culturally responsive and inclusive online Dhamma offerings.

References

Bluck, R. (2006). *British Buddhism: Teachings, Practice and Development.* London, UK: Routledge.

Creswell, J. D. (2017). Mindfulness Interventions. *Annual Review of Psychology*, 68(1), 491-516.

Goldberg, S. B., Tucker, R. P., Greene, P. A., Davidson, R. J., Wampold, B. E., Kearney, D. J., & Simpson, T. L. (2018). Mindfulness-Based Interventions for Psychiatric Disorders: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Clinical Psychology Review*, 59, 52-60.

Greeson, J. M., Webber, D. M., Smoski, M. J., Brantley, J. G., Ekblad, A. G., Suarez, E. C., & Wolever, R. Q. (2011). Changes in Spirituality Partly Explain Health-Related Quality of Life Outcomes after Mindfulness-Based Stress Reduction. *Journal of Behavioral Medicine*, 34(6), 508-518.

Grieve, G. P. (2014). "Virtually Engaged Buddhism: The Ethics of Online Buddhist Teachings". In G. P. Grieve & D. Veidlinger (Eds.). *Buddhism, the Internet, and Digital Media: The Pixel in the Lotus* (pp. 161-175). New York: Routledge.

Jiwattanasuk, N., Vasuratna, V., & Deegalle, M. (2024). *Mindfulness-Based Practice for Multicultural Meditation Practitioners to Develop Mental Well-Being*. (Research Report). Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Kagawa-Singer, M., Padilla, G. V., & Ashing-Giwa, K. (2010). Health-Related Quality of Life and Culture. *Seminars in Oncology Nursing*, 26(1), 59-67.

Kearney, D. J., & Simpson, T. L. (2018). Mindfulness-Based Interventions for Psychiatric Disorders: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Clinical Psychology Review*, 59, 52-60.

Khoury, B., Lecomte, T., Fortin, G., Masse, M., Therien, P., Bouchard, V., Chapleau, M. A., Paquin, K., & Hofmann, S. G. (2013). Mindfulness-Based Therapy: A Comprehensive Meta-Analysis. *Clinical Psychology Review*, 33(6), 763-771.

Schumer, M. C., Lindsay, E. K., & Creswell, J. D. (2018). Brief Mindfulness Training for Negative Affectivity: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 86(7), 569-583.

Spijkerman, M. P., Pots, W. T., & Bohlmeijer, E. T. (2016). Effectiveness of Online Mindfulness-Based Interventions in Improving Mental Health: A Review and Meta-Analysis of Randomised Controlled Trials. *Clinical Psychology Review*, 45, 102-114.

Williams, D. R., & Sternthal, M. (2010). Understanding Racial-Ethnic Disparities in Health: Sociological Contributions. *Journal of Health and Social Behavior*, 51(1 suppl), S15-S27.

An Empirical Study on the Influencing Factors of Education for Sustainable Development Competencies of Pre-Service Teachers in Yunnan Province: A Mediated Model Analysis of Sustainable Leadership, ESD Holism, and ESD Pluralism*

[1]Zhicheng Zhang, Ekapum Jiemwittayanukul and Kusuma Yamgate
Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Thailand.
[1]Corresponding Author's Email: zhangzhicheng0827@gmail.com

Abstract

Amid the escalating challenges of global climate change and sustainable development, education is considered the core force in promoting a sustainable future. Cultivating pre-service teachers with professional action competence in education for sustainable development (ESD) is of enormous strategic significance for achieving educational reform and social sustainable development. However, the current systematic empirical quantitative research on pre-service teachers' ESD competence is still relatively limited. To this end, the specific research objectives are as follows: 1) To study the levels of sustainable leadership, ESD holism, ESD pluralism, and professional action competence in ESD among pre-service teachers. 2) To examine the direct causal relationship between the variables, including the direct impact of sustainable leadership on ESD holism, ESD pluralism, and professional action competence in ESD, as well as the direct impact of ESD holism and ESD pluralism on professional action competence in ESD. 3) To test the mediating effect of ESD holism and ESD pluralism in the path of sustainable leadership on professional action competence in ESD. The research target sample is pre-service teachers from normal colleges in Yunnan Province. A total of 527 valid questionnaire data were collected through offline questionnaire surveys, and path analysis was performed using PLS-SEM (partial least squares structural equation modeling).

The research results are as follows: 1) The mean scores of pre-service teachers on all major variables were at a high level. 2) The results of PLS-SEM revealed that sustainable leadership has a significant positive impact on ESD holism, ESD pluralism, and professional action competence in ESD. Additionally, ESD holism and ESD pluralism also significantly predict professional action competence in ESD. 3) The mediation effect analysis found that ESD holism and ESD pluralism play a partial mediating role in the path of sustainable leadership affecting professional action competence in ESD.

*Received June 20, 2025; Revised July 29, 2025; Accepted August 7, 2025

Keywords: Education for Sustainable Development; Sustainable Leadership; Education for Sustainable Development-Holism; Education for Sustainable Development-Pluralism

Introduction

At present, the world is facing unprecedented sustainability challenges. Climate change, environmental degradation, and socio-economic imbalance are becoming increasingly serious, posing a severe test to the development models and education systems of various countries. UNESCO (2024) pointed out that education for sustainable development (ESD) should be used to systematically cultivate talents with the knowledge, skills, and values required to deal with sustainability issues in order to achieve sustainable transformation of society. As an important path of interdisciplinary education, ESD emphasizes the organic integration of environment, society, and economy, aiming to promote learners to form critical thinking, systematic understanding, and positive action capabilities (Raman, Hutagalung, and Rahman, 2022; Nousheen, Zai, Waseem, and Khan, 2020). In this context, teacher training, especially pre-service teacher education, has become a key link in implementing the goals of ESD, and plays a decisive role in whether future educators can effectively convey the concept of sustainable development.

Although some scholars have paid attention to the integration of ESD in pre-service teacher education, there is still a lack of in-depth empirical quantitative research on the factors that affect pre-service teachers' ESD competence, especially the mechanism of sustainable leadership, ESD holism, and pluralism. Existing literature shows that although pre-service teachers have demonstrated high professional ability in multiple teaching areas (Rubio and Saenz, 2023), there are still obvious deficiencies in teaching confidence and practical application related to sustainability (Ammoneit, Turek, and Peter, 2022). In addition, although teachers generally have a positive attitude towards self-efficacy in ESD courses, the pertinence and systematization of related training still need to be strengthened (Avsec and Ferk Savec, 2021). How to effectively bridge the gap between theory and practice is still a core issue in current teacher training.

As the trend of global warming intensifies (Kabir et al., 2023), the education system urgently needs to take on the mission of shaping a sustainable society in the future. Kabir et al. (2023) pointed out that since 1880, global temperatures have shown a significant upward trend. If timely intervention is not made, the global average temperature may rise by about 2.5°C, which will trigger an irreversible ecological crisis. In the face of this grim reality, the sustainable leadership of educators is particularly important. Hargreaves and Fink (2004) proposed that sustainable leadership is not only related to the long-term development of educational organizations, but also emphasizes fairness, diversity, and resource protection, and emphasizes the dynamic balance between tradition and innovation (Hargreaves, 2007; Ferdig, 2007). In teacher education institutions, the sustainable leadership behavior of leaders

will profoundly affect pre-service teachers' understanding and practice tendencies of ESD (Lambert, 2011; Raman et al., 2022).

In recent years, more and more educational reforms and national policies have included ESD in the priority agenda. China's Education Modernization 2035 clearly proposes to accelerate the realization of a sustainable education system, actively connect with the United Nations 2030 Agenda for Sustainable Development, and make quality education and lifelong learning a strategic priority. China's education development path is highly consistent with the Incheon Declaration and the Education 2030 Framework for Action issued by the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) in 2015, demonstrating China's firm commitment to achieving the global Sustainable Development Goals (SDGs), especially SDG 4 (quality education).

However, existing ESD research is mainly concentrated in Europe, America, and developed coastal areas. For southwest China, especially Yunnan Province, which has rich ecological diversity and cultural specificity, relevant empirical research is extremely scarce. As an important ecological barrier in China, Yunnan's unique natural environment and significant climate change pressure make it an ideal place to study ESD and sustainable education practices. Take Lijiang Yulong Snow Mountain as an example. From 1982 to 2009, the glacier area has dropped sharply by 61.9%, from 11.61 square kilometers to 4.42 square kilometers. During the same period, the average annual temperature in Lijiang continued to rise (Zhang and Lian, 2014). Such ecological crises have had a profound impact on water resources, agriculture, tourism, and social structure in Yunnan. The education system is in urgent need of cultivating a new generation of teachers with sustainable action capabilities.

Based on this, this study responds to three core research gaps in the current academic and practical fields: (1) There is still a lack of research on how sustainable leadership affects pre-service teachers' professional action competence of ESD through ESD holism and pluralism; (2) In the existing literature, the mediating role of ESD holism and pluralism between sustainable leadership and pre-service teachers' competence has not been systematically tested; (3) The empirical research on the current status of pre-service teachers' SD competence and its influencing path in Yunnan Province are extremely limited, and there is an urgent need to fill the evidence base for regional education policy and teacher training reform.

This study aims to provide a theoretical basis and practical path for teacher training in Yunnan Province and even in China by constructing a mediating model between sustainable leadership, ESD holism, ESD pluralism, and pre-service teachers' ESD professional action competence, and to contribute academic results with local characteristics and practical significance to the development of the global ESD education system.

Objectives of the Research

1. To study the levels of sustainable leadership, ESD holism, ESD pluralism, and professional action competence in ESD among pre-service teachers.

2. To examine the direct causal relationship between the variables, including the direct impact of sustainable leadership on ESD holism, ESD pluralism, and professional action competence in ESD, as well as the direct impact of ESD holism and ESD pluralism on professional action competence in ESD.

3. To test the mediating effect of ESD holism and ESD pluralism in the path of sustainable leadership on professional action competence in ESD.

Research Methodology

This study adopts an empirical research design to systematically explore the impact mechanism of sustainable leadership, ESD Holism, and ESD Pluralism on the professional action competence regarding ESD of pre-service teachers in Yunnan Province, China. The research process is divided into seven steps, as follows:

1st Step: This study first extensively reviews relevant literature regarding education for sustainable development (ESD), sustainable leadership, ESD holism, ESD pluralism, and professional action competence regarding ESD of teachers to establish a solid theoretical foundation. Through literature review, the definition, measurement dimension and potential relationship of each variable are clarified, and then the theoretical model and hypothesis path of this study are constructed.

2nd step: Based on the extensive literature review, this study proposes a structural equation model containing four core variables: sustainable leadership, ESD holism, ESD pluralism, and professional action competence regarding ESD. It is proposed that sustainable leadership has direct and indirect effects on the professional action competence regarding ESD of pre-service teacher, and ESD holism and ESD pluralism play a mediating role in it. The research model systematically presents the causal relationship between the variables through a path diagram.

3rd step: Key informants are

3.1 Target Population

The target population of this study is the normal students or pre-service teachers majoring in normal education in six universities in Yunnan Province, China. The six universities selected are: Yunnan Normal University, Kunming University, Qujing Normal University, Chuxiong Normal University, Zhaotong University, and Honghe University. These six universities are the core institutions for teacher training in Yunnan Province, covering the southern (Honghe University), western (Chuxiong Normal University), northern (Zhaotong University), and central regions (Yunnan Normal University, Kunming University) of Yunnan Province, with good regional representativeness and a broad source of students.

3.2 Target Sample

This study takes the pre-service teachers majoring in normal education in six universities in Yunnan Province, China as the main research target sample. Specifically, they include Yunnan Normal University (about 8,000 people), Kunming University (about 5,000 people), Chuxiong Normal University (about 3,000 people), Qujing Normal University (about 2,500 people), Zhaotong University (about 2,500 people), and Honghe University (about 2,500 people). The total size of the overall target group is about 23,500 people, covering the central, southern, northern, and western regions of Yunnan Province. The sample area distribution is reasonable, which can fully represent the overall characteristics and regional differences of the normal student population in Yunnan Province.

In order to ensure that the sample size is statistically representative and meets the requirements of inferential validity, this study uses Cochran (1977) sample size formula for calculation, and determines the minimum sample size to be 385. After considering the non-response rate of about 32.5%, the actual number of questionnaires distributed was 570 to ensure that the effective sample recovery volume meets the statistical requirements. The sample allocation adopts a stratified allocation sampling method based on the proportion of pre-service teachers in each university to ensure that the sample proportion of each school is consistent with its proportion in the overall group, thereby improving the representativeness of the sample structure and the wide applicability of the data.

4th step: Tools and methods used in the study

Based on the previous literature review and relevant mature measurement scales, this study designed a structured questionnaire that includes core measurement dimensions such as Sustainable Leadership, ESD Holism, ESD Pluralism, and Professional Action Competence in ESD. During the questionnaire design process, we fully referred to authoritative research tools in high-quality journals, and appropriately adjusted the content of the items based on the educational background of pre-service teachers in Yunnan Province to ensure the contextual adaptation and measurement accuracy of the questionnaire. The questionnaire was scored using a Likert five-point scale (1 = strongly disagree, 5 = strongly agree) to ensure the continuity of the data and the applicability of statistical analysis. To ensure the content validity of the scale, the first draft of the questionnaire was reviewed and revised by 5 experts in the fields of education, sustainable development, and psychometrics. The results of the IOC revealed that the IOC values of all questions are between 0.8 and 1. Among them, 51 questions scored 1, and only 1 question scored 0.8. All of them are significantly higher than the standard of 0.5, indicating that all questions have good content validity. In addition, a small sample (N = 100) was selected for pre-testing to test the internal consistency and construct validity of the questionnaire. The pre-test results show that the Cronbach's Alpha coefficients of each scale are higher than 0.80, indicating that the questionnaire has good internal consistency reliability.

In the formal survey stage, paper questionnaires were distributed to collect data to improve the recovery rate and filling quality. The questionnaire mainly includes the following four parts: Sustainable Leadership Scale, ESD Holistic Scale, ESD Pluralism Scale, and ESD Professional Action Competence Scale.

5th step: Data Collection

This study applied an offline questionnaire survey method to collect data. The researchers recruited two pre-service teachers from each of the six normal universities in Yunnan Province (Yunnan Normal University, Kunming University, Qujing Normal University, Chuxiong Normal University, Zhaotong University, and Honghe University) through their connections to assist in the distribution of questionnaires, for a total of 12 people. In order to ensure that the sample distribution is consistent with the scale of pre-service teachers in each university, the questionnaires were distributed in proportion: 195 copies for Yunnan Normal University, 120 copies for Kunming University, 60 copies for Qujing Normal University, 75 copies for Chuxiong Normal University, 60 copies for Zhaotong University, and 60 copies for Honghe University. During the data collection process, the convenience sampling method was first used to invite pre-service teachers who participated in school activities and classroom learning to fill out the questionnaires, and further through the snowball sampling method, the first batch of participants recommended eligible students to participate in the survey. This double sampling strategy effectively overcomes the practical limitations in the data collection process while ensuring the diversity and representativeness of the sample.

6th step: Data analysis

This study applies the PLS-SEM (partial least squares structural equation modeling) for data analysis, which mainly includes the following steps: (1) Measurement model verification: test the reliability, convergent validity and discriminant validity of each latent variable. (2) Structural model verification: analyze the path coefficient, determination coefficient (R^2), prediction correlation (Q^2), and model fit goodness. (3) Mediation effect test: The Bootstrap method is used to test the significance of the mediation effect of ESD Holism and ESD Pluralism. PLS-SEM analysis is performed using SmartPLS software to ensure the scientific and rigor of the analysis results.

7th step: Summary and presentation of the research results

Finally, this study systematically organizes and presents the results of various analyses, including path analysis results, model fit indicators, and mediation effect test results. The research results will be compared and discussed with existing literature, deeply explain the relationship and influence mechanism among various variables, and put forward suggestions for educational practice and future research directions.

Research Results

From the 1st objective, the research result was found that the levels of each variable were at a high level. Specifically, sustainable leadership (Mean = 3.726, SD = 0.755), ESD holism (Mean = 3.782, SD = 0.888), ESD pluralism (Mean = 3.588, SD = 0.756), and ESD professional action competence (Mean = 3.777, SD = 0.616) all reached a high level, indicating that the tested pre-service teachers generally have a positive understanding of education for sustainable development and a good practice foundation. Further analysis revealed that among the three components of ESD professional action competence, pre-service teachers performed well in ESD self-efficacy (Mean = 3.810, SD = 0.771) and perceived pedagogical content knowledge about ESD (Mean = 3.843, SD = 0.762), indicating that they have strong confidence in their own teaching ability and related knowledge; they also reached a high level in the willingness to implement ESD (Mean = 3.671, SD = 0.809), reflecting that they have strong motivation for ESD practice.

From the 2nd objective, the research result was found that sustainable leadership had a significant positive impact on ESD holism (beta = 0.573, t = 13.264, $p < 0.001$), ESD pluralism (beta = 0.485, t = 10.559, $p < 0.001$), and ESD professional action competence (beta = 0.227, t = 4.527, $p < 0.001$). Further analysis found that ESD holism (beta = 0.303, t = 5.912, $p < 0.001$) and ESD pluralism (beta = 0.093, t = 1.960, p = 0.050) both have a significant positive impact on ESD professional action competence. From the perspective of model explanatory power, the PLS-SEM (partial least squares structural equation modeling) has a good explanatory and predictive effect on each endogenous variable. Specific data reveal that sustainable leadership has an explanatory power of 33% ($R^2 = 0.33$) for ESD holism and 24% ($R^2 = 0.24$) for ESD pluralism, while sustainable leadership, ESD holism and ESD pluralism together have an explanatory power of 43% ($R^2 = 0.43$) for ESD professional action competence, all reaching above medium level. In addition, the predictive correlation (Q^2) of the model also shows good predictive ability, with Q^2 of ESD holism, ESD pluralism, and ESD professional action competence being 0.28, 0.19 and 0.32, respectively. Path effect size analysis further confirmed that sustainable leadership has a large effect size on ESD holism ($f^2 = 0.489$) and a medium effect size on ESD pluralism ($f^2 = 0.308$), indicating the core role of sustainable leadership in shaping the key elements of sustainable education in real world practice. The overall model goodness of fit (GoF) is 0.469, which is at a high level, indicating that the research model has good adaptability and robustness in terms of explanatory power and predictive power. These results fully verify the research hypothesis and further support the causal path structure between sustainable leadership, ESD holism, ESD pluralism, and pre-service teachers ESD professional action competence.

From the 3rd objective, the research result was found that sustainable leadership had a significant direct impact on ESD professional action competence (beta = 0.594, t = 15.046, $p < 0.001$). Further mediation effect analysis showed that ESD holism played a partial mediating

role between sustainable leadership and ESD professional action competence (beta = 0.174, t = 5.160, p < 0.001). ESD pluralism also showed a partial mediating effect on ESD professional action competence (beta = 0.045, t = 1.894, p < 0.1).

The New Body of Knowledge

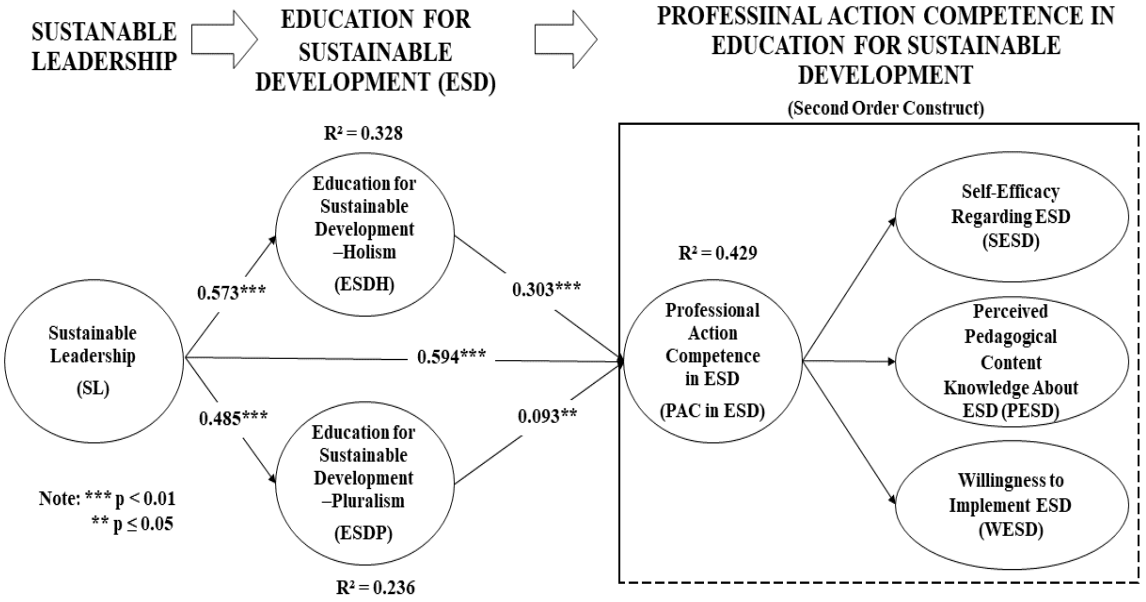

Figure 1: Structural Model to Improve Professional Action Competence in ESD

Based on the empirical results of this study, the new knowledge system constructed is integrated into the "Mediating Path Model of Sustainable Leadership Promoting Pre-service Teachers' Professional Action Competence in Education for Sustainable Development", as shown in figure 1. This model reveals that sustainable leadership not only directly promotes pre-service teachers' professional action competence in ESD, but also indirectly improves their professional action competence in ESD by enhancing their learning experience in ESD holism and ESD pluralism. The study adopts PLS-SEM (partial least squares structural equation modeling) as the core method, and through scale evaluation, path analysis and mediation effect test, it ensures that the process is scientific and rigorous and the data is valid. The application paths include: 1. Strengthen the sustainable leadership of school leaders, guide the positive transformation of educational organizations through vision shaping, innovative practice, effectively allocate school resource, set clear ESD requirement for teaching staff, ethical care and student-oriented strategies; 2. Incorporate ESD holistic content into curriculum design and teaching implementation, covering the three dimensions of

environment, society, and economy, and encourage students to think from the perspectives of time (past, present, future) and space (local, regional, global); 3. Create a teaching environment that supports multiple perspectives, critical thinking and participatory learning, and inspire students to deeply participate in sustainable issues in real world. This new knowledge system has significant value and social benefits. It not only provides pre-service teacher training institutions with an operational education model and practice path, but also injects theoretical support and practical guidance into promoting individual literacy, promoting school organizational culture innovation and supporting social sustainable development. In the future, schools can systematically carry out teacher education reform based on this model, comprehensively improve the education for sustainable development professional action competence of the teaching staff, and help cultivate a new generation of citizens with a sense of global responsibility.

Discussion of Research Results

From the research result of the 1st objective, it was found that pre-service teachers in Yunnan Province showed high levels in all major latent variables, including sustainable leadership, ESD holism, ESD pluralism, and professional action competence in ESD. This is because the current teacher education has integrated the concept of sustainable development into the teacher training system to a certain extent, so that pre-service teachers have a positive understanding of sustainable development in education and have a good practical foundation. The mean analysis revealed that pre-service teachers had reached a high level in ESD self-efficacy, perceived pedagogical content knowledge about ESD, and the willingness to implement ESD, indicating that they have strong confidence and motivation to be competent and promote education for sustainable development practice. This result further verifies the multidimensional structural theory of ESD professional action competence.

From the research result of the 2nd objective, it was found that sustainable leadership has a significant direct positive impact on ESD holism, ESD pluralism, and professional action competence in ESD, as well as the significant direct impact of ESD holism and ESD pluralism on professional action competence in ESD. This is because school leaders play a vital role in promoting education for sustainable development, and can deeply embed the concept of sustainability into educational practice through systematic management, value construction, and resource allocation support (Kadji-Beltran, Zachariou, and Stevenson, 2013). If school leaders can create an open and inclusive campus culture and a participatory governance atmosphere, they will effectively motivate teachers to adopt multiple teaching strategies and enhance students' critical thinking and negotiation skills on sustainable issues (Boeve-de Pauw, Gericke, Olsson, and Berglund, 2015; Verhelst et al., 2023). When the education process systematically integrates ESD holistic and pluralistic elements, the self-efficacy, pedagogical ability, and willingness to act on sustainable issues of pre-service teachers are significantly

enhanced, indicating a comprehensive improvement in professional action competence. This finding is consistent with the research results of Abidin, Mokhtar and Arsat (2023) and Verhelst, Vanhoof and Van Petegem (2023), all of which emphasize the key position of school leaders in promoting education for sustainable development. This finding is also consistent with social influence theory (Kelman, 1974), to be more specific, this study further uses the perspective of social influence theory (Kelman, 1974) to verify that sustainable leaders can significantly reduce teachers' psychological resistance to multiple value conflicts by shaping school group norms and value internalization mechanisms, which in turn making ESD holism and ESD pluralism a part of their teaching consciousness and professional identity.

From the research result of the 3rd objective, it was found that ESD holism and ESD pluralism plays a partial mediating role in the path of sustainable leadership affecting professional action competence in ESD. This is because if school leaders have sustainable development-oriented leadership traits, they can often create a more inclusive and innovative teaching environment, so that pre-service teachers can be more exposed to interdisciplinary integration, system thinking, participatory discussion, multi-perspective inquiry and other teaching practices in the teaching process, which are the key teaching characteristics reflected by ESD holism and ESD pluralism. The increase in the frequency of contact means that pre-service teachers have more opportunities to observe, participate in and learn such teaching methods, which in turn forming a professional action competence in ESD structure in a subtle way. This finding is consistent with Kelman's (1974) social influence theory, which states that changes in individual behavior in an organization depend not only on value identification, but also on the behavioral patterns they are exposed to in their environment.

Conclusion

The results of this study show that sustainable leadership has a significant positive impact on ESD holism and ESD pluralism. Additionally, ESD holism and ESD pluralism both significantly and positively affect the professional action competence in ESD of pre-service teachers. Sustainable leadership also directly promotes professional action competence in ESD of pre-service teachers. Furthermore, ESD holism and ESD pluralism play a partial mediating role between sustainable leadership and professional action competence in ESD of pre-service teachers. In sum, all 7 research hypotheses are supported.

Suggestions

1. The suggestions from the research

Based on the results of the 1st objective, the results found that the tested pre-service teachers have reached a high level in all research variables. Therefore, higher normal colleges and teacher education-related institutes should actively integrate the core concepts of ESD into the teacher training curriculum in a systematic way, especially strengthening the training

model combining classroom teaching design, case teaching, and field experience, and further improve the practical operation ability and self-efficacy of pre-service teachers in sustainable development education.

Based on the results of the 2nd objective, the results found that sustainable leadership has a significant positive impact on ESD holism, ESD pluralism, and pre-service teachers' professional action competence in ESD, and ESD holism and ESD pluralism also play a positive promoting role in pre-service teachers' professional action competence in ESD. Therefore, education administrative departments at all levels, normal colleges, and internship guidance institutes should focus on cultivating the sustainable leadership literacy of school leaders and teachers and deepen the ESD holism and ESD pluralism education practice by building a supportive campus culture, promoting interdisciplinary teaching, and providing an open and diverse learning environment to systematically improve the pre-service teachers' professional action competence in ESD.

Based on the results of the 3rd objective, the results found that both ESD holism and ESD pluralism have partial mediating effects between sustainable leadership and professional action competence in ESD. Therefore, it is recommended that education authorities and normal colleges should focus on designing immersive learning programs with the core of improving ESD holism and pluralism in the teacher training system, such as project-based learning, community service learning, and cross-cultural communication courses that integrate sustainable development issues.

2. The suggestions for future research

The future research is recommended to involve the following issues:

2.1 To conduct repeated verification in different geographical regions and multicultural contexts to further test the generalizability and applicability of the study's findings.

2.2 To supplement and validate existing self-report survey data by introducing more objective and diverse measurement tools, such as classroom observation, teaching practice evaluation, and student learning achievement tracking.

2.3 To explore other potential mediating and moderating factors affecting ESD integration in teacher training, including institutional support, teachers' intrinsic motivation, policy environment, and school culture.

References

Abidin, M. S. Z., Mokhtar, M., & Arsat, M. (2023). School Leaders' Challenges in Education for Sustainable Development: A Scoping Review. *International Journal of Academic Research in Progressive Education and Development*, 12(1), 401-420.

Ammoneit, R., Turek, A., & Peter, C. (2022). Pre-Service Geography Teachers' Professional Competencies in Education for Sustainable Development. *Education Sciences*, 12(1), 1-20.

Avsec, S., & Ferk Savec, V. (2021). Pre-Service Teachers' Perceptions of, and Experiences with, Technology-Enhanced Transformative Learning towards Education for Sustainable Development. *Sustainability*, 13(18), 1-28.

Boeve-de Pauw, J., Gericke, N., Olsson, D., & Berglund, T. (2015). The Effectiveness of Education for Sustainable Development. *Sustainability*, 7(11), 15693-15717.

Cochran, W. G. (1977). *Sampling Techniques* (3rd ed.). New York: John Wiley & Sons.

Ferdig, M. A. (2007). Sustainability Leadership: Co-Creating a Sustainable Future. *Journal of Change Management*, 7(1), 25-35.

Hargreaves, A. (2007). Sustainable Leadership and Development in Education: Creating the Future, Conserving the Past. *European Journal of Education*, 42(2), 223-233.

Hargreaves, A., & Fink, D. (2004). The Seven Principles of Sustainable Leadership. *Educational Leadership*, 61(7), 8-13.

Kabir, M. et al. (2023). Climate Change Due to Increasing Concentration of Carbon Dioxide and Its Impacts on Environment in 21st Century: A Mini Review. *Journal of King Saud University - Science*, 35(5), 1-7.

Kadji-Beltran, C., Zachariou, A., & Stevenson, R. B. (2013). Leading Sustainable Schools: Exploring the Role of Primary School Principals. *Environmental Education Research*, 19(3), 303-323.

Kelman, H. C. (1974). Further thoughts on the Processes of Compliance, Identification, and Internalization. *Advances in Experimental Social Psychology*, 9, 141-177.

Lambert, S. (2011). Sustainable Leadership and the Implication for the General Further Education College Sector. *Journal of Further and Higher Education*, 35(1), 131-148.

Müller, U., Lude, A., & Hancock, D. R. (2020). Leading Schools towards Sustainability: Fields of Action and Management Strategies for Principals. *Sustainability*, 12(7), 3031.

Nousheen, A., Zai, S. A. Y., Waseem, M., & Khan, S. A. (2020). Education for Sustainable Development (ESD): Effects of Sustainability Education on Pre-Service Teachers' Attitude towards Sustainable Development (SD). *Journal of Cleaner Production*, 250, 119537.

Palomino, M. D. C. P., García, A. B., & Valdivida, E. M. (2022). Education for Sustainable Development and Social Responsibility: Keys to Initial Teacher Training from a Systematic Review. *Revista de Investigación Educativa*, 40(2), 421-437.

Raman, F. I., Hutagalung, F. D., & Rahman, M. N. A. (2022). Preparing Pre-Service Teachers for Integration of Education for Sustainable Development in School: A Systematic Review (2013-2022). *Geografia*, 18(3), 153-169.

Rubio, J., & Saenz, C. (2023). Pre-Service Teacher Competence in a Teacher Education Institution. *The Quest: Journal of Multidisciplinary Research and Development*, 2(2), 1-21.

Singh-Pillay, A. (2023). Pre-Service Teachers' Experience of Learning about Sustainability in Technology Education in South Africa. *Sustainability*, 15(3), 1-13.

UNESCO. (2024). What You Need to Know about Education for Sustainable Development. Retrieved July 25, 2025, from https://www.unesco.org/en/sustainable-development/education/need-know

Verhelst, D., Vanhoof, J., & Van Petegem, P. (2023). School Effectiveness for Education for Sustainable Development (ESD): What Characterizes an ESD Effective School Organization? *Educational Management Administration & Leadership*, 51(2), 502-525.

Zhang, X., & Lian, P. (2014). "Yulong Snow Mountain's Glacier Shrinks by 60% from Snow Line to Peak, Tourist Impact Negligible". *People's Daily*. Retrieved June 15, 2025, from http://travel.people.com.cn/n/2014/1125/c41570-26088014.html

Psychological Drivers of Innovative Work Behavior and Intergenerational Knowledge Transfer among Young Higher Vocational Teachers: An Empirical Analysis towards the Sustainable Development of Higher Vocational Education in China*

[1]Dan Lei and Jun Jiang
International College, National Institute of Development Administration, Thailand.
[1]Corresponding Author's Email: Dan.Le@stu.nida.ac.th

Abstract

In the context of sustainable development, innovative work behavior has become the core driving force for achieving high-quality and continuous innovation in higher vocational education. As an important subject of innovation in higher vocational education, the psychological driving factors of young teacher and intergenerational knowledge transfer paths have significant strategic value and practical implications for the sustainable development of the higher vocational education system. The research objectives are as follows: 1) to examine the impact of occupational self-efficacy on intrinsic motivation and innovative work behavior (inside and outside the classroom) among young higher vocational college teachers; 2) to examine the role of intrinsic motivation in enhancing innovative work behavior among young higher vocational college teachers both inside and outside the classroom; 3) to examine how the willingness of intergenerational learning influences offline and online intergenerational knowledge transfer among young higher vocational college teachers; 4) to examine the effect of offline and online intergenerational knowledge transfer on inside-classroom and outside-classroom innovative work behavior among young higher vocational college teachers. The study employed structural equation modeling (SEM) to analyze questionnaire data from 430 participants. Results provided empirical support for all 11 research hypotheses at statistically significant levels.

The findings revealed that 1) occupational self-efficacy has significant positive impact on intrinsic motivation and innovative work behavior (inside and outside the classroom); 2) intrinsic motivation has significant positive impact on innovative work behavior among young higher vocational college teachers both inside and outside the classroom; 3) willingness of intergenerational learning influences has significant positive impact on offline and online intergenerational knowledge transfer; 4) offline and online intergenerational knowledge transfer has significant positive impact on inside-classroom and outside-classroom innovative work behavior among young higher vocational college teachers.

*Received July 29, 2025; Revised September 4, 2025; Accepted September 23, 2025

Keywords: Psychological Drivers; Innovative Work Behavior; Intergenerational Knowledge; Young Higher Vocational Teachers; Sustainable Development

Introduction

As China's economy moves towards a new stage of high-quality development, the innovation-driven strategy has become the country's core development path, leading to the demand for high-quality technical and skilled talents continuing to grow (Fan, 2020). As an important part of China's vocational education system, higher vocational colleges shoulder the important mission of cultivating applied talents for industrial transformation and social progress (Gao, and Zhang, 2020). In response to the urgent requirements of industrial upgrading and technological innovation, the Chinese government continues to promote the reform of higher vocational education, paying special attention to the construction of a "dual-qualified" teaching team, aiming to improve teachers' practical teaching ability and innovation literacy (Liu, and Zhou, 2019; Wang, Peng, and Zheng, 2023). This series of measures not only strengthens the connotation construction of higher vocational education but also lays a solid foundation for the sustainable development of China's higher vocational education. By optimizing the talent training model, deepening the integration of industry and education, and promoting the professionalization of the teaching staff, higher vocational colleges are actively contributing to China's green economic transformation and long-term social development, and achieving a high degree of matching between talent training and industrial needs.

Although the government has introduced a series of policies to support the professional growth of higher vocational teachers (Liu, and Zhou, 2019), the current teaching staff of higher vocational colleges faces structural challenges. According to statistics from the Ministry of Education of China (2022), more than half of higher vocational teachers are under 40 years old, and young teachers occupy a dominant position. However, entered teaching positions directly after graduating from colleges and universities many young vocational teachers lack industrial practical experience. Although they have a solid theoretical foundation, their practical application ability is obviously insufficient (Liu, and Zhou, 2019). This situation has led to a disconnect between theory and practice, making it difficult to meet the core goal of higher vocational education to apply acquired knowledge in the real world.

As an important promoter of higher vocational education reform, teachers' innovative work behavior directly affects students' practical ability training and education quality (Liu, Liu, Xu, and Li, 2023). Existing research shows that psychological factors have a significant impact on teachers' innovative work behavior (Messmann, 2012; Klaeijsen, Vermeulen, and Martens, 2018). Among them, occupational self-efficacy not only affects teachers' confidence and persistence in facing challenges, but also significantly promotes their intrinsic motivation, which in turn stimulates innovative work behavior (Bawuro et al., 2020; Klaeijsen, Vermeulen,

and Martens, 2018). In addition, intrinsic motivation, as an important psychological driving force for innovative work behavior, is closely related to teachers' active practice and continuous improvement in the education field (Loogma, Kruusvall, and Ümarik, 2012; Messmann, 2012). It is worth noting that young vocational teachers, in the absence of industry experience, often need to make up for their lack of practical ability through intergenerational knowledge transfer (IGKT) with senior experienced teachers (Wang, Zuo, and An, 2017; Lu, and Sun, 2021). Empirical study has confirmed that both face-to-face offline intergenerational knowledge transfer and online intergenerational knowledge transfer based on information technology can effectively improve the innovative work behavior of young employees (Sun, 2021). In the context of higher vocational education, how young teachers can acquire practical experience through intergenerational knowledge and promote teaching innovation has become an issue that needs to be explored in depth.

However, although relevant foreign research is relatively mature (Messmann, 2012; Klaeijsen, Vermeulen, and Martens, 2018; Bawuro et al., 2020), the existing literature still has obvious deficiencies in the field of higher vocational education in China. Current domestic research focuses on the "dual-qualified" teacher training policy and teaching team building (Huang et al., 2021), but there is still a lack of systematic empirical verification of the internal mechanism between individual psychological factors of young teachers and innovative work behavior. In particular, the dynamic relationship between young teachers' willingness for intergenerational learning, intergenerational knowledge transfer, and innovative work behavior has not been fully explored. Most of the existing literature is based on qualitative interviews or policy interpretations, lacks rigorous quantitative model support, and lacks distinction between online and offline knowledge transfer paths.

In the context of the continuous deepening of reforms in higher vocational education and the Chinese vigorous promotion of a sustainable talent training system, young vocational teachers, as the main force of teaching, have a fundamental impact on the realization of educational sustainability through their innovative work behavior (Fan, 2020). However, at present, there are problems in higher vocational colleges where young vocational teachers lack industry experience and insufficient practical teaching ability, which seriously restricts the quality of higher vocational education and the employment competitiveness of graduates (Liu, and Zhou, 2019). Although some studies have confirmed the positive impact of occupational self-efficacy and intrinsic motivation on innovative work behavior (Klaeijsen, Vermeulen, and Martens, 2018), most of the research conducted in Europe, and quantitative empirical research on young teachers in higher vocational colleges in China is still scarce. More importantly, the current literature has not systematically integrated the interactive paths of psychological factors (occupational self-efficacy, intrinsic motivation, and willingness of intergenerational learning) and intergenerational knowledge transfer (offline and online), nor has it fully revealed the whole process of young teachers promoting knowledge transfer through learning

willingness and thus affecting innovative work behavior. Research on this issue not only has important theoretical value for improving teachers' innovation work behavior and promoting sustainable development of higher vocational education, but also has important practical significance for policy makers and college administrators in designing teacher development paths and building intergenerational learning mechanisms.

Objectives of the Research

1. To examine the impact of occupational self-efficacy on intrinsic motivation and innovative work behavior (inside and outside the classroom) among young higher vocational college teachers.

2. To examine the role of intrinsic motivation in enhancing innovative work behavior among young higher vocational college teachers both inside and outside the classroom.

3. To examine how the willingness of intergenerational learning influences offline and online intergenerational knowledge transfer among young higher vocational college teachers.

4. To examine the effect of offline and online intergenerational knowledge transfer on inside-classroom and outside-classroom innovative work behavior among young higher vocational college teachers.

Research Methodology

This study systematically investigated the psychological factors of innovation and development of young Chinese higher vocational college teachers, focusing on the influence of occupational self-efficacy, intrinsic motivation, willingness of intergenerational learning, and intergenerational knowledge transfer on young Chinese higher vocational college teachers' innovative work behavior. The specific research processes are as follows:

The 1st Step: The first step of the study is to review and sort out relevant theories and literatures on occupational self-efficacy, intrinsic motivation, innovative work behavior, and intergenerational knowledge transfer to lay the foundation for the research framework.

The 2nd step: The second step of the study, based on the previous literature review, combined social cognitive theory and self-determination theory to construct a research framework with occupational self-efficacy, intrinsic motivation, and willingness of intergenerational learning as the core research constructs, and explored the mechanism by which these variables jointly influence the innovative work behavior of young teachers in and outside the classroom through online and offline intergenerational knowledge transfer paths.

The 3rd step:

1. Population of interest and target samples: the target population of this study is young teachers under the age of 40 in higher vocational colleges in mainland China. This group is not only the backbone of the future sustainable development of higher vocational colleges, but also has a far-reaching impact on the sustainable development of the education system

and social economy. According to statistics from the Ministry of Education of the People's Republic of China (2022), 56.61% of full-time teachers in higher vocational colleges are under 40 years old, indicating that young teachers are rapidly becoming the main body of higher vocational education. Therefore, focusing on young teachers under the age of 40 and exploring their psychological driving factors and intergenerational knowledge transfer paths will not only contribute to the sustainable development of higher vocational colleges themselves, but also have important theoretical and practical significance for supporting the construction of a national high-quality vocational education system and sustainable progress in the social economy.

2. Sample size and sampling technique: This study employs allocation sampling to ensure a proportional and representative distribution of vocational teachers across different provinces in Mainland China. The allocation is based on the latest Ministry of Education of the People's Republic of China (2022) data on full-time teachers in higher vocational colleges. To determine the minimum required sample size, Cochran's (1977) formula was applied. Based on Cochran's (1977) formula, at least 385 respondents are required to ensure statistical validity. However, to increase statistical power, account for potential non-responses, and enhance the generalizability of findings, a total of 600 questionnaires will be distributed across provinces using a proportionate allocation sampling technique.

The 4th step: This study applies a structured questionnaire as the main research instrument, and the questionnaire is divided into three parts. The first part is a screening question, which is used to confirm whether the respondents meet the research object standards, that is, whether they are young teachers in higher vocational colleges under the age of 40 in mainland China. Only those who meet the conditions can continue to answer the questionnaire. The second part is a survey of the basic information of the respondents, including six questions: the region of the higher vocational college, actual age of the respondents, gender, educational level, professional title, and type of courses the respondent taught. The third part is the core scale question, which applies a five-point Likert scale to measure seven variables related to this study. All scale questions refer to high-quality academic literature, and some items are appropriately adjusted according to the context of this study to ensure the reliability and validity of the scale. Specifically, the measurement scale items of occupational self-efficacy are used the occupational self-efficacy that created by Schyns, and von Collani (2002). The 6-item Occupational Self-Efficacy originated from Schyns, and von Collani (2002) has been proved to be reliable and validity in various context. The measurement scale items of intrinsic motivation are the 7-item interest/enjoyment scale that was developed by Deci, and Ryan (1985). In general, the 7-item interest/enjoyment scale is treated as the measurement of intrinsic motivation. The measurement scale items of willingness of intergenerational learning are the 6 scale items that were proposed by Lu, and Sun (2021). To specifically measure the innovative work behavior of young higher vocational

teachers, this research adopts Messmann's (2012) validated scales. The 5-item vocational teacher innovative work behavior scale for inside the classroom and the 4-item vocational teacher innovative work behavior scale for outside the classroom were both tested for validity and reliability.

The 5th step: This study employed a stratified proportional sampling method, distributing 600 questionnaires proportional to the number of higher vocational teachers in each province to ensure a representative sample. In the first phase, the sample was allocated proportionally to the number of higher vocational teachers in each province. In the second phase, full-time teachers under the age of 40 were randomly selected from each province. Data were collected using the Wenjuanxing platform, with screening questions to enhance data validity and accuracy.

The 6th step: This study used SPSS and AMOS for data processing and statistical analysis. The analysis methods included descriptive statistics, reliability analysis, confirmatory factor analysis, and structural equation model (SEM) analysis. First, descriptive statistics were used to understand the basic characteristics of the respondents, and Cronbach's alpha was used to test the reliability of the research scale to ensure the internal consistency of each dimension. Subsequently, confirmatory factor analysis (CFA) was performed to confirm the validity of the scale structure and to test the convergent validity and discriminant validity of the research instrument. Finally, the structural equation model (SEM) was used to conduct an overall path analysis of the research hypothesis, verify the relationship between the research variables.

The 7th step: Systematically summary and presentation of the research results.

Research Results

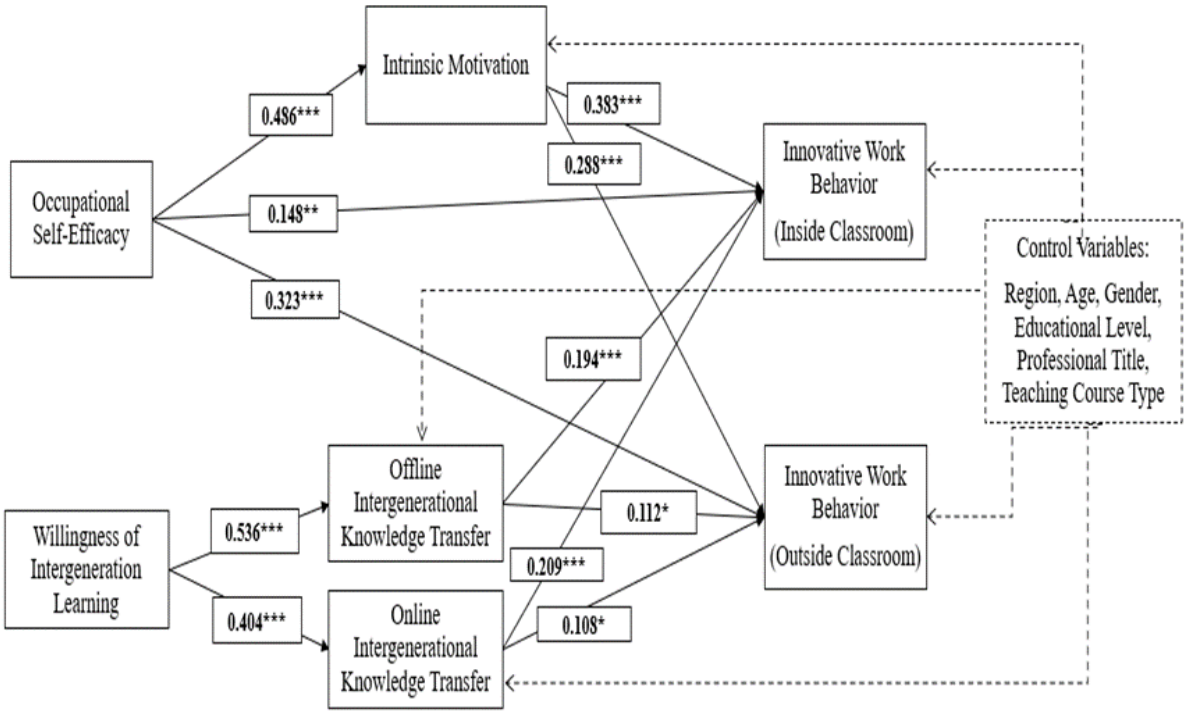
From the 1st objective, the research result was found that occupational self-efficacy has a significant positive impact on intrinsic motivation (standardized β=0.486, $p<0.001$). This means that when the young vocational college teacher's occupational self-efficacy increases by 1 standard deviation unit, intrinsic motivation will increase by 0.486 standard deviation units accordingly. The standardized path coefficient of occupational self-efficacy on inside classroom innovative work behavior is β=0.148, which is statistically significant ($p<0.01$). This result indicates that teacher's occupational self-efficacy increases by one standard deviation unit, the innovative work behavior they exhibit in the classroom will increase by 0.148 standard deviation units, suggesting the direct role of occupational self-efficacy in promoting inside classroom innovation. The standardized path coefficient of occupational self-efficacy on outside classroom innovative work behavior is β=0.323, and the p value is less than 0.001, indicating that the path is highly significant. This means that for every standard deviation unit increase in occupational self-efficacy, the outside classroom innovative behavior will increase significantly by 0.323 standard deviation units.

From the 2nd objective, the research result was found that intrinsic motivation on inside classroom innovative work behavior is statistically significant (standardized path coefficient β=0.383, p<0.001). This means that when the intrinsic motivation of young vocational college teachers increases by 1 standard deviation unit, the level of their innovative work behavior inside the classroom will increase by 0.383 standard deviation unit accordingly. In addition, the results of the structural equation model (SEM) analysis reveal that the positive impact of intrinsic motivation on outside classroom innovative work behavior is statistically significant (β=0.288, p<0.001). This means that when the intrinsic motivation of teachers increases by one standard deviation unit, their innovative behavior outside the classroom will also increase significantly by 0.288 standard deviation units.

From the 3rd objective, the research result was found that the standardized path coefficient of willingness of intergenerational learning to offline intergenerational knowledge transfer is β=0.536, and it is highly significant in statistics (p<0.001). This result shows that when the willingness of intergenerational learning of young teachers increases by one standard deviation unit, their offline intergenerational knowledge transfer behavior will increase by about 0.536 standard deviation units, showing a strong positive driving effect. Additionally, the standardized path coefficient of willingness of intergenerational learning on online intergenerational knowledge transfer is β=0.404, which is statistically significant (p<0.001). This coefficient indicates that for every standard deviation unit increase in willingness of intergenerational learning, the online intergenerational knowledge transfer of young teachers in higher vocational colleges will increase by about 0.404 standard deviation units.

From the 4th objective, the research result was found that the standardized path coefficient of offline intergenerational knowledge transfer on IWBI is β=0.194, with a significance level of p<0.001. This coefficient indicates that for every standard deviation unit increase in offline intergenerational knowledge transfer, the inside classroom innovative work behavior of young teachers will increase by about 0.194 standard deviation units. In addition, the standardized path coefficient of offline intergenerational knowledge transfer on innovative work behavior outside the classroom is β=0.112, reaching a statistically significant level (p<0.05). This coefficient means that for every standard deviation unit increase in offline intergenerational knowledge transfer, the innovative work behavior outside the classroom of young teachers will increase by about 0.112 standard deviation units.

The New Body of Knowledge

***p<0.001, **p<0.01, *p<0.05.

Figure 1: Diagram of Structural Equation Modeling,

This study constructed a systematic model to promote innovative work behavior of young teachers in higher vocational colleges as a new knowledge system of this study. It integrated the core elements of social cognitive theory and self-determination theory, combined with the actual path of intergenerational knowledge transfer, and comprehensively revealed the key psychological factors and inheritance mechanisms that affect the innovative work behavior of young teachers in higher vocational colleges. The study found that occupational self-efficacy not only directly and significantly affects teachers' innovative work behavior inside and outside the classroom, but also indirectly promotes innovative work behavior by enhancing teachers' intrinsic motivation. In addition, young teachers' willingness of intergenerational learning also plays a key role in the knowledge inheritance path, among which the impact on offline intergenerational knowledge transfer is the most significant, and it also has a strong driving force for online intergenerational knowledge transfer, and these knowledge transfer paths further promote teachers' innovative performance inside and outside teaching. The new model proposed by the research can be used as a practical guide for the development of college teachers, organizational management and policy formulation. In practice, it is recommended that universities strengthen mechanisms for cultivating young teachers' professional confidence (e.g., training, career advancement systems), create a teaching environment that supports the development of intrinsic motivation (emphasizing autonomy, competence, and a sense of belonging), and establish systematic intergenerational collaboration platforms (e.g., offline mentoring systems and online knowledge-sharing

communities). This will foster a positive mechanism for knowledge transfer and innovation incentives, promoting individual growth, organizational innovation, and the high-quality, sustainable development of the education system. This knowledge system not only makes theoretical contributions but also provides empirical support and highly practical guidance for higher vocational education reform and teacher team building.

Discussion of Research Results

From the research result of the 1st objective, it was found that occupational self-efficacy has a significant positive impact on the intrinsic motivation of young higher vocational teachers and also significantly predicts their innovative work behaviors both inside and outside the classroom. This is because teachers with higher occupational self-efficacy are more confident in completing teaching tasks and tackling professional challenges, and they derive a greater sense of meaning and autonomy from their work, which in turn stimulates their intrinsic motivation and further promotes their enthusiasm for teaching reform and institutional innovation. This finding is consistent with the concepts, theories, and research work of Bandura (1977), Deci, and Ryan (1985), Rigotti, Schyns, and Mohr, (2008), and Klaeijsen, Vermeulen, and Martens, (2018), all of which suggest that an individual's belief in their own abilities directly influences their motivation and behavior.

From the research result of the 2nd objective, it was found that intrinsic motivation has a significant positive impact on the innovative work behavior of young higher vocational teachers, both in and out of the classroom. This is because when teachers experience interest, enjoyment, and a sense of value in their teaching, they are more likely to proactively experiment with new teaching methods, assessment tools, and curriculum reforms, which in turn enhances the innovation and effectiveness of their educational practices. This finding is consistent with the concepts, theories, and research of Deci and Ryan (1985), Messmann (2012), and Klaeijsen, Vermeulen, and Martens (2018), all of which demonstrate that intrinsic motivation is a key factor driving educators' innovative practices. Within the classroom, intrinsic motivation inspires teachers to adopt more experimental and interactive teaching methods; beyond the classroom, intrinsic motivation drives teachers to participate in innovative activities such as curriculum development, industry-university collaboration, and academic research, resulting in greater professional influence and institutional contributions (Bawuro et al., 2020).

From the research result of the 3rd objective, it was found that the willingness of intergenerational learning among young higher vocational teachers has a significant positive impact on both offline and online intergenerational knowledge transfer. This is because individuals with a high level of learning willingness are more likely to actively seek knowledge exchange and experience transfer with older teachers, which in turn enhances their teaching abilities and professional qualities. This finding is consistent with the concepts, theories, and research of Bu (2013) and Lu, and Sun (2021), which suggest that the willingness of

intergenerational learning, as a psychological trait encompassing cognitive, affective, and intentional dimensions, can effectively drive individuals to engage in deep knowledge interaction.

From the research result of the 4th objective, it was found that both offline and online intergenerational knowledge transfer significantly and positively predicted young higher vocational teachers' innovative work behaviors both inside and outside the classroom. This is because different forms of knowledge transfer facilitate the acquisition and reconstruction of teachers' implicit and explicit knowledge, which in turn enhances their ability to innovate in teaching and institutions. This finding is consistent with the concepts, theories, and research of Nonaka, and Takeuchi (1995), Geeraerts, Vanhoof, and Van den Bossche, (2016), Zhang, and Venkatesh (2013), and Wang, Dong, Ye, and Feng, (2023). In offline settings, knowledge transfer promotes the processes of "socialization" and "externalization," enabling teachers to absorb implicit knowledge through face-to-face interaction and teaching observation and transform it into innovations in classroom design and interaction methods (Sun, 2021). Online knowledge transfer, on the other hand, facilitates teachers to acquire structured explicit knowledge within flexible timeframes through "combination" and "internalization," applying it in practical teaching, which in turn promotes cross-organizational collaboration and the integration of educational resources (Wang, Dong, Ye, and Feng, 2023).

Conclusion

This study systematically verified the key influencing paths of innovative work behaviors of young teachers in higher vocational colleges through structural equation model analysis. The results showed that occupational self-efficacy had a significant positive impact on intrinsic motivation and directly promoted teachers' innovative behaviors inside and outside the classroom. Additionally, intrinsic motivation had a significant driving effect on innovative work behaviors inside and outside the classroom. Furthermore, the willingness of intergenerational learning significantly affected offline and online intergenerational knowledge transfer behaviors, while offline knowledge transfer had a positive impact on innovative work behaviors inside and outside the classroom, respectively. The study revealed the mechanism by which psychological motivation and knowledge inheritance jointly drive the innovative work behaviors of young teachers.

Suggestions

1. The suggestions from the research

From the research result of the 1st objective, it was found that occupational self-efficacy has a significant positive impact on intrinsic motivation, innovative work behavior inside the classroom, and innovative work behavior outside the classroom. Therefore, the related institute should apply as follows: 1) Higher vocational colleges and teacher

development centers should regularly carry out professional growth training for teachers to strengthen their professional ability and role identity. 2) It is recommended to introduce a teacher mentor system and a peer teaching support system to enhance the self-efficacy of young teachers. 3) Periodic teaching achievement displays or competitions can be set up to enhance teachers' self-confidence and sense of professional achievement, which in turn promotes their teaching innovation behavior.

From the research result of the 2nd objective, it was found that intrinsic motivation has a significant positive impact on both inside-classroom innovation work behavior and outside-classroom innovation work behavior. Therefore, the related institute should apply as follows: 1) Education administrators should create a work environment that supports autonomy, competence, and belonging to stimulate teachers' intrinsic motivation. 2) It is recommended to provide teachers with opportunities for curriculum design autonomy, participation in teaching reform projects, and academic development. 3) A teacher honor system or intrinsic incentive mechanism can be established to enhance teachers' intrinsic sense of achievement and motivation for continuous investment.

From the research result of the 3rd objective, it was found that the willingness of intergenerational learning has a significant positive effect on both offline intergenerational knowledge transfer and online intergenerational knowledge transfer. Therefore, the related institute should apply as follows: 1) Higher vocational colleges should establish a mentorship program to promote knowledge and experience transfer between senior and younger teachers. 2) It is recommended to set up online teaching communities or knowledge sharing platforms (such as WeChat teaching groups, online lesson preparation meetings) to enhance the efficiency of online knowledge inheritance. 3) It is encouraged to stimulate the willingness of young teachers to actively participate in intergenerational learning through teaching observation, intergenerational cooperative projects or teaching salons.

From the research result of the 4th objective, it was found that both online and offline intergenerational knowledge transfer have a significant positive impact on innovative work behaviors in the classroom and innovative work behaviors outside the classroom. Therefore, the related institute should apply as follows: 1) Higher vocational colleges should establish a normalized offline communication mechanism, such as "young teachers' teaching observation day" and "master-apprentice joint lesson preparation system", to promote face-to-face inheritance of teaching practice experience and stimulate teaching innovation behaviors inside and outside the classroom. 2) Encourage and support the use of digital platforms to carry out online knowledge sharing and experience transfer, break the limitations of time and space, and enhance the sustainability of teaching innovation. 3) It is recommended to integrate online and offline knowledge transfer mechanisms to promote a "hybrid intergenerational inheritance system" to enhance young teachers' innovation and professional growth both inside and outside the classroom.

2. The suggestions for future research

2.1 Expand the sample scope to include middle-aged and elderly teachers and secondary vocational teachers to improve the universality and systematization of the research.

2.2 Introduce mediating and moderating variables, such as organizational support and teaching commitment, to deepen the path mechanism analysis.

2.3 Use multiple data sources, combined with interviews, behavioral observations, etc., to improve the objectivity and reliability of the research.

2.4 Try mixed research methods and cross-level analysis to explore the interactive effects of individual and organizational factors on innovative work behavior.

References

Bandura, A. (1977). Self-Efficacy: Toward a Unifying Theory of Behavioral Change. *Psychological Review*, 84(2), 191-215.

Bawuro, F. A., Shamsuddin, A. L. I. N. A., Wahab, E., Adenuga, K. I., & Ndaghu, J. T. (2020). Motivational Mechanisms on Teachers' Innovative Behaviour - a Systematic Review Approach. *Journal of Critical Reviews*, 7(6), 239-245.

Bu, M. (2013). *The Relationship between Performance Pressure, Willingness to Learn, and Employee Performance Improvement*. (Master's Thesis). Dongbei University of Finance and Economics. Dalian.

Cochran, W. G. (1977). *Sampling Techniques* (3rd ed.). New York: John Wiley & Sons.

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior*. New York: Plenum Press.

Fan, X. (2020). Policy-Driven Development and the Strategic Initiative of One-Million Enrollment Expansion in China's Higher Vocational Education. *ECNU Review of Education*, 3(1), 179-186.

Gao, F., & Zhang, P. (2020). Performance Evaluation of Industry-Education Integration in Higher Vocational Colleges: An Evidence from China. *International Journal of Emerging Technologies in Learning (iJET)*, 15(23), 208-219.

Geeraerts, K., Vanhoof, J., & Van den Bossche, P. (2016). Teachers' Perceptions of Intergenerational Knowledge Flows. *Teaching and Teacher Education*, 56, 150-161.

Huang, Y., Zhang, Y., Long, Z., Xu, D., & Zhu, R. (2021). How to Improve Entrepreneurship Education in "Double High-Level Plan" Higher Vocational Colleges in China. *Frontiers in Psychology*, 12(743997), 1-12.

Klaeijsen, A., Vermeulen, M., & Martens, R. (2018). Teachers' Innovative Behaviour: The Importance of Basic Psychological Need Satisfaction, Intrinsic Motivation, and Occupational Self-Efficacy. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 62(5), 769-782.

Liu, J., & Zhou, F. (2019). Reflections on "Double-Professionally-Titled" Teachers in Higher Vocational Education. In J. Xu (Ed.), *Proceedings of the 2019 9th International Conference on Education and Management (ICEM 2019)* (pp. 737-740). London, UK: Francis Academic Press.

Liu, T., Liu, S., Xu, W., & Li, J. (2023). The Current Situation of Chinese Teaching in Higher Vocational Colleges. *Journal of Theory and Practice of Social Science*, 3(9), 55-60.

Loogma, K., Kruusvall, J., & Ümarik, M. (2012). E-learning as Innovation: Exploring Innovativeness of the VET Teachers' Community in Estonia. *Computers & Education*, 58(2), 808-817.

Lu, Y. Q., & Sun, D. D. (2021). Factors Influencing Intergenerational Knowledge Transfer Performance Based on the MOA Model. *Social Science Front,* 2, 241-245.

Messmann, G. (2012). *Innovative Work Behaviour: Investigating the Nature and Facilitation of Vocational Teachers 'Contributions to Innovation Development'.* (Doctoral Dissertation). University of Regensburg. Regensburg.

Ministry of Education of the People's Republic of China. (2022). Number of Full-Time Teachers by Age in HEIs- Higher Vocational Colleges. Retrieved March 12, 2025, from http://www.moe.gov.cn/jyb_sjzl/moe_560/2022/quanguo/202401/t20240111_1099787.html

Multon, K. D., Brown, S. D., & Lent, R. D. (1991). Relation of Self-Efficacy Beliefs to Academic Outcomes: A Meta-Analytic Investigation. *Journal of Counseling Psychology*, 38(1), 30-38.

Nonaka, I., & Takeuchi, H. (1995). *The Knowledge-Creating Company: How Japanese Companies Create the Dynamics of Innovation.* Oxford, UK: Oxford University Press.

Rigotti, T., Schyns, B., & Mohr, G. (2008). A Short Version of the Occupational Self-Efficacy Scale: Structural and Construct Validity Across Five Countries. *Journal of Career Assessment*, 16(2), 238-255.

Schyns, B., & Von Collani, G. (2002). A New Occupational Self-Efficacy Scale and Its Relation to Personality Constructs and Organizational Variables. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 11(2), 219-241.

Sun, D. D. (2021). *Willingness to Learn, Intergenerational Knowledge Transfer, and the Relationship with Young Employees' Creativity*. (Doctoral Dissertation). Jilin University. Changchun.

Wang, C., Dong, Y., Ye, Z., & Feng, J. (2023). Linking Online and Offline Intergenerational Knowledge Transfer to Younger Employees' Innovative Work Behaviors: Evidence from Chinese Hospitals. *Journal of Knowledge Management*, 27(3), 762-784.

Wang, C., Zuo, M., & An, X. (2017). Differential Influences of Perceived Organizational Factors on Younger Employees' Participation in Offline and Online Intergenerational Knowledge Transfer. *International Journal of Information Management*, 37(6), 650-663.

Wang, S., Peng, F., & Zheng, X. (2023). Reflections on the Construction of "Double-Qualified" Teachers in Higher Vocational Colleges. *Journal of Contemporary Educational Research*, 7(1), 1-6.

Wang, S., Zhu, Q., & Zheng, X. (2022). Nurturing "Double-Qualified" Teachers in Vocational Colleges Using Campus Resources. *Scientific and Social Research*, 4(12), 7-12.

Zhang, X., & Venkatesh, V. (2013). Explaining Employee Job Performance: The Role of Online and Offline Workplace Communication Networks. *MIS Quarterly*, 37(3), 695-722.

Studying the Development of Value Leadership Strategies for School Management in Liaoning Province, the People's Republic of China*

[1]Bai Dan, Krapan Sringan and Kitiwat Thauyngam
Faculty of Education, Buriram Rajabhat University, Thailand.
[1]Corresponding Author's Email: Bai.Dan@bru.ac.th

Abstract

The purposes of this research were 1. to investigate the value leadership ability of school managers in school performance; 2. to establish and develop a value leadership strategy for school management regarding the performance of basic education in schools; and 3. to evaluate the value leadership strategy of the school management in terms of school performance. A mixed-methods research study, which combined both quantitative and qualitative, was employed in this research. This study surveyed 368 school managers in Liaoning Province, China, to explore value leadership components in basic education. The research tool included the questionnaire of a five-point Likert scale, with a reliability score of 0.98. Perform statistical analysis using Mean and Standard Deviation.

The research result was found that: 1. Current Status of Value Leadership: Principals were highly rated for implementing values in practice, aligning with scholarly views. Value leadership involves inspiring followers, building trust, and fostering growth through shared organizational values. Effective leaders cultivate their abilities under correct values and apply them practically. 2. Practical Strategies: Strengthening value leadership requires Principals' ability to identify and convey the school's core values. Including, creating a supportive school environment, demonstrating values through personal behavior, and exemplifying school core values. 3. Effectiveness Evaluation: Experts validated the model as accurate and reasonable. Testing in 5 schools confirmed its effectiveness, with results at the highest level.

Keywords: Basic Education; Value Leadership Strategies; School Administrators

Introduction

The background of this study is basic education is the foundation of the national education system, and a high-quality education system should be established. This is to establish a high-quality basic education system, provide valuable leadership for school administrators, promote and develop basic education, and improve the efficiency and effectiveness of schools. In basic education, the leading role of education management significantly influences the quality of education (Chen, 2012). Effective education

*Received July 31, 2025; Revised September 29, 2025; Accepted October 14, 2025

management is essential for schools. Without strong leadership in educational management institutions, the school's leadership will fail to create a dynamic atmosphere for educational management (Shi, 2007). This has affected the efficiency of education management, and the quality of students has declined. Considering the development of basic education, the efficiency of education management is an important factor in improving the quality of education (Tao, 2014). The value leadership ability of school management monitors the development and quality improvement of schools, promotes the participation of everyone in educational management, and guides the development of teachers, students, and schools by utilizing the core values of the school. This improves the efficiency and effectiveness of management education (Ministry of Education, 2022).

The case of this study is the person in charge of the basic education institution in Liaoning, People's Republic of China. The researcher's research scope includes: the first stage, to study the influence of the value leadership of school administrators on efficiency. In this study, the basic education institutions in Liaoning, China, managed 4,421 students. The subjects of this study are 368 elementary education administrators in Liaoning, China. The second stage: to establish and develop value leadership strategy to promote the performance of basic education schools. The target group includes 5 qualified or educational management professionals. The third stage: to evaluate the influence of value leadership strategy on the performance of basic education schools in Liaoning. The research object is the person in charge of basic education institutions in Liaoning, People's Republic of China.

To solve the problems of this study are as follows:

1. What is the status of value leadership in the performance of basic education schools in the People's Republic of China and Liaoning?

2. What influence does the value leadership strategy of school management have on the effectiveness of basic education?

3. What effect does the value leadership strategy have on the performance of basic education schools in Liaoning, China?

The motivation of the study is the basic education in Liaoning Province promises that by 2035, the overall strength and service ability of education will have been significantly improved. In order to realize the modernization of basic education in 2035, from the current situation and importance of education, the researchers have a strong interest in the performance of basic education schools in Liaoning, China. To provide the appropriate leadership strategies for further effective and efficient education management.

Objectives of the Research

The researcher has set the research objectives to:

1. To study the value leadership of school managers on the effectiveness of school operations at the basic education level, Liaoning Province, People's Republic of China.

2. To create and develop strategies of value leadership of school on the effectiveness of school operations at the basic education level, Liaoning Province, People's Republic of China.

3. To evaluate the results of using strategies of value leadership of school managers on the effectiveness of school operations at the basic education level, Liaoning Province, People's Republic of China.

Research Methodology

The 1st Step: Determining the Population and Sample

The value leadership conditions of educational institution managers for effectiveness. The Operation of Educational Institutions at the Basic Education Stage in Liaoning Province, People's Republic of China (PRC). Population and sample groups: The people used in this study are administrators of basic education institutions. There are 8,647 people in Liaoning Province, People's Republic of China (PRC). The sample used in this study consists of administrative staff from basic education institutions in Liaoning Province, People's Republic of China. The sample size was determined using the table provided by Krejcie and Morgan (Krejcie & Morgan, 1970), and 368 participants were selected through random sampling.

The 2nd Step: Establishing Strategic Objectives and Identifying Key Informants

To establish and develop the value leadership strategy of school managers on the performance of educational institutions at the basic education stage. People's Republic of China (PRC), Liaoning Province. Target audience: The target group includes five education management professionals or professionals.

The 3rd Step: Evaluating the Strategic Impact through Empirical Research

Evaluate the influence of the value leadership strategy of educational institution managers on the performance of educational institutions at the basic education stage. Liaoning Province. Population and sample groups: The population used in this study is 4,421 administrative staff of the affiliated institutions of basic education in Liaoning Province, People's Republic of China (PRC). The sample used in this study is the administrative staff of basic education institutions. In Liaoning Province, People's Republic of China (PRC), the sample size was determined from the table provided by Krejcie and Morgan (Krejcie and Morgan, 1970). 367 people were obtained by a random method. Multi-Staged Random Sampling.

Research Results

The 1st objective is to study the value leadership of school administrators on the effectiveness of school operations at the basic education level, Liaoning Province, People's Republic of China. From the research result, it was found that in the analysis and research of the current status and characteristics of the value leadership of principals in the development of education, the highest evaluation lies in the ability of directors to implement values in practice. That is, the power of values refers to the fact that leaders follow true values at work, clearly express their vision, inspire followers to identify with their values and vision, build trust with followers, help them grow in the process of realizing organizational values, and achieve a better life for all members of the organization (Liu, 2023). On the one hand, under the guidance of correct values, value leaders cultivate and improve their leadership qualities and abilities; on the other hand, value leaders apply values.

The 2nd objective is to create and develop strategies of value leadership of school administrators on the effectiveness of school operations at the basic education level, Liaoning Province, People's Republic of China. From the research result, it was found that practical strategies for principals' value leadership can enhance school vitality. The strategies for strengthen the leadership values of basic education principals in Liaoning Province should be implemented in five aspects: the principals should have the ability to identify with values; the principals' ability to identify with values should be reflected by correctly understanding and effectively conveying the core values of the school; the principals need to pay attention to the creation of the school environment; the principals' value leadership should be reflected by their own behavior; the principals should take the core values of the school as an example.

The 3rd objective is to evaluate the results of using strategies of value leadership of school administrators' operations at the basic education level, Liaoning Province, People's Republic of China. From the research result, it was found that on the effectiveness evaluation of the practical strategies of strengthening executives' value were effective. Through the evaluation of the development status of the value leadership strategy of principals of basic education schools in Liaoning Province, experts believe that the model composed of the elements of the model is the most accurate and reasonable. The model was submitted to the principals of 5 schools and verified in practice. The results show that the model is conducive to the development of the value leadership strategy of principals of basic education in Liaoning Province, and the model evaluation results are at the highest level. This may be because this study uses quantitative and qualitative data to obtain accurate empirical data and proposes factors and indicators that affect the development of value leadership strategies.

The New Body of Knowledge

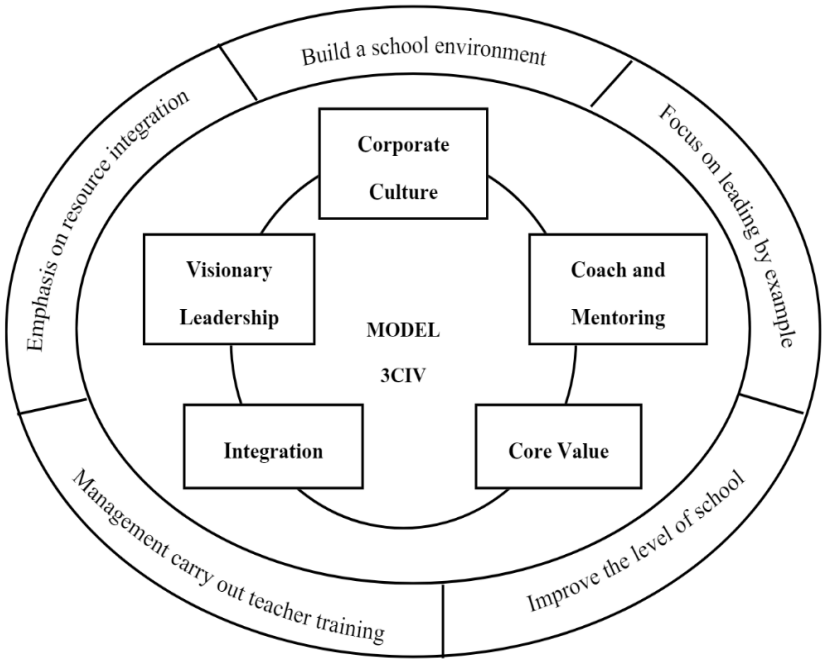

Figure 1: Model of 3CIV

This study found that the strategies to improve principals' value leadership focus on five aspects:

1) Principals' value identification (corporate culture), mainly through building a school environment, so that principals can help teachers and students understand and learn the school's values and get the recognition of teachers and students.

2) Principals' value leadership (coach and mentoring), mainly through focusing on leading by example, principals focus on leading the values of teachers and students through the school's common vision of running schools.

3) Principals' value defense (core value), mainly through improving the level of the school, so that principals have a clear understanding of the school motto, school spirit, teaching style, and school values embodied by the school.

4) Principals' value integration (integration), mainly through emphasizing resource integration, so that principals can integrate values from the correct value standpoint;

5) Principals' value practice (visionary leadership), mainly through management carrying out teacher training, so that school leaders can demonstrate and practice in person, making school values more convincing and organizational members willing to accept them.

Discussion of Research Results

From the research result of the 1st objective, it was found that in this sampling survey, "the headmaster can identify the values and hidden sources that play an important role in the thoughts and behaviors of teachers and students" was given the highest recognition. The highest level of recognition is given to the principal's ability to guide the values of teachers and students through a shared vision of school management; "The headmaster can integrate values from the standpoint of correct values" has been recognized to the highest degree, which is consistent with the scholars' view (Wang, 2022), that is, the driving force of values means that the practitioners of values use real values in their work, clearly express their vision and stimulate the consensus of their followers.

From the research result of the 2nd objective, it was found that strategies to enhance the leadership capacity of principals in basic education in Liaoning Province should focus on five key abilities: (1) identifying values through correct understanding and communication of the school's core values, (2) demonstrating value leadership by influencing teachers and students through personal behavior, (3) defending values by effectively explaining and upholding them amid external or internal challenges, (4) integrating diverse values into a shared vision, and (5) cultivating values by driving change and achieving measurable outcomes (Mao, 2002). This is because these dimensions align with the comprehensive framework of value-based leadership, which emphasizes the principal's role in articulating, embodying, and institutionalizing core values to guide school development. This is consistent with the concept, theory, and research work of Liu (2022), who highlights that effective value leadership requires practitioners to operationalize values, inspire consensus, and translate vision into practice.

From the research result of the 3rd objective, it was found that the evaluation of value leadership strategies for basic education directors in Liaoning Province confirmed the constructed model as the most accurate and applicable. The model, tested with five school directors, proved effective for enhancing value leadership strategies and received the highest evaluation level. This is because the study employed mixed-methods (quantitative and qualitative) research to derive precise empirical data, identify critical factors and indicators, and formulate targeted improvement strategies based on successful practical experiences. This is consistent with the concept, theory, and research work of Zhang (2017), who emphasizes that evidence-based models integrating empirical data and practitioner expertise yield the most actionable leadership frameworks.

Conclusion

The research findings highlight that principals' ability to identify, integrate, and guide values through a shared vision is highly recognized, aligning with scholars' views on value-driven leadership. To enhance leadership value in basic education in Liaoning Province, five

strategies were identified: value identification, leadership, defense, integration, and cultivation. These strategies emphasize role modeling, teacher training, and resource optimization. A tested model for developing value leadership strategies was deemed highly effective, supported by precise empirical data and practical insights, leading to accurate and actionable strategies for improvement.

Suggestions

1. The suggestions from the research

From the research result of the 1st objective, it was found that the importance of value ability. Therefore, the related institute should apply as follows: formulate and provide guidelines for value leadership development activities. This paper makes an in-depth study of the actual situation of basic education schools in Liaoning Province, including the current management situation, the challenges faced, and the needs of administrators in different types of schools (such as urban and rural schools, primary schools, and ordinary schools). On this basis, combined with the management concept of higher education and practical experience at home and abroad, a set of targeted "Guidelines for the Improvement of Values Leadership Activities for Managers of Basic Education Schools in Liaoning Province" was formulated and implemented.

From the research result of the 2nd objective, it was found that the Strategic Model of Enhancing Value Ability Therefore, the related institute should apply as follows formulate the training course for basic education administrators, and design the training course based on fully considering the core elements of personal value's leadership in basic education administration, covering the following aspects: the theoretical basis and practical framework of value leadership; systematically teach the theoretical knowledge of value leadership, including the development process of core ideas and practical models, to help managers build a complete knowledge system of value leadership. At the same time, combined with the actual situation of basic education schools, this paper introduces the practical framework of school value leadership and expounds how managers use value leadership to promote it.

From the research result of the 3rd objective, it was found that the feasibility of enhancing value ability is evaluated. Therefore, the related institute should apply as follows to understand whether the education administration has fully considered the needs and realities of basic education managers in the process of formulating and implementing educational policies, and how the policies are guided and implemented. At the same time, the survey also asked administrators about their satisfaction with the interpretation of the policies, the guidelines, and the support for leadership in the values of the education administration, as well as their suggestions and expectations for improving the policies.

2. The suggestions for future research

2.1 It is recommended to research the value leadership of kindergarten principals in the field of preschool education.

2.2 It is recommended to research the digital leadership of primary and secondary school principals in basic education institutions.

2.3 It is recommended to conduct research on the value leadership of primary and secondary school principals in other regions and compare the results with the research in Liaoning Province.

References

Chen, G. (2012). The Value Leadership of School Principals. *People's Education*, 10(1), 17-19.

Ji, G., & Feng, Q. (2023). Expediency to Humility: The Evolution and Characteristics of Schein's Leadership Thought. *Leadership Science*, 44(1), 25-44.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

Liu, C. (2023). Analysis of Factors Influencing the Cultivation of Research Ability of Young Teachers. *Technology News*, 44(5), 7-25.

Liu, T. (2022). The Spirit of Chinese Educators and Modern Education. *Modern University Education*, 85(15), 9-25.

Mao, Y. Q. (2002). The Influence of Principal Caring Leadership on Teachers' Social Emotional Beliefs: The Mediating Role of School Atmosphere. *Modern Educational Management*, 15(5), 69-78.

Ministry of Education of the People's Republic of China. (2022). *Master Program of Basic Education for a New Era*. Retrieved April 11, 2022, from www.moe.gov.cn

Shi, Z. (2007). The Value Leadership of Principals. *Primary and Secondary School Management*, 65(2), 1-20.

Tao, X. (2014). Reflecting Value Orientation in Management. *Primary and Secondary School Management*, 25(8), 8-22.

Wang, Z. (2022). Important Quality Value Leadership in the New Era. *School Management*, 22(12), 46-47.

Zhang, S. (2017). Enhancement of Principal Leadership. *Educational Theory and Practice*, 21(7), 13-16.

The Strategies of Higher Education Institution Personnel's Pro-Environmental Behavior in the Tourism College of Zhejiang, Zhejiang Province in the People's Republic of China*

[1]Chi Mengyao, Krapan Sringan and Kitiwat Thauyngam
Faculty of Education, Buriram Rajabhat University, Thailand.
[1]Corresponding Author's Email: chi.men@bru.ac.th

Abstract

The study aimed to: 1) investigate the current situation, expectations, and demands of HEIs in fostering environmentally friendly personnel; 2) formulate and optimize multidimensional strategies for cultivating PEB personnel; and 3) evaluate the feasibility, accuracy, and satisfaction of these strategies to enhance individual environmental practices. This study employed a mixed-method research design to explore strategies for cultivating pro-environmental behavior (PEB) among personnel in higher education institutions (HEIs), using the Tourism College of Zhejiang (TCZJ) as a case study. The research population consisted of 13,007 students and 16 environmental experts, selected using multi-stage random sampling and purposive sampling, respectively. A total of 373 valid student questionnaires and expert interviews were analyzed. Quantitative data were processed using descriptive statistics (mean, standard deviation, ranking) to assess the current situation of awareness, motivation and behavior toward PEB, while qualitative content analysis was employed to extract expert recommendations for strategy development.

The study found that: 1) the overall level of awareness, motivation, and behavior towards PEBs among personnel at the TCZJ is relatively high. 2) The research identified key areas where strategies can be optimized to enhance environmental education and practices within the institution. 3) The results indicate that the proposed strategy exhibits a high level of both accuracy and feasibility. These findings provide valuable insights for HEIs aiming to foster a culture of environmental responsibility and sustainable practices among their personnel. Results indicate that personnel at TCZJ exhibit high awareness and behavior toward PEB, and that the proposed strategy framework demonstrates strong feasibility and effectiveness, offering valuable implications for HEIs seeking to strengthen environmental sustainability education.

Keywords: Higher Education Institution (HEI); Pro-Environmental Behavior (PEB); Awareness; Motivation; Strategies

*Received July 31, 2025; Revised September 22, 2025; Accepted October 6, 2025

Introduction

In recent years, the balance between economic development and environmental protection has become a global priority (Liu and Zhang, 2021). Xi Jinping, the General Secretary of China, mentioned that protecting the ecological environment as important as protecting one's eyes (Government of China, 2022). As one of China's more economically developed provinces, Zhejiang has a higher habitat sustainability level than most regions in the country (Lin and Hou, 2023). Within this context, HEIs are entrusted with the critical mission of fostering talent equipped with pro-environmental values.

Extant literature confirms that awareness and motivation are key antecedents shaping PEBs (Pestana et al., 2020). This makes HEIs, where students form the main force for future green low-carbon development and the promotion of ecological literacy, a crucial domain for PEB research (Lu, 2018; Wu et al., 2023). However, few studies have delved into the contextual strategies for cultivating PEB within specific institutional settings like tourism colleges.

To address this gap, this study investigates the awareness, motivation, and PEBs of personnel at the Tourism College of Zhejiang (TCZJ). It aims to: comprehensively study the current situation, expectations, and demands for cultivating environmentally friendly personnel; formulate and optimize tailored strategies; and evaluate their implementation effectiveness. The goal is to offer theoretical support and practical guidance for environmental education in HEIs, ultimately promoting individual environmental practices and contributing to ecological civilization.

Objectives of the Research

1. To investigate the current situation, expectations, and demands of HEIs in fostering environmentally friendly personnel using TCZJ as a case study.

2. To formulate and optimize strategies for cultivating PEB personnel at TCZJ.

3. To evaluate the implementation effectiveness of development strategies for cultivating PEB personnel at TCZJ, to promote individual environmental practices.

Research Methodology

This research aims to investigate and develop strategies for promoting PEB among personnel at the TCZJ. The study focuses on understanding the current situation, expectations and needs for such strategies, with the goal of enhancing sustainable practices in the institution. By employing a multi-stage research methodology, the study intends to provide actionable recommendations for improving environmental behavior and implementing effective development strategies within the college. The research is divided into three key stages, as outlined below:

The 1st Step: Investigate the Current Situation, Expectations, and Demands of HEIs in Fostering Environmentally Friendly Personnel

This stage primarily focuses on analyzing the current situation, expectations, and necessity of environmentally-friendly development strategies for personnel at the TCZJ. The study targets the 13,007 students enrolled at the college in the 2024 academic year (Tourism College of Zhejiang, 2024). The research utilizes a multi-staged random sampling method and determines the sample size based on the sampling table from Krejcie and Morgan (1970), selecting 373 participants as the research sample.

The 2nd Step: Formulate and Optimize Strategies for Cultivating PEB Personnel at TCZJ

This stage aims to formulate and improve personnel development strategies that promote PEBs at the TCZJ. The research sample consists of experts who have made significant contributions to environmental protection in HEIs within Zhejiang Province. Two experts are selected from each university, totaling 16 experts, using purposive sampling.

The 3rd Step: Evaluate the Implementation Effectiveness of Development Strategies for Cultivating PEB Personnel at TCZJ

In this stage, the effectiveness of the formulated personnel's PEB development strategies is evaluated. The evaluation will be conducted by two groups: the first group was 150 students to assess their satisfaction with the strategies, and the other group was 10 experts to evaluate the scientific validity and feasibility of the strategies.

Research Results

From the 1st objective, the result of questionnaire shows that the mean and standard deviation of the components of awareness and motivation towards personnels' PEB at TCZJ indicating a high overall level of implementation ability. Among them, the behavior aspect ($\overline{X}$ = 3.84) is the first-level indicator with the strongest implementation ability, while the motivation aspect ($\overline{X}$ = 3.75) is the first-level indicator with the weakest implementation ability. The perception status aspect ($\overline{X}$ = 3.90) is the second-level indicator with the strongest implementation ability, while the value aspect ($\overline{X}$ = 3.66) is the second-level indicator with the weakest implementation ability.

Table 1: Means and Standard Deviations of the Components of Awareness and Motivation of PEB for Students in TCZJ in China

Component	$\bar{X}$	S.D.	Level	Rank
1. Awareness	**3.80**	**0.62**	**High**	**2**
1.1 Aspects of Environmental Education	3.86	0.73	High	2
1.2 Aspects of Attitude and Emotion	3.71	0.90	High	4
1.3 Aspects of Behavioral Tendency	3.72	0.78	High	3
1.4 Aspects of Cognitive State	3.90	0.72	High	1
2. Motivation	**3.75**	**0.65**	**High**	**3**
2.1 Aspects of Goals	3.68	0.91	High	1
2.2 Aspects of Values	3.66	0.75	High	6
2.3 Aspects of Self-regulation	3.81	0.76	High	5
2.4 Aspects of Needs and Desires	3.79	0.80	High	3
2.5 Aspects of Interests	3.72	0.77	High	4
2.6 Aspects of Environment	3.86	0.84	High	2
3. Behavior	**3.84**	**0.67**	**High**	**1**
3.1 Private Sphere	3.82	0.81	High	2
3.2 Public Sphere	3.82	0.84	High	2
3.3 Organizational Level	3.89	0.80	High	1
Total	**3.85**	**1.12**	**High**	**/**

From the 2nd objective, which is to formulate and optimize multidimensional strategies for cultivating PEB personnel, the strategies were developed based on in-depth expert interviews and student feedback. The study developed a comprehensive and multidimensional set of strategies to cultivate PEB among personnel at the TCZJ. The optimized strategies encompass key dimensions as follows:

Diversified Environmental Training System: A multi-tiered training framework was constructed, focusing on customized content for various majors. The training adopts a blended online-offline model, integrating field visits, workshops, and virtual courses. A feedback-driven evaluation mechanism ensures effectiveness and adaptability.

Comprehensive Incentive Mechanism: A dual-layer incentive system combining material and non-material rewards was established. These include scholarships, green innovation awards, honors such as “PEB Pioneer”, and a campus-wide environmental credit system integrated into the students’ overall evaluation. Performance in environmental education, practice, and research contributes to academic and career development.

Immersive Environmental Campus Culture: A vibrant environmental atmosphere was cultivated through activities like environmental festivals, art exhibitions using recycled materials, science drama performances, and green community service. Environmental

themes were embedded into campus design, including eco-gardens, signage, and installations. Media channels (radio, newsletter, social media) amplified visibility and engagement.

Collaborative Institutional Mechanism: A cross-departmental PEB governance framework was introduced. It includes an Environmental Leadership Committee, clear departmental roles (teaching, research, logistics, and administration), and a shared information platform. Performance evaluations of departments include PEB metrics, ensuring long-term engagement and institutional accountability.

These integrated strategies provide a holistic and actionable model for embedding sustainability into the personnel development system of HEIs

From the 3rd objective, the evaluation result showed that the formulated and implemented environmental protection incentive strategies performed well in terms of feasibility and satisfaction. The research results show that both experts and students rated the feasibility and satisfaction of the environmental protection incentive strategies highly. Among them, the strategy of "campus environmental culture construction" had the highest satisfaction, indicating that cultural construction helps to enhance students' environmental awareness and is widely recognized.

The accuracy of the environmental protection strategies was recognized to some extent, but still needs optimization. The research results show that the strategies were relatively accurate, indicating that the majority of respondents believed that the strategies could accurately grasp the key issues of enhancing personnels' environmental awareness and motivation. However, there is still room for improvement in the refinement of the incentive mechanisms and the optimization of the implementation methods.

The New Body of Knowledge

This study contributes a new body of knowledge by integrating behavioral science, environmental education, and higher education administration into a comprehensive framework for enhancing PEB among personnel in Chinese HEIs. Specifically, it offers the following academic contributions:

1. Empirical Evidence from China’s Developed Region

By focusing on the TCZJ, this study provides novel empirical data on awareness, motivation, and PEBs of higher education personnel in one economically advanced province of China.

2. Development of Multi-Dimensional Strategy Framework

The study contributes a new four-pronged strategy system integrating awareness, motivation, and behavioral dimensions into the whole strategies, which can be adapted by other HEIs.

2.1 Training Strategy: Custom, practice-integrated, blended learning system.

2.2 Incentive Strategy: Reward structure integrated with academic performance and motivation.

2.3 Cultural Strategy: Immersive green culture driven by media and community.

2.4 Organizational Strategy: Institutional collaboration and policy alignment.

3. Data-Informed Governance

The strategies encourage schools to apply data analytics, environmental scoring, and long-term tracking to personalize interventions and assess efficacy.

4. Replicable Strategic Framework for Institutional Implementation

This research proposes a replicable model for HEIs combining cognitive, emotional, and structural components of PEB change.

These contributions collectively expand the global discourse on environmental responsibility in education and offer a localized yet generalizable strategic model for promoting sustainability in higher education.

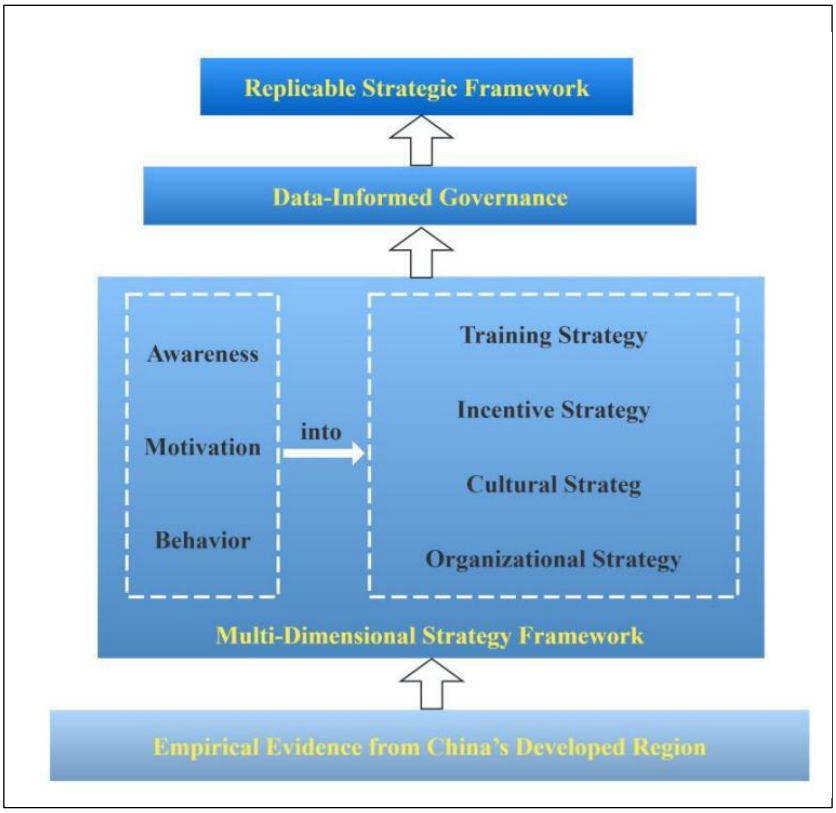

Figure 1: A Multi-Dimensional Strategy Framework for Enhancing PEB in HEIs

Discussion of Research Results

From the research result of the 1st objective, it was found that students in TCZJ demonstrated a generally high level of environmental awareness (mean = 3.80) and motivation (mean = 3.75), with behavior (mean = 3.84) being the highest among the three primary indicators. This is because current environmental education programs and campus

activities provide students with basic environmental knowledge and a positive cognitive attitude towards ecological protection. This finding is consistent with the research of Zhang et al. (2025) and Yuan et al. (2023), who pointed out that Chinese college students have a high level of concern for environmental issues and possess a good foundation of environmental knowledge. However, as in those studies, the transformation of environmental awareness into consistent proactive behavior still needs strengthening. This suggests that while knowledge acquisition is important, behavioral reinforcement mechanisms in HEIs require further development.

From the research result of the 2nd objective, it was found that the multidimensional strategy framework, including diversified environmental training, comprehensive incentive mechanisms, immersive campus culture and collaborative institutional governance, that was highly valued by both experts and students. This is because these strategies not only enhance environmental knowledge but also provide motivation and structural support to encourage sustainable practices on campus. The finding aligns with Li et al. (2019), who emphasized that environmental awareness influences individuals' evaluations of PEB, while motivation significantly affects their interaction with the environment. By combining both cognitive and motivational factors, the proposed strategies strengthen the likelihood that awareness can be transformed into observable environmental behavior, which is consistent with the results of previous studies in Chinese higher education institutions.

From the research result of the 3rd objective, it was found that the feasibility and satisfaction of the proposed environmental protection incentive strategies were rated high by both experts and students, particularly for campus environmental culture construction. This is because cultural initiatives create a strong environmental atmosphere and social influence, which encourage voluntary participation and long-term commitment to PEB. The result is consistent with He (2022), who argued that a culturally integrated governance system enhances environmental awareness and behavioral willingness among students. At the same time, this study also revealed that the precision of strategies requires improvement, as different student subgroups have varying needs and preferences. This observation echoes previous findings suggesting that the diversity of the target population may reduce policy effectiveness during implementation. Therefore, while the strategies demonstrate good feasibility, future refinement should focus on tailoring interventions to different academic majors and student backgrounds to ensure more accurate and impactful outcomes.

Conclusion

This study has provided a comprehensive examination of the strategies for promoting PEB among HEI personnel, using the TCZJ as a case study. The research has successfully achieved its objectives of understanding the current situation, expectations,

and demands of HEIs in developing environmentally friendly personnel, formulating and optimizing strategies for cultivating PEB personnel, and evaluating the implementation effectiveness of these strategies.

In conclusion, this research has contributed valuable insights and practical recommendations for HEIs aiming to foster a culture of environmental responsibility and sustainable practices among their personnel. By strengthening environmental education systems, utilizing big data and artificial intelligence to improve the precision of environmental strategies, conducting long-term follow-up studies, and engaging in international comparative research, universities can continue to enhance their efforts in promoting PEB and contribute to the broader cause of ecological civilization construction and sustainable development. Future research should further explore other variables affecting the environment, optimize environmental education models, and develop suitable environmental management and education courses to elevate the quality of environmental teaching and its practical outcomes.

Suggestions

From the results of the research, the researcher has the following suggestions as follows:

1. The suggestions from the research

From the research result of the 1st objective, it was found that while students have high environmental awareness and motivation, the continuity of behavioral implementation still requires improvement. Therefore, related institutions should apply the following: Incorporate more outdoor experiential learning and environmental volunteering projects into the curriculum. Strengthen continuous reinforcement mechanisms to maintain long-term engagement in PEB activities.

From the research result of the 2nd objective, it was found that a multi-dimensional strategy framework integrating training, incentives, cultural initiatives, and institutional collaboration effectively support PEB development. Therefore, related institutions should apply the following: Develop customized environmental training programs tailored to different majors. Establish an environmental credit system linking green activities to academic evaluation and career development opportunities.

From the research result of the 3rd objective, it was found that while overall satisfaction and feasibility are high, precision in strategy implementation can be improved. Therefore, related institutions should apply the following: Utilize big data analytics and AI tools to identify diverse needs of different student groups. Adjust strategy design accordingly to enhance targeted effectiveness and relevance.

2. The suggestions for future research

Future studies should involve the following issues:

2.1 Examine the role of faculty and staff behaviors in influencing students' PEB development, to capture the broader institutional ecosystem.

2.2 Explore innovative environmental education models, such as gamification and virtual reality, for immersive learning experiences.

2.3 Conduct longitudinal and cross-cultural comparative studies to test the adaptability of the proposed strategy framework across different HEI contexts.

References

Government of China. (2022). "Xi Jinping: Hold High the Great Banner of Socialism with Chinese Characteristics and Strive in Unity for the Comprehensive Construction of a Modernized Socialist Country--Report at the 20th National Congress of the CPC". *China's Government News*. Retrieved 25 October 2022, from https://www.gov.cn/xinwen/2022-10/25/content_5721685.htm

He, Z. (2022). Jiangsu: Shaping the Upward and Benevolent Cultural Core of the Ecological and Environmental Protection Team. *Environmental Education (Z1)*, 22(2), 31-33.

Li, J., Wang, Z., & Zhao, D. (2019). What Influences an Individual's Pro-Environmental Behavior? A Literature Review. *Resources, Conservation & Recycling*, 146(7), 28-42.

Lin, S. & Hou, L. (2023). SDGs-Oriented Evaluation of the Sustainability of Rural Human Settlement Environment in Zhejiang, China. *Heliyon*, 9(2), 5-12.

Liu, Y. & Zhang, J. (2021). Environmental Regulation and Green Innovation: Evidence from China's New Environmental Protection Law. *Journal of Cleaner Production*, 297(5), 2-7.

Lu, L. (2018). *Research on Cultivation of Green Development Concept of College Students*. China: Guizhou University of Finance and Economics.

Pestana, M. H., Parreira, A., & Moutinho, L. (2020). Motivations, Emotions and Satisfaction: The Keys to a Tourism Destination Choice. *Journal of Destination Marketing & Management*, 16(6), 6-9.

Schunk, D. H. & Di Benedetto, M. K. (2020a). Motivation and Social Cognitive Theory. *Contemporary Educational Psychology*, 60(1), 2-23.

Tourism College of Zhejiang (TCZJ). (2024). School Introduction of Tourism College of Zhejiang. Retrieved 23 August 2024, from https://www.tourzj.edu.cn/xygk/xyjj.htm

Wu, J., Xue, D., Morrison, A. M., & Coca-Stefaniak, J. A. (2021). Tourists' Pro-Environmental Behaviors: Moral Obligation or Disengagement? *Journal of Travel Research*, 60(4), 735-748.

Wu, Q. S., Zhang, L. Y., & Chen, Y. H. (2023). A Study on the Relationship between Eco-Emotional Involvement, Environmental Concern and Pro-Environmental Behavior of College Students in the Context of Ecological Civilization Construction. *Psychological Monthly*, 18(10), 75-77.

Yuan, B. L., Li, X. M., & Zhao, Y. T. (2023). Study on the Inducing Mechanism of Pro-Environmental Behavior of College Students under the Grounded Theory Analysis. *Journal of Hubei Normal University (Philosophy and Social Sciences Edition)*, 43(5), 144-150.

Zhang, Y., Li, X., Chen, M., & Zhao, Q. (2025). Research on Farmers Pro-Environmental Behavior Decision Making Based on Game Model. *Journal of Gansu Sciences*, 25(01), 113-124.

The Development of Christian Leadership for Christian School Administrators in Thailand*

[1]Narong Srisakunphaet, Waraporn Thaima and Sirinthorn Sinjindawong
Graduate College of Management, Sripatum University, Thailand.
[1]Corresponding Author's Email: boyd.narong@gmail.com

Abstract

This qualitative research aimed to study the components of Christian leadership, develop the approaches of Christian leadership development, and evaluate the proposed approaches for administrators of Christian schools in Thailand. The study began with a content analysis of Christian leadership theories and principles to identify key components, which were then used to create semi-structured interview questions. Through snowball sampling, 20 key informants were interviewed until data saturation was achieved. The collected data were analyzed using content analysis to develop a set of Christian leadership development approaches. These approaches were subsequently reviewed and validated by a focus group of nine experts. The experts evaluated the approaches based on the standards of utility, feasibility, propriety, and accuracy.

The findings revealed that Christian leadership can be systematically organized into three core components: Personal Development, Skills, and Relationships. Based on these components, three main Christian development approaches were designed: 1) Reinforcing Value-Based and Christian-Principled Leadership (Christ-Centered Leadership); 2) Developing Competencies in Administration and Academics; 3) Promoting Self-Development and Networking, including 12 sub-approaches with specific implementation points. The experts' evaluation confirmed that all aspects of the proposed approaches—utility, feasibility, propriety, and accuracy—were at the highest possible level, indicating they are well-suited for practical implementation. This research provides a credible and comprehensive framework for cultivating effective Christian leadership within Thai Christian schools.

Keywords: Christian Leadership; Christian Schools; Administrators

Introduction

The world is experiencing profound technological and societal disruption marked by Globalization and the rapid rise of Artificial Intelligence (AI), which have fueled materialism and significant ethical decline (Suwanmanee et al., 2023; Deprey, 2019). Thailand faces similar challenges, where external pressures (economics, technology, politics, globalization)

*Received July 31, 2025; Revised November 10, 2025; Accepted November 19, 2025

exacerbate internal issues, leading to pervasive corruption and unethical behavior that severely impacts the moral standards of educators and administrators (Ludpa, 2016).

This moral decay is highlighted by numerous serious cases involving education personnel, including financial fraud, abuse of authority, and violations against children, demanding urgent preventative measures (Whang, 2023). Furthermore, the complex integration of AI into the curriculum and school operations requires innovative, morally-grounded leadership to ensure new technologies align with educational goals and Christian ethics (Özdoğru et al., 2025; Sposato, 2025; Uddin, 2023). This confluence of ethical, administrative, and technological crises necessitates a rigorous leadership development framework focused on ethical decision-making and character (Karakuş et al., 2025; Dai et al., 2025).

School administrators are pivotal in determining educational quality and student outcomes (La-ait et al., 2020; Narintarangkul-Na-Ayudhaya and Siribanpitak, 2019). The moral and ethical crises, coupled with workplace stress and imitation of corrupt behavior, generate detrimental psychological issues among staff and students (McFarlane, 2015; Sam, 2021). The Office of the Education Council (OEC) has consistently identified education as a crucial policy for producing quality human resources with morality and competence (OEC, 2019; OEC, 2023). Fulfilling this mandate requires administrators with strong moral and administrative abilities to manage resources efficiently and instill ethical awareness.

Thai education faces seven major national challenges that necessitate urgent leadership reform to achieve global quality (OEC, 2019; OEC, 2023). These challenges include the economic shift toward Thailand 4.0 (Industry 4.0) and the commitment to Sustainable Development Goals (SDG 4) for inclusive, equitable quality education. Furthermore, the system must contend with demands from the ASEAN Community Formation and the goals of the Education for All Policy, both requiring focused human resource and competence development. All efforts are framed by Thailand's 20-Year National Strategy, which prioritizes a "quality population" with 21st century abilities, ethics, and continuous learning. Finally, adapting to the Changing Demographic Structure (aging society) and prioritizing 21st century Competencies (3Rs and 8Cs) requires educational leaders with exceptional moral fortitude and high-level administrative skills.

Christian morals and ethics, particularly from the Bible, have historically shaped leadership and education globally, notably in the United States and the Western world (Bible, 2021). America's founders explicitly linked liberty and sound knowledge to Christian morality, establishing early, influential universities with the express goal of Christian training and Biblical instruction (George, n.d.). In Thailand, the intertwining of religion and education began as early as the late Ayutthaya era. Protestant missionary activity, initiated by figures like Rev. Dr. Karl Friedrich August Gützlaff (1828) and notably advanced by Rev. Dr. Dan Beach Bradley, M. D., introduced modern education, medicine, and technology during the reign of King Rama IV

(Bunchua, 1993; Gützlaff, 2021; Dan Beach Bradley, 2021). Missionaries recognized the necessity of education for the common people, leading to the founding of institutions like Bangkok Christian College (1852) and Wattana Wittaya Academy (1874). These schools were established with the foundational goal of educating good morals and competencies, providing a strong historical model of Christian leadership values based on Bible principles (Bangkok Christian College, n.d.; Wattana Wittaya Academy, n.d.).

Despite the historical presence of Christian education, no comprehensive research currently exists on Christian leadership specifically tailored for Christian school administrators in the unique moral, ethical, and socio-political context of Thailand. Given the pervasive moral decay and rapid technological challenges like AI integration, this study is necessary to discover, document, and develop an integrated Christian leadership framework combining ethical, spiritual, and administrative competencies relevant to the Thai setting. The resulting framework will provide an alternative solution to national educational challenges, serving as a model for both Christian and potentially other schools in Thailand. Ultimately, this empirical investigation will benefit various stakeholders by offering a robust model for improving educational quality and driving institutions toward international standards.

Objectives of the Research

1. To study the components of Christian leadership for Christian school administrators in Thailand.

2. To develop the approaches of Christian leadership development for Christian school administrators in Thailand.

3. To evaluate the approaches of Christian leadership development for Christian school administrators in Thailand.

Research Methodology

This qualitative, multi-phased study aimed to investigate, develop, and validate a contextualized Christian leadership framework for school administrators in Thailand. The research proceeded in three sequential stages: First, a literature review and content analysis of seven Christian leadership textbooks established the theoretical foundation based on the components of Personal Development (P), Skills (S), and Relationships (R). Second, practical leadership approaches were developed by conducting in-depth interviews with 20 experienced Thai Christian school directors and deputy directors using snowball sampling, with the data analyzed via content analysis. Third, the resulting framework, organized into main themes and sub-approaches, was rigorously evaluated and validated by a panel of nine experts using a Focus Group Discussion (FGD) and a 5-point Likert scale based on the JCSEE standards (Utility, Feasibility, Propriety, and Accuracy). The methodology ensures the final

framework is both theoretically sound and highly practical for implementation in the Thai Christian educational setting.

Figure 1: Summary of the Research Methodology

Research Results

Phase 1: The Results of Studying the Components

Table 1: A Literature Review Results of PSR's Christian Leadership Principles

	Christian Leadership Principles
Personal Development (P)	P1) Character P2) Commitment P3) Courage/Risk Taking P4) Dependence on God P5) Humility P6) Integrity P7) Leader Qualifications P8) Obedience to God P9) Priorities P10) Purpose/Passion P11) Self-discipline P12) Values P13) Vision P14) Wisdom P15) Calling P16) Authenticity P17) Principle P18) Honorable Ambition P19) Spiritual Leadership P20) Authority P21) Sacrifice P22) Approval P23) Modesty P24) Empathy P25) Optimism P26) Anointing P27) Moral Qualification P28) Mental Qualification P29) Personality Qualification P30) Maturity P31) Not a Lover of Money P32) Patience P33) Responsibility P34) Spending Time With God P35) Motivation P36) Trustworthiness P37) Working Hard
Skills (S)	S1) Accountability S2) Change, Innovation S3) Communication Vision S4) Communication Skills S5) Conflict Management S6) Decision Making S7) Double-loop Learning S8) Empowerment S9) Justice S10) Leadership Development S11) Learning Organization S12) Long-range Planning S13) Management of Human Resource/Human Resource Development (MHR-HRD) S14) Problem Solving S15) Quality/Excellence S16) Rewards S17) Situational Leadership S18) Stewardship S19) Stress Management S20) Structure/Organization S21) System Thinking S22) Team Building S23) Time Management S24) Capability S25) Hope S26) Collaboration S27) Teaching Ability S28) Being a Worthy Example S29) Prayer S30) Humor S31) Executive Ability S32) Spiritual Gift S33) Reading S34) Improving Leadership S35) Art of Delegation S36) Replacing Leaders S37) Reproducing Leaders S38) Balance in Life S39) Directing S40) Correction S41) Preparation S42) Focus S43) Leading Movement S44) Culture S45) Diversity Maximization S46) Counseling and Mentoring
Relationships (R)	R1) Encouragement R2) Exhortation R3) Healthy Alliances R4) Interpersonal Relationships R5) Power and Influence R6) Servant Leadership R7) Social Qualification R8) Hospitality R9) Domestic Qualification R10) Care R11) Love People

The Christian leadership framework is built upon 94 variables categorized into three main components: Personal Development, Skills, and Relationships. This structure provides a clear, logical model for holistic growth, ensuring that a leader's internal character, practical competence, and external connections work synergistically for effective service. The entire set of variables is designed to be manageable by grouping them into these core components, representing a comprehensive view of how a Christian leader matures and serves.

The most fundamental component is Personal Development, which addresses the "who" of the leader by focusing on their inner life, spiritual maturity, and moral foundation. Scholars prioritize five variables here: Humility, Integrity, Courage and Risk Taking, Vision, and Calling. These qualities are paramount because they form the basis for all other leadership functions. For instance, integrity ensures consistency between beliefs and actions, thereby building essential trust, while humility prevents pride from corrupting the leader's influence and purpose.

The second component, Skills, addresses the "what" of a leader's abilities and comprises 46 practical, observable competencies. While character is the foundation, skills serve as the tools necessary to perform leadership functions effectively. The core priorities identified by scholars are Communication Skills, Decision Making, and Problem Solving. This component is critical for combining spiritual passion with practical competence, allowing the leader to translate their foundational character into tangible, effective action—for example, using communication skills to inspire a team or solve complex organizational issues.

Finally, the Relationships component, which contains 11 variables, focuses on the "how" of leadership—the leader's interactions with others. Leadership is inherently relational, dedicated to building a healthy community and leading in a Christ-like manner. The prioritized variables here are Encouragement, Interpersonal Relationships, and Servant Leadership. This component illustrates that a Christian leader's success is ultimately measured by how they treat and serve their followers, with servant leadership flipping the traditional power dynamic to position the leader as a primary server of the people.

Phase 2: The Results of Developing the Approaches

Based on the prioritization by twenty key informants, the Christian leadership framework is defined by fifteen vital variables across three holistic components.

The Personal Development component, which focuses on the leader's inner life, is anchored by five variables. Dependence on God (Rank 1) is the most critical, recognizing that all leadership authority and ability stem from God alone through consistent prayer and trust. This reliance leads directly to Obedience to God (Rank 2), ensuring the leader's actions align with divine purposes rather than personal ambition. The leader is further driven by a sense of Calling (Rank 3), which instills profound purpose, motivation, and resilience for their spiritual assignment. Leader Qualifications (Rank 4) emphasize biblical standards of character and spiritual maturity as foundational requirements for ministry. Finally, Integrity (Rank 5) is the

indispensable quality that underpins all others, ensuring a leader's private and public life is entirely consistent and honest, thereby building trust.

In the Skills component, the most fundamental variable is Being a Worthy Example (Rank 1), which involves modeling Christ-like behavior to serve as the essential foundation of trust and respect for followers. Effective Communication Skills (Rank 2) are vital for articulating vision, teaching truth, and speaking with empathy. Management of Human Resources and Human Resource Development (MHR-HRD) (Rank 3) focuses on the practical ability to discern, develop, and empower individuals for God's purposes, embodying a servant-leader approach to management. Accountability (Rank 4) is a crucial safeguard, defined as the willingness to be transparent and answerable for one's actions to trusted individuals, thereby maintaining integrity. Prayer (Rank 5) is the spiritual engine that ultimately powers all other skills, providing direct wisdom and strength from God.

For the Relationships component, effectiveness is measured by the quality of connections built with others. Servant Leadership (Rank 1) is the most critical relational variable, mandating the leader to prioritize the needs of followers first to empower and develop them. This service is facilitated by strong Interpersonal Relationships (Rank 2), which build sincere, trusting connections through genuine care and empathy. Encouragement (Rank 3) is a vital skill for building confidence, affirming followers, and creating a positive, motivating environment. Power and Influence (Rank 4) must be acknowledged as a sacred trust, meaning authority must be used responsibly to benefit others and influence them toward Christ's will. Ultimately, Love People (Rank 5) is the foundational motivation for all relational actions, representing the active, sacrificial commitment to act in the best interests of others.

The Christian Leadership Development Approaches and Implementation

The findings can be summarized into three main themes and twelve corresponding sub-themes of concrete development approaches and practices:

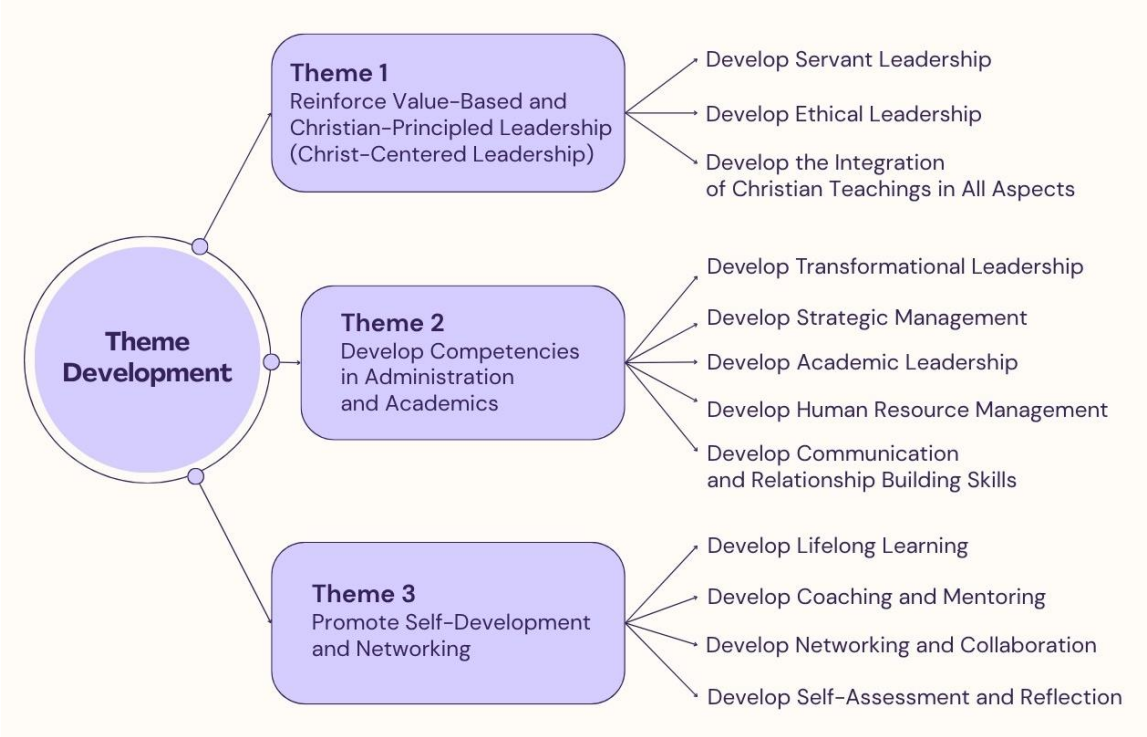

Figure 2: Theme Development

This figure illustrates the Christian Leadership Development Approaches framework, synthesized from qualitative research, which is organized into three main themes and twelve corresponding sub-approaches. Theme 1 reinforces the character-focused, Christ-Centered Leadership through Servant Leadership and ethical practice; Theme 2 develops essential competencies in school administration, covering areas like Strategic Management, Academic Leadership, and Human Resources. Finally, Theme 3 promotes continuous growth by focusing on relationships and self-improvement through Lifelong Learning, Coaching, and Networking. Collectively, these themes offer a balanced and comprehensive roadmap for cultivating effective and principled administrators in Thai Christian schools.

The primary approach to developing Christian leadership is to Reinforce Value-Based and Christian-Principled Leadership (Christ-Centered Leadership). This is achieved first through Developing Servant Leadership, where administrators prioritize the needs and potential of staff and students, modeling Christ's humility and service to cultivate a school climate of love and growth. Secondly, Developing Ethical Leadership requires administrators to be transparent, honest role models who guide the institution by adhering to biblical morality and values, thus promoting a culture of fairness and accountability that transcends mere legality. The third strategy is to Develop the Integration of Christian Doctrine in all aspects, ensuring administrators apply biblical teachings to school management, decision-making, and

curriculum, establishing a clear vision aligned with God's will. Implementing these approaches ensures the school reflects Christian principles in every activity, producing morally upright and capable students ready to serve society and the nation.

The second core development approach focuses on Competencies in Administration and Academics, addressing five crucial areas. First, Developing Transformational Leadership is necessary for administrators to create an inspiring vision, motivate wisdom, and serve as role models, ensuring the school adapts to change while upholding Christian values. Second, Developing Strategic Management enables administrators to clearly define and effectively implement the school's vision, mission, and strategies to ensure sustainable growth and efficient resource use. Third, Developing Academic Leadership requires administrators to possess curriculum expertise and understand learning management to drive educational quality, effectively integrating Christian doctrine into all disciplines. Fourth, Developing Human Resource Management is vital for recruiting, developing, and retaining qualified Christian teachers who are committed to the school's mission and ready to collaborate. Finally, Developing Communication and Relationship Building Skills is the foundation for effective leadership, fostering cooperation, understanding, and a loving atmosphere with all stakeholders, including staff, parents, and the church community.

The third critical approach, Promote Self-Development and Networking, focuses on continuous personal and relational growth. Developing Lifelong Learning is essential for administrators to proactively seek new knowledge and set a good example, thus cultivating a culture of learning and change within the school. Furthermore, Developing Coaching and Mentoring Skills is a powerful tool to organize programs where senior leaders share experiences and promote the professional and spiritual growth of their staff, aligning with Christian discipleship. Developing Networking and Collaboration encourages administrators to connect with other schools, churches, and external organizations to exchange best practices, secure resources, and jointly advance the mission of Christian education. Crucially, Developing Self-Assessment and Reflection requires administrators to regularly evaluate their performance and the impact of their actions, fostering humility and alignment with God's Word. This continuous cycle of learning, mentoring, networking, and reflection ensures administrators grow both professionally and spiritually. Successfully implementing these strategies expands the school's capabilities and ensures sustainable development while firmly upholding Christian values.

Key informants defined the distinct identity of Christian school leadership through spiritual variables rooted in faith and relationship with God. The foundation is built upon Dependence on God and Spending Time with God, meaning decisions are prayerfully aligned with God's will, not merely human logic. This deep dependence fuels Obedience to God and confirms the role as a Calling, ensuring the school's mission is built upon unwavering biblical principles. Furthermore, the administrator functions as a Spiritual Leader under God's

Anointing, guiding staff toward spiritual maturity and seeking ultimate Approval from God rather than people. Finally, practical disciplines like Prayer and the use of Spiritual Gifts affirm that the leadership is a ministry, positioning the administrator as a steward of God's school.

Phase 3: The Results of Evaluating the Approaches

Focus Group Discussion Results

The proposed Christian leadership approaches offer a practical, biblically-rooted framework for Thai school administrators, featuring tangible practices like Servant Leadership ("Coffee Talk") and Ethical Leadership (transparent complaint channels). To increase practicality, the framework must address Feasibility of Implementation by creating a concise toolkit for smaller schools and developing a flexible, tiered model with "core" and "minimum adaptive" strategies, inspired by Rogers' Diffusion of Innovations. Regarding Suitability for the Context of Thailand, a disclaimer is crucial to ensure administrators adapt the guidelines, preventing conflicts with the national curriculum or alienating non-Christian stakeholders. To enhance Academic Accuracy, the research should formally link its findings to established theories, such as Transformational Leadership (Bass & Avolio, 1994) and Servant Leadership (Greenleaf, 1977), strengthening its conceptual rigor. The framework's core strength lies in its Holistic Christian Education model, which creatively integrates biblical teachings into all subjects, such as teaching science through the lens of creation. By addressing these suggestions, the comprehensive framework can be transformed into a valuable professional manual, fostering a national network of Christian leaders.

The Approaches Evaluation Results

An expert panel conducted a rigorous evaluation of the three main Christian leadership development approaches and their 12 sub-approaches using the Joint Committee on Standards for Educational Evaluation (JCSEE) standards. The final results confirmed that the entire framework achieved the Highest Level of evaluation across all four dimensions, demonstrating outstanding quality and immediate readiness for implementation. The framework was rated at the Highest Level for Utility, as experts praised its clarity and direct applicability for integrating spiritual formation with administrative duties crucial for Thai Christian schools. Feasibility also received the Highest Level rating, with the panel confirming the approaches—such as "Coaching and Mentoring"—are highly practical, low-cost, and easily integrated into existing school routines. The Highest Level rating for Propriety validates the framework's strong ethical foundation, noting the emphasis on "Value-Based and Christian-Principled Leadership" ensures it is morally sound and culturally appropriate for the Thai context. Finally, Accuracy was rated at the Highest Level, confirming the model's conceptual soundness by expertly synthesizing established educational theories (like Transformational Leadership) with core biblical principles. Overall, the experts unanimously agreed that the approaches represent a comprehensive model for best practices appropriate for immediate practical implementation.

The New Body of Knowledge

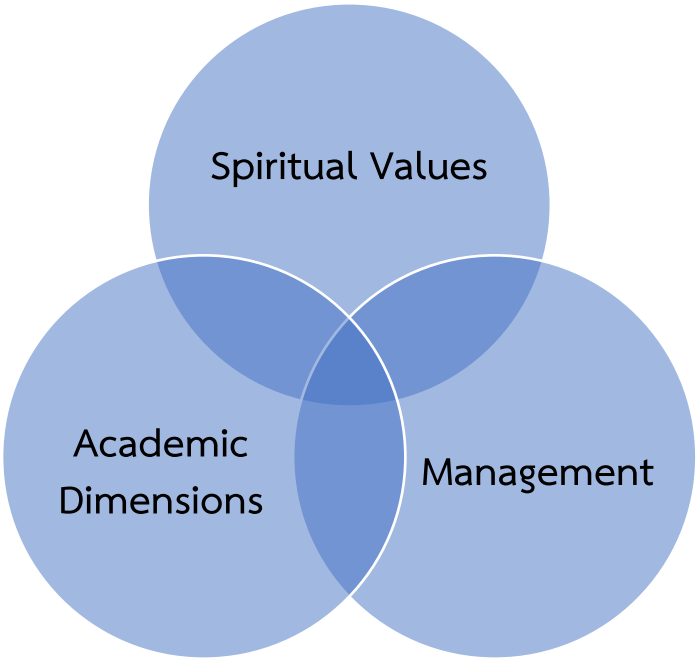

Figure 3: A Holistic Approach to Christian Leadership Development in Thai Christian School Administration

Developing Christian leadership in administrators of Christian schools in Thailand is a critical undertaking. These leaders are essential for ensuring that the school's vision and mission align with Christian principles. They also bear the responsibility of guiding the institution toward educational excellence. An effective development strategy must therefore be holistic, integrating various dimensions of leadership. It should not only focus on academic knowledge but also on practical management skills. Furthermore, the spiritual development of these administrators is paramount. By strengthening their spiritual values, they can lead with integrity and purpose. This comprehensive approach ensures that leaders are well-rounded and equipped for their demanding roles. Ultimately, this development will lead to schools that are both academically sound and spiritually vibrant. It is a necessary investment for the future of Christian education in Thailand.

Discussion of Research Results

Phase 1: The Results of Studying the Components

The study establishes a robust Christian leadership framework structured around three key, interconnected components: Personal Development, Skills, and Relationships. The foundational component, Personal Development (the "who" of the leader), emphasizes virtues like integrity and humility, aligning with research by Chen and Wang (2024) who argue that inner spiritual maturity is the true source of influence, making character more critical than

charisma. The Skills component (the "what" of leadership) identifies core competencies such as communication and decision-making as essential tools, supporting Lee and Tan (2023)'s view that Christian leaders require a blend of spiritual passion and practical competence. Crucially, these components are linked, as a leader's character must be translated into effective action through their skills. The final component, Relationships (the "how" of leadership), reflects a uniquely Christian approach by prioritizing encouragement, interpersonal connections, and Servant Leadership. This relational focus challenges traditional power dynamics, consistent with Greenleaf's (1977) and Smith (2022)'s findings that success in a Christian context is measured by service to others, confirming that leadership is a deeply relational endeavor for the good of God's people.

Phase 2: The Results of Developing the Approaches

The research identifies five vital variables for Christian leaders' Personal Development—Dependence on God, Obedience to God, Calling, Leader Qualifications, and Integrity—confirming that character is the source of all competence (Lee, 2021). The top-ranked variable, Dependence on God, highlights a key distinction from secular models, as true authority stems from a humble reliance on God through prayer and Scripture (Chen & Wang, 2024). This dependence logically leads to Obedience to God, which ensures ethical decisions are rooted in biblical truth, protecting the leader from self-serving ambition (Smith, 2022). The high ranking of Calling validates the view of Christian leadership as a divine assignment, instilling unique resilience and purpose (Tan, 2023). Furthermore, the inclusion of Leader Qualifications and Integrity in the top five underscores that a leader's effectiveness is directly tied to their moral consistency and public standing, which is the primary driver of trust (Jones, 2022). In essence, the findings suggest that the most effective Christian leaders are those whose foundational character is built on these holistic spiritual virtues.

The twenty key informants identified five skills as most crucial for Christian leadership, uniquely blending spiritual discipline with practical competence. The prioritization of Prayer as the most vital "skill" underscores the necessity of a direct connection with God for seeking wisdom and power, distinguishing this model from secular approaches (Patel and Singh, 2022). The high ranking of Communication Skills and Team Building confirms that spiritual leadership is communal, as a leader must effectively articulate their vision and unify diverse people to realize God's purposes (Kim, 2021). Furthermore, the inclusion of Spiritual Gift, viewed as a divinely bestowed tool for ministry (Turner, 2023), further separates this framework from purely secular models. Being a Worthy Example is essential, representing a form of non-verbal communication where the leader's actions build trust and authenticity (Chen & Wang, 2024). In summary, the most valued skills integrate spiritual discipline, practical competence, and personal integrity to foster a God-honoring community.

The informants identified five key relational variables for Christian leadership, emphasizing that effectiveness is measured by the quality of connections over authority. The

top-ranked variable, Servant Leadership, reinforces its central role in Christian philosophy, aligning with Greenleaf's (1977) work by modeling service and building a trusting environment (Kim, 2021). The high ranking of Interpersonal Relationships and Encouragement highlights the necessity of emotional intelligence to build genuine connections, uplift teams, and foster a healthy, unified community (Lee, 2022). The inclusion of Power and Influence acknowledges that authority is a sacred trust, which must be used responsibly to benefit others and guide them toward Christ's will (Patel and Singh, 2022). Though ranked fifth, Love People is recognized as the foundational, sacrificial motivation ("the underlying why") that compels the leader to engage in all other relational actions (Johnson, 2021). Together, these five variables present a comprehensive model of Christian relational leadership that is both practical and deeply spiritual.

The core development approaches for Christ-Centered Leadership in Thai Christian schools focus on Servant Leadership, Ethical Leadership, and the Integration of Christian Doctrine. The emphasis on Servant Leadership is a powerful, humility-driven antidote to hierarchical management, aligning with Greenleaf (1977) and fostering high trust and collaboration by prioritizing the well-being of staff and students (Smith and Johnson, 2022). Ethical Leadership is critical, calling administrators to model Christian morality, transparency, and accountability, which Tan and Lee (2023) identify as essential for an institution's long-term credibility. The Integration of Christian Doctrine is the distinguishing feature, moving beyond mere religious content to align all aspects of the curriculum and culture with a biblical worldview (Knight, 2006). This holistic approach ensures students become not only academically proficient but also spiritually mature (Jones, 2021). Ultimately, these three approaches create a loving, ethical, and fully faith-aligned school environment that prepares students to positively influence society.

The five key competency development areas for Christian school leaders are Transformational Leadership, Strategic Management, Academic Leadership, Human Resource Management, and Communication and Relationship Building. Transformational Leadership is vital for inspiring staff to adapt to change while consistently upholding Christian values, differentiating it from secular models (Bass & Avolio, 1994). The inclusion of Strategic Management is crucial for long-term sustainability, compelling administrators to define a clear, biblically aligned vision for purposeful growth and good stewardship (Porter, 2018). Furthermore, effective leadership requires both Academic Leadership—integrating faith into the curriculum (Knight, 2006)—and Human Resource Management—investing in committed Christian teachers who are the heart of the school's mission (Smith, 2022). Finally, Communication and Relationship Building underpins all these competencies, serving as the lifeblood for resolving conflict, building trust, and creating a loving, cooperative community (Kim, 2021). This multi-faceted approach ensures administrators are equipped with managerial, spiritual, and relational skills for Christ-centered education.

The final set of leadership approaches focuses on Promote Self-Development and Networking, encompassing Lifelong Learning, Coaching and Mentoring, Networking and Collaboration, and Self-Assessment and Reflection. Lifelong Learning is vital for administrators to adapt to rapid educational change, setting an example that cultivates a continuous learning culture within the school (Jones, 2021). The inclusion of Coaching and Mentoring applies discipleship principles to leadership development, fostering personalized, relational growth and sharing wisdom among leaders (Smith and Johnson, 2022). Furthermore, Networking and Collaboration is a strategic necessity, allowing administrators to partner with other schools and churches to share resources, exchange knowledge, and collectively advance Christian education (Tan, 2023). Crucially, Self-Assessment and Reflection provides the internal mechanism for continuous spiritual and professional improvement, ensuring the leader's actions consistently align with God's will (Lee, 2022). This practice is the bedrock of accountability, fostering the humility required for ongoing growth. In sum, these four areas equip administrators for sustained effectiveness through personal growth and a strong external support system.

The core variables identified by key informants define Christian school leadership as a distinct, faith-centered discipline where God is the ultimate authority, transforming administration into a ministry. The pairing of Dependence on God and consistent Spending Time with God highlights a model where decision-making is rooted in active, prayerful reliance on God's guidance, not self-reliance (Tan, 2022). This reliance links to Obedience to God and Calling, ensuring the leader prioritizes biblical principles and mission over secular trends, essential for maintaining the school's Christian identity (Smith, 2021). Variables like Spiritual Leadership and Anointing define the administrator as a spiritual guide who operates with divine empowerment beyond natural ability (Johnson & Kim, 2023). Furthermore, seeking ultimate Approval from God ensures the leader remains faithful to the school's mission, even under external pressure. These eight variables collectively serve as a unique spiritual compass, fundamentally distinguishing a Christian school from other educational institutions.

Phase 3: The Results of Evaluating the Approaches

Focus Group Discussion Results

The Christian leadership framework for Thai school administrators is a significant, biblically-rooted model focused on Servant Leadership, Ethical Leadership, and Holistic Christian Education. Its emphasis aligns with established theory from Greenleaf (1977) and Chen (2023), confirming its power to foster trust and transform the educational environment (Palmer, 1998; Knight, 2006). To enhance practicality, the framework must adopt a tiered model (e.g., "core" and "minimum adaptive"), based on Rogers' Diffusion of Innovations theory (2003), to ensure feasibility for smaller schools with limited resources. A pragmatic disclaimer is necessary to guide adaptation in schools with diverse staff or student populations, ensuring the framework remains a guide, not a rigid rule (Lee, 2022). For academic credibility,

the model must be formally linked to established theories like Transformational Leadership (Bass & Avolio, 1994) to strengthen its conceptual rigor. By integrating these theoretical connections and leveraging the "voice from the field" (Jones, 2021), the framework can evolve into a publishable academic paper, a professional manual, and a catalyst for a national Christian education network.

The Approaches Evaluation Results

The expert evaluation provided strong validation for the Christian leadership framework, unanimously confirming its outstanding quality and potential as a model for best practices. The consensus rating of "highest level" across utility, feasibility, propriety, and accuracy confirms the model is both theoretically sound and practically implementable within the Thai context. The high rating on utility proves the framework is highly effective for developing well-rounded Christian leaders by directly addressing the unique challenge of aligning educational excellence with Christian values (Lee and Tan, 2023). Furthermore, the feasibility rating suggests the model is accessible and implementable even for resource-constrained schools, challenging the notion that comprehensive development requires extensive resources (Jones, 2021). The evaluations of propriety and accuracy underscore the model's ethical and intellectual rigor, confirming it is culturally appropriate and well-founded in both sound educational theory and biblical principles (Smith, 2022). This comprehensive validation moves the framework beyond conceptual theory to a credible, trustworthy, and actionable plan for professional practice.

Conclusion

This holistic framework underscores the essential integration of spiritual tenets with practical administrative capabilities for effective leadership in a faith-based educational setting. It comprehensively acknowledges the multifaceted nature of leadership, incorporating both spiritual formation and the cultivation of necessary administrative and academic proficiencies. This approach is not merely theoretical but serves as a strategic imperative for Christian school administrators. By fusing these dimensions, the framework equips leaders to fulfill their mission while maintaining high educational standards. Ultimately, this confluence of competence and character is vital for the long-term sustainability of Christian education.

Suggestions

Based on the research results, the researcher makes the following suggestions:

1. The Suggestions from the Research

1.1 Enhance sample diversity and representation. While snowball sampling is appropriate for hard-to-reach populations, for broader generalizability, consider supplementing it with other sampling techniques in a mixed-methods approach. For instance, a stratified purposeful sample could ensure representation across different types (e.g., large

vs. small, urban vs. rural, denominationally affiliated vs. independent) and sizes of Christian schools in Thailand.

1.2 Increase key informant numbers (If feasible). While 20 interviews reached saturation for this study, a slightly larger qualitative sample (e.g., 25-30) could potentially capture even more diverse perspectives or nuances, especially if aiming for broader applicability across the varied landscape of Thai Christian schools.

1.3 Diverse administrator roles to ensure key informants represent different levels of administration (e.g., principals, vice-principals, department heads) to capture varied leadership experiences.

1.4 Incorporate multi-stakeholder perspectives. While administrators are crucial and experts provide validation, including perspectives from other key stakeholders could offer a richer, more holistic view. Consider interviewing or surveying teachers, students, parents, or board members.

1.5 Consider a mixed-methods approach for broader validation. This could involve developing a survey instrument based on the identified components and approaches and administering it to a much larger, more representative sample of Christian school administrators across Thailand.

2. The Suggestions for Future Research

2.1 Conduct a longitudinal study to assess the long-term impact and effectiveness of implementing these specific Christian leadership development approaches on administrator performance, school culture, and student outcomes.

2.2 Explore how these approaches might compare with leadership development practices in Christian schools in other contexts, particularly those with a majority non-Christian population, to identify universal and context-specific best practices.

2.3 Delve deeper into specific sub-aspects within Personal Development, Skills, or Relationships, or focus on the nuances of implementing each of the three main development approaches.

2.4 Investigate potential barriers or challenges Christian schools might face in implementing these approaches and propose strategies to overcome them.

2.5 Employ quantitative methods (e.g., surveys with larger samples) to further validate the identified components and approaches across a wider population of Christian school administrators.

References

Bangkok Christian College. (n.d.). *Bangkok Christian College History*. Retrieved March 12, 2025, from http://mx1.bcc.ac.th/2014/history-eng.html

Bass, B. M., & Avolio, B. J. (1994). *Improving Organizational Effectiveness through Transformational Leadership*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Bible. (2021). In *Wikipedia*. Retrieved February 22, 2025, from https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Bible&oldid=1042344933

Bunchua, K. (1993). A Brief History of the Church in Thailand. *ABAC-Journal of Philosophy and Religions*, 1(2), 1-10.

Chen, A. (2023). Servant Leadership and Organizational Culture in Faith-Based Nonprofits. *Journal of Christian Leadership*, 10(2), 87-102.

Chen, L., & Wang, H. (2024). Spiritual Formation and Leadership Effectiveness in Faith-Based Schools. *Journal of Christian Education*, 7(2), 112-128.

Dai, R., Thomas, M. K. E., & Rawolle, S. (2025). The Roles of AI and Educational Leaders in AI-Assisted Administrative Decision-Making: A Proposed Framework for Symbiotic Collaboration. *The Australian Educational Researcher*, 52, 1471-1487.

Dan Beach Bradley. (2021). In *Wikipedia*. Retrieved March 12, 2025, from https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Dan_Beach_Bradley&oldid=1041425553

Deprey, L. B. (2019). *The Effectiveness of Biblical Worldview Integration with Early Adolescents in Thailand*. (Doctoral Dissertation). Concordia University. Minnesota.

George, T. (n.d.). "American Education and the Bible". *Off the Grid News*. Retrieved February 22, 2025, from https://www.offthegridnews.com/misc/american-education-and-the-bible/

Greenleaf, R. K. (1977). *Servant Leadership: A Journey into the Nature of Legitimate Power and Greatness*. New Jersey, USA: Paulist Press.

Gützlaff, K. (2021). In *Wikipedia*. Retrieved February 18, 2025, from https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Karl_G%C3%BCtzlaff&oldid=1021808846

Johnson, A., & Kim, D. (2023). Spiritual Leadership in Christian Schools. *Journal of Christian Education*, 18(2), 55-70.

Johnson, M. (2021). Love as a Foundational Principle in Christian Leadership. *Journal of Ministry and Leadership*, 8(3), 112-125.

Jones, A. (2021). Holistic Education: Integrating Faith and Learning in Christian Schools. *Journal of Christian Education*, 24(1), 112-125.

Jones, A. (2021). Lifelong Learning as a Leadership Imperative. *Journal of Educational Leadership*, 18(4), 211-225.

Jones, R. (2022). The Role of Integrity in Modern Leadership. *Journal of Leadership Studies*, 8(1), 34-45.

Karakuş, N., Gedik, K., & Kazazoğlu, S. (2025). Ethical Decision-Making in Education: A Comparative Study of Teachers and Artificial Intelligence in Ethical Dilemmas. *Behavioral Sciences*, 15(4), 469.

Kim, S. (2021). Communication in Christian Leadership. *Journal of Leadership*, 18(3), 201-215.

Knight, G. R. (2006). *Philosophy and Education: An Introduction in Christian Perspective*. (4th ed.). Michigan, USA: Andrews University Press.

La-ait, A., Sirisak, A., Paitoon, S., & Nakhonchai, C. (2020). Developing Indicators of Creative and Productive Leadership for Basic Education School Administrators. *Educational Research and Reviews*, 15(5), 261-271.

Lee, J. (2021). Foundations of Christian Leadership: Character and Competence. *International Journal of Christian Education*, 15(1), 45-60.

Lee, J. (2022). Contextualizing Christian Leadership for a Global Audience. *International Journal of Christian Education*, 15(1), 45-60.

Lee, J. (2022). The Importance of Relational Leadership in Faith-Based Organizations. *International Journal of Christian Leadership*, 9(1), 55-70.

Lee, J. (2022). The Role of Self-Reflection in Christian Leadership Development. *International Journal of Christian Education*, 9(2), 55-70.

Lee, J., & Tan, S. (2023). The Role of the Christian Administrator in Educational and Spiritual Leadership. *International Journal of Christian Education*, 15(1), 45-60.

Ludpa, Y. (2016). Corrupt Problems in the Thai Education System. *APHEIT Journal*, 5(1), 66-76.

McFarlane, D. A. (2015). Fostering and Maintaining Responsible Conduct within Public Organizations: A Case Study. *Open Ethics and Law Journal*, 1, 24-29.

Narintarangkul-Na-Ayudhaya, S., & Siribanpitak, P. (2019). Qualifications, Characteristics and Competencies of Thai School Leaders in Modern Educational Era. *Scholar: Human Sciences*, 11(2), 211-212.

Office of the Education Council. (2019). *Education in Thailand 2018*. Bangkok: Prigwhan Graphic Co., Ltd.

Office of the Education Council. (2023). *Education in Thailand 2022*. Bangkok: Prigwhan Graphic Co., Ltd.

Özdoğru, M., Doğuş, Y., & Akyürek, M. I. (2025). The Mediating Role of the Principal-Teacher Relationship in Innovative School Leadership and Teacher Professional Learning According to Turkish Teachers' Perceptions. *Behavioral Sciences*, 15(4), 1-25.

Palmer, P. J. (1998). *The Courage to Teach: Exploring the Inner Landscape of a Teacher's Life*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Patel, R., & Singh, A. (2022). The Role of Spiritual Disciplines in Fostering Servant Leadership. *International Journal of Christian Leadership*, 6(1), 55-70.

Rogers, E. M. (2003). *Diffusion of Innovations*. (5th ed.). New York: Free Press.

Sam, C. (2021). How Unethical Leadership Shapes Teachers' Behaviors and Experiences at Work. *International Journal of Leadership in Education*, 26(4), 624-644.

Smith, P. (2021). The Role of Calling in Christian Leadership. *Journal of Ministry and Leadership*, 8(4), 112-125.

Smith, P. (2022). *Cross-Cultural Leadership in Faith-Based Organizations*. New York: Oxford University Press.

Smith, P. (2022). *Holistic Leadership in Faith-Based Organizations*. New York: Oxford University Press.

Smith, P., & Johnson, A. (2022). Coaching and Mentoring in Ministry Settings. *Journal of Ministry and Leadership*, 10(1), 45-60.

Smith, P., & Johnson, A. (2022). Servant Leadership and Organizational Trust in Ministry Settings. *International Journal of Christian Leadership*, 9(1), 45-60.

Sposato, M. (2025). Artificial Intelligence in Educational Leadership: A Comprehensive Taxonomy and Future Directions. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 22(1), 1-18.

Suwanmanee, S. et al. (2023). Transformational Leadership Development for School Administrators Emphasizing Area Potential with Learners' Science, Math and Technology Competencies in Education Sandbox, Thailand. *Cogent Social Sciences*, 9(1), 1-16.

Tan, M. (2022). Spiritual Disciplines and their Impact on Leadership Effectiveness. *International Journal of Christian Leadership*, 9(1), 45-60.

Tan, M. (2023). The Power of Networks: Collaboration among Christian Schools. *Leadership Quarterly*, 12(3), 87-102.

Tan, M., & Lee, S. (2023). Ethical Leadership in Christian School Administration. *Journal of Leadership*, 18(3), 201-215.

Tan, S. (2023). A Call to Serve: Purpose and Perseverance in Christian Leadership. *Journal of Ministry and Leadership*, 10(4), 189-204.

Turner, M. (2023). Spiritual Gifts and Organizational Health. *Ministry Leadership Quarterly*, 10(2), 87-102.

Uddin, A. S. M. A. (2023). The Era of AI: Upholding Ethical Leadership. *Open Journal of Leadership*, 12(4), 400-417.

Wattana Wittaya Academy. (n.d.). *History of W.W.A*. Retrieved March 8, 2025, from https://www.wattana.ac.th/wattana/en/about-us/history/

Whang, N. Y. (2023). Causes and Consequences of Corruption in Schools: The Role of Prevention and Control Promoted by Leaders' Moral Impetus. *SAGE Open*, 13(3), 1-19.

A Study on the Influence of Family Sports Environment on Junior High School Students' Sports Behavior in Guangxi, China: Self-Efficacy as a Mediating Variable*

Yingyue SUN
Krirk University, Thailand.
Corresponding Author's Email: 247883169@qq.com

Abstract

This study aims to investigate the factors influencing junior high school students' sports behavior by focusing on the external influence of the family sports environment, and the mediating roles of self-efficacy and sports motivation. The specific objectives are: (1) to explore the influence of the family sports environment on the development of exercise habits and lifelong sports participation among junior high school students; (2) to examine the role of self-efficacy in shaping students' motivation and persistence in physical activity; and (3) to analyze the interrelationship between family physical education, self-efficacy, and sports motivation in promoting healthy behaviors. This is a quantitative study utilizing the questionnaire survey method. The research population comprises junior high school students in the Guangxi Zhuang Autonomous Region, selected through a convenience sampling approach. Data were analyzed using descriptive statistics, correlation analysis, and structural equation modeling.

The findings revealed the following: 1. The family sports environment has a significant positive impact on junior high school students' sports behavior. A more supportive environment is associated with higher levels of participation in physical activities. 2. Self-efficacy plays a crucial role in enhancing students' sports behavior. Students with higher self-efficacy tend to be more motivated and consistent in their activities. 3. Self-efficacy serves as a partial mediator between the family sports environment and sports behavior, suggesting that family support indirectly improves physical activity levels by boosting students' confidence in their ability to engage in exercise.

Keywords: Family Sports Environment; Self-Efficacy; Sports Behavior

Introduction

The health of a population is the cornerstone of a nation's prosperity and strength. As emphasized by General Secretary Xi Jinping, "the fundamental factor for a country's prosperity and strength lies in the health of its people" (State Council, 2016). Adolescents, particularly junior high school students, represent the critical developmental stage that shapes the

*Received September 30, 2025; Revised October 21, 2025; Accepted November 4, 2025

nation's future. However, as revealed by Liu and colleagues (2019), the physical activity among children and youth has indicated a negative trend with a significant decrease in activity since the implementation of the reform and the opening-up policy in the late 1970s. Alarming indicators such as decreased lung capacity, poor physical fitness scores, low pass rates in pull-ups and sit-ups, rising obesity and overweight rates, and early-onset myopia point to a growing public health concern. The decline in physical fitness among adolescents is not just a short-term issue but one that may result in long-term consequences, including increased risks of cardiovascular diseases, diabetes, fatty liver, hypertension, and mental health problems. These health issues could also lead to increased future national health expenditures and reduced labor productivity.

With this raising concern, this study is timely and necessary. The study focused on junior high school students in Guang Xi Zhuang Autonomous Region of China, a region marked with distinct socio-cultural and economic characteristics. Guangxi's mix of urban and rural areas, ethnic diversity, and varied access to physical education resources makes it an ideal setting to examine the broader implications of family sports environments on youth behavior. By studying this area, the research seeks to contribute meaningful insights that can be extended to similar regions across China and beyond (Zheng, 2019).

This study draws upon several theoretical models. Firstly, the Social Ecological Model emphasizes the interaction between individual behaviors and their surrounding social environments, including family, school, and community influences (Liang, 2020). Secondly, Ecological Systems Theory (Bronfenbrenner) identifies the family as a critical microsystem that affects children's physical, cognitive, and emotional development. Moreover, with Bandura's Social Cognitive Theory highlights self-efficacy as a major psychological construct influencing behavior—especially in the context of initiating and maintaining physical activity (Bandura, 1977; Wang, 2010). Self-efficacy mediates how external factors, such as family support, affect one's confidence and subsequent behaviors. The Theory of Planned Behavior is also relevant, explaining how attitudes, perceived behavioral control, and subjective norms affect intentions and actual behaviors (Dzewaltowski, Noble, and Shaw, 1990). Based on this theoretical grounding, the study proposes a model where family sports environment influences sports behavior both directly and indirectly through self-efficacy.

Given the above context, the motivation for this study stems from the urgent need to address the deteriorating physical health of adolescents in China. While national policies have called for child-friendly environments and family-centered physical education (National Development and Reform Commission, 2021), there remains a lack of empirical research on the specific mechanisms through which the family sports environment impacts adolescent physical activity-especially through psychological mediators such as self-efficacy.

Therefore, this study seeks to (1) fill the research gap by examining the direct and indirect effects of family sports environments on junior high school students' sports behavior,

(2) providing a theoretical model that integrates external family factors and internal psychological variables to explain physical activity patterns and (3) offering practical recommendations for families, schools, and policymakers to promote physical health of adolescence through targeted interventions.

Objectives of the Research

1. To explore the influence of the family sports environment on the development of exercise habits and lifelong sports participation in middle school students.

2. To study the role of self-efficacy in shaping middle school students' exercise motivation and persistence.

3. To analyze the relationship between family physical education, self-efficacy, and sports motivation in promoting healthy behaviors in middle school students.

Research Methodology

The 1st Step: Documentary Study. The study began with an extensive review of domestic and international literature to establish a strong theoretical foundation. Key sources included:

- Government policy documents, such as Healthy China 2030 and the Guiding Opinions on Child-Friendly Cities.

- Academic theories, such as Bandura's Self-Efficacy Theory, the Social Ecological Model, and Ecological Systems Theory.

- Empirical research focusing on the relationship between the family environment, adolescent sports behavior, and psychological constructs such as self-efficacy. This documentary study helped refine the research questions, conceptual framework, and hypotheses.

The 2nd Step: Field Study. A field study was carried out in the Guangxi Zhuang Autonomous Region, a culturally diverse and economically developing area in southern China. To ensure regional and demographic representation, the study used stratified sampling to select junior high schools and students. This phase included:

- Pilot testing of the research instruments.

- Observational studies of physical education settings within schools.

- Collaboration with school administrators and parents to access participants and data.

The 3rd Step: Key Informants. To ensure the research reflected real-world conditions and culturally relevant perspectives, several key informants were consulted:

- Junior high school physical education teachers.

- School administrators and counselors.

- Parents of participating students.

These informants provided feedback via questionnaire focusing on language, and cultural appropriateness of the measurement tools that enabled participant recruitment.

The 4th Step: Research instruments and methods. Three standardized questionnaires were used to measure the core variables:

- Family Sports Environment Questionnaire (completed by parents)
- Self-Efficacy Scale (completed by students)
- Sports Behavior Questionnaire (completed by students)

Supplementary methods included:

- Informal in-depth interviews with educators and parents during the pilot phase to contextualize the instruments and explore family influence on sports participation.
- Focus group discussions with 3-5 PE teachers and counselors to validate the relevance of questionnaire items and discuss barriers to student sports participation. Feedback was incorporated into the final scale.
- Pre-test validation and CFA (Confirmatory Factor Analysis) were conducted to ensure scale reliability and validity. Though this was not an intervention-based study, it lays the groundwork for potential future follow-up studies.

The 5th Step: Sampling Process and Participant Selection.

Target Population: Junior high school students in the Guangxi Zhuang Autonomous Region, China.

Sampling Method: A stratified sampling technique was employed to ensure diversity across:

- Gender
- Grade level (7th to 9th)
- Residential areas (urban and suburban)

Screening Criteria:

- Selected schools had active physical education programs.
- Parental consent was required for student participation.
- Participants needed to be enrolled in full-time education and capable of completing the questionnaires independently.

Sample Size:

- A total of 1,589 valid responses were collected from 8 junior high schools.
- The gender distribution was nearly balanced: 51.9% male and 48.1% female.
- Most participants lived in suburban areas (53.9%).

Respondent Groups:

- Parents completed the Family Sports Environment Questionnaire.
- Students completed the Self-Efficacy and Sports Behavior Questionnaires.

Data Collection Procedure:

- Pilot testing was conducted, and no items were removed based on item analysis.

- Final surveys were administered in paper form during school hours and collected within one week.

- Ethical approval was obtained, and informed consent was secured from parents and students before data collection.

The 6th Step: Data analysis. The collected data were analyzed using SPSS and AMOS software with the following procedures.

Item Analysis:

- The discrimination power of each item was analyzed.

- Analysis criteria were adopted from Wu (2009).

- No items were removed from any of the three questionnaires.

Confirmatory Factor Analysis (CFA):

Conducted via AMOS to test construct validity.

- Key CFA metrics were within acceptable ranges:

1) Factor Loadings: > 0.50

2) Chi-square/df (χ^2/df): between 1 and 5

3) GFI and AGFI: > 0.90

4) RMSEA: < 0.08

5) AVE: between 0.37 and 0.50 (acceptable range)

All scales demonstrated sufficient validity and reliability for continued use in the research. The following hypothesis were tested using structural equation modeling:

- H_1: The family sports environment has a significant influence on students' sports behavior.

- H_2: The family sports environment has a significant influence on students' self-efficacy.

- H_3: Students' self-efficacy has a significant influence on their sports behavior.

- H_4: Self-efficacy mediates the relationship between family sports environment and sports behavior

The 7th Step: Summary and presentation of the research results. The research findings will be presented in the following structure:

- Descriptive statistics to summarize demographic data.

- Inferential statistics, including correlation and SEM results to test hypotheses.

- Visual representations such as tables, path diagrams, and figures.

- Discussion organized around the hypothesis testing outcomes—whether supported or rejected.

- Implications for family involvement, adolescent health promotion, and school policy in Guangxi and potentially other regions of China.

The study's results aim to inform both academic understanding and practical strategies for promoting lifelong physical activity among adolescents through the family and school environments.

Research Results

The 1st objective is to examine the demographic characteristics of junior high school students in Guangxi regarding their family sports environment, self-efficacy, and sports behavior. From the research result, it was found that the sample consisted of 1,589 valid respondents from 8 middle schools, with a nearly balanced gender distribution (51.9% male, 48.1% female). The participants were evenly distributed across grades 7 to 9, and the majority resided in suburban areas (53.9%). This demographic data provides a solid foundation for understanding the context of the study and supports the generalizability of the findings to the target population.

The 2nd objective is to analyze the relationships among family sports environment, self-efficacy, and sports behavior of junior high school students. From the research result, it was found that all three variables were significantly positively correlated. Specifically, the family sports environment showed a strong positive correlation with both self-efficacy ($r = 0.531$, $p < 0.001$) and sports behavior ($r = 0.504$, $p < 0.001$). Furthermore, self-efficacy itself was positively correlated with sports behavior ($r = 0.518$, $p < 0.001$). These findings suggest that a supportive family sports environment enhances students' confidence in their ability to engage in sports, which in turn leads to higher sports participation.

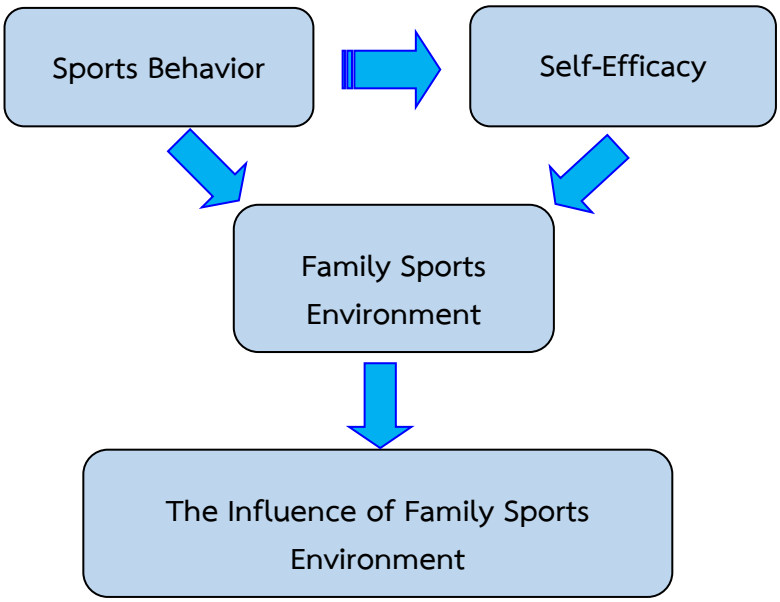
The 3rd objective is to test the mediating effect of self-efficacy on the relationship between family sports environment and sports behavior. From the research result, it was found that self-efficacy partially mediates this relationship. Structural equation modeling showed that the family sports environment had both a significant direct effect (0.365) and an indirect effect (0.278) on sports behavior through self-efficacy. The mediation effect accounted for 43.3% of the total effect, confirming that self-efficacy is a vital mechanism through which the family sports environment influences sports behavior. The provided model fit indices demonstrate an excellent model fit that supports the robustness of the results.

The New Body of Knowledge

The new body of knowledge synthesized from this study is represented by a structural model illustrating the pathways linking family sports environment, self-efficacy, and sports behavior among junior high school students. The model highlights that a positive family sports environment not only directly promotes active sports participation but also enhances self-efficacy. Importantly, the combination of these factors further boosts sports behavior. It emphasizes the value of nurturing supportive family sports climates and fostering students' confidence in their sports abilities to cultivate sustained physical activity. Crucially, the

application of this model can be easily adopted and when applied can lead to improvement in physical and psychological well-being of adolescents. This in turn, contributes to healthier individuals and wellbeing of the society as a whole.

The diagram format is as follows:

Picture 1: Mind Map Leading to the Relationship between Family Sports Environment, Self-Efficacy, and Sports Behavior in Adolescents

Discussion of Research Results

From the research result of the 1st objective, it was found that the demographic distribution supports the representativeness of the sample. This is consistent with the need for balanced and diverse samples in social science research to ensure the validity of conclusions (Creswell, 2014).

From the research result of the 2nd objective, it was found that the positive correlations among family sports environment, self-efficacy, and sports behavior align with Bandura's Social Cognitive Theory, which posits that environmental factors and self-efficacy jointly influence behavior (Bandura,197 7). This finding corroborates previous research by Yang (2017) and Lu, Zhang, and Wang (2014), which also emphasized the role of family and self-efficacy in adolescent physical activity.

From the research result of the 3rd objective, it was found that self-efficacy plays a partial mediating role in the relationship between family sports environment and sports behavior. This mediating effect confirms the mechanism suggested by Bandura's theory and supports prior empirical studies that highlight self-efficacy as a critical mediator in behavior change (Mackinnon, Lockwood, and Williams, 2004; Wen, Hau, and Marsh, 2015).

Conclusion

This study investigated the influence of the family sports environment on the sports behavior of junior high school students, with a particular focus on the mediating role of self-efficacy. The findings reveal that a supportive family sports environment significantly enhances students' sports participation both directly and indirectly by boosting their self-efficacy. The mediation analysis demonstrated that self-efficacy accounts for a substantial portion of the effect of family environment on sports behavior. These results underscore the importance of fostering positive family sports cultures and strengthening students' confidence in their athletic abilities to promote sustained engagement in physical activity. The study contributes a validated model that can inform future interventions and policies aimed at improving adolescent health outcomes through family and psychological pathways.

Suggestions

1. The suggestions from the research

This research has identified the key stakeholders as part of a solution to empower individuals in an active exercise ecological system. It also suggests the role of institutes should take and the approaches to increase engagement for physical activities.

From the research result of 1st objective, it has clearly indicated that family sports environment significantly influences junior high school students' sports behavior. Therefore, schools and local education authorities should apply this finding by promoting family involvement in sports activities, organizing family sports events, and encouraging parents to create a supportive sports environment at home.

From the research result of the 2nd objective, it was revealed that the family sports environment positively predicts students' self-efficacy. Hence, parents and community sports organizations should focus on educating families about the importance of fostering self-efficacy through active encouragement, role modeling, and providing opportunities for children to experience success in sports.

From the research result of the 3rd objective, it was found that self-efficacy mediates the relationship between family sports environment and sports behavior. Therefore, psychologists, counselors, and physical education teachers should incorporate strategies to enhance students' self-efficacy in their programs, such as setting achievable goals, providing positive feedback, and reducing anxiety related to sports participation.

2. The suggestions for future research

The future research should involve the following issues:

2.1 Expanding the sample size and including participants from diverse geographic regions and cultural backgrounds to improve the generalizability of the findings.

2.2 Incorporating qualitative methods such as interviews or focus groups to gain deeper insights into the contextual factors influencing the family sports environment and self-efficacy.

2.3 Investigating other potential mediators or moderators (e.g., peer influence, school support, or socioeconomic status) that may affect the relationship between family sports environment and sports behavior.

References

Bandura, A. (1977). Self-Efficacy: Toward a Unifying Theory of Behavioral Change. *Psychological Review*, 84(2), 191-215.

Creswell, J. W. (2014). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approach*. (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Dzewaltowski, D. A., Noble, J. M., & Shaw, J. M. (1990). Physical Activity Participation: Social Cognitive Theory Versus the Theories of Reasoned Action and Planned Behavior. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 12(4), 388-405.

Liang, P. A. (2020). An Empirical Study on the Impact of Social Support on Adolescents' Autonomous Physical Exercise Motivation and Exercise. *Journal of Guangzhou Sport University*, 40(3), 33-37.

Liu, Y. et al. (2019). Results from the China 2018 Report Card on Physical Activity for Children and Youth. *Journal of Exercise Science & Fitness*, 17(1), 3-7.

Lu, X., Zhang, Y., & Wang, J. (2014). The Influence of Family Environment on Adolescents' Physical Activity Behavior: The Mediating Role of Self-Efficacy. *Journal of Adolescent Health*, 55(3), 350-355.

Mackinnon, D. P., Lockwood, C. M., & Williams, J. (2004). Confidence Limits for the Indirect Effect: Distribution of the Product and Resampling Methods. *Multivariate Behavioral Research*, 39(1), 99-128.

National Development and Reform Commission. (2021). *Guiding Opinions on Promoting the Construction of Child-Friendly Cities*. Beijing: Government Press.

State Council. (2016). *Healthy China 2030 Blueprint*. Beijing: State Council Information Office.

Wen, Z., Hau, K. T., & Marsh, H. W. (2015). Structural Equation Model Testing: Cutoff Criteria for Goodness of Fit Indices and Chi-Square Difference Test. *Acta Psychologica Sinica*, 37(5), 694-702.

Wu, M. L. (2009). *Structural Equation Modeling*. Chongqing, China: Chongqing University Press.

Yang, L. (2017). The Impact of Family Sports Environment on Adolescents' Physical Activity: The Role of Self-Efficacy. *Chinese Journal of Sports Science*, 38(6), 112-119.

Zheng, Y. (2019). Research on the Influence of Family Environment on Exercise Self-Efficacy among Junior High School Students. *Journal of Youth Sports*, 37(6), 45-48.

แนวทางส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม กรณีศึกษา : เทศบาลเมืองรูสะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี*

Approaches for Promoting Peaceful Coexistence in a Multicultural Society between Thai Buddhists and Thai Muslims: A Case Study of Rusamilae Municipality, Mueang District, Pattani Province

[1]ฮาซันอักริม ดงนะเด็ง, ศิริประภา พรุเพชรแก้ว, นูรอัลฮายา ตาแมะ, อาณีรา กลามอ, สุนิตา มะแซ และ นัจมีย์ หมัดหมาน

[1]Hasan Akrim Dongnadeng, Siriprapa Pruphetkaew, Nuralhaya Tamaeh, Aneera Klamore, Sunita Masae and Najmee Madmarn

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

Faculty of Political Science, Prince of Songkla University, Pattani Campus, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: arsun.do@psu.ac.th

บทคัดย่อ

สังคมพหุวัฒนธรรมประกอบด้วยผู้คนหลากหลายเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม การส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเข้าใจและความสมานฉันท์ในสังคม งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยพุทธกับชาวไทยมุสลิม ในพื้นที่เทศบาลเมืองรูสะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก 3 กลุ่ม รวม 13 คน ประกอบด้วย ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำท้องที่ ประชาชนชาวไทยมุสลิม และประชาชนชาวไทยพุทธ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์แก่นสาระ

ผลการวิจัย พบว่า 9 แนวทางสำคัญ ครอบคลุม 3 องค์ประกอบหลัก ประกอบด้วย 1) การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ 3 แนวทาง ได้แก่ การสื่อสารอย่างเข้าใจ การสื่อสารโดยให้เกียรติซึ่งกันและกัน และการสื่อสารโดยหลีกเลี่ยงประเด็นที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้ง 2) การเคารพและยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม 4 แนวทาง ได้แก่ การส่งเสริมการพูดคุยเปิดใจเรียนรู้และปรับตัวกับคนต่างศาสนิก การเคารพและยอมรับในความแตกต่าง การจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม และการช่วยเหลือและร่วมแก้ปัญหา และ 3) ความเท่าเทียมและการเข้าถึงทรัพยากร 2 แนวทาง ได้แก่ การส่งเสริมความเท่าเทียมและความยุติธรรมโดยไม่เลือกปฏิบัติ และการเปิดโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรอย่างเท่าเทียมกัน งานวิจัยนี้เสนอแนะให้จัดเวทีในการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ทางวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม โดยเป็นพื้นที่ปลอดภัย ที่ทุกฝ่ายสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ เพื่อสร้างพื้นที่กลางในการสื่อสารและเรียนรู้ร่วมกัน ควรส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ได้ทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การจ้างงานควรกำหนดคุณสมบัติที่เป็นกลาง มีความสมเหตุสมผลและทุกคนยอมรับได้ ซึ่งสามารถนำไปสู่แนวทางการไม่เลือกปฏิบัติ

*Received September 29, 2025; Revised November 3, 2025; Accepted November 11, 2025

คำสำคัญ: แนวทางส่งเสริม; การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ; สังคมพหุวัฒนธรรม

Abstract

A multicultural society comprises individuals from diverse ethnic, religious, and cultural backgrounds. Promoting peaceful coexistence among these groups is an essential factor in fostering mutual understanding, respect, and social harmony. This study aimed to examine approaches for promoting peaceful coexistence between Thai Buddhists and Thai Muslims in the Rusamilae Municipality, Mueang District, Pattani Province. The research employed a qualitative case study approach, with data collected through in-depth interviews involving 13 key-informants across three main groups: local administrative and community leaders, Thai Muslim residents, and Thai Buddhist residents. The data were analyzed using thematic analysis to identify key elements and strategies that contribute to peaceful coexistence in a multicultural context.

The findings revealed nine significant approaches, which can be categorized into three main components. The first component, constructive communication, includes three approaches: communicating with mutual understanding, engaging in respectful dialogue, and avoiding topics that may provoke tension or conflict. The second component, respect and acceptance of cultural diversity, encompasses four approaches: encouraging open dialogue and mutual learning between people of different religions, recognizing and embracing differences, organizing interfaith and community-building activities to strengthen relationships, and fostering cooperation and mutual assistance in addressing shared challenges. The third component, equality and access to resources, consists of two approaches: promoting fairness and justice without discrimination, and ensuring equal opportunities for all community members to access resources and public services. The study suggests that creating safe and inclusive platforms for dialogue between Thai Buddhists and Thai Muslims is vital for enhancing understanding and collaboration. Such spaces would allow individuals to share perspectives and cultural knowledge freely, serving as neutral grounds for mutual learning and communication. Furthermore, community-based initiatives that encourage people from different religious backgrounds to participate together in social, cultural, and development activities should be promoted to strengthen intergroup relationships and build trust. Employment and local recruitment practices should also adopt neutral and transparent criteria that are reasonable and widely accepted by all groups, helping to prevent discrimination and foster a sense of equality.

Keywords: Approaches for Promoting; Peaceful Coexistence; Multicultural Society

บทนำ

สังคมพหุวัฒนธรรม เป็นสังคมที่ประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีความหลากหลาย มีความแตกต่างกันทางสังคมและวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนา ภาษา การแต่งกาย ความเป็นอยู่ เพราะแต่ละกลุ่มชนมีความเชื่อความศรัทธา ในศาสนาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน การที่จะทำให้แต่ละคนสามารถอยู่ร่วมกันในชุมชนหรือสังคมเดียวกัน ด้วยการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือกัน ไม่มีการเบียดเบียนกัน หรือไม่ละเมิดสิทธิของกันและกัน แต่ละกลุ่มชนสามารถประกอบพิธีกรรมทางศาสนาได้ตามความเชื่อและศรัทธาของตนเองอย่างมีเสรีภาพ โดยไม่มีการกีดกัน ก้าวก่าย ล่วงละเมิดหรือก่อกวนซึ่งกันและกัน ทำให้สามารถอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมได้ อย่างสันติและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยไม่มีปัญหาขัดแย้งหรือความรุนแรงระหว่างกัน (Phramaha Mongkholkan Thitadhammo and Lertpairaud, 2020)

สภาพสังคมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันไปจากพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศไทย โดยเฉพาะความหลากหลายในสังคมชีวิตความเป็นอยู่ แม้สังคมจะมีความหลากหลาย แต่ภาพลักษณ์การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขแสดงให้เห็นมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แม้จะมีความขัดแย้งความไม่เข้าใจกัน แต่สามารถพูดคุยตกลงกันตามวิถีชาวบ้านทำให้อยู่ร่วมกันมาได้ ทั้งนี้ก็ต้องทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน เพื่อเป็นเกราะป้องกันความขัดแย้ง (Tongsri, 2022)

เทศบาลเมืองรูสะมิแลเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะทางสังคมวัฒนธรรมที่น่าสนใจ โดยมีประชากรรวม 17,738 คน ซึ่งประมาณร้อยละ 90 นับถือศาสนาอิสลาม (Rusamilae Municipality, 2025) เป็นพื้นที่ที่มีประชากรชาวไทยมุสลิมเป็นส่วนใหญ่ แต่ยังคงมีความหลากหลายทางศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม ซึ่งสะท้อนลักษณะของสังคมพหุวัฒนธรรมในพื้นที่ จากการสัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่ (Yamae, Personal Communication, 2024) พบว่า แม้จะมีความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่เป็นธรรมชาติของสังคมพหุวัฒนธรรม แต่ชุมชนในพื้นที่เทศบาลเมืองรูสะมิแล สามารถสร้างความสามัคคีและอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขระหว่างกลุ่มชาวไทยมุสลิมและชาวไทยพุทธ ผ่านกลไกการสื่อสารด้วยภาษาไทยเป็นหลัก การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน การเคารพเข้าใจในความแตกต่าง รวมถึงมีระบบการแก้ไขความขัดแย้งผ่านบทบาทของผู้นำชุมชนและผู้นำศาสนาอย่างสันติ สภาพการณ์ดังกล่าวมีความสำคัญต่อการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากในบริบทสังคมที่กลุ่มศาสนาหนึ่งมีสัดส่วนที่สูงกว่าถึง ร้อยละ 90 มักจะเกิดความท้าทายในการรักษาสมดุลและความเป็นธรรมต่อกลุ่มคนส่วนน้อย อย่างไรก็ตามพื้นที่เทศบาลเมืองรูสะมิแลแสดงให้เห็นสภาพของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างศาสนาที่มีสัดส่วนแตกต่างกันอย่างมากในบริบทสังคมไทย ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่น่าสนใจเพื่อศึกษาแนวทางส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

นอกจากนี้จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Phra Methivorayan (Saipetch Vajiracvedi), and Phramaha Sooksun Sukhawatthano, 2021; Deeod, 2020; Chatsuwan, 2024) พบว่าแม้มีการศึกษาเกี่ยวกับสังคมพหุวัฒนธรรมแต่ยังมีขาดงานวิจัยที่ศึกษาถึงวิธีการหรือแนวทางที่เป็นรูปธรรมในการอยู่ร่วมกันของชาวไทยพุทธและมุสลิม ในระดับชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะในพื้นที่เทศบาลเมืองรูสะมิแล จากประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในพื้นที่เทศบาลเมืองรูสะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ผลการวิจัยจะช่วยให้ได้องค์ความรู้และแนวทางที่เป็นรูปธรรม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทั้งต่อพื้นที่เทศบาลเมืองรูสะมิแลและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับสังคมพหุวัฒนธรรมในบริบทอื่น ๆ ของสังคมไทย

การศึกษาเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจถึงองค์ประกอบสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม เนื่องจากสังคมพหุวัฒนธรรมมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ศาสนา และวิถีชีวิตของคนกลุ่มต่าง ๆ ดังที่ Phramaha

Mongkholkan Thitadhammo and Lertpairaud (2020) กล่าวว่า สังคมพหุวัฒนธรรม เป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมของคนกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งต้องมีการเคารพและยอมรับในความแตกต่างกันจึงสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประมวลสังเคราะห์องค์ประกอบสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม เพื่อใช้เป็นกรอบเบื้องต้นในการวิจัยนี้ ดังแสดงในตาราง 1

ตารางที่ 1 องค์ประกอบสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม

องค์ประกอบสำคัญ	รายละเอียด	แหล่งที่มา
การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์	- การสื่อสารที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน - การสื่อสารเพื่อลดความขัดแย้ง	(Chotiban, 2015; Chaiyapan, 2012; Phra Methivorayan (Saipetch Vajiracvedi), and Phramaha Sooksun Sukhawatthano, 2021; Surasit, 2012; Tepsing et al., 2021; Pitsuwan et al., 2023)
การเคารพและยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม	- การเคารพและยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม - การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีร่วมกันได้ - การมีส่วนร่วมในสังคมได้อย่างเต็มที่	(Narkurairattana and Sa-U, 2022; Chelong, 2022; Phra Methivorayan (Saipetch Vajiracvedi), and Phramaha Sooksun Sukhawatthano, 2021; Phramaha Mongkholkan Thitadhammo et al., 2019; Narajettho and Thonginchan, 2019; Phraathikan Khati Katapunyo, 2024)
ความเท่าเทียมและการเข้าถึงทรัพยากร	- การไม่เลือกปฏิบัติ - การมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรอย่างเท่าเทียมกัน	(Hankuttum and Kenaphoom, 2023; Raksakaeo, 2021; Deeod, 2020; Chatsuwan, 2024; Junead, 2019; Suwanmolee, 2017)

ที่มา: ผู้เขียนสังเคราะห์จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยพุทธกับชาวไทยมุสลิม ในพื้นที่เทศบาลเมืองรูสะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัย ประกอบด้วย รูปแบบการวิจัย การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล รายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา เนื่องจากผู้วิจัยต้องการศึกษาในข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในพื้นที่เทศบาลเมืองรูสะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ดังที่ Dongnadeng et al. (2021) และ Changmai

(2012) ระบุว่าการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นวิธีการวิจัยที่ช่วยให้ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลและค้นหาคำตอบในงานวิจัยได้อย่างลึกซึ้งเจาะจง และเข้าใจ

ขั้นตอนที่ 2 การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ที่มีความเกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลในการวิจัยโดยคัดเลือกด้วยวิธีการแบบเจาะจง Dongnadeng et al. (2021) กล่าวว่า การเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจงสามารถจะทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่ลึกและตรงจุดมุ่งหมายของผู้วิจัยได้มากขึ้น โดยผู้วิจัยจำแนกผู้ให้ข้อมูลของการวิจัยนี้ เป็น 3 กลุ่ม รวม 13 คน ประกอบด้วย

1) ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำท้องที่ ประกอบด้วยนายกเทศบาลมนตรี และกำนัน รวม 2 คน โดยเลือก นายกเทศมนตรี จำนวน 1 คน เนื่องจากเป็นผู้สั่งการในตำแหน่งสูงสุดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ กำนัน 1 คน เนื่องจากเป็นผู้นำท้องที่ในตำบลและมีบทบาทในการประสานงานกับหน่วยงานราชการและดูแลความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ โดยผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้เป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจด้านนโยบายและการบริหารจัดการพื้นที่โดยตรง มีข้อมูลและประสบการณ์ที่จะตอบประเด็นคำถามวิจัยที่ผู้วิจัยสนใจได้อย่างชัดเจน

2) กลุ่มประชาชนชาวไทยพุทธ จำนวน 5 หมู่บ้าน ๆ ละ 1 คน รวม 5 คน (หมู่ 2 ไม่มีประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธ) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกประชาชน คือต้องเป็นผู้ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป เนื่องจากเป็นผู้ที่มีวิจารณญาณในการสัมภาษณ์ได้ด้วยตนเองไม่อยู่ในการควบคุมของผู้อื่น และเป็นผู้ที่อยู่ในพื้นที่เทศบาลเมืองรูสะมิแล อย่างน้อย 3 ปี และต้องเป็นผู้ที่ยินยอมให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย โดยเหตุผลที่เลือกประชาชนเนื่องจากประชาชนเป็นผู้รับรู้ในเรื่องความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ได้โดยตรง

3) กลุ่มประชาชนชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ จำนวน 6 หมู่บ้าน ๆ ละ 1 คน รวม 6 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกประชาชน คือต้องเป็นผู้ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป เนื่องจากเป็นผู้ที่มีวิจารณญาณในการสัมภาษณ์ได้ด้วยตนเองไม่อยู่ในการควบคุมของผู้อื่น และเป็นผู้ที่อยู่ในพื้นที่เทศบาลเมืองรูสะมิแล อย่างน้อย 3 ปี และต้องเป็นผู้ที่ยินยอมให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย โดยเหตุผลที่เลือกประชาชนเนื่องจากประชาชนเป็นผู้รับรู้ในเรื่องความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ได้โดยตรง

ผู้วิจัยกำหนดรหัสของผู้ให้ข้อมูลแต่ละกลุ่มด้วยตัวอักษรภาษาอังกฤษ เพื่อใช้ในการนำเสนอผลการวิจัยรายละเอียดรหัสผู้ให้ข้อมูลดังนี้ L1 และ L2 แทนผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำท้องที่ PB1, PB3, PB4, PB5 และ PB6 แทนกลุ่มประชาชนชาวไทยพุทธ PM1, PM2, PM3, PM4, PM5 และ PM6 แทนกลุ่มประชาชนชาวไทยมุสลิม

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 2 คน และนำเครื่องมือวิจัยที่ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้ (Pilot Study) กับกลุ่มเป้าหมายที่ใกล้เคียงกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 2 คน เพื่อปรับปรุงความชัดเจนของภาษาและความเหมาะสมของลำดับคำถาม ผลการทดลองใช้แบบสัมภาษณ์นำไปสู่การปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ให้เหมาะสม โดยแบบสัมภาษณ์มีส่วนประกอบ 3 ตอน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปในประเด็นเกี่ยวกับ เพศ อายุ ศาสนา วุฒิการศึกษา 2) แนวทางส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม ครอบคลุมประเด็น การสื่อสารและการทำความเข้าใจ การเคารพและยอมรับความหลากหลาย ความเท่าเทียมและการเข้าถึงทรัพยากร และ 3) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยนี้เก็บรวบรวบข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการนัดหมายล่วงหน้าตามความสะดวกของผู้ให้ข้อมูลหลัก ในวันเวลาและสถานที่ ที่ผู้สัมภาษณ์ได้นัดหมายไว้ ในขั้นตอนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ชี้แจง

รายละเอียดการวิจัยประกอบด้วย ทีมวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักของการวิจัย ประโยชน์และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น ก่อนการให้ผู้ให้ข้อมูลหลักพิจารณาลงนามใบพิทักษ์สิทธิ์ และผู้วิจัยได้ขออนุญาตบันทึกเสียงในระหว่างที่สัมภาษณ์ เพื่อใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูลเท่านั้น ระยะเวลาสัมภาษณ์ประมาณ 30-40 นาทีต่อตน เก็บรวบรวมข้อมูลในเดือน กุมภาพันธ์ 2568 ผู้วิจัยใช้ภาษาไทยกลางในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ณ สถานที่ที่ผู้ให้ข้อมูลหลักเลือกและมีความเป็นส่วนตัวเพื่อสร้างความมั่นใจในการให้ข้อมูล ทั้งนี้ผู้วิจัยใช้หลักการจุดอิ่มตัวของข้อมูล (Data Saturation) ในการพิจารณาหยุดเก็บข้อมูล ซึ่งเป็นที่ยอมรับในกลุ่มนักวิชาการว่าเป็นเกณฑ์ที่เหมาะสมสำหรับงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยจะหยุดเก็บข้อมูลเมื่อข้อมูลใหม่ที่ได้จากการสัมภาษณ์ไม่สามารถเพิ่มความเข้าใจหรือมุมมองใหม่ให้กับประเด็นที่ศึกษาได้อีกต่อไป (Brennan, 2016; Fusch and Ness, 2015; Guest et al., 2006)

ตำแหน่งของผู้วิจัย

เนื่องจากผู้วิจัยเป็นอาจารย์สาขานโยบายสาธารณะ คณะรัฐศาสตร์ และเป็นคนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยตระหนักถึงอคติที่อาจเกิดจากความคุ้นเคยกับบริบทพื้นที่และมุมมองทางวิชาการ จึงใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า การบันทึกสะท้อนความคิด และการปรึกษาผู้เชี่ยวชาญภายนอก เพื่อลดอคติและเพิ่มความน่าเชื่อถือของการวิจัย

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล

จากผลการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์แก่นสาระจัดหมวดหมู่คำตอบและสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังที่ Panjarattanakorn et al., (2022) และ Chaimai (2012) กล่าวว่า การวิเคราะห์แก่นสาระเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ มีการสร้างข้อสรุปจากข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่เจาะจงและมาจากแหล่งต้นตอของข้อมูลนั้นโดยตรง โดยประยุกต์และผสมผสานวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพของ Dongnadeng et al. (2021) นำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลของงานวิจัยนี้ ตามกระบวนการดังนี้

1) ขั้นการเตรียมการและจัดการข้อมูล หลังจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลแต่ละคนผู้วิจัยนำเอกสารที่จดบันทึกสัมภาษณ์ มาตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูลหากมีข้อมูลที่ขาดตกไปจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะดำเนินการเติมเต็มให้ครบถ้วนตามเนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยดำเนินการทันทีภายหลังจากการสัมภาษณ์ไม่เกิน 40 นาที เพื่อป้องกันการตกหล่นของข้อมูล ทั้งนี้ยังเป็นช่วงเวลาที่ผู้วิจัยสามารถจดจำคำตอบของผู้ให้ข้อมูลได้อยู่ หลังจากนั้นจึงดำเนินการถอดเทปการสัมภาษณ์จากการบันทึกเสียง จัดทำเป็นรายละเอียดคำให้การสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูล และรวบรวมไว้ในเอกสารตามประเด็นคำถามในแบบสัมภาษณ์

2) ขั้นการอ่านข้อมูล โดยนำข้อมูลเอกสารที่จดบันทึกการสัมภาษณ์ และรายละเอียดคำให้สัมภาษณ์มาอ่านโดยละเอียด เพื่อให้เห็นภาพรวมของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ รวมทั้งสามารถรับรู้ถึงความคิดและคำตอบที่ได้จากผู้ให้ข้อมูล โดยในระหว่างการอ่านข้อมูลผู้วิจัยได้อ่านความคิดหรือใจความสำคัญของข้อมูลดังกล่าว เพื่อนำไปใช้ในขั้นตอนการจัดหมวดหมู่คำตอบ

3) ขั้นการจัดหมวดหมู่คำตอบ ในแต่ละข้อคำถามของแบบสัมภาษณ์โดยดำเนินการกับเอกสารรายละเอียดคำให้สัมภาษณ์ด้วยการเน้นข้อความสีเดียวกันในประเด็นที่เป็นหมวดหมู่คำตอบเดียวกันเพื่อค้นหาแก่นสาระจากคำตอบของผู้ให้ข้อมูลได้ง่ายขึ้น มีการตีความ และสรุปผลการวิจัยออกมา ทั้งนี้ผู้วิจัยสร้างความเชื่อมั่นของการวิเคราะห์ข้อมูล โดยออกแบบการวิจัยด้วยการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำท้องที่ ประชาชนชาวไทยมุสลิมและชาวไทยพุทธในพื้นที่เทศบาลเมืองรูสะมิแล ผลการวิเคราะห์ถูกตรวจสอบความน่าเชื่อถือด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อให้มีความเข้มแข็งเชิงระเบียบวิธี

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก พบว่าผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย อายุระหว่าง 27-62 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาไปจนถึงการศึกษาระดับปริญญาโท

แนวทางส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในพื้นที่เทศบาลเมืองรูสะมิแล

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำท้องที่ 2) ประชาชนชาวไทยพุทธ และ 3) ประชาชนชาวไทยมุสลิม โดยเสนอ 9 แนวทางสำคัญในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม ในพื้นที่เทศบาลเมืองรูสะมิแล รายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 2 แนวทางส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม ในพื้นที่เทศบาลเมืองรูสะมิแล

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	แนวทางส่งเสริม
ด้านการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์	- การสื่อสารอย่างเข้าใจและให้เกียรติ - การสื่อสารเพื่อลดความขัดแย้ง	1. สื่อสารอย่างเข้าใจ โดยใช้ภาษาที่เข้าใจร่วมกัน 2. การสื่อสารโดยให้เกียรติซึ่งกันและกัน 3. การสื่อสารโดยหลีกเลี่ยงประเด็นที่อาจทำให้เกิดความขัดแย้ง
ด้านการเคารพและยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม	- การเคารพและยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม - การสร้างความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมทางสังคม	4. การพูดคุย การเปิดใจ เรียนรู้และปรับตัวกับคนต่างศาสนิก 5. การเคารพและยอมรับในความแตกต่าง 6. การจัดกิจกรรมความสร้างสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม 7. การช่วยเหลือและร่วมแก้ปัญหา
ด้านความเท่าเทียมและการเข้าถึงทรัพยากร	- การมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรอย่างเท่าเทียมกัน	8. การส่งเสริมความเท่าเทียมกันและความยุติธรรมโดยไม่เลือกปฏิบัติ 9. เปิดโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรอย่างเท่าเทียมกัน

ที่มา: ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (n=13)

จากตารางที่ 2 แนวทางส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในพื้นที่เทศบาลเมืองรูสะมิแล สามารถนำเสนอรายละเอียดผลการวิจัย ครอบคลุม 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ ด้านการเคารพและยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม และด้านความเท่าเทียมและการเข้าถึงทรัพยากร รายละเอียดดังนี้

ด้านการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์

ผลการวิจัยพบว่ามี 3 แนวทางสำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในพื้นที่เทศบาลเมืองรูสะมิแล ในด้านการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่

1) การสื่อสารอย่างเข้าใจ ผลการวิจัยพบว่า การสื่อสารอย่างเข้าใจ เป็นแนวทางสำคัญในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยควรเป็นการสื่อสารที่เข้าใจง่าย โดยใช้ภาษาที่เข้าใจร่วมกัน เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลหลัก PB1 สะท้อนให้เห็นว่า “การใช้ภาษาที่เข้าใจร่วมกัน โดยเฉพาะภาษาไทยกลาง ที่ทุกคนสามารถเข้าใจได้ จะช่วยให้พูดคุยกันเข้าใจง่าย ยังลดปัญหาในการสื่อสาร ช่วยเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ”

2) การสื่อสารโดยให้เกียรติซึ่งกันและกัน ผลการวิจัยพบว่า การสื่อสารโดยให้เกียรติซึ่งกันและกัน ให้ความสำคัญกับการไม่ก้าวก่ายความเชื่อหรือวัฒนธรรมของกันและกัน เป็นแนวทางหนึ่งในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลหลัก PB3 ที่เน้นย้ำว่า “การให้เกียรติซึ่งกันและกันเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสังคมที่อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข” นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลัก L1 กล่าวว่า “การไม่พูดพาดพิงหรือเปรียบเทียบศาสนาในเชิงลบจะช่วยให้เราสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข” สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลหลัก PB5 ที่กล่าวว่าสั้น ๆ ว่า “เราควรสื่อสารกันโดยไม่มีอคติหรือเหยียดศาสนา” เช่นเดียวกันกับผู้ให้ข้อมูลหลัก PM3 ที่กล่าวว่า “ไม่ควรดูหมิ่นความเชื่อของกันและกัน เพื่อลดความขัดแย้งที่อาจตามมาและส่งเสริมให้ชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม”

3) การสื่อสารโดยหลีกเลี่ยงประเด็นที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้ง ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นว่าการสื่อสารโดยหลีกเลี่ยงประเด็นที่อ่อนไหว ที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้ง เป็นอีกหนึ่งแนวทางที่ช่วยให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ ช่วยรักษาความสงบสุขของคนในพื้นที่ ดังตัวอย่างคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลหลัก PM6 ระบุว่า “การไม่พูดถึงประเด็นความขัดแข้ง จะช่วยลดโอกาสเกิดความขัดแย้ง” สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลหลัก PM2 ที่เห็นว่า “การตระหนักถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการถกเถียงเรื่องความเชื่อ มีส่วนสำคัญในการทำให้อยู่ร่วมกันได้ จึงเลือกที่จะไม่พูดถึงประเด็นที่อ่อนไหว เช่นความเชื่อที่แตกต่างกันของและศาสนา”

ด้านการเคารพและยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ผลการวิจัยพบว่า มี 4 แนวทางสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในพื้นที่เทศบาลเมืองรูสะมิแล ในด้านการเคารพและยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม ได้แก่

1) การส่งเสริมการพูดคุย การเปิดใจ เรียนรู้และปรับตัวกับคนต่างศาสนิก ผลการวิจัยพบว่า หนึ่งในแนวทางหลักของการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ คือการส่งเสริมให้ประชาชนสามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เปิดใจที่จะเรียนรู้ รับฟัง และปรับตัวกับคนต่างศาสนิก ดังตัวอย่างคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้ให้ข้อมูลหลัก PB5 ที่ระบุว่า “การส่งเสริมให้ประชาชนสามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างเข้าใจจะสร้างบรรยากาศที่ดีในการอยู่ร่วมกัน” สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลหลัก PB4 ที่กล่าวว่า “การเปิดใจรับฟังความคิดเห็นที่หลากหลาย เรียนรู้ทำความเข้าใจถึงมุมมองและพิธีกรรมของแต่ละศาสนา ช่วยให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้ในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้” นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลหลัก PM1 กล่าวว่า “การปรับตัวกับคนต่างศาสนิก โดยไม่กระทบกับความเชื่อและวิถีปฏิบัติของตนเอง จะช่วยให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างเป็นหนึ่งเดียวกันได้”

2) การเคารพและยอมรับในความแตกต่าง ผลการวิจัยพบว่า การเคารพและการยอมรับในความแตกต่าง เป็นแนวทางสำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม ดังตัวอย่างคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลหลัก L2 ที่กล่าวว่า “การยอมรับความแตกต่างทางศาสนาระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม เช่น ศาสนาความเชื่อ การแต่งกาย ภาษา พิธีกรรม เทศกาล เป็นวิธีการสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม”

3) การจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่า การจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ช่วยส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติได้ ดังตัวอย่างคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลหลัก L1 ที่กล่าวว่า “ควรส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม เพราะจะช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดี ทำให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติได้ในท่ามกลางความแตกต่าง”

4) การช่วยเหลือและร่วมแก้ปัญหา ผลการวิจัยพบว่า การช่วยเหลือเกื้อกูลกันและร่วมกันแก้ปัญหาเป็นแนวทางที่สามารถส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติได้ในสังคมพหุวัฒนธรรม ดังตัวอย่างคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลหลัก PM1 กล่าวว่า “การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ควรมีการเกื้อกูลกันและพึ่งพาอาศัยกัน รับฟังปัญหาและช่วยแก้ไขปัญหา หากมีความเดือดร้อนก็สามารถที่จะปรึกษากันได้ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อะไรที่สามารถช่วยได้ก็ช่วยกัน” สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลหลัก PM3, และ PM6 ที่กล่าวในทำนองเดียวกันว่า การมีความเป็นมิตร อยู่ร่วมกันอย่างพี่น้อง รวมถึงการมีความร่วมมือช่วยเหลือกัน จะช่วยให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติ นอกจากนี้ PM4 กล่าวว่า “แม้จะมีความแตกต่างทางความเชื่อ แต่ประชาชนในพื้นที่ยังคงช่วยเหลือกันในยามจำเป็น เช่น การร่วมแรงร่วมใจในกิจกรรมของคนในพื้นที่ การช่วยเหลือในงานบุญ หรือการดูแลกันในยามเจ็บป่วย” เพิ่มเติมจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลัก PB4 กล่าวว่า “การช่วยเหลือกันไม่ได้จำกัดเพียงแค่การสนับสนุนทางกายภาพเท่านั้น แต่รวมถึงการรับฟังปัญหาและช่วยกันแก้ไขเมื่อเกิดความเดือดร้อน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างประชาชนในพื้นที่ อีกทั้งยังช่วยลดช่องว่างระหว่างกลุ่มศาสนาและส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ”

ด้านความเท่าเทียมและการเข้าถึงทรัพยากร

ผลการวิจัยพบว่ามี 2 แนวทางสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในพื้นที่เทศบาลเมืองรูสะมิแล ในด้านความเท่าเทียมและการเข้าถึงทรัพยากร ได้แก่

1) การส่งเสริมความเท่าเทียมกันและความยุติธรรม โดยไม่เลือกปฏิบัติ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นว่าแนวทางที่จะช่วยให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติได้นั้น ทุกศาสนาและทุกกลุ่มชาติพันธุ์ควรได้รับสิทธิอย่างเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นเพศ ศาสนา หรือเชื้อชาติ ดังที่ผู้ให้ข้อมูล PB1, PB2 และ PB5 กล่าวสอดคล้องกันว่า ทุกศาสนาควรมีสิทธิที่เท่าเทียมกัน ควรรักษากฎของตนเอง โดยอยู่ภายใต้หลักความยุติธรรมที่ไม่เลือกปฏิบัติ เช่นเดียวกันกับผู้ให้ข้อมูลหลัก L1 และ PM3 ที่ระบุว่า “ควรมีการส่งเสริมความเสมอภาคและความยุติธรรมในทุกด้าน” นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลหลัก PM5 ยังกล่าวในทำนองเดียวกันว่า “การพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ควรอยู่บนพื้นฐานของคุณสมบัติและความสามารถมากกว่าการใช้ศาสนาหรือเชื้อชาติเป็นเกณฑ์”

2) เปิดโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรอย่างเท่าเทียมกัน ผลการวิจัยพบว่า แนวทางหนึ่งในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม คือ การเปิดโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรอย่างเท่าเทียมกัน ดังที่ผู้ให้ข้อมูลหลัก L1 กล่าวว่า “ควรเปิดโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากร เช่น การศึกษา การจ้างงาน และบริการจากภาครัฐ โดยไม่ควรมีการกีดกัน” นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลัก PM3 กล่าวว่า “ในการจ้างงานควรให้ความความสำคัญกับคุณสมบัติและความสามารถเป็นหลัก ต้องเป็นสิ่งที่ทุกคนยอมรับได้ ต้องให้ทุกฝ่ายรับรู้และต้องมีเหตุผลที่เป็นกลาง”

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยนี้ได้องค์ความรู้สำคัญ คือ แนวทางส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม ระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม ประกอบด้วย 1) การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ 2) การเคารพและยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม และ 3) ความเท่าเทียมและการเข้าถึงทรัพยากร นำเสนอได้ดังภาพ 1

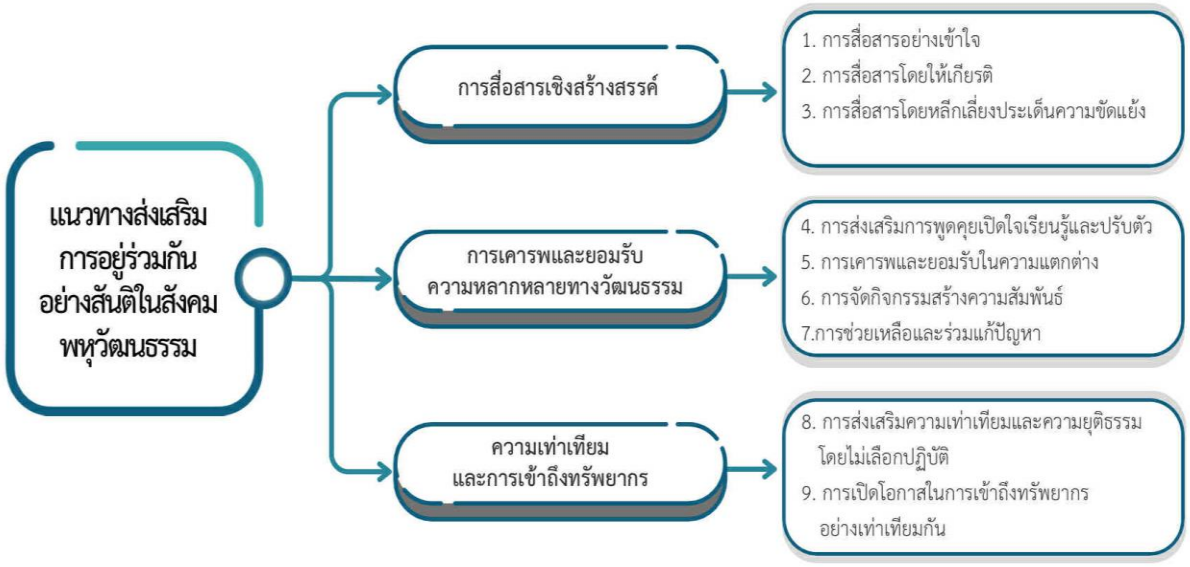

Figure 1: The New Body of Knowledge

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำผลการวิจัยไปเปรียบเทียบ วิเคราะห์และอภิปรายกับกรอบแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ครอบคลุม 3 องค์ประกอบสำคัญที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม รายละเอียดดังต่อไปนี้

ด้านการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์

ผลการวิจัยพบว่า การสื่อสารอย่างเข้าใจ เป็นแนวทางสำคัญในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยควรเป็นการสื่อสารที่เข้าใจง่าย โดยใช้ภาษาที่เข้าใจร่วมกัน เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chotiban (2015) ที่เห็นว่า การใช้ภาษาที่เหมาะสม จะช่วยลดความเข้าใจผิดระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ อย่างไรก็ตามจำเป็นต้องมีพื้นที่กลางสำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อเป็นกลไกสำคัญในการสื่อสารในสังคมพหุวัฒนธรรม (Chotiban, 2015; Surasit, 2012) นอกจากนี้ผลการวิจัยพบว่า การสื่อสารโดยหลีกเลี่ยงประเด็นที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้ง ถือเป็นแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Pitsuwan et al. (2013) สนับสนุนว่า การหลีกเลี่ยงประเด็นที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้ชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปรองดอง

ด้านการเคารพและยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ในด้านการเคารพและยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักเสนอแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในด้านนี้ว่าควรส่งเสริมการพูดคุย การเปิดใจ เรียนรู้และปรับตัวกับคนต่างศาสนิก สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Phramaha Mongkholkan Thitadhammo et al. (2019) ที่กล่าวว่าควรมีการพูดคุย ไม่สร้างความแตกแยก และให้ทุกคนเรียนรู้และหันมาเข้าใจในความแตกต่าง นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า การจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม เป็น

หนึ่งในแนวทางในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phraathikan Khati Katapunyo (2024) ที่กล่าวถึงการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนสังคมพหุวัฒนธรรม โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ ร่วมคิด และร่วมปฏิบัติ

ด้านความเท่าเทียมและการเข้าถึงทรัพยากร

ในด้านความเท่าเทียมและการเข้าถึงทรัพยากร พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักได้เสนอแนวทางร่วมกันว่าควรส่งเสริมการสร้างความเท่าเทียมและความยุติธรรมโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติกัน โดยทุกศาสนาและทุกกลุ่มชาติพันธุ์ควรได้รับสิทธิอย่างเท่าเทียมเสมอภาคกัน ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hankuttum and Kenaphoom (2023) ที่กล่าวว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิและความเท่าเทียมกันตามหลักสิทธิมนุษยชน มีศักดิ์ศรีมีเสรีภาพที่เสมอภาคกัน ทั้งนี้ ก็พบว่าในงานวิจัยของ Raksakaeo (2021) มีการกล่าวเพิ่มเติมว่ามนุษย์ไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติ ศาสนา ถิ่นกำเนิดใด ย่อมได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายที่เท่าเทียม และมีความเท่าเทียมกันทางโอกาส คือ การแบ่งปันโอกาสในการได้รับปัจจัยต่าง ๆ ทุกคนย่อมเท่าเทียมกัน ทั้งนี้ควรให้สำคัญกับการกำหนดคุณสมบัติ ความสามารถ เช่น ในเรื่องการจ้างงาน ต้องมีเหตุผลที่ทุกคนยอมรับได้

สรุป

ผลการศึกษาแนวทางส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในพื้นที่เทศบาลเมืองรูสะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี รวม 9 แนวทางสำคัญ ครอบคลุม 3 องค์ประกอบหลักที่เชื่อมโยงกัน ดังนี้ 1) การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ 3 แนวทาง ได้แก่ การสื่อสารอย่างเข้าใจ การสื่อสารโดยให้เกียรติซึ่งกันและกัน การสื่อสารโดยหลีกเลี่ยงประเด็นที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้ง 2) การเคารพและยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม 4 แนวทาง ได้แก่ การส่งเสริมการพูดคุยเปิดใจเรียนรู้และปรับตัวกับคนต่างศาสนิก การเคารพและยอมรับในความแตกต่าง การจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม การช่วยเหลือและร่วมแก้ปัญหา และ 3) ความเท่าเทียมและการเข้าถึงทรัพยากร 2 แนวทาง ได้แก่ การส่งเสริมความเท่าเทียมและความยุติธรรมโดยไม่เลือกปฏิบัติ และเปิดโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรอย่างเท่าเทียมกัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิจัยดังนี้

1.1 จากผลการวิจัยด้านการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ ผู้ให้ข้อมูลหลักเสนอแนวทางส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติโดยการสื่อสารโดยใช้ภาษาที่มีการเข้าใจร่วมกันและมีการเคารพกัน อย่างไรก็ตามควรมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม เพื่อสร้างพื้นที่กลางในการสื่อสารและเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งจะช่วยลดอคติและเสริมสร้างความเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรม โดยให้คนทุกกลุ่มไม่ว่าจะเป็นผู้นำศาสนา นักวิชาการ เยาวชนหรือประชาชนทั่วไป ได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนมุมมองทางวัฒนธรรมร่วมกัน โดยหลีกเลี่ยงประเด็นการพูดคุยที่อาจนำไปสู่ความขัดแย้ง

1.2 จากผลการวิจัยด้านการเคารพและยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม พบว่าผู้ให้ข้อมูลหลักเสนอแนวทางในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรมโดยการจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม องค์กรปกครองสวนท้องถิ่น ควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น โครงการจิตอาสา การพัฒนา

ชุมชน หรือการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันและลดอคติซึ่งนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน

1.3 จากผลการวิจัยด้านความเท่าเทียมและการเข้าถึงทรัพยากร พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักเสนอให้ส่งเสริมความเท่าเทียมกันและความยุติธรรม โดยไม่เลือกปฏิบัติ และเปิดโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งนี้ในประเด็นของการจ้างงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดเกณฑ์การจ้างงานที่เป็นกลาง ไม่เลือกปฏิบัติด้านเชื้อชาติ ศาสนา และภาษา คณะกรรมการชุมชนควรจัดตั้งกลไกรับเรื่องร้องเรียนที่คำนึงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม และผู้บริหารควรติดตามประเมินผลการเข้าถึงโอกาสการจ้างงานของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความยุติธรรมในชุมชนพหุวัฒนธรรม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประเด็นวิจัยที่ควรดำเนินการในการวิจัยครั้งต่อไป โดยควรขยายการศึกษาไปยังพื้นที่อื่น เช่น จังหวัดยะลาและนราธิวาส เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการอยู่ร่วมกันในบริบทพหุวัฒนธรรม และควรศึกษาบทบาทของเยาวชนหรือองค์กรท้องถิ่นในการเป็นกลไกกลางส่งเสริมสันติวัฒนธรรมในชุมชน

References

Brennan, C. (2016). *Sampling in Qualitative Research: How Many Interviews Is Enough?* Retrieved June 26, 2025, from https://medhealth.leeds.ac.uk/download/3301/sampling_in_qualitative_researchhow_many_interviews_is_enough

Changmai, S. (2012). Qualitative Data Analysis. *Christian University Journal*, 18(1), 42-53.

Chatsuwan, T. (2024). Building Fraternity in Multicultural Society: A Buddhist Perspective. *Journal of Buddhist Studies Chulalongkorn University*, 30(2-3), 72-95.

Chelong, A. (2022). Cultural Knowledge Set with Citizenship in a Multicultural Society. *Journal of Social Research and Review*, 44(1), 129-163.

Chotiban, P. (2015). Peaceful Communication for Coexistence in Diversity. *The Southern College Network Journal of Nursing and Public Health*, 2(1), 79-83.

Deeod, P. (2020). Equality in Educational law for Persons with Disabilities: Thailand and United States. *Journal of Ratchasuda Institute for Research and Development of Persons with Disabilities*, 16(2), 81-96.

Dongnadeng, H. A., Nimket, N., Thiangtham, N., Rongdach, W., & Rongdach, W. (2021). Coping Mechanisms for the COVID-19 Pandemic of Khuan Pring Subdistrict Administrative Organization, Mueang District, Trang Province. *Local Administration Journal*, 4(3), 291-308.

Fusch, P., & Ness, L. R. (2015). Are We There Yet? Data Saturation in Qualitative Research. *The Qualitative Report*, 20(9), 1408-1416.

Guest, G., Bunce, A., & Johnson, L. (2006). How Many Interviews Are Enough? An Experiment with Data Saturation and Variability. *Field Methods*, 18(1), 59-82.

Hankuttum, C., & Kenaphoom, S. (2023). Perspectives on People with Disabilities and Creating Equality in Society. *Journal of Social Research and Review*, 46(1), 51-73.

Junead, J. (2019). Creative Tourism Development from Cultural Identity and Diversity of Natural Resources Case of Sukon Island, Palian District, Trang Province. *Journal of Cultural Approach*, 20(38), 66-80.

Narajettho, P. Y., & Thonginjan, J. (2020). Coexistence of Peoples in Multicultural Societies of Thailand. *Mahachula Academic Journal*, 7(1), 102-118.

Narkurairattana, P., & Sa-U, S. (2022). Sustainable Peacebuilding in Southern Thailand's Plural Communities Based on Cultural Rights and Holistic Health for Peace: An Exploration for Feasibility. *Journal of MCU Peace Studie*s, 10(3), 954-970.

Panjarattanakorn, D. (2022). The Development of Practical Learning Management System Combined with Research-Based Learning for Thesis Work. *Journal of Education and Innovative Learning*, 2(2), 167-188.

Phra Methivorayan (Saipetch Vajiracvedi), & Phramaha Sooksun Sukhawatthano. (2021). Coexistence of Peoples in Multicultural Societies of Thailand: A Case Study of Multicultural Society of Tharae Sub-District, Muang, Sakon Nakhon Province. *Journal of MCU Peace Studies*, 9(4), 1653-1665.

Phraathikan Khati Katapunyo. (2024). Living Together in Multicultural Society in 3 Southern Border Provinces. *Journal of MCU Nakhondhat,* 11(9), 99-109.

Phramaha Mongkholkan Thitadhammo, & Lertpairaud, A. (2020). Living Together in Multicultural Society in Thailand: A Case Study of Multicultural Society of Mueang District, Chiang Mai Province. *Journal of MCU Ubon Review*, 5(3), 315-324.

Phramaha Mongkholkan Thitadhammo, Pangthrap, K., & Kamol, P. (2019). Living Together of Peoples in Multicultural Societies of Thailand: A Case Study of Multicultural Society of Muang District, Chiangmai Province. *Mahachula Academic Journal*, 6(2), 46-59.

Pitsuwan, U. H., Tokaew, W., & Boonsiri, K. (2023). Political Communication to Reduce Conflict in Thai Society from Perspective of Female Politicians. *Journal of Academic for Public and Private Management*, 5(3), 84-97.

Raksakaeo, P. (2021). Creating Equality in Society: Concepts Based on Good Governance. *Journal of MCU Social Science Review,* 10(1), 333-342.

Rusamilae Municipality. (2025). *Background and Basic Information of Rusamilae Municipality.* Retrieved May 18, 2025, from https://www.rusamilae.go.th/general1.php

Surasit, P. (2012). Communicative Model for Promoting of Reconciliation among Community Leaders in Nonthaburi Province. *Phranakhon Rajabhat Research Journal: Humanities and Social Sciences*, 7(1), 56-69.

Suwanmolee, S. (2017). Inequality Pathway of Rawai Sea Gypsies in Phuket Province. *Asia Social Issues*, 10(1), 89-135.

Tepsing, P., Laeheem, K., & Azizskun, H. (2021). Imams and the Enhancement of the Relationship between Muslims and Buddhists in the Three Southern Border Provinces of Thailand. *Journal of Liberal Arts, Maejo University*, 9(2), 207-223.

Tongsri, P. (2022). Factors Influencing the Coexistence in a Multicultural Society of Thai Buddhists and Muslims Case Study: Laem Nok Community, Ban Na Subdistrict, Mueang District, Pattani Province. *Journal of Humanities and Social Sciences Prince of Songkla University*, 18(1), 48-83.

การออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยววิถีไทย : ย่านท่าพระจันทร์และบางลำพู*

The Design of Thai Cultural Tourism Activities: A Case Study of Tha Phrachan and Bang Lumphu Areas

[1]ศุภารมย์ ประสาทแก้ว, [2]รัชพล แย้มกลีบ, [3]บุณยนุช นาคะ และ [4]พิชญา คุ้มแคว้น
[1]Supharom Prasatkaew, [2]Ratchapon Yamkeep, [3]Boonyanuch Nakha and [4]Pichaya Koomquan
สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
Thai Khadi Research Institute, Thammasat University, Thailand.
[2]Corresponding Author's Email: ratchapon@tu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำรวจศักยภาพพื้นที่ย่านท่าพระจันทร์ และบางลำพูสู่การเป็นเส้นทางการท่องเที่ยววิถีไทย และ 2) เพื่อวิเคราะห์ความพึงพอใจจากเส้นทางการท่องเที่ยวแบบเดินเท้าผ่านกิจกรรมที่กระตุ้นประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ รูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส ภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และการท่องเที่ยวคุณค่าสูง โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน รวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสำรวจภาคสนาม การออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวแบบเดินเท้า ร่วมกับการจัดกิจกรรมต้นแบบกับกลุ่มตัวอย่าง และประเมินผลผ่านแบบสอบถามและการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) จำนวน 25 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) พื้นที่ของเส้นทางท่องเที่ยววิถีไทย กรณีพื้นที่ตัวอย่าง ย่านท่าพระจันทร์และย่านบางลำพูนั้นมีศักยภาพด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมสูงสามารถเชื่อมโยงเรื่องเล่าประวัติศาสตร์เข้ากับประสบการณ์การท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะย่านบางลำพูมีความเข้มแข็งของชุมชนและมีการต่อยอดองค์ความรู้สู่กิจกรรมท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเฉพาะตัวที่น่าสนใจ ได้เปรียบเชิงพื้นที่ เดินทางสะดวก แต่ยังขาดการจัดการด้านการท่องเที่ยวในระดับย่าน หากมีคนในชุมชนสนใจร่วมจัดการกับภาครัฐจะสามารถพัฒนาให้เกิดการยกระดับการท่องเที่ยวได้ในอนาคต 2) กลุ่มตัวอย่างความพึงพอใจต่อต้นแบบเส้นทางการท่องเที่ยวในระดับมากที่สุดใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ ภาพลักษณ์ ด้านอารมณ์ ความรู้สึก ด้านการเพิ่มพูนความรู้ด้านวัฒนธรรม โดยพึงพอใจในระดับมากในด้านการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

คำสำคัญ: การท่องเที่ยววิถีไทย; ท่าพระจันทร์; บางลำพู; เส้นทางเดินเท้า

Abstract

This article aims to 1) explore the potential of Tha Phrachan and Bang Lamphu areas to serve as Thai-style tourism routes and 2) develop a prototype walking tour through activities designed to stimulate all five senses - sight, taste, smell, sound, and touch - based on the concepts of Creative Tourism and High - Value Tourism. A mixed - methods approach was employed, including document analysis, field surveys, activity design, and the implementation

*Received July 4, 2025; Revised July 23, 2025; Accepted August 3, 2025

of prototype tours for a purposively selected sample of 25 participants. Data collection methods included questionnaires and Focus Group discussions. The findings reveal that Tha Phrachan and Bang Lamphu possess significant historical and cultural value, allowing for effective integration of local heritage storytelling into immersive tourism experiences. In particular, Bang Lamphu demonstrated strong community engagement and the ability to develop sustainable tourism initiatives rooted in local knowledge.

The research results found, 1) the Thai way of life tourism route in the case of the Tha Phrachan and Bang Lamphu neighborhoods represents a high-potential cultural learning area with significant academic value, distinctive historical identity, and a favorable geographic location with convenient access. However, it lacks integrated tourism management at the neighborhood area. If local communities actively collaborate with government agencies, there is potential to enhance and elevate tourism in the future. 2) The sample group expressed the highest level of satisfaction with the prototype tourism route across five key dimensions: physical environment, image, emotional experience, knowledge acquisition, and cultural value. They also reported a high level of satisfaction with social interaction along the route.

Keywords: Thai-Style Tourism; Tha Phrachan; Bang Lamphu; Walking Tour

บทนำ

งานวิจัยเรื่องการออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยววิถีไทย: ย่านท่าพระจันทร์และบางลำพู มีด้านประวัติศาสตร์เป็นพื้นที่ที่มีประวัติศาสตร์ร่วมกันในแง่ของการเป็นอาณาบริเวณที่ตั้งอยู่โดยรอบพระบรมมหาราชวัง กล่าวคือ การพยายามก่อร่างสร้างเมืองกรุงเทพฯ ขึ้นนั้นเป็นการสร้างเมืองแบบตามแบบกรุงเก่า คือ มีอาณาบริเวณเมือง พระราชวัง ป้อม และกำแพงเมือง การจัดวางวังหลวงให้อยู่กึ่งกลางของกรุงรัตนโกสินทร์ โดยมีวังหน้าอยู่เหนือน้ำ การจัดวางองค์ประกอบเมืองตามรูปแบบดั้งเดิมนี้ยังส่งผลต่อการเกาะกลุ่มของชุมชนรอบวัง และเรือนเจ้านาย ภายในเขตที่ดินของเจ้านายพระองค์หนึ่ง ๆ จะมีที่อยู่อาศัยของขุนนางระดับต่าง ๆ กลุ่มเรือนไพร่ เรือนทาส ตลอดจนโรงละคร วัด ก็ล้วนถูกสร้างขึ้นให้อยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน การเพิ่มจำนวนวังเจ้านายเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการขยายตัวของที่อยู่อาศัยของชนชั้นระดับรองลงมา (Saengsehanart, 2020) พระจันทร์ หรือในปัจจุบันรู้จักกันในชื่อท่าพระจันทร์ บริเวณที่ตั้งของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้น คือ หนึ่งใน 14 ป้อม ที่ตั้งอยู่ตามแนวกำแพงพระนคร ที่สร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ซึ่งรวมถึงป้อมพระสุเมรุในย่านบางลำพูด้วย โดยย่านบางลำพูนั้นก็เป็นอีกหนึ่งชุมชนที่มีความเป็นชุมชนดั้งเดิมมาตั้งแต่ก่อนครั้งสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ (Chaijan, 2023) ด้วยทำเลของพื้นที่ที่เป็นย่านใจกลางพระนคร บางลำพูจึงค่อย ๆ พัฒนากลายเป็นย่านการค้า แหล่งบันเทิง แหล่งมหรสพที่มีชื่อเสียง และเป็นย่านที่มีความทันสมัย มีทั้งห้าง โรงภาพยนตร์ศรีเมือง โรงลิเกมหรสพพื้นบ้านอย่างโรงลิเกหอมหวน อีกทั้งยังเป็นแหล่งรวมบ้านนักดนตรีอย่างตระกูลดุริยะประณี ในด้านลักษณะทางกายภาพพื้นที่ทั้งสองมีความเชื่อมต่อกันสามารถเดินถึงกันได้

ในการวิจัยครั้งนี้จึงได้นำคำว่า “การท่องเที่ยววิถีไทย” มาใช้โดยมีเป้าหมายพัฒนาให้การท่องเที่ยวในเกาะรัตนโกสินทร์เป็นแบบการเน้นคุณค่า (Hight Value Tourism) ซึ่งทดลองนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวของพื้นที่ตัวอย่างผ่านแนวคิด “รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส” (Thongphut, 2019) เพื่อให้สอดคล้องกับความ

ต้องยกระดับประสบการณ์การท่องเที่ยว (Tourism Experience) ให้มีกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อตอบโจทย์ความต้องการของนักท่องเที่ยว ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) สนับสนุนให้นักท่องเที่ยวได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจคุณค่าทางสังคม วัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมของพื้นที่การท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้ง ผ่านประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของพื้นที่ (Wisudthiluck, 2015) ด้วยการออกแบบกิจกรรมให้โดดเด่นและดึงดูดนักท่องเที่ยว รวมถึงการพัฒนากิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวที่ไม่เกิดการทำลาย แต่ยังส่งผลกระทบเชิงบวกต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมไทย และสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนและคนท้องถิ่น โดยการพยายามพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมสำหรับเส้นทางการท่องเที่ยวในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ชั้นในเพื่อใช้เป็นต้นแบบเส้นทางการท่องเที่ยววิถีไทยนั้น สืบเนื่องมาจากแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 - 2570) ได้ระบุถึงสถานการณ์ในปัจจุบันของการท่องเที่ยวไทยไว้ว่าเป็นสถานการณ์ที่การท่องเที่ยวเกิดการกระจุกตัว เม็ดเงินรั่วไหลไปยังแหล่งท่องเที่ยวในประเทศใกล้เคียง การเดินทางไม่มีความเชื่อมโยง กฎระเบียบสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวนั้นหล้าสมัย และการท่องเที่ยวเติบโตแบบไม่ยั่งยืน ดังนั้นแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ฉบับที่ 3 นั้น จึงมุ่งเน้นไปที่การเสริมสร้างความเข้มแข็งและปรับสมดุลการท่องเที่ยว ยกระดับโครงสร้างพื้นฐานมาตรฐานและความเชื่อมโยง มอบประสบการณ์การท่องเที่ยวโดยมีนักท่องเที่ยวเป็นศูนย์กลาง และเติบโตอย่างยั่งยืน (Ministry of Tourism and Sports, n.d.) แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 ได้ให้ความสำคัญใน 3 มิติ ดังนี้ 1) มิติด้านเศรษฐกิจ (Economic) การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นเศรษฐกิจท่องเที่ยวคุณค่าสูง (Hight Value Economy) โดยมุ่งเน้นการเพิ่มค่าใช้จ่ายทางการท่องเที่ยว และดึงดูดนักท่องเที่ยวคุณภาพสูง รวมไปถึงการเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าหรือบริการการท่องเที่ยวด้วยเทคโนโลยี หรือนวัตกรรม 2) มิติด้านสังคม (Social) การพัฒนาสังคมและชุมชนท่องเที่ยวคุณค่าสูง (Hight Value Society) โดยมีแนวทางการพัฒนา คือ การสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และชุมชน การต่อยอดเอกลักษณ์ความเป็นไทย ส่งเสริมให้เป็นการท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี 3) มิติด้านสิ่งแวดล้อม (Environment) การต่อยอดคุณค่าให้กับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Hight Value Environment) เช่น การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในภาคการท่องเที่ยว การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและมลพิษจากการท่องเที่ยว โดยเมื่อจบโครงการแล้วจะได้ต้นแบบเส้นทางการท่องเที่ยววิถีไทยในรูปแบบการเดินเท้า (walking tour) ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้กิจกรรมต้นแบบคือกิจกรรมที่ชื่อว่า 5 SENSE OF LOVE JOURNEY ที่คาดว่าจะสามารถตอบโจทย์ความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มนักเรียน นักศึกษา และสามารถใช้เป็นกรณีศึกษา หรือข้อเสนอแนะสำหรับการจัดการท่องเที่ยววิถีไทยให้กับย่านอื่น ๆ ในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจศักยภาพพื้นที่ย่านท่าพระจันทร์และบางลำพูสู่การเป็นเส้นทางการท่องเที่ยววิถีไทย
2. เพื่อวิเคราะห์ความพึงพอใจจากต้นแบบเส้นทางการท่องเที่ยวแบบเดินเท้า (walking tour) ผ่านกิจกรรมที่สร้างการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส

วิธีดำเนินการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อสำรวจศักยภาพพื้นที่ย่านท่าพระจันทร์และบางลำพูสู่การเป็นเส้นทางการท่องเที่ยววิถีไทย มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ทำให้ได้ข้อมูลสำหรับใช้ในการจัดทำกิจกรรม และจัดทำเส้นทางต้นแบบ กล่าวคือ เส้นทางท่องเที่ยวย่านท่าพระจันทร์ - บางลำพู ที่เป็นเส้นทางท่องเที่ยว

ต้นแบบนั้นได้ใช้ข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ภายในย่านท่าพระจันทร์และย่านข้างเคียง ประกอบด้วย ท่าพระอาทิตย์ และบางลำพู แสดงให้เห็นถึงพลวัตและการดำรงอยู่ของวิถีชีวิต สถาปัตยกรรม ภูมิปัญญา วัฒนธรรม สุนทรียศาสตร์ต่าง ๆ ในย่านท่าพระจันทร์ ที่ปรากฏและถ่ายทอดผ่านเอกสารต่าง ๆ ที่สามารถสืบค้นได้จากฐานข้อมูลในหอสมุดและหอจดหมายเหตุ และสื่อสังคมออนไลน์ มาใช้เป็นข้อมูลประกอบสำหรับการจัดกิจกรรมเส้นทางการท่องเที่ยวแบบเดินเท้า

ขั้นตอนที่ 2 การสำรวจศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในเส้นทางท่องเที่ยวที่กำหนด โดยทำการสำรวจโดยใช้ตารางรายการประเมินศักยภาพองค์ประกอบพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวด้านทรัพยากร สิ่งอำนวยความสะดวก และสภาพแวดล้อม ทั้งในพื้นที่ท่าพระจันทร์และบางลำพู โดยมีเกณฑ์ในการสำรวจ 3 ระดับ คือ มี ไม่มี มีแต่ควรปรับปรุง โดยเมื่อสำรวจแล้วจะได้ข้อมูล ดังนี้ 1) เส้นทางท่องเที่ยวต้นแบบ หลังจากการสำรวจคณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่เส้นทางต้นแบบของการศึกษาไว้ 1 เส้นทางครอบคลุมอยู่ในพื้นที่ตั้งแต่ท่าพระจันทร์จนถึงบางลำพู ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection) และโดยให้พื้นที่มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์เป็นจุดเริ่มต้นของเส้นทาง 2) ฐานข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการดำเนินงานครั้งต่อไปในอนาคต โดยนำมาวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิด SWOT ANALYSIS

ขั้นตอนที่ 3 การออกแบบกิจกรรมสำหรับเส้นทางการท่องเที่ยวแบบเดินเท้า (walking tour) ในการออกแบบกิจกรรมได้ใช้แนวคิดประสาทสัมผัส 5 ด้าน (Senses of 5) (Thongphut, 2019) มาเป็นต้นแบบในการจัดกิจกรรม โดยกิจกรรมเป็นการร่วมมือกันระหว่างคณะนักวิจัยและชุมชนบางลำพู

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อวิเคราะห์ความพึงพอใจจากต้นแบบเส้นทางการท่องเที่ยวแบบเดินเท้า (walking tour) ผ่านกิจกรรมที่สร้างการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การคัดเลือกกลุ่มประชากร

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้เข้าร่วมกิจกรรม กลุ่มนักท่องเที่ยว คือ นักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมกิจกรรม 5 sense of love journey คัดเลือกกลุ่มคนที่จะเข้าร่วมกิจกรรมโดยใช้วิธีเฉพาะเจาะจง (purposive selection) โดยผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะเป็นบุคคลทั่วไปที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 25 คน โดยมีขั้นตอน คือ ประกาศรับสมัคร ผู้ที่มีความสนใจในเรื่องของประวัติศาสตร์และการท่องเที่ยวให้ลงทะเบียน และประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิ์ และให้ผู้มีสิทธิ์ยืนยันตนเองและแจ้งมาตรการความเสี่ยงและความปลอดภัยเบื้องต้น

1.2 กลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ เยาวชนที่นำชมในชุมชนบางลำพู ผู้ประกอบการให้บริการในพื้นที่ตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลและการประเมินผล

2.1 แบบประเมินความพึงพอใจของโครงการ โดยใช้แบบประเมินประสบการณ์การท่องเที่ยวที่อ้างอิงตามแนวคิดประสบการณ์ทางการท่องเที่ยวและแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 - 2570) แบบประเมินแบ่งออกเป็น 4 ตอน ด้วยกัน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจต่อประสบการณ์การท่องเที่ยววิถีไทย

ตอนที่ 3 คุณค่าของการท่องเที่ยววิถีไทยพื้นที่ตัวอย่างท่าพระจันทร์ - บางลำพู

ตอนที่ 4 ความพึงพอใจต่อภาพรวมของโครงการท่องเที่ยววิถีไทย แบบสอบถามอาศัยมาตรวัดแบบ Scale ซึ่งใช้ในการแปลระดับความพึงพอใจ ระดับคะแนนอยู่ในช่วง 1 - 5 การแปลความหมาย โดยใช้เกณฑ์การแบ่งระดับความพึงพอใจ โดย 1.00 - 1.80 = ระดับต่ำมาก 1.81 - 2.60 = ระดับต่ำ 2.61 - 3.40 = ระดับปานกลาง 3.41 - 4.20 = ระดับสูง และ 4.21 - 5.00 = ระดับสูงมาก เมื่อรวบรวมข้อมูลแล้ว จะนำเสนอใน

รูปแบบสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) และ การวิเคราะห์เปรียบเทียบ (Comparative Analysis) เพื่อให้เห็นแนวโน้มและระดับความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างต่อประเด็นที่ศึกษา ดังนี้ 1) การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม Scale (1-5) สามารถใช้สถิติเชิงพรรณนาเพื่อสรุปผล ค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นแต่ละข้อคำถามจะอยู่ในช่วง 1-5 การนำเสนอข้อมูลจะแบ่งระดับเป็น 5 ระดับ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยใช้เกณฑ์ความกว้างของอันตรภาคชั้น = คะแนนสูงสุด - คะแนนต่ำสุด / จำนวนชั้น (5 - 1 / 5 = 0.80) คะแนนจำแนกได้ดังนี้ 1.00 - 1.80 ระดับน้อยที่สุด 1.81 - 2.60 ระดับน้อย 2.61 - 3.40 ระดับปานกลาง 3.41 - 4.20 ระดับมาก 4.21 - 5.00 ระดับมากที่สุด 2) การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Insights) สำหรับคำถามปลายเปิดในแบบสอบถาม จะใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อค้นหาธีมหรือแนวโน้มของความคิดเห็นที่เกี่ยวข้อง การนำเสนอความคิดเห็นของผู้ตอบที่เป็นเชิงบวกและเชิงลบจะช่วยให้เห็นมุมมองที่ลึกซึ้ง

2.2 การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ใช้หลักการทบทวนหลังปฏิบัติงาน (AAR: After Action Review) ผ่าน 5 คำถาม และวิเคราะห์ภาพรวมของกิจกรรม โดยการคัดเลือกผู้ที่เข้าร่วมการทำสนทนากลุ่มย่อย เลือกจากผู้ร่วมกิจกรรมที่มีความสมัครใจจำนวนขั้นต่ำ 10 คน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อสำรวจศักยภาพพื้นที่ย่านท่าพระจันทร์และบางลำพูสู่การเป็นเส้นทางการท่องเที่ยววิถีไทย ผลการวิจัยพบว่าจากการสำรวจศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในเส้นทางท่องเที่ยว และการออกแบบกิจกรรมสำหรับเส้นทางการท่องเที่ยวแบบเดินเท้า (walking tour) ทำให้ได้ต้นแบบเส้นทางการท่องเที่ยวแบบเดินเท้า (walking tour) ภายใต้กิจกรรมที่ชื่อว่า 5 Sence of Love Journey โดยแบ่งเป็นย่านท่าพระจันทร์ 2 สถานที่ คือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กิจกรรม รูป TU Signature เรียนรู้ประวัติศาสตร์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ผ่านรูปภาพและปฏิมากรรม อาคารสถานที่ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และท่าพระจันทร์ กิจกรรม กลิ่น Sense of Tha Prachan ประวัติศาสตร์พื้นที่ย่านท่าพระจันทร์, ย่านยาสมุนไพรโบราณและย่านบางลำพู 2 สถานที่ คือ ป้อมพระสุเมรุ กิจกรรม รส, สัมผัส Charming of Bang Lumphu เรียนรู้ประวัติศาสตร์ป้อมพระสุเมรุ 1ในป้อมตามแนวกำแพงเมืองโบราณ และ workshop การทำขนมและชิมขนมเกสรลำพู และพิพิธบางลำพู กิจกรรม เสียง Sound of Bang Lumphu เรียนรู้ประวัติศาสตร์ย่านบางลำพู ผ่านเสียงเล่าจากเยาวชนในชุมชน ซึ่งเมื่อได้ทำการทดสอบทำกิจกรรมเส้นทางการท่องเที่ยววิถีไทยแบบเดินเท้า (walking tour) หรือกิจกรรม 5 Sence of Love Journey โดยมีเส้นทางดังภาพ

Figure 1: Tourism Route Map

หลังจากนั้นได้มีการให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทำการประเมินผล ร่วมกับการทำการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) และนำผลมาอภิปรายตามแบบ SWOT Analysis ร่วมกับแนวคิดต่าง ๆ ได้ดังนี้

Strengths (จุดแข็ง) พบว่า เส้นทางการท่องเที่ยววิถีไทย กรณีพื้นที่ตัวอย่างย่านท่าพระจันทร์และย่านบางลำพูนั้นเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีต้นทุนทางวัฒนธรรมสูง มีคุณค่าทางวิชาการ มีประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์เฉพาะตัวที่น่าสนใจ เช่น ในพื้นที่ท่าพระจันทร์ เป็นพื้นที่ทับซ้อนของวังหน้าซึ่งมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ อีกทั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เองก็มีประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวเนื่องกับการเมืองและการต่อสู้ของประชาชนมาอย่างยาวนานและเป็นคุณค่าของสังคม รวมถึงการที่ย่านท่าพระจันทร์เป็นย่านขายยาสมุนไพร การใช้ประวัติศาสตร์เรื่องเล่ามาผูกโยงกับอัตลักษณ์ของย่านทำให้สามารถเพิ่มมูลค่าและแรงจูงใจในการจับจ่ายใช้สอยของนักท่องเที่ยวได้ เช่น ในกิจกรรมกลิ่น Sense of Tha Prachan หรือกิจกรรมรส, สัมผัส Charming of Bang Lumphu ซึ่งความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่ส่วนใหญ่ตอบว่าการท่องเที่ยววิถีไทยมีส่วนกระตุ้นให้มีการใช้จ่ายในแหล่งท่องเที่ยวในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 64 รวมถึง โดยแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 - 2570) ต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวของไทยได้ยกระดับการท่องเที่ยวแบบเน้นคุณค่า (Hight Value Tourism) ในมิติด้านเศรษฐกิจ ที่ต้องการเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าเพื่อเพิ่มค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยว และดึงดูดนักท่องเที่ยวคุณภาพสูง แม้แต่ย่านบางลำพูเป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์ที่ยังคงหลงเหลือร่องรอยในอดีต เช่น ป้อมพระสุเมรุ ให้ประชาชนได้เข้าไปเยี่ยมชม ในส่วนของเยาวชนในชุมชนก็มีการส่งต่อองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์และองค์ความรู้ของชุมชนมาต่อยอดและนำมาใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยว ที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ของป้อมพระสุเมรุ 1 ในป้อมตามแนวกำแพงเมืองโบราณ และการทดลองทำขนมและชิมขนมเกสรลำพู (กิจกรรมรส, สัมผัส Charming of Bang Lumphu) ให้เป็นท่องเที่ยวแบบเน้นคุณค่า (Hight Value Tourism) และมิติทางด้านสังคม ซึ่งมีแนวทางคือพัฒนาให้เกิดสังคม หรือชุมชนท่องเที่ยวคุณค่าสูง โดยการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ

เอกชน ประชาชน และชุมชน รวมถึงการต่อยอดอัตลักษณ์ความเป็นไทย มีการจัดการว่าชุมชนมีการสร้างกฎกติกาและออกแบบกลไกการทำงานการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เพื่อให้ทุกภาคส่วนเกิดการทำงานเชื่อมโยงกัน มีการกระจายผลประโยชน์ ซึ่งเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน และในส่วนของกิจกรรมการท่องเที่ยวนั้นสามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมระหว่างคนในพื้นที่กับผู้มาเยือน รวมถึงการสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี โดยจุดแข็งหรือศักยภาพของพื้นที่ย่านท่าพระจันทร์และบางลำพู นั้น สอดคล้องกับความเห็นของผู้เข้าร่วมกิจกรรม ที่ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อภาพรวมของเส้นทางท่องเที่ยว ในระดับมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 60 รองลงมา คือ ระดับมากคิดเป็นร้อยละ 36

Weakness (จุดอ่อน) จากแบบสอบถามพบว่าคำถามในด้านการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น ชุมชนมีความสามารถในการสืบทอดภูมิปัญญา และมีการสืบทอดโดยคนรุ่นใหม่ โดยผู้เข้าร่วมกิจกรรมให้คะแนนอยู่ในระดับ ระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 52 และให้คะแนนระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 36 ก็ตาม แต่ผู้วิจัยกลับมองว่าคะแนนในส่วนนี้เป็นคะแนนของชุมชนบางลำพู เนื่องจากเมื่อสำรวจศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในย่านท่าพระจันทร์และบางลำพูพบว่าการจัดการด้านการท่องเที่ยวในย่านท่าพระจันทร์นั้นยังขาดคนในชุมชนที่จะเข้ามาสนับสนุนการท่องเที่ยวของตนเอง เนื่องจากพื้นที่ย่านท่าพระจันทร์ส่วนใหญ่จะเป็นร้านค้าที่โดยมากเป็นร้านขายพระ ขายยาสมุนไพร และผู้ที่อาศัยส่วนใหญ่ในปัจจุบันจะเป็นผู้ที่เข้ามาอาศัยใหม่ ชุมชนจึงไม่เกิดกิจกรรมหรือการส่งต่อองค์ความรู้หรือต่อยอดโอกาสของชุมชน

ลักษณะโดยทั่วไปของชุมชนท่าพระจันทร์นั้นจะมีส่วนคล้ายคลึงกับชุมชนย่านท่าเตียน คือ มีทั้งอาคารส่วนที่เป็นของทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และส่วนที่เป็นของเอกชน มีทั้งผู้อาศัยเก่า และผู้อาศัยใหม่ โดยในส่วนของผู้อาศัยเก่านั้นสามารถแบ่งออกได้ 3 ประเภท คือ 1) ผู้ที่ใช้อาคาร บ้านเรือน สำหรับพักอาศัยเพียงอย่างเดียว 2) ผู้ที่ใช้อาคารเพื่อพักอาศัยและใช้เพื่อประกอบกิจการ 3) ผู้ที่ไม่พักอาศัยในพื้นที่แล้ว แต่ให้สิทธิ์ผู้อื่นเช่า ซึ่งรูปแบบการปรับตัวของการใช้พื้นทีที่แสดงให้เห็นถึงภาพลักษณ์ของบ้านบนถนนหน้าพระลาน - ถนนมหาราช ที่เป็นถนนสายเชื่อมต่อกับย่านท่าพระจันทร์ ผ่านงานชื่อหน้าบ้าน - หน้าร้าน การแสดงออกของพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่สาธารณะของของตึกแถวบริเวณหน้าพระลาน - ถนนมหาราช ว่าความเป็นบ้านไม่จำเป็นต้องคงอยู่อย่างต่อเนื่องเสมอไป การใช้งานพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่สาธารณะสามารถจัดการได้ด้วยองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม และวัตถุใช้สอยในชีวิตประจำวัน

Opportunities (โอกาส) พบว่า ภาครัฐมีแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 - 2570) ว่าต้องการให้การพัฒนาการท่องเที่ยวของไทยให้เป็นถึงความสำคัญในการยกระดับการท่องเที่ยวแบบเน้นคุณค่า (Hight Value Tourism) ทั้งในแง่สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งศักยภาพพื้นฐานของเส้นทางการท่องเที่ยวท่าพระจันทร์ - บางลำพู นั้นสามารถพัฒนาให้เกิดการยกระดับการท่องเที่ยวได้ เป็นโอกาสที่ภาครัฐจะเข้ามาให้การส่งเสริมกิจกรรม สนับสนุนงบประมาณ หรือส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีไทยในย่านนี้ให้เป็นที่รู้จักเพิ่มมากขึ้น ซึ่งในปัจจุบันการท่องเที่ยวย่านบางลำพูได้รับการสนับสนุนในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวจากหลายฝ่าย มีความพยายามที่จะเพิ่มเติมการท่องเที่ยวทางน้ำเพิ่มขึ้น โดยการนั่งเรือชมทัศนียภาพของชุมชนริมฝั่งคลองบางลำพู โดยเริ่มต้นที่บางลำพู ป้อมพระสุเมรุ และลัดเลาะตามลำคลองไปจนถึงป้อมมหากาฬ หากสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวต้นแบบนี้ได้ก็จะเกิดเป็นเส้นทางท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งที่เชื่อมต่อกับชุมชนอื่น ๆ ในเขตพระนคร ที่มีเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ และประวัติศาสตร์ของชุมชนที่อยู่คู่มากับกรุงรัตนโกสินทร์ คือ ชุมชนดอกไม้ และชุมชนบ้านบาตร การเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวนี้จะทำให้เกิดประโยชน์แบบเป็นเครือข่าย และสามารถสร้างให้เป็นการท่องเที่ยวคุณค่าสูง จากการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ เอกชน ประชาชน และชุมชน รวมถึงการต่อยอดอัตลักษณ์ความเป็นไทย และเป็นการกระจายความเจริญทาง

เศรษฐกิจ อีกทั้งยังเป็นการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและมลพิษจากการท่องเที่ยว ตามแผนพัฒนาฯอีกด้วย ในส่วนของพื้นที่ย่านท่าพระจันทร์นั้นอาจจะต้องมีการเชื่อมต่อเส้นทางการท่องเที่ยวด้วยเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ โดยการสร้างเป็นเส้นเรื่อง เช่น จากวังหลวงถึงวังหน้า พระบรมมหาราชวัง - วังท่าพระ - วังหน้า ซึ่งจะมีความสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่มีต่อเส้นทางการท่องเที่ยวนี้ว่ามีความน่าสนใจในด้านความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ / วัฒนธรรม โดยผู้เข้าร่วมกิจกรรมให้คะแนน ระดับมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 56 ระดับมากคิดเป็นร้อยละ 44

Threats (อุปสรรค) พบว่าในด้านการเดินทาง จากแบบสอบถึงแม้จะพบว่าค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นในเรื่องความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวนั้นได้รับค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นที่ 4.32 ซึ่งอยู่ในระดับ “มากที่สุด” ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเส้นทางการท่องเที่ยวต้นแบบนั้นสามารถเข้าถึงได้สะดวกและเอื้อต่อการเดินทางของนักท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ตามเมื่อทำการ Focus Group Discussion กลับพบว่าในส่วนของคำถามเรื่องความสะดวกในการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวในเกาะรัตนโกสินทร์นั้น ผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่ถูกคัดเลือกให้มาทำการ Focus Group Discussion ส่วนหนึ่งตอบว่าถึงแม้การเดินทางจะมีรถไฟฟ้าใต้ดิน หรือเรือด่วนก็ตามแต่ก็ยังเดินทางไม่ค่อยสะดวกมากนัก การนำรถมาเองนั้นสะดวกกว่า แต่ก็พบปัญหาว่าที่จอดรถกับเส้นทางการทำกิจกรรมนั้นมีระยะค่อนข้างไกล อีกทั้งอากาศที่ร้อนมากก็เป็นอุปสรรคในการเดินท่องเที่ยวในย่านเกาะรัตนโกสินทร์ที่ส่วนมากต้องอาศัยการเดินทำกิจกรรม

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อวิเคราะห์ความพึงพอใจจากต้นแบบเส้นทางการท่องเที่ยวแบบเดินเท้า (walking tour) ผ่านกิจกรรมที่สร้างการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ผลการวิจัยมี 2 ส่วน ใน **ส่วนแรก** พบว่ากิจกรรม 5 Sence of Love Journey ครั้งนี้มีผู้เข้าร่วมทั้งหมด 25 คน โดยแบ่งเป็นเพศชาย 12 คน คิดเป็นร้อยละ 48 และเพศหญิง 13 คน คิดเป็นร้อยละ 52 ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสมดุลของสัดส่วนผู้สนใจเข้าร่วมในกิจกรรม กิจกรรมได้รับความสนใจจากผู้เข้าร่วมในหลากหลายช่วงวัย พิจารณาจากช่วงอายุของผู้เข้าร่วม พบว่ากลุ่มอายุ 31-40 ปีเป็นกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุด โดยมี 8 คน คิดเป็นร้อยละ 32 รองลงมาคือกลุ่มอายุมากกว่า 50 ปี จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 28 ในขณะที่กลุ่มอายุ 21-30 ปีมีจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 20 ส่วนกลุ่มอายุ 41-50 ปีและ 18-20 ปี มีจำนวน 3 คน (ร้อยละ 12) และ 2 คน (ร้อยละ 8) ตามลำดับ ในด้านแหล่งที่มาของการรับรู้เกี่ยวกับกิจกรรม พบว่าผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่จำนวน 20 คน หรือร้อยละ 80 ทราบข่าวจากเพจ Facebook ของสถาบัน มีเพียง 5 คน หรือร้อยละ 20 ได้รับข้อมูลจากการบอกต่อแบบปากต่อปาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางออนไลน์เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยดึงดูดผู้เข้าร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับประเภทการท่องเที่ยวที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมให้ความสนใจมากที่สุด พบว่าการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เป็นที่นิยมสูงสุด มีผู้เลือกถึง 11 คน คิดเป็นร้อยละ 44 รองลงมาคือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 24 ส่วนการท่องเที่ยวเชิงอาหารและการท่องเที่ยวเชิงศาสนาได้รับความสนใจเท่ากันที่ 4 คน คิดเป็นประเภทการท่องเที่ยวละร้อยละ 16

กล่าวได้ว่ากิจกรรม 5 Sence of Love Journey ได้รับความสนใจจากกลุ่มผู้เข้าร่วมที่มีความหลากหลายทั้งในด้านอายุและความสนใจ โดยเฉพาะกลุ่มที่สนใจด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ดังนี้

ตารางที่ 1 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์การท่องเที่ยว

รายการประสบการณ์การท่องเที่ยว	ค่าเฉลี่ยความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น
การรู้จักแหล่งท่องเที่ยวในย่านเกาะรัตนโกสินทร์	4.12	มาก
ความชื่นชอบท่องเที่ยวในย่านเกาะรัตนโกสินทร์	4.64	มากที่สุด
ความถี่การท่องเที่ยวในย่านเกาะรัตนโกสินทร์	4.20	มาก
การรู้จักแหล่งท่องเที่ยวในเส้นทางพื้นที่ตัวอย่างท่าพระจันทร์ - บางลำพู	3.96	มาก
การเพิ่มพูนประสบการณ์ในการท่องเที่ยวจากกิจกรรม 5 Sence of Love Journey	4.60	มากที่สุด

นอกจากนี้ พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีการรับรู้แหล่งท่องเที่ยวในย่านเกาะรัตนโกสินทร์ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมมีส่วนช่วยให้ผู้เข้าร่วมได้รับข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่สำคัญในพื้นที่นี้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ ความชื่นชอบในการท่องเที่ยวใน ย่านเกาะรัตนโกสินทร์ สะท้อนถึงความประทับใจและความสนใจของผู้เข้าร่วมที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่นี้ สำหรับความถี่ของการท่องเที่ยวในย่านเกาะรัตนโกสินทร์ แสดงว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่มีโอกาสเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่นี้บ่อยครั้ง อย่างไรก็ตาม ในด้านการรู้จักแหล่งท่องเที่ยวในเส้นทางพื้นที่ตัวอย่างท่าพระจันทร์ - บางลำพูมีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าหัวข้ออื่น อาจสะท้อนว่าพื้นที่นี้ยังต้องการการประชาสัมพันธ์เพิ่มเติมเพื่อให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น สุดท้ายการเพิ่มพูนประสบการณ์ในการท่องเที่ยวจากกิจกรรม 5 Sence of Love Journey แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมสามารถช่วยเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความประทับใจต่อการท่องเที่ยววิถีไทยได้เป็นอย่างดี

ส่วนที่ 2 ความพึงพอใจต่อประสบการณ์การท่องเที่ยววิถีไทย พบว่าความพึงพอใจต่อประสบการณ์การท่องเที่ยววิถีไทยพื้นที่ตัวอย่างท่าพระจันทร์ - บางลำพู สามารถนำมาอภิปรายตามแนวคิดประสบการณ์การท่องเที่ยวจากงานของ Proyrungruang (2015) ในมิติต่าง ๆ ทั้ง 6 มิติ ได้ดังนี้

ตารางที่ 2 ระดับความพึงพอใจต่อประสบการณ์การท่องเที่ยววิถีไทย

ความพึงพอใจต่อประสบการณ์การท่องเที่ยววิถีไทย : พื้นที่ตัวอย่างท่าพระจันทร์ - บางลำพู	ค่าเฉลี่ยความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น
มิติที่ 1 ด้านลักษณะทางกายภาพของการท่องเที่ยววิถีไทย		
ความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	4.32	มากที่สุด
ความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว	3.92	มาก
การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว เช่น ห้องน้ำ ที่พัก การอำนวยความสะดวกให้คนชราและผู้พิการ	4.00	มาก
การจัดการด้านการดูแลรักษาสภาพให้สวยงามของแหล่งท่องเที่ยว	4.20	มาก
ความสามารถในการจัดการสภาพแวดล้อมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว	4.36	มากที่สุด

ความพึงพอใจต่อประสบการณ์การท่องเที่ยววิถีไทย : พื้นที่ตัวอย่างท่าพระจันทร์ - บางลำพู	ค่าเฉลี่ยความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น
มิติที่ 2 ประสบการณ์ทางด้านภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยว		
ความน่าสนใจของความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยว	4.56	มากที่สุด
ความเป็นเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญาของแหล่งท่องเที่ยว	4.44	มากที่สุด
ความสามารถในการสืบทอดภูมิปัญญา และมีการสืบทอดโดยคนรุ่นใหม่ ของชุมชนท่องเที่ยว	4.40	มากที่สุด
ความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดของผู้นำชม	4.48	มากที่สุด
มิติที่ 3 ประสบการณ์การท่องเที่ยววิถีไทยที่เป็นประโยชน์ด้านอารมณ์ ความรู้สึก		
กิจกรรมรูป เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท่าพระจันทร์	4.32	มากที่สุด
กิจกรรมรส ชิมอาหาร ขนม ย่านบางลำพู	4.68	มากที่สุด
กิจกรรมกลิ่น สมุนไพรไทย สมุนไทยย่านท่าพระจันทร์	4.24	มากที่สุด
กิจกรรมเสียง เสียงเล่าจากเยาวชนย่านบางลำพู เสียงเล่าจากพิพิธภัณฑ์	4.60	มากที่สุด
กิจกรรมสัมผัส การทำขนมที่เป็นตัวแทนอัตลักษณ์ของชุมชนบางลำพู กิจกรรมสักการะศาลเจ้าพ่อหนู	4.56	มากที่สุด
มิติที่ 4 ประสบการณ์ที่มีความหมาย (การเพิ่มพูนความรู้)		
กิจกรรมรูป เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท่าพระจันทร์	4.32	มากที่สุด
กิจกรรมรส ชิมอาหาร / ขนม ย่านบางลำพู	4.64	มากที่สุด
กิจกรรมกลิ่น สมุนไพรไทย สมุนไทยย่านท่าพระจันทร์	4.48	มากที่สุด
กิจกรรมเสียง เสียงเล่าจากเยาวชนย่านบางลำพู เสียงเล่าจากพิพิธภัณฑ์	4.44	มากที่สุด
กิจกรรมสัมผัส การทำขนมที่เป็นตัวแทนอัตลักษณ์ของชุมชนบางลำพู กิจกรรมสักการะศาลเจ้าพ่อหนู	4.52	มากที่สุด
มิติที่ 5 เป็นประสบการณ์ทางด้านวัฒนธรรม (Culture interactions)		
ความงดงามทางศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมของแหล่งท่องเที่ยว	4.48	มากที่สุด
ความสามารถในการเข้าถึงการเรียนรู้วัฒนธรรมของชุมชน	4.60	มากที่สุด
มิติที่ 6 เป็นประสบการณ์ทางด้านการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (Social Interaction)		
การมีปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยวคนอื่น ๆ	4.00	มาก
การมีปฏิสัมพันธ์กับคนในพื้นที่ และชุมชน	4.04	มาก

จากความพึงพอใจทั้งหมดจะเห็นได้ว่ามิติที่ 1 ด้านลักษณะทางกายภาพของการท่องเที่ยววิถีไทย พบว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นในระดับสูงในหลายด้าน สะท้อนให้เห็นว่าสถานที่ดังกล่าวสามารถเข้าถึงได้สะดวกและเอื้อต่อการเดินทางของนักท่องเที่ยว บ่งบอกว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้สึกปลอดภัยในระดับดีเมื่อเดินทางมายังพื้นที่นี้ จัดการสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวได้ดี เอาใจใส่ต่อสภาพแวดล้อมและภาพลักษณ์ของพื้นที่ และแสดงให้เห็นว่าพื้นที่ตัวอย่างมีศักยภาพในการพัฒนาและบริหารจัดการสภาพแวดล้อมให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวที่เหมาะสมและยั่งยืน แต่เมื่อทำการ Focus Group กลับพบว่าความสะดวกในการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ตัวอย่างนั้น แม้การเดินทางจะมีรถไฟฟ้าใต้ดิน หรือเรือด่วนก็ตามแต่ก็ยังเดินทางไม่ค่อยสะดวกมากนัก การนำรถมาเองนั้นมีความสะดวกกว่า ดังนั้นจึงอาจตีความได้ว่าถึงแม้การเดินทางจะไม่ได้มีความสะดวกมากนักแต่กลุ่มตัวอย่างก็ยังตัดสินใจท่องเที่ยว ซึ่งสัมพันธ์กับลักษณะเด่นและคุณภาพของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว (destination features and performance) ในแง่ที่ว่า การบริการ สิ่งอำนวยความสะดวก ที่พัก ถนน การคมนาคม นั้นเป็นองค์ประกอบรองที่ทำให้นักท่องเที่ยวใช้ตัดสินใจท่องเที่ยว

มิติที่ 2 ประสบการณ์ทางด้านภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยว พบว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นในระดับสูงในหลายด้าน โดยความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยว เป็นพื้นที่ตัวอย่างนี้มีจุดเด่นด้านมรดกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ด้านความเป็นเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของแหล่งท่องเที่ยว บ่งบอกว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถรับรู้และสัมผัสเอกลักษณ์เฉพาะของพื้นที่ ทั้งในแง่ของวิถีชีวิตของชุมชนและองค์ความรู้ดั้งเดิมที่สืบทอดมา สำหรับความสามารถในการสืบทอดภูมิปัญญาและการสืบทอดโดยคนรุ่นใหม่ของชุมชนท่องเที่ยว สะท้อนให้เห็นว่าชุมชนมีการรักษาและถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นจากรุ่นสู่รุ่นได้เป็นอย่างดี และสามารถเป็นจุดแข็งในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และสุดท้ายความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดของผู้นำชม แสดงว่าผู้นำชมมีทักษะและความสามารถในการให้ข้อมูล ถ่ายทอดเรื่องราว และสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับนักท่องเที่ยว ในส่วนของลักษณะเด่นและคุณภาพของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว (destination features and performance) อาจถือได้ว่าความเป็นมาทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยว และเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของแหล่งท่องเที่ยวนั้นเป็นองค์ประกอบหลักของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว กล่าวคือทั้งสองรายการนั้นได้รับค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นในระดับ “มากที่สุด” สอดคล้องกับการทำ Focus Group ที่คนส่วนใหญ่ตอบคำถามเรื่องเป้าหมายหรือความคาดหวังก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมว่าต้องการได้รับความรู้เพิ่มเติมในเรื่องประวัติศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยวในเกาะรัตนโกสินทร์ และต้องการได้รับประสบการณ์การท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม

มิติที่ 3 ประสบการณ์การท่องเที่ยววิถีไทยที่เป็นประโยชน์ด้านอารมณ์ ความรู้สึก พบว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นในระดับสูงในทุกกิจกรรม แสดงให้เห็นว่าผู้เข้าร่วมให้ความสนใจและมีความรู้สึกเชื่อมโยงกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่นี้ การสัมผัสรสชาติอาหารท้องถิ่นเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับนักท่องเที่ยวและสามารถเพิ่มความเพลิดเพลินในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในด้านกิจกรรมกลิ่น สมุนไพรไทย สมุนไพรย่านท่าพระจันทร์สามารถสร้างประสบการณ์ที่น่าสนใจให้กับนักท่องเที่ยวได้ดี สำหรับกิจกรรมเสียง เสียงเล่าจากเยาวชนย่านบางลำพู เสียงเล่าจากพิพิธภัณฑ์ บ่งบอกว่าการใช้เสียงเป็นสื่อกลางในการเล่าเรื่องราว สามารถสร้างความประทับใจและช่วยให้ผู้เข้าร่วมเข้าถึงเรื่องราวทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ได้อย่างมีอรรถรส สุดท้ายกิจกรรมสัมผัส การทำขนมที่เป็นตัวแทนอัตลักษณ์ของชุมชนบางลำพู กิจกรรมสักการะศาลเจ้าพ่อหนู แสดงให้เห็นว่าการได้ลงมือทำหรือสัมผัส

ประสบการณ์จริงในกิจกรรมพื้นบ้านสามารถเสริมสร้างความเข้าใจและความรู้สึกผูกพันกับวัฒนธรรมท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

มิติที่ 4 ประสบการณ์ที่มีความหมาย การเพิ่มพูนความรู้ พบว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นในระดับสูงในทุกกิจกรรม โดยกิจกรรมรูป เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท่าพระจันทร์ ผู้เข้าร่วมให้ความสนใจและสามารถรับรู้ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ของพื้นที่ได้ดี โดยจากการทำ Focus Group มากกว่าครึ่งตอบว่าได้รับองค์ความรู้ตามที่คาดหวัง และส่วนหนึ่งให้ความเห็นเพิ่มเติมว่าอยากได้รับความองค์ความรู้มากกว่านี้ กิจกรรมรส ชิมอาหาร ขนม ย่านบางลำพู สะท้อนให้เห็นว่าการสัมผัสรสชาติอาหารท้องถิ่นช่วยเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนบางลำพูได้เป็นอย่างดี ในด้านกิจกรรมกลิ่น สมุนไพรไทย สมุนไพรย่านท่าพระจันทร์ ช่วยให้ผู้เข้าร่วมได้รับความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรไทย และสามารถสร้างความประทับใจในการเรียนรู้เรื่องสมุนไพรพื้นบ้าน สำหรับกิจกรรมเสียง เสียงเล่าจากเยาวชนย่านบางลำพู เสียงเล่าจากพิพิธภัณฑ์ บ่งบอกว่าการใช้เสียงเล่าเรื่องราวช่วยให้ผู้เข้าร่วมสามารถเข้าใจและจดจำเรื่องราวเกี่ยวกับพื้นที่ได้ดีขึ้น สุดท้ายกิจกรรมสัมผัส การทำขนมที่เป็นตัวแทนอัตลักษณ์ของชุมชนบางลำพูก็ช่วยทำให้ผู้เข้าร่วมได้ซึมซับชุมชนมากขึ้น จากผลข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการลงมือทำขนมที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน รวมถึงการเข้าร่วมพิธีกรรมทางวัฒนธรรม เช่น การสักการะศาลเจ้าพ่อหนู สามารถช่วยเพิ่มพูนความรู้และสร้างความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี เมื่อนำผลข้างต้นมาพิจารณาร่วมกับการทำ Focus Group ในข้อคำถามความคาดหวัง ก็สามารถอนุมานได้ว่า กิจกรรมที่ทำทั้งหมดนั้นสามารถตอบโจทย์ความคาดหวังของกลุ่มตัวอย่างที่มีความต้องการได้รับประสบการณ์การท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี

มิติที่ 5 ประสบการณ์ทางด้านวัฒนธรรม (Culture Interactions) พบว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นในระดับสูง โดยความงดงามทางศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมของแหล่งท่องเที่ยว แสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวสามารถรับรู้และชื่นชมความโดดเด่นทางด้านศิลปวัฒนธรรมและลักษณะทางกายภาพของสถานที่ได้ดี สำหรับความสามารถในการเข้าถึงการเรียนรู้วัฒนธรรมของชุมชนสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมที่จัดขึ้นสามารถส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และเข้าถึงองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมของชุมชนได้เป็นอย่างดี

มิติที่ 6 เป็นประสบการณ์ทางด้านการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (Social Interaction) พบว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมให้ ค่าเฉลี่ยของความคิดเห็น ในระดับสูงเช่นกัน โดยการมีปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยวคนอื่น ๆ แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมสามารถส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวได้ดี สุดท้ายการมีปฏิสัมพันธ์กับคนในพื้นที่ และชุมชน แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมนี้ช่วยให้ผู้เข้าร่วมสามารถสื่อสารและเชื่อมโยงกับชุมชนท้องถิ่นได้ในระดับที่ดี

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่ คือ การออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ผ่านประสาทสัมผัส 5 ด้าน บนพื้นที่เมืองเก่าอย่างยั่งยืน โดยใช้แนวคิด “ประสาทสัมผัส 5 ด้าน” ได้แก่ รูป (Sight) เรียนรู้ผ่านสถาปัตยกรรม/สถานที่ เช่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รส (Taste) การทำขนมพื้นบ้าน เช่น ขนมเกสรลำพู กลิ่น (Smell) การสัมผัสกลิ่นสมุนไพรโบราณ เสียง (Sound) การฟังเรื่องเล่าประวัติศาสตร์โดยเยาวชนในชุมชน สัมผัส (Touch) การมีส่วนร่วมในกิจกรรม ผ่านองค์ประกอบ 1) พื้นที่ (Place) พื้นที่ประวัติศาสตร์ในเมืองเก่า เช่น ท่าพระจันทร์ บางลำพู 2) ผู้คน (People) ชุมชนท้องถิ่น เยาวชนมัคคุเทศก์ 3)กระบวนการมีส่วนร่วม (Participation) การออกแบบกิจกรรมร่วมกันระหว่างนักวิจัย-ชุมชน 4) เรื่องเล่า (Narrative) การเชื่อมโยงสถานที่กับเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 5) การเข้าถึง (Accessibility) การออกแบบเส้นทางให้เดินได้จริง เชื่อมโยงระบบขนส่ง 6) คุณค่าทางเศรษฐกิจ-สังคม-สิ่งแวดล้อม เช่น การสร้าง

รายได้ เสริมอัตลักษณ์ไทย และลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม อันจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ เช่น 1) ในด้านวิชาการ ต่อยอดองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ และ High Value Tourism 2) ด้านชุมชนและวัฒนธรรม เสริมศักยภาพคนในพื้นที่ให้เป็นเจ้าของกิจกรรม 3) ด้านนโยบาย สนับสนุนแนวทางของแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 และ 4) ด้านสิ่งแวดล้อม ลดการใช้พาหนะ สนับสนุนการเดินเท้า สามารถนำไปใช้พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองเก่าอื่น ๆ เช่น บ้านบาตร ชุมชนดอกไม้ ประยุกต์ใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้ในโรงเรียน/มหาวิทยาลัย ใช้เป็นแนวทางสำหรับเทศบาลและหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวในการออกแบบกิจกรรมท้องถิ่น และเป็นต้นแบบการท่องเที่ยวสำหรับกลุ่มนักเดินทางเชิงวัฒนธรรมและนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ได้อีกด้วย

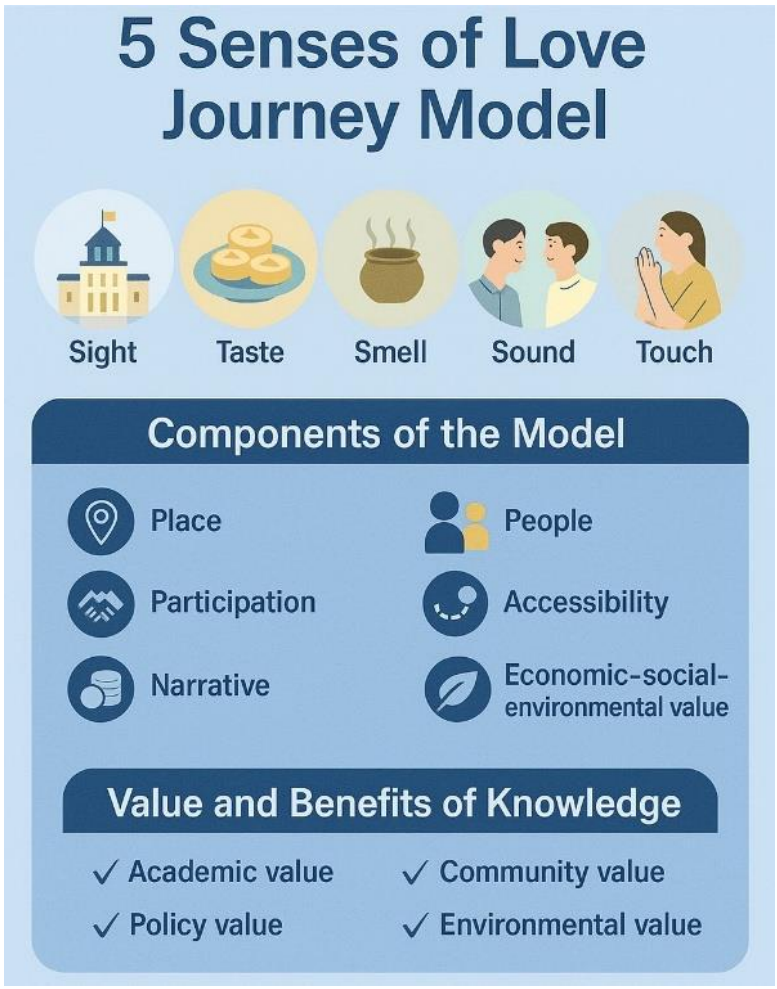

Figure 2: 5 Senses of Love Journey Model

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อสำรวจศักยภาพพื้นที่ย่านท่าพระจันทร์และบางลำพูสู่การเป็นเส้นทางการท่องเที่ยววิถีไทย พบว่า จุดแข็งของพื้นที่ศึกษาทั้งสองมีศักยภาพด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และความหลากหลายของชุมชน โดยเฉพาะย่านบางลำพูซึ่งมีลักษณะของชุมชนดั้งเดิมที่ยังคงรักษาภูมิปัญญาและรูปแบบการดำเนินชีวิตไว้ได้ในระดับหนึ่ง ก่อให้เกิดกิจกรรมท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับประสาทสัมผัสทั้งห้าได้อย่างเด่นชัด อีกทั้งยังสอดคล้องกับองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยววิถีไทยที่ Klinkhajorn and Sukjairungwatana (2018); Boonkhum and Boonkhum (2016) และ Sing-in (2017) ได้อธิบายลักษณะ

ของการท่องเที่ยววิถีไทยหรือการท่องเที่ยววิถีถิ่น วิถีไทย ในด้านการจัดการว่าชุมชนมีการสร้างกฎกติกาและออกแบบกลไกการทำงานการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เพื่อให้ทุกภาคส่วนเกิดการทำงานเชื่อมโยงกัน ทั้งยังสอดคล้องกับงานของ Prasatkaew (2016) ที่ศึกษาเรื่องการปรับตัวของพื้นที่ในท่าเตียน ที่พบว่าผู้ที่อาศัยในชุมชนนั้นมีทั้งผู้อาศัยเก่า และผู้อาศัยใหม่ โดยรูปแบบการปรับตัวของการใช้พื้นที่นั้นเป็นไปในทิศทางเดียวกับงานของ Danaphong and Panin (2018) ที่แสดงให้เห็นถึงภาพลักษณ์ของบ้านบนถนนหน้าพระลาน - ถนนมหาราช ที่เป็นถนนสายเชื่อมต่อกับย่านท่าพระจันทร์ ผ่านงานชื่อหน้าบ้าน - หน้าร้าน การแสดงออกของพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่สาธารณะของของตึกแถวบริเวณหน้าพระลาน - ถนนมหาราช ว่าความเป็นบ้านไม่จำเป็นต้องคงอยู่อย่างต่อเนื่องเสมอไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อวิเคราะห์ความพึงพอใจจากต้นแบบเส้นทางการท่องเที่ยวแบบเดินเท้า (walking tour) ผ่านกิจกรรมที่สร้างการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส พบว่า การออกแบบกิจกรรมโดยใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ รูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส สอดคล้องกับแนวคิดของ Pine and Gilmore (1999) อ้างถึงใน Rungrotphanitkul (2017) ที่เสนอว่าประสบการณ์ที่ลึกซึ้งจะเกิดขึ้นเมื่อผู้เข้าร่วมมีปฏิสัมพันธ์ทางกายภาพและอารมณ์กับกิจกรรม ทั้งนี้ รูปแบบกิจกรรมเช่น “กลิ่น Sense of Tha Prachan” หรือ “รส - สัมผัส Charming of Bang Lamphu” ได้รับการตอบรับที่ดีจากกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะในด้านความน่าสนใจ ความน่าจดจำ และความรู้สึกมีส่วนร่วมกับพื้นที่ อีกทั้งกิจกรรมท่องเที่ยวแบบเดินเท้า (Walking Tour) ยังเป็นแนวทางที่ส่งเสริมการใช้พื้นที่อย่างยั่งยืน ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะ และช่วยลดการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวในพื้นที่ท่องเที่ยวหลัก การจัดวางเส้นทางเดินที่มีจุดแวะจุดเล่าเรื่อง และจุดเรียนรู้ ถือเป็นนวัตกรรมเชิงพื้นที่ที่ช่วยกระตุ้นการเรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของผู้เข้าร่วม โดยไม่จำกัดอยู่เพียงการมองผ่านข้อมูล แต่เป็นการ “สัมผัส” และ “มีส่วนร่วม” จริงในพื้นที่ สอดคล้องกับงานของ Chaijan and Chantang (2024) ที่กล่าวว่า แหล่งท่องเที่ยวย่านบางลำพูนั้นมีคุณลักษณะเฉพาะ ได้แก่ มีรูปแบบการท่องเที่ยวที่เพิ่มทักษะให้กับนักท่องเที่ยว และให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรม มีสินค้าทางวัฒนธรรมเป็นหลัก มีประสบการณ์การเดินเที่ยวชุมชน เปลี่ยนจากสินค้าวัฒนธรรมระดับสูงไปสู่สินค้าที่เป็นวัฒนธรรมประจำวัน เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมท่องเที่ยวกับชุมชนท้องถิ่น และรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นแตกต่างด้านทรัพยากร

ย่านท่าพระจันทร์แม้จะมีข้อจำกัดด้านความต่อเนื่องของชุมชน ซึ่งผู้คนในปัจจุบันไม่ใช่ผู้คนในท้องถิ่นดั้งเดิมมีทั้งผู้เช่าและผู้อาศัยใหม่ แต่ก็มีจุดแข็งด้านประวัติศาสตร์ เช่น การเป็นพื้นที่เดิมของป้อมพระจันทร์ การอยู่ใกล้วังหลวงและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จึงสามารถใช้เรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์เป็นหัวใจสำคัญของการออกแบบเส้นทาง ในขณะที่ย่านบางลำพูยังคงมีทุนทางวัฒนธรรมและมนุษย์ที่สามารถนำมาสร้างกิจกรรมได้โดยตรง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า “พื้นที่” และ “ผู้คน” ต่างมีบทบาทสำคัญต่อการออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยววิถีไทย

สรุป

จากผลการศึกษาสรุปว่าการท่องเที่ยววิถีไทยในพื้นที่ ท่าพระจันทร์ - บางลำพู มีคุณค่าในหลายมิติ ทั้งด้าน กายภาพ วัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ผู้เข้าร่วมมีความพึงพอใจสูงสุดโดยเฉพาะ ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ความงดงามทางวัฒนธรรม การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชน และการออกแบบกิจกรรมผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า กิจกรรมเหล่านี้ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่นเสริมสร้างอัตลักษณ์ไทย และส่งเสริมความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม ทั้งยังช่วยสร้างความเชื่อมโยงทางสังคม และทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชน สะท้อนให้เห็นถึง

ศักยภาพของการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืน ซึ่งสามารถสร้างทั้งมูลค่าทางเศรษฐกิจและความภาคภูมิใจในมรดกท้องถิ่น อาจกล่าวได้ว่างานวิจัยนี้สามารถสร้างต้นแบบการจัดกิจกรรมท่องเที่ยววิถีไทยในลักษณะเดินเท้าผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ที่เชื่อมโยงเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์เข้ากับประสบการณ์เชิงพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในย่านบางลำพูซึ่งมีความพร้อมด้านชุมชน วัตถุดิบท้องถิ่น และพื้นที่กิจกรรม ขณะที่ย่านท่าพระจันทร์เหมาะสำหรับการออกแบบเส้นทางเชิงประวัติศาสตร์ที่เน้นการรับรู้และจินตนาการจากสถานที่จริง ผลการประเมินจากกลุ่มตัวอย่างสะท้อนว่า กิจกรรมที่ออกแบบสามารถสร้างความเข้าใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้ดี สร้างความสนใจในการเรียนรู้ และเสริมสร้างประสบการณ์ที่น่าจดจำ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเป็นไปได้ในการขยายผลสู่ย่านอื่น ๆ ที่มีบริบทคล้ายคลึงกัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

หน่วยงานภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องควรกำหนดนโยบายสนับสนุนการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววิถีไทยในพื้นที่เมืองเก่าอย่างเป็นระบบ ควรบูรณาการแผนพัฒนาท้องถิ่นเข้ากับแนวทางของแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566-2570) ที่เน้นมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงคุณค่า (High Value Tourism) ที่ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งจัดสรรงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมชุมชนและโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวแบบเดินเท้า เช่น ป้ายบอกทาง จุดแวะพัก สื่อเรียนรู้ดิจิทัล และเครือข่าย Wi-Fi นอกจากนี้ ควรมีการสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพมัคคุเทศก์ท้องถิ่นและเครือข่ายชุมชน โดยจัดอบรมด้านการเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ การออกแบบกิจกรรม และการดูแลนักท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน รวมถึงการสร้างแพลตฟอร์มกลางสำหรับการประชาสัมพันธ์เส้นทางท่องเที่ยววิถีไทยในระดับชาติ เพื่อขยายผลการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เป็นส่วนหนึ่งของ Soft Power ไทยอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบเส้นทางท่องเที่ยววิถีไทยกับเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมในต่างประเทศที่ประสบความสำเร็จ เช่น เส้นทางประวัติศาสตร์ในญี่ปุ่นหรือเกาหลีใต้ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนากิจกรรมที่สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ และสามารถแข่งขันในระดับนานาชาติได้

นอกจากนี้ ยังควรส่งเสริมการวิจัยข้ามศาสตร์ที่เชื่อมโยงมิติด้านเทคโนโลยี ศิลปะร่วมสมัย และมัลติมีเดียกับกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การพัฒนาแอปพลิเคชันนำชมพื้นที่ การใช้ VR/AR ในการเล่าเรื่อง หรือการจัดนิทรรศการเคลื่อนที่ในย่านเมืองเก่า ตลอดจนการศึกษาเชิงลึกเรื่องผลกระทบระยะยาวของกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบสัมผัสต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนในแง่จิตสำนึกและพฤติกรรมผู้คน

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมสำหรับเส้นทางการท่องเที่ยวในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ชั้นใน เพื่อเป็นต้นแบบเส้นทางการท่องเที่ยววิถีไทย กรณีพื้นที่ตัวอย่างย่านท่าพระจันทร์และย่านบางลำพู เป็นผลงานวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิ จัย ประเภททุนวิจัยเพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย (Thai Studies) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตามสัญญาเลขที่ TUTS 5/2567

References

Boonkhum, W., & Boonkhum, P. (2016). Development of Thai-Cultural Creative Tourism Activity Model on Kanchanaburi-Dawei Route. *Integrated Social Sciences Journal*, 3(2), 93-116.

Chaijan, K. (2023). Creative Tourism Behavior in Bang Lamphu Old Town Area on Rattanakosin Island Bangkok. *Journal of Liberal Arts, Maejo University*, 11(2), 157-178.

Chaijan, K., & Chantang, D. (2024). Museum-Centric and Bang Lamphu Community-Based Creative Tourism Development. *Journal of Studies in the Field of Humanities*, 31(2), 211-226.

Danaphong, W., & Panin, T. (2018). Shop or Home, the Expression of Public and Private Spaces of Shop Houses on Na Phra Lan Road and Maha Rat Road. *Veridian E-Journal: Humanities, Social Sciences and Arts*, 11(3), 3613-3622.

Klinkhajorn, S., & Sukjairungwatana, T. (2018). The Model Development of Tourism Management Local to Create a New Identity of The Tourism of Mueang Roikoh. *Veridian E-Journal: Humanities, Social Sciences and Arts*, 11(3), 3228-3244.

Ministry of Tourism and Sports. (n.d.). *National Tourism Development Plan, Phase 3 (2023-2027)*. Retrieved January 21, 2025, from https://province.mots.go.th/ewtadmin/ewt/ranong/download/article/article_20230418122435.pdf

Prasatkaew, S. (2016). *"Tha Tian" Cultural Capital for Tourism: Transformation into Food and Accommodation Services.* (Research Report). Bangkok. Thai Khadi Research Institute of Thammasat University.

Proyrungruang, R. (2015). *Tourist Behavior*. Bangkok: Odeon Store.

Rungrojpanichakul, C. (2017). *The Usage of 5 Senses to Create Identity for Cultural Community.* (Doctoral Dissertation). Chulalongkorn University. Bangkok.

Sangsehanat, S. (2020). Place Evolution from Klong Lat to Soi Lat: Transformative Urbanism from Water-Based to Land-Based City of Bangkok. *NAJUA: History of Architecture and Thai Architecture*, 17(1), 92-125.

Sing-in, K. (2017). *Communication Policy of the TAT and Adjustment of Communities in Phang Nga and Trang Provinces*. (Master's Thesis). Thammasat University. Bangkok.

Thongphut, P. et al. (2019). *The Local Experience Management to Promote Thainess Tourism on the Base of Mae Klong River Basin's Community Culture in Ratchaburi Province.* (Research Report). Ratchaburi: Chombueng Rajabhat University.

Wisudthiluck, S. (2015). *Knowledge of Creative Tourism: A Handbook and Guidelines*. Bangkok: Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (Public Organization) (DASTA).

พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง*

Buddhist Integration for Enhancing the Leadership of Local Politicians in the Administration of Serm Klang Subdistrict Administrative Organization, Serm Ngam District, Lampang Province

[1]พระณัฐพล กิตฺติปญฺโญ, ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์, พระครูศรีปวรบัณฑิต บวรวิทย์ รตนโชโต

[1]Phra Natthapol Kittipanyo, Silawat Chaiwong and Pharkrusripavarabandit Bovornvit Ratanajoto

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Lampang Buddhist College, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: jame_coco@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง 2) ศึกษาเปรียบเทียบภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง 3) นำเสนอพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง วิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสานวิธี คือ การวิจัยเชิงปริมาณด้วยใช้แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.925 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 365 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าทีและค่าเอฟเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.76) 2) ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่น แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง พบว่า ธัมมัญญุตา ส่งเสริมการวางแผนและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล อัตถัญญุตา ต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจนสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน อัตตัญญุตา การรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง มัตตัญญุตา ต้องรู้จักประมาณมีความโปร่งใสยึดประโยชน์ประชาชนเป็นหลัก กาลัญญุตา วางแผนและดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบทชุมชน ปริสัญญุตา เข้าใจปัญหาและลำดับความสำคัญได้อย่างเหมาะสม ปุคคลัญญุตา ส่งเสริมบุคลากรให้มีความสามารถ

คำสำคัญ: พุทธบูรณาการ; ภาวะผู้นำ; นักการเมืองท้องถิ่น; การบริหารงาน

*Received September 1, 2025; Revised September 30, 2025; Accepted October 10, 2025

Abstract

The objectives of this research article were: 1) to examine the level of leadership among local politicians in the administration of Serm Klang Subdistrict Administrative Organization; 2) to compare the leadership of local politicians in the administration of Serm Klang Subdistrict Administrative Organization; and 3) to propose a Buddhist-integrated approach to enhance the leadership of local politicians in the administration of Serm Klang Subdistrict Administrative Organization. The study employed a mixed-methods design. Quantitative data were collected using a questionnaire with an overall reliability coefficient of 0.925, administered to a sample of 365 respondents. The data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation, as well as t-tests and F-tests with pairwise comparisons to examine differences between groups. Qualitative data were obtained through in-depth interviews with ten key informants, and the findings were analyzed using content analysis in accordance with the research objectives.

The research findings revealed that 1) The overall level of leadership among local politicians in the administration of Serm Klang Subdistrict Administrative Organization was high ($\overline{X}$ = 3.76); 2) A comparison of leadership levels indicated that citizens with different genders, ages, educational levels, occupations, and incomes held significantly different opinions regarding the leadership of local politicians at the 0.05 level of statistical significance; and 3) The Buddhist-integrated approach for enhancing the leadership of local politicians demonstrated that *dhammaññutā* (knowing the law) promotes rational planning and decision-making, *atthaññutā* (knowing the purpose) requires clear goals aligned with the needs of the people, *attaññutā* (knowing oneself) involves understanding one's roles and responsibilities, *mattaññutā* (knowing how to be temperate) emphasizes transparency and prioritizing public interest, *kālaññutā* (knowing the proper time) supports planning and implementation appropriate to community contexts, *parisaññutā* (knowing the assembly) enables understanding of community problems and proper prioritization, and *puggalaññutā* (knowing the individual) contributes to personnel development and capacity building.

Keywords: Buddhist Integration; Leadership; Local Politicians; Administration

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 249 ภายใต้บังคับมาตรา 1 ให้ มีการจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น ทั้งนี้ตามวิธีการและรูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กฎหมายบัญญัติการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบใดให้คำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นและความสามารถ ในการปกครองตนเองในด้านรายได้จำนวนและความหนาแน่นของประชากร และพื้นที่ที่ต้องรับผิดชอบ ประกอบกันมาตรา 250 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่และอำนาจดูแล และจัดทำบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนใน

ท้องถิ่นตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น (Hiranto, 1980)

นักการเมืองท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านสังคม เศรษฐกิจ อาชีพ สาธารณสุข และการเมือง บทบาทและหน้าที่ของผู้นำชุมชนว่า ผู้นำท้องถิ่นเป็นบุคคลสำคัญกลุ่มหนึ่งที่จะเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน ทั้งนี้เป็นเพราะผู้นำท้องถิ่นเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องและใกล้ชิดกับประชาชน จึงสามารถเข้าใจสภาพชุมชนได้อย่างแท้จริง มีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง (Chuchuay, 1990) ในยุคปัจจุบัน ภาวะผู้นำที่เข้มแข็งและมีคุณธรรมเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนและตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งโดยปกติแล้วผู้นำต้องปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นเสมอ ความสามารถในการบริหารงาน ความดึงดูดใจ ความร่วมมือ การดูแลเอาใจใส่ ความมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก ตลอดจนการมีส่วนร่วมกับสังคม (Stogdill Ralph M., 1974) นักการเมืองท้องถิ่น จำนวนไม่น้อยขาดภาวะผู้นำที่จำเป็นต่อการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลกระทบต่อการ พัฒนาและความเจริญของท้องถิ่น ซึ่งการขาดภาวะผู้นำนำไปสู่การบริหารงานที่ไร้ประสิทธิภาพ ขาด การวางแผนและการจัดการที่ดี ส่งผลให้การใช้ทรัพยากรของท้องถิ่นไม่เกิดประโยชน์สูงสุด จุดยืนทางยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลางคือ “ประชาชนมีคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่ดี ชุมชนมีความเข้มแข็ง และมีส่วนร่วมสืบสานประเพณีอันดีงาม” ซึ่งการขาดภาวะผู้นำ นำไปสู่การบริหารงานที่ไร้ประสิทธิภาพ ขาด การวางแผนและการจัดการที่ดี ส่งผลให้การใช้ทรัพยากรของท้องถิ่นไม่เกิดประโยชน์สูงสุด (Office of Policy and Planning, Subdistrict Administrative Organization of Soem Klang, Serm Ngam District, Lampang Province 2023)

การนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง โดยบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาด้วยหลักสัปปุริสธรรม 7 ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ คุณสมบัติของคนดี ธรรมของผู้ดี (Thai Tripitakas: 23/65/114) ในการส่งเสริมภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่น ซึ่งการเป็นผู้บริหารหรือผู้นำขององค์การบริหารส่วนตำบลมีบทบาทและความสำคัญในการสร้างสังคมที่มีความเจริญทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม หลักสัปปุริสธรรมเป็นหลักธรรมที่ช่วยส่งเสริมคุณลักษณะ และภาวะผู้นำที่ดีในการบริหารจัดการ โดยเฉพาะการเป็นนักการเมืองที่ต้องมีความรู้ ความสามารถควบคู่กับคุณธรรมจึงจะทำให้บ้านเมืองเจริญและประชาชนอยู่เป็นสุข

จากที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง โดยบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักสัปปุริสธรรม 7 ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ คุณสมบัติของคนดี ธรรมของผู้ดี อันเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นหลักการที่จะช่วยส่งเสริมภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลางได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

3. เพื่อนำเสนอพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง” เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Method Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ

ขั้นตอนที่ 2 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปที่มีสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง จำนวน 4,092 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง ซึ่งผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) และวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ ยามาเน่ (Yamane) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 365 คน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เกี่ยวกับพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง ซึ่งมีคุณสมบัติสอดคล้องกับประเด็นการวิจัย จำนวน 10 รูปหรือคน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติการด้านพระพุทธศาสนา 2 รูป กลุ่มนักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐศาสตร์ 2 คน กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น 2 คน และกลุ่ม ตัวแทนประชาชน 4 คน

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของการวิจัยเรื่อง พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง และตอนที่ 4 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ โดยได้ค่าดัชนีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของแต่ละข้อ อยู่ระหว่าง 0.6 - 1.0 แสดงให้เห็นว่า แบบสอบถามทุกข้อมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย และได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.925

การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ครอบคลุมประเด็นการวิจัย โดยศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์ โดยได้ค่าดัชนีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของแต่ละข้อ อยู่ระหว่าง 0.6 - 1.0 ที่ทำให้เห็นว่าคำถามเพื่อการสัมภาษณ์ทุกข้อมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ขอหนังสือจากผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวม

ข้อมูลจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง การนำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปเก็บข้อมูล โดยนำแบบสอบถาม จำนวน 365 ฉบับ โดยแจกกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนประชากร

การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ขอหนังสือจากผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์ ทำการนัดวันเวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดไว้ จนครบทุกประเด็น โดยขอ อนุญาตใช้วิธีการจดบันทึกและการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อใช้อธิบายถึงข้อมูลเกี่ยวกับระดับภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง และการเปรียบเทียบภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยการทดสอบค่าที (t-test) และค่าเอฟ (F-test) ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจึงทดสอบความแตกต่างรายคู่ โดยวิธีการหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD.)

การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การนำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียง เฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิค การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง พบว่า

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง โดยภาพรวม

(n = 365)

ภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม	3.80	0.69	มาก
2. ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมประชาธิปไตยท้องถิ่น	3.67	0.74	มาก
3. ด้านการเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะ	3.72	0.73	มาก
4. ด้านการบริการสาธารณะทั่วถึง	3.86	0.73	มาก
5. ด้านการพัฒนาและรักษาสภาพแวดล้อมท้องถิ่น	3.78	0.83	มาก
ภาพรวม	**3.76**	**0.58**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.76) โดยด้านที่มีระดับมากสุด คือ ด้านการบริการสาธารณะทั่วถึง ($\overline{X}$ = 3.86) ด้านการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม ($\overline{X}$ = 3.80) ด้านการพัฒนาและรักษาสภาพแวดล้อมท้องถิ่น ($\overline{X}$ = 3.78) ด้านการเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะ ($\overline{X}$ = 3.72) ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมประชาธิปไตยท้องถิ่น ($\overline{X}$ = 3.67) ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง โดยภาพรวม

(n = 365)

ภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง	ระดับการปฏิบัติ		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านธัมมัญญุตา ความรู้จักธรรม	3.93	0.80	มาก
2. ด้านอัตถัญญุตา ความรู้จักอรรถ	3.60	0.87	มาก
3. ด้านอัตตัญญุตา ความรู้จักตน	3.77	0.72	มาก
4. ด้านมัตตัญญุตา ความรู้จักประมาณ	3.92	0.74	มาก
5. ด้านกาลัญญุตา ความรู้จักกาล	3.64	0.83	มาก
6. ด้านปริสัญญุตา ความรู้จักบริษัท	3.81	0.78	มาก
7. ด้านปุคคลัญญุตา ความรู้จักบุคคล	3.95	0.75	มาก
ภาพรวม	**3.80**	**0.60**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง ด้านหลักสัปปุริสธรรม 7 โดยภาพรวมแล้วอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.80) เมื่อจำเป็นรายข้อพบว่า ด้านปุคคลัญญุตา ความรู้จักบุคคล ($\overline{X}$ = 3.95) ด้านธัมมัญญุตา ความรู้จักธรรม ($\overline{x}$ = 3.93) ด้านมัตตัญญุตา ความรู้จักประมาณ ($\overline{X}$ = 3.92) ด้านปริสัญญุตา ความรู้จักบริษัท ($\overline{X}$ = 3.81) ด้านอัตตัญญุตา ความรู้จักตน ($\overline{X}$ = 3.77) ด้านกาลัญญุตา ความรู้จักกาล ($\overline{X}$ = 3.64) ด้านอัตถัญญุตา ความรู้จักอรรถ ($\overline{X}$ = 3.60) ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง พบว่า

ตารางที่ 3 ผลสรุปโดยรวมการเปรียบเทียบภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลตามสมมติฐานที่ 1 - 5

สมมติฐาน	ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม	ค่า t	ค่า F	Sig.	ผลการศึกษา	
						ยอมรับ	ปฏิเสธ
1.	เพศ	ภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงาน	-1.400	-	0.009*	✓	-
2.	อายุ	ภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงาน	-	3.725	0.006*	✓	-
3.	การศึกษา	ภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงาน	-	2.336	0.042*	✓	-
4.	อาชีพ	ภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงาน	-	3.330	0.010*	✓	-
5.	รายได้	ภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงาน	-	4.320	0.000*	✓	-

จากตารางที่ 3 สามารถสรุปได้ว่า ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อนำเสนอพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง พบว่า

แนวทางที่สอดคล้องกับหลักธรรมทางพุทธศาสนา 7 ประการ ได้แก่ 1) ธัมมัญญุตา (รู้จักเหตุ) ส่งเสริมการวางแผนอย่างมีเหตุผล ใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ ไม่ใช้อารมณ์หรืออคติ ช่วยให้ผู้นำสามารถกำหนดนโยบายที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างเหมาะสม 2) อัตถัญญุตา (รู้ความมุ่งหมาย) ผู้นำต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจน สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน รู้วิธีการแก้ไขปัญหา และมีความมุ่งมั่นในการบรรลุเป้าหมา 3) อัตตัญญุตา (รู้จักตน) การรู้บทบาท หน้าที่ จุดแข็ง จุดอ่อนของตนเอง ช่วยให้ผู้นำบริหารงานได้เหมาะสมตามศักยภาพ พร้อมทั้งเปิดใจรับฟังความคิดเห็น ส่งเสริมความเชื่อมั่นจากประชาชน 4) มัตตัญญุตา (รู้จักประมาณ) ผู้นำที่รู้จักประมาณมีความโปร่งใส ยึดประโยชน์ประชาชนเป็นหลัก ใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่า หลีกเลี่ยงการจัดสรรทรัพยากรแบบไร้ประสิทธิภาพ 5)กาลัญญุตา (รู้จักกาลเวลา) วางแผนและดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบทชุมชน รู้เวลาเหมาะสมในการพูด ฟัง ตัดสินใจ และลงมือปฏิบัติ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหาร 6) ปริสัญญุตา (รู้จักชุมชน สังคม) เข้าใจปัญหาและลำดับความสำคัญของแต่ละพื้นที่ ช่วยสร้างความร่วมมือและความไว้วางใจ หลีกเลี่ยงนโยบายที่ไม่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน 7) ปุคคลัญญุตา (รู้บุคคล) ส่งเสริมการใช้บุคลากรให้เหมาะสมกับความสามารถ กระจายอำนาจอย่างมีระบบ ช่วยให้องค์กรดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและคล่องตัว

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัย เรื่อง “พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง” ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ได้ดังนี้

Figure 1: The Synthesized Body of Knowledge Derived from the Research

แผนภาพที่ 1 แสดงให้เห็นถึงพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

หลักสัปปุริสธรรม 7 ด้านธัมมัญญุตา การรู้จักเหตุทำให้การวางแผนมีประสิทธิภาพ พิจารณาเหตุผลก่อนตัดสินใจ ด้านอัตถัญญุตา ผู้นำต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจน วัดผลได้ และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน การรู้สาเหตุ และรู้วิธีในการแก้ไขปัญหาจะช่วยให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ ความมุ่งมั่น และความแน่วแน่ในเป้าหมายจะสามารถทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ อัตตัญญุตา ผู้นำที่รู้จักตนจะเข้าใจบทบาท หน้าที่ จุดอ่อนจุดแข็งของตนเอง การรู้จักตนช่วยให้สามารถบริหารงานอย่างเหมาะสมกับศักยภาพและการไม่หลงลืมตนหรือใช้อำนาจโดยไม่ฟังเสียงของประชาชน พร้อมเปิดใจรับฟังความคิดเห็นจะทำให้ได้รับความเชื่อถือจากประชาชนมากยิ่งขึ้น ด้านมัตตัญญุตา การรู้จักประมาณทำให้ผู้นำมีความน่าเชื่อถือ โปร่งใส สุจริต และเน้นประโยชน์สูงสุดของประชาชนเป็นสำคัญ ผู้นำต้องจัดสรรงบประมาณให้คุ้มค่า วิเคราะห์ต้นทุนและผลลัพธ์ก่อนดำเนินโครงการหลีกเลี่ยงการจัดสรรแบบเฉลี่ยที่ไร้ประสิทธิภาพ ไม่ใช้ทรัพยากรโดยไม่จำเป็นเพื่อลดปัญหาของการขาดแคลนทรัพยากร ด้านกาลัญญุตา ผู้นำต้องวางแผนงานให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตประชาชน และรู้ว่าเวลาใดควรพูด ควรฟัง ควรตัดสินใจ และควรดำเนินโครงการให้เหมาะสมกับบริบทชุมชน

การรู้จักเวลาแสดงถึงความใส่ใจพร้อมทั้งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารให้ดียิ่งขึ้น ด้านปริสัญญุตา ผู้นำสร้างความร่วมมือ และความไว้วางใจได้รวดเร็วขึ้น เมื่อรู้ปัญหาของชุมชน และลำดับความสำคัญของปัญหาแต่ละหมู่บ้านได้ หลีกเลี่ยงการจัดทำนโยบายที่ไม่สอดคล้องกับบริบทชุมชน หรือไม่ตรงต่อความต้องการของประชาชน ใช้ฐานข้อมูลมาประกอบการวางแผน และตัดสินใจ อย่างเป็นระบบ ด้านปุคคลัญญุตา ส่งเสริมบุคลากรที่มีความสามารถ กระจายอำนาจให้คนที่มีความเชี่ยวชาญเลือกใช้บุคคลให้เหมาะสมกับงานตามศักยภาพ และคุณธรรม การประสานงานอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้องค์กรดำเนินงานได้อย่างคล่องตัว และบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม นักการเมืองท้องถิ่นควรส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้กับประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็น มีพื้นที่สำหรับให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น พร้อมรับฟังปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนเพื่อหาแนวทางแก้ไขร่วมกับประชาชนในพื้นที่

ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมประชาธิปไตย นักการเมืองท้องถิ่นควรเน้นการส่งเสริมวัฒนธรรมประชาธิปไตย เป็นแบบอย่างที่ดีด้านความสุจริตโปร่งใส และมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งเคารพสิทธิและความเห็นต่างทางการเมือง ส่งเสริมการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ให้ความรู้กับประชาชนในเรื่องกระบวนการทางประชาธิปไตย

ด้านการเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะ การเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะต้องเปิดเผยอย่างโปร่งใส เข้าถึงง่าย และทันสมัย ข้อมูลต้องจัดทำให้เข้าใจง่าย พร้อมแจกแจงรายละเอียด ประชาชนสามารถตรวจสอบ และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีช่องทางการประชาสัมพันธ์ข่าวสารที่หลากหลายจะทำให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้น

ด้านการบริการสาธารณะทั่วถึง ผู้นำควรวางแผนอย่างมีระบบ มีตัวชี้วัดผลลัพธ์ที่ชัดเจนมุ่งเน้นความเท่าเทียม และครอบคลุมทุกพื้นที่ มีความพร้อมด้านบริการสาธารณะให้กับประชาชนในพื้นที่เพื่ออำนวยความสะดวก และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้กับประชาชน

ด้านการพัฒนาและรักษาสภาพแวดล้อมท้องถิ่น มุ่งเน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืนควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เปิดโอกาสให้กับประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนา และรักษาสภาพแวดล้อม สร้างจิตสำนึก และนักการเมืองท้องถิ่นควรเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับประชาชนในการอนุรักษ์ธรรมชาติ ป่าไม้ ในพื้นที่

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการ บริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง มีความเป็นผู้นำที่ดีโดยนักการเมืองท้องถิ่นมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนา เสนอแนวคิด แสดงความคิดเห็น พร้อมทั้งส่งเสริมวัฒนธรรมประชาธิปไตยให้กับชุมชนอย่างทั่วถึง ให้บริการสาธารณะแก่ชุมชน เปิดเผยข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์แก่ประชาชน พร้อมเป็นแบบอย่างที่ดีในการอนุรักษ์รักษาทรัพยากรทางธรรมชาติให้มีความยั่งยืน ควบคู่กับการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพและครอบคลุมทุกด้าน ซึ่งด้านการบริการสาธารณะทั่วถึงที่มีค่ามากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wuttipanyaisakun (2020) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาททางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณี ผู้นำท้องถิ่นจังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพทั่วไปการส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดนครราชสีมา มีดังนี้ 1) จุดเด่น ผู้นำทางการเมืองมีความ พยายามทำกิจกรรมทางการเมืองปฏิบัติงานเพื่อประชาชน เสียสละอาสาทำงานขับเคลื่อนนโยบาย เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน

ให้กับประชาชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Meepakdee (2022) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร สถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร สถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าการใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการบริหารงาน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการทำให้การดำเนินงานของสถานศึกษาประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย และมีประสิทธิผล โดยผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีความรู้ ความสามารถและทักษะต่าง ๆ และที่สำคัญคือภาวะผู้นำของผู้บริหาร เพราะผู้บริหารจะต้องปฏิบัติงานเพื่อส่งเสริมช่วยเหลือให้เพื่อนร่วมงานสามารถทำงานด้วยความถูกต้องเหมาะสม มีความกระตือรือร้นและบรรลุวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา และในการปฏิบัติจะต้องเน้นการจัดการแบบมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้เพื่อนร่วมงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการทำงาน มีกรกระตุ้นให้ยอมรับเป้าหมายของกลุ่มเพื่อนร่วมงานให้ใช้ดุลยพินิจในการ

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่าผลการทดสอบสมมติฐาน ภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง มีตัวแปรที่เป็นไปตามสมมติฐาน 5 ตัวแปร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ยอมรับสมมติฐาน อภิปรายผลดังนี้ ประชาชนที่มีเพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และรายได้แตกต่างกัน มีความเห็นต่อภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Khophim (2013) ได้ศึกษาเรื่อง “ภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญจังหวัดขอนแก่นตามความคิดเห็นของบุคลากร โดยจำแนกตามสถานภาพและประสบการณ์ พบว่า มีระดับความคิดเห็นในภาพรวมและรายด้านทุกด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 จึงสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ นอกจากนั้นยังแตกต่างกับงานวิจัยของ Phra Noppharat Narissaro (Simi) (2022) ได้วิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิขายเสียงเลือกตั้งในอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีอายุและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกันมีส่วนร่วมในการรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิขายเสียงการเลือกตั้ง แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 ประชาชนที่มีเพศ ระดับการศึกษาและอาชีพต่างกันมีส่วนร่วมในการรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธขายเสียงการเลือกตั้งไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phra Promwihan Athidhammo (Daendonying) (2021) ได้วิจัยเรื่อง “คุณลักษณะของนักการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ของประชาชน ในเขตเทศบาลนครขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ เฉลี่ยต่อเดือนต่างกันมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของนักการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ในภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และยังแตกต่างกับงานวิจัยของ Tundan (2023) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทนักการเมืองท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทนักการเมืองท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชน ของเทศบาลตำบลขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ สถานภาพ ระดับ การศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทนักการเมืองท้องถิ่นในการพัฒนา ชุมชนของเทศบาลตำบลขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่าการนำหลักสัปปุริสธรรม 7 มาใช้ในการส่งเสริมภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

ได้แก่ 1) ธัมมัญญุตา ส่งเสริมการวางแผนอย่างมีเหตุผล ใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ ไม่ใช้อารมณ์หรืออคติ ช่วยให้ผู้นำสามารถกำหนดนโยบายที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างเหมาะสม 2) อัตถัญญุตา ผู้นำต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจน สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน รู้วิธีการแก้ไขปัญหาและมีความมุ่งมั่นในการบรรลุเป้าหมา 3) อัตตัญญุตา การรู้บทบาท หน้าที่ จุดแข็ง จุดอ่อนของตนเอง ช่วยให้ผู้นำบริหารงานได้เหมาะสมตามศักยภาพ พร้อมทั้งเปิดใจรับฟังความคิดเห็น ส่งเสริมความเชื่อมั่นจากประชาชน 4) มัตตัญญุตา ผู้นำที่รู้จักประมาณมีความโปร่งใส ยึดประโยชน์ประชาชนเป็นหลัก ใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่า หลีกเลี่ยงการจัดสรรทรัพยากรแบบไร้ประสิทธิภาพ 5)กาลัญญุตา วางแผนและดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบทชุมชน รู้เวลาเหมาะสมในการพูด ฟัง ตัดสินใจ และลงมือปฏิบัติ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหาร 6) ปริสัญญุตา เข้าใจปัญหาและลำดับความสำคัญของแต่ละพื้นที่ ช่วยสร้างความร่วมมือและความไว้วางใจ หลีกเลี่ยงนโยบายที่ไม่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน 7) ปุคคลัญญุตา ส่งเสริมการใช้บุคลากรให้เหมาะสมกับความสามารถ กระจายอำนาจอย่างมีระบบ ช่วยให้องค์กรดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและคล่องตัว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phrapalad Aphisit Theerapanyo (Lekphinyo) (2017) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาภาวะผู้นำของ ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษาในจังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดและพัฒนานโยบาย ด้านการบริหารตามหลักอัตตัญญุตา และด้านการบริหารตามหลักอัตถัญญุตา ให้ชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นอันจะนำ ไปสู่การพัฒนาบุคลากรทาง การศึกษาที่ยั่งยืนต่อไป และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phramaha Khompet Vachirapanyo (Rueangpha) (2009) ได้วิจัยเรื่อง การนำหลักสัปปุริสธรรม 7 มา ประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า การใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ทุกข้อมีความสำคัญ ถ้าปฏิบัติได้ทุกข้ออย่างเคร่งครัดจะทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมาก ยิ่งขึ้น มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อประชาชน มีซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติงาน สร้างสรรค์สามัคคีให้ เกิดในชุมชน ดูแลสิ่งแวดล้อมให้ดี ผูกพันและเอื้ออาทรต่อเพื่อนร่วมงาน ควรมีความจริงใจ องค์กรต้องสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชน ให้ผลประโยชน์เกิดกับประชาชนมากที่สุด

สรุป

ภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการบริการสาธารณะทั่วถึงที่ได้รับการประเมินสูงสุด รองลงมาคือการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม การพัฒนาและรักษาสภาพแวดล้อม การเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะ และการส่งเสริมวัฒนธรรมประชาธิปไตยท้องถิ่น แม้ด้านหลังสุดจะได้คะแนนต่ำกว่าแต่ยังคงอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่านักการเมืองท้องถิ่นมีภาวะผู้นำที่ดี เปิดโอกาสให้ประชาชนเสนอความคิดเห็นและร่วมในการพัฒนา มีความโปร่งใสในการบริหารและเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน รวมทั้งเป็นตัวอย่างที่ดีในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยก่อนหน้าที่ชี้ว่าผู้นำท้องถิ่นมีบทบาทในการทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและเสียสละเพื่อประชาชน ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าปัจจัยด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้มีผลต่อความคิดเห็นของประชาชนที่แตกต่างกันเกี่ยวกับภาวะผู้นำ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ นอกจากนี้ยังพบว่าการนำหลักสัปปุริสธรรม 7 มาใช้ในการบริหารมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างภาวะผู้นำ โดยเน้นการรู้จักเหตุผล รู้เป้าหมาย รู้จักตนเอง รู้จักประมาณ รู้จักเวลา รู้จักชุมชน และรู้จักบุคคล ซึ่งช่วยให้นักการเมืองท้องถิ่นสามารถกำหนดนโยบาย ตัดสินใจ และดำเนินงานได้อย่างเหมาะสม โปร่งใส และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 องค์การบริหารส่วนตำบลควรกำหนดนโยบายส่งเสริมภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่น โดยบูรณาการหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการเข้าไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางการบริหารงานที่มีคุณธรรมและประสิทธิภาพ

1.2 องค์การบริหารส่วนตำบลควรมีนโยบายอบรมจริยธรรมและศีลธรรมสำหรับนักการเมืองท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง โดยประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างความตระหนักรู้ในบทบาทและหน้าที่ที่แท้จริงของตน

1.3 องค์การบริหารส่วนตำบลควรมีการจัดทำคู่มือหรือแนวทางการบริหารงานตามหลักพุทธบูรณาการ เพื่อให้นักการเมืองท้องถิ่นสามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมในการปฏิบัติงานประจำวันได้อย่างเป็นระบบ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรขยายพื้นที่ศึกษาครอบคลุมองค์การบริหารส่วนตำบลอื่นในจังหวัดลำปางและพื้นที่จังหวัดใกล้เคียง เพื่อเปรียบเทียบแนวทางการบูรณาการพุทธธรรมกับการบริหารท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่

2.2 ควรศึกษาการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาอื่น ๆ เช่น อิทธิบาท 4 หรือพรหมวิหาร 4 มาใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำ เพื่อค้นหาหลักธรรมที่เหมาะสมกับลักษณะงานบริหารในบริบทต่าง ๆ

2.3 ควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อทดลองใช้หลักพุทธบูรณาการในภาคสนามจริงกับนักการเมืองท้องถิ่น และประเมินผลอย่างเป็นระบบ

References

Chuchuay, C. (1990). *The Role of Local Leaders in Community Development*. (Master's Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok.

Hiranto, U. (1980). *Local Government*. Bangkok: Odean Store.

Khophim, O. (2013). *Leadership According to the Sevenfold Sappurisa-Dhamma for Administrators in the Phrapariyattidhamma Schools in Khon Kaen Province*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Bangkok.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.

Meepakdee, P. (2022). A Model for the Development of the Transformational Leadership of School Administrators in the 21st Century in the Secondary Educational Service Area Office. *Journal of MCU Social Science Review*, 11(2), 69-81.

Office of Policy and Planning, Subdistrict Administrative Organization of Soem Klang, Serm Ngam District, Lampang Province. (2023). *Local Development Plan (2023-2027), Soem Klang Subdistrict Administrative Organization*. Retrieved March 15, 2024, from https://www.soemklang.go.th/?page=document_download&level=1&link_id=0&id=565

Phra Noppharat Narissaro (Simi). (2022). *People's Participation in Campaigning Against Vote-Buying in Nong Ruea District, Khon Kaen Province*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

Phra Promwihan Athidhammo (Daendonying). (2021). *The Desirable Characteristics of Local Politicians in Khon Kaen Municipality*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

Phramaha Khompet Vachirapanyo (Rueangpha). (2009). *The Application of the Sevenfold Sappurisa-Dhamma in Local Administration: A Case Study of Subdistrict Administrative Organizations in Bang Bua Thong District, Nonthaburi Province*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Bangkok.

Phrapalad Aphisit Theerapanyo (Lekphinyo). (2017). *A Study of the Leadership of Administrators and Educational Personnel Based on the Sevenfold Sappurisa-Dhamma in Buddhist Secondary Schools in Khon Kaen Province*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Bangkok.

Stogdill, R. M. (1974). *Handbook of Leadership: A Survey of Theory and Research*. New York: the Free Press.

Tundan, R. (2023). *The Role of Local Politicians in Community Development of Kham Thale So Subdistrict Municipality, Nakhon Ratchasima Province*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

Wuttipanyaisakun, P. (2020). *The Political Role of Local Leaders: A Case Study of Local Leaders in Nakhon Ratchasima Province*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

การพัฒนาการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างองค์กรกับประชาชนด้วยหลักสาราณียธรรม 6*

Development of Communication by the Royal Thai Police to Reduce Conflicts with the Public through the Six Principles of Sāraṇīyadhamma

[1]ปนัดดา รักษาแก้ว และ รุจ กสิวุฒิ
[1]Panadda Raksakaeo and Ruj Kasivut
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.
[1]Corresponding Author's Email: panadda@uci.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาการสื่อสารที่ใช้แก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับประชาชน 2) ปัจจัยที่ส่งผลการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในการลดความขัดแย้งระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับประชาชน และ 3) เสนอกระบวนการการพัฒนาการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างองค์กรและประชาชน ด้วยหลักสาราณียธรรม 6 รูปแบบการวิจัยเป็นแบบผสานวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ มีการใช้แบบสอบถาม เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 376 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้สำคัญ จำนวน 6 คน สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐาน โดยใช้ Regression และวิเคราะห์ข้อมูลโดยเนื้อหาพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) การสื่อสารที่ใช้แก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับประชาชน อยู่ในระดับมาก 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พบว่า องค์ประกอบของความขัดแย้ง ส่งผลต่อการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้ร้อยละ 86.8 และหลักสาราณียธรรม 6 ส่งผลต่อการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้ร้อยละ 85.2 3) กระบวนการการพัฒนาการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างองค์กรและประชาชน ด้วยหลักสาราณียธรรม 6 พบว่า การสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีปัจจัยพื้นฐาน คือ องค์ประกอบของความขัดแย้ง นำมาประยุกต์กับหลักสาราณียธรรม 6 ประกอบด้วย (1) เมตตากายกรรม การประพฤติดี (2) เมตตาวจีกรรม การสื่อสารด้วยวาจาสุจริต (3) เมตตามโนกรรม การคิดดี ทำดี (4) สาธารณโภคี การแบ่งผลประโยชน์อย่างเท่าเทียม (5) สีลสามัญญตา การปฏิบัติตนตามระเบียบ (6) ทิฏฐิสามัญญตา มีความคิดเห็นไปในแนวทางเดียวกัน

คำสำคัญ: หลักสาราณียธรรม 6; การพัฒนาการสื่อสาร; สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

Abstracts

This research article consisted of the following objectives: 1) to develop communication approaches for resolving conflicts between the Royal Thai Police and the

*Received August 13, 2025; Revised September 14, 2025; Accepted September 25, 2025

public; 2) to examine the factors influencing the communication of Royal Thai Police in reducing such conflicts; and 3) to propose a communication-development process for the Royal Thai Police to reduce conflicts with the public through the Six Principles of *Sāraṇīyadhamma*. The study employed a mixed-methods design. The quantitative component used questionnaires to collect data from 376 participants, while the qualitative component involved in-depth interviews with 6 key informants. Statistical analyses included percentage, mean, standard deviation, and hypothesis testing using regression analysis, while qualitative data were analyzed through descriptive content analysis.

The findings revealed that 1) The communication used to address conflicts between the Royal Thai Police and the public was rated at a high level; 2) Factors influencing communication showed that conflict components affected the communication of Royal Thai Police by 86%, and the Six Principles of *Sāraṇīyadhamma a* influenced communication by 85.2%; and 3) The communication-development process for the Royal Thai Police to reduce conflicts with the public indicated that the communication of Royal Thai Police are grounded on components of conflict, which are integrated with the Six Principles of *Sāraṇīyadhamma* namely (1) *mettākāyakamma* (to be amiable in deed, openly and in private), (2) *mettāvācīkamma* (to be amiable in word, openly and in private), (3) *mettāmanokamma* (to be amiable in thought, openly and in private), (4) *sādhāraṇabhogī* (to share any lawful gains with virtuous fellows); (5) *sīlasamaññatā* (to keep without blemish the rules of conduct along with one's fellows, openly and in private); and (6) *diṭṭhisamaññatā* (to be endowed with right views along with one's fellows, openly and in private).

Keywords: *Sāraṇīyadhamma*; Communication Development; Royal Thai Police

บทนำ

สถานการณ์ความขัดแย้งทั้งในระดับโลกและประเทศไทยยังคงมีความซับซ้อนจากปัจจัยด้านอุดมการณ์ การเมือง ศาสนา รวมถึงความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งทำให้เกิดความเปราะบางในหลายระดับ ตั้งแต่ปัจเจก ชุมชน ไปจนถึงรัฐ โดยรายงานของสหประชาชาติ (United Nations, 2025) ชี้ว่าความไม่เท่าเทียมและความไม่ไว้วางใจเป็นปัญหาเร่งด่วนของสังคมโลก ขณะที่ โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme (UNDP), 2023) และ มูลนิธิเบอร์เทลส์มันน์ (Bertelsmann Stiftung, 2024) ระบุว่าความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่และความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนใต้ยังเป็นความท้าทายสำคัญ นอกจากนี้งานศึกษาของแนวร่วมประชาธิปไตยโลก (Global Democracy Coalition, 2024) และ สภาเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum, 2025) พบว่า ข่าวปลอมและการบิดเบือนข้อมูลออนไลน์ยิ่งทำให้ความแตกแยกทางการเมืองรุนแรงขึ้น แม้จะมีความพยายามแก้ไขผ่านนโยบาย เช่น ร่างกฎหมายต่อต้านการเลือกปฏิบัติ และการส่งเสริมการศึกษาพลเมืองโลก (GCED) แต่ยังขาดงานวิจัยที่บูรณาการมิติทางเศรษฐกิจ การเมือง ดิจิทัลเข้าด้วยกัน และยังไม่ปรากฏการประเมินผลเชิงปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นช่องว่างสำคัญที่ควรได้รับการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อหากลไกสันติวิธีที่ยั่งยืนและสอดคล้องกับบริบทไทยและมาตรฐานสากล

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นหน่วยงานความมั่นคงที่มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยของประชาชน และความมั่นคงของราชอาณาจักร (ICT Police, 2024) ดังนั้น ในการการจัดการความขัดแย้งของตำรวจและประชาชน จากหลายบทเรียนต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอดีต ได้มีการรวบรวมสาเหตุและต้นตอของปัญหาต่าง ๆ เพื่อนำมาหาขั้นตอนในการแก้ไขและลดความขัดแย้ง เนื่องจากมีหลายมุมมองของความขัดแย้ง (Julnil, 2019) ดังนั้น จำเป็นต้องรู้ทัน และตามทัน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และใช้การสื่อสารเข้าโน้มน้าว หรือใช้หลักจิตวิทยาเข้ามาช่วยในการแก้ไขปัญหา เพื่อลดความขัดแย้งต่าง ๆ และส่งเสริม สนับสนุน ให้สื่อมวลชนเข้ามามีบทบาทในการเผยแพร่ ความรู้อันเป็นประโยชน์แก่ประชาชน อีกทั้งนำเสนอการปฏิรูปหน่วยงานภาครัฐ หรือระบบราชการให้ยึดหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี มีการวางระบบ และวิธีการทำงานใหม่ ภายใต้หลักการบริหารราชการแผ่นดินที่ดี เพื่อให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติเกิดความน่าเชื่อถือ ไว้วางใจ และเป็นที่พึ่งของประชาชนได้อย่างแท้จริง ซึ่งภายใต้องค์ประกอบระบบราชการ 4.0 คือ เปิดกว้างและเชื่อมโยงกัน ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง และมีขีดสมรรถนะสูงและทันสมัย ซึ่งการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของภาครัฐ ถือเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความโปร่งใสตามหลักธรรมาภิบาล (OPDC, 2024) ส่งผลให้หน่วยงานราชการต้องปรับองค์กรตามนโยบายดังกล่าว โดยใช้สื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่เผยแพร่ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานให้ประชาชนได้รับทราบและมีส่วนร่วม ในการตรวจสอบการทำงาน ในการนี้ผู้วิจัยขอยกตัวอย่าง องค์กรสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (สตช.) ซึ่งอาจมีภาพลักษณ์เป็นที่น่ากังขาในสายตาของกลุ่มบุคคลบางกลุ่ม การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่

ในอดีตรัฐอาจสามารถควบคุมสื่อได้เนื่องจากรัฐมีเป็นเจ้าของสื่อ และธุรกิจเกี่ยวกับสื่อในประเทศไทยมีเพียงไม่กี่ราย ในขณะที่ปัจจุบันความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้เรื่องการของการสื่อสารไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะกลุ่ม แต่ทุกคนสามารถเป็นผู้มีอิทธิพลต่อความคิดของคนสังคม (Influencer) หรือเป็นเจ้าของสื่อได้ด้วยตนเองผ่านทางสื่อออนไลน์ และในหลายกรณี ก็สร้างความเปลี่ยนแปลงทางสังคม และยังมีความน่าสนใจมากกว่าสื่อของภาครัฐเสียด้วยซ้ำ จากที่ได้กล่าวไปทั้งหมดนี้ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญการสร้างกลยุทธ์ในการสื่อสารทางบวกของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ให้เกิดผลลัพธ์ในการลดความขัดแย้ง และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยที่จะเป็นการหาคำตอบว่าท่ามกลางบริบทของประเทศไทย และการแข่งขันของสื่อจากหลาย ๆ ฝ่าย นั้น สำนักงานตำรวจแห่งชาติจะทำอย่างไรให้การสื่อสารของหน่วยเป็นผลดีต่อทุกภาคส่วน โดยผ่านช่องทางสื่อที่มีอยู่ สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย และปมปัญหาแห่งความขัดแย้งในสังคม แต่ละประเด็น

หลักสาราณียธรรมเป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาที่มุ่งสร้างความปรองดองและความไว้วางใจในสังคม ประกอบด้วย 6 ประการ ได้แก่ เมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรม การแบ่งปันสิ่งของที่ได้มาโดยชอบธรรม การมีศีลร่วมกัน และการมีทิฏฐิที่สอดคล้องกัน (Somdet Phra Buddhaghosacariya (P.A. Payutto), 2021) หลักการเหล่านี้สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติเพื่อลดความขัดแย้งกับประชาชน โดยการแสดงออกด้วยกาย วาจา และใจที่เป็นมิตร สื่อสารด้วยความจริงใจและสุภาพ รับฟังความคิดเห็นด้วยความเคารพ และสร้างการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาด้วยความโปร่งใสและเป็นธรรม เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิบัติตามสาราณียธรรม ย่อมก่อให้เกิดบรรยากาศแห่งความเข้าใจ ความร่วมมือ และความไว้วางใจซึ่งกันและกัน อันเป็นรากฐานของการลดความขัดแย้งและเสริมสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างองค์กรกับประชาชน

บทความวิจัยนี้นำเสนอ “การพัฒนาการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างองค์กรกับประชาชนด้วยหลักสาราณียธรรม 6” เพื่อพัฒนาการสื่อสารที่ใช้แก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับประชาชน รวมทั้งเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลการสื่อสารของสำนักงาน

ตำรวจแห่งชาติ ในการลดความขัดแย้งระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับประชาชน และเพื่อเสนอกระบวนการการพัฒนาการสื่อสาร ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างองค์กรและประชาชน ด้วยหลักสาราณียธรรม 6 โดยทำให้ทราบถึงรูปแบบ วิธีการ ผลลัพธ์ ปัญหาและอุปสรรค จากการสื่อสารที่ใช้แก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางระหว่างองค์กรกับประชาชนสังคมของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่สำคัญ ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในการลดความขัดแย้งทางการเมืองและสังคมของประเทศไทย และเป็นแนวทางในการพัฒนาการสื่อสาร ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างองค์กรและประชาชน ด้วยหลักสาราณียธรรม 6 สร้างความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติ จากการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ โดยเฉพาะสื่อออนไลน์ (Social Media)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาการสื่อสารที่ใช้แก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับประชาชน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในการลดความขัดแย้งระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับประชาชน
3. เพื่อเสนอกระบวนการการพัฒนาการสื่อสาร ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างองค์กรและประชาชน ด้วยหลักสาราณียธรรม 6

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างองค์กรกับประชาชนด้วยหลักสาราณียธรรม 6 เป็นการวิจัยเป็นแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) วิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อเอกสารด้านแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study) ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร องค์ประกอบกับความขัดแย้ง สื่อสังคมออนไลน์ และหลักสาราณียธรรม 6 รวมทั้งบริบทของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อให้เข้าใจในบริบทของพื้นที่อย่างลึกซึ้ง จากแหล่งข้อมูลอื่น ๆ เช่น บทความวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เว็บไซต์หน่วยงานราชการ สื่อออนไลน์ และบทความที่มีความเกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากร ได้แก่ ประชากรที่เป็นข้าราชการตำรวจ (Royal Thai Police, 2025) และประชาชนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ผู้ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป (Bangkok Metropolitan Administration, 2023) จำนวน 6,267 คน กลุ่มตัวอย่าง มีจำนวน 376 คน ได้มาจากการหาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane (1973) โดยสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีจำนวน 6 คน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารระดับสูง และเจ้าหน้าที่ตำรวจระดับปฏิบัติการ

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการสื่อสารที่ใช้แก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับประชาชน ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในการลดความขัดแย้งระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับประชาชน ตอนที่ 4 กระบวนการการพัฒนาการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างองค์กร

และประชาชน ด้วยหลักสาราณียธรรม 6 ผู้วิจัยตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์เป็นรายข้อ (Index of Item - Objective Congruence: IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.8 - 1.0 แสดงให้เห็นว่าแบบสอบถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย หลังจากนั้นได้ทดสอบแบบสอบถาม (Try Out) กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.980 แสดงให้เห็นว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นสูงสามารถใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ 2) การสื่อสารที่ใช้แก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับประชาชน 3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในการลดความขัดแย้งระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับประชาชน 4) กระบวนการการพัฒนาการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างองค์กรและประชาชน ด้วยหลักสาราณียธรรม 6 ซึ่งผ่านการตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาตามวัตถุประสงค์จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองจำนวน 376 ชุด จากกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชากรเป็นข้าราชการตำรวจ และประชาชนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำนวน 13 พื้นที่และหน่วยงาน โดยใช้วิธีการกระจายตามสัดส่วน ได้แบบสอบถามซึ่งผ่านการตรวจสอบความสมบูรณ์จำนวน 376 ชุด คิดเป็น 100%

2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบตัวต่อตัวกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 6 คน บันทึกข้อมูลโดยการจดบันทึกและการบันทึกเสียงให้ครบตามคำถามการสัมภาษณ์และวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อนำมาเรียบเรียงเป็นผลการวิจัย

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอนุมาน (Inferential Statistics) สำหรับทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การวิเคราะห์ถดถอยอย่างง่าย (Simple) และการถดถอยแบบขั้นตอน (Stepwise Regression Analysis)

2) การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Content Analysis) ทั้งนี้เป็นการสรุปสาระสำคัญของผลการสัมภาษณ์เชิงลึก นำผลที่ได้มาจำแนกเนื้อหาที่สอดคล้องหรือตรงกันและแบ่งออกเป็นประเด็น

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า การสื่อสารที่ใช้แก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับประชาชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.59) และรายด้าน 4 ด้าน คือ ด้านรูปแบบของการสื่อสาร ($\bar{X}$ = 3.79) ด้านวิธีการในการสื่อสาร ($\bar{X}$ = 3.90) ด้านผลลัพธ์จากการสื่อสาร ($\bar{X}$ = 3.95) ด้านปัญหาจากการสื่อสาร ($\bar{X}$ = 3.98) อยู่ในระดับมาก และการสื่อสารที่ใช้แก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับประชาชน อีก 1 ด้าน คือ ด้านอุปสรรคในการสื่อสาร ($\bar{X}$ = 3.19) อยู่ในระดับปานกลาง รายละเอียดแสดงตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของข้อมูลการสื่อสารที่ใช้แก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับประชาชน โดยรวมและรายด้าน

การสื่อสารที่ใช้แก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับประชาชน	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านรูปแบบของการสื่อสาร	3.97	0.80	มาก
2. ด้านวิธีการในการสื่อสาร	3.90	0.86	มาก
3. ด้านผลลัพธ์จากการสื่อสาร	3.95	0.87	มาก
4. ด้านปัญหาจากการสื่อสาร	3.98	0.55	มาก
5. ด้านอุปสรรคในการสื่อสาร	3.19	0.92	ปานกลาง
ภาพรวม	**3.59**	**0.54**	**มาก**

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สามารถอธิบายผลการวิจัยได้ดังนี้

ด้านรูปแบบของการสื่อสาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.79) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Facebook, Twitter, Line ฯลฯ) ในการสื่อสารกับประชาชนมีความเหมาะสม ($\bar{X}$ = 4.07) รองลงมา คือ รูปแบบการสื่อสารแบบสองทาง (สื่อสารและรับฟัง) ถูกนำมาใช้ในการแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม ($\bar{X}$ = 3.97) มีการใช้ช่องทางสื่อสารอย่างเป็นทางการ (หนังสือราชการ เว็บไซต์ ฯลฯ) มีประสิทธิภาพ ($\bar{X}$ = 3.96) และการจัดกิจกรรมพบประชาชนหรือเวทีสาธารณะมีส่วนช่วยลดความขัดแย้ง ($\bar{X}$ = 3.89) ตามลำดับ

ด้านวิธีการในการสื่อสาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.90) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ เจ้าหน้าที่มีทักษะในการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์กับประชาชน ($\bar{X}$ = 3.94) รองลงมา คือ การใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายและเป็นมิตรกับประชาชนในการสื่อสารมีความเหมาะสม ($\bar{X}$ = 3.94) มีการสื่อสารเชิงรุกเพื่อป้องกันปัญหาความขัดแย้งก่อนปัญหาจะเกิดขึ้น ($\bar{X}$ = 3.86) และมีการตอบสนองต่อข้อร้องเรียนหรือคำถามจากประชาชนอย่างทันท่วงที ($\bar{X}$ = 3.85) ตามลำดับ

ด้านผลลัพธ์จากการสื่อสาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.95) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นสามารถคลี่คลายได้ด้วยการสื่อสารอย่างเหมาะสม ($\bar{X}$ = 4.01) รองลงมา คือ การสื่อสารช่วยส่งเสริมความเชื่อมั่นและไว้วางใจของประชาชนต่อตำรวจ ($\bar{X}$ = 3.97) การสื่อสารช่วยลดความเข้าใจผิดระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจกับประชาชน ($\bar{X}$ = 3.96) และประชาชนมีความพึงพอใจในแนวทางการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ($\bar{X}$ = 3.85) ตามลำดับ

ด้านปัญหาจาการสื่อสาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3. 98) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ข้อมูลที่สื่อสารไม่ทันต่อเหตุการณ์หรือสถานการณ์จริง ($\bar{X}$ = 3.91) รองลงมา คือ เจ้าหน้าที่ขาดทักษะในการฟังความคิดเห็นของประชาชน ($\bar{X}$ = 3.91) การสื่อสารของตำรวจบางครั้งก่อให้เกิดความไม่พอใจมากขึ้น ($\bar{X}$ = 3.85) และมีความสับสนหรือคลุมเครือในข้อมูลที่สื่อสารออกมา ($\bar{X}$ = 3.84) ตามลำดับ

ด้านอุปสรรคในการสื่อสาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.13) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ มีข้อจำกัดทางด้านงบประมาณในการพัฒนาระบบสื่อสารกับประชาชน ($\bar{X}$ = 3.19) มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมและภาษาใน

บางพื้นที่ที่เป็นอุปสรรค ($\bar{X}$ = 3.18) ระบบราชการที่ซับซ้อนเป็นอุปสรรคต่อการสื่อสารอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ($\bar{X}$ = 3.18) ขาดการฝึกอบรมหรือพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่ด้านการสื่อสาร ($\bar{X}$ = 3.18) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในการลดความขัดแย้งระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับประชาชน

1. องค์ประกอบของความขัดแย้ง ส่งผลต่อการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในการลดความขัดแย้งระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับประชาชน มี 3 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงว่า องค์ประกอบของความขัดแย้ง สามารถร่วมทำนายการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในการลดความขัดแย้งระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับประชาชน ได้ร้อยละ 86.8 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านบุคคล สามารถร่วมทำนายการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในการลดความขัดแย้งระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับประชาชน ได้ร้อยละ 38.8 ด้านองค์กร สามารถร่วมทำนายการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในการลดความขัดแย้งระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับประชาชน ได้ร้อยละ 49.6 และด้านการปฏิสัมพันธ์ สามารถร่วมทำนายการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในการลดความขัดแย้งระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับประชาชน ได้ร้อยละ 16.0 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคุณแบบขั้นตอนของการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ส่งผลต่อการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในการลดความขัดแย้งระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับประชาชน

การสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ได้รับการคัดเลือกเชิงสมการ	B	Std.Error	Beta	t	Sig.
ด้านบุคคล (FSF 1)	0.284	0.025	0.388	11.316	0.000
ด้านองค์กร (FSF 3)	0.317	0.020	0.496	15.926	0.000
ด้านการปฏิสัมพันธ์ (FSF 2)	0.138	0.020	0.160	6.983	0.000
ค่าคงที่ (Constant)	0.933	0.072		12.874	0.000

Multiple R = .931[e], R^2 = .868, Adjusted R^2 = .867, Std. Error = .213, F = 812.356, P = .000
**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2. หลักสาราณียธรรม 6 ที่ส่งผลต่อการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในการลดความขัดแย้งระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับประชาชน มี 5 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงว่า หลักสาราณียธรรม 6 สามารถร่วมทำนายการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในการลดความขัดแย้งระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับประชาชน ได้ร้อยละ 85.2 และพบว่า ด้านเมตตากายกรรม การประพฤติดีต่อกัน สามารถร่วมทำนายการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในการลดความขัดแย้งระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับประชาชน ได้ร้อยละ 33.5 ด้านเมตตามโนกรรม การคิดดี ทำดี มีความรักความปรารถนาดีต่อกัน สามารถร่วมทำนายการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในการลดความขัดแย้งระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับประชาชน ได้ร้อยละ 17.1 ด้านสีลสามัญญตา การปฏิบัติตนตามระเบียบแบบแผน สามารถร่วมทำนายการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในการลดความขัดแย้งระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับประชาชน ได้ร้อยละ 18.3 ด้านเมตตาวจีกรรม การสื่อสารด้วยวจีสุจริต สามารถร่วมทำนายการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในการลดความขัดแย้งระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับประชาชน ได้ร้อยละ 16.2 และด้านสาธารณโภคี การแบ่งผลประโยชน์ที่ได้มาอย่างเท่าเทียม สามารถร่วมทำนายการสื่อสารของ

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในการลดความขัดแย้งระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับประชาชน ได้ร้อยละ 11.1 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคุณแบบขั้นตอนของหลักสาราณียธรรม 6 ที่ส่งผลต่อการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในการลดความขัดแย้งระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับประชาชน

หลักสาราณียธรรม 6 ที่ได้รับคัดเลือกเชิงสมการ	B	Std.Error	Beta	t	Sig.
ด้านเมตตากายกรรม การประพฤติดีต่อกัน (DM 1)	0.245	0.036	0.335	6.802	0.000
ด้านเมตตามโนกรรม การคิดดี ทำดี มีความรักความปรารถนาดีต่อกัน (DM 3)	0.130	0.049	0.171	2.661	0.008
ด้านสีลสามัญญตา การปฏิบัติตนตามระเบียบแบบแผน (DM 5)	0.123	0.044	0.183	2.764	0.006
ด้านเมตตาวจีกรรม การสื่อสารด้วยวจีสุจริต (DM 2)	0.138	0.031	0.162	4.444	0.000
ด้านสาธารณโภคี การแบ่งผลประโยชน์ที่ได้มาอย่างเท่าเทียม (DM 4)	0.081	0.035	0.131	2.302	0.022
ค่าคงที่ (Constant)	0.983	0.074		13.347	0.000

Multiple R = .923[e], R^2 = .852, Adjusted R^2 = .850, Std. Error = .226, F = 427.129, P = .000
** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

วัตถุประสงค์ที่ 3 กระบวนการการพัฒนาการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างองค์กรและประชาชน ด้วยหลักสาราณียธรรม 6 พบว่า

เมตตากายกรรม มุ่งเน้นความจริงใจและการประพฤติดีอย่างสม่ำเสมอผ่านพฤติกรรมที่สุภาพและเอาใจใส่ การฝึกอบรมควรเน้นเจตคติควบคู่กับทักษะการสื่อสารในสถานการณ์ต่าง ๆ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีเพื่ออำนวยความสะดวกให้ประชาชน การเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมสะท้อนการยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง

เมตตาวจีกรรม ต้องเริ่มจากระดับนโยบายที่เน้นความสุจริตและไม่บิดเบือนข้อมูล พร้อมจัดทำคู่มือการสื่อสารและฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ในด้านการใช้ถ้อยคำที่สงบ สุภาพ และเหมาะสมกับสถานการณ์ โดยเฉพาะในภาวะวิกฤต การใช้ภาษาที่เรียบง่ายและเป็นมิตรจะช่วยลดระยะห่างและแรงต้านจากประชาชน

เมตตามโนกรรม ต้องเริ่มจากการปลูกฝังแนวคิดและค่านิยมที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง เพื่อเสริมสร้างเจตคติที่ดีภายในจิตใจเจ้าหน้าที่ทุกระดับ โครงสร้างองค์กรควรเอื้อต่อการคิดดีและทำดี เช่น การออกแบบบริการที่เป็นมิตรและลดความยุ่งยาก พร้อมทั้งเน้นการประเมินผลจากความพึงพอใจของประชาชนมากกว่าผลงานเชิงปริมาณ

สาธารณโภคี ควรเริ่มจากความโปร่งใสด้านการบริหารงบประมาณและทรัพยากรสาธารณะ โดยเปิดเผยข้อมูลให้ประชาชนเข้าถึงและตรวจสอบได้ การอธิบายถึงผลประโยชน์ร่วมที่ประชาชนได้รับจากการดำเนินงานของตำรวจจะช่วยสร้างความรู้สึกมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง พร้อมทั้งเน้นการปฏิบัติงานอย่างเท่าเทียม

สีลสามัญญตา ควรมุ่งเน้นการปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างสม่ำเสมอโดยไม่มีข้อยกเว้น พร้อมจัดทำแนวปฏิบัติที่ชัดเจนและเปิดเผยสิทธิของประชาชนอย่างโปร่งใส เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและลดความสับสน การใช้กลไกตรวจสอบภายในและเทคโนโลยี เช่น กล้องติดตัวเจ้าหน้าที่ จะช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือ

ทิฏฐิสามัญญตา ควรเริ่มจากการสร้างพื้นที่ปลอดภัยสำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเท่าเทียม โดยเปิดเวทีเสวนาและช่องทางสื่อสารสองทางที่เข้าถึงง่าย เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน ตำรวจต้องสื่อสารด้วยความโปร่งใส ใช้ภาษาที่เน้นความร่วมมือ และนำความคิดเห็นของประชาชนไปปรับใช้อย่างเป็นรูปธรรม

Figure 1: The Communication Development Process of the Royal Thai Police to Reduce Conflicts Between the Organization and the Public through the Six Principles of Saraniyadhamma

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างองค์กรกับประชาชนด้วยหลักสาราณียธรรม 6” คือ การพัฒนาการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างองค์กรกับประชาชนด้วยหลักสาราณียธรรม 6 คือ (องค์ประกอบของความขัดแย้ง + หลักสาราณียธรรม 6) = ลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างองค์กรกับประชาชน ดังต่อไปนี้

องค์ประกอบของความขัดแย้ง

องค์ประกอบของความขัดแย้ง ประกอบด้วย (1) บุคคล (2) การปฏิสัมพันธ์ (3) องค์กร

หลักสาราณียธรรม 6

หลักสาราณียธรรม 6 เป็นหลักธรรมแห่งการอาศัยอยู่ร่วมกัน ประกอบด้วย 1) เมตตากายกรรม การประพฤติดีต่อกัน 2) เมตตาวจีกรรม การสื่อสารด้วยวาจาที่สุจริต 3) เมตตามโนกรรม การคิดดี ทำดี มีความรักความปรารถนาดีต่อกัน 4) สาธารณโภคี การแบ่งผลประโยชน์ที่ได้มาอย่างเท่าเทียมกัน 5) สีลสามัญญตา การปฏิบัติตนตามระเบียบแบบแผน 6) ทิฏฐิสามัญญตา มีความคิดเห็นไปในทางเดียวกัน

นำไปสู่การลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างองค์กรกับประชาชน

การสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ จึงเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความเข้าในที่ดีระหว่างองค์กรของสำนักงานตำรวจและประชาชนให้สามารถพัฒนาความเข้าในในการสื่อสารที่ดีทั้งสำนักงานตำรวจแห่งชาติและประชาชน เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างองค์กรกับประชาชน ได้แก่ ปรับรูปแบบให้ดี เลือกวิธีเข้าถึง สร้างผลลัพธ์ให้เข้าใจ ใช้แนวคิดคลี่คลายปัญหา และแก้ไขพัฒนาอุปสรรคมุ่งสู่สามัคคี ดังแผนภาพต่อไปนี้

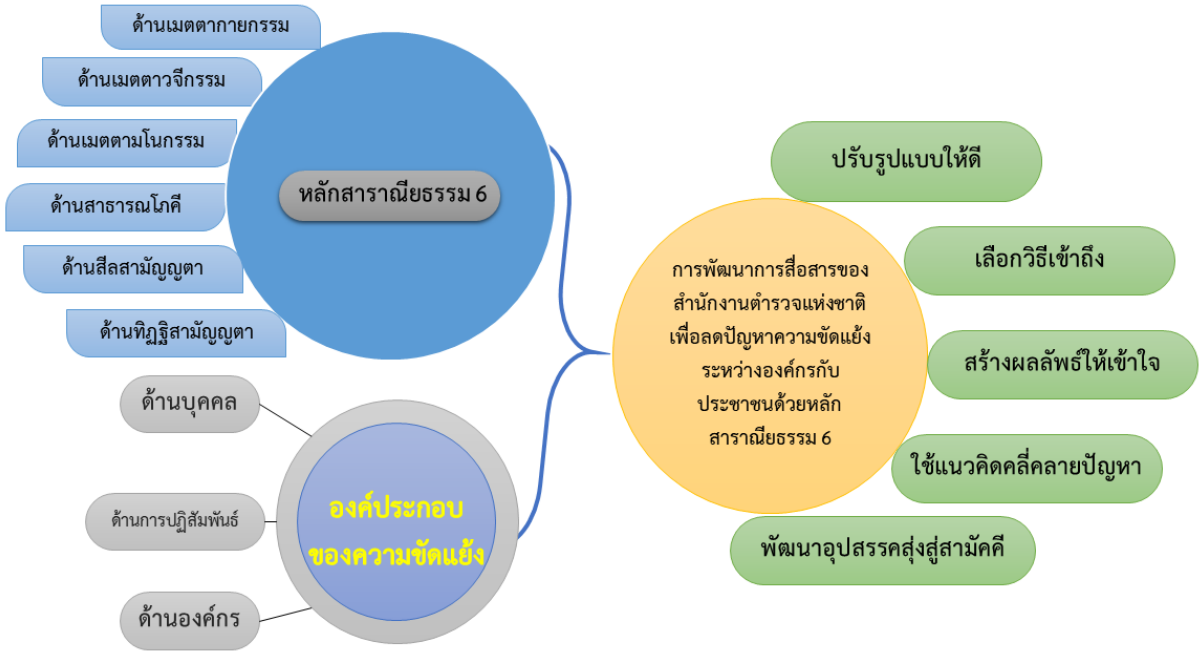

Figure 2: The New Body of Knowledge

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การสื่อสารที่ใช้แก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับประชาชน โดยรวมและรายด้าน 4 ด้าน คือ ด้านรูปแบบของการสื่อสาร ด้านวิธีการในการสื่อสาร ด้านผลลัพธ์จากการสื่อสาร ด้านปัญหาจากการสื่อสาร อยู่ในระดับมาก และการสื่อสารที่ใช้แก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับประชาชน อีก 1 ด้าน คือ ด้านอุปสรรคในการสื่อสาร อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เพราะการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติอาจจะมีรูปแบบ และมีวิธีการหลากหลายช่องทางในการสื่อสาร รวมทั้งมีสื่อการนำเสนอที่มีความชัดเจน ซึ่งทำให้ได้ผลลัพธ์ที่มีความชัดเจนในสายตาของประชาชน ต่อการสื่อสารโดยใช้สื่อออนไลน์ให้ได้รับข้อมูลที่มีความรวดเร็ว แต่การสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติล้วนมีอุปสรรคในบางครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sirinupong, Mai-on, and

Maneeniam (2017) ได้วิจัยเรื่อง “กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างเสริมสันติของผู้นาทางสังคมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้” ผลการวิจัยพบว่า ด้านกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างเสริมสันติของผู้นาทางสังคมใน 3 จังหวัดชายแดน ภาคใต้ พบว่าทั้งผู้นำชาวไทยพุทธและมุสลิมต่างก็มีแนวคิดในการสื่อสารระหว่างกันที่อยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจกันและกัน การสื่อสารถึงกันและกันอย่างสร้างสรรค์ การได้นำเอาทัศนคติหรือ ความรู้สึกที่ถูกต้องที่มีต่อกันไปต่อยอดเป็นการปฏิบัติจริงในการอยู่ร่วมกัน การสื่อสารที่อยู่บนฐาน ความเข้าใจภูมิหลังทางวัฒนธรรมของกันและกันสิ่งเหล่านี้ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติในการลดความขัดแย้งระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับประชาชน

1. องค์ประกอบของความขัดแย้ง ส่งผลต่อการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในการลดความขัดแย้งระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับประชาชน มี 3 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงว่า องค์ประกอบของความขัดแย้ง สามารถร่วมทำนายการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในการลดความขัดแย้งระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับประชาชน ได้ร้อยละ 86.8 ทั้งนี้เป็นเพราะ ความขัดแย้งในสำนักงานตำรวจแห่งชาติอาจเกิดขึ้นในหลากหลาย องค์ประกอบทั้งบุคคล การปฏิสัมพันธ์ และอาจเกิดความขัดแย้งในองค์กรส่วนใหญ่ เพราะความเห็นต่างในการสื่อสาร หรือการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Leekpai (2020) ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการความขัดแย้งของพนักงานองค์กรในจังหวัดตรัง” ผลการวิจัยพบว่า 1) ความขัดแย้งในองค์กรตามความเห็นของพนักงานองค์กรในจังหวัดตรัง ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง และสาเหตุของความขัดแย้งของพนักงานองค์กรในจังหวัดตรัง คือ สาเหตุจากปัจจัยด้านองค์ประกอบส่วนบุคคล สาเหตุจากปัจจัยด้านสภาพองค์การ และสาเหตุจากปัจจัยด้านปฏิสัมพันธ์ในการทำงาน

2. หลักสาราณียธรรม 6 ส่งผลต่อการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในการลดความขัดแย้งระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับประชาชน มี 5 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงว่า หลักสาราณียธรรม 6 สามารถร่วมทำนายการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในการลดความขัดแย้งระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับประชาชน ได้ร้อยละ 85.2 ทั้งนี้เป็นเพราะ การสื่อสารเป็นส่วนสำคัญในการอาศัย หรือการระลึกถึงกัน ทั้งการประพฤติดีต่อกัน การสื่อสารด้วยความสุภาพเรียบร้อย การมีความปรารถนาดีต่อกัน การได้รับประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน การมีระเบียบที่ดี และมีแนวคิดที่ตรงกัน อาจทำให้เกิดการสื่อสารที่ดีขึ้นในการลดความขัดแย้งระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Titasuko (2022) ได้วิจัยเรื่อง “การนำหลักสาราณียธรรม 6 ไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลร่อนพิบูลย์ อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการส่งเสริมการนำหลักสาราณียธรรม 6 ไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากร เทศบาลตำบลร่อนพิบูลย์ ทั้งด้านเมตตากายกรรม ด้านเมตตาวจีกรรม ด้านเมตตามโนกรรม ด้านสาธารณโภคี ด้านสีลสามัญญตา และด้านทิฏฐิสามัญญตา สามารถปฏิบัติงานร่วมกันอย่างมีความสุข

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 กระบวนการการพัฒนาการสื่อสาร และการเสริมสร้างภาพลักษณ์ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างองค์กรและประชาชน ด้วยหลักสาราณียธรรม 6 พบว่า

เมตตากายกรรม มุ่งเน้นความจริงใจและการประพฤติดีอย่างสม่ำเสมอผ่านพฤติกรรมที่สุภาพและเอาใจใส่ การฝึกอบรมควรเน้นเจตคติควบคู่กับทักษะการสื่อสารในสถานการณ์ต่าง ๆ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีเพื่ออำนวยความสะดวกให้ประชาชน การเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมสะท้อนการยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง ทั้งนี้เป็นเพราะการสื่อสารที่ดีจำเป็นต้องมีการแสดงออกทางการ มีความประพฤติที่แสดงให้เห็นถึงความจริงใจ

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Titasuko (2022) ได้วิจัยเรื่อง “การนำหลักสาราณียธรรม 6 ไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลร่อนพิบูลย์ อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช” โดยทั้งสองงานวิจัยต่างชี้ไปในทิศทางเดียวกันว่า การสื่อสารที่มีคุณภาพไม่ได้จำกัดเพียงทักษะเชิงเทคนิค แต่ต้องประกอบด้วยความจริงใจและการปฏิบัติที่สุภาพอ่อนโยน เพื่อสร้างความไว้วางใจและความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชน ดังนั้น เอกสารงานวิจัยที่นำมาสนับสนุนจึงตอกย้ำว่าการบูรณาการเมตตากายกรรมเข้ากับพฤติกรรมการสื่อสารเชิงบริการสาธารณะ เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยลดความขัดแย้งและยกระดับการยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางได้อย่างแท้จริง

เมตตาวจีกรรม ต้องเริ่มจากระดับนโยบายที่เน้นความสุจริตและไม่บิดเบือนข้อมูล พร้อมจัดทำคู่มือการสื่อสารและฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ในด้านการใช้ถ้อยคำที่สงบ สุภาพ และเหมาะสมกับสถานการณ์ โดยเฉพาะในภาวะวิกฤต การใช้ภาษาที่เรียบง่ายและเป็นมิตรจะช่วยลดระยะห่างและแรงต้านจากประชาชน ทั้งนี้เป็นเพราะการสื่อสารเพื่อให้ประชาชนเกิดความเข้าใจ และลดความขัดแย้งในสิ่งที่ดีที่สุดเมื่อเกิดปัญหา คือ การสื่อสารด้วยวาจาที่สุภาพ พูดในสิ่งที่ทำให้เกิดความสบายใจ ไม่สร้างปัญหาใด ๆ ในขณะที่ประชาชนกำลังมีความทุกข์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phra Saranyakamon Bhattamangkaro (Chanaboon) (2021) ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย” โดยทั้งสองงานวิจัยนี้ จึงตอกย้ำแนวคิดร่วมกันว่า การสื่อสารด้วยวาจาที่สุภาพและจริงใจไม่เพียงช่วยคลี่คลายความขัดแย้งในช่วงที่ประชาชนมีความทุกข์ แต่ยังเป็นเครื่องมือเชิงโครงสร้างที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นระหว่างองค์กรและประชาชนอย่างยั่งยืน

เมตตามโนกรรม ต้องเริ่มจากการปลูกฝังแนวคิดและค่านิยมที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง เพื่อเสริมสร้างเจตคติที่ดีภายในจิตใจเจ้าหน้าที่ทุกระดับ โครงสร้างองค์กรควรเอื้อต่อการคิดดีและทำดี เช่น การออกแบบบริการที่เป็นมิตรและลดความยุ่งยาก พร้อมทั้งเน้นการประเมินผลจากความพึงพอใจของประชาชนมากกว่าผลงานเชิงปริมาณ ทั้งนี้เป็นเพราะ การสื่อสารที่สำคัญจำเป็นจะต้องมีความเอื้ออาทร หรือมีความปรารถนาดีต่อผู้ที่สื่อสารด้วย ไม่ใช้อารมณ์ในการสื่อสาร ควรมีความเป็นกลางเพื่อให้ผู้ที่สื่อสารมีความมั่นใจ ว่าจะได้รับการแก้ไขในปัญหานั้น โดยไม่พบปัญหาใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Aroondechachai (2016) ได้วิจัยเรื่อง “สถานีสาราณียธรรม : พื้นที่บ่มเพาะความรู้ชุมชน กรณีศึกษาชุมชนบ้านแฮด ตำบลบ้านแฮด อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น” ซึ่งทั้งสองงานวิจัยต่างสะท้อนในทิศทางเดียวกันว่า การพัฒนาองค์กรหรือชุมชนให้เข้มแข็งจำเป็นต้องเริ่มจากการพัฒนา “จิตใจ” ให้มีความเมตตาและเอื้ออาทรเป็นพื้นฐาน ซึ่งจะนำไปสู่การสื่อสารและการบริการที่โปร่งใส เป็นกลาง และสร้างความมั่นใจแก่ประชาชนว่าได้รับการแก้ไขปัญหาอย่างจริงใจโดยไม่ซ้ำเติมปัญหาใหม่ ดังนั้น เอกสารสนับสนุนนี้จึงช่วยยืนยันว่าเมตตามโนกรรมมิได้เป็นเพียงคุณธรรมส่วนบุคคล แต่เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้การสื่อสารเชิงสถาบันเกิดความไว้วางใจและความยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

สาธารณโภคี ควรเริ่มจากความโปร่งใสด้านการบริหารงบประมาณและทรัพยากรสาธารณะ โดยเปิดเผยข้อมูลให้ประชาชนเข้าถึงและตรวจสอบได้ การอธิบายถึงผลประโยชน์ร่วมที่ประชาชนได้รับจากการดำเนินงานของตำรวจจะช่วยสร้างความรู้สึกมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง พร้อมทั้งเน้นการปฏิบัติงานอย่างเท่าเทียม ทั้งนี้เป็นเพราะ การที่ตำรวจจะมีการปฏิบัติหน้าที่สิ่งสำคัญ คือ ความโปร่งใสในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการเข้าถึงและตรวจสอบ เพราะประชาชนนั้นคือผู้เสียภาษี ควรได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียม อย่างเสมอภาค ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Khumphala, and Thinsandee (2023) ได้วิจัยเรื่อง “แนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด” โดยทั้งสองงานวิจัยต่างชี้ไปในทิศทางเดียวกันว่า การสร้างความโปร่งใสและ

ความเสมอภาคในการบริหาร ไม่ว่าจะในเชิงงบประมาณ ทรัพยากร หรือบุคลากร ล้วนเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความไว้วางใจและการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเฉพาะประชาชนที่เป็นผู้เสียภาษีและควรได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาค

สีลสามัญญตา ควรมุ่งเน้นการปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างสม่ำเสมอโดยไม่มีข้อยกเว้น พร้อมจัดทำแนวปฏิบัติที่ชัดเจนและเปิดเผยสิทธิของประชาชนอย่างโปร่งใส เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและลดความสับสน การใช้กลไกตรวจสอบภายในและเทคโนโลยี เช่น กล้องติดตัวเจ้าหน้าที่ จะช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือ ทั้งนี้เป็นเพราะในการที่ตำรวจจะสื่อสารกับประชาชนได้นั้น ส่วนสำคัญ คือ การมีกฎหมาย ที่มีความเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งในการปฏิบัติหน้าที่จำเป็นต้องมีหลักฐาน เพื่อให้อยู่ในระเบียบรวมถึงการมีแบบแผนที่ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Siriwuttano, (2022) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมศรีจันทร์วิทยา แผนกสามัญศึกษา” ซึ่งทั้งสองงานวิจัยต่างเน้นแนวคิดร่วมกันว่า การสร้างความน่าเชื่อถือและการลดความสับสนในองค์กรจำเป็นต้องมี “แบบแผนที่ชัดเจน” และการปฏิบัติที่สม่ำเสมอ ไม่เลือกปฏิบัติ เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นรากฐานของความเชื่อมั่นจากประชาชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และทำให้การสื่อสารขององค์กรมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ทิฏฐิสามัญญตา ควรเริ่มจากการสร้างพื้นที่ปลอดภัยสำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเท่าเทียม โดยเปิดเวทีเสวนาและช่องทางสื่อสารสองทางที่เข้าถึงง่าย เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน ตำรวจต้องสื่อสารด้วยความโปร่งใส ใช้ภาษาที่เน้นความร่วมมือ และนำความคิดเห็นของประชาชนไปปรับใช้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้เป็นเพราะ การสื่อสารเพื่อลดปัญหาความขัดแย้งนั้น จำเป็นต้องมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ทั้งแนวคิด ทัศนคติ ต่อการสื่อสารที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Aroondechachai (2016) ได้วิจัยเรื่อง “สถานีสาราณียธรรม : พื้นที่บ่มเพาะความรู้ชุมชน กรณีศึกษาชุมชนบ้านแฮด ตำบลบ้านแฮด อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น” โดยทั้งสองงานวิจัยจึงสะท้อนทิศทางเดียวกันว่า การแก้ไขความขัดแย้งจำเป็นต้องตั้งอยู่บนฐานของการเปิดพื้นที่ให้ทุกฝ่ายได้แสดงความเห็นและรับฟังซึ่งกันและกันอย่างแท้จริง ซึ่งไม่เพียงช่วยสร้างความเข้าใจร่วม แต่ยังทำให้เกิดความไว้วางใจและความร่วมมือระหว่างองค์กรกับประชาชนในระยะยาว

สรุป

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการสื่อสารเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับประชาชน โดยรวมและใน 4 ด้านหลัก ได้แก่ รูปแบบ วิธีการ ผลลัพธ์ และปัญหาการสื่อสาร อยู่ในระดับมาก ขณะที่อุปสรรคการสื่อสารอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ องค์ประกอบของความขัดแย้ง 3 ด้าน ได้แก่ บุคคล องค์กร และการปฏิสัมพันธ์ สามารถร่วมทำนายการสื่อสารได้ร้อยละ 86.8 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ในขณะเดียวกันหลักสาราณียธรรม 6 ได้แก่ เมตตากายกรรม เมตตามโนกรรม สีลสามัญญตา เมตตาวจีกรรม สาธารณโภคี และทิฏฐิสามัญญตา มีผลต่อการสื่อสารใน 5 ด้านสำคัญ และสามารถร่วมทำนายได้ร้อยละ 85.2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยแนวทางพัฒนาการสื่อสารที่เหมาะสมคือการประพฤติดีและจริงใจ การใช้วาจาสุภาพ การคิดดีทำดี การบริหารจัดการที่โปร่งใส การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ และการสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน ซึ่งสรุปได้ว่าการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ช่วยทำให้การสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีความโปร่งใส เท่าเทียม และสร้างความไว้วางใจระหว่างองค์กรกับประชาชน นำไปสู่การลดความขัดแย้งอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควรพัฒนาและจัดอบรมเจ้าหน้าที่ตำรวจด้านการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง

1.2 สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควรกำหนดแนวทางหรือคู่มือการสื่อสารกับประชาชนที่ชัดเจนและเป็นระบบ

1.3 สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควรจัดตั้งหรือพัฒนาหน่วยงานเฉพาะด้านการสื่อสารกับประชาชนในระดับองค์กร

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการพัฒนารูปแบบการสื่อสารที่ใช้ในสถานการณ์เฉพาะทาง เช่น สถานการณ์วิกฤติหรือเหตุฉุกเฉิน เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพกับการสื่อสารทั่วไป

2.2 ควรขยายกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมทุกภูมิภาคของประเทศเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับความแตกต่างของบริบทพื้นที่ และวัฒนธรรมการสื่อสารในแต่ละภาค

2.3 ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจกับระดับความไว้วางใจของประชาชนโดยใช้เครื่องมือวัดด้านจิตวิทยาสังคมหรือพฤติกรรมผู้บริโภค

References

Aroondechachai, S. (2016). *Saraneeyathamma Community-Based Learning Center: A Case Study of Ban Haed Community, Ban Haed Sub-District, Ban Haed District, Khon Kaen Province*. (Doctoral Dissertation). Rajabhat Mahasarakham University. Maha Sarakham.

Bangkok Metropolitan Administration. (2023). *Statistical Report on Population in the Bangkok Metropolitan Area, B.E. 2566 (2023)*. Bangkok: Office of City Planning and Urban Development.

Bertelsmann Stiftung. (2024). *BTI Transformation Index 2024: Thailand Country Report*. Retrieved February 23, 2025, from https://bti-project.org/en/reports/country-report/THA

Chuenkerdlarp, C., Treesarn, K., & Pholmat, P. (2024). Communication Ethics in Presenting Media for Performance in the Digital Age. *Journal of Local Management and Development Pibulsongkram Rajabhat University*, 4(2), 46-53.

Global Democracy Coalition. (2024). *State-Sponsored Online Disinformation: Impact on Electoral Integrity in Thailand*. Retrieved March 12, 2025, from https://globaldemocracycoalition.org/library/state-sponsored-online-disinformation-impact-on-electoral-integrity-in-thailand/

ICT Police. (2024). *Authority*. Retrieved November 17, 2024, from https://www.royalthaipolice.go.th/authority.php

Julnil, S. (2019). The Conflict Management of Police. *Journal of Roi Kaensarn Academic*, 4(1), 46-62.

Khumphala, P., Thinsandee, T. (2023). Guidelines for Personnel Management Based on Saranee Dharma Six for School Administrators Under Roi Et Provincial Administrative Organization. *MBU Roi Et Journal of Global Education Review*, 3(3), 27-36.

Leekpai, P. (2020), Conflict Management of an Organization's Employees in Trang Province, *Journal of Humanities and Social Sciences Mahasarakham University*, 39(2), 74-88.

OPDC. (2024). *The Bureaucracy 4.0 System Adheres to the Principles of Good Governance for the Well-Being of the People. Retrieved November 17, 2024,* from https://www.m-society.go.th/ewtadmin/ewt/mso_web/article_attach/20139/20962.pdf

Phra Saranyakamon Bhattamangkaro (Chanaboon). (2021). *An Application of 6 for the Sangha's Activity Administration of Photak District, Nongkhai Province*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

Royal Thai Police. (2025). *Operations Manual of the Civil Registration Division for the Fiscal Year 2025*. Bangkok: Civil Registration Division, Royal Thai Police.

Sirinupong, J., Mai-on, S., & Maneeniam, U. (2017). *Communication Process for Reinforcement Peace of Social Leader in Thailand's Three Southern Border Provinces*. (Research Report). Ayutthaya: Buddhist Research Institute of MCU.

Siriwuttano, P. (2022). School Administration According to Saraneyadhamma 6 of Phrariyatidhamma Srichanwittaya School, Department of General Education. *Integrated Social Science Journal*, 2(5), 25-32.

Somdet Phra Buddhaghosacariya (P.A. Payutto). (2021). *Phutthasatthasapphaphotchananukrom Chabap Pramuantham (Dictionary of Buddhist Doctrinal Terms)*. (43rd ed.). Bangkok: Sahadhammika.

Titasuko, P. (2022). An Application of Saraniya Dhamma in Work Performance of Personel in Tambol Ronpibun Municipality, Ronpibun District, Nakhon Si Thammarat Province. *Journal of NakhonRatchasima College*, 12(1), 110-121.

United Nations, Department of Economic and Social Affairs (DESA). (2025). *World Social Report 2025: A New Policy Consensus to Accelerate Social Progress*. Retrieved March 8, 2025, from https://desapublications.un.org/sites/default/files/publications/2025-04/250422%20BLS25022%20UDS%20UN%20World%20Social%20Report%20WEB.pdf

United Nations, Development Programme (UNDP). (2023). *Thailand PVE Survey Report 2023*. Retrieved February 23, 2025, from https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-06/undp_pve_annual_report_2022_0.pdf

World Economic Forum. (2025). *Global Risks Report 2025*. Retrieved March 12, 2025, from https://www.weforum.org/publications/global-risks-report-2025/

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูปฐมวัยเพื่อพัฒนากระบวนการทางภาษาไทยและสติปัญญาของเด็ก ด้วยกระบวนการโค้ชและระบบพี่เลี้ยง*

The Development of an Early Childhood Teacher Training Curriculum to Enhance Thai Language and Cognitive Processes in Children through Coaching and Mentoring Systems

[1]รัชนีบูรณ์ เนตรภักดี และ อรรถพงษ์ ผิวเหลือง

[1]Radchaneeboon Neadpuckdee and Atthaphong Phiwhlaung

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

Mahamakut Buddhist University, Isan Campus, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: pimradcahnee@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการทางภาษาไทยและสติปัญญาของเด็กด้วยกระบวนการโค้ชและระบบพี่เลี้ยง 2) ออกแบบและพัฒนาหลักสูตรอบรมครูปฐมวัย 3) นำหลักสูตรไปใช้ และ 4) ประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร โดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (R&D) 4 ขั้น ดังนี้ ขั้นที่ 1 (1) เครื่องมือ แบบวิเคราะห์เอกสาร มีความตรงเชิงเนื้อหา ระดับมากที่สุด (2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ผู้ทรงคุณวุฒิ 9 รูป/คน, ครูและอาจารย์ 14 คน เครื่องมือ แบบสัมภาษณ์ มีความตรงเชิงเนื้อหา ระดับมาก (3) ครูและผู้ที่เกี่ยวข้อง 20 คน เครื่องมือ แบบสอบถาม ค่า IOC ≥ .50 ขั้นที่ 2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล 1) ผู้เชี่ยวชาญ 5 รูป/คน เครื่องมือ แบบประเมินความสอดคล้อง มีความตรงเชิงเนื้อหา ระดับมาก, แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร มีความตรงเชิงเนื้อหา ระดับมาก 2) ทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม 1 วัน (2 หน่วยการเรียนรู้) ให้ครูปฐมวัย 10 คนและสัมภาษณ์หลังการอบรม ขั้นที่ 3 1) นำหลักสูตรไปอบรม 2 วัน (4 หน่วยการเรียนรู้) ให้ครูปฐมวัย 18 คน เครื่องมือ แบบวัดความรู้ ค่า IOC = 30 ข้อ, ค่าความยาก (p), ค่าอำนาจจำแนก (r), α = 0.92, แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ มีความตรงเชิงเนื้อหา ระดับมาก, แบบประเมินการจัดการเรียนรู้ มีความตรงเชิงเนื้อหา ระดับมาก 2) กลุ่มอาสาสมัคร นักเรียนปฐมวัย 120 คน เครื่องมือ แบบประเมินกระบวนการทางภาษา มีความตรงเชิงเนื้อหา ระดับมากที่สุด, แบบประเมินกระบวนการทางสติปัญญา มีความตรงเชิงเนื้อหา ระดับมาก ขั้นที่ 4 กลุ่มอาสาสมัคร 1) ครูปฐมวัย 6 คน, ผู้ปกครอง 31 คน เครื่องมือ แบบสอบถามความคิดเห็น ค่า IOC ≥ 0.50 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ผู้ทรงคุณวุฒิ 9 รูป/คน เครื่องมือ แบบรับรองหลักสูตร มีความตรงเชิงเนื้อหา ระดับมากที่สุด

ผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ปัจจุบันมีความต้องการพัฒนาหลักสูตร ฝึกอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่ 2 พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมฉบับร่าง มีความสอดคล้องในภาพรวม ระดับมาก และหลักสูตรฝึกอบรมฉบับร่างมีความเหมาะสมในภาพรวม ระดับมาก ข้อที่ 3 พบว่า ครูปฐมวัยมีความรู้ความเข้าใจหลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ความสามารถในการเขียนแผนการ

*Received July 25, 2025; Revised August 26, 2025; Accepted September 5, 2025

เรียนรู้ ระดับมาก ความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้ ระดับมากที่สุด และผลการประเมินกระบวนการทางภาษาไทยและสติปัญญาของเด็ก มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ข้อที่ 4 พบว่า หลังการอบรมมีความพึงพอใจในต่อหลักสูตร ระดับมากที่สุด ด้านกระบวนการโค้ช ระดับมากที่สุด ผลการรับรองหลักสูตร ให้ผลรับรองหลักสูตร

คำสำคัญ: หลักสูตรฝึกอบรม; เด็กปฐมวัย; ภาษาไทย; สติปัญญา; การโค้ช

Abstract

This research article consisted of the following objectives: 1) to examine the current conditions and needs regarding instructional management for developing Thai language and cognitive processes in children through coaching and mentoring systems; 2) to design and develop an early childhood teacher training curriculum; 3) to implement the developed early childhood teacher training curriculum; and 4) to evaluate and revise the early childhood teacher training curriculum. The study employed a four-stage research and development (R&D) process. **Stage 1** involved: 1) a document analysis instrument with the highest level of content validity, using data from 9 experts and 14 teachers/lecturers; the interview form demonstrated high content validity; 2) 20 early childhood teachers and related personnel; and 3) a questionnaire with IOC ≥ .50. **Stage 2** included: 1) 5 experts evaluating the curriculum using a content validity instrument and a curriculum propriety assessment form, both showing high content validity; and 2) a one-day pilot training (2 learning units) with 10 early childhood teachers followed by post-training interviews. **Stage 3** consisted of implementing the two-day curriculum (4 learning units) with 18 early childhood teachers. Instruments included a knowledge test (IOC for 30 items, item difficulty index (p), discriminant index (r), α = .92), a lesson-plan evaluation form with high content validity, and a learning-management evaluation form with high content validity. Additionally, 120 preschool students participated as volunteers, using language-process and cognitive-process assessment tools with the highest and high content validity, respectively. **Stage 4** involved volunteer groups including 6 early childhood teachers and 31 parents using a questionnaire (IOC ≥ .50), and 9 experts evaluating the curriculum through a certification form with the highest level of content validity.

The results showed that, regarding Objective 1, there was the highest level of need for developing a teacher-training curriculum. For Objective 2, the draft curriculum demonstrated a high level of overall coherence and a high level of overall propriety. Regarding Objective 3, early childhood teachers' post-training knowledge and understanding were significantly higher than their pre-training levels ($p < .05$), their ability to write lesson plans was at a high level, their learning-management competence was at the highest level, and children showed statistically significant improvements ($p < .05$) in Thai language and cognitive processes. For Objective 4, participants expressed the highest level of satisfaction with the curriculum and the coaching process, and the curriculum received full certification from experts.

Keywords: Training Curriculum; Early Childhood Children; Thai Language; Intellectual; Coaching

บทนำ

การพัฒนาเด็กปฐมวัยถือเป็นรากฐานสำคัญของการศึกษา เนื่องจากช่วงวัย 0-6 ปี เป็นช่วงที่สมองมีการเจริญเติบโตและพัฒนาการรวดเร็วที่สุด โดยเฉพาะด้านภาษาและสติปัญญา ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการคิดเชิงเหตุผล การแก้ปัญหา และการเรียนรู้ขั้นสูงในระดับต่อไป (Piaget, 1963; Shonkoff and Phillips, 2000) หากเด็กได้รับการส่งเสริมที่เหมาะสมตั้งแต่ปฐมวัย จะช่วยสร้างศักยภาพทางการเรียนรู้และทักษะชีวิตได้อย่างเต็มที่ ภายใต้นโยบายด้านการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 (Ministry of Education, 2017) ซึ่งมุ่งเน้นให้การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี ครอบคลุมพัฒนาการด้านภาษา ความคิดสร้างสรรค์ และการเรียนรู้ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตาม จากรายงานของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย พบว่า ครอบครัวยังขาดความรู้ที่ถูกต้องในการดูแลเด็กปฐมวัย และกว่า 30% ของเด็กอายุ 2-5 ปี ยังอยู่ในศูนย์เด็กเล็กที่ไม่ได้มาตรฐาน ขณะที่ Kongsano (2023) ได้ชี้ให้เห็นปัญหาสำคัญของการศึกษาปฐมวัยไทย ได้แก่ การขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการจัดการเรียนรู้ การผลิตและพัฒนาครูที่ยังไม่มีกลไกติดตามและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ และการวัดผลที่ยังเน้นความจำมากกว่าการพัฒนาผู้เรียน ส่งผลให้เด็กปฐมวัยไม่ได้รับการพัฒนาทักษะด้านภาษาและสติปัญญาอย่างเต็มศักยภาพ

ในระดับพื้นที่ พบว่า ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งยังมีข้อจำกัดทั้งด้านบุคลากร สื่อการเรียนรู้ และมาตรฐานการจัดการศึกษา ทำให้การพัฒนาเด็กปฐมวัยยังไม่บรรลุเป้าหมายตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560 งานวิจัยของ Phattarasatjatum (2022) ที่ทดลองใช้กระบวนการโค้ชแบบบูรณาการ 5P Model ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พบว่าสามารถส่งเสริมพัฒนาการของเด็กได้อย่างมีประสิทธิผล ขณะที่งานวิจัยของ Neadpuckdee et al. (2022) เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนาเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่เยาวชนกลุ่มเปราะบาง พบว่าหลักสูตรที่มีระบบและการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องสามารถส่งผลต่อพัฒนาการด้านคุณลักษณะและพฤติกรรมเชิงบวก และยังเสนอให้ขยายผลการพัฒนาไปสู่กลุ่มเด็กปฐมวัย สิ่งเหล่านี้สะท้อนว่า หากมีการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูที่มีการสนับสนุนอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการใช้กระบวนการโค้ชและพี่เลี้ยง จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการยกระดับคุณภาพครูและการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางการพัฒนาครูปฐมวัยอ้างอิงได้จากหลายทฤษฎีและหลักการทางวิชาการ โดย Oliva (1992) เสนอว่าหลักสูตรฝึกอบรมที่มีคุณภาพควรครอบคลุมการวางแผน การนำไปใช้ และการประเมินผลอย่างเป็นระบบ ขณะที่ Piaget (1963) อธิบายว่าพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมผ่านกิจกรรมการเล่นและการสำรวจ ส่วน Vygotsky (1978) เน้นบทบาทของผู้รู้หรือผู้ชี้แนะที่ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ใน “เขตพัฒนาการใกล้เคียง” ซึ่งมีความสอดคล้องกับการใช้โค้ชและระบบพี่เลี้ยงในการพัฒนาครู นอกจากนี้ แนวคิดเรื่องทักษะในศตวรรษที่ 21 (Trilling and Fadel, 2009) ยังเน้นการพัฒนาทักษะภาษา การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการสื่อสาร ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการปลูกฝังตั้งแต่ระดับปฐมวัย ดังนั้น การพัฒนาครูด้วย กระบวนการโค้ช (Coaching) และ ระบบพี่เลี้ยง (Mentoring) จึงเป็นแนวทางที่ช่วยให้ครูได้รับการสนับสนุนเชิงวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้จริง และส่งเสริมคุณภาพการเรียนรู้ของเด็กอย่างยั่งยืน

จากสภาพปัญหาและข้อจำกัดที่กล่าวมา ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาครูปฐมวัยซึ่งเป็นปัจจัยหลักในการเสริมสร้างพัฒนาการด้านภาษาและสติปัญญาของเด็ก หากครูได้รับการพัฒนาผ่าน

หลักสูตรฝึกอบรมที่บูรณาการกระบวนการโค้ชและระบบพี่เลี้ยง จะช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่เหมาะสม ทำให้ครูสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการและความต้องการของเด็กปฐมวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ แรงจูงใจในการศึกษาครั้งนี้เกิดจากความมุ่งหวังที่จะยกระดับคุณภาพครูปฐมวัยและพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กไทยให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลและความต้องการของสังคมยุคใหม่ ทั้งนี้ ผลการศึกษาจะก่อให้เกิด คุณค่าและประโยชน์ ได้แก่ การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมต้นแบบที่นำไปใช้ได้จริง การเสริมสร้างศักยภาพครูปฐมวัยอย่างต่อเนื่อง การยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ด้านภาษาและสติปัญญาของเด็ก และการมีส่วนสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาปฐมวัยไทยอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และความต้องการในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการทางภาษาไทยและสติปัญญาของเด็กด้วยกระบวนการโค้ชและระบบพี่เลี้ยง

2. เพื่อออกแบบและการพัฒนาหลักสูตฝึกรอบรมครูปฐมวัยเพื่อพัฒนากระบวนการทางภาษาไทยและสติปัญญาของเด็กด้วยกระบวนการโค้ชและระบบพี่เลี้ยง

3. เพื่อนำหลักสูตรฝึกอบรมครูปฐมวัยเพื่อพัฒนากระบวนการทางภาษาไทยและสติปัญญาของเด็กด้วยกระบวนการโค้ชและระบบพี่เลี้ยงไปใช้

4. เพื่อประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรฝึกรอบรมครูปฐมวัยเพื่อพัฒนากระบวนการทางภาษาไทยและสติปัญญาของเด็กด้วยกระบวนการโค้ชและระบบพี่เลี้ยง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีกระบวนการในการวิจัย 4 ขั้นตอน ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ สภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็น (Need Analysis: R_1) เป็นขั้นตอนที่ได้มีการศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม จากนั้นนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อออกแบบและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมต่อไป มีดังนี้

1.1 ศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร ตำรา และงานวิจัยหลักสูตร นอกจากนี้ยังได้ศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร ตำรา หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม โดยศึกษาแนวคิดของ Taba, Tyler, วิชัย วงษ์ใหญ่, สงัด อุทรานันท์ และสิทธิพล อาจอินทร์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการทางภาษาไทยและสติปัญญาของเด็กโดยศึกษาและนำแนวคิดของเพียเจต์ (Piaget Theory) ทฤษฎีคอนสตรัค-ติวิสต์ Constructivist ส่วนการโค้ช (Coach) ได้ศึกษาแนวคิดของ John Whitmore ซึ่งพัฒนาทฤษฎี GROW Model ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในพัฒนาหลักสูตรอบรมครูปฐมวัยเพื่อพัฒนากระบวนการทางภาษาไทยและสติปัญญาของเด็กด้วยกระบวนการโค้ชและระบบพี่เลี้ยง

1.2 ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นข้อมูลมาใช้ในพัฒนาหลักสูตรอบรมครูปฐมวัยเพื่อพัฒนากระบวนการทางภาษาไทยและสติปัญญาของเด็กด้วยกระบวนการโค้ชและระบบพี่เลี้ยง

1) ผลการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 รูป/คน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านภาษาไทย 2 รูป/คน ด้านปฐมวัย 2 คน ด้านหลักสูตร 2 รูป/คน ด้านวิจัย 2 รูป/คน ด้านวัดผลและประเมินผล 1 คน คุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูล คือ เป็นอาจารย์ประจำหลักสูตรหรืออาจารย์ผู้สอนในระดับอุดมศึกษาในสาขาที่เกี่ยวข้องและมีประสบการณ์การสอนไม่น้อยกว่า 1 ปี

2) การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล คือ ครูปฐมวัย 5 คน ครูภาษาไทย 5 คน และอาจารย์ผู้สอนในระดับอุดมศึกษา 4 รูป/คน คุณสมบัติของผู้ให้สัมภาษณ์ กลุ่มที่ 1 ครูผู้สอนในระดับปฐมวัยและครูภาษาไทยที่มีประสบการณ์สอนมาไม่น้อยกว่า 1 ปี กลุ่มที่ 2 คือ อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย การสอนภาษาไทย สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน และมีประสบการณ์การสอนไม่น้อยกว่า 1 ปี

3) สอบถามความคิดเห็นจากครูผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 20 รูป/คน คุณสมบัติของอาสาสมัครผู้ตอบแบบสอบถาม คือ 1. ครู/ครูพี่เลี้ยง ที่สอนในระดับปฐมวัย และมีประสบการณ์การสอนมาไม่น้อยกว่า 1 ปี เป็นอาสาสมัครในงานวิจัยนี้ 2. พ่อ แม่ ผู้ปกครองหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ของนักเรียนชั้นอนุบาลที่เป็นอาสาสมัครในงานวิจัยครั้งนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบวิเคราะห์เอกสาร โครงสร้าง แบบฟอร์มมาตรฐาน (Structured Form) แบ่งเป็นส่วนตามหัวข้อที่ต้องการเก็บข้อมูล ประกอบด้วย ส่วนหัว : ชื่อเอกสาร, ผู้วิจัย, ปีพิมพ์, สถานที่พิมพ์ ส่วนเนื้อหา : ประเภทเอกสาร, สรุปเนื้อหา, ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องจากการประเมินคุณภาพของแบบวิเคราะห์เอกสารที่มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.58, S.D. = 0.05) 2) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) แบ่งเป็นหัวข้อหลัก (Structured Sections) 3 ประเด็น ดังนี้ 1) ความจำเป็นของหลักสูตร 2) แนวทางการพัฒนาหลักสูตร 3) เนื้อหาที่ควรบรรจุในหลักสูตร 4) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.11, S.D. = 0.85) 3) แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความจำเป็นและการพัฒนาหลักสูตร โครงสร้าง แบบประเมินด้วย เป็นมาตราส่วน 5 ระดับ (Likert Scale 1-5) มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ .50 ขึ้นไป จำนวน 17 ข้อ

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบและพัฒนา (Design and Development: D_1) เป็นขั้นตอนที่ได้จากการนำ ผลในขั้นตอนที่ 1 มาออกแบบและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

2.1 พัฒนาหลักสูตรอบรมครูปฐมวัยเพื่อพัฒนากระบวนการทางภาษาไทยและสติปัญญาของเด็กด้วยกระบวนการโค้ชและระบบพี่เลี้ยงฉบับร่าง ซึ่งมีองค์ประกอบของหลักสูตรดังนี้ 1) ความเป็นมาของหลักสูตร 2) หลักการ 3) จุดมุ่งหมาย 4) โครงสร้างเนื้อหา 5) กิจกรรมการฝึกอบรม 6) สื่อและแหล่งการเรียนรู้ 7) การวัดผลและประเมินผล กรอบโครงสร้างของหลักสูตร ได้มาจากการวิเคราะห์สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากแบบวิเคราะห์เอกสาร โดยนำแนวคิดของ Taba, Tyler, วิชัย วงษ์ใหญ่, สงัด อุทรานันท์ และสิทธิพล อาจอินทร์ มาสร้างเป็นหลักสูตรฝึกอบรมฉบับร่าง

2.2 ประเมินความสอดคล้องของหลักสูตรและประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน คือ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษาไทย 1 คน ด้านปฐมวัย 1 คน ด้านวิจัย 1 คน ด้านหลักสูตร 1 คน และด้านวัดประเมินผล 1 คน คุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญ คือ เป็นอาจารย์ประจำหลักสูตรหรืออาจารย์ผู้สอนในระดับอุดมศึกษาในสาขาที่เกี่ยวข้องและมีประสบการณ์การสอนไม่น้อยกว่า 1 ปี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ร่างหลักสูตรอบรมครูปฐมวัยเพื่อพัฒนากระบวนการทางภาษาไทยและสติปัญญาของเด็กด้วยกระบวนการโค้ชและระบบพี่เลี้ยง องค์ประกอบของหลักสูตรดังนี้ 1) ความเป็นมาของหลักสูตร 2) หลักการ 3) จุดมุ่งหมาย 4) โครงสร้างเนื้อหา การอบรมประกอบด้วย ระยะเวลาในการอบรม จำนวน 2 วัน แบ่งออกเป็น 4 หน่วยการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ละ 3 ชั่วโมง ประกอบด้วย หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 โครงสร้างเนื้อหาหลักสูตรฝึกอบรม หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การฝึกปฏิบัติการนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ และหน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การเรียนรู้การใช้แบบวัดและประเมินผล 5) กิจกรรมการฝึกอบรม 6) สื่อและแหล่งการเรียนรู้ 7) การวัดผลและประเมินผล มีผลประเมินความสอดคล้องของหลักสูตร

โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาอยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.35, S.D. = 0.39) และมีผลประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร อยู่ในระดับ มาก ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.38, S.D. = 0.55)

กลุ่มทดลองได้แก่ ครูปฐมวัยที่เป็นครูประจำการและมีประสบการณ์การสอนในระดับปฐมวัยไม่น้อยกว่า 1 ปี จำนวน 10 คนเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ไดแก่ 1) แบบวัดความรู้ มีค่าดัชนีความสอดคล้องเนื้อหา (IOC) ได้ข้อสอบจำนวน 30 ข้อ หาค่าความยากง่าย และค่าอำนาจจำแนกของแบบวัดความรู้ โดยนำไปทดสอบกับครูผู้สอนในระดับปฐมวัย และผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น ด้วยวิธี Lovett มีค่าเท่ากับ 0.92 2) แบบประเมินความสอดคล้องของหลักสูตร มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.35 , S.D. = 0.39) 3) ประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรม มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.38 , S.D. = 0.55) 4) แบบประเมินกระบวนการทางภาษาไทย มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.51 , S.D. = 0.33) 5) แบบประเมินกระบวนการทางสติปัญญา ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.45 , S.D. = 0.61) 5) แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.47 , S.D. = 0.28) 7) แบบประเมินผลการจัดการเรียนรู้ ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.54, S.D. = 0.32)

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร (Implementation: R_2) เป็นการทดลองใช้หลักสูตร ขั้นนี้เป็นการนำหลักสูตรฝึกอบรมไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ถึงกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเข้าร่วมอบรมหลักสูตรอบรมครูปฐมวัยเพื่อพัฒนากระบวนการทางภาษาไทยและสติปัญญาของเด็กด้วยกระบวนการโค้ชและระบบพี่เลี้ยง ผู้วิจัยดำเนินการฝึกอบรมครูปฐมวัยโรงเรียอนุบาลขอนแก่น จำนวน 18 คน ระยะเวลาในการฝึกอบรม 2 วัน ในห้วงระยะเวลาของการอบรมผู้วิจัยใช้กระบวนการโค้ชโดยการให้คำปรึกษาแก้ผู้เข้ารับการอบรม กลุ่มเป้าหมายได้แก่ ครูปฐมวัย จำนวน 18 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) หลักสูตรฝึกอบรมหลักสูตรอบรมครูปฐมวัยเพื่อพัฒนากระบวนการทางภาษาไทยและสติปัญญาของเด็กด้วยกระบวนการโค้ชและระบบพี่เลี้ยง 2) แบบวัดความรู้จำนวน 30 ข้อ 3) แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ 4) แบบประเมินผลการจัดการเรียนรู้ 5) แบบประเมินกระบวนการทางภาษา 6) แบบประเมินกระบวนการทางสติปัญญา

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินและปรับปรุงหลักสูตร (Evaluation: D_2) เป็นขั้นตอนการประเมินและปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรมครูปฐมวัยเพื่อพัฒนากระบวนการทางภาษาไทยและสติปัญญาของเด็กด้วยกระบวนการโค้ชและระบบพี่เลี้ยง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

หลังจากการฝึกอบรมหลักสูตรฝึกอบรมครูปฐมวัยเพื่อพัฒนากระบวนการทางภาษาไทยและสติปัญญาของเด็กด้วยกระบวนการโค้ชและระบบพี่เลี้ยง ผู้วิจัยใช้กระบวนการโค้ช โดยเข้าไปอยู่ในกลุ่มไลน์ของห้องเรียนที่เป็นอาสาสมัคร จำนวน 3 ห้องเรียนและมีการติดตามการนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้อีกจำนวน 3 แผนการจัดการเรียนรู้ ระยะเวลา 3 สัปดาห์ ในประเด็นการนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ รวมถึงการวัดและประเมินผลที่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครูและครูพี่เลี้ยงที่เป็นอาสาสมัคร จำนวน 3 ห้องเรียนรวม 6 คน ผู้ปกครอง จำนวน 31 คน และนักเรียนในชั้นอนุบาลปีที่ 3 จำนวน 120 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) แบบสอบถามความคิดเห็นของครู ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมและกระบวนการโค้ช มี ค่า IOC ตั้งแต่ .50 ขึ้นไป จำนวน 10 ข้อ 2) แบบรับรองหลักสูตรมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.57, S.D. = 0.29)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการทางภาษาไทยและสติปัญญาของเด็กด้วยกระบวนการโค้ชและระบบพี่เลี้ยง ผลการวิจัยดังตาราง

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูปฐมวัย

ประเด็นการศึกษา	ผลการวิเคราะห์
เชิงคุณภาพ: ความต้องการในการพัฒนาหลักสูตร (การนำความรู้ไปพัฒนาวิชาชีพครูและใช้กับเด็ก)	มีความจำเป็นในระดับมากที่สุด
เชิงคุณภาพ: คุณลักษณะของหลักสูตร (โดยเฉพาะองค์ประกอบของหลักสูตร)	มีความจำเป็นในระดับมากที่สุด
เชิงคุณภาพ: เนื้อหาของหลักสูตร (โดยเฉพาะหลักสูตรที่มาจากความต้องการของผู้ใช้)	มีความจำเป็นในระดับมากที่สุด
เชิงปริมาณ: ความคิดเห็นต่อการพัฒนาหลักสูตร (แบบสอบถาม 20 ฉบับ, ร้อยละ 100)	ค่าเฉลี่ยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.60, S.D. = 0.75)

จากการศึกษาข้อมูล เชิงคุณภาพ 1. เอกสาร 2. การสนทนากลุ่ม Focus Group 3. การสัมภาษณ์ความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม มีความจำเป็นในระดับมากที่สุด ในด้านการนำความรู้ไปพัฒนาวิชาชีพครู และนำไปใช้กับเด็ก ด้านคุณลักษณะของหลักสูตร มีความจำเป็นในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะองค์ประกอบของหลักสูตร ด้านเนื้อหาของหลักสูตร มีความจำเป็นในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะหลักสูตรที่มาจากความต้องการของผู้นำหลักสูตรไปใช้ จากการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการใช้แบบสอบถาม แบบสอบถามคิดเห็นที่มีต่อต้องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูปฐมวัย โดยใช้แบบสอบถาม จำนวน 20 ฉบับ เก็บคืนได้ทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 100 ผลการวิเคราะห์ขอ้มูลพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นครูผู้สอนสังกัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและเป็นครูผู้สอนระดับปฐมวัย ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูปฐมวัยเพื่อพัฒนากระบวนการทางภาษาไทยและสติปัญญาของเด็กด้วยกระบวนการโค้ชและระบบพี่เลี้ยง ค่าเฉลี่ยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.60, S.D. = 0.75)

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 2 เพื่อออกแบบและการพัฒนาหลักสูตฝึกรอบรมครูปฐมวัยเพื่อพัฒนากระบวนการทางภาษาไทยและสติปัญญาของเด็กด้วยกระบวนการโค้ชและระบบพี่เลี้ยง ได้ร่างหลักสูตรฝึกรอบรมครูปฐมวัยเพื่อพัฒนากระบวนการทางภาษาไทยและสติปัญญาของเด็กด้วยกระบวนการโค้ชและระบบพี่เลี้ยง ประกอบด้วย 1) ความเป็นมาของหลักสูตร 2) หลักการ 3) จุดมุ่งหมาย 4) โครงสร้างเนื้อหา 5) กิจกรรมการฝึกอบรม 6) สื่อและแหล่งการเรียนรู้ 7) การวัดผลและประเมินผล และร่างหลักสูตรมีผลการการประเมินแสดง ดังตาราง

ตารางที่ 2 ผลการประเมินหลักสูตรฝึกอบรมครูปฐมวัยเพื่อพัฒนากระบวนการทางภาษาไทยและสติปัญญาของเด็กด้วยกระบวนการโค้ชและระบบพี่เลี้ยง

ประเด็นการประเมิน	ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$)	S.D.	ระดับ
ความสอดคล้องของหลักสูตร	4.43	0.43	มาก
ความเหมาะสมของหลักสูตร	4.45	0.55	มาก

ได้ผลการประเมิน ความสอดคล้องของหลักสูตร ค่าเฉลี่ยรวมทุกด้าน ระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.43, S.D. = 0.43) และผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร ค่าเฉลี่ยรวมทุกด้าน ระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.45, S.D. = 0.55) และมีผลการสะท้อนผลการอบรมครูที่นำร่องใช้หลักสูตรการอบรมครั้งนี้เป็นการพัฒนาศักยภาพในการสอนของครูปฐมวัยในการช่วยพัฒนาทักษะทางภาษาและสติปัญญาของผู้เรียนในระดับปฐมวัยได้

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 3 เพื่อนำหลักสูตรฝึกอบรมครูปฐมวัยเพื่อพัฒนากระบวนการทางภาษาไทยและสติปัญญาของเด็กด้วยกระบวนการโค้ชและระบบพี่เลี้ยงไปใช้ ผลการวิจัยดังตาราง

ตารางที่ 3 แสดงความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรฝึกอบรมครูปฐมวัยเพื่อพัฒนากระบวนการทางภาษาไทยและสติปัญญาของเด็ก

ผลคะแนน	จำนวน	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	t	df	p
ก่อนอบรม	18	30	14.56	3.81	4.45	15	.00
หลังอบรม	18	30	16.81	1.72			

*นัยสำคัญทางสถิติ .05

จากตาราง พบว่า คะแนนหลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ .05 ทั้งนี้ก่อนอบรมมีคะแนนเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 14.56) และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = 3.81) เมื่อรับการฝึกอบรมหลักสูตรอบรมครูปฐมวัยเพื่อพัฒนากระบวนการทางภาษาและสติปัญญาของเด็กด้วยกระบวนการโค้ชและระบบพี่เลี้ยง ครูผู้สอนในโรงเรียนอนุบาลขอนแก่น พบว่าความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนระดับปฐมวัย สูงขึ้น โดยมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 16.81, S.D. = 1.72)

ผลการประเมินการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ พบว่า มีค่าเฉลี่ยรวมทุกด้านในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.53, S.D. = 0.33) ผลการประเมินการจัดการเรียนรู้ครูผู้สอนปฐมวัย พบว่า มีค่าเฉลี่ยรวมทุกด้านในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.55, S.D. = 0.41)

ผลการประเมินกระบวนการทางภาษาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรม จำนวน 3 แผนการจัดการเรียนรู้ ระยะเวลา 3 สัปดาห์ ผลการวิจัยดังตาราง

ตารางที่ 4 แสดงคะแนนเฉลี่ย ผลการประเมินกระบวนการด้านภาษาของเด็กปฐมวัย

แผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน (n)	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1	120	33.10	4.50
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2	120	45.60	5.20
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3	120	57.30	4.80

จากตารางแสดงให้เห็นว่า คะแนนเฉลี่ยจากการวัดและประเมินผล กระบวนการทางภาษาของเด็กปฐมวัยมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นในแต่ละช่วงเวลา โดยแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรียนมีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ 57.30 คะแนน

ตารางที่ 5 แสดงผลการประเมินกระบวนการทางด้านภาษาของเด็กปฐมวัย

ข้อมูล	df	SS	MS	F	p-value
แผนการจัดการเรียนรู้	2	11,560.80	5,780.40	198.75	.000*
นักเรียน	238	6,920.10	29.07		
รวม	**240**	**18,480.90**			

*p < .05

ผลการประเมินกระบวนการทางภาษาของเด็กได้รับการจัดกิจกรรม จำนวน 3 แผนการจัดการเรียนรู้ ระยะเวลา 3 สัปดาห์ผลการประเมินกระบวนการทางภาษา แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติของคะแนนกระบวนการทางภาษาในแต่ละช่วงเวลา (F = 167.25, p < .001)

ผลการประเมินกระบวนการทางสติปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมตามแผนที่ 1 แผนที่ 2 และแผนที่ 3 โดยกลุ่มตัวอย่างคือ เด็กปฐมวัยจำนวน 120 คน ได้รับการวัดทักษะด้านสติปัญญาทั้งหมด 3 ครั้ง ผลการวิจัยดังตาราง

ตารางที่ 6 แสดงคะแนนเฉลี่ยการวัดผลกระบวนการทางสติปัญญา

แผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน (n)	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1	120	18.50	2.85
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2	120	23.40	3.10
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3	120	27.80	2.95

จากตารางแสดงให้เห็นว่า คะแนนกระบวนการทางสติปัญญาของเด็กปฐมวัยมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นในแต่ละช่วงเวลา โดยแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรียนมีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ 27.80 คะแนน

ตารางที่ 7 แสดงผลการประเมินกระบวนการทางสติปัญญาของเด็กปฐมวัยที่

ข้อมูล	df	SS	MS	F	p-value
แผนการจัดการเรียนรู้	2	5,824.20	2,912.10	167.25	.000*
นักเรียน	238	4142.70	17.41		
รวม	**240**	**9,966.90**			

*p < .05

ผลการประเมินกระบวนการทางสติปัญญาของเด็กได้รับการจัดกิจกรรม จำนวน 3 แผนการจัดการเรียนรู้ ระยะเวลา 3 สัปดาห์ผลการประเมินกระบวนการทางสติปัญญา แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติของคะแนนกระบวนการทางสติปัญญาในแต่ละช่วงเวลา ($F = 167.25$, $p < .001$)

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 4 เพื่อประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตฝึกรอบรมครูปฐมวัยเพื่อพัฒนากระบวนการทางภาษาไทยและสติปัญญาของเด็กด้วยกระบวนการโค้ชและระบบพี่เลี้ยง ผลการวิจัยดังตาราง

ตารางที่ 8 ผลการสอบถามความคิดเห็นของครู ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้อง และการรับรองหลักสูตรจากผู้ทรงคุณวุฒิ

ประเด็นการประเมิน	ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$)	S.D.	ระดับ
ความคิดเห็นรวมทุกด้าน	4.59	0.44	มากที่สุด
ด้านหลักสูตรฝึกอบรมครูปฐมวัย	4.55	0.47	มากที่สุด
ด้านกระบวนการโค้ชและระบบพี่เลี้ยง	4.64	0.40	มากที่สุด
การรับรองหลักสูตรจากผู้ทรงคุณวุฒิ (9 รูป/คน)	-	-	ได้รับการรับรอง

ผลการ สอบถามความคิดเห็นของครู ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้อง ที่มีต่อ หลักสูตรอบรมครูปฐมวัยเพื่อพัฒนากระบวนการทางภาษาไทยและสติปัญญาของเด็กด้วยกระบวนการโค้ชและระบบพี่เลี้ยง พบว่า มีค่าเฉลี่ยรวมทุกด้านในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.59, S.D. = 0.44) โดยด้านหลักสูตรฝึกอบรมครูปฐมวัย พบว่า ความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมมีความคิดเห็นทุกด้านในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.55, S.D. = 0.47) ส่วนในด้านกระบวนการโค้ชและระบบพี่เลี้ยง พบว่า มีค่าเฉลี่ยรวมระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.64, S.D. = 0.40) ผลการ รับรองหลักสูตรจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 9 รูป/คน ที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรบครูปฐมวัยเพื่อพัฒนากระบวนการทางภาษาไทยและสติปัญญาของเด็กด้วยกระบวนการโค้ชและระบบพี่เลี้ยง พบว่า ให้ผล การรับรองหลักสูตร

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอสรุปองค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูปฐมวัยเพื่อพัฒนากระบวนการทางภาษาไทยและสติปัญญาของเด็กด้วยกระบวนการโค้ชและระบบพี่เลี้ยง มีองค์ประกอบของหลักสูตรครบถ้วนตามแนวทางการพัฒนาหลักสูตรที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล ได้แก่ (1) ความเป็นมาของหลักสูตรฝึกอบรม (2) หลักการ (3) จุดมุ่งหมาย (4) โครงสร้างเนื้อหา (5) กิจกรรมการฝึกอบรม (6) สื่อและแหล่งเรียนรู้ และ (7) การวัดผลและประเมินผล มีกิจกรรมหน่วยการเรียนรู้ดังนี้ 1. โครงสร้างเนื้อหาหลักสูตรฝึกอบรม 2. การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ 3. การฝึกปฏิบัติการนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ และ 4. การใช้แบบวัดและประเมินผล/การทดลองสอน ผลจากการอบรมและผลการนำไปทดลองสอนพบว่า ผู้เข้าอบรมมีความรู้หลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมและผู้เรียนมีผลการประเมินกระบวนการทางภาษาและสติปัญญาเพิ่มขึ้น ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่ผสมผสานกระบวนการโค้ชและระบบพี่เลี้ยง สามารถเสริมสร้างศักยภาพของครูปฐมวัยได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งจากการวิจัยจะเห็นได้ว่าหลักสูตรฝึกอบรมส่งเสริมให้เกิดแนวคิดที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) เชื่อมโยงมาตรฐาน หลักสูตรสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพครูและเกณฑ์พัฒนาการเด็ก ช่วยยกระดับคุณภาพครูและเด็กอย่างเป็นระบบ 2) โค้ชและพี่เลี้ยง การโค้ชช่วยให้ครูสะท้อนคิดและพัฒนาตนเอง ขณะที่พี่เลี้ยงสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน (PLC) ทำให้การพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนและ 3) Active Learning กิจกรรมอบรมยึดแนวทางการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง (Experiential Learning) ส่งเสริมให้ครูเป็นผู้สร้างความรู้ และนำไปใช้จัดการเรียนรู้กับเด็กปฐมวัยได้จริง

Figure 1: Early Childhood Teacher Training Curriculum to Develop Learners' Thai Language and Intellectual with Coaching Process and Mentoring System

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูปฐมวัยเพื่อพัฒนากระบวนการทางภาษาไทยและสติปัญญาของเด็กด้วยกระบวนการโค้ชและระบบพี่เลี้ยง

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 จากการสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์และแบบสอบถาม พบว่า กลุ่มเป้าหมายมีความต้องการสูงในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูปฐมวัย ทั้งนี้เพราะต้องการยกระดับวิชาชีพครูและคุณภาพการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยในระดับปฐมวัย การมีส่วนร่วมของผู้วิจัยในการสัมภาษณ์ พูดคุย และประชุมปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทำให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย ส่งผลให้ครูผู้สอนสามารถนำความรู้ไปพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับแนวคิดของ Aajin (2022) ที่เน้นการบูรณาการ Coaching และ Mentoring ควบคู่กับเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้หลักสูตรตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และนโยบายด้านการศึกษา

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ขอ้ที่ 2 พบว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบครบถ้วนตามมาตรฐานสากล ได้แก่ ความเป็นมา หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างเนื้อหา กิจกรรมฝึกอบรม สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการวัดผลประเมินผล ทั้งนี้เพราะผ่านการวิเคราะห์เอกสาร งานวิจัย และการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ ครูปฐมวัย และผู้เกี่ยวข้อง ทำให้หลักสูตรสามารถออกแบบและทดลองใช้ได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับแนวคิดของ Tyler (1949); Taba (1962); Oliva (1992) และ Saylor, Alexander, and Lewis (1981) เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่ครอบคลุมการวิเคราะห์ความต้องการ การกำหนดจุดมุ่งหมาย การเลือกและจัดลำดับเนื้อหา การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการประเมินผล

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 จากผลการอบรมพบว่าครูปฐมวัยมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนากระบวนการทางภาษาและสติปัญญาของเด็กสูงกว่าก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) และเมื่อใช้แผนการจัดการเรียนรู้กับเด็กปฐมวัยพบความแตกต่างของคะแนนอย่างมีนัยสำคัญ ($F = 198.75$, $p < .001$) ทั้งนี้เพราะกระบวนการอบรมเน้น การปฏิบัติจริง (Active learning) การมีส่วนร่วม และการสะท้อนผล (reflection) ซึ่งส่งเสริมการเรียนรู้เชิงลึกและยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดของ Darling-Hammond et al. (2017), Fullan (2020) และ Avalos (2021) ที่เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง และการสนับสนุนโดยโค้ชหรือพี่เลี้ยงอย่างต่อเนื่อง

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรม ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้อง พบว่าหลักสูตรมีความพึงพอใจสูงมากที่สุด ($\overline{X} = 4.59$, S.D. = 0.44) รายด้าน ได้แก่ ความคิดเห็นต่อหลักสูตร ($\overline{X} = 4.55$, S.D. = 0.47) และกระบวนการโค้ชและระบบพี่เลี้ยง ($\overline{X} = 4.64$, S.D. = 0.40) ทั้งนี้เพราะ ใช้เวลาในการอบรมแค่ 2 วัน 4 กิจกรรมหลัก โดยมีกระบวนการฝึกอบรม 5 ขั้น คือ 1) เร้าความสนใจ (Stimulation) 2) ระดมพลังสมอง (Brainstorming) 3) ปฏิบัติงาน (Action) 4) สรุปและอภิปราย (Discussion) และ 5) สะท้อนผล (Reflection) ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการอบรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แสดงความคิดเห็น และได้รับการโค้ชอย่างต่อเนื่องประกอบกับผู้ทรงคุณวุฒิให้การรับรองหลักสูตร นั้นแสดงให้เห็นว่าหลักสูตรมีคุณภาพสามารถนำไปใช้ในการพัฒนากระบวนการทางภาษาและสติปัญญาของเด็กปฐมวัยได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Oliva (2001) ว่าการประเมินหลักสูตรเป็นกระบวนการเก็บข้อมูลเพื่อการตัดสินใจในการรักษา ปรับปรุง หรือยกเลิกหลักสูตร

สรุป

จากการวิจัยพบว่า การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูปฐมวัยเพื่อเสริมสร้างกระบวนการทางภาษาไทยและสติปัญญาของเด็กด้วยกระบวนการโค้ชและระบบพี่เลี้ยง มีความจำเป็นอย่างมากทั้งจากข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาวิชาชีพและเนื้อหาหลักสูตรที่ตอบโจทย์ผู้ใช้จริง ซึ่งผู้วิจัยได้มีการออกแบบหลักสูตรซึ่งผ่านการประเมินความสอดคล้องและความเหมาะสมในระดับมาก และผู้เข้าอบรมมีความรู้เพิ่มขึ้นภายหลังจากได้เข้าอบรมอีกทั้งยังได้รับข้อเสนอแนะเชิงบวกจากครูผู้เข้ารับการอบรมว่าช่วยเพิ่มทักษะการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะกับเด็กปฐมวัยได้อย่างชัดเจน ผลการนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้กับนักเรียนระดับปฐมวัย พบว่า ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการทางภาษาและสติปัญญาหลังอบรมสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ รวมทั้งผลสัมฤทธิ์ของเด็กปฐมวัยที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนา 3 แผนใน 3 สัปดาห์ พบว่าทั้งด้านภาษาและสติปัญญาเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สุดท้าย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้ทรงคุณวุฒิให้การรับรองหลักสูตรในระดับมากที่สุด โดยเห็นว่าเหมาะสมทั้งในด้านหลักสูตรและการใช้กระบวนการโค้ชและพี่เลี้ยงกับครูปฐมวัยอย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมครูปฐมวัยตอบสนองความต้องการของผู้เข้ารับการอบรม ผู้เข้าอบรมเห็นว่าหลักสูตรสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรควรเริ่มจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการของผู้เข้ารับการอบรมอย่างรอบด้าน

1.2 ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบครบถ้วน กระบวนการเป็นระบบ และช่วยพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูปฐมวัยได้ ดังนั้น ผู้ใช้หลักสูตรควรศึกษาองค์ประกอบ เตรียมสื่อ อุปกรณ์ และเอกสารให้พร้อม เพื่อให้การอบรมบรรลุผลสำเร็จ

1.3 ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า หลักสูตรที่นำไปทดลองใช้สามารถพัฒนากระบวนการทางภาษาไทยและสติปัญญาของเด็กได้ แต่บางกิจกรรมใช้เวลามาก จึงควรบริหารจัดการเวลาให้เหมาะสม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

1.4 ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรและกระบวนการโค้ชในระดับมากที่สุด อีกทั้งหลักสูตรยังได้รับการรับรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ แสดงให้เห็นว่ามีคุณภาพ เหมาะสมต่อการนำไปใช้และเผยแพร่ต่อครูปฐมวัย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรขยายการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูปฐมวัยในบริบทที่หลากหลาย เช่น โรงเรียนในพื้นที่ต่างจังหวัดหรือกลุ่มเด็กที่มีความหลากหลายทางภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม เพื่อประเมินความเหมาะสมและประสิทธิผลของหลักสูตรในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน

2.2 ควรติดตามผลระยะยาว (Longitudinal Study) ของการนำกระบวนการโค้ชและระบบพี่เลี้ยงไปใช้กับครูปฐมวัย เพื่อประเมินความต่อเนื่องในการพัฒนาวิชาชีพของครูและผลการเรียนรู้ของเด็กในช่วงเวลาหลายเดือนหรือหลายปี

2.3 การวิจัยครั้งต่อไปควรสำรวจความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพิ่มเติม เช่น ผู้ปกครองและผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อนำผลสะท้อนจากผู้มีส่วนได้เสียมาปรับปรุงหลักสูตรและกระบวนการโค้ชให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

2.4 ควรทดลองปรับรูปแบบการฝึกอบรมและกิจกรรมการเรียนรู้ให้หลากหลาย เช่น การใช้เทคโนโลยีหรือสื่อดิจิทัล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความน่าสนใจในการเรียนรู้ของครูและเด็กปฐมวัย

References

Aajin, S. (2022). Developing Professional Teachers in the 21st Century through Coaching and Mentoring Approaches. *Journal of Education*, 50(1), 75-88.

Avalos, B. (2021). Teacher Professional Development in Teaching and Teacher Education Over Ten Years. *Teaching and Teacher Education*, 100, 10-20.

Darling-Hammond, L., Hyler, M. E., & Gardner, M. (2017). *Effective Teacher Professional Development*. Washington, D.C.: Learning Policy Institute.

Fullan, M. (2020). *The New Meaning of Educational Change*. (5th ed.). New York: Teachers College Press.

Kongsano, S. (2023). *Problems of Early Childhood Education in Schools and Child Development Centers*. Darya Ganj, Delhi: National Publishing House.

Ministry of Education. (2017). *Early Childhood Education Curriculum B.E. 2560 (A.D. 2017)*. Bangkok: Office of the Basic Education Commission.

Neadpuckdee, R., et al. (2022). Development of the Integrated Curriculum of the Buddhist Morals for Strengthening Social Adaptation of Vulnerable Youth. *Journal of Education, Macrothink Institute*, 8(1), 546-556.

Oliva, P. F. (1992). *Developing the Curriculum*. (3rd ed.). London: Harper Collins.

Oliva, P. F. (2001). *Developing the Curriculum*. Boston, Massachusetts: Allyn & Bacon.

Phattarasatjatum, N. (2022). The 5P Integrated Coaching Model for Early Childhood Development Centers: Effects on Teachers and Child Outcomes. *Journal of Early Childhood Development*, 7(1), 23-38.

Piaget, J. (1963). *The Origins of Intelligence in Children*. New York: W. W. Norton.

Saylor, J. G., Alexander, W. M., & Lewis, A. J. (1981). *Curriculum Planning for Better Teaching and Learning*. (4th ed.). Austin, Texas: Holt, Rinehart & Winston.

Sowell, E. J. (1996). *Curriculum: An Integrative Introduction*. New Jersey: Prentice Hall.

Taba, H. (1962). *Curriculum Development: Theory and Practice*. New York City: Harcourt, Brace & World.

Tyler, R. W. (1949). *Basic Principles of Curriculum and Instruction*. Chicago: University of Chicago Press.

การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและโบราณสถาน เมืองเก่าสงขลา ฝั่งแหลมสน อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา*

Development of the Potential of Cultural and Historical Tourist Attractions in the Old Songkhla Town, Laem Son Peninsula, Singhanakhon District, Songkhla Province

[1]จิรภัทร วิทยาสมบูรณ์ และ ภัทรศรา ศรีรัตน์

[1]Jirapat Witayasomboon and Pattsara Srirat

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

Faculty of Architecture, Rajamangala University of Technology Srivijaya, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: jirapat272727@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและโบราณสถาน และ 2) เพื่อสร้างแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและโบราณสถาน เมืองเก่าสงขลา ฝั่งแหลมสน รูปแบบการวิจัยเป็นวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการศึกษาเอกสาร การสำรวจข้อมูลภาคสนาม การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 100 คน ซึ่งเป็นประชาชนและนักท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้ถูกวิเคราะห์โดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และการวิเคราะห์เปรียบเทียบเชิงพื้นที่

ผลการวิจัยพบว่า 1) เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสนมีศักยภาพโดดเด่นในด้านทรัพยากรทางวัฒนธรรมและโบราณสถาน ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการเข้าถึงและการเชื่อมโยง ซึ่งยังขาดระบบการเชื่อมโยงภายในพื้นที่ที่ต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ (2) ด้านการดึงดูดนักท่องเที่ยว พบว่าขาดกิจกรรมสร้างสรรค์ที่ถ่ายทอดอัตลักษณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรมอย่างชัดเจน และ (3) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งยังไม่เพียงพอและไม่ตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน โดยเฉพาะด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ระบบนำทาง ห้องสุขา และพื้นที่จอดรถ และ 2) แนวทางการพัฒนาที่ได้จากการวิจัยเสนอให้ดำเนินการบูรณาการทั้งในมิติของโครงสร้างพื้นฐาน วัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ การจัดระบบการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว การออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่สร้างประสบการณ์ทางวัฒนธรรม และการยกระดับสิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น ทั้งนี้ องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาสามารถนำไปประยุกต์ใช้เชิงนโยบายและการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในระดับชุมชนและระดับประเทศ

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม; การพัฒนาอย่างยั่งยืน; โบราณสถาน; เมืองเก่าสงขลา

*Received July 29, 2025; Revised August 21, 2025; Accepted September 5, 2025

Abstract

This research aims 1) to study the potential of cultural tourism and historical sites, and 2) to develop guidelines for enhancing the potential of cultural tourism and historical sites in the Laem side of Songkhla Old Town. The study employed a qualitative research design through document review, field surveys, semi-structured interviews, and participant observation. The sample consisted of 100 key informants, comprising local residents and tourists in the area, selected through purposive sampling. The collected data were analyzed using content analysis and spatial comparative analysis.

The research findings revealed that: 1) The Laem side of Songkhla Old Town possesses outstanding potential in terms of cultural and historical resources, which can be categorized into three main aspects: (1) Accessibility and connectivity, which are still lacking in terms of a continuous and efficient internal linkage system; (2) Tourist attraction, which lacks creative activities that clearly convey cultural identity and values; and (3) Facilities, which remain insufficient and do not fully meet current tourist needs, particularly in basic infrastructure such as navigation systems, restrooms, and parking areas. And 2) The proposed development guidelines from the study suggest integrating infrastructure culture and community participation. This includes establishing a comprehensive linkage system among tourist sites, designing tourism activities that provide immersive cultural experiences, and upgrading facilities to be appropriate to the local context. The new knowledge gained from this study can be applied in policy-making and strategic planning for sustainable cultural tourism development at both community and national levels.

Keywords: Cultural Tourism; Sustainable Development; Historical Sites; Songkhla Old Town

บทนำ

ปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวถือเป็นกลไกขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจที่มีบทบาทสำคัญทั้งในระดับมหภาคและระดับจุลภาค โดยเป็นแหล่งรายได้หลักของประเทศที่สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีลักษณะเฉพาะที่โดดเด่น คือใช้ต้นทุนในการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานและงบประมาณในระดับต่ำเมื่อเทียบกับอุตสาหกรรมอื่น แต่สามารถสร้างผลตอบแทนทางเศรษฐกิจได้ในระดับสูง เนื่องจากเป็นการพึ่งพาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่เดิมของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติ อาทิ ป่าไม้ ภูเขา เกาะ ทะเล แม่น้ำ และแหล่งน้ำธรรมชาติ รวมไปถึงทรัพยากรทางวัฒนธรรม อาทิ ศิลปะพื้นบ้าน โบราณสถาน โบราณวัตถุ ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งทรัพยากรเหล่านี้ล้วนมีความหลากหลายและสามารถสร้างเอกลักษณ์ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั้งภายในและภายนอกประเทศ ดังนั้นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงนับเป็นภาคเศรษฐกิจที่มีความเสี่ยงในการลงทุนต่ำ อีกทั้งยังมีศักยภาพสูงในการกระจายรายได้สู่ประชากรในระดับฐานรากอย่างทั่วถึง เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่อาศัยความร่วมมือของกลุ่มวิชาชีพที่หลากหลาย ทั้งผู้ประกอบการธุรกิจที่พัก โรงแรม ร้านอาหาร ผู้ให้บริการนำเที่ยว การคมนาคมขนส่ง หัตถกรรมพื้นบ้าน ตลอดจนการให้บริการที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ

โดยอาศัยความเข้มแข็งของชุมชนในฐานะแหล่งทรัพยากรและผู้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Chompoopanya and Rojanatrakul, 2022)

เนื่องจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นแหล่งรายได้ที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศอย่างยิ่ง การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงนับเป็นกลยุทธ์ที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของชาติให้เติบโตอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยภาครัฐได้เล็งเห็นถึงศักยภาพและความสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวในมิติทางวัฒนธรรม จึงได้กำหนดนโยบายและมาตรการส่งเสริมในระดับประเทศอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ นายจิรายุ ห่วงทรัพย์ โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ได้กล่าวในงาน “Amazing Thailand Grand Tourism and Sports Year 2025” ถึงแนวนโยบายของรัฐบาลในการยกระดับประเทศไทยสู่การเป็นศูนย์กลางด้านการท่องเที่ยวของภูมิภาค โดยมุ่งเน้นการส่งเสริม “Soft Power” ผ่านการนำเสนออัตลักษณ์ จุดเด่น และคุณค่าทางวัฒนธรรมของประเทศไทย เพื่อสร้างความโดดเด่นและความแตกต่างในการแข่งขันในเวทีนานาชาติ พร้อมทั้งผลักดันเมืองหลักและเมืองรองให้เป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีศักยภาพควบคู่กัน และส่งเสริมนโยบายยกเว้นการตรวจลงตรา (Free Visa) ให้แก่นักท่องเที่ยวต่างชาติ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้าสู่ประเทศ ในทำนองเดียวกัน นายสรวงศ์ เทียนทอง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้กล่าวว่า ในปี พ.ศ. 2568 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้กำหนดแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวใหม่ โดยเปลี่ยนแนวคิดจาก “การท่องเที่ยวเมืองรอง” มาเป็น “เมืองน่าเที่ยว” เพื่อกระตุ้นความสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยมุ่งเน้นการนำเสนอศิลปะ วัฒนธรรม วิถีชีวิต และทรัพยากรทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นจุดขายหลัก ซึ่งจะมีบทบาทสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์ที่น่าสนใจแก่แหล่งท่องเที่ยวในทุกจังหวัดทั่วประเทศ อันเป็นกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพและยั่งยืนในระยะยาว (Huangsub, 2025; Thienthong, 2025)

จังหวัดสงขลานับเป็นพื้นที่ที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางอารยธรรมมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน โดยปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมหลากหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น โบราณสถาน และโบราณวัตถุสำคัญ อาทิ กำแพงเมืองเก่า ป้อมปืนโบราณ ฯลฯ ซึ่งล้วนสะท้อนถึงบทบาทในอดีตของสงขลาในฐานะศูนย์กลางการปกครองและการค้าสำคัญของภูมิภาค การดำรงอยู่ของมรดกทางวัฒนธรรมเหล่านี้เป็นสิ่งยืนยันถึงความรุ่งเรืองของเมืองในห้วงอดีตอย่างชัดเจน ในด้านโครงสร้างประชากร จังหวัดสงขลามีลักษณะเด่นคือความหลากหลายทางชาติพันธุ์และศาสนา ซึ่งส่งผลให้วัฒนธรรมประเพณีในพื้นที่มีลักษณะผสมผสานและมีความหลากหลายสูง สะท้อนให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของกลุ่มประชากรต่างวัฒนธรรม นอกจากนี้ สงขลายังมีภูมิประเทศที่โดดเด่นและหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นชายฝั่งทะเล ทะเลสาบ ป่าไม้ น้ำตก และภูเขา ซึ่งล้วนเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้อต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และเชิงวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน ในส่วนของพื้นที่สงขลาเก่าฝั่งแหลมสน ซึ่งตั้งอยู่ในอำเภอสิงหนคร ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่ามีบทบาทเป็นหัวเมืองขึ้นของพัทลุงและนครศรีธรรมราชในช่วงระยะเวลาระหว่างพุทธศักราช 2223-2313 โดยในอดีตพื้นที่ดังกล่าวรู้จักกันในนาม “ซิงกูลา” (Singgora) มีชนกลุ่มแรกที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นชาวมุสลิมจากเกาะชวา ซึ่งอพยพหลบหนีการล่าอาณานิคมของชาติตะวันตก และได้ขึ้นฝั่งบริเวณบ้านหัวเขาแดงหรือบ้านแหลมสน ด้วยสภาพพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการตั้งถิ่นฐาน จึงมีการจัดสร้างบ้านเรือน รวมถึงท่าเรือขนาดใหญ่ซึ่งสามารถรองรับเรือสำเภาและเรือกำปั่นที่ใช้ในการค้าขายระหว่างประเทศได้ ทั้งนี้ด้วยทำเลที่ตั้งอันได้เปรียบและมีความอุดมสมบูรณ์ด้านทรัพยากร พื้นที่ดังกล่าวจึงกลายเป็นศูนย์กลางการค้าสำคัญระหว่างประเทศในอดีต ก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองอย่างมากในมิติทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม โดยเฉพาะบริเวณเมืองหัวเขาแดงซึ่งในอดีตเปรียบได้กับเมืองท่าหลักของภูมิภาค จากบทบาทที่สำคัญดังกล่าว เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสนจึงยังคงปรากฏร่องรอยของโบราณสถาน โบราณวัตถุ และองค์ประกอบทาง

วัฒนธรรมอื่น ๆ ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และระบบเศรษฐกิจสังคมในอดีตได้อย่างเด่นชัด โดยองค์ประกอบทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เหล่านี้ไม่เพียงแต่มีคุณค่าในเชิงจิตวิญญาณและอัตลักษณ์ของชุมชน หากยังมีศักยภาพสูงในการต่อยอดเชิงเศรษฐกิจผ่านการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืน เมื่อเปรียบเทียบกับแหล่งท่องเที่ยวสมัยใหม่ เช่น ศูนย์การค้าหรือสิ่งปลูกสร้างใหม่ ๆ ซึ่งแม้จะมีความทันสมัย แต่กลับขาดเรื่องราว ความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ และความลุ่มลึกทางวัฒนธรรมที่สามารถก่อให้เกิดคุณค่าทางจิตใจและความผูกพันกับพื้นที่อย่างแท้จริง (Saisrikosol, 2022; Department of Cultural Promotion, Ministry of Culture, 2021)

อย่างไรก็ตาม แม้พื้นที่เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสนจะปรากฏศักยภาพทางวัฒนธรรมและโบราณสถานอย่างโดดเด่น ทั้งในเชิงมรดกทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตชุมชน และภูมิสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า หากแต่ยังไม่มีการศึกษาทางวิชาการที่มุ่งวิเคราะห์และออกแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและโบราณสถานในพื้นที่ดังกล่าวอย่างเป็นระบบ ครอบคลุม และเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของประเทศ อีกทั้งงานวิจัยในบริบทพื้นที่นี้ส่วนใหญ่มุ่งเน้นเพียงการบรรยายลักษณะทางกายภาพหรือการอนุรักษ์เชิงประวัติศาสตร์ (Chompoopanya and Rojanatrakul, 2022; Thienthong, 2025; Department of Cultural Promotion, Ministry of Culture, 2021) โดยมิได้เชื่อมโยงองค์ความรู้กับการใช้ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนในระดับรากฐานอย่างแท้จริง อันนำไปสู่การขาดข้อมูลเชิงนโยบายและแนวทางเชิงปฏิบัติที่สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน ดังนั้น การศึกษาวิจัยฉบับนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการดังกล่าว ทั้งในด้านการประเมินศักยภาพเชิงพื้นที่ การกำหนดแนวทางการพัฒนา และการสร้างแบบจำลองการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นแนวทางเชิงยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสนให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ และเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและโบราณสถาน เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน
2. เพื่อสร้างแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและโบราณสถาน เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study) ศึกษาค้นคว้าองค์ความรู้และข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและโบราณสถาน เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน ซึ่งทำการวิเคราะห์พื้นที่ศึกษาทั้งหมด 7 ตำแหน่ง ได้แก่ จุดที่ 1 บ่อเก๋ง จุดที่ 2 สุสาน J.V.LARSEN จุดที่ 3 บ้านในกำแพง จุดที่ 4 วัดสุวรรณคีรี จุดที่ 5 วัดบ่อทรัพย์ จุดที่ 6 วัดศิริวรรณาวาส และจุดที่ 7 วัดภูผาเบิก เพื่อค้นหาและวิเคราะห์องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของแนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนนโยบายและยุทธศาสตร์ของทางภาครัฐในแง่ของการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม รวมถึงหนังสือตำรา เอกสารแผ่นพับ เว็บไซต์ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและโบราณสถาน เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน เพื่อหาสภาพปัจจุบันของศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและโบราณสถานพื้นที่ดังกล่าวและเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระยะยาว

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) โดยผู้วิจัยได้เตรียมไว้ล่วงหน้าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมแต่ละกิจกรรมแล้ว โดยที่กิจกรรมจะประกอบด้วย การเดินสำรวจพื้นที่ การสังเกตพฤติกรรมนักท่องเที่ยวและชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยจะนำมาบันทึกข้อมูลในสมุดบันทึกของตนเองเพื่อเปรียบเทียบและตรวจสอบความถูกต้องจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น บริบทเมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน ผลการพัฒนา แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและโบราณสถานพื้นที่ดังกล่าวอย่างยั่งยืนในระยะยาว

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) ได้แก่ ประชาชน และนักท่องเที่ยวในพื้นที่ดังกล่าว เป็นตัวแทนความคิดเห็นของทุกภาคส่วนในพื้นที่วิจัย จำนวน 100 คน ซึ่งเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ มีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่ มีความรู้และมุมมองที่เป็นประโยชน์ต่อภาพรวมของศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและโบราณสถานในพื้นที่ดังกล่าวทั้งหมดตามลักษณะ ได้แก่ 1) ประวัติความเป็นมาของเมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน 2) การเข้าถึงและการเชื่อมโยง 3) ปัจจัยดึงดูดของแหล่งท่องเที่ยว 4) สิ่งอำนวยความสะดวก และ 5) สภาพแวดล้อม กำหนดกลุ่มเป้าหมายแบบเฉพาะเจาะจงของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) (Campbell, 2020) เพื่อสร้างแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและโบราณสถาน เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา คือ รายการที่ต้องตรวจสอบเพื่อศึกษา (Anusree and Swarupa (2025) ประกอบด้วย ข้อมูลทางกายภาพ ข้อมูลภูมิศาสตร์ ข้อมูลทางสังคม และรายการตรวจสอบศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและโบราณสถานเมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสนอย่างยั่งยืนในระยะยาวคือ การตรวจสอบศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและโบราณสถานเมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสนอย่างยั่งยืนในระยะยาว ได้แก่ 1) ประวัติความเป็นมาของเมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน 2) การเข้าถึงและการเชื่อมโยง 3) ปัจจัยดึงดูดของแหล่งท่องเที่ยว 4) สิ่งอำนวยความสะดวก และ 5) สภาพแวดล้อม โดยการการสำรวจ (Survey) การสัมภาษณ์ (Interview) การสังเกต (Observation) แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม (Field Note) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ได้แก่ ข้อคำถามเกี่ยวกับการเข้าถึงและการเชื่อมโยง ปัจจัยดึงดูดของแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก และสภาพแวดล้อม โดยให้ตัดสินใจเลือกด้วยเกณฑ์การตอบมากที่สุด-น้อยที่สุด และข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีวิธีการดังนี้ 1) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลที่ได้จากเอกสารตามความมุ่งหมายของการวิจัยโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) 2) ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม (Field Study) โดยมีวิธีการดังนี้ การสำรวจ (Survey) การสัมภาษณ์ (Interview) และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) การสังเกต (Observation) การเก็บข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม โดยผู้วิจัยดำเนินการเอง และผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสำรวจ (Survey) การสัมภาษณ์ (Interview) และการสังเกต (Observation) มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา จัดความสำคัญ จัดกลุ่มของเนื้อหา วิเคราะห์จำแนก และสรุปประเด็นสำคัญ (Assarroudi et al., 2018) ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาอย่างต่อเนื่องและตรวจสอบ หากพบข้อมูลที่ขาดความเชื่อถือหรือไม่สมบูรณ์ผู้วิจัยได้เข้าไปจัดเก็บข้อมูลใหม่ และนำข้อมูลมาตรวจสอบวิเคราะห์ใหม่จนกระทั่งมีความมั่นใจในข้อมูลที่ได้จึงสรุปผลและเขียนรายงานโดยใช้วิธีการเชิงบรรยายเป็นหลัก

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย (Descriptive Presentation) ผู้วิจัยนำผลข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพมาประมวลเป็นแนวทางการพัฒนาศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและโบราณสถานเมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสนอย่างยั่งยืนในระยะยาว

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและโบราณสถาน เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน โดยทำการศึกษาองค์ประกอบทั้งหมด 3 ด้าน ได้แก่ 1) องค์ประกอบด้านการเข้าถึงและการเชื่อมโยง 2) องค์ประกอบด้านการดึงดูดนักท่องเที่ยว 3) องค์ประกอบด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งทำการวิเคราะห์พื้นที่ศึกษาทั้งหมด 7 ตำแหน่ง ได้แก่ จุดที่ 1 บ่อเก๋ง จุดที่ 2 สุสาน J.V.LARSEN จุดที่ 3 บ้านในกำแพง จุดที่ 4 วัดสุวรรณคีรี จุดที่ 5 วัดบ่อทรัพย์ จุดที่ 6 วัดศิริวรรณาวาส และจุดที่ 7 วัดภูผาเบิก เพื่อค้นหาและวิเคราะห์องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยเป็นดังนี้

1) องค์ประกอบด้านการเข้าถึงและการเชื่อมโยง แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีการเข้าถึงที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็น เดินเท้า รถขนส่งสาธารณะ รถส่วนตัว เรือ ยิ่งมีความหลากหลายในการเข้าถึงที่สูงจะยิ่งส่งผลดีต่อชุมชน และส่งผลดีต่อการท่องเที่ยวสถานที่เชิงวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเดินเท้าที่ดีนั้นจะส่งผลต่อศักยภาพของพื้นที่เป็นอย่างมาก ต่อทั้งชุมชนที่ได้ผลประโยชน์หรือส่วนแบ่งทางตลาดจากแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์โดยตรงอย่าง การค้าขายของตามเส้นทางการเดินทาง การทำหน้าที่ผู้นำและผู้แนะนำการท่องเที่ยว และผลประโยชน์โดยอ้อมที่ชุมชนจะได้รับ เช่น ยิ่งมีผู้คนเข้ามาเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่อยู่ในชุมชนมากเท่าใด ชุมชนเองก็จะมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ดียิ่งขึ้นตามระดับ เช่น ถนน ไฟฟ้า ภูมิทัศน์และทัศนียภาพของชุมชน

2) องค์ประกอบด้านการดึงดูดนักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีองค์ประกอบด้านการดึงดูดนักท่องเที่ยว เช่น ความเข้าใจประวัติศาสตร์พื้นที่ ทัศนียภาพ เอกลักษณ์พื้นที่ ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีองค์ประกอบของปัจจัยเหล่านี้ที่ครบถ้วนจะส่งเสริมศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งองค์ประกอบที่กล่าวมาข้างต้นจะเป็นการสร้างความยั่งยืนให้กับแหล่งท่องเที่ยว และเป็นการเพิ่มจุดขายในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมเยียน

3) องค์ประกอบด้านสิ่งอำนวยความสะดวก แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีองค์ประกอบด้านสิ่งอำนวยความสะดวก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็น ความสะดวกในการเดินทาง และความพร้อมด้านสถานที่ของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 2 ด้านจะเป็นการสร้างความประทับใจในการท่องเที่ยวเนื่องด้วยเป็นการบริหารจัดการกับปัญหาในการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น เช่น ป้ายบอกทางที่มีการอธิบายที่เข้าใจยาก หรือมีน้อย ปัญหาด้านที่จอดรถ ปัญหาเรื่องการเดินทาง เป็นต้น โดยพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีการบริหารจัดการองค์ประกอบเหล่านี้ได้ดี จะเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพ และจะเกิดความยั่งยืนในตลาดการท่องเที่ยวอีกด้วย

นอกจากนี้การเปรียบเทียบศักยภาพของพื้นที่ที่มีศักยภาพสูง และพื้นที่ที่มีศักยภาพต่ำ ทั้ง 3 ปัจจัย โดยสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

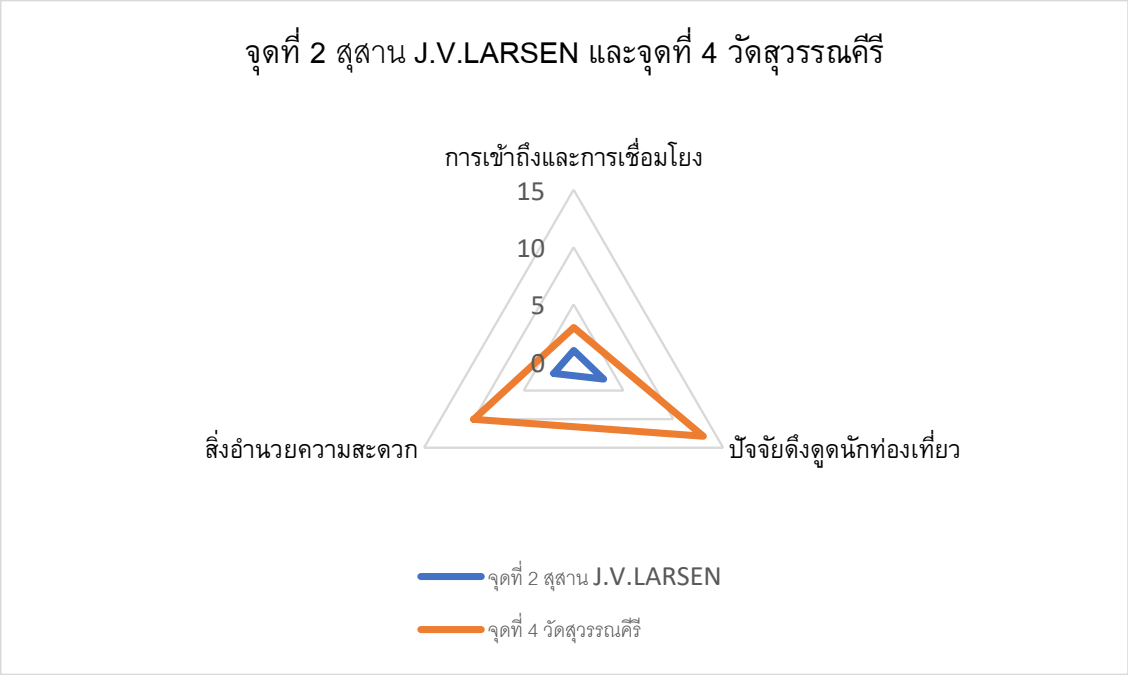

Figure 1: Presents the Comparative Analysis Results Depicted through a Radar Chart

จากภาพที่ 1 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบศักยภาพระหว่างจุดที่ 2 สุสาน J.V.LARSEN และจุดที่ 4 วัดสุวรรณคีรี พบว่า จุดที่ 2 สุสาน J.V.LARSEN มีศักยภาพในระดับที่ต่ำกว่า จุดที่ 4 วัดสุวรรณคีรี ทั้ง 3 องค์ประกอบ ซึ่งสามารถอธิบายความแตกต่างในแต่ละองค์ประกอบได้ว่า องค์ประกอบประเด็กแรกคือ การเข้าถึงและการเชื่อมโยง พื้นที่ในจุดที่ 2 สุสาน J.V.LARSEN สามารถเชื่อมโยงกับชุมชนได้เพียง 1 ชุมชน ซึ่งแตกต่างจากพื้นที่ในจุดที่ 4 วัดสุวรรณคีรี ที่สามารถเชื่อมโยงกับชุมชนได้ 2 ชุมชน ในส่วนของการเชื่อมโยงระหว่างตำแหน่งของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จุดที่ 2 สามารถเชื่อมโยงกับตำแหน่งอื่นได้เพียง 1 จุด ในส่วนของพื้นที่ในจุดที่ 4 สามารถเชื่อมโยงกับตำแหน่งต่าง ๆ ได้ถึง 4 จุด ประเด็นถัดมา ในเรื่องขององค์ประกอบด้านการดึงดูดนักท่องเที่ยว ในจุดที่ 2 สุสาน J.V.LARSEN ยังเป็นพื้นที่ที่ขาดการสื่อสาร หรือสารประชาสัมพันธ์ ถึงประวัติศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยว อีกทั้งยังขาดทัศนียภาพที่สวยงาม ในส่วนของพื้นที่จุดที่ 4 วัดสุวรรณคีรี เนื่องด้วยเป็นพื้นที่ของวัดจึงมีการสื่อสาร หรือสื่อการประชาสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกับประวัติศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยว อีกทั้งเป็นพื้นที่ในการดูแลของกรมศิลปากร ที่เข้ามาดูแลในเรื่องของการปรับปรุงพื้นที่ ทัศนียภาพต่าง ๆ ที่อยู่ในเขตโบราณสถาน

วัตถุประสงค์ที่ 2 แนวทางในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและโบราณสถานเมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน โดยการวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและโบราณสถานเมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสนใน 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ การเข้าถึงและการเชื่อมโยง การดึงดูดนักท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ตัวอย่าง 7 ตำแหน่ง สามารถสรุปเป็น แนวทางในการพัฒนาศักยภาพผลการวิจัยเป็นดังนี้

1) แนวทางการพัฒนาในมิติด้านการเข้าถึงและการเชื่อมโยง

เพื่อส่งเสริมศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและโบราณสถานในพื้นที่เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสนให้สามารถรองรับการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรดำเนินการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมให้เอื้อต่อการเข้าถึงในหลากหลายรูปแบบ อาทิ การเดินเท้า การใช้พาหนะส่วนบุคคล ระบบขนส่งสาธารณะ และการสัญจรทางน้ำ โดยมุ่งเน้นการวางระบบการเชื่อมโยงพื้นที่ท่องเที่ยวแต่ละจุดให้มีความ

ต่อเนื่องและเป็นระบบ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวและลดความแออัดในพื้นที่โดยรอบ นอกจากนี้ ควรพัฒนาองค์ประกอบสนับสนุนด้านการเดินทาง อาทิ ป้ายบอกทาง แผนที่นำเที่ยวแบบมีปฏิสัมพันธ์ และระบบสื่อสารหลายภาษา ตลอดจนจัดสรรพื้นที่สำหรับจอดรถและจุดบริการรับ-ส่งนักท่องเที่ยวบริเวณขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า เพื่อรักษาบริบทดั้งเดิมของพื้นที่ประวัติศาสตร์ให้คงอยู่ควบคู่กับการรองรับนักท่องเที่ยวในอนาคต

2) แนวทางการพัฒนาในมิติด้านการดึงดูดนักท่องเที่ยว

การเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ควรมุ่งเน้นการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นและแตกต่าง โดยอาศัยกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม และวิถีชีวิตของชุมชนในอดีต ผ่านการออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีเนื้อหาเข้มข้นและสร้างประสบการณ์ตรงแก่นักท่องเที่ยว เช่น การจัดนิทรรศการกลางแจ้ง การสาธิตศิลปะพื้นบ้าน การเดินชมเมืองเชิงวรรณกรรม หรือกิจกรรมเวิร์กช็อปงานฝีมือท้องถิ่น ควบคู่กับการพัฒนาสื่อมัลติมีเดียที่สามารถสื่อความหมายเชิงวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ควรพัฒนาแบรนด์ของพื้นที่ให้มีภาพลักษณ์ที่ทันสมัยควบคู่กับความเป็นรากเหง้า เช่น การฟื้นคืนชื่อประวัติศาสตร์ “ซิงกูลา” ควบคู่กับการสร้างภาพจำที่สะท้อนมูลค่าทางวัฒนธรรมและคุณค่าทางจิตใจ เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการดึงดูดกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพ

3) แนวทางการพัฒนาในมิติด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีความยั่งยืน จำเป็นต้องดำเนินการปรับปรุงและเสริมสร้างความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานให้มีความเหมาะสมต่อบริบทของพื้นที่และความต้องการของนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน อาทิ การจัดให้มีห้องสุขาที่ได้มาตรฐาน จุดพักผ่อนหย่อนใจที่กลมกลืนกับภูมิทัศน์ดั้งเดิม ระบบแผนที่และป้ายสื่อสารที่เข้าใจง่าย รวมถึงพื้นที่จอดรถที่เพียงพอและปลอดภัย ทั้งนี้ควรจัดตั้งศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยวในพื้นที่ศูนย์กลางเมืองเก่า เพื่อทำหน้าที่เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูล ให้บริการคำแนะนำ และสนับสนุนการเรียนรู้ในเชิงวัฒนธรรมควบคู่กับการท่องเที่ยว นอกจากนี้ ยังควรส่งเสริมการยกระดับมาตรฐานการบริการของผู้ประกอบการในพื้นที่ ทั้งในด้านความสะอาด ความสุภาพ ความปลอดภัย และราคาที่เป็นธรรม เพื่อเสริมสร้างความพึงพอใจและความเชื่อมั่นในการเดินทางของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและโบราณสถาน เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ซึ่งองค์ความรู้ใหม่ที่มีคุณค่าทางวิชาการและสามารถนำไปประยุกต์ใช้เชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติได้ ได้แก่

1) มิติด้านกายภาพและโครงสร้างพื้นฐาน (Spatial and Infrastructural Dimension)

การวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสนในมิติด้านกายภาพ ได้แสดงให้เห็นถึงบทบาทของโครงสร้างพื้นฐานและระบบการเชื่อมโยงพื้นที่ในการส่งเสริมศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวางระบบคมนาคมที่หลากหลายและเอื้อต่อการเข้าถึงที่มีประสิทธิภาพ เช่น การเดินเท้า การใช้ระบบขนส่งสาธารณะ และการเชื่อมโยงด้วยทางน้ำ ส่งผลต่อการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานราก การเชื่อมโยงพื้นที่เชิงประวัติศาสตร์ให้กลมกลืนกับวิถีชีวิตปัจจุบัน อีกทั้งยังช่วยยกระดับคุณภาพของโครงสร้างพื้นฐานในระดับชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ

2) มิติด้านอัตลักษณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรม (Cultural Identity and Heritage Value)

ผลการศึกษาได้แสดงให้เห็นว่า พื้นที่เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสนมีศักยภาพสูงในการนำเสนอคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมผ่านกระบวนการออกแบบประสบการณ์การท่องเที่ยวที่สะท้อนอัตลักษณ์ของพื้นที่อย่างลึกซึ้ง การบูรณาการเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ (narrative heritage interpretation) การส่งเสริมกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม และการนำเสนอเอกลักษณ์ของสถานที่ผ่านสื่อสร้างสรรค์ ส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวมีความสามารถในการสร้างความผูกพันทางจิตใจ (emotional connection) แก่นักท่องเที่ยว และก่อให้เกิดการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมในรูปแบบที่มีชีวิต (Living Heritage) อย่างแท้จริง

3) มิติด้านการบริหารจัดการโดยชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Governance)

การวิจัยได้ก่อให้เกิดองค์ความรู้เชิงโครงสร้างในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายใต้แนวคิด “การบริหารจัดการโดยใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง” (Community-Centered Tourism Management) ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบของประชาชนในพื้นที่ การจัดสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม และการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม (collective ownership) โดยชุมชนได้รับบทบาททั้งในฐานะผู้อนุรักษ์ ผู้ผลิตเนื้อหา และผู้ร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่น องค์ความรู้ในมิตินี้สามารถต่อยอดเป็นกรอบนโยบายเพื่อสร้างความเข้มแข็งและการพึ่งพาตนเองของชุมชนในระยะยาว

4) มิติด้านการประเมินศักยภาพเชิงพื้นที่ (Spatial Potential Assessment Framework)

จากกรอบการวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวผ่านองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่ การเข้าถึงและการเชื่อมโยง (Accessibility & Connectivity) การดึงดูดนักท่องเที่ยว (Attractiveness) และสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ได้ก่อให้เกิดเครื่องมือวิเคราะห์เชิงพื้นที่ที่มีความชัดเจน ครอบคลุม และสามารถประยุกต์ใช้ในบริบทแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน กรอบการประเมินดังกล่าวสามารถรองรับการจัดลำดับความสำคัญในการพัฒนา ตลอดจนเป็นฐานข้อมูลในการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์อย่างมีประสิทธิภาพ

5) มิติด้านการเชื่อมโยงกับนโยบายสาธารณะ (Integration with Public Policy and Strategic Planning)

งานวิจัยได้เสนอข้อเสนอเชิงนโยบายที่มีความเชื่อมโยงระหว่างบริบทท้องถิ่นกับกรอบนโยบายระดับชาติอย่างสอดคล้อง โดยมุ่งเน้นการพัฒนาอย่างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์คุณค่าทางวัฒนธรรม การสร้างความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ และการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง องค์ความรู้ที่ได้ในมิตินี้สามารถประยุกต์ใช้เพื่อสนับสนุนนโยบายของภาครัฐในด้าน Soft Power, Creative Economy และ Sustainable Tourism โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่เมืองรองที่มีศักยภาพทางวัฒนธรรมสูงแต่ยังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ

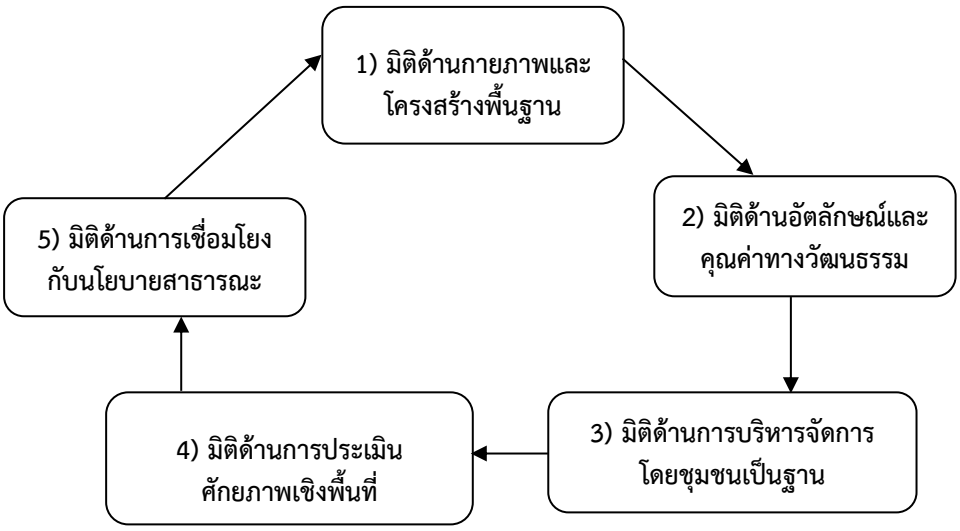

Figure 2: The New Body of Knowledge

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า พื้นที่ที่มีศักยภาพที่สูงที่สุดคือ พื้นที่ทในตำแหน่งที่ 4 วัดสุวรรณคีรี ตำแหน่งที่ 5 วัดบ่อทรัพย์ และตำแหน่งที่ 3 บ้านในกำแพง ตามลำดับ โดยในตำแหน่งที่มีศักยภาพที่ต่ำ เช่น ตำแหน่งที่ 2 สุสาน J.V.LARSEN ก็สามารถเพิ่มค่าคะแนนของศักยภาพขึ้นมาได้ แต่ต้องอาศัยการบริหารจัดการกับปัญหา หรือองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในปัจจัยที่มีศักยภาพต่ำ ซึ่ง Ratchadapornkul (2020) เสนอแนะแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยวโบราณสถานของประเทศไทย โดยคำนึงถึงการ จัดการการท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจที่ ยั่งยืน ความสมดุลระหว่าง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมสามารถ กำหนด ยุทธศาสตร์ได้ 5 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์ด้านการจัดการ ภาครัฐ 2) ยุทธศาสตร์ด้านนการบริหารภาคเอกชน 3) ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารภาคประชาชน และองค์กรท้องถิ่น 4) ยุทธศาสตร์ด้านการร่วมมือภาครัฐภาคเอกชน ภาค ประชาชน และองค์กรท้องถิ่น 5) ยุทธศาสตร์สร้างแหล่ง รายได้ทุกภาคส่วนอย่างยั่งยืน ข้อเสนอแนะ ควรอาศัยความ โดยศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมที่เป็นจุดขาย ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่น ๆ ไม่สามารถเลียนแบบได้นั้นคือ อัตลักษณ์ เอกลักษณ์ และวิถีชีวิต ซึ่งเป็นจุดขายของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดย Changprachak (2022) ได้ทำการศึกษาการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และได้ให้นิยามของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่าเป็นการเดินทางเพื่อสัมผัสเรียนรู้วัฒนธรรมของจุดหมายปลายทาง ทั้งวิถีชีวิต การประกอบอาชีพ ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี ประวัติศาสตร์ อาหาร ศิลปะ ดนตรี การแต่งกาย รวมถึงเป็นวิธีการศึกษา ประวัติศาสตร์และ วัฒนธรรมผ่านการเดินทางท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการพัฒนาด้านภูมิปัญญา สร้างสรรค์ เคารพต่อสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ศักดิ์ศรี วิถีชีวิตผู้คน ดังนั้น อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนจึงเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยว ตัดสินใจเดินทางไปยังชุมชน วัฒนธรรมในฐานะ ผู้ที่เป็นเจ้าของและมีความเข้าใจในแหล่งทรัพยากรวัฒนธรรมมากที่สุดควรเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากการนำทุนทางสังคมเป็นฐานในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อเป็นการฟื้นฟู และรักษาวัฒนธรรมชุมชน สามารถสร้างความภาคภูมิใจให้กับชุมชน รวมทั้งสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า แนวทางในการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและโบราณสถานในพื้นที่เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน โดยพิจารณาผ่านกรอบองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการเข้าถึงและการเชื่อมโยง ด้านการดึงดูดนักท่องเที่ยว และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ผลการวิเคราะห์เชิงพื้นที่สะท้อนให้เห็นว่า แนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมควรดำเนินการในลักษณะที่บูรณาการองค์ความรู้ด้านกายภาพ วัฒนธรรม และการบริหารจัดการ เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่กับการธำรงไว้ซึ่งบริบททางประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ชุมชน ทั้งนี้ ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ได้จากการวิจัยสอดคล้องอย่างมีนัยสำคัญกับกรอบแนวคิดของ Richards (2018) ซึ่งเสนอว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยุคใหม่จำเป็นต้องเชื่อมโยงระหว่างมิติการอนุรักษ์ การเข้าถึง และการมีส่วนร่วมของชุมชนในเชิงสร้างสรรค์ เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการที่ซับซ้อนของนักท่องเที่ยวในระดับสากลได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งยังสอดคล้องกับกรอบยุทธศาสตร์ของ UNESCO (2012) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมให้สามารถรองรับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ด้วยการเสริมสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรมและการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนท้องถิ่น นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสะท้อนข้อค้นพบของ Garcia-Hernandez, de la Calle-Vaquero and Yubero (2017) ซึ่งระบุว่า ศักยภาพของเมืองเก่าจะสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพได้อย่างแท้จริง เมื่อมีการจัดการเชิงระบบทั้งในมิติของโครงสร้างพื้นฐาน ความสามารถในการเข้าถึง การสื่อสารทางวัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม อันจะนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจเชิงพื้นที่ควบคู่กับการรักษามรดกทางวัฒนธรรมในระยะยาว

สรุป

ผลการศึกษาทั้งในวัตถุประสงค์ที่ 1 และวัตถุประสงค์ที่ 2 มีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ อันนำไปสู่การกำหนดแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและโบราณสถานอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยในวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า พื้นที่เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสนมีศักยภาพในการเข้าถึงที่หลากหลาย ทั้งทางบกและทางน้ำ แต่ยังขาดความเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบระหว่างจุดท่องเที่ยวภายในพื้นที่ อีกทั้งระบบการเดินเท้ายังไม่เอื้อต่อการใช้งาน และพื้นที่จอดรถยังมีจำนวนจำกัดและไม่ได้รับการจัดการอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ แม้แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่จะมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่โดดเด่น แต่ยังขาดกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสร้างประสบการณ์เชิงลึกแก่ผู้มาเยือน อีกทั้งยังไม่มีการสื่อสารอัตลักษณ์ของพื้นที่อย่างเป็นระบบและครอบคลุม ส่วนสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน เช่น ห้องสุขาและป้ายบอกทาง แม้มีการจัดไว้ในบางจุด แต่ยังไม่เพียงพอและไม่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวในบริบทปัจจุบัน จากผลการศึกษาดังกล่าว วัตถุประสงค์ที่ 2 จึงได้เสนอแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องและต่อยอดจากข้อค้นพบเชิงพื้นที่ โดยมุ่งเน้นการปรับปรุงระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมและการเชื่อมโยงพื้นที่ให้มีความหลากหลาย ครอบคลุม และต่อเนื่อง โดยเฉพาะการจัดวางระบบป้ายสื่อสารหลายภาษาและแผนที่นำทางที่เข้าใจง่ายเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้เดินทาง ควบคู่กับการส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวที่สามารถถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมผ่านประสบการณ์ตรง อาทิ การเดินชมเมือง การสาธิตงานหัตถกรรมและนิทรรศการศิลปะท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าและความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ นอกจากนี้ ควรยกระดับสิ่งอำนวยความสะดวกให้ได้มาตรฐานและเหมาะสมกับบริบท เช่น การจัดพื้นที่พักผ่อน การจัดตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยว การวางระบบรักษาความปลอดภัย และการส่งเสริมคุณภาพการบริการของผู้ประกอบการในพื้นที่ เพื่อสร้างความพึงพอใจและความมั่นใจในการท่องเที่ยวในระยะยาวอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ด้านการบูรณาการระบบการเชื่อมโยงสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน ควรดำเนินการจัดทำผังการท่องเที่ยว (Tourist Mapping) และแผนพัฒนาระบบการเชื่อมโยงสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่งในชุมชนให้มีความต่อเนื่อง สะดวก และปลอดภัย โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศร่วมกับการประชาสัมพันธ์ในหลากหลายช่องทาง เพื่อส่งเสริมให้เกิดการกระจายนักท่องเที่ยวจากจุดศูนย์กลางสู่พื้นที่โดยรอบอย่างทั่วถึง และลดความหนาแน่นในจุดท่องเที่ยวหลัก

1.2 ด้านการส่งเสริมอัตลักษณ์วัฒนธรรมผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์เชิงประสบการณ์ ควรมีการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับองค์ความรู้ท้องถิ่น โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนในการถ่ายทอดเรื่องราวประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม วิถีชีวิต และวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งในรูปแบบกิจกรรมภาคสนามและกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ เช่น การเดินชมเมือง (Heritage Walking Tour) การจัดแสดงงานหัตถกรรมพื้นบ้าน การสาธิตศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น เพื่อสร้างความประทับใจและเพิ่มมูลค่าทางวัฒนธรรมแก่แหล่งท่องเที่ยว

1.3 ด้านการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและยกระดับมาตรฐานบริการ ควรมีการยกระดับคุณภาพสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ให้มีความเหมาะสมและเพียงพอต่อปริมาณนักท่องเที่ยว ทั้งในด้านกายภาพและการให้บริการ อาทิ ห้องสุขาที่ได้มาตรฐาน จุดพักคอย ระบบนำทางและป้ายแสดงข้อมูลหลายภาษา ตลอดจนการส่งเสริมมาตรฐานการบริการของผู้ประกอบการในท้องถิ่นในด้านความสะอาด ความสุภาพ ความปลอดภัย และราคาที่เป็นธรรม เพื่อสร้างความมั่นใจและความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรขยายขอบเขตของกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมและหลากหลายมากยิ่งขึ้น ทั้งในมิติเชิงประชากร และเชิงอาชีพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนบริบทเชิงลึกและมีความเที่ยงตรงสูงในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่

2.2 ควรประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยบูรณาการระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณผ่านแบบสอบถามและการวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก หรือการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เพื่อให้สามารถสะท้อนความคิดเห็น ความคาดหวัง และความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างรอบด้าน

2.3 ควรมีการศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมของการท่องเที่ยวในระดับชุมชน โดยเฉพาะการประเมินผลกระทบต่อรายได้ การจ้างงาน และคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้ข้อมูลดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายพัฒนาอย่างยั่งยืนที่อิงกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Evidence-Based Policy)

References

Anusree, P., & Swarupa, R. (2025). Sustainable Tourism: Systematic Literature Review and Future Research Agenda. *International Journal for Multidisciplinary Research*, 7(3), 1-8.

Assarroudi, A., Heshmati Nabavi, F., Armat, M. R., Ebadi, A., & Vaismoradi, M. (2018). Directed Qualitative Content Analysis: The Description and Elaboration of Its Underpinning Methods and Data Analysis Process. *Journal of Research in Nursing*, 23(1), 42-55.

Campbell, S. (2020). Purposive Sampling: Complex or Simple? Research Case Examples. *Journal of Research in Nursing*, 25(8), 652-661.

Changprachak, S. (2022). A Synthesis of Studies on Cultural Tourism Management by Community Participation. *Journal of Social Science for Local Rajabhat Mahasarakham Unicrersity*, 6(2), 214-222.

Chompoopanya, A., & Rojanatrakul, T. (2022). The Development Potential of the Community in Participant Model to Sustainable Tourism Community. Journal of Modern Learning Development, 7(8), 414-430.

Department of Cultural Promotion, Ministry of Culture. (2021). *Cultural Heritage of Southern Thailand*. Nonthaburi: The Agricultural Cooperative Federation of Thailand Printing House, Ltd.

Garcia-Hernandez, M., De La Calle-Vaquero, M., & Yubero, C. (2017). Cultural Heritage and Urban Tourism: Historic City Centres under Pressure. *Sustainability*, 9(8), 1-19.

Huangsub, J. (2025). *Speech on National Tourism Policy at Amazing Thailand Grand Tourism and Sports Year 2025*. Bangkok: Office of the Prime Minister.

Ratchadapornkul, S. (2020). Strategic Development for Sustainable Management of Historic Tourism Sites in Thailand. *Journal of Tourism Policy and Development*, 14(1), 25-38.

Richards, G. (2018). Cultural Tourism: A Review of Recent Research and Trends. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 36, 12-21.

Saisrikosol, A. (2022). Songkhla Old Town: Dimensions of Community Management towards Cultural Tourism. *Journal of Saengkhomkham Buddhist Studies*, 7(3), 578-598.

Thienthong, S. (2025). *Tourism Strategy Shift: From Secondary Cities to Livable Destinations*. Bangkok: Ministry of Tourism and Sports.

UNESCO. (2012). *World Heritage and Sustainable Tourism Programme. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*. Retrieved March 22, 2025, from https://whc.unesco.org/en/tourism

การพัฒนาทรัพยากรบุคคลของราชการส่วนท้องถิ่นในยุคการเปลี่ยนแปลงดิจิทัลของจังหวัดนนทบุรี*

Human Resource Development of Local Governments in Nonthaburi Province during the Era of Digital Transformation

[1]รณิดา ทรัพย์สิน, สถิตย์ นิยมญาติ, กมลพร กัลยาณมิตร และ ณัฐวัฒน์ สิริพรวุฒิ
[1]Ranida Subsin, Satit Niyomyaht, Kamolporn Kalyanamitra and Nattawat Siriphornwut
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
Faculty of Political Science, Bangkokthonburi University, Thailand.
[1]Corresponding Author's Email: pupajung@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิเคราะห์สภาพการณ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลของราชการส่วนท้องถิ่นในยุคการเปลี่ยนแปลงดิจิทัลของจังหวัดนนทบุรี (2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของราชการส่วนท้องถิ่นในยุคการเปลี่ยนแปลงดิจิทัลของจังหวัดนนทบุรี และ (3) เสนอแนะแนวทางการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของราชการส่วนท้องถิ่นในยุคการเปลี่ยนแปลงดิจิทัลของจังหวัดนนทบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของเทศบาลนคร ในจังหวัดนนทบุรี จำนวน 18 คน และนักวิชาการด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จำนวน 4 คน รวม 22 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การสรุปความแบบพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า (1) สภาพการณ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลของราชการส่วนท้องถิ่นในยุคการเปลี่ยนแปลงดิจิทัลของจังหวัดนนทบุรี แม้จะมีนโยบายและยุทธศาสตร์ดิจิทัลระดับชาติที่ชัดเจน แต่การปฏิบัติยังเผชิญข้อจำกัดด้านงบประมาณ โครงสร้างองค์กร และการจัดอบรมที่ไม่สอดคล้องกับทักษะดิจิทัลที่จำเป็น โดยเฉพาะในกลุ่มพนักงานปฏิบัติการ (2) ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของราชการส่วนท้องถิ่น พบปัญหาการขาดทักษะดิจิทัลในกลุ่มพนักงานอาวุโส โครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีที่ล้าสมัย และแรงจูงใจในการพัฒนาศักยภาพที่ยังไม่ชัดเจนและ (3) แนวทางการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของราชการส่วนท้องถิ่นในยุคการเปลี่ยนแปลงดิจิทัลของจังหวัดนนทบุรี เสนอให้จัดทำแผนยุทธศาสตร์พัฒนาดิจิทัลที่แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ พื้นฐาน กลาง และสูง พร้อมส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องผ่านระบบออนไลน์ มีระบบติดตามผล เพิ่มงบประมาณเฉพาะ และสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนทัศนคติดิจิทัล โดยเน้นความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ เช่น ภาคการศึกษา และภาคเอกชน เพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากร

คำสำคัญ: การพัฒนา; ทรัพยากรบุคคล; ราชการส่วนท้องถิ่น; การเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัล; จังหวัดนนทบุรี

*Received May 22, 2025; Revised June 19, 2025; Accepted July 4, 2025

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to analyze the current status of human resource development in local government organizations in Nonthaburi Province during the era of digital transformation, 2) to examine the problems and obstacles of human resource development in local government organizations in Nonthaburi Province during the era of digital transformation, and 3) to propose guidelines for enhancing human resource in local government organizations in Nonthaburi Province during the era of digital transformation. This qualitative research collected data from key informants, including 18 administrators and staff members of municipalities in Nonthaburi Province and 4 scholars specializing in human resource development, totaling 22 participants. Purposive sampling was employed, and data were collected through interviews. The data were analyzed using descriptive summarization.

The findings reveal that 1) Despite clear national digital policies and strategies, the implementation of human resource development in local government organizations in Nonthaburi Province faces limitations in terms of budget, organizational structure, and training programs that do not align with the necessary digital skills, particularly among operational staff; 2) Challenges in human resource development include a lack of digital skills among senior employees, outdated technological infrastructure, and unclear incentives for capacity building; and 3) Proposed strategies for enhancing human resources in the digital era include developing a three-tiered digital development strategy (basic, intermediate, and advanced), promoting continuous learning through online platforms, establishing monitoring systems, allocating dedicated budgets, and fostering an organizational culture that supports digital mindsets, with an emphasis on collaboration with educational institutions and the private sector to strengthen personnel capabilities.

Keywords: Development; Human Resources; Local Government; Digital Transformation; Nonthaburi Province

บทนำ

บุคลากรเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จขององค์กร การบริหารองค์กรให้บรรลุเป้าหมายจำเป็นต้องอาศัยบุคลากรที่มีคุณภาพ มีสมรรถนะที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายขององค์กร รวมถึงต้องมีความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ยังต้องมีความสามัคคีในองค์กร มีความร่วมมือร่วมใจ และสามารถทำงานเป็นทีมได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากเปรียบเทียบทรัพยากรในการบริหารงาน ซึ่งประกอบด้วย บุคลากร เงินทุน เครื่องมือ และการจัดการ ถือว่าบุคคลเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด...หากองค์กรมีทรัพยากรด้านอื่น ๆ เหมือนกัน แต่มีบุคลากรที่มีคุณภาพแตกต่างกัน ย่อมส่งผลให้ผลการดำเนินงานแตกต่างกันไปด้วย การบริหารงานบุคคลจึงเป็นกระบวนการบริหารที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลากรเป็นอย่างมาก เนื่องจากบุคลากรเป็นกำลังหลักใน

การดำเนินงานและบริหารจัดการองค์กรในด้านต่าง ๆ การบริหารงานบุคคลที่มีคุณภาพจะส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ บรรลุตามเป้าหมายขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Yaemwong, 2017)

จังหวัดนนทบุรีตั้งอยู่ในภาคกลางของประเทศไทย ได้รับการจัดตั้งเป็นจังหวัดอย่างเป็นทางการตามพระราชบัญญัติจัดตั้งจังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดนนทบุรี จังหวัดสมุทรสาคร และจังหวัดนครนายก พ.ศ. 2489 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคมของปีเดียวกัน นนทบุรีถือเป็นจังหวัดที่อยู่ใกล้กรุงเทพมหานครมากที่สุด โดยห่างจากใจกลางเมืองเพียง 20 กิโลเมตร ในปัจจุบัน จังหวัดนนทบุรีถูกจัดอยู่ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร มีพื้นที่ขนาดใหญ่เป็นอันดับที่ 75 ของประเทศ (เมื่อรวมกรุงเทพมหานคร) แต่มีความหนาแน่นของประชากรมากเป็นอันดับ 2 รองจากกรุงเทพมหานคร โดยมีการปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ เทศบาลนคร เทศบาลเมือง เทศบาลตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นหน่วยงานปกครองระดับพื้นฐานของจังหวัด (Nonthaburi Provincial Office, 2022)

เทศบาลนคร จังหวัดนนทบุรี มี 3 แห่ง ประกอบด้วย เทศบาลนครนนทบุรี เทศบาลนครปากเกร็ด เทศบาลนครบางบัวทอง ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดตั้งขึ้นสำหรับชุมชนเมืองขนาดใหญ่ ตามกฎหมายกำหนดว่าต้องมีประชากรตั้งแต่ 50,000 คนขึ้นไป และมีรายได้เพียงพอต่อการให้บริการสาธารณะ กระบวนการจัดตั้งต้องมีประกาศกระทรวงมหาดไทยยกฐานะตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 โดยโครงสร้างการบริหารประกอบด้วยนายกเทศมนตรีที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรง ทำหน้าที่หัวหน้าฝ่ายบริหาร และสภาเทศบาลที่มีสมาชิก 24 คนที่มาจากการเลือกตั้ง ทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติ นอกจากนี้ยังมีสำนักงานเทศบาลนครที่มีปลัดเทศบาลเป็นหัวหน้าฝ่ายประจำ ทำหน้าที่บริหารงานทั่วไปภายใต้การบังคับบัญชาของนายกเทศมนตรี แบ่งการบริหารจัดการออกเป็น 7 ด้าน ดังนี้ (1) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน (2) ด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต (3) ด้านการจัดระเบียบชุมชน สังคม และการรักษาความสงบ เรียบร้อย (4) ด้านการวางแผนการส่งเสริมการลงทุน พาณิชกรรม และการท่องเที่ยว (5) ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (6) ด้านการศาสนา ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น และ (7) ด้านการบริหารจัดการและสนับสนุนการปฏิบัติภารกิจของส่วนราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Department of Local Administration, 2023)

ภายใต้กระแสแห่งการปฏิรูประบบราชการ และการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีการบริหารจัดการยุคใหม่ ผู้นำหรือผู้บริหารองค์การต่าง ๆ ต้องมีความตื่นตัวและเกิดความพยายามปรับตัวในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะการเร่งรัดพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์การ การปรับเปลี่ยนวิธีคิด วิธีการทำงาน เพื่อแสวงหารูปแบบใหม่ ๆ และนำระบบมาตรฐานในระดับต่าง ๆ มาพัฒนาองค์การ ซึ่งนำไปสู่แนวคิดการพัฒนาระบบบริหารความรู้ภายในองค์การ เพื่อให้องค์การสามารถใช้และพัฒนาความรู้ ที่มีอยู่ภายในองค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพและปรับเปลี่ยนวิทยาการความรู้ใหม่มาใช้กับองค์การได้อย่างเหมาะสม (Nonthaburi Municipality, 2021) แต่จากการวิเคราะห์ในระดับองค์กรของเทศบาลนครในจังหวัดนนทบุรี ทั้ง 3 แห่ง พบจุดอ่อน (Weaknesses) และภัยคุกคาม (Threats) เกี่ยวข้องกับปัญหาทางด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลที่สำคัญ คือขาดความกระตือรือร้น ขาดบุคลากรที่มีความรู้เฉพาะทางวิชาชีพ มีบุคลากรไม่เพียงพอ ขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญบางสายงาน ความรู้ที่มีจำกัดทำให้ต้องเพิ่มพูนความรู้ให้หลากหลายจึงจะทำงานได้ครอบคลุมภารกิจขององค์การ การโยกย้ายของบุคลากรที่ได้รับการสรรหาจากส่วนกลางทำให้การปฏิบัติงานไม่ต่อเนื่อง และมีการเปลี่ยนแปลงบ่อย การปฏิบัติงานที่ต้องปรับตัวให้ทันเทคโนโลยีสมัยใหม่ทำให้ประสิทธิภาพของงานลง (Nonthaburi Municipality, 2021) การบริหารจัดการยังขาดการพัฒนาให้เกิดนวัตกรรมในการพัฒนา บุคลากรยังขาดความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับภารกิจของเทศบาลที่เป็นความรับผิดชอบของแต่ละส่วนราชการ และระเบียบที่ใช้ในการบริการประชาชน บุคลากรมีความรู้ในการปฏิบัติงานเฉพาะด้าน แต่

ยังขาดความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติงานเชิงบูรณาการ บุคลากรยังขาดความตระหนักในการให้บริการประชาชนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของเทศบาล การพัฒนาประสิทธิภาพบุคลากรยังขาดการพัฒนากระบวนการคิดและวิธีปฏิบัติงานในการพัฒนาท้องถิ่น ยังขาดบุคลากรเฉพาะในการพัฒนาระบบเครือข่าย ข้อมูลข่าวสาร ระบบดิจิตอลในการพัฒนาบริการภายในและภายนอกองค์กร (Pakkret Municipality, 2021) ข้อจำกัดงบประมาณด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องใช้ในสำนักงานยังไม่ทันสมัย และอัตรากำลังไม่สอดคล้องกับภารกิจ (Bang Bua Thong Municipality, 2020) แสดงให้เห็นว่า องค์กรและบุคลากรดังกล่าว ยังคุ้นชินกับวิถีการทำงานในรูปแบบเดิม ขาดทักษะด้านดิจิทัลและการคิดสร้างสรรค์ ขาดการสร้างแรงจูงใจเพื่อกระตุ้นให้บุคลากรภาครัฐพัฒนาตนเองให้ทันต่อบริบทปัจจุบัน บุคลากรบางส่วนไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีดิจิทัล การบริหารผลการทำงาน ความก้าวหน้าในอาชีพ หรือการประเมินศักยภาพ รวมทั้งไม่เอื้อให้เกิดแนวความคิดที่ต้องการจะพัฒนาตนเอง ส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถใช้ประโยชน์จากบุคลากรได้เต็มศักยภาพ (Arunrat and Rojanatrakun, 2022)

ดังนั้น ในปัจจุบันที่ประเทศไทยขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศใหม่ ๆ ส่งผลให้ทุกองค์กรนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อบริหารจัดการงานด้านต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นเช่นเดียวกับหน่วยงานราชการที่ได้นำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศมาปรับ ประยุกต์ใช้ เพื่อให้มีความทันสมัยมากขึ้น ถือเป็นการยกระดับบุคลากรสู่การเป็นข้าราชการยุคใหม่ เพื่อลบภาพจำเดิมที่เคยมีในอดีต และเพื่อให้สอดรับกับกระแสโลกยุค 4.0 และกติกาใหม่ของโลก โดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในระบบการทำงานทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน พร้อมทั้งพัฒนาช่องทางการให้บริการใหม่ ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ให้สามารถเข้าถึงบริการได้อย่างง่ายดายและรวดเร็ว (Telephone Organization of Thailand, 2020) ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของราชการส่วนท้องถิ่นในยุคการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล เพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการบริหารทรัพยากรบุคคลในยุคดิจิทัล เพื่อยกระดับสมรรถนะของบุคลากรให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและนวัตกรรม ตลอดจนเสริมสร้างทักษะที่จำเป็น ทัศนคติเชิงบวก และจริยธรรมในการทำงาน การศึกษานี้จะช่วยให้ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำข้อมูลไปใช้ในการออกแบบนโยบายและระบบการบริหารงานบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังส่งเสริมการปรับปรุงกระบวนการทำงานภายในองค์กรให้ทันสมัย พร้อมยกระดับมาตรฐานการให้บริการประชาชนในทุกมิติ เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิผล

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพการณ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลของราชการส่วนท้องถิ่นในยุคการเปลี่ยนแปลงดิจิทัลของจังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของราชการส่วนท้องถิ่นในยุคการเปลี่ยนแปลงดิจิทัลของจังหวัดนนทบุรี
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของราชการส่วนท้องถิ่นในยุคการเปลี่ยนแปลงดิจิทัลของจังหวัดนนทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรบุคคลของราชการส่วนท้องถิ่นในยุคการเปลี่ยนแปลงดิจิทัลของจังหวัดนนทบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) วิธีดำเนินการวิจัยมีดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study) ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรม เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย โดยเน้นเรื่องแนวคิดการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล การพัฒนาทรัพยากรบุคคล ทักษะในยุคดิจิทัล การแพร่กระจายนวัตกรรมและการยอมรับเทคโนโลยี การจัดการความรู้ การประเมินผลและการติดตาม รวมถึงนโยบาย ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ราชการส่วนท้องถิ่น และข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดนนทบุรี

ขั้นตอนที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ได้แก่ 1) ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ซึ่งรับผิดชอบหรือมีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการทรัพยากรบุคคลของเทศบาลนคร ในจังหวัดนนทบุรี จำนวน 18 คน ประกอบด้วย (1) เทศบาลนครเทศบาลนครนนทบุรี ได้แก่ ผู้บริหารเทศบาลนครนนทบุรี จำนวน 2 คน เจ้าหน้าที่รับผิดชอบในกระบวนการทรัพยากรบุคคลเทศบาลนครนนทบุรี จำนวน จำนวน 2 คน และพนักงานเทศบาลนครนนทบุรี จำนวน 2 คน (2) เทศบาลนครปากเกร็ด ได้แก่ ผู้บริหารเทศบาลนครปากเกร็ด จำนวน 2 คน เจ้าหน้าที่รับผิดชอบในกระบวนการทรัพยากรบุคคลเทศบาลนครปากเกร็ด จำนวน จำนวน 2 คน และพนักงานเทศบาลนครปากเกร็ด จำนวน 2 คน (3) เทศบาลนครบางบัวทอง ได้แก่ ผู้บริหารเทศบาลนครบางบัวทอง จำนวน 2 คน เจ้าหน้าที่รับผิดชอบในกระบวนการทรัพยากรบุคคลเทศบาลนครบางบัวทอง จำนวน จำนวน 2 คน และพนักงานเทศบาลนครบางบัวทอง จำนวน 2 คน กลุ่มนี้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบาย แนวทาง และการดำเนินงานจริงในการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ตลอดจนข้อจำกัดที่พบในบริบทของพื้นที่ปฏิบัติงาน 2) นักวิชาการที่มีความรู้หรือมีความเชี่ยวชาญในการพัฒนาทรัพยากรบุคคล จำนวน 4 คน ให้ข้อมูลเชิงวิชาการ ทฤษฎี และแนวโน้มการพัฒนาทรัพยากรบุคคลในยุคดิจิทัล รวมถึงข้อเสนอแนะที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม รวมจำนวน 22 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structure Questions) เป็นเครื่องมือวิจัยโดยสร้างจากกรอบแนวคิดที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ Stenhouse (1975), Delahaye (2000), Gilley et al. (2002), Henrie & Hedgepeth (2003), Frost (2010) และ Kirkpatrick (2005) ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการออกแบบแบบสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย การออกแบบเครื่องมือในลักษณะนี้ มุ่งสร้างความยืดหยุ่นและเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถให้ข้อมูลสำคัญได้อย่างเต็มที่ โดยผู้วิจัยจะเป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเองทุกครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ ชุดคำถามที่ใช้ประกอบด้วยเนื้อหา 3 ส่วนหลักที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา คือ ส่วนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพการณ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลของราชการส่วนท้องถิ่นในยุคการเปลี่ยนแปลงดิจิทัลของจังหวัดนนทบุรี ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของราชการส่วนท้องถิ่นในยุคการเปลี่ยนแปลงดิจิทัลของจังหวัดนนทบุรี ส่วนที่ 3 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของราชการส่วนท้องถิ่นในยุคการเปลี่ยนแปลงดิจิทัลของจังหวัดนนทบุรี การตรวจสอบโครงสร้างของแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์เสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณา เพื่อให้เครื่องมือวิจัยมีความครบถ้วนและเหมาะสม โดยทำการตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถามกับทฤษฎีและวัตถุประสงค์ของการศึกษา จากนั้นจึงปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะที่ได้รับ

ขั้นตอนที่ 4 การรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลทั้งจากข้อมูลทุติยภูมิและปฐมภูมิ โดยข้อมูลทุติยภูมิได้จากการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) ประกอบด้วยตำรา หนังสือ เอกสารวิชาการ บทความจากวารสาร แหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และเอกสารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่วนข้อมูลปฐมภูมิได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างแบบปลายเปิด และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและสะท้อนพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจริง โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ตั้งแต่การประสานขออนุญาตการสัมภาษณ์ การสังเกต และการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยจัดกลุ่มข้อมูลจากการสัมภาษณ์ตามประเด็นวิจัยหลัก 3 ด้าน ได้แก่ (1) สภาพการณ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลของราชการส่วนท้องถิ่นในยุคการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล (2) ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนา และ (3) แนวทางการพัฒนา จากนั้นเปรียบเทียบคำตอบของผู้ให้ข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ความสอดคล้องหรือความแตกต่าง โดยใช้การตีความเชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อเข้าใจบริบทและความหมายเชิงลึก ทั้งนี้ได้นำผลที่ได้เปรียบเทียบกับกรอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องและสรุปผลในรูปแบบพรรณนา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อสภาพการณ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลของราชการส่วนท้องถิ่นในยุคการเปลี่ยนแปลงดิจิทัลของจังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาพบว่า

1. นโยบาย พบว่า การพัฒนาทรัพยากรบุคคลของราชการส่วนท้องถิ่นจังหวัดนนทบุรีมีนโยบายที่ชัดเจนในการขับเคลื่อนสู่ยุคดิจิทัล เช่น การอบรมออนไลน์และระบบจัดการข้อมูลบุคลากรแบบอิเล็กทรอนิกส์ แต่การดำเนินนโยบายยังเผชิญข้อจำกัดด้านงบประมาณ โครงสร้างองค์กร และการมีส่วนร่วมจากระดับปฏิบัติการที่ยังไม่เพียงพอ ส่งผลให้นโยบายบางส่วนไม่สอดคล้องกับความต้องการในพื้นที่ขณะเดียวกัน การติดตามผลยังให้ความสำคัญกับปริมาณมากกว่าคุณภาพ อย่างไรก็ตาม บางหน่วยงานเริ่มใช้ระบบ Dashboard เพื่อติดตามผลการพัฒนาแบบเรียลไทม์ ซึ่งเป็นแนวทางที่ควรส่งเสริมต่อไป

2. การจัดสรรงบประมาณ พบว่า งบประมาณสำหรับการฝึกอบรมและส่งเสริมทักษะด้านดิจิทัลยังมีสัดส่วนไม่มากเมื่อเทียบกับงบประมาณพัฒนาทั่วไป แม้ว่าผู้บริหารจะตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาทักษะดิจิทัล แต่ยังไม่มีการกันงบประมาณเฉพาะอย่างชัดเจน การจัดอบรมส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานส่วนกลาง มากกว่าการวางแผนงบประมาณภายในองค์กรเอง ซึ่งสะท้อนถึงขีดความสามารถในการจัดสรรงบประมาณของท้องถิ่นที่ยังจำกัด งบประมาณส่วนใหญ่เน้นการพัฒนาผู้บริหารระดับสูงมากกว่าพนักงานปฏิบัติการ ส่งผลให้พนักงานระดับล่างมีโอกาสพัฒนาทักษะน้อย ขณะเดียวกันยังขาดระบบประเมินผลความคุ้มค่าและประสิทธิผลเชิงคุณภาพ โดยตัวชี้วัดที่ใช้อยู่ยังเน้นปริมาณเป็นหลัก อย่างไรก็ตามมีแนวโน้มในการเพิ่มงบประมาณสำหรับการพัฒนาทักษะดิจิทัลในอนาคต โดยบรรจุไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีและงานบริการประชาชน

3. หลักสูตรการพัฒนา พบว่า หลักสูตรการพัฒนาบุคลากรในยุคดิจิทัลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนนทบุรียังมีข้อจำกัดสำคัญ ได้แก่ การขาดความสอดคล้องกับทักษะดิจิทัลที่จำเป็น เช่น Artificial Intelligence (AI), Big Data และระบบคลาวด์ เน้นเนื้อหาด้านระเบียบราชการและจริยธรรมเป็นหลัก และพึ่งพาหลักสูตรจากส่วนกลางมากกว่าการออกแบบตามบริบทท้องถิ่น ส่งผลให้การนำความรู้ไป

ใช้ยังไม่เกิดประสิทธิภาพสูงสุด นอกจากนี้ การพัฒนาทักษะยังขาดความต่อเนื่อง ไม่มีการวางแผนหลักสูตรเป็นลำดับขั้นหรือจัดเก็บข้อมูลความก้าวหน้าอย่างเป็นระบบ รวมถึงการประเมินผลหลังอบรมที่ไม่ต่อเนื่องและไม่มีการติดตามการนำความรู้ไปใช้ อย่างไรก็ตาม มีแนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรแบบผสมผสาน (Blended Learning) ที่เริ่มนำมาใช้ในบางหน่วยงาน ซึ่งช่วยเพิ่มความยืดหยุ่นและประสิทธิภาพในการเรียนรู้

4. วิธีการพัฒนาบุคลากร พบว่า วิธีการพัฒนาบุคลากรในยุคดิจิทัลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนนทบุรี มีการปรับตัวตามเทคโนโลยีแต่ยังเผชิญข้อจำกัดด้านโครงสร้าง ระบบงาน และวัฒนธรรมองค์กร การอบรมแบบทางการยังคงเป็นวิธีหลัก แต่เนื้อหายังขาดความยืดหยุ่นและไม่สอดคล้องกับภาระงานจริง เทศบาลบางแห่งเริ่มส่งเสริมการเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการผ่าน e-Learning และเครือข่ายวิชาชีพในโซเชียลมีเดีย อย่างไรก็ตาม ระบบโค้ชและพี่เลี้ยงยังไม่พัฒนาอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การถ่ายทอดความรู้ด้านดิจิทัลไม่ทั่วถึงและขาดการติดตามผล การเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริงยังขาดโครงสร้างและคู่มือแนะแนวที่ชัดเจน ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมในการพัฒนา ขณะที่การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น Zoom, Microsoft Teams และ MOOC เริ่มนำมาใช้ แต่ยังติดปัญหาความสามารถในการใช้เทคโนโลยีโดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงวัยที่คุ้นเคยกับวิธีอบรมแบบเดิม

5. การพัฒนาทักษะบุคลากรให้ตรงกับงาน พบว่า การพัฒนาทักษะบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้สอดคล้องกับภาระงานในยุคดิจิทัลยังเผชิญปัญหาหลัก ได้แก่ การขาดการวิเคราะห์สมรรถนะที่ชัดเจนในแต่ละตำแหน่ง ส่งผลให้การอบรมไม่ตรงกับความต้องการงานจริง และขาดหลักสูตรเฉพาะทางที่สอดคล้องกับภารกิจและบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน เช่น การใช้งานระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System: GIS) หรือการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการบริหาร นอกจากนี้ ยังขาดการติดตามและประเมินผลหลังการอบรม ทำให้ไม่ทราบประสิทธิผลของการพัฒนา ตลอดจนบุคลากรส่วนใหญ่ ไม่ได้รับการส่งเสริมให้พัฒนาความรู้เพิ่มเติมในงานประจำ ความไม่เท่าเทียมด้านทักษะดิจิทัลโดยเฉพาะกลุ่มพนักงานอาวุโส ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงาน และการพัฒนาทักษะยังขาดความร่วมมือกับสถาบันภายนอกในการออกแบบหลักสูตรที่เหมาะสม โดยยังพึ่งพาหลักสูตรสำเร็จรูปจากหน่วยงานภาครัฐเป็นหลัก

6. การจัดการความรู้ในการพัฒนาบุคลากร พบว่า การจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) ยังไม่ได้ถูกนำมาใช้เป็นกลไกหลักในการพัฒนาบุคลากรในยุคดิจิทัลอย่างเป็นระบบ เนื่องจากหน่วยงานขาดความเข้าใจแนวคิด KM อย่างแท้จริง และไม่มีการวางแผนหรือกำหนดกระบวนการที่ชัดเจน ส่งผลให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในองค์กรยังไม่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม เทคโนโลยีสนับสนุน KM เช่น ฐานข้อมูลความรู้และระบบ Intranet ยังขาดการพัฒนา ทำให้ความรู้จากการอบรมไม่ถูกจัดเก็บหรือสืบค้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งขาดแรงจูงใจและระบบส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรในกระบวนการ KM ทำให้การจัดการความรู้ยังถูกมองเป็นภาระมากกว่าความร่วมมือ และแม้มีการส่งเสริมทักษะดิจิทัล ความรู้เหล่านั้นก็ยังไม่ได้รับการจัดการอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ความรู้กระจัดกระจายและไม่สามารถถ่ายทอดหรือพัฒนาต่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7. การติดตามและประเมินผล พบว่า ระบบการติดตามและประเมินผลการพัฒนาทรัพยากรบุคคลยังเน้นการจัดทำเอกสาร เช่น รายงานสรุปผลและแบบประเมินความพึงพอใจ โดยขาดการวัดผลสัมฤทธิ์และพฤติกรรมหลังอบรมอย่างแท้จริง รวมถึงขาดการเชื่อมโยงข้อมูลกับผลการปฏิบัติงานจริง ส่งผลให้ไม่สามารถประเมินการนำความรู้ไปใช้ในงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้จะอยู่ในเขตเมืองที่มีโอกาสเข้าถึงเทคโนโลยีสูง แต่การใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อสนับสนุนกระบวนการติดตามและประเมินผลยังไม่เป็นรูปธรรม ข้อมูลส่วนใหญ่ยังอยู่ในรูปแบบเอกสารที่ไม่เอื้อต่อการวิเคราะห์เชิงลึก ผู้บริหารยังไม่ใช้ข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจ

หรือวางแผนนโยบายอย่างมีประสิทธิผล และพนักงานขาดแรงจูงใจเนื่องจากไม่เห็นความสัมพันธ์ระหว่างผลการประเมินกับความก้าวหน้าในสายอาชีพ ส่งผลให้การติดตามและประเมินผลยังไม่สนับสนุนการพัฒนาบุคลากรในยุคดิจิทัลอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของราชการส่วนท้องถิ่นในยุคการเปลี่ยนแปลงดิจิทัลของจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาทรัพยากรบุคคลในยุคการเปลี่ยนแปลงดิจิทัลของราชการส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรีเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคหลายประการ ได้แก่ บุคลากรส่วนหนึ่งยังขาดทักษะดิจิทัลที่จำเป็น โดยเฉพาะกลุ่มพนักงานอาวุโสที่ยังคุ้นเคยกับระบบงานแบบเดิม จึงมีความยากลำบากในการปรับตัวเข้ากับเทคโนโลยีใหม่ ๆ ขาดแผนยุทธศาสตร์ด้านดิจิทัลที่ชัดเจนและเป็นระบบ ส่งผลให้การอบรมและพัฒนาบุคลากรขาดทิศทางและไม่สอดคล้องกับความต้องการจริงของหน่วยงาน นอกจากนี้ ระบบโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยียังล้าสมัยและไม่เพียงพอต่อการใช้งาน ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงทรัพยากรทางเทคโนโลยี อีกทั้งยังมีข้อจำกัดด้านงบประมาณและอัตรากำลังที่จำกัด ทำให้ไม่สามารถจัดอบรมหรือพัฒนาบุคลากรได้อย่างต่อเนื่องและทั่วถึง สุดท้าย บุคลากรยังขาดแรงจูงใจและกลไกส่งเสริมความก้าวหน้าในอาชีพที่ชัดเจน แม้ว่าจะผ่านการอบรมและพัฒนาทักษะแล้วก็ตาม ทำให้การพัฒนาศักยภาพตนเองไม่ได้รับความสำคัญและมีส่วนร่วมในระบบประเมินผลน้อย ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพและความยั่งยืนของการพัฒนาทรัพยากรบุคคลในยุคดิจิทัลอย่างชัดเจน

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อแนวทางการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของราชการส่วนท้องถิ่นในยุคการเปลี่ยนแปลงดิจิทัลของจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า แนวทางสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของราชการส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรีให้สามารถปรับตัวเข้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลด้านดิจิทัลที่มีเป้าหมายชัดเจนและแบ่งการพัฒนาเป็น 3 ระดับ คือ ระดับพื้นฐาน ระดับกลาง และระดับสูง เพื่อให้ครอบคลุมทั้งทักษะการใช้งานโปรแกรมสำนักงาน การวิเคราะห์ข้อมูล รวมถึงความรู้ด้าน Artificial Intelligence (AI) และ Cybersecurity การส่งเสริมการเรียนรู้แบบต่อเนื่องผ่านระบบออนไลน์ (Online System) และการติดตามผลการพัฒนาทักษะด้วยระบบ Digital Skill Tracker เพื่อสนับสนุนการประเมินผลและการเลื่อนตำแหน่ง นอกจากนี้ ยังต้องเพิ่มงบประมาณและทรัพยากรเฉพาะด้านการพัฒนาทักษะดิจิทัล โดยอาจจัดตั้งกองทุนพัฒนาทรัพยากรบุคคลยุคดิจิทัลในระดับเทศบาลเพื่อสนับสนุนการจัดอบรมและศึกษาดูงาน ตลอดจนการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้และยอมรับการเปลี่ยนแปลง โดยจัดกิจกรรมส่งเสริมทัศนคติด้านดิจิทัล เช่น Digital Day และการแข่งขันนวัตกรรม รวมถึงการเชื่อมโยงกับเครือข่ายภายนอก เช่น สถาบันการศึกษา หน่วยงานรัฐ และภาคเอกชนที่มีความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี เพื่อเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรอย่างครบวงจรและยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรบุคคลของราชการส่วนท้องถิ่นในยุคการเปลี่ยนแปลงดิจิทัลของจังหวัดนนทบุรี” สามารถพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดหรือโมเดลที่เรียกว่า “การพัฒนาทรัพยากรบุคคลท้องถิ่นสู่ระบบราชการดิจิทัลที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง” (Human-Centered Digital HR Development Model) โดยเริ่มต้นจากการปรับกรอบความคิด (Digital Mindset) เปลี่ยนจากการเน้นเครื่องมือ มาเน้นการสร้างทัศนคติที่เปิดรับเทคโนโลยีให้กับบุคลากร โดยเฉพาะระดับปฏิบัติการ ออกแบบระบบการเรียนรู้แบบต่อเนื่อง (Lifelong Learning) พัฒนาทักษะบุคลากรใน 3 ระดับ ได้แก่ ทักษะพื้นฐาน ทักษะการคิด และทักษะนวัตกรรม พร้อมระบบติดตามผลแบบรายบุคคล สร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ (Learning Culture) ลดระบบสั่งการแบบแนวดิ่ง เปิดโอกาสให้บุคลากรเรียนรู้ ลองผิดลองถูก และสร้างนวัตกรรม เชื่อมโยงภายใน-

ภายนอก (Co-Learning Ecosystem) สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เช่น มหาวิทยาลัย หน่วยงานรัฐ และเอกชน เพื่อเติมเต็มทักษะและทรัพยากร ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล (Data-Driven HRM) ใช้ฐานข้อมูลบุคลากรในการออกแบบแผนพัฒนา การหมุนเวียนตำแหน่ง และการประเมินผลที่สอดคล้องกับสมรรถนะ คุณค่าและแนวทางการนำไปใช้ ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้แบบยั่งยืนภายในองค์กรท้องถิ่น พัฒนาระบบราชการให้สามารถเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลได้จริง โดยไม่ทิ้งบุคลากรไว้ข้างหลัง เปลี่ยนแปลงแนวคิดการบริหารบุคลากรจากแบบเดิมไปสู่ระบบที่ยืดหยุ่น วัดผลได้ และมีประสิทธิภาพในบริบทยุคดิจิทัล ดังแผนภาพที่ 1

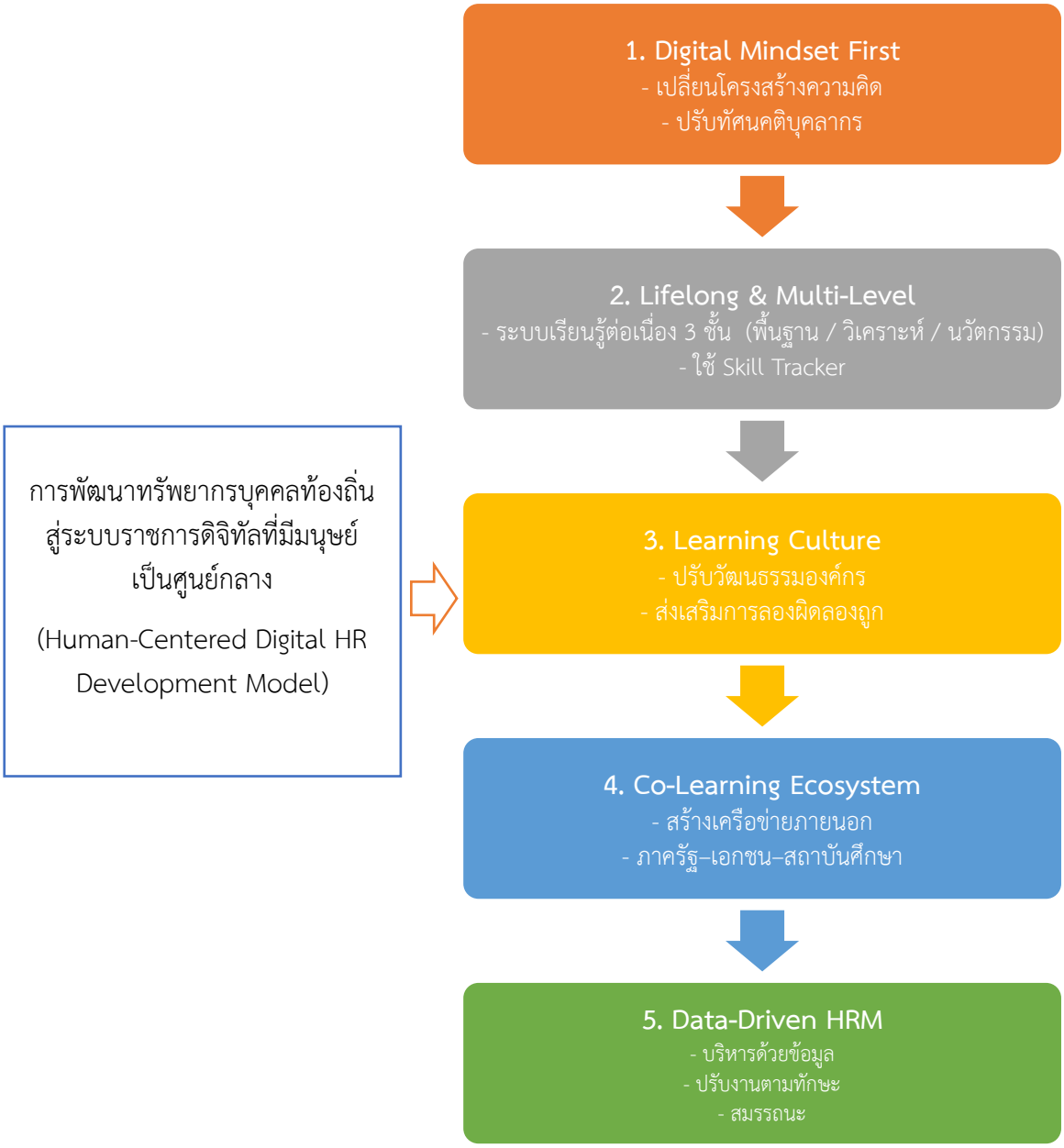

Figure 1: The New Body of Knowledge

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สภาพการณ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลของราชการส่วนท้องถิ่นในยุคการเปลี่ยนแปลงดิจิทัลของจังหวัดนนทบุรี ภาพรวมการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของราชการส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรีช่วงยุคดิจิทัล พบว่า มีนโยบายที่ชัดเจนและสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ดิจิทัลระดับชาติ แต่การนำไปปฏิบัติยังเผชิญข้อจำกัดทั้งด้านงบประมาณและโครงสร้างองค์กร ส่งผลให้งบประมาณสำหรับพัฒนาทักษะดิจิทัลยังไม่เพียงพอและเน้นการพัฒนาผู้บริหารมากกว่าพนักงานปฏิบัติการ หลักสูตรอบรมยังไม่สอดคล้องกับทักษะดิจิทัลที่จำเป็นและขาดความต่อเนื่อง ขณะที่วิธีการพัฒนาบุคลากรมีแนวโน้มใช้เทคโนโลยีมากขึ้นแต่ยังไม่ครอบคลุมทุกกลุ่ม และขาดระบบโค้ชหรือคู่มือที่ชัดเจน นอกจากนี้การวิเคราะห์ความต้องการทักษะกับงานจริงยังไม่ชัดเจน ระบบการจัดการความรู้ยังไม่ได้ถูกนำมาใช้อย่างเป็นระบบและขาดแรงจูงใจ ขณะที่การติดตามและประเมินผลเน้นเชิงปริมาณและรูปแบบเอกสารมากกว่าการวัดผลสัมฤทธิ์จริง แม้จะเริ่มมีการใช้เครื่องมือดิจิทัลบ้างในบางองค์กร แต่ยังไม่ทั่วถึงและต้องพัฒนาต่อเนื่องเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีและการบริการประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Chanasongkhram, Thiangsanthia, Sukudom, and Krutpapan (2022) ศึกษาเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคการเปลี่ยนฉับพลันทางดิจิทัล ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลันทางดิจิทัล นโยบายและวิสัยทัศน์ขององค์กร โดยปรับตัวโดยการขับเคลื่อนด้วยองค์ความรู้และนวัตกรรม เปลี่ยนแปลงระบบบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคลอย่างเป็นระบบ โดยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยยึดหลักการ 4 ป. คือ ประสิทธิผล ประสิทธิภาพ เปี่ยมคุณค่า และปรับเปลี่ยนได้ยืดหยุ่นคล่องตัว รวมถึงปรับวิธีการทำงานของบุคลากรให้สอดคล้องกับยุค digital disruption และวิถี New Normal และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Pathamayada (2022) ศึกษาเรื่องแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ภาครัฐอย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 พบแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ภาครัฐอย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 หนึ่งในแนวทางก็คือการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ในบทบาทการนำองค์กรแห่งการเรียนรู้ของนักทรัพยากรมนุษย์ยุคใหม่ เน้นหลักที่สำคัญเกี่ยวกับองค์กรแห่งการเรียนรู้ สร้างการเรียนรู้ในองค์กร และองค์กรสู่ความเป็นองค์กรอัจฉริยะที่จะสามารถดำรงอยู่ในศตวรรษที่ 21

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของราชการส่วนท้องถิ่นในยุคการเปลี่ยนแปลงดิจิทัลของจังหวัดนนทบุรี พบว่า การพัฒนาทรัพยากรบุคคลของราชการส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรียังเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคสำคัญ ได้แก่ บุคลากรกลุ่มพนักงานอาวุโสขาดทักษะดิจิทัลและมีความยากลำบากในการปรับตัว ขาดแผนยุทธศาสตร์ด้านดิจิทัลที่ชัดเจนและเป็นระบบ ทำให้การอบรมไม่ตรงกับความต้องการ รวมถึงโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีที่ล้าสมัยและไม่เพียงพอ งบประมาณและอัตรากำลังที่จำกัด ขณะที่แรงจูงใจและกลไกส่งเสริมความก้าวหน้าในอาชีพยังไม่ชัดเจน ส่งผลให้การพัฒนาศักยภาพบุคลากรขาดความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพไม่เต็มที่ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Chanasongkhram, Thiangsanthia, Sukudom, and Krutpapan (2022) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคการเปลี่ยนฉับพลันทางดิจิทัล ผลการวิจัยพบว่าปัญหาและอุปสรรค การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลันทางดิจิทัล คือ (1) สมองไหล (2) ขวัญและกำลังใจกับความมั่นคงทางอาชีพ (3) คนที่มาจาก generation ต่างกัน (5) บุคลากรขาดทักษะ ความรู้ความสามารถทางเทคโนโลยี (6) ผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญในการวางแผนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างแท้จริง (7) ขาดงบประมาณในการจัดซื้ออุปกรณ์อำนวยความสะดวก และ (8) บุคลากรขาดความผูกพันกับองค์กร และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Sonsai, Misri, and Bodiraat (2022) ศึกษาเรื่องการพัฒนาบุคลากรภายใต้การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ พบว่า ที่ผ่านมาองค์กรส่วนใหญ่ต้องพบปัญหาการบริหารและพัฒนาบุคลากร เช่น บุคลากรมีความรู้

ไม่เพียงพอต่อความต้องการในการทำงาน บุคลากรมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อองค์กร บุคลากรขาดทักษะและความสามารถในการปฏิบัติงาน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า แนวทางการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของราชการส่วนท้องถิ่นในยุคการเปลี่ยนแปลงดิจิทัลของจังหวัดนนทบุรี พบแนวทางสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรบุคคล คือ การจัดทำแผนยุทธศาสตร์พัฒนาด้านดิจิทัลที่มีเป้าหมายชัดเจนและแบ่งการพัฒนาเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับพื้นฐาน กลาง และสูง ครอบคลุมทักษะโปรแกรมสำนักงาน การวิเคราะห์ข้อมูล และความรู้ด้าน AI กับ Cybersecurity การส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องผ่านระบบออนไลน์และติดตามผลด้วยระบบ Digital Skill Tracker การเพิ่มงบประมาณและทรัพยากรผ่านกองทุนเฉพาะด้าน รวมถึงการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนทัศนคติดิจิทัล โดยการจัดกิจกรรมส่งเสริมความร่วมมือกับเครือข่ายภายนอกทั้งภาครัฐ ภาคการศึกษา และภาคเอกชน เพื่อเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรอย่างยั่งยืนและครบวงจร สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Laorach (2021) ศึกษาเรื่องปัจจัยแห่งความสำเร็จในการปรับเปลี่ยนสู่องค์กรดิจิทัล พบว่า ปัจจัยที่ช่วยสร้างความสำเร็จในการปรับเปลี่ยนสู่องค์กรดิจิทัลประกอบด้วย 6 ปัจจัย คือ ปัจจัยที่ 1 วัฒนธรรมองค์กรที่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง ยืดหยุ่นและเปิดกว้าง เต็มใจรับเทคโนโลยีใหม่และนำไปใช้ประโยชน์ เน้นความคิดสร้างสรรค์ ค่านิยมองค์กรเกี่ยวกับการแข่งขันไปในทิศทางเดียวกัน มีการให้ความรู้และปรับปรุงทัศนคติที่ดีต่อพนักงานทุกภาคส่วน ปัจจัยที่ 2 กลยุทธ์ดิจิทัลที่ต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับกลยุทธ์ด้านต่าง ๆ ปัจจัยที่ 3 เทคโนโลยีที่มีคุณภาพและทันสมัย มีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ปัจจัยที่ 4 ผู้นำองค์กร ผู้นำที่มีภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ดิจิทัล ปัจจัยที่ 5 ผู้ปฏิบัติงานที่มีความสามารถด้านดิจิทัล มีความรู้ ทักษะและความเข้าใจที่สามารถปฏิบัติงานได้ในสภาวะแวดล้อมดิจิทัล ปัจจัยที่ 6 กระบวนการจัดการที่รวดเร็วและมีคุณภาพ เหมาะสมกับบริบทและสภาพแวดล้อมขององค์กร และปัจจัยอื่น ๆ เช่น การจัดวางตำแหน่งเชิงกลยุทธ์ภายในองค์กร การเปลี่ยนแปลงและการจัดการคุณภาพสินค้าและบริการ เงินทุนสำหรับบริหารจัดการกิจกรรมและจัดหาเทคโนโลยีดิจิทัลใหม่ ๆ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Thepsurin, Suwannaphuma, and Kaewphonngam (2022) ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของบุคลากรสังกัดเทศบาลในเขตอำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาควรส่งเสริมบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบตามมาตรฐานกำหนดตำแหน่ง กำหนดกลยุทธ์ ทบทวนและปรับปรุงโครงสร้างองค์กร ระบบงาน ตามกรอบอัตรากำลังให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ สมรรถนะ ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้านการวางแผนตัดสินใจเพื่อพัฒนาในการปฏิบัติงานของบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเพิ่มขีดความสามารถของบุคลากรเพื่อรองรับการพัฒนาและความเปลี่ยนแปลงในอนาคต

สรุป

การพัฒนาทรัพยากรบุคคลของราชการส่วนท้องถิ่นในยุคการเปลี่ยนแปลงดิจิทัลของจังหวัดนนทบุรี มีนโยบายที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ดิจิทัลระดับชาติ แต่การปฏิบัติจริงยังเผชิญข้อจำกัดหลายประการ โดยเฉพาะด้านงบประมาณ โครงสร้างองค์กร และความต่อเนื่องของการพัฒนา ทักษะดิจิทัลของบุคลากรยังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างทั่วถึง โดยเน้นการพัฒนาผู้บริหารมากกว่าพนักงานระดับปฏิบัติการ หลักสูตรอบรมที่จัดขึ้นมักไม่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริง ขาดการวิเคราะห์ทักษะที่จำเป็นในแต่ละตำแหน่ง และยังไม่มีระบบสนับสนุนที่ชัดเจน เช่น โค้ชหรือคู่มือการปฏิบัติงาน นอกจากนี้การจัดการความรู้ยังไม่เป็นระบบ และขาดแรงจูงใจที่เหมาะสมในการเรียนรู้ ขณะที่การติดตามและประเมินผลยังคงอยู่ในรูปแบบเอกสารและตัวเลขมากกว่าการวัดผลสัมฤทธิ์ที่แท้จริง ในส่วนของปัญหาและอุปสรรค พบว่าบุคลากรกลุ่มอาวุโสปรับตัวได้ยากต่อ

การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี อีกทั้งองค์กรยังขาดแผนยุทธศาสตร์ดิจิทัลที่มีความชัดเจนและเป็นระบบ ทำให้แนวทางการพัฒนาขาดทิศทางและความต่อเนื่อง โครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีล้าสมัย งบประมาณและบุคลากรมีจำนวนจำกัด ส่งผลให้การขับเคลื่อนการพัฒนาไม่เกิดประสิทธิภาพเท่าที่ควร แรงจูงใจในการเรียนรู้และกลไกความก้าวหน้าในอาชีพยังไม่เด่นชัด ทำให้ขาดแรงผลักดันในการพัฒนาตนเองของบุคลากรในระยะยาว อย่างไรก็ตาม แนวทางการพัฒนาที่พบว่าสามารถนำไปสู่ความก้าวหน้าอย่างเป็นระบบ ได้แก่ การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ที่มีเป้าหมายและทิศทางชัดเจน แบ่งระดับการพัฒนาเป็นขั้นพื้นฐาน กลาง และสูง เพื่อให้เหมาะสมกับศักยภาพของแต่ละกลุ่มบุคลากร พัฒนาทักษะที่จำเป็น อาทิ โปรแกรมสำนักงาน การวิเคราะห์ข้อมูล ความรู้ด้าน AI และความปลอดภัยทางไซเบอร์ รวมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องผ่านระบบออนไลน์ ควบคู่กับการติดตามความก้าวหน้าด้วยเครื่องมือที่เหมาะสม เช่น ระบบติดตามทักษะดิจิทัล เพิ่มงบประมาณและทรัพยากรผ่านกลไกสนับสนุนเฉพาะด้าน ตลอดจนสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัล โดยอาศัยความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคการศึกษา และภาคเอกชน เพื่อเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรอย่างยั่งยืนและครอบคลุมในทุกมิติ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า สภาพการณ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลของราชการส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรี ยังมีข้อจำกัดด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเต็มที่ ทำให้กระบวนการบริหารจัดการบุคลากรยังไม่เต็มประสิทธิภาพ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการโดยการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ดิจิทัลภายในองค์กร เพื่อส่งเสริมการฝึกอบรมและแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งปรับปรุงระบบข้อมูลบุคลากรให้เชื่อมโยงและใช้งานได้ง่ายขึ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารทรัพยากรบุคคล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ปัญหาและอุปสรรคหลักในการพัฒนาทรัพยากรบุคคล คือ ขาดงบประมาณสนับสนุนการฝึกอบรม และบุคลากรขาดทักษะด้านดิจิทัล ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดสรรงบประมาณเฉพาะสำหรับการพัฒนาบุคลากรด้านดิจิทัล พร้อมทั้งหน่วยงานบริหารงานบุคคลควรออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมที่เหมาะสมและเข้าถึงง่าย โดยเฉพาะหลักสูตรออนไลน์ เพื่อให้พนักงานทุกระดับสามารถพัฒนาทักษะและความรู้ได้อย่างทั่วถึง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า แนวทางพัฒนาทรัพยากรบุคคลที่เหมาะสมควรเน้นการพัฒนาทักษะดิจิทัล การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยืดหยุ่น และการส่งเสริมการทำงานเป็นทีมข้ามหน่วยงาน ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้โดยการจัดทำแผนพัฒนาทรัพยากรบุคคลเชิงรุกที่ผสมผสานเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมใหม่ ๆ พร้อมทั้งส่งเสริมกิจกรรมสร้างความร่วมมือระหว่างเทศบาลต่าง ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดีและเสริมสร้างเครือข่ายความรู้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรขยายขอบเขตการวิจัยไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็กในจังหวัดนนทบุรี เพื่อเปรียบเทียบสภาพการณ์และปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคลในบริบทที่แตกต่างกัน

2.2 ควรใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน โดยเพิ่มการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณควบคู่กับการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ เพื่อเพิ่มความลึกและความน่าเชื่อถือของผลการศึกษา

2.3 ควรศึกษาและพัฒนากรอบแนวคิดหรือโมเดลการพัฒนาทรัพยากรบุคคลในยุคดิจิทัล ที่เหมาะสมกับบริบทของราชการส่วนท้องถิ่น โดยเน้นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และระบบการบริหารทรัพยากรบุคคลอัตโนมัติ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความยั่งยืนในการพัฒนาองค์กร

References

Arunrat, W., & Rojanatrakun, T. (2022). The Results of Human Resource Management of Local Government Organizations in the Digital Age. *Roi Kaen Sarasin Journal*, 8(1), 429-443.

Bang Bua Thong Municipality. (2020). *Administrative Structure Policy, Productivity Policy and Human Resource Efficiency Policy for a 3-Year Period (2020-2022)*. Nonthaburi: Bang Bua Thong Municipality.

Chanasongkhram, C., Thiangsanthia, W., Sukudom, A., & Krutpapan, K. (2022). The Era of Adaptation of Human Resource Management. *Journal of Liberal Arts RMUTT*, 3(1), 15-25.

Department of Local Administration Promotion. (2023). *Establishment and Change of Status of Local Government Organizations*. Bangkok: Department of Local Administration Promotion.

Laorach, C. (2021). Success Factors for Transforming into a Digital Organization. *Journal of Information Science*, 39(4), 1-14.

Nonthaburi Municipality. (2021). *Three-Year Personnel Development Plan 2021-2023*. Nonthaburi: Nonthaburi Municipality.

Nonthaburi Provincial Office. (2022). *About the Province*. Nonthaburi: Nonthaburi Provincial Office.

Pakkret Municipality. (2021). *Pakkret Municipality Announcement on the 3-Year Workforce Plan for Fiscal Years 2021-2023*. Nonthaburi: Pakkret Municipality.

Pathamayada, P. (2022). Guidelines for Sustainable Human Resource Management in the Public Sector in the 21st Century. *Journal of Administrative and Management Innovation*, 10(2), 1-14.

Sonsai, P., Misri, R., & Bodiraat, C. (2022). Human Resource Development Under New Public Sector Management. *Journal of Modern Learning Development*, 7(11), 538-550.

Telephone Organization of Thailand. (2020). *Key Technology for Modern Civil Servants Elevating Service to the Future*. Retrieved February 31, 2025, from https://www.tot.co.th/blogs/detail/SME-tips/2020/12/09/modern-civil-servants-elevate-service

Thepsurin, M., Suwannaphuma, S., & Kaewphonngam, N. (2022). Guidelines for Human Resource Development of Personnel under the Municipality in the District of Kaeng Khro, Chaiyaphum Province. *The Journal of Research and Academics*, 5(5), 127-142.

Yaemwong, J. (2017). *Leadership Development Strategies for Secondary School Administrators Based on the Concept of Developing Students to Have Global Leadership*. (Doctoral Dissertation). Chulalongkorn University. Bangkok.

การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง*

Encouraging a Buddhist-Based Participatory Political Culture among the Residents of Ko Kha District at Na Keow Subdistrict in Lampang Province

[1]สุภารัตน์ วัฒเสน, พระครูศรีปวรบัณฑิต และ ยุทธนา ปราณีต
[1]Suparath Watthasen, Phrakrusripavarabandit and Yuttana Praneet
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.
[1]Corresponding Author's Email: suparath_w@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) นำเสนอแนวทางการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมตามแนวพระพุทธศาสนา การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้สูตรของยามาเน่ในการคำนวณกลุ่มตัวอย่างจากประชากรผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวน 6,026 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง 376 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหา ความถี่ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวมถึงสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การทดสอบค่าที การทดสอบค่าเอฟ และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 คน แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติการด้านศาสนา 2 คน นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติการด้านรัฐศาสตร์ 2 คนผู้นำชุมชน 4 คน และนักการเมืองท้องถิ่น 2 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลนาแก้วโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.93) 2) การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยปัจจัยด้านอาชีพไม่พบความแตกต่าง 3) การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมตามหลักสาราณียธรรม 6 เป็นแนวทางหลักในการสร้างจิตสำนึกที่ดีและการมีส่วนร่วมที่เป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม; การมีส่วนร่วมของประชาชน; สาราณียธรรม

Abstract

This research aimed to: (1) examine the level of participatory political culture among residents in Na Kaeo Subdistrict, Ko Kha District, Lampang Province; (2) compare public opinions on participatory political culture based on personal factors; and (3) propose

*Received September 8, 2025; Revised October 3, 2025; Accepted October 12, 2025

guidelines for promoting participatory political culture in accordance with Buddhist principles. A mixed-methods approach was employed. For the quantitative part, Yamane's formula was used to determine a sample size of 376 from a population of 6,026 eligible voters. Data were analyzed using frequency, mean, standard deviation, and inferential statistics including t-test, F-test, and one-way ANOVA. For the qualitative part, in-depth interviews were conducted with 10 key informants from four groups: two scholars or practitioners in religion, two in political science, four community leaders, and two local politicians.

The research findings indicated that: 1) the overall level of participatory political culture among residents in Na Kaeo Subdistrict was high ($\overline{X}$ = 3.93), 2) a comparison of opinions based on personal factors revealed statistically significant differences at the 0.05 level regarding gender, age, education level, and average monthly income. No significant difference was found based on occupation, and 3) promoting participatory political culture through the Six Principles of *Sārāṇīyadhamma* was identified as a key approach to fostering civic awareness and encouraging meaningful participation.

Keywords: Participatory Political Culture; Civic Engagement; *Sārāṇīyadhamma*

บทนำ

นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี พ.ศ. 2475 ประเทศไทยได้เข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยอย่างเป็นทางการ ซึ่งนับเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญในประวัติศาสตร์การเมืองไทย โดยอำนาจอธิปไตยได้ถูกโอนไปสู่ประชาชน ในฐานะเจ้าของอำนาจสูงสุดของรัฐ รัฐธรรมนูญไทยจึงกำหนดหลักประกันสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ตลอดจนในด้านเศรษฐกิจและสังคม สะท้อนให้เห็นถึงการวางรากฐานของระบอบประชาธิปไตยที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางในการปกครอง (Thanyawong, 1999) ประชาชนมีอำนาจในการตัดสินใจและมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายของประเทศ ซึ่งถือเป็นสิทธิ์และหน้าที่ของประชาชนทุกคน การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ของประเทศไทย และเป็นก้าวสำคัญสู่ความเสรีและการมีชีวิตที่เป็นของประชาชนอย่างแท้จริง ความสำเร็จของระบอบประชาธิปไตยจึงขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ดังนั้น เพื่อให้การปกครองของประเทศดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ชาวไทยทุกคนควรมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างและพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองที่ดี เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตยในประเทศ (Nakata, 2000)

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตในการวิจัยคือ เทศบาลตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง มีประชากรทั้งสิ้น จำนวน 8,674 คน (Bureau of Registration Administration, Department of Provincial Administration, 2024) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปและอาศัยอยู่ในพื้นที่เทศบาลตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ทั้ง 9 หมู่บ้าน จำนวนทั้งสิ้น 6,026 (Election Commission of Thailand's Lampang Provincial Office, 2023) คน โดยมุ่งเน้นที่การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง เนื่องจากพื้นที่นี้มีความหลากหลายทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งทำให้ประชาชนมีประสบการณ์และมุมมองที่แตกต่างกันในการมีส่วนร่วมทางการเมือง นอกจากนี้ยังเผชิญกับความท้าทายในการพัฒนาความรู้และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมือง โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความแตกต่างทั้งด้านชนชั้นและอาชีพ การศึกษาที่ตำบลนาแก้วจึงสามารถ

สะท้อนถึงการพัฒนาวัฒนธรรมการเมืองที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น และเป็นกรณีศึกษาที่สำคัญในการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางสังคมและเศรษฐกิจ (National Statistical Office, 2022)

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาจากแนวคิดและทฤษฎี “วัฒนธรรมทางการเมือง” (Political Culture) ของ (Almond and Verba, 1965) ซึ่งเน้นการถ่ายทอดค่านิยมและทัศนคติทางการเมืองในสังคม โดยเฉพาะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (Participant political culture) ที่กลุ่มบุคคลในสังคมมีความรู้และความเข้าใจในระบบการเมือง ตื่นตัวและมีจิตสำนึกทางการเมืองสูง บุคคลกลุ่มนี้เห็นคุณค่าในการมีส่วนร่วมทางการเมือง และเชื่อว่าตนเองมีบทบาทในการควบคุม กำกับ และตรวจสอบผู้ปกครองให้ใช้อำนาจในการปกครองเพื่อให้ระบบการเมืองตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างเป็นธรรม การบังคับใช้อำนาจตามกฎหมาย โดยอ้างอิงถึง ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ได้แก่ (1) จิตสำนึกและความศรัทธาในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย (2) จิตสำนึกในเรื่องสิทธิเสรีภาพ (3) จิตสำนึกในการต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเองและการเคารพสิทธิของผู้อื่น (4) จิตสำนึกในเรื่องเสียงส่วนใหญ่และสิทธิเสียงส่วนน้อย (5) จิตสำนึกในเรื่องหลักความเสมอภาค (6) จิตสำนึกในหลักความยุติธรรม (7) จิตสำนึกในความอดทนอดกลั้นต่อความคิดเห็นและพฤติกรรมที่แตกต่าง (8) จิตสำนึกในหลักนิติธรรม (Raksatham, 2009) ควบคู่กับการประยุกต์หลักพุทธธรรม “สาราณียธรรม 6” ได้แก่ เมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรม สาธารณโภคี สีลสามัญญตา และทิฏฐิสามัญญตา (Thai Tripitakas: 11/324/321-322) ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมความสามัคคีและการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข แนวทางดังกล่าวเป็นมาตรการที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองที่เน้นความรับผิดชอบ ความโปร่งใส และความร่วมมือระหว่างประชาชนกับรัฐ (Phra Phongphat Thirapanyo, 2013) โดยหลักสาราณียธรรม 6 เป็นพุทธวิธีที่สามารถนำมาใช้ในการอยู่ร่วมกันให้เกิดความรัก ความสามัคคี ความเห็นอก เห็นใจซึ่งกันและกัน การนำหลักสาราณียธรรมมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างความปรองดองในการทำงาน และลดปัญหาความขัดแย้งในองค์กร ทำให้องค์กรเกิดสันติสุขจะให้อภัยกัน (Yamsuan, 2016) แม้กระทั่งกลุ่มที่เป็นปัญหาของสังคม อย่างกลุ่มแรงงานข้ามชาติ แรงงานต่างด้าว กลุ่มชาติพันธุ์ เมื่อนำหลักธรรมสาราณียธรรม 6 ไปปรับใช้ในการดำรงชีวิต ก็พบว่ากลุ่มคนที่เป็นปัญหาเหล่านี้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ลดปัญหา และสามารถอยู่ร่วมกับสังคมอย่างสันติสุขขึ้น ซึ่งหลักธรรมสาราณียธรรม 6 นี้เองที่สอนให้คนในสังคมสร้างความรักความผู้กพันความมีเมตตากรุณา ความเอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งคุณธรรมดังกล่าวถือเป็นหลักการพื้นฐานของการสร้างสันติวัฒนธรรม (Hongsawanichayakul, 2560)

การศึกษานี้เริ่มต้นจากความสนใจในปัญหาการเมืองไทยที่ขาดรากฐานทางวัฒนธรรมประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง โดยมุ่งหาคำตอบเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง รวมถึงการเข้าใจสิทธิ หน้าที่ และหลักการประชาธิปไตย และการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมือง ประกอบด้วย 1) เมตตากายกรรม (ปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง) 2) เมตตาวจีกรรม (แนะนำในสิ่งที่ดีงาม) 3) เมตตามโนกรรม (ความคิดเชิงบวก) 4) สาธารณโภคี (เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม) 5) สีลสามัญญตา (รู้บทบาทหน้าที่) 6) ทิฏฐิสามัญญตา (มีความเป็นกลาง) ที่ส่งเสริมการสร้างความสามัคคีและการร่วมมือในสังคม เพื่อเป็นแนวทางในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมและความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2005) ซึ่งมีหลักการที่สนับสนุนให้ประชาชนในพื้นที่มีกิจกรรมทางการเมืองอย่างมีความรับผิดชอบและโปร่งใส เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง การศึกษาในครั้งนี้มุ่งหวังผลลัพธ์ที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาและส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในพื้นที่ตำบลนาแก้ว โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต

ของประชาชน ผ่านการสร้างความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ทางการเมือง ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาระบบการเมืองของประเทศไทยให้มีความยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ โดยการใช้หลักการจากพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการส่งเสริมประชาธิปไตยในสังคม

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง มีมากน้อยเพียงใด และความคิดเห็นของประชาชนต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง เป็นอย่างไร เพื่อหาวิธีการส่งเสริมวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวพระพุทธศาสนาโดยประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อนำเสนอการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Method Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ ดังนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปและอาศัยอยู่ในพื้นที่เทศบาลตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ทั้ง 9 หมู่บ้าน จำนวนทั้งสิ้น 6,026 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ ซึ่งใช้ระดับความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 376 คน และทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น โดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเป็นสัดส่วน พิจารณาจากจำนวนประชากรเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีลักษณะกระจายให้สัมพันธ์กับสัดส่วนประชากร โดยใช้จำนวนหมู่บ้านในตำบลนาแก้วเป็นระดับการสุ่มกลุ่มตัวอย่างเป็นสัดส่วน โดยใช้สูตร ดังนี้

$$\text{จำนวนตัวอย่างในแต่ละชั้น} = \frac{\text{จำนวนตัวอย่างทั้งหมด} \times \text{จำนวนประชากรในแต่ละชั้น}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}}$$

เมื่อแทนค่าตามสูตรจะได้กลุ่มตัวอย่างดังนี้

1.1) บ้านสองแควเหนือหมู่ 1 มีประชากร 685 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง 62 คน

1.2) สองแควใต้ หมู่ 2 มีประชากร 649 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง 43 คน

1.3) บ้านสบต๋ำ หมู่ 3 มีประชากร 658 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง 42 คน

1.4) บ้านนาแก้วตะวันตก หมู่ 4 มีประชากร 1,096 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง 69 คน

1.5) บ้านจอมปิง หมู่ 5 มีประชากร 656 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง 42 คน

1.6) บ้านศรีดอนมูน หมู่ 6 มีประชากร 566 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง 36 คน

1.7) บ้านป่าแข หมู่ 7 มีประชากร 682 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง 43 คน

1.8) บ้านพระธาตุจอมปิง หมู่ 8 มีประชากร 429 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง 29 คน

1.9) บ้านสองแควสันติสุข หมู่ 9 มีประชากร 335 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง 22 คน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของ “การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง” โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน เป็นแบบสอบถามประเภทตรวจสอบรายการ (Check List) จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง มีข้อคำถาม 8 ด้าน ได้แก่ ด้านจิตสำนึกและความศรัทธาในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ด้านจิตสำนึกในเรื่องสิทธิเสรีภาพ ด้านจิตสำนึกในการต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเองและการเคารพสิทธิของผู้อื่น ด้านจิตสำนึกในเรื่องเสียงส่วนใหญ่และสิทธิเสียงส่วนน้อย ด้านจิตสำนึกในเรื่องหลักความเสมอภาค ด้านจิตสำนึกในเรื่องหลักความยุติธรรม และด้านจิตสำนึกในเรื่องหลักนิติธรรม

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ตามหลักสาราณียธรรม 6 ได้แก่ เมตตากายกรรม (ปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง) เมตตาวจีกรรม (แนะนำในสิ่งที่ดีงาม) เมตตามโนกรรม (ความคิดเชิงบวก) สาธารณโภคี (เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม) สีลสามัญญตา (รู้บทบาทหน้าที่) และทิฏฐิสามัญญตา (มีความเป็นกลาง)

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open Ended Question)

3) การตรวจสอบและหาคุณภาพของแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้นำเสนอแบบสอบถามเพื่อหาคุณภาพแบบสอบถามโดยความเที่ยงตรง(Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ดังนี้

3.1) ขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้

3.2) หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ นำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมจำนวน 5 ท่าน แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของแต่ละข้อ (Index of Item - Objective Congruence : IOC) ได้ค่าความเชื่อมั่น อยู่ระหว่าง 0.6 - 1.0 แสดงให้เห็นว่า แบบสอบถามทุกข้อมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

3.3) หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้เครื่องมือ (Try Out) จากกลุ่มตัวอย่างที่มีการปฏิบัติงานคล้ายคลึงกันคือ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปและอาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง จำนวน 30 ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า (Alpha α - coefficient) ตามวิธีการของครอน บาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.97 แสดงให้เห็นว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูงสามารถนำไปแจกกับกลุ่มตัวอย่างจริงได้

3.4) นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้วมาจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ในการนำไปใช้แจกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยต่อไป

4) การเก็บรวบรวมข้อมูล นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปและอาศัยอยู่ในพื้นที่เทศบาลตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 ชุด โดยแต่งตั้งให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ช่วยผู้วิจัยในการเก็บรวบรวมแบบสอบถามเมื่อได้รับแบบสอบถามกลับมาแล้ว นำมาตรวจสอบความถูกต้อง ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ทั้งหมดจำนวน 376 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด นำข้อมูลดิบที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมการวิจัยทางสังคมศาสตร์(SPSS) ต่อไป

5) การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมการวิจัยทางสังคมศาสตร์และเลือกใช้ค่าสถิติที่เหมาะสมกับข้อมูลสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

5.1) สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนา เรื่องการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5.2) สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้คือ การทดสอบค่าที (T-Test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.)

5.3) การวิเคราะห์ข้อมูลจากคำถามปลายเปิด (Open ended Question) ที่แสดงข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) นำเสนอเป็นความเรียงประกอบตาราง โดยการแจกแจงความถี่ของผู้ตอบคำถามปลายเปิด

การวิจัยเชิงคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีรายละเอียดการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In -depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เกี่ยวกับการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ซึ่งมีคุณสมบัติสอดคล้องกับประเด็นการวิจัย จำนวน 10 รูป/คนหรือคน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติการด้านศาสนา จำนวน 2 รูป/คน 2) กลุ่มนักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 2 คน 3) ผู้นำชุมชน จำนวน 4 คน 4) นักการเมืองท้องถิ่น จำนวน 2 คน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Intertie) มีสาระสำคัญของการสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง มีข้อคำถาม 8 ด้าน ได้แก่ ด้านจิตสำนึกและความศรัทธาในระบอบการปกครอง

แบบประชาธิปไตย ด้านจิตสำนึกในเรื่องสิทธิเสรีภาพ ด้านจิตสำนึกในการต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเองและการเคารพสิทธิของผู้อื่น ด้านจิตสำนึกในเรื่องเสียงส่วนใหญ่และสิทธิเสียงส่วนน้อย ด้านจิตสำนึกในเรื่องหลักความเสมอภาค ด้านจิตสำนึกในเรื่องหลักความยุติธรรม และด้านจิตสำนึกในเรื่องหลักนิติธรรม

ตอนที่ 3 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ตามหลักสาราณียธรรม 6 ได้แก่ เมตตากายกรรม (ปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง) เมตตาวจีกรรม (แนะนำในสิ่งที่ดีงาม) เมตตามโนกรรม (ความคิดเชิงบวก) สาธารณโภคี (เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม) สีลสามัญญตา (รู้บทบาทหน้าที่) และทิฏฐิสามัญญตา (มีความเป็นกลาง)

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open Ended Question)

3) การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการดังนี้

3.1) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ

3.2) นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

3.3) วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)

3.4) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอในรูปของความเรียง

สมมติฐานของการวิจัย

1. ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ต่างกัน

2. ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ต่างกัน

3. ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ต่างกัน

4. ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ต่างกัน

5. ประชาชนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ต่างกัน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง โดยภาพรวม (n = 376)

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง โดยภาพรวม	ระดับการปฏิบัติ		
	$\overline{X}$	S.D.	การแปลผล
1. ด้านจิตสำนึกและความศรัทธาในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย	4.08	0.55	มาก
2. ด้านจิตสำนึกในเรื่องสิทธิเสรีภาพ	3.62	0.96	มาก
3. ด้านจิตสำนึกในการต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเองและการเคารพสิทธิของผู้อื่น	3.86	0.84	มาก
4. ด้านจิตสำนึกในเรื่องเสียงส่วนใหญ่และสิทธิเสียงส่วนน้อย	3.92	0.79	มาก
5. ด้านจิตสำนึกในเรื่องหลักความเสมอภาค	4.05	0.69	มาก
6. ด้านจิตสำนึกในเรื่องหลักความยุติธรรม	4.01	0.68	มาก
7. ด้านจิตสำนึกในความอดทนอดกลั้นต่อความคิดเห็นและพฤติกรรมที่แตกต่าง	3.95	0.71	มาก
8. ด้านจิตสำนึกในเรื่องหลักนิติธรรม	3.96	0.77	มาก
ภาพรวม	**3.93**	**0.48**	**มาก**

จากตารางที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง โดยภาพรวมทั้ง 8 ด้าน อยู่ใน ระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.93, S.D. = 0.48)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าความคิดเห็นมากที่สุดคือ ด้านจิตสำนึกและความศรัทธาในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ($\overline{X}$ = 4.08, S.D. = 0.55) ด้านจิตสำนึกในเรื่องหลักความเสมอภาค ($\overline{X}$ = 4.05, S.D. = 0.69) ด้านจิตสำนึกในเรื่องหลักความยุติธรรม ($\overline{X}$ = 4.01, S.D. = 0.68) ด้านจิตสำนึกในเรื่องหลักนิติธรรม ($\overline{X}$ = 3.96, S.D. = 0.77) ด้านจิตสำนึกในความอดทนอดกลั้นต่อความคิดเห็นและพฤติกรรมที่แตกต่าง ($\overline{X}$ = 3.95, S.D. = 0.71) ด้านจิตสำนึกในเรื่องเสียงส่วนใหญ่และสิทธิเสียงส่วนน้อย ($\overline{X}$ = 3.92, S.D. = 0.79) ด้านจิตสำนึกในการต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเองและการเคารพสิทธิของผู้อื่น ($\overline{X}$ = 3.86, S.D. = 0.84) และ ด้านจิตสำนึกในเรื่องสิทธิเสรีภาพ ($\overline{X}$ = 3.62, S.D. = 0.96) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 2 สรุปผลทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง โดยจำแนกปัจจัยส่วนบุคคล

สมมติฐานที่	ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม	t-test/ F-test	ค่า Sig	ผลการทดสอบสมมติฐาน	
					ยอมรับ	ปฏิเสธ
1	เพศ	ความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชน	2.52	0.01*	✓	
2	อายุ	ความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชน	4.37	0.00*	✓	-
3	ระดับการศึกษา	ความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชน	6.74	0.00*	✓	-
4	อาชีพ	ความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชน	0.99	0.44	-	✓
5	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	ความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชน	7.75	0.00*	✓	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า ประชาชนที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 3 การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview) และเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลการสัมภาษณ์แล้วนำไปวิเคราะห์เชิงพรรณนา ดังต่อไปนี้

1) หลักเมตตากายกรรม(ปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง) ควรมุ่งเน้นการสร้างเวทีให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมพัฒนาชุมชน การปลูกฝังจิตสำนึกให้ประชาชนเห็นคุณค่าในประชาธิปไตยและวัฒนธรรมท้องถิ่นจะช่วยเสริมสร้างการร่วมมือและความเข้าใจร่วมกันในชุมชน โดยการยึดหลักการของพระพุทธศาสนาในการสร้างความเมตตาและความโปร่งใสในการบริหารงาน

2) หลักเมตตาวจีกรรม (แนะนำในสิ่งที่ดีงาม) ควรมุ่งเน้นการสร้างสังคมที่มีการสื่อสารที่สุภาพ เข้าใจซึ่งกันและกัน และสร้างความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน ผ่านการพูดคุยที่มีความเคารพและความจริงใจ การแนะนำในสิ่งที่ดีงาม และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมือง โดยการใช้คำพูดที่สุภาพและสร้างความเข้าใจร่วมในชุมชน เพื่อส่งเสริมความเป็นธรรมและการพัฒนาทางการเมือง

3) หลักเมตตามโนกรรม (ความคิดเชิงบวก) กระตุ้นให้ประชาชนคิดในเชิงสร้างสรรค์และมองเห็นโอกาสในการพัฒนาชุมชนผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การประชุมสาธารณะ การทำความสะอาดพื้นที่สาธารณะ และการจัดงานเทศกาลท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีและความร่วมมือในชุมชน นอกจากนี้ยังสามารถส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการอภิปรายอย่างสร้างสรรค์ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและความสามัคคี โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี

4) หลักสาธารณโภคี (เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม) ส่งเสริมให้ประชาชนร่วมกันแบ่งปันทรัพยากรเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เช่น การทำความสะอาดพื้นที่สาธารณะ การปลูกต้นไม้ หรือการจัดงานเทศกาลท้องถิ่น นอกจากนี้ยังควรสนับสนุนให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรและการพัฒนาในท้องถิ่น การมองเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัวจะช่วยสร้างความเข้าใจในบทบาทของการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อพัฒนาชุมชนในระยะยาว โดยการส่งเสริมความรับผิดชอบ ความโปร่งใส และการยอมรับความหลากหลายภายในชุมชน

5) หลักสีลสามัญญตา (รู้บทบาทหน้าที่) ควรมุ่งเน้นการส่งเสริมให้ประชาชนรู้บทบาทและหน้าที่ของตนเองในสังคม โดยการกระตุ้นให้ทุกคนปฏิบัติตามหน้าที่อย่างมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เช่น การเคารพกฎระเบียบและข้อตกลงร่วมกันในชุมชน การให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ในการเลือกตั้ง หรือการจัดอบรมที่ช่วยให้ประชาชนเข้าใจบทบาทของตนเองในการพัฒนาชุมชนและการมีส่วนร่วมทางการเมือง นอกจากนี้ยังควรสนับสนุนให้ผู้นำชุมชนเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่

6) หลักทิฏฐิสามัญญตา (มีความเป็นกลาง) สนับสนุนให้ประชาชนตัดสินใจและแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ด้วยข้อมูลและเหตุผลที่มีความเป็นกลาง เพื่อหลีกเลี่ยงการแบ่งฝักฝ่ายในชุมชน การเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรีและเท่าเทียมจะช่วยสร้างบรรยากาศที่ไม่เอียงข้าง และส่งเสริมการทำงานร่วมกันเพื่อประโยชน์ส่วนรวม นอกจากนี้ การส่งเสริมการเคารพความคิดเห็นที่แตกต่างและการใช้ข้อมูลที่ถูกต้องในการตัดสินใจจะช่วยให้เกิดความเข้าใจและความสมานฉันท์

องค์ความรู้ใหม่

ในการวิจัยครั้งในได้พบองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ดังแสดงในแผนภาพ องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

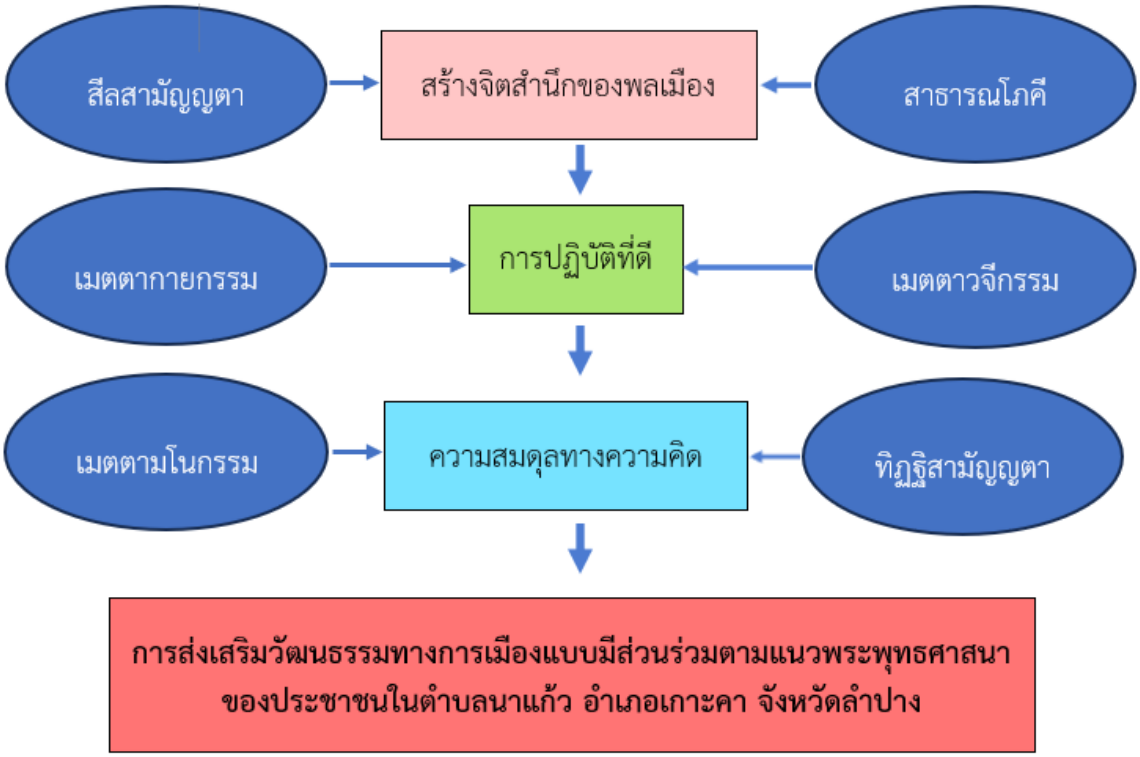

Figure 1: The New Body of Knowledge

จากรูปที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย งานวิจัยนี้ได้เชื่อมโยงหลักธรรมทางพุทธศาสนาเข้ากับกระบวนการทางการเมืองได้อย่างชัดเจน โดยสรุปได้ว่า หลักสาราณียธรรม 6 เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ที่มีคุณภาพและยั่งยืน สรุปได้ดังนี้

1) เมตตากายกรรม หลักการนี้เน้นที่การ กระทำที่ซื่อสัตย์จริงใจ และถูกต้องในบริบทของการมีส่วนร่วมทางการเมือง การปฏิบัติที่สอดคล้องกับหลักเมตตากายกรรมจะช่วยสร้างบรรยากาศที่น่าเชื่อถือและเป็นธรรม ทำให้ผู้คนรู้สึกปลอดภัยที่จะมีส่วนร่วม โดยการกระทำที่ซื่อตรงนี้เป็นพื้นฐานสำคัญในการลดความขัดแย้งและสร้างความไว้วางใจในสังคม

2) เมตตาวจีกรรม หลักการนี้มุ่งเน้นที่การ ใช้คำพูดที่สร้างสรรค์ ในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง การสื่อสารที่สุภาพและมีเหตุผลจะช่วยส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลและมุมมองที่เป็นประโยชน์ แม้ว่าจะมีความเห็นที่แตกต่างกันก็ตาม การใช้ถ้อยคำที่ปราศจากความหยาบคายหรือการดูหมิ่นจะช่วยป้องกันไม่ให้ความขัดแย้งลุกลามและสร้างความเกลียดชังในสังคม

3) เมตตามโนกรรม หลักการนี้เกี่ยวข้องกับ ทัศนคติเชิงบวก และการเปิดใจรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การมีจิตใจที่เมตตาและเป็นมิตรจะช่วยให้ผู้คนมองเห็นคุณค่าในความคิดเห็นที่แตกต่างและพิจารณาประเด็นต่าง ๆ อย่างรอบด้านมากขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการแสดงความคิดเห็นที่หลากหลายได้อย่างเปิดกว้างและมีประสิทธิภาพในกระบวนการทางการเมือง

4) หลักสีลสามัญญตา คือการมีศีลหรือข้อปฏิบัติที่เสมอกัน ซึ่งในบริบททางการเมืองหมายถึงการที่พลเมืองทุกคน เข้าใจและยอมรับในกฎกติกาและหน้าที่ ที่ต้องปฏิบัติร่วมกันอย่างเท่าเทียมกัน การตระหนักถึงบทบาทของตนเองในฐานะพลเมืองนั้นไม่ใช่แค่การรับรู้ แต่เป็นการแสดงออกผ่านการกระทำที่เป็นรูปธรรม เช่น การใช้สิทธิเลือกตั้ง การปฏิบัติตามกฎหมาย การตรวจสอบการทำงานของรัฐ เมื่อพลเมืองทุกคนตระหนักถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเอง การเมืองก็จะดำเนินไปอย่างเป็นระบบและมีระเบียบวินัยมากขึ้น

5) หลักสาธารณโภคี คือการร่วมใช้ปัจจัยสี่หรือผลประโยชน์ต่าง ๆ ร่วมกันอย่างเท่าเทียมกัน ในทางการเมือง หลักการนี้ส่งเสริมให้พลเมืองมีจิตใจที่มุ่งมั่นใน ประโยชน์ของส่วนรวม มากกว่าผลประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้อง การกระทำที่เป็นไปตามหลักการนี้ได้แก่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ เช่น การร่วมประชุมประชาคมท้องถิ่นเพื่อแสดงความคิดเห็น การเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาสังคม หรือการรณรงค์เรื่องสำคัญต่าง ๆ การกระจายข้อมูลที่ถูกต้อง การส่งต่อข้อมูลทางการเมืองที่เป็นข้อเท็จจริง และร่วมกันต่อต้านข่าวปลอม (Fake News) เพื่อให้การตัดสินใจของประชาชนตั้งอยู่บนข้อมูลที่ถูกต้อง การเสียสละเพื่อส่วนรวม การยอมรับในนโยบายหรือกฎหมายที่อาจไม่ส่งผลประโยชน์โดยตรงต่อตนเอง แต่เป็นประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ในสังคม การประยุกต์ใช้หลักสาธารณโภคีทำให้การเมืองมีเป้าหมายที่ชัดเจน คือการสร้างความสุขและความผาสุกให้กับคนในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน แทนที่จะเป็นการต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

6) หลักทิฏฐิสามัญญตา เป็นแกนสำคัญที่ทำให้ความหลากหลายทางความคิดไม่นำไปสู่ความแตกแยกทางการเมือง ในบริบทของการตัดสินใจทางการเมือง การที่ประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถยอมรับความแตกต่าง และมุ่งหาข้อสรุปที่อยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริงและผลประโยชน์ของส่วนรวม แสดงให้เห็นถึงวุฒิภาวะทางการเมืองขั้นสูง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการสร้างสังคมที่สามารถทำงานร่วมกันได้แม้จะมีความเห็นต่าง

สรุปโดยรวมแล้ว หลักเมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม และเมตตามโนกรรม เน้นการสร้างรากฐานของ “การปฏิบัติที่ดี” เริ่มจากการมีทัศนคติเชิงบวก การใช้คำพูดที่สร้างสรรค์ และการกระทำที่ซื่อสัตย์จริงใจ ซึ่งเป็นพื้นฐานที่ช่วยลดความขัดแย้งและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกันได้อย่างเปิดกว้าง หลักสีลสามัญญตา และ สาธารณโภคี เป็นหัวใจสำคัญที่เปลี่ยนจากหลักปฏิบัติทางธรรมส่วนบุคคลไปสู่การสร้าง “จิตสำนึกของพลเมือง” (Civic Consciousness) ที่มีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริง การประยุกต์ใช้หลักการทั้งสองนี้เป็นการวางรากฐานทางสังคมที่มุ่งเน้นความรับผิดชอบและประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งเป็นรากฐานที่จำเป็นสำหรับระบอบประชาธิปไตย หลักทิฏฐิสามัญญตา เป็นหลักการสำคัญที่ช่วยให้เกิด “ความสมดุล” ทางความคิด โดยส่งเสริมให้ผู้คนยอมรับในความแตกต่างทางความคิดเห็นและสามารถหาข้อสรุปที่อยู่บนพื้นฐานของเหตุผลและข้อมูลที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการตัดสินใจทางการเมือง จึงรวมเป็นวงจรของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สมบูรณ์ ที่เริ่มต้นจาก "หลักการทางจริยธรรม" (หลักสาราณียธรรม 6) ที่เป็นรากฐานในการสร้าง “จิตสำนึกที่ดี” (วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม) ซึ่งจะนำไปสู่ “การปฏิบัติ” ที่เป็นรูปธรรม เช่น การออกเสียงเลือกตั้ง การร่วมกิจกรรมสาธารณะ หรือการแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ การจะสร้างการเมืองแบบมีส่วนร่วมที่แท้จริงได้นั้น ไม่เพียงพอแค่การมีกฎหมายหรือระบบที่เอื้ออำนวย แต่ต้องเริ่มจากการ ปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม ให้กับตัวประชาชนเอง เพื่อให้พวกเขากลายเป็น พลเมืองที่มีคุณภาพ ซึ่งจะช่วยสร้าง การเมืองที่โปร่งใส ยุติธรรม และยั่งยืนได้ในที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง” ผู้วิจัยจะได้นำเสนอประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจนำมาอภิปรายผลดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านจิตสำนึกและความศรัทธาในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ด้านจิตสำนึกในเรื่องหลักความเสมอภาค ด้านจิตสำนึกในเรื่องหลักความยุติธรรม ด้านจิตสำนึกในเรื่องหลักนิติธรรม ด้านจิตสำนึกในความอดทนอดกลั้นต่อความคิดเห็นและพฤติกรรมที่แตกต่าง ด้านจิตสำนึกในเรื่องเสียงส่วนใหญ่และสิทธิเสียงส่วนน้อย ด้านจิตสำนึกในการต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเองและการเคารพสิทธิของผู้อื่น ด้านจิตสำนึกในเรื่องสิทธิเสรีภาพ ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลนาแก้วมีความเข้มแข็งและสามารถส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทางการเมืองที่ยั่งยืน ซึ่งประชาชนในพื้นที่ไม่เพียงแต่มีความรู้และความเข้าใจในหลักการประชาธิปไตย แต่ยังมีการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Thumtaldiaw (2020) ได้วิจัยเรื่อง “วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนายกองค์การบริหาร ส่วนตำบล อำเภอพรเจริญ จังหวัดบึงกาฬ” ผลการวิจัยพบว่า ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอพรเจริญ จังหวัดบึงกาฬ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านจิตสำนึกในเรื่องหลักความเสมอภาค รองลงมา คือ จิตสำนึกและความศรัทธาในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย รองลงมา คือจิตสำนึกในเรื่องสิทธิเสรีภาพ รองลงมา คือ ด้านจิตสำนึกในการต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเองและการเคารพสิทธิของผู้อื่น รองลงมา คือ ด้านจิตสำนึกในเรื่องเสียงส่วนใหญ่และสิทธิเสียงส่วนน้อย รองลงมา คือ ด้านจิตสำนึกในหลักความยุติธรรม การเคารพกติกา รองลงมา คือ ด้านจิตสำนึกในหลักนิติธรรม และด้านจิตสำนึกในความอดทนอดกลั้นต่อความคิดเห็นและพฤติกรรมที่แตกต่าง ผลการศึกษานี้ช่วยยืนยันว่า วัฒนธรรมการเมืองที่มีส่วนร่วมที่มีความแข็งแรงสามารถส่งผลดีต่อการพัฒนาทางการเมืองในระดับท้องถิ่นได้ โดยผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่าการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในด้านการเมืองท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างประชาธิปไตยให้มั่นคง อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Mueangphoem (2024) ได้วิจัยเรื่อง “วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในการเลือกตั้งผู้นำท้องถิ่นตำบลห้วยโรง อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่” ผลการวิจัยพบว่า ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้งผู้นำท้องถิ่นตาบลห้วยโรง อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ด้านการติดต่องานของประชาชน ด้านการรณรงค์หาเสียง ด้านการร่วมในกิจกรรมขององค์กร ผลการวิจัยนี้สะท้อนถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการเลือกตั้งและการทำกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในตำบลนาแก้วที่ประชาชนมีการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เข้มแข็งและมีความเข้าใจในหลักการของการมีส่วนร่วมทางการเมือง นอกจากนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phra Kantaphon Siridhammo (2023) ได้วิจัยเรื่อง “วัฒนธรรมการเมืองท้องถิ่นกับพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในเทศบาลนครขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับวัฒนธรรมการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในเทศบาลนครขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านวัฒนธรรมการเมืองแบบแข่งขัน มากที่สุด รองลงมา คือ ด้านวัฒนธรรมการเมืองแบบปรึกษาหารือ และด้านวัฒนธรรมการเมืองแบบรวมศูนย์ ระดับ

พฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านพฤติกรรทางการเมืองตามหลักอปริหานิยธรรม ด้านการสนับสนุนพรรคการเมือง และด้านการการติดตามข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการทางการเมืองส่งผลให้เกิดพฤติกรรมทางการเมืองที่เป็นระบบและมีทิศทางที่ดีขึ้น โดยเฉพาะในด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นที่มีความสำคัญในการเสริมสร้างประชาธิปไตยในชุมชน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ประชาชนที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Thumtaldiaw (2020) ได้วิจัยเรื่อง “วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนายกองค์การบริหาร ส่วนตำบล อำเภอพรเจริญ จังหวัดบึงกาฬ” ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบการมีความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอพรเจริญ จังหวัดบึงกาฬ พบว่า ประชาชนที่มีอายุระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน มีความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอพรเจริญ จังหวัดบึงกาฬ แตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05 ส่วนประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอพรเจริญ จังหวัดบึงกาฬ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสอดคล้องกันในการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่แตกต่างกันตามปัจจัยส่วนบุคคลที่ศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sriubol (2021) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธของประชาชนในการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลวังหงส์ จังหวัดแพร่” ผลการวิจัยพบว่าผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธของ ประชาชนในการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นเทศบาลตำบลวังหงส์ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีอายุและอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธของประชาชนในการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นเทศบาล ตำบลวังหงส์ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โดยรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนประชาชนที่มีเพศ การศึกษา และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธของประชาชนในการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นเทศบาลตำบลวังหงส์ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน ซึ่งเป็นผลลัพธ์ที่คล้ายคลึงกับการวิจัยในตำบลนาแก้วที่แสดงให้เห็นว่าผลกระทบจากอายุและอาชีพมีอิทธิพลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phraadhikarn Prathompong Thanavaro (2024) ได้วิจัยเรื่อง “พุทธบูรณาการเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนในอำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของเยาวชน เยาวชนที่มีอายุ ระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนเยาวชนที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งยืนยันว่า ปัจจัยอายุและระดับการศึกษามีผลต่อความคิดเห็นในเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับเยาวชน เช่นเดียวกับประชาชนในตำบลนาแก้ว

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การนำหลักสาราณียธรรม 6 มาส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมือง 1) หลักเมตตากายกรรม (การปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความโปร่งใสในการบริหารงาน 2) หลักเมตตาวจีกรรม (แนะนำในสิ่งที่ดีงาม) มุ่งสร้างสังคมที่สื่อสารสุภาพและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองอย่างเป็นธรรม 3) หลักเมตตามโนกรรม (ความคิดเชิงบวก) กระตุ้นประชาชนคิดเชิงบวกและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีและความร่วมมือ 4) หลักสาธารณโภคี (เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม) ร่วมแบ่งปันทรัพยากรเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อสร้างความรับผิดชอบ 5) หลักสีลสามัญญตา (รู้บทบาทหน้าที่) เคารพกฎระเบียบ และสนับสนุนผู้นำชุมชนเป็นแบบอย่างเพื่อสร้างความโปร่งใสและสามัคคี 6) หลักทิฏฐิสามัญญตา (ความเป็นกลาง) ตัดสินใจและแสดงความคิดเห็นด้วยข้อมูลที่เป็นกลาง เพื่อส่งเสริมความเข้าใจและสมานฉันท์ โดยการนำหลักสาราณียธรรม 6 มาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมือง มีผลสำคัญในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการการเมืองท้องถิ่นนั้นช่วยเสริมสร้างการมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพและสนับสนุนการตัดสินใจที่เป็นธรรมและมีความโปร่งใสในสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phrakhruvinaithon Athit Suvaddho (2021) ได้วิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดเพชรบุรี” ผลการวิจัยพบว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดเพชรบุรี ตามหลักสาราณียธรรม 6 ประกอบด้าน (1) ด้านเมตตากายกรรม กระทำแต่ในสิ่งที่สร้างสรรค์ (2) ด้านเมตตาวจีกรรม ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งภาษากาย การพูด (3) ด้านเมตตามโนกรรม แสดงความคิดเห็นด้วยความยุติธรรมเป็นกลาง (4) ด้านสาธารณโภคี จัดสรรผลประโยชน์อันชอบธรรมให้เกิดขึ้น (5) ด้านสีลสามัญญตา ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีต่อสังคม (6) ด้านทิฏฐิสามัญญตา เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจบนฐานความคิดเห็นที่แตกต่างอย่างสันติ มุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ด้านอุดมการณ์ทางเมือง ทัศนคติทางการเมืองที่ต้องยึดมั่นหลักระบอบประชาธิปไตย เพื่อผลักดันให้มีการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองที่ดี โดยการนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการเข้ากับการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองโดยมุ่งเน้นประโยชน์สูงสุดที่จะทำให้วัฒนธรรมทางการเมืองมีความเจริญก้าวหน้าตามหลักพุทธธรรม โดยยึดมั่นและเชื่อถือเคารพในศักดิ์ศรีความแตกต่างระหว่างบุคคล แสดงสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคตลอดถึงภราดรภาพควบคู่กับการรู้จักประนีประนอม สร้างความรู้สึกที่ดีต่อกันซึ่งทำให้เกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาในระบอบประชาธิปไตย นอกจากนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Choomuang (2021) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมความเข้มแข็งตามระบอบประชาธิปไตยในจังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมความเข้มแข็งตามระบอบประชาธิปไตย โดยประยุกต์หลักสาราณียธรรม มี 6 ประการคือ (1) ขวนขวายกิจธุระซึ่งกันและกัน พัฒนาตนเองและพร้อมสละเวลาเพื่อประโยชน์ส่วนรวม (2) บอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ เจรจาด้วยถ้อยคำสุภาพ ให้เกียรติกัน (3) มีจิตปรารถนาดี เปิดใจกว้าง (4) แบ่งปันผลประโยชน์โดยเสมอภาคและเท่าเทียม (5) มีศีลควบคู่กับกฎหมาย เสมอกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง 6) สำนึกประชาธิปไตยยอมรับเสียงส่วนมาก และเคารพเสียงส่วนน้อย นอกจากนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Purimart (2020) ได้วิจัยเรื่อง “พลวัตทางการเมืองกับการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักการเมืองท้องถิ่น” ผลการวิจัยพบว่า การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยควรประยุกต์ใช้หลักธรรม ได้แก่ กายกรรม (แสดงกิริยาสุภาพ), วจีกรรม (ใช้ถ้อยคำเหมาะสม), มโนกรรม (มีเจตนาบริสุทธิ์), สาธารณโภคี (แบ่งปันผลประโยชน์อย่างยุติธรรม), สีลสามัญญตา และทิฏฐิสามัญญตา (มีความเห็นและพฤติกรรมที่สอดคล้องร่วมกัน) (3) รูปแบบการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่เหมาะสมประกอบด้วย ความศรัทธาต่อประชาธิปไตย, การเคารพศักดิ์ศรีของบุคคล, การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมและตรวจสอบอำนาจ

, การทำหน้าที่ในฐานะพลเมืองอย่างมีความรับผิดชอบ, การไว้วางใจและเคารพผู้อื่น, การแสดงความเห็นอย่างสร้างสรรค์ และการใช้อำนาจอย่างเป็นธรรม ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การพัฒนานักการเมืองท้องถิ่นควรเน้นทั้งความเข้าใจในหลักการประชาธิปไตยและการยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองที่ยั่งยืนและสร้างสรรค์ในระดับฐานราก นอกจากนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kaewpaitoon (2024) ได้วิจัยเรื่อง “การบูรณาการตามแนวพุทธวิธีเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่า การบูรณาการตามแนวพุทธวิธีเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสาราณียธรรม 6 ประกอบไปด้วยด้าน (1) ด้านเมตตากายกรรม ได้แก่ กระทำต่อกันด้วยความเมตตาต่อประชาชนในชุมชน (2) ด้านเมตตาวจีกรรม ได้แก่การพูดจาสุภาพและให้ข้อเสนอแนะกับประชาชนในชุมชน (3) ด้านเมตตามโนกรรม ได้แก่ คิดต่อกันด้วยเมตตามีความหวังดีต่อกัน (4) ด้านสาธารณโภคี ได้แก่ แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยให้ทั่วถึงกันการกระจายผลประโยชน์ให้กับประชาชนทุกพื้นที่ (5) ด้านสีลสามัญญตาได้แก่ มีความประพฤติสุจริตดีงามโดยปราศจากอคติต่อเพื่อนร่วมชุมชน (6) ด้านทิฏฐิสามัญญตา ได้แก่ เคารพรับฟังความคิดเห็นกันมีความเห็นชอบร่วมกันยอมรับฟังข้อมูลจากผู้เห็นต่างทางการเมือง อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Jaiyakeaw (2023) ได้วิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ในจังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อนำเสนอการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ในจังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสาราณียธรรม 6 ประกอบด้วย (1) กระทำต่อกันด้วยความเมตตา คือ เมตตากายกรรม ค่าเฉลี่ย 4.27 (2) การพูดจากับผู้อื่นด้วยความรักและเมตตา เมตตาวจีกรรม ค่าเฉลี่ย 4.19 (3) คิดต่อกันด้วยเมตตา คือ ตั้งจิตปรารถนาเมตตามโนกรรม ค่าเฉลี่ย 4.21 (4) แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยให้ทั่วถึงกัน สาธารณโภคี ค่าเฉลี่ย 4.21 (5) มีความประพฤติสุจริตดีงามรักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ศีลสามัญญตา ค่าเฉลี่ย 4.21 และ (6) เคารพรับฟังความคิดเห็นกันมีความเห็นชอบร่วมกัน ทิฏฐิสามัญญตา มีค่าเฉลี่ย 4.21 เป็นการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ให้เข้ากับวัฒนธรรมทางการเมือง โดยมุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ด้านทัศคติทางการเมือง และ อุดมการณ์ทางการเมือง เพื่อให้เกิดการ ผลักดัน เสริมสร้าง วัฒนธรรมทางการเมืองที่ดี โดยการนำ เอาหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ให้เข้ากับการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองโดยมุ่งเน้นให้วัฒนธรรมทางการเมืองมีความเจริญก้าวหน้าตามหลักพุทธธรรม ยึดมั่น เชื่อถือ เคารพในศักดิ์ศรี ของกันและกันที่แม้จะมีความแตกต่างระหว่างบุคคลควบคู่ไปกับการรู้จักประนีประนอม สร้างความรู้สึกที่ดีต่อกัน มุ่งเน้นการพัฒนาคนให้เกิดความรู้ความเข้าใจวิชาการทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดทัศนคติที่ดีงามแก่สังคม

สรุป

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง โดยรวมพบว่าระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.93, S.D. = 0.48) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านจิตสำนึกและความศรัทธาในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ($\overline{X}$ = 4.08, S.D. = 0.55) ด้านจิตสำนึกในเรื่องหลักความเสมอภาค ($\overline{X}$ = 4.05, S.D. = 0.69) ด้านจิตสำนึกในเรื่องหลักความยุติธรรม ($\overline{X}$ = 4.01, S.D. = 0.68) ด้านจิตสำนึกในเรื่องหลักนิติธรรม ($\overline{X}$ = 3.96, S.D. = 0.77) ด้านจิตสำนึกในความอดทนอดกลั้นต่อความคิดเห็นและพฤติกรรมที่แตกต่าง ($\overline{X}$ = 3.95, S.D. = 0.71) ด้านจิตสำนึกในเรื่องเสียงส่วนใหญ่และสิทธิเสียงส่วนน้อย ($\overline{X}$ = 3.92, S.D. = 0.79)

ด้านจิตสำนึกในการต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเองและการเคารพสิทธิของผู้อื่น ($\overline{X}$ = 3.86, S.D. = 0.84) และด้านจิตสำนึกในเรื่องสิทธิเสรีภาพ ($\overline{X}$ = 3.62, S.D. = 0.96) ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการตระหนักรู้และการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มีคุณภาพของประชาชนในพื้นที่

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนพบว่าประชาชนที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีผลต่อความคิดเห็นที่แตกต่างกันที่ระดับสำคัญทางสถิติ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็น โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยแสดงว่า การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 สามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในด้านเมตตากายกรรม (การกระทำที่ถูกต้อง) เมตตาวจีกรรม (การพูดจาสุภาพ) และเมตตามโนกรรม (ความคิดเชิงบวก) ซึ่งช่วยสร้างความสามัคคีและความร่วมมือในชุมชน นอกจากนี้ หลักสาธารณโภคี (การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม) และหลักสีลสามัญญตา (การเคารพบทบาทหน้าที่) ช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่มีความรับผิดชอบและโปร่งใส การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐิสามัญญตา (การมีความเป็นกลาง) ช่วยส่งเสริมการตัดสินใจและการแสดงความคิดเห็นอย่างรอบคอบ และส่งเสริมความเข้าใจและสมานฉันท์ในชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสังคมที่เปิดกว้างและเอื้อต่อการตัดสินใจทางการเมืองที่เป็นธรรม การวิจัยนี้ได้แสดงให้เห็นว่า การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองนั้นสามารถเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มีคุณภาพและยั่งยืน โดยสร้างความเข้าใจร่วมกันในชุมชนและส่งเสริมความเป็นธรรมในกระบวนการการเมือง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองอย่างแท้จริงจะช่วยสร้างการเมืองที่โปร่งใสและยั่งยืนได้ในที่สุด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 เทศบาลตำบลนาแก้วควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยจัดเวทีประชาคมรายไตรมาส อย่างน้อย 4 ครั้งต่อปี เพื่อนำไปสู่การมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมทางการเมืองที่หลากกลายถูกต้องเหมาะสม

1.2 เทศบาลตำบลนาแก้วควรส่งเสริมความรู้และความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมทางการเมืองที่สร้างสรรค์ โดยกำหนดเป้าหมายให้มีครัวเรือนเข้าร่วมกิจกรรม หรือโครงการไม่ต่ำกว่า 30% ภายใน 1 ปี และจัดให้มีการประกวด หรือแข่งขันของแต่ละชุมชนเพื่อต่อยอดอย่างน้อย 1 ครั้ง เพื่อให้สามารถวัดผลความสำเร็จได้อย่างเป็นรูปธรรม

1.3 เทศบาลตำบลนาแก้วควรส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนโดยใช้หลักสาราณียธรรม 6 เพื่อสร้างความไว้ใจและกำหนดเป้าหมายร่วมกัน โดยมี อัตราการมีส่วนร่วม และ ระดับความไว้วางใจที่วัดผลจากการสำรวจความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างของประชากรในพื้นที่ทุก 6 เดือน หรือปีละครั้ง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

2.2 ควรศึกษาการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมตามหลักประชาธิปไตยของประชาชนใน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

2.3 ควรศึกษาหลักพุทธธรรมอื่นที่สามารถนำมาบูรณาการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการใช้สิทธิเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาเทศบาลตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

References

Almond, G. A., & Verba, S. (1965). *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. Boston: Little Brown & Company.

Bureau of Registration Administration, Department of Provincial Administration. (2024). *Population Statistics for Na Kaeo Subdistrict, Ko Kha District, Lampang Province*. Retrieved May 17, 2024, from https://stat.bora.dopa.go.th/

Choomuang, S. (2021). *A Model of Participatory Political Culture Strengthening a Democratic System in Rajaburi Province*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

Election Commission of Thailand's Lampang Provincial Office. (2023). *Results of the Vote Count for Members of the House of Representatives, Lampang Province*. Retrieved May 31, 2024. from https://www.ect.go.th/th/lampang/main

Hongsawanichayakul, B. (2017). The Buddhist Peaceful Culture of the Tai Yai Ethnic Group (Shan State) in Peaceful Coexistence. *Mahachula Academic Journal*, 6(2), 248-262.

Jaiyakeaw, A. (2023). *Democratic Political Culture Reinforcement of Undergraduate Students in Nakhonsawan Province*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

Kaewpaitoon, A. (2024). *Integration according to Buddhist Methods for Promoting People's Participatory Political Culture in Nakhon Sawan Province.* (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

Mueangphoem, K. (2024). *Participatory Political Culture Based on Buddhism of the People in the Election of Local Leaders in Huai Rong Rong Kwang District, Phrae Province*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

Nakata, T. (2000). *Thai Democracy*. Bangkok: Sahy Block and Karnpim Ltd.

National Statistical Office. (2022). *Agricultural Statistics of Thailand, 2022*. Retrieved May 31, 2024, from https://www.nso.go.th

Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2005). *Dictionary of Buddhism*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Phra Kantaphon Siridhammo. (2023). *Local Political Culture and Political Behavior of People in Khon Kaen Municipality*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

Phra Phongphat Thirapanyo. (2013). *Administration according to the Principles of Saraniyadhamma of Khonkaen Sub-District Administrative Organization, Mueang District, Roi Et Province.* (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

Phraadhikarn Prathompong Thanavaro. (2024). Buddhist Integration to Enhance Participatory Political Culture of Youth in Nonsung District Nakhon Ratchasima Province. *Journal of Buddhistic Sociology*, 9(2), 94-108.

Phrakhruvinaithon Athit Suvaddho. (2021). *Integration of Buddhadhamma for Enhancing Democratic Political Culture of People in Phetchaburi Province*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

Purimart, P. (2020). *Political Dynamic and Political Culture Reinforcement in Democratic Regime of Local Politicians.* (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

Raksatham, S. (2009). *The Political Awakening of Youth in the Southern Region and the Development of a Democratic Political Culture in Thailand during 2006-2009: A Comparative Case Study of University Students in 5 Southern Provinces*. (Doctoral Dissertation). Krirk University. Bangkok.

Sriubol, W. (2021). *Political Culture with Buddhist Participation of the People in the Election of Local Administrators at Wang Hon Subdistrict Municipality in Mueang Phrae District, Phrae Province*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

Thanyawong, T. (1999). *Politics: Concept and Development*. Bangkok: Sema Dharma Publishing.

Thumtaldiaw, J. (2020). *The Democratic Political Culture of the Administrator of Sub-District Administrative Organization in Phon Charoen District of Bueng Kan Province*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

Yamsuan, N. (2016). The Application of Saraṇiyadhamma for Enhancing the Reconciliation in the Works of the Registered Nurses in Bangsai Hospital, Ayutthaya Province. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 1(1), 49-58.

แนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2*

Administrative Guidelines for Promoting Academic Excellence in Schools under Phra Nakhon Si Ayutthaya Education Service Area Office 2

[1]วรางคณา ขาวพิพัฒน์, ชัยยศ เดชสุระ และ วีรภัทร ภัทรกุล

[1]Warangkana Kaophiphat, Chaiyot Detsura and Weeraphat Phattharakul

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Phra Nakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: mmeewkyy@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสร้างและตรวจสอบแนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา และ 2) เพื่อประเมินแนวทางการบริหารงานเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา มีวิธีการดำเนินการวิจัย เป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การสร้างแนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา โดยศึกษาเอกสารและตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง และขั้นตอนที่ 2 การประเมินความเหมาะสมและเป็นไปได้ของแนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูหัวหน้าฝ่ายบริหารวิชาการของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 จำนวน 226 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย โรงเรียนละ 2 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นด้านความเหมาะสม เท่ากับ 0.97 และค่าความเชื่อมั่นด้านความเป็นไปได้ เท่ากับ 0.98 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบที

ผลการวิจัย พบว่า 1) แนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา ประกอบด้วย 7 ด้าน มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 ทุกด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 การนำองค์กร มี 9 แนวทางปฏิบัติ ด้านที่ 2 กลยุทธ์ มี 7 แนวทางปฏิบัติ ด้านที่ 3 นักเรียนและผู้มีส่วนได้เสีย มี 7 แนวทางปฏิบัติ ด้านที่ 4 การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ มี 7 แนวทางปฏิบัติ ด้านที่ 5 บุคลากร มี 6 แนวทางปฏิบัติ ด้านที่ 6 การปฏิบัติงานวิชาการ มี 9 แนวทางปฏิบัติ และด้านที่ 7 ผลลัพธ์ มี 11 แนวทางปฏิบัติ รวมทั้งสิ้น 56 แนวทางปฏิบัติ และ 2) แนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา ทั้ง 7 ด้าน มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุดทุกแนวทางปฏิบัติ โดยมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ 3.50 อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

คำสำคัญ: ความเป็นเลิศ; งานวิชาการ; การบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา

*Received July 30, 2025; Revised November 7, 2025; Accepted November 19, 2025

Abstract

This research article consisted of the following objectives: 1) to develop and validate administrative guidelines for achieving academic excellence in schools; and 2) to evaluate the effectiveness of the administrative guidelines for achieving academic excellence in schools. The study was conducted in two phases. Phase 1 involved the development of the administrative guidelines through a review of relevant documents, followed by content validity assessment by 5 experts selected through purposive sampling. The research instrument was a content validity assessment form, and the data were analyzed using the Content Validity Index (CVI). Phase 2 involved evaluating the propriety and feasibility of the proposed guidelines. The sample consisted of 226 school administrators and academic division heads from schools under the Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Education Service Area Office 2, selected through simple random sampling (with 2 participants per school). The research instrument was a questionnaire, which demonstrated high reliability with a coefficient of 0.97 for propriety and 0.98 for feasibility. Data were analyzed using percentages, means, standard deviations, and t-tests.

The findings revealed that 1) The administrative guidelines for achieving academic excellence in schools comprised 7 dimensions, with CVI values ranging from 0.80 to 1.00 across all dimensions: (i) Leadership, with 9 specific practices; (ii) Strategy, with 7 practices; (iii) Students and Stakeholders, with 7 practices; (iv) Measurement, Analysis, and Knowledge Management, with 7 practices; (v) Personnel, with 6 practices; (vi) Academic Operations, with 9 practices; and (vii) Outcomes, with 11 practices, totaling 56 specific practices. 2) The evaluation of the guidelines indicated that all 7 dimensions were of high propriety and feasibility, with mean scores exceeding the established criterion of 3.50, showing statistical significance at the .05 level.

Keywords: Excellence; Academic Affairs; Administration for Academic Excellence in Schools

บทนำ

เกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (OBECQA) ได้พัฒนาขึ้นโดยอิงตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ (Thailand Quality Award: TQA) ซึ่งได้รับการรับรองจากสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับการบริหารจัดการภายในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพสูงสุด และมุ่งสู่การพัฒนากระบวนการดำเนินงานตามมาตรฐานสากล โรงเรียนจะต้องกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และแนวทางการขับเคลื่อนสู่ความเป็นเลิศโดยการนำของผู้บริหาร และได้รับความร่วมมือจากคณะกรรมการบริหารโรงเรียน ครู บุคลากร ตลอดจนพันธมิตรและผู้ส่งมอบ ผ่านการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ด้วยทีมงานที่มีศักยภาพและความคล่องตัว โรงเรียนคาดหวังผลลัพธ์และประโยชน์ที่สำคัญจากการใช้เกณฑ์นี้ พร้อมนำข้อเสนอแนะจากการประเมินมาเป็นแนวทางพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน โรงเรียนที่ได้รับรางวัลคุณภาพจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้รับการยอมรับในฐานะโรงเรียนต้นแบบระดับประเทศ และมีการเผยแพร่แลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศเพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้โรงเรียนอื่น ๆ

ปรับปรุงผลลัพธ์และกระบวนการทำงาน ซึ่งจะส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศ เพื่อให้ประเทศไทยก้าวทันนานาอารยประเทศ จำเป็นต้องพัฒนาระบบการจัดการศึกษาที่ทันสมัย มีคุณภาพ และสอดคล้องกับความต้องการของสังคมในระดับสากล สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงได้ริเริ่มโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากลตั้งแต่ปี 2553 โดยมีเป้าหมายพัฒนานักเรียนให้เทียบเคียงมาตรฐานระดับสากล ผ่านการบริหารระบบคุณภาพและการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นคุณลักษณะในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้เกิด “คุณภาพการบริหารจัดการที่เป็นเลิศ” ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์ OBECQA ที่ได้รับการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องในปี 2565-2568 โดยอ้างอิงเกณฑ์ TQA ล่าสุดจากสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ เพื่อให้โรงเรียนนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของตนอย่างมีประสิทธิผลและตั้งใจพัฒนาตนเองสู่ความเป็นเลิศอย่างแท้จริง (Office of the Basic Education Commission, 2022)

การบริหารงานวิชาการในแต่ละสถานศึกษายังมีคุณภาพและมาตรฐานที่แตกต่างกัน ดังนั้น การบริหารงานวิชาการจึงต้องให้ความสำคัญกับคุณภาพและการตระหนักของผู้เกี่ยวข้องอย่างสูง จากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-Net) ประจำปีการศึกษา 2566 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 พบว่าค่าเฉลี่ยคะแนนในทุกวิชาอยู่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศ สะท้อนถึงคุณภาพผู้เรียนที่ควรได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน และบ่งชี้ถึงปัญหาด้านการบริหารจัดการเรียนรู้และงานวิชาการที่ส่งผลต่อฐานความรู้พื้นฐานของผู้เรียน รวมถึงประสิทธิภาพการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย (Office of Primary Educational Service Area, Phra Nakhon Si Ayutthaya 2, 2024) ในปีงบประมาณ 2568 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ได้กำหนดแนวทางแผนระดับที่ 2 ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (พ.ศ. 2566-2580) โดยเฉพาะประเด็นการพัฒนาการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายให้นักเรียนไทยได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานสากล พร้อมพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 สามารถแก้ปัญหา ปรับตัว สื่อสาร และทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิผล นอกจากนี้ ยังมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพเต็มที่ของนักเรียนตามความถนัดและความสามารถ ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ รวมทั้งการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศและศักยภาพครู เพื่อให้โรงเรียนสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลกอย่างยั่งยืน (Office of Primary Educational Service Area, Phra Nakhon Si Ayutthaya 2, 2025)

งานวิชาการถือเป็นงานหลักของการบริหารสถานศึกษาและเป็นหัวใจสำคัญที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทุกระดับ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรให้ความสำคัญกับงานวิชาการเป็นอันดับแรก เนื่องจากหน้าที่ของสถานศึกษาคือการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพของผู้เรียน ผู้บริหารสถานศึกษาทำหน้าที่เป็นผู้นำทางวิชาการโดยร่วมมือกับครู กระตุ้นเตือน และประสานงานให้ครูทุกคนทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมายเดียวกัน คือการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน งานวิชาการจึงสะท้อนความสำเร็จของสถานศึกษาผ่านผู้เรียนที่เป็นผลผลิตซึ่งมีคุณภาพและมีคุณสมบัติตามหลักสูตร รวมถึงมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามมาตรฐานที่กำหนด ครูมีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนการสอนและสร้างประสบการณ์ที่ช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตร อย่างไรก็ตาม รายงานการวิจัยพบปัญหาในการบริหารงานวิชาการ เช่น ครูสอนไม่ตรงตามวุฒิการศึกษา อัตราครูไม่เพียงพอ สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนไม่เพียงพอ ขาดแนวปฏิบัติด้านการประเมินผลงานวิชาการ และการพัฒนาการสอนอย่างต่อเนื่อง

การบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน เนื่องจากการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและเป็นระบบ จะช่วยกำหนดทิศทางการดำเนินงานทางวิชาการให้มีความชัดเจน สอดคล้องกับนโยบายทางการศึกษา

และความต้องการของสังคม อีกทั้งยังเอื้อต่อการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ตลอดจนการพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งนอกจากนี้ การบริหารเพื่อความเป็นเลิศยังเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยสร้างมาตรฐานทางวิชาการ ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้ เพื่อให้สถานศึกษาสามารถผลิตและพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ คุณธรรม และทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

จากความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าผู้วิจัยตระหนักถึงความจำเป็นของการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการจัดการศึกษาแก่ผู้เรียน รวมทั้งการบริหารงานภายในสถานศึกษา ผู้ที่เกี่ยวข้องจึงควรให้ความสำคัญและตระหนักถึงการบริหารงานเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการดังกล่าวอย่างจริงจัง ดังนั้น จึงเป็นเรื่องจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการศึกษาและหาแนวทางพัฒนา ปรับปรุง และแก้ไข ผู้วิจัยในฐานะบุคลากรในสังกัด จึงมีความสนใจศึกษาแนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 เพื่อใช้ข้อมูลดังกล่าวเป็นแนวทางในการบริหารงานวิชาการให้ประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้นและมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างและตรวจสอบแนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2
2. เพื่อประเมินแนวทางการบริหารงานเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี

1) ผู้วิจัยศึกษา ค้นคว้าเอกสารเกี่ยวกับแนวคิด หลักการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในแนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา

2) ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์แนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษาจากตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานทางการศึกษา นักวิชาการ และนักการศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลในการกำหนดกรอบแนวความคิดในการวิจัย ทั้งนี้ได้รับคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างแนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

ระยะที่ 1 สร้างและตรวจสอบแนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

1) ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์และจัดทำร่างแบบสัมภาษณ์ ไปใช้สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งสิ้นจำนวน 5 คน จากนั้นดำเนินการยกร่างแนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

2) นำแบบสัมภาษณ์ไปใช้สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนทั้งสิ้น 5 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมของแนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 และการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดย

ผู้ทรงคุณวุฒิ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อยืนยันและตรวจสอบแนวทางประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้อีกครั้ง จากนั้นผู้วิจัยนำผลมาปรับแก้ไขเพิ่มเติมตามผลการสัมภาษณ์

3) ยกร่างแนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 จากการสัมภาษณ์

4) นำแบบร่างแนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ที่ได้พัฒนาขึ้นมาเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ โดยผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

ระยะที่ 2 ประเมินแนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

1) ผู้วิจัยนำร่างแนวทางที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหามาจัดทำแบบสอบถามความเหมาะสมและความเป็นไปได้แนวทางการบริหารงานเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-Out) กับผู้บริหารสถานศึกษา และครูหัวหน้าฝ่ายบริหารวิชาการในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย และมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าตามวิธีของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ซึ่งมีความเชื่อมั่นด้านความเหมาะสม เท่ากับ 0.97 และความเชื่อมั่นด้านความเป็นไปได้ เท่ากับ 0.98

2) นำส่งให้ผู้บริหารสถานศึกษา และครูหัวหน้าฝ่ายบริหารวิชาการในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ระยะที่ 1 สร้างและตรวจสอบแนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยพิจารณาตามคุณสมบัติ ดังนี้ เป็นศึกษานิเทศก์ที่มีวุฒิทางการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาโทขึ้นไป มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานอย่างน้อย 10 ปี มีผลงานทางด้านวิชาการที่โดดเด่น จำนวน 1 คน เป็นนักวิชาการทางด้านการศึกษามีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโทด้านการศึกษา มีประสบการณ์ทำงานอย่างน้อย 10 ปี มีผลงานทางด้านวิชาการที่โดดเด่น เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ โครงการโรงเรียนมาตรฐานสากลตามประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 4 คน

2) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งกำหนดให้มีคุณสมบัติเป็นผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป และมีประสบการณ์ด้านการบริหารการศึกษา หรือด้านการบริหารสถานศึกษา ไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 5 คน

3) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยพิจารณาตามคุณสมบัติ ดังนี้ เป็นศึกษานิเทศก์ กลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา ที่มีประสบการณ์ทำงานอย่างน้อย 10 ปี ซึ่งมีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโทด้านการศึกษา จำนวน 1 คน เป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโทด้านการศึกษา ที่มีประสบการณ์ทำงานอย่างน้อย 10 ปี ที่มีผลงานทางด้านวิชาการที่โดดเด่น อยู่ในสถานศึกษาที่ได้รับการประเมินรางวัลสถานศึกษาคุณภาพหรือได้รับรางวัลจากการประเมินคุณภาพ

สถานศึกษา ระดับชาติ จำนวน 2 คน และเป็นนักวิชาการทางด้านการศึกษามีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโทด้านการศึกษา จำนวน 2 คน

ระยะที่ 2 ประเมินแนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

1) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 157 โรงเรียน โรงเรียนละ 2 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 314 คน

2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้มาจากการสุ่มจากจำนวนของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 จำนวน 157 โรงเรียน ประกอบด้วยใช้การเปิดตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970; Leekitwattana, 2010) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 113 โรงเรียน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) โรงเรียนละ 2 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูหัวหน้าฝ่ายบริหารวิชาการ รวมทั้งสิ้น 226 คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและแบบสอบถามความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการบริหารงานเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล

1) ผู้วิจัยนำแบบประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและหนังสือแจ้งความประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลไปยังผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาแสดงความคิดเห็นความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและหลักวิชาการของแนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ด้วยตัวเอง และได้รับแบบสอบถามกลับคืน จำนวน 5 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100.00

2) ผู้วิจัยนำส่งแบบสอบถาม พร้อมกับหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามไปยังผู้บริหารสถานศึกษา และครูหัวหน้าฝ่ายบริหารวิชาการที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 จำนวน 226 ฉบับ โดยแบบสอบถามเป็นแบบประเมินอยู่ในรูปแบบของ Google Forms ในระหว่างวันที่ 5–23 พฤษภาคม พ.ศ. 2568 ได้รับแบบสอบถามกลับคืนจำนวน 226 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100.00 นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาตรวจสอบความครบถ้วนถูกต้องแล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) นำแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยผู้ทรงคุณวุฒิ รวมทั้งสิ้น 5 คน มาวิเคราะห์ข้อมูลแนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 โดยการสรุปและนำเสนอโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

2) นำแบบประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาที่ได้รับกลับคืนมา จำนวน 5 ฉบับ ตรวจสอบความครบถ้วนตามเนื้อหา และนำผลการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยนำรายการที่ได้ค่าความสอดคล้อง 0.60-1.00 มาใช้ พร้อมทั้งปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งได้แนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

3) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาทั้งหมด นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ด้วยโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ดำเนินการดังนี้ นำแบบสอบถามมาตรวจสอบและคัดเลือกแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ จากนั้นวิเคราะห์แบบสอบถาม ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยหาความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ตอนที่ 2 แนวทางการบริหารงานเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 วิเคราะห์ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ด้วยสถิติ โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จากนั้นนำมาแปลความหมายตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ของลิเคิร์ท (Likert, 1967 Cited in Worakam, 2013) ซึ่งแบ่งค่าเฉลี่ยเป็นช่วง 5 ระดับ และกำหนดส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อหาค่าการกระจายของคะแนนแล้วนำมาแปลผลความหมายควบคู่กับค่าเฉลี่ย ใช้วิธีการพิจารณาค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4) วิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความเหมาะสมและระดับความเป็นไปได้กับเกณฑ์ค่าเฉลี่ยที่กำหนดให้ ($\overline{X}$) = 3.50 ด้วยสถิติทดสอบที (t-test) โดยแนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ทุกแนวทางปฏิบัติต้องมีค่า t สูงกว่าค่าเฉลี่ยที่กำหนดไว้อย่างมีนัยยะทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งจะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ได้

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อสร้างและตรวจสอบแนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ผลการวิจัยพบว่าจากแนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 (ฉบับร่าง) จากการศึกษา ค้นคว้าเอกสารเกี่ยวกับแนวคิด หลักการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในแนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา สังเคราะห์การบริหารเพื่อความเป็นเลิศ จากตำรา เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานทางการศึกษา นักวิชาการด้านศึกษา และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้ข้อมูลในการกำหนดกรอบแนวความคิดในการวิจัย ทั้งนี้ได้รับคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ได้ร่างแนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ซึ่งประกอบด้วย 7 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 การนำองค์กร มี 9 แนวทางปฏิบัติ ด้านที่ 2 กลยุทธ์ มี 7 แนวทางปฏิบัติ ด้านที่ 3 นักเรียนและผู้มีส่วนได้เสีย มี 7 แนวทางปฏิบัติ ด้านที่ 4 การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ มี 7 แนวทางปฏิบัติ ด้านที่ 5 บุคลากร มี 6 แนวทางปฏิบัติ ด้านที่ 6 การปฏิบัติงานวิชาการ มี 9 แนวทางปฏิบัติ และด้านที่ 7 ผลลัพธ์ มี 11 แนวทางปฏิบัติ รวมทั้งสิ้น 56 แนวทางปฏิบัติ มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาทุกแนวทางปฏิบัติ

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อประเมินแนวทางการบริหารงานเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

ตารางที่ 1 สรุปภาพรวมค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความเหมาะสมและเป็นไปได้ของแนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 (เกณฑ์ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ = 3.50)

	แนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2	**ความเหมาะสม**			**ความเป็นไปได้**		
		$\bar{X}$	**S.D.**	**ระดับ**	$\bar{X}$	**S.D.**	**ระดับ**
1	การนำองค์กร	4.61	0.50	มากที่สุด	4.57	0.51	มากที่สุด
2	กลยุทธ์	4.59	0.53	มากที่สุด	4.55	0.51	มากที่สุด
3	นักเรียนและผู้มีส่วนได้เสีย	4.59	0.50	มากที่สุด	4.56	0.53	มากที่สุด
4	การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้	4.56	0.53	มากที่สุด	4.55	0.54	มากที่สุด
5	บุคลากร	4.57	0.52	มากที่สุด	4.54	0.52	มากที่สุด
6	การปฏิบัติงานวิชาการ	4.55	0.53	มากที่สุด	4.53	0.53	มากที่สุด
7	ผลลัพธ์	4.54	0.52	มากที่สุด	4.52	0.53	มากที่สุด
	เฉลี่ยรวม	**4.57**	**0.52**		**4.55**	**0.52**	

ผลการวิจัยพบว่าประเมินแนวทางการบริหารงานเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 การนำองค์กร ด้านที่ 2 กลยุทธ์ ด้านที่ 3 นักเรียนและผู้มีส่วนได้เสีย ด้านที่ 4 การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ ด้านที่ 5 บุคลากร ด้านที่ 6 การปฏิบัติงานวิชาการ และด้านที่ 7 ผลลัพธ์ รวมทั้งสิ้น 56 แนวทางปฏิบัติ โดยความเหมาะสมมีผลเฉลี่ยรวม $\bar{X}$ = 4.57 และ S.D. = 0.52 อยู่ในระดับมากที่สุดทุกแนวทางปฏิบัติ และความเป็นไปได้มีผลเฉลี่ยรวม $\bar{X}$ = 4.55 และ S.D. = 0.52 อยู่ในระดับมากที่สุดทุกแนวทางปฏิบัติ โดยมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ 3.50 อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากผลการวิจัยเป็นโมเดลของแนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ดังนี้

Figure 1: The Administrative Guidelines for Academic Excellence in Schools

องค์ประกอบที่ได้จากผลการวิจัยแนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 จากภาพรวมมีความเหมาะสมโดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปถึงค่าเฉลี่ยต่ำสุดตามลำดับ คือ ด้านการนำองค์กร ($\overline{X}$ = 4.61) ด้านนักเรียนและผู้มีส่วนได้เสีย ($\overline{X}$ = 4.59) ด้านกลยุทธ์ ($\overline{X}$ = 4.54) ด้านบุคลากร ($\overline{X}$ = 4.57) ด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ ($\overline{X}$ = 4.56) ด้านปฏิบัติงานวิชาการ ($\overline{X}$ = 4.55) และด้านผลลัพธ์ ($\overline{X}$ = 4.54)

ความเป็นไปได้ในการนำแนวทางไปปฏิบัติของแนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 จากภาพรวมมีความเป็นไปได้โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปถึงค่าเฉลี่ยต่ำสุดตามลำดับ คือ ด้านการนำองค์กร ($\overline{X}$ = 4.57) ด้านนักเรียนและผู้มีส่วนได้เสีย ($\overline{X}$ = 4.56) ด้านกลยุทธ์ ($\overline{X}$ = 4.55) ด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ ($\overline{X}$ = 4.55) ด้านบุคลากร ($\overline{X}$ = 4.54) ด้านปฏิบัติงานวิชาการ ($\overline{X}$ = 4.53) และด้านผลลัพธ์ ($\overline{X}$ = 4.52)

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสามารถเมื่อพิจารณาแต่ละด้านสามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังต่อไปนี้

1. แนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของ ด้านที่ 1 การนำองค์กร มีแนวทางปฏิบัติ 9 แนวทาง โดยแนวทางปฏิบัติที่มีความเหมาะสมสูงสุดและแนวทางปฏิบัติที่มีความเป็นไปได้สูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษากำหนดทบทวนวิสัยทัศน์ พันธกิจ ค่านิยม วางทิศทางการดำเนินงานวิชาการ ตลอดจนเป้าหมายของสถานศึกษาร่วมกันกับครู และบุคลากรทางการศึกษา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมกำหนดทิศทาง วิสัยทัศน์ และค่านิยมของสถานศึกษา เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ เกิดความเข้าใจและเป้าหมายร่วมกัน เสริมสร้างความสามัคคี การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ

ทางวิชาการของครู ซึ่งช่วยให้การบริหารมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับบริบท และขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างมั่นคง สอดคล้องกับ Kangjarenlab and Monthaison (2024) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์การคุณภาพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 พบว่า ด้านที่ 1 ด้านการนำองค์กร มีแนวทางการพัฒนาดังนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ครูและบุคลากร มีการวางแผนร่วมกันในการทำงาน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ควรให้บุคลากรมีบทบาทเป็นผู้นำตามภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย บริหารงานแต่ละฝ่ายให้ชัดเจนตามความถนัดและความสามารถของบุคลากร ส่งเสริมในการพัฒนาตนเองของบุคลากร และผู้บริหารควรเป็นแบบอย่างที่ดีเป็นโค้ชให้บุคลากร

2. แนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา ด้านที่ 2 กลยุทธ์ มีแนวทางปฏิบัติ 7 แนวทาง โดยแนวทางปฏิบัติที่มีความเหมาะสมสูงสุดและแนวทางปฏิบัติที่มีความเป็นไปได้สูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาประเมินและปรับปรุงกระบวนการปฏิบัติงานและผลสำเร็จของงานวิชาการทุกขอบข่ายงานอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การประเมินเป็นกระบวนการสำคัญในการติดตามและพัฒนาคุณภาพงานวิชาการอย่างต่อเนื่อง ช่วยให้เห็นจุดแข็ง จุดอ่อน และข้อบกพร่องได้ชัดเจน แก้ไขปัญหาได้ตรงจุด ส่งเสริมการบริหารที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ และสร้างความตระหนักรู้ให้ครูและบุคลากรในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งเพิ่มความยืดหยุ่นและศักยภาพในการปรับตัวของสถานศึกษา เพื่อมุ่งสู่ความมั่นคงและยั่งยืน สอดคล้องกับ Kangjarenlab and Monthaison (2024) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์การคุณภาพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 พบว่า ด้านที่ 2 ด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ มีแนวทางการพัฒนาดังนี้ ผู้บริหารต้องบริหารงานโดยให้ความสำคัญของบริบทของสถานศึกษา มีการวางแผนในการจัดทำแผนเชิงกลยุทธ์ของสถานศึกษา บริหารงานโดยนำวงจรคุณภาพ PDCA มาใช้ในการวัดความสำเร็จและรักษาความสำเร็จอย่างยั่งยืนของสถานศึกษา มีการวิเคราะห์ตัวชี้วัดที่บรรลุเป้าหมายและไม่บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา มีการวิเคราะห์จุดแข็ง และจุดอ่อนของสถานศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาองค์กร บริหารงานโดยยึด เป้าหมาย กระบวนการ และผลลัพธ์ มีการกำหนดเป้าหมาย และสร้างเครื่องมือที่มีเกณฑ์วัดที่ชัดเจน และต้องมีการปรับปรุงกระบวนการทำงานเป็นระยะเพื่อรักษาความสำเร็จขององค์กรอย่าง

3. แนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา ด้านที่ 3 นักเรียนและผู้มีส่วนได้เสีย มีแนวทางปฏิบัติ 7 แนวทาง โดยแนวทางปฏิบัติที่มีความเหมาะสมสูงสุดและแนวทางปฏิบัติที่มีความเป็นไปได้สูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาดำเนินการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนและผู้มีส่วนได้เสียอยู่เสมอ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การประเมินความพึงพอใจช่วยให้สถานศึกษารับทราบความคิดเห็น ความต้องการและความคาดหวังของนักเรียนและผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อระบุจุดแข็งและจุดที่ควรพัฒนา ส่งเสริมการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ เกิดความร่วมมือ ความไว้วางใจ และพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม สอดคล้องกับ Pui-ngam (2015) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนมาตรฐานสากลตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพ แห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า มีแนวทางการบริหารที่แก้ไขปัญหาในเรื่องโรงเรียนขาดการสร้างความตระหนักให้กับผู้ปกครองในการร่วมมือกันแก้ไขปัญหานักเรียนคือ ผู้อำนวยการพัฒนาวิธีการรับฟังความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้มีความหลากหลายช่องทางมากขึ้น

4. แนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา ด้านที่ 4 การวัด การวิเคราะห์และการจัดการความรู้ มีแนวทางปฏิบัติ 7 แนวทาง โดยแนวทางปฏิบัติที่มีความเหมาะสมสูงสุดและแนวทางปฏิบัติที่มีความเป็นไปได้สูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาดำเนินการจัดทำระบบ รวบรวม จัดเก็บข้อมูล

สารสนเทศ และการจัดการความรู้ อย่างถูกต้อง แม่นยำ เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลและสะดวกในการนำข้อมูลไปใช้ในการปฏิบัติงานวิชาการ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การจัดทำฐานข้อมูลที่มีคุณภาพช่วยสนับสนุนการวางแผนและตัดสินใจด้านวิชาการอย่างมีประสิทธิภาพ ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นระบบช่วยให้เข้าถึงง่าย ประเมินผลได้แม่นยำ และปรับกลยุทธ์ได้ตรงจุด อีกทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน พัฒนาศักยภาพบุคลากร ลดความซ้ำซ้อนและขับเคลื่อนคุณภาพงานวิชาการของสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จ สอดคล้องกับ Pakwan (2022) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาแนวทางการบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร พบว่า ด้านการวัดผล การวิเคราะห์และการจัดการความรู้ ควรมีแนวทางการบริหาร ดังนี้ มีการคัดเลือกข้อมูลสารสนเทศที่ใช้ในการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม มีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลสารสนเทศที่ได้มีระบบรวบรวมข้อมูล สารสนเทศและการจัดการความรู้ เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลและอำนวยความสะดวกในการนำไปใช้ในการปฏิบัติงาน มีการวิเคราะห์ผลข้อมูลที่ได้จากกระบวนการทำงาน เพื่อนำผลไปปรับปรุงการปฏิบัติงาน สรุปและรายงานผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีการเผยแพร่ผลการดำเนินงานของสถานศึกษาให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

5. แนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา ด้านที่ 5 บุคลากร มีแนวทางปฏิบัติ 6 แนวทาง โดยแนวทางปฏิบัติที่มีความเหมาะสมสูงสุดและแนวทางปฏิบัติที่มีความเป็นไปได้สูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาจัดสรรอัตรากำลังและประเมินขีดความสามารถของบุคลากรเกี่ยวกับงานบริหารวิชาการโดยคำนึงถึงความเหมาะสมและทักษะในการปฏิบัติงาน เพื่อประโยชน์สูงสุดของสถานศึกษา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การจัดสรรบุคลากรด้านวิชาการให้เหมาะสมกับหน้าที่และทักษะ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงาน สอดคล้องกับเป้าหมายสถานศึกษา ส่งเสริมศักยภาพ ขวัญกำลังใจ และการใช้ทรัพยากรบุคคลอย่างคุ้มค่า ทำให้งานวิชาการดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ Wongsuwan (2016) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการบริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ในกลุ่มสุระนารายณ์ อ.ชัยบาดาล จ.ลพบุรี พบว่า หมวดที่ 5 การมุ่งเน้นผู้ปฏิบัติงาน โรงเรียนวิเคราะห์อัตรากำลังคนในปัจจุบันเพื่อวางแผนความต้องการอัตรากำลังคนในอนาคต โรงเรียนสอบถามเกี่ยวกับความรู้ ความถนัด และความสามารถพิเศษของครูและบุคลากร โดยนำมาเป็นข้อมูลปะกอบการพิจารณาก่อนมอบหมายงานเพื่อใช้คนให้ถูกงาน และสอดคล้องกับ Anusuriya, Purisarn, and Chutchaipolrut (2024) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารโรงเรียนคุณภาพสู่ความเป็นเลิศ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 : กรณีศึกษา พบว่า ผู้บริหารควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาสมรรถนะและขีดความสามารถของบุคลากรให้มีความพร้อมที่จะปฏิบัติงานและการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพเพื่อส่งเสริมผลลัพธ์ด้านผู้เรียนที่เป็นเลิศ

6. แนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา ด้านที่ 6 การปฏิบัติงานวิชาการ มีแนวทางปฏิบัติ 9 แนวทาง โดยแนวทางปฏิบัติที่มีความเหมาะสมสูงสุดและแนวทางปฏิบัติที่มีความเป็นไปได้สูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาประเมินผลและปรับปรุงกระบวนการปฏิบัติงานเป็นระบบอย่างมีขั้นตอน เพื่อนำไปพัฒนางานบริหารวิชาการของสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการดำเนินงานอย่างเป็นระบบช่วยให้สถานศึกษาตรวจสอบ วิเคราะห์ และปรับปรุงงานได้ตรงจุด ส่งเสริมความตระหนักในบทบาทของบุคลากร และสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับคุณภาพการบริหารงานวิชาการให้ทันสมัยและยั่งยืน สอดคล้องกับ Pakwan (2022) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาแนวทางการบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร พบว่า ด้านกระบวนการดำเนินการ ควรมีแนวทางในการบริหาร ดังนี้ร่วมกันวางแผนและออกแบบกระบวนทำงานเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติงานที่เป็นระบบ มีการกำหนดกระบวนการทำงานและข้อกำหนดที่สำคัญในการปฏิบัติงานร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การปฏิบัติงานซึ่งกันและกันของบุคลากรในสถานศึกษา

มีการสนับสนุนทรัพยากรในการปฏิบัติงานระหว่างบุคลากรเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงานของสถานศึกษา ร่วมกันสร้างสรรค์นวัตกรรมที่เหมาะสม เพื่อนำไปใช้ในกระบวนการทำงาน มีการประเมินผลและปรับปรุงกระบวนการทำงาน เพื่อนำไปพัฒนาสถานศึกษา

7. แนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา ด้านที่ 7 ผลลัพธ์ มีแนวทางปฏิบัติ 11 แนวทาง โดยแนวทางปฏิบัติที่มีความเหมาะสมสูงสุดและแนวทางปฏิบัติที่มีความเป็นไปได้สูงสุด คือ สถานศึกษามีผลการปฏิบัติงานด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ ค่านิยม วางทิศทางการดำเนินงานวิชาการ ตลอดจนเป้าหมายของสถานศึกษาบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสถานศึกษาควรวางแผนและกำหนดแนวทางปฏิบัติอย่างชัดเจน พร้อมติดตามและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้การดำเนินงานมีทิศทางเดียวกันและสอดคล้องกับเป้าหมายที่แท้จริง ทั้งยังส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบร่วมของบุคลากร ซึ่งเป็นกุญแจสู่ความสำเร็จอย่างมั่นคงและมีคุณภาพสอดคล้องกับ Boriboon (2020) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาการบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดสหวิทยาเขตราชนครินทร์ ตามแนวคิดคุณลักษณะของนักคิดเชิงวิพากษ์ พบว่า พัฒนาการนำองค์กรสู่ความเป็นเลิศในการมุ่งเน้นให้นักเรียนมีคุณลักษณะเปิดใจกว้าง มุ่งเน้นการนำองค์กรโดยผู้นำระดับสูงที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะเปิดใจกว้าง กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ที่พัฒนาคุณลักษณะเปิดใจกว้างของนักเรียน ถ่ายทอดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ที่พัฒนาคุณลักษณะเปิดใจกว้างให้ครู ดำเนินการพัฒนานักเรียนร่วมกัน

สรุป

แนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 โดยอาศัยการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา จนได้ร่างแนวทางการบริหารจำนวน 7 ด้าน รวม 56 แนวทางปฏิบัติ ได้แก่ ด้านการนำองค์กร (9 แนวทาง) ด้านกลยุทธ์ (7 แนวทาง) ด้านนักเรียนและผู้มีส่วนได้เสีย (7 แนวทาง) ด้านการวัด วิเคราะห์ และจัดการความรู้ (7 แนวทาง) ด้านบุคลากร (6 แนวทาง) ด้านการปฏิบัติงานวิชาการ (9 แนวทาง) และด้านผลลัพธ์ (11 แนวทาง) โดยแนวทางทั้งหมดมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และมีการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการบริหารทั้ง 56 แนวทาง พบว่ามีระดับความเหมาะสมเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.57, S.D. = 0.52) และความเป็นไปได้เฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.55, S.D. = 0.52) อยู่ในระดับ "มากที่สุด" ทุกแนวทาง และมีค่ามากกว่าเกณฑ์ 3.50 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแนวแนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการของสถานศึกษาดังกล่าว มีความครบถ้วน ชัดเจน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในบริบทของสถานศึกษา อีกทั้งยังสอดคล้องกับความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและบริบทของพื้นที่ ทำให้สามารถยกระดับคุณภาพการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศได้อย่างเป็นระบบและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1.ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาที่ดำเนินการพัฒนาตามแนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการควรมีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในกระบวนการของการบริหารสู่ความเป็นเลิศ โดยให้ความสำคัญกับการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายในการดำเนินงานชัดเจน ควบคู่ไปกับการเปิดโอกาสให้บุคลากร

นักเรียน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ตลอดจนมีการวางแผนดำเนินงานอย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนที่ชัดเจน เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางและทิศทางในการขับเคลื่อนงานให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

1.2 สถานศึกษาควรศึกษาสภาพแวดล้อมและบริบทของตนเองอย่างรอบด้าน เพื่อนำแนวทางการบริหารจัดการไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทเฉพาะของแต่ละแห่ง ทั้งนี้ จากผลการวิจัยพบว่าแนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการ ประกอบด้วย 7 ด้าน รวม 56 แนวทางปฏิบัติ ดังนั้น สถานศึกษาควรพิจารณาคัดเลือกเฉพาะแนวทางที่สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทของตน เนื่องจากแต่ละสถานศึกษามีลักษณะการบริหารจัดการที่แตกต่างกันไป

1.3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษาได้นำแนวทางการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละแห่ง เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการบริหารจัดการและพัฒนาสถานศึกษาอย่างเต็มศักยภาพ อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

1.4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรให้การสนับสนุนและตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการ โดยควรจัดทำแผนพัฒนาแนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในระดับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อใช้เป็นกรอบในการให้ความช่วยเหลือ การนิเทศ กำกับ ติดตาม และสะท้อนผลการดำเนินงานของโรงเรียนในสังกัด ทั้งนี้ ควรคำนึงถึงการดำเนินงานตามกระบวนการบริหารเพื่อความเป็นเลิศทั้ง 7 ด้านอย่างครบถ้วนและเป็นระบบ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรนำแนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการไปขยายขอบเขตของการศึกษาจากระดับเขตพื้นที่การศึกษาเดียว ไปยังเขตพื้นที่การศึกษาอื่น ๆ หรือเปรียบเทียบหลายเขตพื้นที่ เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบแนวทางการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิชาการได้อย่างครอบคลุมและหลากหลายมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการบริหารสู่ความเป็นเลิศไปปฏิบัติจริง ว่ามีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน หรือพัฒนาการทางวิชาการของโรงเรียนในระดับใด เพื่อวัดประสิทธิภาพของแนวทางที่พัฒนาไว้

2.3 ควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างแนวทางการบริหารสู่ความเป็นเลิศในงานวิชาการกับปัจจัยอื่น เช่น ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ความร่วมมือของครูและบุคลากร หรือทรัพยากรทางการศึกษา เพื่อให้เข้าใจปัจจัยเกื้อหนุนหรืออุปสรรคที่ส่งผลต่อความสำเร็จ

References

Anusuriya, P., Purisarn, K., & Chutchaipolrut, A. (2024). Quality School Management towards Excellence under the Jurisdiction of the Khon Kaen Primary Educational Service Area Office Area 4: A Case Study. *Phimoldhamma Research Institute Journal*, 11(1), 77-92.

Boriboon, K. (2020). *Guidelines for Developing Management Excellence of Schools under Ratchanakarin Multi-Campus Based on the Critical Thinker's Characteristics Concept*. (Master's Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok.

Kangjarenlab, P., & Monthaison, T. (2024). Guidelines for Developing Quality Educational Institutions: Schools in Phranakhon Si Ayutthaya Primary Educational Service Are Office 2. *Journal of Mani Chettha Ram Wat Chommani*, 7(4), 488-502.

Leekitwattana, P. (2010). *Educational Research Methods*. Bangkok: Faculty of Industrial Education, King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang.

Office of Primary Educational Service Area, Phra Nakhon Si Ayutthaya 2. (2024). *Action Plan for the Fiscal Year 2024*. Phra Nakhon Si Ayutthaya: Author.

Office of Primary Educational Service Area, Phra Nakhon Si Ayutthaya 2. (2025). *Action Plan for the Fiscal Year 2025*. Phra Nakhon Si Ayutthaya: Author.

Office of the Basic Education Commission. (2022). *Quality Award Criteria of the Office of the Basic Education Commission (OBECQA) 2022–2025*. Bangkok: Author.

Pakwan, C. (2022). *Development of Management Guidelines toward Excellence for Small Schools under Mukdahan Primary Educational Service Area Office.* (Master's Thesis). Mahasarakham University. Maha Sarakham.

Pui-Ngam, C. (2015). *Guidelines for Developing Management of International Standard Schools according to the Quality Award Criteria of the Office of the Basic Education Commission*. (Master's Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok.

Wongsuwan, J. (2016). Gudelines for Educational Opportunity Extension School Management toward Excellence under Suranarai Group, Chaibadan District, Lopburi. *An Online Journal of Education*, 11(4), 197-210.

Worakam, P. (2013). *Educational Research*. Mahasarakham: Taksila Printing.

กระบวนการบ่มเพาะคุณธรรมให้แก่นักเรียนของสถานศึกษา กรณีศึกษา โรงเรียนพิงครัตน์ จังหวัดเชียงใหม่*

The Process of Cultivation Moral Values in Students by Educational Institutions: A Case Study of Pingkarattana School, Chiang Mai Province

[1]สีฟ้า ณ นคร, [2]ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์, [3]พระมหาพงศธร ธมฺมภาณี และ [4]รังสรรค์ วัฒนาชัยวณิช

[1]Seefar Na Nakorn, [2]Khantong Wattanapradith,

[3]Phramaha Phongsathorn Dhammabhani and [4]Rangsan Wattanachaiwanich

[1]สถาบันวิจัยนานาชาติธรรมชัย (ดีรี)

[2,3,4]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[1]Dhammachai International Research Institute (DIRI), Thailand.

[2,3,4]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: seefar@diri.ac.nz

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์การวิจัย คือ ศึกษาและสรุปกระบวนการบ่มเพาะคุณธรรมแก่นักเรียนของสถานศึกษา และผลที่ได้ โดยการใช้กรณีศึกษาโรงเรียนพิงครัตน์ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับเทคนิคทบทวนหลังการปฏิบัติ (Retrospective Technique) กลุ่มเป้าหมายคือ กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโรงเรียนพิงครัตน์ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 56 คน จาก 5 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มผู้บริหาร ครู พนักงานของโรงเรียน ผู้ปกครอง นักเรียนปัจจุบัน และศิษย์เก่า เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยคำถามปลายเปิด สนทนากลุ่ม แบบสอบถามอิเล็กทรอนิกส์

ผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการและผลของการบ่มเพาะคุณธรรมแก่นักเรียนของสถานศึกษา กรณีศึกษาโรงเรียน พิงครัตน์ จังหวัดเชียงใหม่นั้นให้ผลเชิงบวกและสอดคล้องกับค่าคาดหวังของ ผู้ก่อตั้งและผู้บริหาร กับค่าคาดหวังที่ว่า "สร้างคนดี มีน้ำใจ ใฝ่คุณธรรม" โดย "สร้างโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างคนดีสู่สังคม" ทั้งนี้มาจากความเข้าใจถึงจุดมุ่งหมายและวิธีการดำเนินกิจการเดียวกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโรงเรียน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และค่าคาดหวังร่วมกันโดยการใช้หลักใช้หลักพุทธศาสนา ศีล5 ร่วมกับหลัก ความดีสากล 5ประการ (UG 5) มาเป็นแกนในการเรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ ของทางโรงเรียน รวมถึงการสร้างอาคารสถานที่เรียนให้มีความพร้อมและปลอดภัย 2) สรุปการกระบวนการบ่มเพาะคุณธรรมของสถานศึกษา โดยการใช้กระบวนการ G-H-R-D: G = Goal Setting การตั้งเป้าหมายในการดำเนินการที่ชัดเจน H = How to ใช้หลักพุทธศาสนา ศีล5 ร่วมกับหลักความดีสากล 5 ประการ UG 5 มาเป็นแกนในการเรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ ของทางโรงเรียน R = Recruitment & Selection, Explanation การคัดสรรบุคลากรที่จะเข้ามาทำร่วมกัน และรวมไปถึงการเลือกสรรผู้ปกครองนักเรียน D = Development Evaluation การประเมินผลการดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาให้ดีขึ้นจากผลการศึกษานี้องค์กรอื่น ๆ สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้กับองค์กรของตนเพื่อเป็นประโยชน์ในการบ่มเพาะคุณธรรมแก่นักเรียนได้เช่นกัน

*Received June 12, 2025; Revised October 27, 2025; Accepted October 31, 2025

คำสำคัญ: สถานศึกษา; บ่มเพาะ; คุณธรรม

Abstract

The objective of this research article was to examine and summarize the process of cultivating moral values in students and its outcomes, using Pingkarattana School in Chiang Mai Province as a case study. This qualitative research employed a retrospective technique, with a target group of 56 stakeholders from 5 groups: school administrators, teachers, staff, parents, current students, and alumni. The research instruments included in-depth interviews with open-ended questions, focus group discussions, and electronic questionnaires.

The findings indicated that: 1) The process and outcomes of cultivating moral values in students at Pingkarattana School were positive and aligned with the expectations of the founders and administrators, which emphasized “developing good, kind, and moral individuals” and “creating a school to nurture good people for society.” This success was attributed to a shared understanding among stakeholders regarding the school’s goals and operational methods. The school applied the principles of Buddhism, specifically the Five Precepts, together with the Five Universal Goodness principles (UG 5), as the core framework for teaching, learning, and school activities. Additionally, the school ensured that facilities and learning environments were safe and conducive to student development. 2) The process of cultivating moral values in the school can be summarized using the G-H-R-D framework: G stands for Goal Setting, which refers to the establishment of clear objectives for implementation; H stands for How to, which refers to the integration of Buddhist principles, specifically the Five Precepts, with the Five Universal Goodness principles (UG 5) as the core framework for teaching, learning, and school activities; R stands for Recruitment & Selection, Explanation, which refers to the selection of personnel to participate in the process and carefully choosing parents and students; and D stands for Development Evaluation, which refers to the assessment of activity outcomes to guide continuous improvement. The findings of this study suggest that other organizations can apply this knowledge to their own contexts to effectively foster moral development in students.

Keywords: Educational Institutions; Cultivation; Moral

บทนำ

จากสังคมที่เคลื่อนตัวไปอย่างรวดเร็วในด้านวิทยาการต่าง ๆ ในปัจจุบัน ในทางกลับกันกลับพบว่าในด้านจิตใจและความประพฤติของผู้คนกลับเปลี่ยนไปในเชิงถดถอย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความเคารพ ความรู้จักกาละเทสะ จะเห็นได้โดยผ่านสื่อสาธารณะ ในกรณีการใช้ความรุนแรงในสถานศึกษา เช่น การใช้ความรุนแรงกับครูโดยลูกศิษย์ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (Thai PBS, 2025) นักเรียนประถมต้นใช้อาวุธมีดแทงรุ่นพี่มัธยมต้น (Thai PBS, 2025) ครูโรงเรียนดังย่านราชพฤกษ์ทำร้ายศิษย์ซึ่งเป็นเด็กเล็กถึง 20 คน (Thairath, 2020) ทั้งนี้แม้ทางสำนักเลขาธิการสภาการศึกษาเองก็มีความตระหนักในเรื่องนี้เช่นกัน โดยมีการเสนอแนวทาง

แก้ปัญหาความรุนแรงในสถานศึกษาซึ่งมีหลากหลายวิธีการ รวมถึงการบ่มเพาะคุณธรรมในสถานศึกษาและให้ความสำคัญเป็น “วาระแห่งชาติ” ตั้งแต่ปี 2013 โดยต้องไม่เน้นให้นักเรียนเรียนเก่งอย่างเดียวต้องเป็นเด็กดีด้วย (Office of the Education Council, 2013) แต่ในปัจจุบันยังพบได้ว่าการทำร้ายกันในสถานศึกษาผู้ก่อเหตุรวมถึงผู้ถูกทำร้ายจะมีอายุน้อยกว่าเมื่อก่อนมาก ทั้งนี้เป็นการสะท้อนถึงช่องว่างของการบ่มเพาะคุณธรรมในระบบการศึกษาหรือไม่

“สถานศึกษา” หรือ “โรงเรียน” เป็นสถานที่ ที่มีลำดับความสำคัญรองลงมาจากบ้านมีบทบาทในการเสริมสร้างความรู้ด้านวิชาการ บ่มเพาะคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียน ซึ่งใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนแต่ละวันไม่น้อยกว่าเจ็ดชั่วโมงต่อวัน นับเป็นร้อยละสามสิบเก้าของเวลาทั้งหมดต่อหนึ่งวัน สถานที่ดังกล่าวจึงมิใช่เป็นเพียงแหล่งเรียนรู้ แต่ยังสร้างประสบการณ์ ความสัมพันธ์ ความทรงจำและการพัฒนาตนในหลายมิติอีกด้วย

ผู้ปกครองส่วนมากยอมลงทุนเพื่อคัดสรรโรงเรียนที่คิดว่าดีที่สุดสำหรับบุตรหลานโดยคาดหวังว่าจะเป็นการให้อนาคตที่ดี เป็นคนดี มีคุณธรรม ไม่เป็นภาระต่อสังคม แต่ในขณะเดียวกันก็มีโรงเรียนหลายแห่งที่ไม่สามารถตอบสนองความคาดหวังดังกล่าวได้อย่างครอบคลุมโดยเฉพาะด้านคุณธรรม การยืนยันการให้ความสำคัญในระดับรัฐนั้น ด้านการเสริมสร้างและพัฒนามนุษย์เพื่อให้เติบโตขึ้นแบบมีคุณภาพทำโดยผ่านแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20ปี (พ.ศ.2561 - 2580) ในด้านที่ 3 คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเน้นการบูรณาการร่วมระหว่าง ครอบครัว ชุมชน ศาสนา การศึกษา และสื่อ เพื่อหล่อหลอมให้มีความพร้อมทั้งกาย ใจ และสติปัญญารับผิดชอบต่อสังคม ฯลฯ (Ratchakitcha, 2018) แนวทางนี้ยังสอดคล้องกับองค์กรเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูเนสโก (UNESCO) โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 16 : Peace and Justice Strong Institutions เพื่อส่งเสริมสังคมสงบสุข ยุติธรรม ไม่แบ่งแยกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนอันเป็นเป้าหมายที่ทางองค์กรสหประชาชาติปรารถนาจะให้ครอบคลุมทั่วโลกภายในปี ค.ศ. 2030 (United Nation, 2021) ดังนั้น การศึกษาการบ่มเพาะคุณธรรมในสถานศึกษา จึงไม่เพียงสะท้อนบทบาทของสถานศึกษาระดับจุลภาค แต่ยังสอดคล้องกับเป้าหมายระดับชาติและนานาชาติอีกด้วย ในบริบทของการพัฒนามนุษย์ให้มีคุณภาพและมีคุณธรรม เพื่อขับเคลื่อนสังคมให้ก้าวหน้าอย่างยั่งยืน

กรณีศึกษา “โรงเรียนพิงครัตน์” จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นหนึ่งในสถานศึกษาที่ให้ความสำคัญในด้านการบ่มเพาะคุณธรรมแก่ผู้เรียนและบุคคลากรมาอย่างต่อเนื่องยาวนานด้วยแนวคิด ที่ว่า “คุณธรรม นำความรู้ มุ่งสู่สากล” (Pingkarattana, 2025) ข้อมูลพื้นฐานโรงเรียนพิงครัตน์จังหวัดเชียงใหม่มีดังนี้ เป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ

ปรัชญาของโรงเรียนมีดังนี้ “สร้างคนดี มีน้ำใจ ใฝ่คุณธรรม เลิศล้ำปัญญา” โรงเรียนพิงครัตน์ ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2537 และดำเนินการมาแล้ว 30 ปี มุ่งเน้นการเรียนการสอนโดยการใช้หลัก “คุณธรรม นำความรู้ มุ่งสู่สากล” ให้ความสำคัญทั้งด้านวิชาการและทักษะชีวิตเพื่อการเติบโตอย่างมีคุณภาพในสังคม เอาความดีควบคู่ไปกับความเก่งไม่เน้นการแข่งขันเพียงอย่างเดียวเพื่อส่งเสริมความสุขและความเป็นคนดีในระดับสากล

เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาล - มัธยมศึกษาตอนปลาย โดยวางหลักสูตรการศึกษาแนวใหม่ โดยส่งเสริมความรู้และพัฒนาการของนักเรียนที่ส่งผ่านการสอนอย่างรอบด้านโดยมี 4 ด้านดังนี้ 1) พัฒนาทางด้านสุขภาพ พัฒนาการด้านสรีระ 2) พัฒนาการด้านองค์ความรู้ 3) พัฒนาการด้านทักษะต่าง ๆ ในการเรียนรู้การ ลงมือปฏิบัติ 4) พัฒนาการด้านความดีและเสริมความแข็งแกร่งในด้านความรู้เพื่อมุ่งสู่การใช้ชีวิตในยุคสมัยใหม่ด้วยการเสริมทักษะด้านภาษาต่างประเทศ คือ อังกฤษ จีน เยอรมัน และฝรั่งเศส เพื่อเตรียมนักเรียนเข้าสู่สังคมโลกอย่างมีคุณภาพ

โดยใช้หลัก ศีล 5 โดยมีเจตนาละเว้นการกระทำผิดในแนวทางพุทธศาสนา 5 ประการ 1) ละเว้นจากการฆ่า 2) ละเว้นจากการลักทรัพย์ 3) ละเว้นจากการประพฤติผิดในกาม 4) ละเว้นจากการพูดปด และ 5) ละเว้นจากการดื่มน้ำเมา (Office of Justice Affairs Ministry, 2025) ควบคู่ไปกับหลักความดีพื้นฐานสากล 5 ประการ (GU 5) อันประกอบด้วยอันประกอบด้วย 1) ความสะอาด 2) ความเป็นระเบียบ 3) ความสุภาพนุ่มนวล 4) ตรงต่อเวลา และ 5) จิตตั้งมั่น ผ่องใส (Phra Ratchaphawanachan (Phadej Dattajivo), 2021) ซึ่งเป็นวิธีการที่สามารถทำโดยผ่านกิจวัตร กิจกรรมของโรงเรียนในชีวิตประจำวันอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องตั้งแต่ชั้น อนุบาลจนถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยไม่เป็นเพียงการกระทำบางกิจกรรมหรือในบางช่วงเวลาเท่านั้น ยังรวมถึงการคัดเลือกครู พนักงานของโรงเรียน และผู้ปกครองนักเรียน ในการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งและมีส่วนร่วมในการบ่มเพาะโดยการอธิบายถึงหลักการและวิธีการให้เข้าใจในวัตถุประสงค์ร่วมและท้ายสุดก็เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน ดังตัวอย่างกิจวัตร กิจกรรมที่ดำเนินการในโรงเรียนได้แก่ กิจวัตรประจำวัน-กิจกรรมหน้าเสาธง เคารพธงชาติ สวดมนต์บูชาพระรัตนตรัย อาราธนาศีล 5 นั่งสมาธิก่อนเรียนช่วงเช้า คารวะธรรม ก่อนเรียนวิชาแต่ละวิชา และทำโฮมรูม การเก็บล้างภาชนะของตนเอง ทำความสะอาดโต๊ะรับประทานอาหาร ทำความสะอาด โต๊ะเรียน ห้องเรียน กิจกรรม ประจำสัปดาห์- ล้างห้องน้ำ ตักบาตร ปล่อยสัตว์ปล่อยปลา กิจกรรมตามโครงการ - ค่ายคุณธรรม วันแม่แห่งชาติ วันพ่อแห่งชาติ ถวายเทียนพรรษา

แรงจูงใจในการศึกษาเรื่องนี้มาจากปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นที่มีมาต่อเนื่องยาวนานอันเป็นผลเชิงลบต่อผู้คนและสังคม ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในกระบวนการบ่มเพาะคุณธรรมของสถาบันการศึกษาโดยใช้กรณีศึกษา โรงเรียนพิงครัตน์ จังหวัดเชียงใหม่ ที่ดำเนินการเรื่องนี้มาอย่างต่อเนื่องจริงจังมาเป็นเวลา 30 ปีและมีผลเชิงประจักษ์หลายรางวัล เช่น ได้รับรางวัลหลากหลายทั้งทางด้านวิชาการและคุณธรรม ดังตัวอย่าง พอสังเขปต่อไปนี้ ชื่อรางวัล : ชนะเลิศตอบปัญหาธรรมะ ปีที่ได้รับ : 2562 รายละเอียด : รางวัลชนะเลิศ ระดับมัธยมศึกษา ชื่อรางวัล : คะแนนสอบ O-NET เต็ม 100 คะแนน ปีที่ได้รับ : 2561 ชื่อรางวัล : คะแนนสอบ O-NET เต็ม 100 คะแนน ปีที่ได้รับ : 2561 ชื่อรางวัล : ชนะเลิศ สอบ World-PEC ภาคภาษาอังกฤษ ปีที่ได้รับ : 2560 (Pingkarattana, 2025) เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อศึกษาว่ากระบวนการฯ ดังกล่าวมีองค์ประกอบใดบ้างและให้ผลอย่างไรต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีจุดใดที่เป็นจุดเด่นเฉพาะในการดำเนินการในการบรรลุวัตถุประสงค์ รวมถึงเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาต่อยอดสำหรับองค์กรอื่น ๆ และนำไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทของตนได้เพื่อลดและป้องกันปัญหาดังกล่าวในสังคมทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาและสรุปกระบวนการบ่มเพาะคุณธรรมแก่นักเรียนของสถานศึกษาและผลที่ได้ โดยใช้กรณีศึกษาโรงเรียนพิงครัตน์ จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ร่วมกับเทคนิคทบทวนหลังการปฏิบัติ (Retrospective Technique) โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและแนวทางปฏิบัติ ศีล 5 และความดีสากล 5ประการ

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาวิธีการ กระบวนการบ่มเพาะคุณธรรม ผลที่ปรากฏเกี่ยวกับการบ่มเพาะคุณธรรมของนักเรียน เมื่อเทียบกับค่าคาดหวัง

ขั้นตอนที่ 3 ขอบเขตด้านประชากรเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) จำนวน 56 คน โดยการคัดเลือกจากบุคคลซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียขององค์กรโดยในกรณีที่เป็นผู้ปฏิบัติงานที่โรงเรียน พิงครัตน์ จะต้องเป็นผู้ที่ทำหน้าไม่น้อยกว่า 5 ปี ขึ้นไปโดยแบ่งเป็น 5 กลุ่มดังนี้

3.1 ผู้ก่อตั้ง/ผู้ได้รับใบอนุญาตและครูใหญ่ จำนวน 2 คน

3.2 กลุ่มครูผู้สอน จำนวน 21 คน โดยทำการสอนอยู่ในช่วงชั้นตั้งแต่อนุบาลถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย

3.3 กลุ่มผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 14 คน โดยเป็นผู้ปกครองนักเรียนช่วงชั้นตั้งแต่อนุบาลถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย

3.4 กลุ่มนักเรียนปัจจุบัน จำนวน 12 คน โดยเป็นนักเรียนช่วงชั้นตั้งแต่อนุบาลถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย

3.5 ศิษย์เก่าโรงเรียนพิงครัตน์ที่สำเร็จการศึกษาไปแล้วจำนวน 7 คนโดยรับการศึกษาที่ ร.ร.ฯ ตั้งแต่อนุบาล-มัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นส่วนใหญ่

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษาเพื่อให้ข้อมูลที่ได้เป็นไปอย่างตรงไปตรงมาและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย โดยใช้เครื่องมือดังนี้

4.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก(In-Depth Interview) แบบมีโครงสร้าง (Structure interview) และเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลได้มีเสียงสะท้อนต่าง ๆ ได้อย่างกว้างมากขึ้น

4.2 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ในกลุ่มย่อย และการประชุมกลุ่ม (Group Meeting) ในกลุ่มใหญ่ เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยมีผู้ดำเนินการสนทนาเป็นผู้นำประเด็นต่าง ๆ ข้างต้น

4.3 การร่วมสะท้อนกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยเทคนิคทบทวนหลังการปฏิบัติ (Retrospective Technique) เพื่อสะท้อนเรื่องราวและแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูลผู้ดำเนินการวิจัย ได้ดำเนินขออนุญาตในการขอบันทึกข้อมูลกับทางผู้เข้าร่วมกระบวนการศึกษากระบวนการบ่มเพาะฯ นัดสัมภาษณ์ นัดประชุมกลุ่ม และทำการบันทึกเสียง บันทึกภาพ และจดบันทึก โดยเก็บรวมรวมข้อมูลตามระยะที่ออกแบบไว้ 5 ระยะ

ระยะที่ 1 สัมภาษณ์เชิงลึกและกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยช่องทางโทรศัพท์เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth interview) เพื่อให้ทราบความเป็นมา แนวคิด วิธีการในการก่อตั้ง โรงเรียน พิงครัตน์ ซึ่งข้อมูลในชุดนี้ ถือเป็น ปฐมบทของ โรงเรียนพิงครัตน์ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 2 คน โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญนี้เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้ง โรงเรียน และอีกหนึ่งท่านเป็นผู้เห็นพ้องกับอุดมการณ์ปรัชญาของ โรงเรียนเป็นผู้ร่วมบุกเบิกมาตั้งแต่ระยะแรกเริ่ม

ระยะที่ 2 สัมภาษณ์กลุ่มครู จำนวน 21 คน ของโรงเรียนพิงครัตน์ จังหวัดเชียงใหม่ โดยการสัมภาษณ์สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และ การใช้แอพพลิเคชั่นซูม (Zoom) โดยการสนทนากลุ่ม (Group Meeting) แบบมีโครงสร้าง เพื่อให้ทราบในบริบทต่าง ๆ โดยมีกรอบการสนทนาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตัวอย่างบางส่วนดังนี้

- เหตุปัจจัยใดหรือแรงจูงใจใดที่ทำให้ท่านเข้ามาสมัครเป็นครูที่ โรงเรียนพิงครัตน์
- ค่าคาดหวังของท่านในการเป็นครูพิงครัตน์คืออะไร

ระยะที่ 3 แจกแบบสอบถามไปยังผู้ปกครองนักเรียนจำนวน 14 คนของโรงเรียนพิงครัตน์ฯ โดยวิธีอิเล็กทรอนิกส์ แอพพลิเคชั่น กูเกิ้ลฟอร์ม (Google form) โดยการใช้แบบสอบถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ปกครองนักเรียนได้แสดงความคิด โดยเป็นผู้ปกครองของนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ที่โรงเรียนพิงครัตน์ ตั้งแต่ชั้นเตรียมอนุบาล อนุบาล ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา โดยมีกรอบคำถามตัวอย่างบางส่วนดังนี้

- เหตุปัจจัยใจหรือแรงจูงใจใดที่ทำให้ท่านนำบุตรหลานของท่านเข้าศึกษาที่โรงเรียนนี้

- ค่าคาดหวังของท่านในการนำบุตรหลานเข้าศึกษาที่ โรงเรียนพิงครัตน์คืออะไร

ระยะที่ 4 และ 5 แจกแบบสอบถามไปยังกลุ่มนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ที่โรงเรียนพิงครัตน์ในปัจจุบัน โดยไม่ต้องระบุชื่อผู้ให้ข้อมูลจำนวน 12 คน และกลุ่มศิษย์เก่า ระบุชื่อ อาชีพปัจจุบัน จำนวน 7 คนด้วยวิธีอิเล็กทรอนิกส์ แอพพลิเคชั่น กูเกิ้ลฟอร์ม (Google form) โดยการใช้แบบสอบถามปลายเปิดเพื่อให้แสดงความคิดเห็น โดยเป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ที่โรงเรียนพิงครัตน์ ตั้งแต่ชั้นอนุบาล ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา โดยมีกรอบคำถาม ตัวอย่างบางส่วนดังนี้

- ถ้ากล่าวถึง คำว่า “โรงเรียนพิงครัตน์” ทำให้ท่านนึกถึงสิ่งใด?

- ท่านรู้สึกถึงความเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง ในด้านความคิด, การกระทำบ้างหลังจากเข้ามาศึกษาแล้ว ขอตัวอย่างอย่างน้อย 3 อย่าง

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัยโดยการตีความสร้างข้อสรุปจากข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ ดูความสมบูรณ์ของข้อมูลนั้น ว่าสามารถตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย เมื่อได้ครบแล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบการบรรยาย โดยมีขั้นตอน ดังนี้

6.1 ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง นำมาจัดแยกประเด็นและจัดหมวดหมู่ตามความมุ่งหมายในการดำเนินการ

6.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา โดยการนำข้อมูลเบื้องต้นมาวิเคราะห์แยกประเภทหาข้อสรุป แล้วเก็บข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อนำมาวิเคราะห์ขั้นสุดท้าย สำหรับการสร้างข้อสรุปเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัยชิ้นนี้

6.3 สรุปผลการสัมภาษณ์ตามหลักอุปนัยวิธี โดยวิเคราะห์ตามหลักการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษากระบวนการบ่มเพาะคุณธรรมแก่นักเรียนของสถานศึกษาและผลที่ได้ โดยการใช้กรณีศึกษาโรงเรียนพิงครัตน์ จังหวัดเชียงใหม่

ผลของการวิจัย พบว่าแนวคิดในการสร้างโรงเรียนพิงครัตน์ จังหวัดเชียงใหม่นั้น มาจากความคิดริเริ่มของนางสาวสายพิณ สุคันธา ที่ต้องการอยู่ในสังคมที่ดี มีคุณธรรม มีความสุขสันติ และจากการทำงานใกล้ชิดกับอาจารย์ทองพันธุ์ ภัคเกษม ในด้านที่เกี่ยวเนื่องกับการศึกษาในฐานะประธานชมรมศิษย์เก่าสถานศึกษาแห่งหนึ่ง อีกทั้งยังพบว่าผู้ปกครองของนักเรียนมีความคาดหวังให้บุตรหลานของตนเข้ารับการศึกษาที่ดีเหมาะสมซึ่งก็มีไม่เพียงพอต่อจำนวนความต้องการ จึงคิดสร้างสังคมที่ดีนั้นด้วยการสร้างโรงเรียนเพื่อเป็นสถานที่เพื่อเสริมสร้างและบ่มเพาะนักเรียนเพื่อสังคมสันติสุข โดยมีการขยายความคิดดังกล่าวไปยังผู้ที่มีแนวคิดเดียวกันและเริ่มก่อตั้งโรงเรียนขึ้นมาเมื่อปี พ.ศ.2537 โดยการใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาคือ ศีล 5 และความดีสากล 5 ประการ หรือ Universal Goodness 5 (UG5) มาเป็นแกนในการขับเคลื่อนการเรียนการสอนของโรงเรียนด้วยแนวคิดที่ให้นักเรียนเป็นคนที่ดี คือมีความสะอาดกาย วาจาและใจ การศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการบ่มเพาะคุณธรรมแก่นักเรียนในสถานศึกษานั้นได้รับความร่วมมือในการให้ข้อมูลเชิงลึก จำนวน 56 คน จาก 5 กลุ่ม ข้างต้นได้ประมวลผลดังนี้ ผลในด้านค่าคาดหวังซึ่งเป็นผลที่สำคัญของผู้ก่อตั้งครู และผู้ปกครองมีความคาดหวังที่สอดคล้องกันคือ ต้องการเห็นเด็กนักเรียนเป็นคนเก่งและดี มีความสุขอยู่ในสถานที่ปลอดภัย มีความปลอดภัยทั้งตนเองและครูผู้สอน สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมต่อไปด้วยวิถีชีวิตที่เหมาะสมดีงามในอนาคต และผลที่ได้ก็สอดคล้องกันในเรื่องดังกล่าว จากการให้ข้อมูลเชิงลึกของศิษย์ปัจจุบันและ

ศิษย์เก่า ให้ความคิดเห็นว่า เมื่อนึกถึงคำว่าโรงเรียนพิงครัตน์ นึกถึงคำว่า บ้านหลังที่สอง มีความสุขและสิ่งที่พวกเขารับรู้ถึงสิ่งที่พวกเขาได้รับจากการบ่มเพาะจากโรงเรียนฯ คือ การเป็นคนที่มีคุณธรรม รู้จักแยกแยะสิ่งใดดีไม่ดี มีความมั่นใจในตัวเอง ในขณะเดียวกันก็มีความเอื้อเฟื้อ อ่อนโยน มีมารยาท สามารถรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างได้ ทำงานเป็นทีมร่วมกับผู้อื่นได้ ในขณะที่ผู้ปกครองก็รับรู้ได้ถึงการที่เห็นบุตรหลาน มีความสุข อยากไปโรงเรียน มีมารยาท มีความมั่นใจในตนเอง มีน้ำใจ จากคำตอบต่อคำถามของครู นักเรียนปัจจุบัน นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาไปแล้ว และผู้ปกครองที่ให้ความสำคัญและคุณค่าของการบ่มเพาะคุณธรรมของโรงเรียน ซึ่งทำให้สามารถเติบโตไปแบบมีคุณภาพ และเกื้อกูลกันกับผู้อื่นได้ จากการสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามกลุ่ม 5 กลุ่มดังนี้

กลุ่ม 1 ผู้บริหาร สรุปประเด็นได้ดังนี้

1) สิ่งแวดล้อมที่เอื้อประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของนักเรียน มีอาคารสิ่งแวดล้อมที่ดีเอื้อต่อการเรียน สัปปายะ มีความสุข และทำให้เกิดพัฒนาการ อยู่ในสภาพพร้อมใช้และอยู่ได้อย่างดี เช่นมีความสะอาด สงบ มีสระว่ายน้ำ ลานกีฬา ซึ่งได้รับผลตามคาดหมายไว้

2) การคัดสรรบุคคลกรที่ดี เพื่อเป็นแบบอย่างต่อนักเรียน คัดสรรครูที่ดี เพื่อให้เป็นต้นแบบ ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือจากบุคลากรเป็นอย่างดี เพราะก่อนที่จะรับเข้ามาทำงานได้มีการทำความเข้าใจถึงจุดมุ่งหมายร่วมกันก่อน

3) บ่มเพาะความเรียบง่ายไม่ฟุ่มเฟือย - ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง ก่อนการรับนักเรียนเข้ารับการศึกษาที่โรงเรียนพิงครัตน์ จะมีการสื่อสารกับผู้ปกครองทุกราย เพื่อให้เข้าใจแนวทางของโรงเรียน ในการขอความร่วมมือ ในด้านการใช้เงินไม่ให้เกินความจำเป็นในโรงเรียน การใช้โทรศัพท์มือถือ และการหลีกเลี่ยงนำรถส่วนตัวมา เพื่อลดความฟุ่มเฟือย และป้องกันด้านปัญหาอื่น ๆ ที่จะตามมา

4) เป้าหมายการบ่มเพาะคุณธรรมร่วมกัน มีการสื่อสารให้ทางผู้ปกครองทราบถึงการวิถีของการบ่มเพาะผู้เรียน โดยการใช้ 2 แกนหลัก คือศีล 5 และความดีสากล 5 ประการคือความดีพื้นฐานสากล 5 ประการ (UG 5) อันประกอบด้วย 1. ความสะอาด 2. ความเป็นระเบียบ 3. ความสุภาพนุ่มนวล 4. ตรงต่อเวลา 5. จิตตั้งมั่น และผ่องใส โดยผ่านกิจกรรมของห้องต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน 5 ห้อง คือ (1) ห้องนอน (2) ห้องน้ำ (3) ห้องแต่งตัว (4) ห้องอาหาร (5) ห้องทำงานหรือห้องเรียน 1) ความสะอาด หมายถึง ปราศจากสิ่งแปลกปลอม อันจะทำให้เสียคุณภาพ 2) ความเป็นระเบียบ หมายถึง เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ถูกลำดับเป็นแถว เป็นแนว ไม่สับสน 3) ความสุภาพ หมายถึง ความสามารถในการควบคุมกิริยาทางกาย วาจาให้เป็นปกติ ไม่ทำให้ผู้อื่นเกิดความรู้สึกในทางไม่ดี 4) ความตรงต่อเวลาหมายถึง ความสามารถในการควบคุมตนเองในการ เริ่มทำหรือการเลิกทำงานให้เป็นไปตามที่กำหนด และ 5) การมีสมาธิ หมายถึง ความสามารถในการควบคุมจิตใจ อารมณ์ให้ตั้งมั่นเป็นหนึ่ง เพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์ผ่องใสขึ้นจากภายใน ในกิจวัตรกิจกรรมของโรงเรียน รวมถึงเมื่อเด็กรักษาศีลได้ จิตใจก็จะนุ่มนวล ไม่ก่อเรื่องที่ไม่เหมาะไม่ควร มีการยับยั้งชั่งใจ โดยการบ่มเพาะตั้งแต่เด็ก ๆ ก็จะส่งผลที่ดี และบ่มเพาะให้เด็กรู้จักการแบ่งปัน โดยการให้เด็กรู้จักการให้การทำทาน โดยมีการให้เด็กใส่บาตรทุกวันศุกร์ ซึ่งก็ได้รับความสำเร็จตามที่คาดหวังอันเกิดมาจากความร่วมมือของทุกฝ่าย จากตัวนักเรียน ผู้ปกครองครูและผู้บริหารโรงเรียนที่มีแนวคิดเดียวกันและมองที่เป้าหมายเดียวกัน

ผู้บริหารมีความประสงค์ให้สังคมได้รับรู้ว่า “การมีลูกนั้นควรมีเป้าหมาย การมีลูกนั้นพ่อแม่ต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ต้นแบบที่สำคัญของลูกคือพ่อแม่ และการมีลูกที่ดีเป็นการสร้างคนดี ๆ ให้ประเทศซึ่งมีความสำคัญมากและเป็นประโยชน์ ควรมีความพร้อมในการมีลูก พร้อมในการให้ลูกมีการศึกษาที่ดี” การศึกษานั้นเป็นการสร้างคุณค่าในตัวลูก

กลุ่ม 2 ผลจากการสังเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มครู จำนวนทั้งสิ้น 21 คน

1) เหตุปัจจัยใดหรือแรงจูงใจใดที่ทำให้ท่านเข้ามาสมัครเป็นครูที่ โรงเรียนนี้?

สรุปผลจากการประมวลผลส่วนใหญ่มีแนวโน้มใกล้เคียงกัน เช่น ความต้องการความมั่นคงทางอาชีพ ความภาคภูมิใจ สำเร็จการศึกษามาทางสายการศึกษา ประทับใจในหลักการและปนิธานของผู้บริหารโรงเรียนที่ต้องการสร้างคนดี และมีความเอาจริงเอาจังเรื่องนี้ ทำให้เล็งเห็นคำว่า “การศึกษา” และความหมายของคำว่า “ครู” นั้นยิ่งใหญ่ รู้สึกถึงคุณค่าของความเป็นครู ที่มิใช่เพียงแค่หารายได้เลี้ยงชีพและครอบครัวเท่านั้น เพราะการได้ร่วมกันสร้างคนดีนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ฉะนั้น ครูจะเป็นต้นแบบจึงมีความสำคัญมาก รวมถึงพบว่า มีการแนะนำจากคนใกล้ชิดให้มาสมัครเป็นครูที่โรงเรียนพิงครัตน์ ซึ่งนั่นก็หมายถึงการได้รับความไว้วางใจจากบุคคลที่สามนั่นเอง

2) ในด้านค่าหวังและผลที่ได้รับจริง ๆ เป็นอย่างไร?

พบว่าสรุปผลจากการประมวลด้านค่าคาดหวังมีความสอดคล้องกันมากในด้านการพัฒนาคนให้เป็นทั้งคนเก่งและดี เพื่อเติบโตไปเสริมสร้างสังคมที่ดี ด้วยการบ่มเพาะที่ดีเหมาะสมทั้งในด้านสถานที่ วิสัยทัศน์ วิธีการ การเป็นต้นแบบของครูบาอาจารย์ต่าง ๆ ในโรงเรียน การเริ่มต้นที่ดีก็จะสามารถทำให้ ก้าวไปในอนาคตที่ดีได้ มองเห็นนโยบายของ โรงเรียน ที่ตรงกับสิ่งที่คาดหวัง ซึ่งมุมมองของคณะครูมีความสอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ก็ได้รับความสมหวังตามที่คาดไว้ คาดหวังว่าเด็กจะได้พัฒนาในทางที่ถนัด เขามีการเรียนรู้ที่ได้พัฒนา และผลงานก็พบว่าได้เห็นพัฒนาการของเด็กแต่ละคน และก็สมหวังด้วยเช่นกัน คาดหวังจะให้คนเป็นคนดี ความกตัญญู พบว่า เด็กที่จบไปก็กลับมาหา และเขามาบอกเล่าเรื่องความสำเร็จของเขา ซึ่งในด้านค่าคาดหวังก็ให้ผลในทิศทางเชิงบวก

3) เพราะเหตุปัจจัยใดทำให้ผลเป็นเช่นนั้น?

พบว่า การที่มาจากแนวคิดในการต้องการสร้างคนดีสู่สังคมดีของผู้ริเริ่มก่อตั้ง จึงทำให้เกิด ปรัชญาของโรงเรียนที่เด่นชัด มีเป้าหมายที่ชัดเจน การคัดสรรบุคคลากรที่มีวิสัยทัศน์เดียวกัน การขยายแนวความคิดไปสู่ ผู้ปกครอง การนำกิจวัตร กิจกรรมที่สอดคล้องกับปรัชญาของโรงเรียน มาดำเนินการควบคู่ไปกับการเรียนการสอนมีทิศทางเป้าหมายเดียวกัน ทั้งครู ผู้ปกครอง นักเรียนและผู้บริหารโรงเรียนทำให้นักเรียนได้รับการซึมซับและบ่มเพาะ ซึ่งรวมไปถึงการการบ่มเพาะหล่อหลอมบุคลากรของโรงเรียนให้สอดคล้องกับปรัชญาของโรงเรียนในการสร้างคนเก่งและคนดี เพื่อเป็นต้นแบบที่ดี ความร่วมมือ ความเสียสละ และรวมไปถึงความร่วมมือของผู้ปกครอง นักเรียน ที่มีส่วนสำคัญมากเช่นกัน

4) สิ่งที่ท่านได้เรียนรู้จากการเป็นครูที่ โรงเรียนนี้ คือสิ่งใด?

จากการสังเคราะห์ผลทั้งหมดจากคำถามนี้สรุปได้ว่าจากสิ่งที่ได้เรียนรู้ในการมาเป็นครูที่โรงเรียนพิงครัตน์นั้น มีหลากหลายอย่างที่ได้รับการเรียนรู้ การฝึกตนเอง การบ่มเพาะตนเอง การปรับใจตนเอง การเสียสละ การเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การเป็นกัลยาณมิตรซึ่งกันและกัน ความอดทน การยอมรับความคิดเห็นผู้อื่น การทำงานร่วมกันกับผู้อื่น การทำงานที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน

กลุ่ม 3 ผลจากการสังเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 15 คน ต่อข้อถามดังนี้

1) เหตุปัจจัยใจหรือแรงจูงใจใดที่ทำให้ท่านนำบุตรหลานของท่านเข้าศึกษาที่โรงเรียนนี้ พบว่าสรุปผลการประมวลจากกลุ่มตัวอย่างผู้ปกครองนักเรียนซึ่งมีทั้งที่ยังรับการศึกษาอยู่ในปัจจุบันและสำเร็จการศึกษาไปแล้ว มีความสอดคล้องกันในด้านเหตุและปัจจัยในการนำบุตรหลานเข้ารับการศึกษาที่โรงเรียนพิงครัตน์ คือ ด้านความรู้ที่ได้ทั้งคุณภาพทางวิชาการ ด้านทักษะของภาษาต่างประเทศ มีช่วงชั้นเรียนครบตั้งแต่อนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย ความพร้อมของสถานที่ที่มีครบครัน ความสงบสะอาดและความ

ปลอดภัยต่อบุตรหลาน การให้โอกาสกับเด็กทุกคน ความพร้อมของครูผู้สอน และแนวการสอนตามปนิธานของโรงเรียน แต่สิ่งหนึ่งที่น่าสนใจคือ ผู้ปกครองมองเห็นคุณค่าของการที่บุตรหลานควรมีคุณธรรม ศีลธรรม มีมารยาท มีความสุข เพื่อการพร้อมไปสู่สังคมที่ดีต่อไป

2) ค่าคาดหวังของท่านในการนำบุตรหลานเข้าศึกษาที่ โรงเรียนฯคืออะไร และ ผลของความเป็นจริงที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไรเมื่อเปรียบเทียบกับค่าคาดหวัง ผลจากการสังเคราะห์ค่าคาดหวัง ของผู้ปกครองเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือให้เป็นเด็กดีอยู่ในศีลในธรรม ได้อยู่ในสังคมที่ดี ได้ศึกษาเล่าเรียนตามหลักสูตร เติบโตอย่างมีคุณภาพ ได้ทั้งเรียนและเล่น เรียนรู้นอกเหนือจากตำรา มีศักยภาพด้านความรู้ ความสามารถและคุณธรรมให้ดีที่สุด มีความคิดที่รู้จักผิดชอบชั่วดี เติบโตไปในทางที่ดี อยากให้ลูกมีความสุขในการมาโรงเรียนในทุกวัน สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้เป็นอย่างดี พูดอ่านเขียนได้หลายภาษา รวมถึงคาดหวังว่าลูกจะมีความสุขในวัยเรียน และมีพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัย มีการเรียนรู้คู่คุณธรรมจริยธรรมที่ดี ควบคู่ไปกับวิชาการ เพื่อการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์พร้อมในทุก ๆ ด้าน คาดหวังว่าเด็กทุกคนที่เข้ามาเรียน เมื่อเรียนจบต้องมีอนาคตที่ดี มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลและสามารถนำความรู้ความสามารถไปใช้ในชีวิตได้ดีและสามารถแก้ปัญหาได้อย่างรอบคอบ มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี เป็นคนดีของสังคม เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ดีต่อไป ต่อคำถามที่ว่าผลลัพธ์ของความเป็นจริงที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไรเมื่อเปรียบเทียบกับค่าคาดหวัง? ผลสรุปได้ว่า ในส่วนมากส่งผลเชิงบวกสอดคล้องกับค่าคาดหวังไว้ข้างต้นซึ่งสอดคล้องกับผลเชิงประจักษ์จากรางวัลต่าง ๆ ที่ได้รับ ดังตัวอย่างบางส่วนของผลงานโรงเรียนพิงครัตน์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559-2562 พบว่า มีผลการเรียนที่น่าพึงพอใจโดยมีการได้รับรางวัลหลากหลายทั้งทางด้านวิชาการและคุณธรรม (Pingkarattana School, Chiang Mai, 2021)

3) เพราะเหตุปัจจัยใดจึงทำให้ความจริงที่เกิดขึ้นเป็นเช่นนั้น ? สรุปผลการสังเคราะห์ต่อคำถามดังกล่าว พบว่ามาจากองค์ประกอบหลัก ๆ ที่สอดคล้องกันดังนี้ คือ การอบรมบ่มเพาะของครูที่สามารถเป็นต้นแบบที่ดี มีความเมตตา มีศีลธรรม การดูแลเอาใจใส่นักเรียน ซึ่งตรงกับปนิธานของโรงเรียนของผู้ก่อตั้ง โดยการใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนามาเป็นแกนในการเรียนการสอนและทำกิจกรรม ทำให้เด็กมีการพัฒนาในทางที่ดีเข้าใจด้านบาปบุญมากขึ้น การเป็นครูด้วยหัวใจการเป็นครูและมีความเหมาะสมทั้งคุณวุฒิวัยวุฒิ การส่งเสริมให้เด็กได้มีเวทีแสดงออกในความถนัดของตน ความสุขของเด็กนักเรียน การที่เห็นนักเรียนที่จบไปแล้วประสบความสำเร็จ และปัจจัยที่สำคัญมากอีกประการหนึ่งคือ มีการร่วมมือร่วมใจกัน ทั้งผู้ปกครองนักเรียน ครูและผู้บริหาร ในการนำพาเด็กไปสู่เป้าหมายที่คาดหวัง

4) ท่านได้เรียนรู้อะไรจากสิ่งที่เกิดขึ้นหรือผลนั้น หรือมี ข้อเสนอแนะใด ผลสรุปก็คือมองว่าภาพรวมของโรงเรียนค่อนไปในทางดีอยู่แล้ว แต่การรับรู้ของผู้คนยังมีไม่มากนักควรมีการประชาสัมพันธ์มากขึ้น ลดการบ้านลง อยากให้ภาครัฐหรือเอกชนในการสนับสนุนโรงเรียนที่ดี ๆ แบบนี้อยู่คู่กับจังหวัดเชียงใหม่ต่อไป

กลุ่ม 4 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มนักเรียนปัจจุบัน จำนวน 12 คน มีอายุตั้งแต่ 5 ถึง 18 ปี และรับการศึกษาที่ โรงเรียนพิงครัตน์ ในช่วงชั้นตั้งแต่ อนุบาลถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลจากการสังเคราะห์ข้อมูลพบว่าจากข้อถาม

1) ถ้ากล่าวถึง คำว่า “โรงเรียนพิงครัตน์” ทำให้ท่านนึกถึงสิ่งใด? ผลสรุปจากการสังเคราะห์คำตอบของ นักเรียนปัจจุบัน พบว่าคำตอบไปในทิศทางเดียวกัน คือ ความดี ความสะอาด ความปลอดภัย ครูเอาใจใส่ศิษย์ เพื่อนดี ซึ่งก็สอดคล้องกับความเห็นของผู้ปกครองในด้านค่าคาดหวังอีกด้วย

2) ท่านรู้สึกถึงความเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง ในด้านความคิด การกระทำบ้างหลังจากเข้ามาศึกษาแล้ว ขอตัวอย่างอย่างน้อย 3 อย่าง สรุปผลจากการสังเคราะห์ข้อมูลพบว่า นักเรียนปัจจุบันจากกลุ่มตัวอย่างรู้สึกว่าตนเองเป็นคนอ่อนโยน เห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีมารยาทในสังคม รู้จักการอยู่ร่วมกับผู้อื่น การแบ่งปัน

มีความสุข รู้จักความหมายของคำว่าศีลธรรม ความกตัญญู ในขณะเดียวกันก็มีความร่าเริงและมั่นใจในตัวเอง อีกทั้งยังมีความรู้ในวิชาการรวมไปถึงมีทักษะด้านภาษา

3) จากการที่ท่านเคยได้รับการศึกษาที่โรงเรียนนี้ ในด้านวิชาการท่านคิดว่าสิ่งใดที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ หรือต่อยอดได้ และเป็นประโยชน์ต่อตนเองรวมถึงผู้อื่นในสังคม? ผลต่อข้อถามดังกล่าวพบว่า มีความสอดคล้องในทิศทางเดียวกันเชิงบวก ซึ่งในขณะเดียวกันก็สอดคล้องกับค่าคาดหวังของผู้ปกครองเช่นกัน คือ ด้านทักษะภาษาต่างประเทศ ส่งเสริมทำให้เกิดการมั่นใจในตนเอง เทคโนโลยี การคำนวณ การมีน้ำใจต่อผู้อื่น การทำดีต่อตนเอง การถ่ายทอดความรู้ และยังรวมไปถึงด้านศิลปะที่สามารถนำไปแข่งขันต่อยอดได้ อีกด้วย

กลุ่ม 5 ผลการสังเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนพิงครัตน์ จำนวน 7 คน จากข้อถาม

1) ถ้ากล่าวถึง คำว่า “โรงเรียนพิงครัตน์” ทำให้ท่านนึกถึงสิ่งใด? พบว่าคำตอบผลสรุปจากการให้ข้อมูลพบว่ามีทัศนะเชิงบวกเมื่อนึกถึงว่าโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับศิษย์ปัจจุบัน เช่น เก่งและดี อบอุ่น สภาพแวดล้อมที่ดี ครอบครัว บ้านหลังที่สอง เป็นต้น

2) ท่านรู้สึกถึงความเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง ในด้านความคิด การกระทำบ้างหลังจากเข้ามาศึกษาแล้ว สรุปผลการสังเคราะห์ข้อมูลในด้านการรับรู้ด้วยตนเองของกลุ่มตัวอย่างศิษย์เก่า ในด้านความเปลี่ยนแปลง มีความเห็นตรงกันว่า เป็นคนสุภาพ เรียบร้อย แยกแยะสิ่งดีสิ่งไม่ดีได้ ยืนหยัดในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม มีสมาธิ ได้รับการเอาใส่จากครู คิดถึงส่วนรวม มีทักษะด้านภาษา แวดล้อมไปด้วยสิ่งที่ดี เป็นผู้มีน้ำใจ รู้จักการตั้งเป้าหมาย วางแผน รู้จักความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

3) จากการที่ท่านเคยได้รับการศึกษาที่โรงเรียน พิงครัตน์ ในด้านวิชาการท่านคิดว่าสิ่งใดที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ หรือต่อยอดได้ และเป็นประโยชน์ต่อตนเองรวมถึงผู้อื่นในสังคม? สรุปจากการประมวลผลและสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการที่ศิษย์เก่าสามารถนำความรู้ด้านวิชาการไปเป็นพื้นฐานและต่อยอดได้เป็นสิ่งที่สอดคล้องกันมากที่สุดคือ ด้านทักษะภาษา เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาเยอรมัน การไปโครงการแลกเปลี่ยน ทำให้เกิดการเปิดโลกทัศน์ใหม่ ๆ เกิดเป็นอาชีพ และยังรวมไปถึงการนำไปศึกษาต่อในชั้นอุดมศึกษาจากการมีพื้นฐานความรู้ต่าง ๆ ที่ดี อีกทั้งยังสามารถเป็นผู้จัดระเบียบทางความคิดได้ดี

4) จากการที่ท่านเคยได้รับการบ่มเพาะกิจวัตร กิจกรรมด้านอื่น ๆ จากโรงเรียนพิงครัตน์ ซึ่งนอกเหนือไปจากวิชาการ ท่านได้นำสิ่งใดไปใช้ในชีวิตประจำวันและเป็นประโยชน์ต่อตนเองรวมถึงผู้อื่นในสังคม? สรุปผลจากการให้ข้อมูลสำคัญของศิษย์เก่า ในด้านการบ่มเพาะผ่านกิจกรรมต่าง ๆ จากโรงเรียนพิงครัตน์ ซึ่งนอกเหนือจากวิชาการ พวกเขาได้ประโยชน์ใดบ้างและนำไปใช้ในชีวิตประวันอย่างไร นั้น พบว่าเป็นทักษะในด้านการใช้ชีวิตในสังคมและส่งผลทั้งต่อตนเองและผู้อื่นทั้งสิ้น ซึ่งล้วนแล้วเป็นสิ่งที่สำคัญ ในการดำรงชีวิตในสังคม เช่น การเป็นพลเมืองดี การเป็นคนตรงต่อเวลา การเอื้อเฟื้อ เสียสละ กล้าแสดงออก การปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ ความคิดสร้างสรรค์ การเปิดกว้างในมุมมองต่อสิ่งอื่น ๆ การทำงานเป็นทีม การทำกิจกรรม การจัดระเบียบความคิด กล้าลงมือทำ ทักษะด้านการสื่อสาร ความสะอาด ระเบียบมีวินัย และการรู้จักเลือกในสิ่งที่ดี ถูกต้องให้ตนเอง

5) มีสิ่งใดที่ท่านต้องการจะบอกอะไรกับเราหรือผู้อื่นบ้าง? เกี่ยวกับโรงเรียนของท่าน สรุปผลจากการให้ข้อมูลสำคัญดังกล่าวพบว่า กลุ่มตัวอย่างศิษย์เก่าได้มีทัศนคติเชิงบวกที่สอดคล้องกัน กับสิ่งที่ผู้ปกครอง และผู้บริหารโรงเรียนพิงครัตน์ ได้คาดหวังไว้คือ การเป็นคนเก่งและดี มีคุณธรรม โดยพบว่า ศิษย์เก่าได้ให้ความเห็นด้านการบ่มเพาะในด้านคุณธรรมนั้นส่งผลให้พวกเขาในระยะยาวเพราะสามารถนำไปเป็นเกราะป้องกันตนเองได้ในสภาวะสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบันนี้รวมไปถึงความรู้ด้านภาษาซึ่งถือว่า

เป็นจุดเด่นสำหรับนักเรียนพิงครัตน์ และท้ายที่สุดจากสิ่งที่ได้รับคือการที่ได้รับการดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี เสมือนเป็นครอบที่ให้ทั้งความรู้ ความรักและความอบอุ่น ขอบพระคุณที่ให้การสนับสนุนการด้านทุนการศึกษา และฝึกงานพร้อมกับมีการติดตามสนับสนุนเสมอ สำหรับสิ่งที่ต้องการให้ปรับปรุงคือเรื่องการทำการสื่อสารประชาสัมพันธ์เพื่อให้ผู้คนอื่น ๆ ได้รับทราบและรู้จักโรงเรียนมากขึ้น

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อสรุปกระบวนการบ่มเพาะคุณธรรมแก่นักเรียนของสถานศึกษา โรงเรียนพิงครัตน์ จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่ามีการดำเนินการที่ชัดเจนโดยมีเป้าหมายที่ชัดเจน ในการสร้างโรงเรียน มีการใช้หลักศีล 5 ควบคู่กับ หลักความดีสากล ในการบ่มเพาะผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ให้เป็นเป้าหมายเดียวกันทั้งกลุ่มของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโรงเรียน รวมถึงการมีการมุ่งสู่สากลด้วยการสอนภาษา 5 ภาษา มีการคัดสรรผู้ที่จะมาทำงานร่วมกัน อันรวมถึงผู้ปกครองนักเรียนด้วย ด้วยต้องการให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการประเมิณผลและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จึงให้ผลเชิงบวกจากข้อมูลการวิเคราะห์ผลของแต่ละกลุ่มข้างต้น

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากชุดความรู้มีกระบวนการดังนี้

G = Goal Setting การตั้งเป้าหมายในการดำเนินการที่ชัดเจน คือ สร้างคนดี มีน้ำใจคุณธรรม โดย “สร้างโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างคนดีสู่สังคม”

H = How to ใช้หลักพุทธศาสนา ศีล 5 ร่วมกับหลักความดีสากล 5 ประการ UG 5 มาเป็นแกนผ่านการเรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ ของทางโรงเรียนอย่างต่อเนื่องเพื่อบ่มเพาะหล่อหลอมให้เป็นไปในเป้าหมายเดียวกัน ซึ่งส่งผลรวมไปถึง ผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน และยังให้ความสำคัญด้านทักษะภาษาที่สำคัญ 5 ภาษา ซึ่งนอกเหนือจากการดำเนินการสอนด้านวิชาการด้านต่าง ๆ แล้ว

R = Recruitment & Selection, Explanation การคัดสรรบุคลากรที่จะเข้ามาทำร่วมกัน และรวมไปถึงการเลือกสรรผู้ปกครองนักเรียน ที่จะนำบุตรหลานเข้ามาศึกษาที่ โรงเรียน โดยการชี้แจงเป้าหมายของโรงเรียนเพื่อให้เข้าใจตรงกันและดำเนินการวิธีการเดียวกันเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน

D = Development Evaluation การประเมินผลการดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาให้ดีขึ้น โดยมีการประเมิณผลเพื่อการปรับปรุงพัฒนาเป็นระยะเพื่อให้การดำเนินการบรรลุวัตถุประสงค์หลักขององค์กร โดยการมองย้อนกลับที่จุดเป้าหมายอีกครั้ง โดยการแสดงตามแผนภูมิดังนี้

Figure 1: The Process of Moral Cultivation for Students at Pingkharattana School, Chiang Mai Province

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าเป็นกระบวนการบ่มเพาะคุณธรรมแก่นักเรียนที่มีการผสานระหว่างการใช้ศีล5 ร่วมกับหลักความดีสากล UG5 โดยผ่านกิจวัตรกิจกรรมของโรงเรียน โดยให้เป็นการใช้ในชีวิตประจำวันที่ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงคุณค่าทางวิชาการอย่างเดียวแต่ในขณะเดียวกันก็มีการเตรียมความพร้อมสู่สากลด้วยการมีเรียนภาษาต่างประเทศอีกด้วย ซึ่งผลจากการสังเคราะห์ข้อมูลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นไปในทิศทางเชิงบวก ตรงกับค่าคาดหวังของตนเอง เพราะว่า มาจากการที่มีเป้าหมายที่ชัดเจนของผู้ก่อตั้งโรงเรียนฯ ว่าต้องการเห็นสิ่งใด ทำอย่างไร พร้อมกับการจัดความพร้อมของสถานที่เรียน โดยดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ให้เป็นเรื่องปกติในชีวิตประจำวัน ไม่ใช่การทำกิจกรรมเฉพาะเทศกาลเท่านั้น และมีการคัดสรรบุคลากร ที่เกี่ยวข้องเข้ามาทำงานร่วมกัน รวมถึงผู้ปกครองนักเรียนด้วย ซึ่งทั้งหมดนี้มีส่วนสำคัญในการบ่มเพาะคุณธรรม ทั้งสิ้น ถ้าไม่ไปในทิศทางเดียวกันทุกส่วน ก็เป็นไปได้ยากในการบ่มเพาะคุณธรรมให้เกิดขึ้นได้ อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องศีล 5 มีแนวคิดว่า ศีล 5 เป็นหลักจริยธรรมพื้นฐานที่เป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมปัจเจกบุคคลกับสังคม เพื่อส่งต่อความมีระเบียบ มีสันติสุขภายใต้กติกาแห่งธรรม (Worakot, 2025) และยังสอดคล้องการใช้หลักความดีสากลร่วมกับศีล 5 รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อในการปฏิบัติ ในงานวิจัยกับกลุ่มเยาวชน ที่เข้าค่ายต่อเนื่อง 21 วัน พบว่า เด็กมีวินัย สะอาด สุภาพ มีความสุขยึดมั่นในศีล (Peechapat, 2025) ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัย “ศีล 5 พัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน” ที่กล่าวว่า ศีล 5 ถือเป็นปกติของมนุษย์การใช้นำศีล 5 มาใช้ในชีวิตประจำวันได้ถือเป็นเครื่องมือในการหล่อหลอมและพัฒนามนุษย์ได้อย่างยั่งยืน (Phrakhruphiphatsatsanakitchathorn, and Homchan, 2018) กิจวัตรประจำวันการนั่งสมาธิก่อนเข้าเรียนเพื่อให้เด็กมีสติในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งผลในด้านบวกของเด็ก

สอดคล้องกับเรื่อง “การปฏิบัติสมาธิเพื่อการเยียวยาสุขภาพ” สมาธิเป็นจิตเวชศาสนศาสตร์ (Religious Psychology) ชนิดหนึ่งการปฏิบัติสมาธิมีผลต่อระบบจิตประสาทภูมิคุ้มกันวิทยา (Psychoneuroimmunology) เป็นเทคนิคการทำงานระหว่างกายกับจิตด้วยความกลมกลืน (Mind-body medicine) เป็นอภิปรัชญา (Metaphysic) และเป็นเทคนิคบำบัดเยียวยาของโลกอนาคต (Global mediation Therapies) เยียวยาตนเอง (Self-healing) ไม่ว่าจะเป็นชนชาติใด ศาสนาใด ภาษาใด อายุเท่าไร ต้องฝึกฝนด้วยตนเอง เพื่อประโยชน์ของตนและแบ่งความเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์ (Kantratudsadee - Triamchaiyasri, 2018)

ผลจากการวิจัยด้านกระบวนการบ่มเพาะคุณธรรมฯ เป็นกระบวนการที่ทำแบบทั้งองค์รวมคือมีการดำเนินการที่มีความคิดและเป้าหมายที่ชัดเจน เริ่มตั้งแต่การคัดสรรผู้เข้ามาเกี่ยวข้องมีการพูดคุยถึงเป้าหมายเดียวกัน และมีการประเมินผล ปรับปรุง จึงทำให้เห็นถึงความผลลัพธ์ที่ดีบรรลุค่าคาดหวังของฝ่ายต่าง ๆ เพราะว่า เป็นการดำเนินการแบบมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน และมีการร่วมมือ มีส่วนร่วมกันในเป้าหมายเดียวกัน มีความต่อเนื่องรวมถึงการจัดพื้นที่ให้เหมาะสม อุปกรณ์พร้อม และประเด็นสำคัญคือผู้บริหารเห็นด้วยกับสิ่งที่ทำ จึงทำให้เกิดความสำเร็จในเชิงบวก สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างพลังความร่วมมือในองค์การ การบริหารแบบมีส่วนร่วม ที่ทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกันในเป้าหมาย รับผิด รับชอบร่วมกัน ทำให้เกิดการบรรลุเป้าหมายแบบมีประสิทธิภาพ (Swasthaisong, 2024) ซึ่งก็เป็นการตอบโจทย์ว่าสถาบันการศึกษาสามารถบ่มเพาะคุณธรรมให้นักเรียนได้ มิใช่การให้คุณค่าแค่การเรียนการสอนที่เน้นแต่วิชาการเป็นเลิศเพียงอย่างเดียว โดยการบ่มเพาะให้เป็นกิจวัตรประจำวัน และสิ่งที่สำคัญในการบ่มเพาะคุณธรรม มิได้มาจากเพียงค่านิยมองค์กรเท่านั้นแต่ต้องมาจากวิสัยทัศน์ของผู้บริหารการศึกษานั้น ๆ อันรวมไปถึง ครู บุคลากรในสถานศึกษา ที่ต้องมีความเห็นในทิศทางเดียวกันและมองเห็นความสำคัญในเรื่องดังกล่าว พร้อมต้องทำให้ดูเป็นเรื่องปกติ และเป็นตัวอย่างที่ดี ต่อนักเรียน โดยยังต้องรวมไปถึงผู้ปกครองของนักเรียนที่ต้องมีทัศนคติที่สอดคล้องกันกับทิศทางการบ่มเพาะของโรงเรียนอีกด้วยและทุกฝ่ายต้องให้ความร่วมมือกันและทำอย่างต่อเนื่องทั้ง ที่โรงเรียนและที่บ้าน จึงจะเห็นสัมฤทธิ์ผลที่ดีดังกรณีศึกษาข้างต้น

สรุป

กระบวนการบ่มเพาะคุณธรรมในสถานศึกษา ยังมีความจำเป็นและควรส่งเสริมในขณะเดียวกันสิ่งที่ควรคำนึงถึงคือ ความเข้าใจในวัตถุประสงค์และมีเป้าหมายร่วมกัน ตั้งแต่คณะผู้บริหาร ครู พนักงาน ผู้ปกครอง นักเรียน มีการกลั่นกรองคัดสรรผู้เข้ามาร่วมกระบวนการและมีการชี้แจงวัตถุประสงค์ หลักคิด วิธีการ มีขั้นตอนการดำเนินการที่ชัดเจน มีความต่อเนื่อง จึงทำให้เกิดการบรรลุวัตถุประสงค์ในเชิงบวก ซึ่งสามารถทำให้เกิดการส่งต่อคนที่มีคุณภาพสู่สังคมได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า มีการดำเนินการโดยการใช้หลักศีล 5 ร่วมกับหลักความดีสากลเป็นแกนในการทำกิจวัตรกิจกรรมและทำเป็นระบบอย่างต่อเนื่อง โดยมีการทำความเข้าใจกันในทุก ๆ ฝ่ายตั้งแต่ระดับผู้บริหาร ครู พนักงาน ผู้ปกครอง นักเรียน มีเป้าหมายเดียวกัน รวมถึงการจัดเตรียมสถานที่อุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อมใช้งานอีกด้วย จึงส่งผลบรรลุผลที่คาดหวังไว้ได้ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือสถานศึกษา จึงควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ ควรมีการทำความเข้าใจในบริบทขององค์กรของท่านว่า เหมาะสม

หรือไม่ พร้อมหรือไม่ โดยเฉพาะผู้บริหารจะต้องมีความเห็นสอดคล้องกับกระบวนการนี้ และต้องทำอย่างต่อเนื่องทั้งที่ โรงเรียนและที่บ้าน

ผลจากการวิจัยด้านกระบวนการ พบว่า สรุปออกมาเป็นผังตามขั้นตอน G-R-H-D ดังรายละเอียดตามวิธีการที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ดังนั้นหน่วยงานหรือสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ ควรทำตามวิธีการที่เสนอแนะ ให้เป็นไปตามรอบของการดำเนินการ มีความสม่ำเสมอในแต่ละขั้นตอน เพราะถ้าขาดตกไปบางขั้นตอนก็อาจไม่ได้ผลลัพธ์ตามที่คาดหวังไว้ได้เช่นกัน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 การมีส่วนร่วมการบ่มเพาะคุณธรรมในองค์กร ด้วยหลักศีล 5 และความดีสากล

2.2 การนำกระบวนการ G-R-H-D ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาบุคลากรเพื่อให้เข้ากับบริบทค่าและนิยมองค์กรนั้น ๆ

References

Kantratudsadee-Triamchaiyasri, S. (2018). *Meditation for Healing and Well-Being*. Bangkok: We Indy Design Company Limited.

Office of Justice Affairs Ministry. (2025). *Within the Law, There Is Dhamma*. Bangkok: Tana Press.

Office of the Education Council. (2013). *Guidelines for Solving Violence Problems in Educational Institutions*. Bangkok: Prikwan Printing.

Peechapat, S. (2025). Creating Inner Peace Education for Children and Youth Aims to Enhance Soft Power in Support of the National Strategy for Sustainable Development. *Ratthapirak Journal, 67*(1), 43-59.

Phrakhruphiphatsatsanakitchathorn, & Homchan, P. (2018). Five Precepts to Sustainable Social Development. *Journal of MCU Haripunchai Review, 2*(2), 68-77.

Phra Ratchaphawanachan (Phadej Dattajivo). (2015). *Universal Goodness*. Bangkok: Rung Silp Printing Co., Ltd.

Pingkarattana School, Chiang Mai. (2021). *About Pingkarattana School, Chiang Mai*. Retrieved September 26, 2025, from https://www.pingkarattana.ac.th/#about

Pingkarattana School, Chiang Mai. (2021). *Reviews*. Retrieved September 26, 2025, from https://www.pingkarattana.ac.th/#reviews

Ratchakitcha. (2018). *National Strategy 2018-2037*. Retrieved May 3, 2022, from https://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2561/A/082/T_0001.PDF

Swasthaisong, S. (2024). Participatory Management: Approaches to Building Collaborative. *Journal of Administration Management and Sustainable Development*, *2*(4), 841-850.

Thai PBS. (2025). *Grade 5 Student Seriously Injured After Being Stabbed during Altercation with Grade 7 Student*. Retrieved July 7, 2025, from https://www.thaipbs.or.th/news/content/349644

Thai PBS. (2025). *Teacher Assaulted by Grade 11 Student, Gives Statement to Police*. Retrieved June 5, 2025, from https://www.thaipbs.or.th/news/content/355277

Thairath. (2020). *20 Sarasas Witaed Students Who Were Abused by Teachers Have Seen a Psychiatrist to Plan Their Mental Rehabilitation*. Retrieved August 7, 2025, from https://www.thairath.co.th/news/crime/1948114

United Nations. (n.d.). *Sustainable Development Goals*. Retrieved September 24, 2021, from https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/

Worakot, T. (2025). Buddhist Citizenship and Keeping the 5 Precepts. *Journal of Modern Approach in Education Research, 6*(1), 41-51.

รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบพหุระดับของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา*

A Multilevel Causal Model of Factors Influencing Mathematical Thinking of Grade 9 Students under the Secondary Educational Service Area Office

[1]ณปภัช บัวกิ่ง, จำลอง วงษ์ประเสริฐ และ กฤติเดช จันทวารา
[1]Napapat Buaking, Jumlong Vongprasert and Krittidej Chanthawara
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
Faculty of Education, Ubon Rathathani Rajaphat University, Thailand.
[1]Corresponding Author's Email: dr.liwe555@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา 2. พัฒนารูปแบบและตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบพหุระดับของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ด้วยการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างพหุระดับ (Multilevel SEM) ประชากรที่ใช้คือ ผู้บริหาร จำนวน 228 คน ครูผู้สอน จำนวน 3,628 คน และนักเรียน จำนวน 12,416 คน ตัวอย่างที่ใช้ คือ ผู้บริหาร จำนวน 120 คน ครูผู้สอนคณิตศาสตร์ จำนวน 139 คน และนักเรียน จำนวน 470 คน ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ และการวิจัยครั้งนี้ใช้เทคนิคการสร้างแบบจำลองสมการโครงสร้างด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป Mplus 8.3 เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบทดสอบวัดการคิดเชิงคณิตศาสตร์ แบบสอบถามวัดตัวแปรปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคิดเชิงคณิตศาสตร์ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความเบ้และค่าความโด่ง ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า 1. การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรที่เกี่ยวข้อง พบว่า ตัวแปรทั้งในระดับโรงเรียน ระดับห้องเรียน และระดับนักเรียน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ในเกณฑ์ต่ำถึงปานกลาง ข้อมูลมีการแจกแจงใกล้เคียงปกติ และค่าความเบ้-ความโด่งอยู่ในช่วงที่ยอมรับได้ แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน การพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบพหุระดับ (Multilevel SEM) เชื่อมโยงปัจจัยจาก 3 ระดับ ได้แก่ ระดับโรงเรียน ระดับห้องเรียน และระดับนักเรียน เพื่ออธิบายการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียน ผลการตรวจสอบโมเดล พบว่า ดัชนีความสอดคล้อง (χ^2/df, CFI, TLI, RMSEA, SRMR) อยู่ในเกณฑ์ดี แสดงว่า โมเดลมีความเหมาะสมกับข้อมูลเชิงประจักษ์ อีกทั้งโมเดลยังสามารถอธิบายความแปรปรวนของการคิดเชิงคณิตศาสตร์ได้สูง (R^2 = 71-88 %) สะท้อนว่า ปัจจัยด้านการบริหารจัดการโรงเรียน คุณภาพการสอน และปัจจัยเชิงจิตพิสัยของนักเรียน มีบทบาทร่วมกันอย่างสำคัญต่อการพัฒนาทักษะการคิดเชิงคณิตศาสตร์

*Received August 12, 2025; Revised November 7, 2025; Accepted November 18, 2025

องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนในมิติพหุระดับ พบว่า การคิดเชิงคณิตศาสตร์ได้รับอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมจากคุณภาพการบริหารจัดการโรงเรียนและคุณภาพการสอน ในห้องเรียนผ่านบรรยากาศและวิธีการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการคิดเชิงลึก โมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนได้สูง เป็นสิ่งที่มีความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างบูรณาการ ทั้งด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร คุณภาพการสอนของครู และแรงจูงใจของนักเรียน เพื่อยกระดับการเรียนการสอนคณิตศาสตร์อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ; พหุระดับ; การคิดเชิงคณิตศาสตร์

Abstract

The research article aimed at the following objectives: 1) to examine the factors influencing mathematical thinking among Grade 9 students under the Secondary Educational Service Area Office; and 2) to develop and validate a multilevel causal model of these factors using Multilevel Structural Equation Modeling (Multilevel SEM). The population consisted of 228 school administrators, 3,628 mathematics teachers, and 12,416 students. The sample included 120 administrators, 139 mathematics teachers, and 470 students, selected through stratified random sampling. Data were collected using a mathematical thinking assessment and questionnaires measuring the influencing factors. Statistical analyses included means, percentages, standard deviations, skewness, kurtosis, and Pearson correlation coefficients. The analysis was conducted using Mplus 8.3.

The results indicated that, at the school, classroom, and student levels, the variables had high mean scores, with low to moderate standard deviations, approximately normal distributions, and acceptable skewness and kurtosis, suggesting a general consensus among respondents. The developed multilevel SEM model integrated factors across the three levels to explain students' mathematical thinking. Model fit indices (χ^2/df, CFI, TLI, RMSEA, SRMR) indicated a good fit with empirical data. The model accounted for a high proportion of variance in mathematical thinking (R^2 = 71-88%), demonstrating that school management, teaching quality, and students' affective factors collectively play a significant role in the development of students' mathematical thinking skills.

The new knowledge regarding factors influencing students' mathematical thinking at the multilevel dimension indicates that mathematical thinking is affected both directly and indirectly by school management quality and teaching quality. This influence occurs through classroom climate and learning approaches that promote deep thinking. The model accounts for a high proportion of variance in mathematical thinking, highlighting its significance for integrated educational quality development. Specifically, it emphasizes the importance of academic leadership of administrators, teacher instructional quality, and student motivation as key factors for sustainably enhancing mathematics teaching and learning.

Keywords: Causal Relationships; Multilevel; Mathematical Thinking

บทนำ

การพัฒนาทักษะการคิดเป็นเป้าหมายสำคัญของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อเสริมสร้างนักเรียนให้มีวิจารณญาณ แก้ปัญหาเป็น และปรับตัวได้ในโลกยุคดิจิทัล (Office of the Secretary of the National Education Council, 2019) สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2574 ที่ระบุให้โรงเรียนทุกระดับจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะทักษะการคิดเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา (Sumon, and Bamroongcheep, 2017) นอกจากนี้ความสามารถในการคิดถือเป็นหนึ่งในห้าสมรรถนะสำคัญของนักเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยมุ่งเน้นให้นักเรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ และคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ และใช้ในการตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง อ้างอิงจาก พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2 และฉบับที่ 3) มาตรา 24 (2) ที่กำหนดให้โรงเรียนจัดกระบวนการเรียนรู้โดยมุ่งฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้เพื่อการแก้ปัญหา ด้วยเหตุนี้เองวิชาคณิตศาสตร์จึงมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาความคิดของมนุษย์ ช่วยให้นักเรียนมีความคิดอย่างมีเหตุผล เป็นระบบ สามารถวิเคราะห์ปัญหาได้อย่างรอบคอบ และนำไปสู่การวางแผน ตัดสินใจ และแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม (Ministry of Education, 2017)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ได้กำหนดให้สาระหลักของวิชาคณิตศาสตร์เป็น 6 สาระ โดยเฉพาะสาระที่ 6 ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของวิชา ประกอบด้วย การแก้ปัญหา การให้เหตุผล การสื่อสารและการสื่อความหมายทางคณิตศาสตร์ การเชื่อมโยงความรู้ และความคิดสร้างสรรค์ ทักษะเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของการคิดเชิงคณิตศาสตร์ เพราะ “เป็นความสามารถที่จะนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ” (Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2017) แต่ผลจากการประเมินในประเทศชี้ว่า นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีคะแนนเฉลี่ยวิชาคณิตศาสตร์น้อยกว่าคะแนนเต็มอย่างมีนัยสำคัญและมีคะแนนประเมินอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่ากลุ่มวิชาอื่น ๆ (Office of the Permanent Secretary, Ministry of Education, cited in Nonthapha, 2020) เช่น การประเมินระดับนานาชาติจากโครงการ PISA (Programme for International Student Assessment) การประเมินสมรรถนะการใช้ความรู้ในชีวิตจริงของนักเรียน อายุ 15 ปี พบว่า คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนไทยมีแนวโน้มต่ำกว่าค่าเฉลี่ยมาตรฐานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจน ในการประเมินปี 2022 ที่คะแนนเฉลี่ยวิชาคณิตศาสตร์ลดลงถึง 25 คะแนนเมื่อเทียบกับปี 2018 (Office of the Secretary of the National Education Council, 2019) สอดคล้องกับผลการประเมินระดับชาติ ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2566 ซึ่งจัดโดยสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีคะแนนเฉลี่ยในรายวิชาคณิตศาสตร์เพียง 25.38 คะแนนจากคะแนนเต็ม 100 ซึ่งน้อยกว่าร้อยละ 50 ที่เป็นค่าเป้าหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579 (Ministry of Education, 2017) และการทดสอบ TIMSS-2019 สำหรับนักเรียนไทยในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า

มีคะแนนเฉลี่ยในวิชาคณิตศาสตร์อยู่ที่ 430 คะแนน จากคะแนนเฉลี่ยนานาชาติ 500 คะแนน โดยจัดอยู่ในกลุ่มระดับความสามารถ Low International Benchmark ในอันดับที่ 29 จาก 39 ประเทศ

ผลการประเมินดังที่กล่าวมาสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดในการพัฒนาทักษะและความรู้ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนไทยเมื่อเทียบกับมาตรฐานในระดับสากล จากการวิเคราะห์พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อคะแนนผลการทดสอบที่น้อยเช่นนี้ อาจมาจากปัญหาในการจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ใน 3 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ บุคลิกภาพหรือลักษณะเฉพาะตัวของครูผู้สอน การวัดและประเมินผลที่ไม่เอื้อต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน และการจัดการเรียนรู้ที่ขาดการส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลสำรวจความคิดเห็นของนักเรียนจำนวน 971 คน และครูผู้สอนคณิตศาสตร์จำนวน 474 คน พบว่า ปัญหาหนึ่งที่สำคัญเกี่ยวกับครูผู้สอน คือ วิธีการสอนที่ไม่น่าสนใจขาดการเน้นทักษะการคิดแก้ปัญหา รวมถึงการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงมักมุ่งเน้นเนื้อหามากกว่ากระบวนการทางคณิตศาสตร์ ครูส่วนใหญ่เน้นการสอนแบบท่องจำสูตร บทนิยาม และวิธีการแก้ปัญหาเพียงวิธีเดียว ส่งผลให้นักเรียนฝึกทำตามขั้นตอนมากกว่าฝึกกระบวนการคิดอย่างแท้จริงจึงเป็นสาเหตุที่ทำให้นักเรียนขาดความสนใจและขาดทักษะในการคิดแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งครูควรปรับวิธีการสอนโดยเน้นให้นักเรียนนำความรู้ทางคณิตศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน สร้างแรงจูงใจและความสนใจในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ รวมทั้งการสอนแก้ปัญหาซึ่ง “เป็นความสามารถในการทำความเข้าใจปัญหา คิดวิเคราะห์ วางแผนแก้ปัญหา และเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสม” สู่การเชื่อมโยงและการให้เหตุผล (Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2017)

นอกจากนี้ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระดับนักเรียน ได้แก่ ความรู้พื้นฐานเดิม เจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ และความตั้งใจเรียน ในระดับห้องเรียน ได้แก่ คุณภาพการสอนของครู และปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน (Butwong, 2022) สอดคล้องกับ (Saetow, 2019) ที่พบว่า แม้วิชาคณิตศาสตร์จะมีความสำคัญต่อการใช้ชีวิตและประกอบอาชีพเพียงใด แต่นักเรียนจำนวนมากที่ไม่ชอบเรียนวิชาคณิตศาสตร์จะมีความรู้สึกเครียด เบื่อไม่สบายใจ และมีความวิตกกังวลที่เกิดจากการเรียนคณิตศาสตร์ทำให้เกิดความท้อ ไม่ประสบผลสำเร็จในการเรียน ขาดแรงจูงใจในการเรียน และเกิดเจตคติเชิงลบต่อวิชาคณิตศาสตร์ได้ในบางรายอาจกลายเป็นโรคกลัวคณิตศาสตร์ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ อาจมีสาเหตุมาจากหลายปัจจัยด้วยกัน เช่น บทเรียนและเนื้อหาในวิชา ครอบครัวนักเรียน อาจารย์ผู้สอนและตัวนักเรียนเอง เป็นต้น ซึ่งการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้านคณิตศาสตร์มีปัจจัยหลายด้าน ทั้งการจัดการในห้องเรียนเพื่อให้นักเรียนได้คิดและแก้ปัญหาด้วยตนเอง ค้นคว้าจากสื่อและเทคโนโลยีต่าง ๆ ตัวครูผู้สอนจัดกิจกรรมเนื้อหาที่สอดคล้องตามความสนใจและถนัดของนักเรียนคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล สภาพแวดล้อมการเรียนการสอนก็เป็นปัจจัยหรือองค์ประกอบหนึ่งที่มีผลต่อการเรียนรู้ อีกทั้งการวัดและประเมินผลต้องใช้วิธีการที่หลากหลายเช่น การทดสอบ การทำใบกิจกรรม การตอบคำถาม ทำแบบฝึกหัด รวมทั้งการสังเกตพฤติกรรม จะช่วยให้ครูผู้สอนวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์และสามารถนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนได้ (Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2017) ซึ่งจะเห็นว่าปัจจัยที่จะส่งผลต่อคะแนนวิชาคณิตศาสตร์ในการสอบระดับต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับหลายประการแต่ก็ต้องอาศัย การใช้ทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์เข้ามาช่วยเพื่อให้ประสบผลสำเร็จอันได้แก่ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการให้เหตุผล ทักษะการเชื่อมโยง ทักษะการสื่อสาร และทักษะด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ถ้าหากนักเรียนได้พัฒนาความคิดเชิงคณิตศาสตร์แล้วย่อมจะส่งผลให้ทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์เหล่านี้พัฒนาสูงขึ้นด้วย (Sihawong, 2018)

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคิดเชิงคณิตศาสตร์ ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยที่มีตัวแปรทำนายหลายตัวและหลายระดับ โครงสร้างและธรรมชาติของข้อมูลทางการศึกษาจะมีลักษณะเป็นข้อมูลหลายระดับ เรียกว่า ข้อมูลพหุระดับ (Multi-level Data) หรือข้อมูลสอดแทรกลดหลั่น (Hierarchical Nested Data) ซึ่งข้อมูลระดับเล็กที่สุด คือ ระดับนักเรียน (Individual Student Level) ข้อมูลขนาดใหญ่ขึ้น คือ ระดับห้องเรียน (Classroom Level) และระดับบริบทโรงเรียน (Context Level) ตามลำดับ เมื่อใช้การวิเคราะห์พหุระดับ (Multilevel Analysis) ที่เป็นการพิจารณาแยกระดับ ทำให้ได้ข้อมูลที่แม่นตรง สามารถตอบโจทย์การวิจัยได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ทำให้วิเคราะห์ข้อมูลได้โดยละเอียดเป็นเทคนิคทางสถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลที่มีตัวแปรอิสระหลายระดับ และตัวแปรอิสระเหล่านั้นสามารถแยกได้เป็น 2 ระดับขึ้นไปได้โดยตัวแปรอิสระระดับเดียวกันต่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันและได้รับผลร่วมจากตัวแปรระดับอื่น ๆ (Khukhanthin, 2019)

ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิผลต่อการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 อันเนื่องมาจากนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ตามทฤษฎีพัฒนาการเชาว์ปัญญาของเพียเจต์ (Piaget) กล่าวว่าเด็กที่มีอายุระหว่าง 12-15 ปี เป็นช่วงวัยที่มีพัฒนาการเชาว์ปัญญาในระดับขั้น Formal Operational Period มีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับขั้นสูงสุด สามารถคิดหาเหตุผลกับปัญหาทุกชนิด เริ่มมีความคิดแบบผู้ใหญ่ สามารถคิดหาเหตุผลนอกเหนือจากข้อมูลที่มีอยู่ (Nopkao, 2018)

จากแนวคิดทฤษฎีข้อมูลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยจะพัฒนาและวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างพหุระดับเพื่ออธิบายปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียน โดยผลที่ได้จะเป็นแนวทางสำคัญในการปรับปรุงการเรียนการสอน การบริหารการศึกษา รวมถึงการวางแผนการพัฒนานักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถนำไปใช้ในงานวิจัยอื่นที่ใช้เทคนิคการวิเคราะห์พหุระดับได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

2. เพื่อพัฒนารูปแบบและตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบพหุระดับของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ด้วยการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างพหุระดับ (Multilevel SEM)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นศึกษารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบพหุระดับของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา โดยมีวิธีดำเนินการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มุ่งเน้นทั้งในระดับโรงเรียน ระดับห้องเรียนและระดับนักเรียนนำข้อมูลดังกล่าวมาสังเคราะห์และจัดทำกรอบแนวคิดเบื้องต้นของงานวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามและแบบทดสอบ แล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์

เชิงสาเหตุแบบพหุระดับโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างเชิงเส้นพหุระดับ (Multilevel Structural Equation Modeling: MSEM)

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ข้อมูลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบพหุระดับของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์วิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างเชิงเส้นพหุระดับ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ในปีการศึกษา 2568 จำนวน 80 โรงเรียน มี 3 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับโรงเรียน กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้วิจัยดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย สุ่มผู้บริหารตามขนาดตัวอย่างโรงเรียนจำนวน 60 โรงเรียน กำหนดตัวอย่างโรงเรียนละ 2 คน รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลระดับโรงเรียน 120 คน 2) ระดับห้องเรียน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลคือ ครูผู้สอน จำนวน 3,628 คน ผู้วิจัยดำเนินการสุ่มครูผู้สอนคณิตศาสตร์จำนวน 139 คน 3) ระดับนักเรียนกลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำนวน 12,416 คน จากนั้นผู้วิจัยดำเนินการสุ่มนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้จำนวนทั้งหมด 470 คน โดยทั้ง 3 ระดับ กำหนดขนาดตัวอย่างในการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างควรใช้อัตราส่วนของขนาดตัวอย่าง ต่อค่าพารามิเตอร์หรือตัวแปรสังเกตได้คือ 20 ต่อ 1 (Hair and others 2010)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 2 ประเภท คือ 1) แบบทดสอบวัดการคิดเชิงคณิตศาสตร์ และ 2) แบบสอบถามวัดปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. สำหรับแบบทดสอบวัดการคิดเชิงคณิตศาสตร์ ได้รับการออกแบบขึ้นจำนวนหนึ่งฉบับ เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ขั้นตอนการสร้างเริ่มจากการศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อวิเคราะห์มาตรฐานและตัวชี้วัดในกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น รวมทั้งพิจารณาความสอดคล้องกับข้อสอบ O-NET คณิตศาสตร์ และแนวคิดการพัฒนาเครื่องมือวัดการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของ NCTM ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นผู้วิจัยได้กำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการของลักษณะที่ต้องการวัดอันได้มาจากการสังเคราะห์เอกสาร เพื่อนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการสร้างข้อคำถาม โดยสร้างตามองค์ประกอบการคิดเชิงคณิตศาสตร์ 7 ด้าน ด้านละ 5 ข้อ รวมทั้งสิ้น 35 ข้อ เมื่อได้ร่างข้อคำถามแล้วได้นำเสนอแก่คณะกรรมการ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขก่อนจะนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ผลการตรวจสอบพบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of Item-Objective Congruence) อยู่ระหว่าง 0.60 ถึง 1.00 จากนั้นนำแบบทดสอบไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง โดยใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอนจากโรงเรียนขนาดต่าง ๆ ได้แก่ ขนาดใหญ่พิเศษ 9 คน ขนาดใหญ่ 9 คน ขนาดกลาง 12 คน และขนาดเล็ก 20 คน รวมทั้งสิ้น 50 คน ผลการวิเคราะห์พบว่าแบบทดสอบมีค่าความยาก อยู่ระหว่าง 0.26 ถึง 0.70 ค่าอำนาจจำแนก อยู่ระหว่าง 0.23 ถึง 0.67 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.840 จากนั้นจึงจัดพิมพ์แบบทดสอบฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้เก็บข้อมูลจริง

2. ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเพื่อใช้วัดปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนโดยครอบคลุม 3 ระดับ ได้แก่ ปัจจัยระดับโรงเรียน ระดับห้องเรียน และระดับนักเรียน กระบวนการสร้างเริ่มจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทาง จากนั้นได้กำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการของแต่ละตัวแปร และสร้างข้อคำถามตามกรอบแนวคิดดังกล่าว ก่อนนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิม

เพื่อพิจารณาความสอดคล้องเชิงเนื้อหา ผลการตรวจสอบใช้เกณฑ์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of Item-Objective Congruence) ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป พร้อมปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ เมื่อได้แบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้ว จึงนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างในลักษณะเดียวกับการทดลองแบบทดสอบ โดยแบ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา 34 คน ครูผู้สอนคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 34 คน และนักเรียนที่เคยเข้าร่วมการทดลองแบบทดสอบ 50 คน การสร้างแบบสอบถามใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) ตามแนวทางของลิเคิร์ต (Likert scale) จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า แบบสอบถามมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก โดยมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับในระดับโรงเรียนเท่ากับ 0.901 ระดับห้องเรียนเท่ากับ 0.914 และระดับนักเรียนเท่ากับ 0.958 เมื่อผ่านการตรวจสอบคุณภาพเรียบร้อยแล้วจึงได้จัดพิมพ์เป็นฉบับจริงเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

ก่อนการวิเคราะห์เชิงอนุมานและการสร้างโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (SEM) ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการอธิบายลักษณะการกระจายตัวของข้อมูล โดยผลการวิเคราะห์ดังกล่าวแสดงดังตาราง 1

ตารางที่ 1 สรุปลักษณะเชิงพรรณนาของตัวแปรที่ศึกษาใน 3 ระดับ คือ ระดับโรงเรียน ระดับห้องเรียน และระดับนักเรียน

ตัวแปร	$\bar{X}$	แปลผล	S.D.	C.V.	min	max	Sk	Ku
ระดับโรงเรียน								
ความเป็นผู้นำด้านวิชาการของผู้บริหาร (APL)	4.299	มาก	0.537	12.497	2.750	5	-0.763	0.023
การสนับสนุนทรัพยากรการเรียนรู้ (RES)	4.385	มาก	0.524	11.943	2.557	5	-1.120	1.473
ระดับห้องเรียน								
พฤติกรรมการสอนของครู (TBE)	4.387	มาก	0.547	12.47	4.000	5	-1.223	1.953
คุณภาพการสอนของครู (TQ)	4.311	มาก	0.578	13.42	3.800	5	-0.946	0.813
บรรยากาศในห้องเรียน (CLA)	4.309	มาก	0.606	14.05	4.000	5	-1.170	1.574
ความสัมพันธ์ครู-นักเรียน (TSR)	4.384	มาก	0.553	12.63	4.000	5	-1.265	2.213
ระดับนักเรียน								
ความสามารถทางวิชาการ (CA)	4.048	มาก	0.667	16.48	3.50	5	-0.775	1.349
แรงจูงใจและเจตคติ (MA)	4.039	มาก	0.705	17.46	3.25	5	-0.745	0.870
การส่งเสริมจากผู้ปกครอง (PAS)	4.048	มาก	0.651	16.08	3.50	5	-0.705	1.491
การรับรู้ตนเอง (SM)	4.095	มาก	0.700	17.10	3.57	5	-0.872	1.522
พฤติกรรมการเรียนรู้ (LB)	4.214	มาก	0.701	16.64	3.60	5	-0.977	1.786

หมายเหตุ: SEsk = 0.145, SEku= 0.290, $p^* \leq .05$, $p^{**} \leq .01$

ระดับความมีนัยสำคัญของค่าความเบ้และความโด่งคำนวณจากค่าสถิติ Zsx = SK/SEsx และ Zku = KU/SEKU

จากตาราง 1 พบว่า 1) จากการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรระดับโรงเรียนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก อยู่ในช่วง 4.299-4.385 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ในช่วง 0.537-0.524 แสดงว่า ผู้ตอบมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน เมื่อพิจารณาค่าความเบ้ (Skewness) มีค่าอยู่ในระดับต่ำแสดงว่ามีตัวแปรมีลักษณะการแจกแจงใกล้เคียงกับโค้งปกติ โดยค่าความเบ้เป็นลบอยู่ในช่วง -0.763 ถึง -1.120 ซึ่งบ่งชี้ว่าข้อมูลมีลักษณะเบ้ไปทางซ้าย หมายความว่า คะแนนส่วนใหญ่สูงกว่าค่าเฉลี่ย และลักษณะการแจกแจงข้อมูลโดยรวมใกล้เคียงกับการแจกแจงปกติ ส่วนค่าความโด่ง (Kurtosis) อยู่ในช่วง 0.023 - 1.473 แสดงว่าการกระจายของข้อมูลกว้างกว่าโค้งปกติเล็กน้อย แต่ยังอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ 2) จากการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรระดับห้องเรียนระดับห้องเรียน พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก อยู่ในช่วง 4.309 - 4.387 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ในช่วง 0.547 - 0.606 แสดงว่าผู้ตอบมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน เมื่อพิจารณาค่าความเบ้ (Skewness) พบว่ามีค่าเป็นลบ อยู่ในช่วง -1.265 ถึง -0.946 สะท้อนว่า ผู้ตอบส่วนใหญ่ให้คะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ย และลักษณะการแจกแจงใกล้เคียงปกติ ส่วนค่าความโด่ง (Kurtosis) อยู่ในช่วง 0.813 - 2.213 แสดงว่าข้อมูลมีการกระจุกตัวใกล้ค่าเฉลี่ยมากกว่าปกติเล็กน้อย แต่ยังอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ และ 3) ผลวิเคราะห์ตัวแปรระดับนักเรียน จากการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรระดับนักเรียน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก อยู่ในช่วง 3.956 - 4.214 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ในช่วง 0.651 - 0.705 แสดงว่า ผู้ตอบมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน เมื่อพิจารณาค่าความเบ้ (Skewness) พบว่า มีค่าเป็นลบ อยู่ในช่วง -0.977 ถึง -0.672 สะท้อนว่า ผู้ตอบส่วนใหญ่ให้คะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ย และลักษณะการแจกแจงข้อมูลใกล้เคียงการแจกแจงปกติ ส่วนค่าความโด่ง (Kurtosis) อยู่ในช่วง 0.870 - 1.786 แสดงว่าข้อมูลมีการกระจุกตัวใกล้ค่าเฉลี่ยมากกว่าปกติ แต่ยังอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้

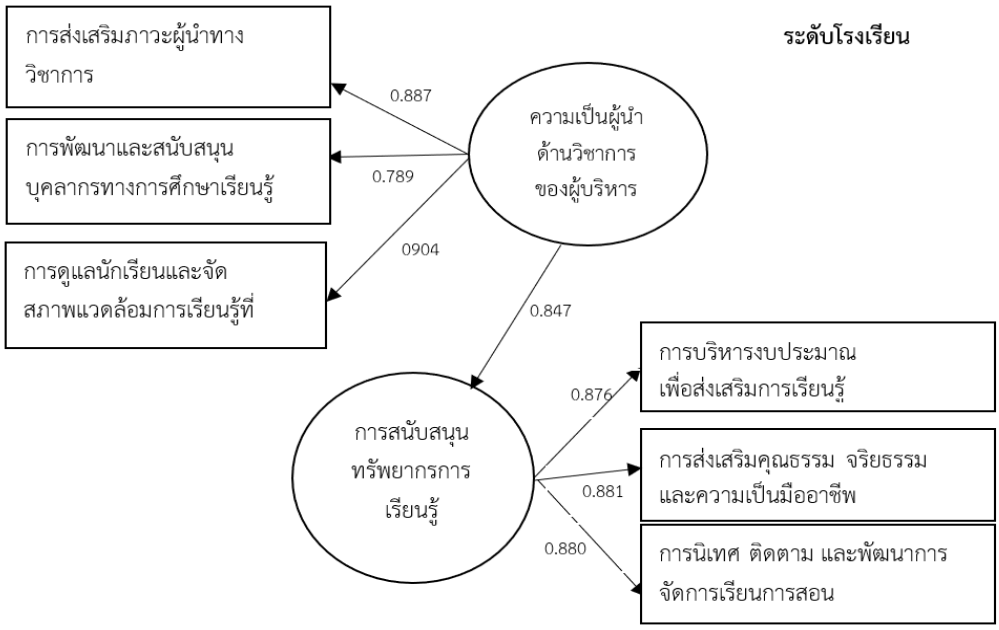
2. ผลการวิเคราะห์พัฒนารูปแบบและตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบพหุระดับของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ด้วยการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างพหุระดับ (Multilevel SEM)

2.1 การวิจัยในระดับโรงเรียน พบว่า ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในช่วง 0.568 ถึง 0.797 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันตั้งแต่ระดับปานกลางไปจนถึงระดับค่อนข้างสูงถึงสูงมาก ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของข้อมูล พบว่าค่า Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) = 0.886 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (0.80) แสดงว่าข้อมูลมีความเหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบ และจากการทดสอบสมมติฐานของ Bartlett’s Test of Sphericity พบว่า Chi-square =0.886 (df=15,p<0.001) แสดงว่าข้อมูลมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญและเหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์โครงสร้างเชิงสาเหตุ สำหรับผลการทดสอบรูปแบบเชิงสาเหตุ พบว่า รูปแบบที่สร้างขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้องของโมเดล ได้แก่ χ^2 = 7.701, df = 8, p = 0.4632, CFI = 1.000, TLI = 1.001, RMSEA = 0.000, SRMR = 0.013 และ χ^2/df = 0.962 ซึ่งแสดงว่าค่า p มีค่าสูงเพียงพอที่จะไม่ปฏิเสธสมมติฐาน และค่าดัชนีต่าง ๆ อยู่ในเกณฑ์ที่ดี ได้แก่ ค่า CFI และ TLI ใกล้เคียง 1, ค่า RMSEA และ SRMR ต่ำกว่า 0.05 และค่า χ^2/df ต่ำกว่า 2 แสดงว่ารูปแบบเชิงสาเหตุที่สร้างขึ้นมี ความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) และมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างเหมาะสม และมีค่าสัมประสิทธิ์การทำนายร้อยละ 71.8 (R^2 = 0.718) แสดงดังภาพที่ 1

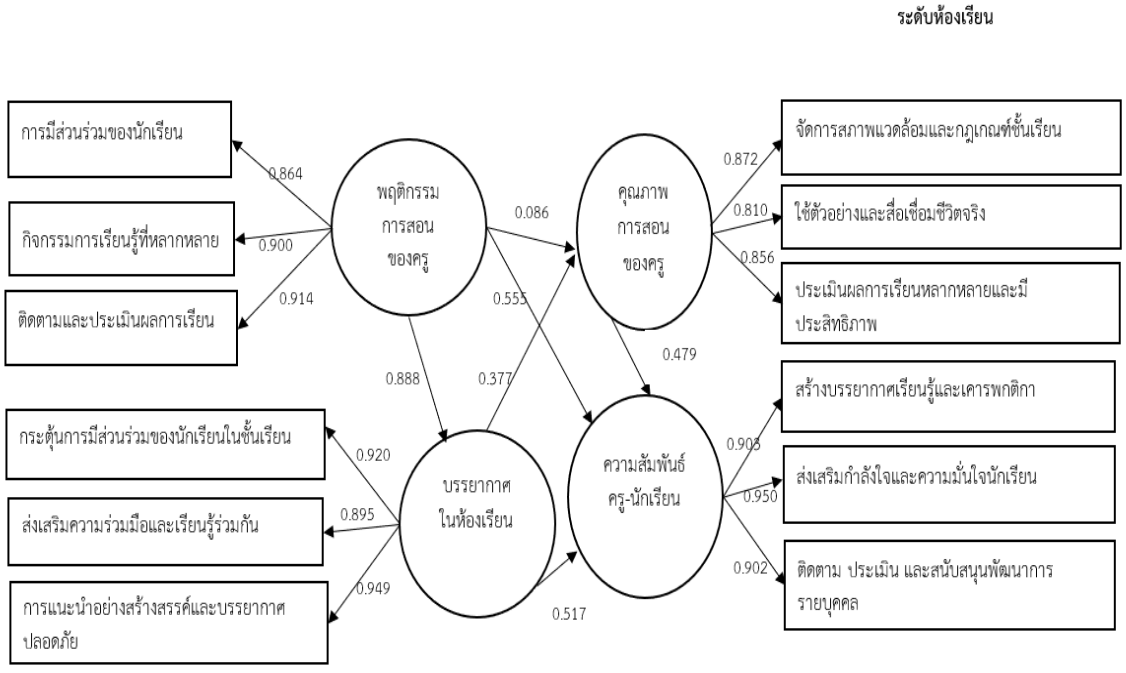
2.2 การวิจัยในระดับห้องเรียน พบว่า ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.652 ถึง 0.928 ซึ่งจัดอยู่ในระดับ ค่อนข้างปานกลาง (0.50 < r < 0.69) จนถึง ค่อนข้างสูงถึงสูงมาก (0.70 < r < 0.89) ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของข้อมูลด้วย

ค่า Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) = 0.955 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ 0.80 แสดงว่าข้อมูลมีความเหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบ และจากการทดสอบสมมติฐาน Bartlett's Test of Sphericity พบว่า Chi-square = 2132.380 (df = 66, p <0.001) ซึ่งบ่งชี้ว่าเมทริกซ์สหสัมพันธ์แตกต่างจากเมทริกซ์เอกลักษณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าตัวแปรต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กันมากพอที่จะดำเนินการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) และการสร้างแบบจำลองโครงสร้างเชิงสาเหตุ (SEM) ผลการวิเคราะห์รูปแบบเชิงสาเหตุ (Level Causal Analysis) พบว่า รูปแบบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้องของโมเดล ได้แก่ χ^2 = 54.339, df = 40, p = 0.0647, CFI = 0.993, TLI = 0.989, RMSEA = 0.051, SRMR = 0.020 และ χ^2/df = 1.358 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ โดยค่า p มีค่าสูงพอที่จะไม่ปฏิเสธสมมติฐาน แสดงว่าผลการทดสอบไม่แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงยอมรับได้ว่ารูปแบบเชิงสาเหตุมี ความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) นอกจากนี้ ค่าดัชนี CFI และ TLI ใกล้เคียง 1 ค่าดัชนี RMSEA และ SRMR ต่ำกว่า 0.05 และค่า χ^2/df ต่ำกว่า 2 ยืนยันว่ารูปแบบเชิงทฤษฎีที่สร้างขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างเหมาะสม และมีค่าสัมประสิทธิ์การทำนายร้อยละ 88.3 (R^2= 0.883) แสดงดังภาพที่ 1

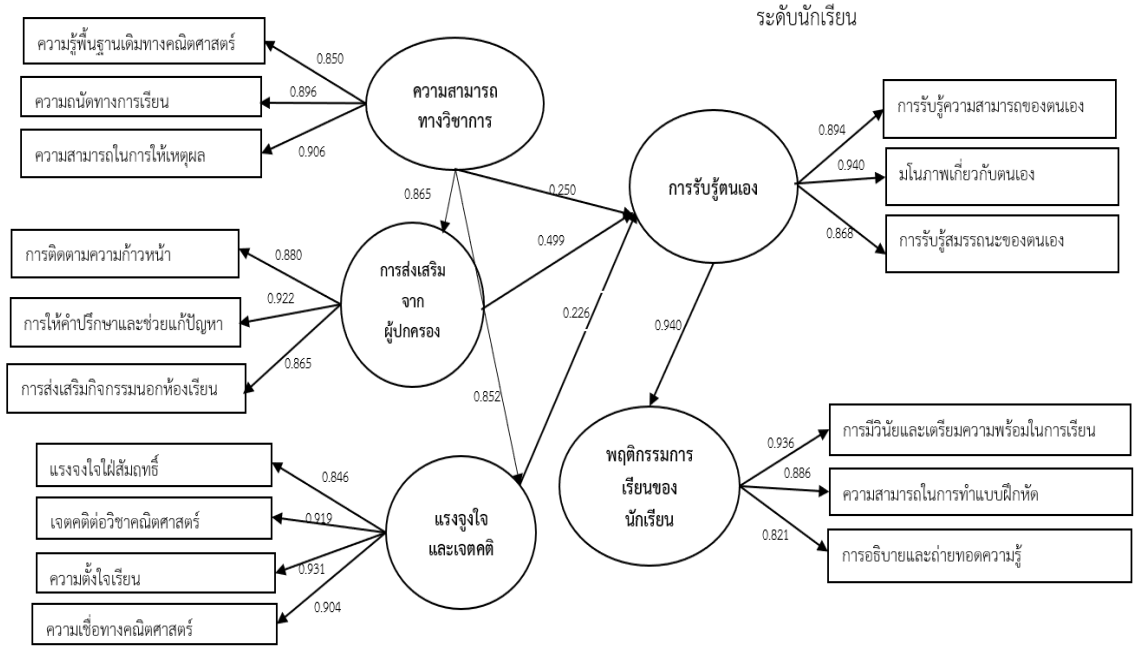
2.3 การวิจัยในระดับนักเรียน พบว่า ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.520 ถึง 0.847 ซึ่งจัดอยู่ในระดับ ค่อนข้างปานกลาง (0.40 < r < 0.59) จนถึง ค่อนข้างสูงถึงสูงมาก (0.70 < r < 0.89) ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของข้อมูลด้วยค่า Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) = 0.957 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ 0.80 แสดงว่าข้อมูลมีความเหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบ และจากการทดสอบสมมติฐาน Bartlett's Test of Sphericity พบว่า Chi-square = 8471.374 (df = 120, p < .001) แสดงว่าเมทริกซ์สหสัมพันธ์แตกต่างจากเมทริกซ์เอกลักษณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สะท้อนว่าตัวแปรต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กันมากพอที่จะดำเนินการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) และการสร้างแบบจำลองโครงสร้างเชิงสาเหตุ (SEM) ผลการวิเคราะห์รูปแบบเชิงสาเหตุ (Level Causal Analysis) พบว่า รูปแบบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้องของโมเดล ได้แก่ χ^2 = 73.743, df = 61, p = 0.1269, CFI = 0.998, TLI = 0.997, RMSEA = 0.021, SRMR = 0.013 และ χ^2/df = 1.208 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ โดยค่า p มีค่าสูงพอที่จะไม่ปฏิเสธสมมติฐาน แสดงว่าผลการทดสอบไม่แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงยอมรับได้ว่ารูปแบบเชิงสาเหตุมี ความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) นอกจากนี้ ค่าดัชนี CFI และ TLI ใกล้เคียง 1 ค่าดัชนี RMSEA และ SRMR ต่ำกว่า 0.05 และค่า χ^2/df ต่ำกว่า 2 ยืนยันว่ารูปแบบเชิงทฤษฎีที่สร้างขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างเหมาะสม และมีค่าสัมประสิทธิ์การทำนายร้อยละ 77.1 (R^2 = 0.771 แสดงดังภาพที่ 1

χ^2=7.701, df = 8, p = 0.4632, CFI = 1.000, TLI = 1.001, RMSEA = 0.000, SRMR = 0.013

χ^2 = 54.339, df = 40, p = 0.0647, CFI = 0.993, TLI = 0.989, RMSEA = 0.051, SRMR = 0.020

χ^2 = 73.743, df = 61, p = 0.1269, CFI = 0.998, TLI = 0.997, RMSEA = 0.021, SRMR = 0.013

Figure 1: Multilevel Causal Relationship Model of Factors Influencing Mathematical Thinking of Mathayom 3 Students under the Secondary Educational Service Area Office

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยที่ได้ดำเนินการ สามารถสังเคราะห์และสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่มีคุณค่าทางวิชาการและทางปฏิบัติ โดยสะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ทั้งในระดับโรงเรียน ระดับห้องเรียน และระดับนักเรียน องค์ความรู้ใหม่เหล่านี้มิได้เป็นเพียงการยืนยันสิ่งที่ผ่านมาจากการศึกษาเดิมเท่านั้น แต่ยังเป็นการขยายความเข้าใจในมิติพหุระดับ (Multilevel perspective) ที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนานโยบายทางการศึกษา การบริหารจัดการโรงเรียน และการจัดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ 1) การบูรณาการ ตัวแปรพหุระดับเพื่ออธิบายการคิดเชิงคณิตศาสตร์ การวิจัยครั้งนี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่โดยการเชื่อมโยงปัจจัยจากสามระดับ ได้แก่ ระดับโรงเรียน ระดับห้องเรียน และระดับนักเรียน เข้าด้วยกันในโมเดลเดียว แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาการคิดเชิงคณิตศาสตร์ไม่สามารถพิจารณาเพียงระดับใดระดับหนึ่งแต่ต้องมองอย่างเป็นระบบ (Systemic view) 2) การยืนยันบทบาทเชิงโครงสร้างของบริบทโรงเรียนและห้องเรียน ผลการวิเคราะห์ชี้ว่าปัจจัยด้านการบริหารจัดการในระดับโรงเรียน และปัจจัยการเรียนการสอนในระดับห้องเรียน มีอิทธิพลทางอ้อมต่อการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียน ผ่านการสร้างบรรยากาศและวิธีการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการคิดเชิงลึก องค์ความรู้นี้ตอกย้ำว่าคุณภาพโรงเรียนและคุณภาพการสอนเป็นกลไกสำคัญ ไม่ใช่เพียงปัจจัยประกอบ 3) หลักฐานเชิงประจักษ์ของความสัมพันธ์ โมเดลที่พัฒนาขึ้นสามารถอธิบายความแปรปรวนของการคิดเชิงคณิตศาสตร์ได้สูง (R^2 ระดับ 71-88%) ซึ่งเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ใหม่ที่สะท้อนถึงความสำคัญของปัจจัยเชิงบริหารและเชิงสอนต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างแท้จริง 4) การประยุกต์ใช้โมเดลสมการโครงสร้างพหุระดับ (Multilevel SEM) ในการศึกษาเชิงการศึกษาไทย งานวิจัยนี้เป็นหนึ่งในงานที่นำวิธีการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างแบบพหุระดับมาใช้ในบริบทการศึกษา

ไทยอย่างเป็นระบบ ซึ่งช่วยเติมเต็มช่องว่างของการวิจัยที่ผ่านมา ที่ส่วนใหญ่ยังคงวิเคราะห์ในระดับเดียว (Single level analysis) 5) แนวทางใหม่ในการพัฒนาการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยครั้งนี้เสนอว่า การยกระดับการคิดเชิงคณิตศาสตร์ต้องดำเนินการพร้อมกันทั้งสามระดับ ได้แก่ การเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร (School leadership) การยกระดับคุณภาพการสอนของครู (Instructional quality) และการส่งเสริมแรงจูงใจและทัศนคติของนักเรียน (Student-level factors) เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างยั่งยืน

Figure 2: The New Body of Knowledge

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 มีรายละเอียดที่นำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1) การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรระดับโรงเรียน ห้องเรียน และนักเรียน

1.1) ระดับโรงเรียนจากผลวิเคราะห์ตัวแปรทั้ง 6 ด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (4.281-4.430) ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าผู้บริหารและบุคลากรมีทัศนคติและการปฏิบัติที่ชัดเจนและต่อเนื่องในเรื่องการพัฒนาการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นด้านความเป็นผู้นำทางวิชาการ เช่น การดูแลนักเรียน การพัฒนาบุคลากร รวมถึงการจัดการทรัพยากรการเรียนรู้อย่างเป็นระบบค่าความเบ้ที่เป็นลบหมายความว่าคะแนนส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูงกว่าค่าเฉลี่ย นอกจากนี้ ค่าความเบ้ที่ติดลบและค่าความโด่งต่ำกว่าศูนย์ยังบ่งชี้ว่าคะแนนส่วนใหญ่มี

ความเห็นสอดคล้องและเน้นไปทางบวกสูง (Pallant, 2020) ซึ่งทำให้ข้อมูลในระดับนี้น่าเชื่อถือและเหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์ต่อไป

1.2) ระดับห้องเรียน 12 ตัวแปรก็มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก (4.283-4.404) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานต่ำถึงปานกลาง แสดงถึงความเห็นที่สอดคล้องและมั่นคงของครูและบุคลากรต่อพฤติกรรมการสอน คุณภาพการสอน บรรยากาศ และความสัมพันธ์ในชั้นเรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งพฤติกรรมการสอนที่เน้นติดตามประเมินผลและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียน พร้อมกิจกรรมเรียนรู้หลากหลาย ถูกมองว่ามีประสิทธิภาพสูง คุณภาพการสอนที่จัดการได้ดี และบรรยากาศในชั้นเรียนที่สนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกันได้อย่างดีเยี่ยม ที่ชี้ให้เห็นว่าบรรยากาศที่สนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกันและพฤติกรรมการสอนที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมีผลบวกต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

1.3) ระดับนักเรียนตัวแปร 16 ตัว มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (3.956-4.253) ความแปรปรวนต่ำถึงปานกลาง บ่งชี้ว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีทัศนคติและพฤติกรรมที่ดีต่อการเรียนคณิตศาสตร์ในส่วนขององค์ประกอบต่าง ๆ ความสามารถทางวิชาการ เช่น ความรู้พื้นฐานและความสามารถให้เหตุผล อยู่ในระดับสูง สะท้อนความพร้อมทางความรู้และทักษะแรงจูงใจและเจตคติ เป็นบวกและสม่ำเสมอ ซึ่งสำคัญมากเพราะแรงจูงใจเป็นตัวขับเคลื่อนการเรียนรู้ที่ดี การส่งเสริมจากผู้ปกครอง แสดงถึงบทบาทสนับสนุนที่แข็งแรงจากบ้าน มีผลต่อความสำเร็จทางการเรียน การรับรู้ตนเอง นักเรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง และมีทัศนคติบวกต่อความสามารถของตัวเอง พฤติกรรมการเรียนรู้ เช่น วินัยและการเตรียมตัว เป็นไปในทางที่ดีและพร้อมรับการเรียนรู้ค่าความเบ้ที่เป็นลบและค่าความโด่งที่อยู่ในเกณฑ์เหมาะสม บ่งชี้ว่าข้อมูลมีความน่าเชื่อถือและมีความเห็นสอดคล้องกันในกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Buameetoop (2022) ที่ว่า แรงจูงใจเป็นปัจจัยที่กระตุ้นให้บุคคลเกิดความต้องการและแสดงพฤติกรรมในสิ่งนั้น ๆ ออกมาอย่างกระตือรือร้นเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ เจตคติมีความสำคัญต่องานและอาชีพต่าง ๆ โดยเฉพาะการศึกษาเพราะครูมีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้นักเรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อครูและวิชาเรียนเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การรับรู้ความสามารถของตนเอง เมื่อรู้ว่าตนเองมีความสามารถสูงจะรู้สึกว่าตนเองสามารถทำงานสำเร็จได้ และจะพยายามทำจนกว่าจะสำเร็จตามที่ได้รับมอบหมายให้บรรลุผลตามที่กำหนดได้ (Sukpisan, 2019) การกระจายของข้อมูลในระดับนี้ที่มีความสอดคล้องและสมดุลทำให้มั่นใจได้ว่าข้อมูลสะท้อนทัศนคติและพฤติกรรมจริงของนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า 1) รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบพหุระดับของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียน ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าตัวแปรที่ศึกษาในแต่ละระดับ ต่างมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และอยู่ในระดับความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างสูง ซึ่งสะท้อนภาพรวมของระบบการศึกษาที่ทำงานแบบองค์รวม (holistic system) โดยแต่ละระดับเชื่อมโยงและส่งผลต่อกันอย่างชัดเจน ดังนี้

ระดับโรงเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้ง 6 มีความสัมพันธ์กันสูงชี้ให้เห็นว่า การสนับสนุนทางด้านผู้นำทางวิชาการ การพัฒนาและส่งเสริมบุคลากร รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เป็นปัจจัยหลักที่ส่งเสริมการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Phongsat et al. (2023) ผลการศึกษา พบว่า ประสิทธิผลของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อยู่ในระดับมาก โดยสาเหตุหลักมาจากการที่โรงเรียนมีบุคลากรครูที่มีคุณภาพและความสามารถสูง

ระดับห้องเรียน ตัวแปรสังเกตได้ 12 ตัวที่มีความสัมพันธ์กันอย่างเข้มแข็งสะท้อนให้เห็นถึงการประสานงานและความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนในห้องเรียน การจัดกิจกรรม การประเมินผล และบรรยากาศที่สนับสนุนการเรียนรู้ล้วนเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้กระบวนการคิดเชิงคณิตศาสตร์เกิดขึ้นอย่างมี

ประสิทธิภาพ จึงส่งผลให้ผลผลิตของโรงเรียนคือ นักเรียนที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งเสริมสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ปกครองและชุมชนได้อย่างมั่นคงในด้านพฤติกรรมเชิงบวก ค่านิยม คุณภาพความรู้ และทักษะต่าง ๆ เช่น การสื่อสารและการแก้ปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Pirunsunthorn (2018) ที่พบว่า ตัวแปรผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน และความพึงพอใจของครู ล้วนอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นตัวชี้วัดสำคัญของประสิทธิผลโรงเรียน

ระดับนักเรียน ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนเอง เช่น ความสามารถทางวิชาการ แรงจูงใจ เจตคติ การสนับสนุนจากผู้ปกครอง และพฤติกรรมการเรียนรู้ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญและค่อนข้างสูง ส่งผลต่อการคิดเชิงคณิตศาสตร์โดยตรง การที่นักเรียนมีแรงจูงใจและทัศนคติที่ดี รวมทั้งการได้รับการสนับสนุนที่เหมาะสมจากผู้ปกครอง จะช่วยเสริมสร้างศักยภาพในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Phongsat et al. (2023) ที่พบว่า นักเรียนสามารถปฏิบัติกิจกรรมตามมาตรฐานตัวชี้วัดรายปีได้อย่างครบถ้วน มีผลทดสอบตามมาตรฐานหลักสูตรแกนกลางไม่ต่ำกว่า 3.00 และมีผลการทดสอบในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับชาติที่อยู่ในเกณฑ์ดีเทียบเท่าหรือสูงกว่าค่าเฉลี่ยระดับชาติ และ พบว่า 1) ระดับโรงเรียน โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างดีเยี่ยม ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า โมเดลนี้เหมาะสมและมีความแม่นยำสูงในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ โดยเฉพาะตัวแปรความเป็นผู้นำด้านวิชาการของผู้บริหาร (Academic Principal Leadership: APL) มีอิทธิพลทางตรงต่อการสนับสนุนทรัพยากรการเรียนรู้ (Research and Educational Support: RES) และไม่มีอิทธิพลทางอ้อม ซึ่งสะท้อนว่าผู้นำที่เข้มแข็งและมุ่งมั่นในด้านวิชาการ สามารถกำหนดและจัดสรรทรัพยากรให้เกิดขึ้นจริงในโรงเรียน ส่งผลให้สภาพแวดล้อมการเรียนรู้มีความพร้อมและเหมาะสมมากขึ้น นอกจากนี้ ค่าสัมประสิทธิ์การทำนาย (R^2=0.718) ชี้ให้เห็นว่า ตัวแบบนี้สามารถอธิบายความแปรปรวนของการสนับสนุนทรัพยากรได้ถึง 71.8% ซึ่งถือว่าสูงมากในบริบทของงานวิจัยทางการศึกษา ผู้นำด้านวิชาการต้องเข้มแข็งและสนับสนุนทรัพยากรเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Khamphusa (2019) ที่ผลการศึกษาอิทธิพลทางตรงสูงสุดต่อประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนโอกาสทางการศึกษา ได้แก่ ปัจจัยด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม (K1) ค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.39 อิทธิพลทางอ้อมสูงสุด ได้แก่ ปัจจัยด้านบรรยากาศของโรงเรียน (E1) ส่งผ่านปัจจัยด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ (E2) มีค่าอิทธิพลเท่ากับ 6.18 2) ระดับห้องเรียน พบว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพหุระดับนี้ก็แสดงความสอดคล้องกับข้อมูลได้ดี ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า มีตัวแปรทำนายที่สำคัญ 3 ตัว ได้แก่ พฤติกรรมการสอนของครู (Teaching Behavior of Educators: TBE) มีอิทธิพลทางตรงสูงที่สุด คุณภาพการสอนของครู (Teaching Quality: TQ) มีอิทธิพลทางตรงที่สำคัญบรรยากาศในห้องเรียน (Classroom Learning Environment: CLA) มีอิทธิพลทางตรง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยแนวคิดด้านการเรียนรู้เชิงสังคม (Social Learning Theory) ของ Pirunsunthorn (2018) ที่ตัวแปรมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลโรงเรียนเทศบาล อิทธิพลทางตรงสูงสุด ได้แก่ บรรยากาศของโรงเรียน (ค่าอิทธิพล = 0.93) ตัวแปรที่มีอิทธิพลทางอ้อมสูงสุด ได้แก่ ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารส่งผ่านการจัดการเรียนรู้ (ค่าอิทธิพล = 0.16) และตัวแปรที่มีอิทธิพลรวมสูงสุด ได้แก่ บรรยากาศของโรงเรียน (ค่าอิทธิพล = 0.93) 3) ระดับนักเรียน พบว่า มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์เช่นกัน ซึ่งบ่งชี้ว่าโมเดลนี้เหมาะสมกับบริบทของนักเรียนรายบุคคล ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า ผลการวิเคราะห์ความสามารถทางวิชาการ (Academic Ability: CA) มีอิทธิพลทางตรงต่อการรับรู้ตนเอง (Self-Perception: SM) อย่างมีนัยสำคัญ และยังมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านตัวแปรตัวกลางด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Khiewnamchum (2017) ที่พบว่า ตัวแปรทำนายระดับบุคคลได้รับอิทธิพลทางตรงจากตัวแปรแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (ค่าอิทธิพล = 0.687) และได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากตัวแปรเจตคติต่อการเรียน (ค่าอิทธิพล =

0.236) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 และได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากตัวแปรการรับรู้ความสามารถของตนเอง (ค่าอิทธิพล = 0.420) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 นอกจากนี้ ยังพบว่า ตัวแปรแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ได้รับอิทธิพลทางตรงจากตัวแปรเจตคติต่อการเรียน (ค่าอิทธิพล = 0.343) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และตัวแปรการรับรู้ความสามารถของตนเอง (ค่าอิทธิพล = 0.611) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สรุป

รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบพหุระดับของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พบผลการวิจัยโดยภาพรวมจากการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรทั้งสามระดับ ได้แก่ ระดับโรงเรียน ระดับห้องเรียน และระดับนักเรียน พบว่าตัวแปรทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ข้อมูลมีลักษณะการแจกแจงใกล้เคียงปกติ โดยมีค่าความเบ้เป็นลบทั้งหมด แสดงว่าผู้ตอบส่วนใหญ่ให้คะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ย และค่าความโด่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ บ่งชี้ว่าข้อมูลมีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์เชิงอนุมานและการสร้างโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (SEM) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การวิเคราะห์เพื่อพัฒนารูปแบบและตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลเชิงสาเหตุแบบพหุระดับของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียน พบว่า โมเดลทั้งสามระดับมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยในระดับโรงเรียน ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอยู่ในช่วง 0.568-0.797 และสามารถอธิบายความแปรปรวนของการคิดเชิงคณิตศาสตร์ได้ร้อยละ 71.8 (R^2 = 0.718) ขณะที่ระดับห้องเรียน ค่าสหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.652-0.928 และสามารถอธิบายความแปรปรวนได้สูงถึงร้อยละ 88.3 (R^2 = 0.883) ส่วนระดับนักเรียน ค่าสหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.520-0.847 และสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 77.1 (R^2 = 0.771) โดยค่าดัชนีความสอดคล้องของโมเดล (χ^2, df, CFI, TLI, RMSEA, SRMR และ χ^2/df) ทุกระดับอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารูปแบบเชิงสาเหตุที่พัฒนาขึ้นมีความตรงเชิงโครงสร้างและมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ควรต้องส่งเสริมและพัฒนาภาวะผู้นำด้านวิชาการของตนเองและทีมบริหารอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเป็นปัจจัยตั้งต้นที่ส่งผลต่อการสนับสนุนทรัพยากรและการพัฒนาระบบการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ควรจัดให้มีการนิเทศติดตาม และให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ครูอย่างสม่ำเสมอ เพื่อยกระดับคุณภาพการสอนของครู และการเรียนรู้ของนักเรียน

1.2 สำหรับครูผู้สอน ควรต้องให้ความสำคัญกับพฤติกรรมการสอน และการสร้างบรรยากาศในห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยเน้นการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย กระตุ้นการมีส่วนร่วม และสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกกับนักเรียน เพื่อนำไปสู่คุณภาพการสอนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น

1.3 สำหรับสถานศึกษาและผู้ปกครอง ควรต้องสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมการสนับสนุนจากผู้ปกครอง โดยอาจจัดกิจกรรมให้ผู้ปกครองเข้าใจบทบาทในการให้คำปรึกษาและติดตามความก้าวหน้าของบุตรหลาน ซึ่งจะส่งผลทางอ้อมต่อพฤติกรรมการเรียนที่ดีของนักเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรต้องมีการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุนี้ในบริบทของกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ หรือระดับการศึกษาอื่น เพื่อตรวจสอบว่าปัจจัยเหล่านี้มีความสำคัญแตกต่างกันไปตามเนื้อหาวิชาหรือช่วงวัยของผู้เรียนหรือไม่

2.2 ควรต้องมีการวิจัยเชิงคุณภาพควบคู่กันไป เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก หรือการสังเกตการณ์ในชั้นเรียน เพื่อให้เข้าใจถึงกลไกและกระบวนการที่ปัจจัยต่าง ๆ ส่งอิทธิพลต่อกันอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

2.3 ควรต้องมีการศึกษาผลกระทบระยะยาว (Longitudinal Study) เพื่อติดตามพัฒนาการด้านการคิดเชิงคณิตศาสตร์ของนักเรียนกลุ่มเดิม และตรวจสอบว่าอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ส่งผลกระทบต่อความไม่แปรเปลี่ยนมากน้อยเพียงใด

References

Buameetoop, N. (2022). *Development of Athletics Curriculum Based on Motivation and Attitude Enhancement of Lower Secondary School Students*. (Master's Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok.

Butwong, S. (2022). *Multilevel Analysis of Factors Influencing Mathematics Knowledge of Mathayom 3 Students*. (Master's Thesis). Chiang Mai University. Chiang Mai.

Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2017). *Mathematics Curriculum Guide (Revised Edition 2017) in Accordance with the Basic Education Core Curriculum B.E. 2008, Lower Secondary Level*. Bangkok: Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology.

Khamphusa, P. (2019). *Structural Relationship Model of Administrative Factors Influencing the Effectiveness of Administration in the Educational Opportunity Extension Schools in the Upper Northeastern Region under the Office of the Basic Education Commission*. (Doctoral Dissertation). Sakon Nakhon Rajabhat University. Sakon Nakhon.

Khiewnamchum, J. (2017). *The Multilevel Causal Factors Influencing Students' Self-Directed Learning of Education Faculty in the Northeast Region Universities*. (Doctoral Dissertation). Burapha University. Chonburi.

Khukhanthin, C. (2019). *Development of a Multilevel Causal Model of Factors Influencing Knowledge Acquisition among Junior High School Students in Extended Educational Opportunity Schools*. Ubon Ratchathani Rajabhat University. Ubon Ratchathani.

Ministry of Education. (2017). *Indicators and Core Learning Content, Mathematics Subject Group (Revised Edition 2007) According to the Basic Education Core Curriculum B.E. 2008*. Bangkok: Agricultural Cooperative Federation of Thailand Printing House Co., Ltd.

Ministry of Education. (2017). *National Education Plan 2017-2036*. Bangkok: Prik Wan Graphic Co., Ltd.

Nonthapha, R. (2020). A Study of Mathematical Thinking of Mahasarakham University Students. *Southeast Bangkok Academic Journal (Humanities and Social Sciences)*, 6(1), 1-11.

Nopkao, N. (2018). *Development of a Mathematics Teaching Set Based on Piaget's Theory of Intellectual Development on Mixed Problem Solving for Second Grade Students*. (Master's Thesis). Burapha University. Chonburi.

Office of the Secretary of the National Education Council. (2019). *Framework for Learner Characteristics in the 21st Century*. Bangkok: Ministry of Education.

Pallant, J. (2020). *SPSS Survival Manual: A Step-by-Step Guide to Data Analysis Using IBM SPSS.* (7th ed.). New York: McGraw-Hill Education.

Phongsat, S., Pianthanakorn, S., & Phothiwat, S. (2023). The Causal Relationship Model of the Effectiveness of Opportunity Expansion Schools in the Upper Northeastern Region. *Journal of Social Sciences and Culture*, 7(2), 69-84.

Pirunsunthorn, T. (2018). *The Causal Relationship Model of Effectiveness of Tessaban Schools under the Local Administrative Organization*. (Doctoral Dissertation). Sakon Nakhon Rajabhat University, Sakon Nakhon.

Saetow, P. (2019). Factors Affecting the Learning of Mathematics of Dusit Thani College Students. *Dusit Thani College Journal*, 13(2), 294-306.

Sihawong, S. (2018). *Development of Learning Management Models to Promote Mathematical Thinking for Mathayom 4 Students under the Secondary Educational Service Area Office*. (Doctoral Dissertation). Ubon Ratchathani Rajabhat University. Ubon Ratchathani.

Sukpisan, S. (2019). *The Relationships of Attitude toward Mathematics, Self-Efficacy, Teacher's Teaching Behaviors, and Attention to Learning with Mathematics Problem-Solving Ability of Mathayom Suksa IV Students in Bangkok Metropolis*. (Master's Thesis). Sukhothai Thammathirat Open University. Nonthaburi.

Sumon, A., & Bamroongcheep, U. (2017). The Way of Mathematical Thinking Applying Digital Technology for Active Learning for Thai Education 4.0. *Journal of Education and Social Development*, 13(2), 14-29.

ฟ้อนแสงแรกบ้านซะซอม : นวัตกรรมสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้าน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม บ้านซะซอม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี*

Fon Saeng Raek Ban Sa Som: Creative Innovation in Folk Dance Performance for Cultural Tourism Promotion of Ban Sa Som, Khong Chiam District, Ubon Ratchathani Province

[1]วรางคณา วุฒิช่วย, [2]ณณฐ วิโย และ [3]จักรวาล วงศ์มณี

[1]Warangkhana Wutthichuay, [2]Nanot Wiyo and [3]Jakawan Wongmanee

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Faculty of Humanities and Social Science, UbonRatchathani Rajabhat University, Thailand.

[2]Corresponding Author's Email: nanot.w@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านซะซอม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี 2) เพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน และ 3) เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด "ฟ้อนแสงแรกบ้านซะซอม" ให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยแบ่งขั้นตอนการศึกษาวิจัยออกเป็น 5 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ระยะที่ 2 เก็บข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน โดยการสนทนากลุ่มและเก็บข้อมูลการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านของชุมชนจากการสัมภาษณ์ ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และแบบลูกโซ่ ระยะที่ 3 ออกแบบสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ ระยะที่ 4 ประเมินการแสดงโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และระยะที่ 5 ถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ทุนทางวัฒนธรรมของบ้านซะซอม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี เกิดจากการสืบทอดประเพณีและความเชื่อมาจากบรรพบุรุษและความเชื่อที่ก่อตัวเข้มแข็งมากขึ้นเมื่อย้ายถิ่นฐานมาตั้งบ้านซะซอม ทุนทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นคือ วิถีชีวิตคนกับป่าและการทอผ้ากาบบัวแสงแรก นอกจากนี้ยังเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมในนามชุมชนท่องเที่ยวแสงแรกบ้านซะซอม 2) การสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้านชุดฟ้อนแสงแรกบ้านซะซอม มีองค์ประกอบในการออกแบบและสร้างสรรค์งาน 6 ประการ คือ (1) แนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานจากทุนทางวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวและธรรมชาติที่โดดเด่น (2) รูปแบบการแสดงเป็นการฟ้อนรำประกอบเพลงพื้นบ้านอีสาน ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของชุมชน (3) เพลงและเครื่องดนตรี ประพันธ์ทำนองขึ้นใหม่ คือ ทำนองเพลงแสงแรกบ้านซะซอมผสมกับทำนองเต้ย เนื้อร้องพรรณนาถึง วิถีชีวิตแหล่งท่องเที่ยว และคำขวัญของชุมชน (4) เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับใช้ผ้าถุงและผ้าสไบลายแสงแรกที่ทอขึ้นโดยชุมชนและประดับด้วยดอกพุด (5) ท่ารำและการแปรแถวออกแบบท่าฟ้อนรำโดยใช้หลักนาฏศิลป์ไทย ตีบทตามเนื้อร้อง ท่านาฏศิลป์พื้นบ้านแม่บทอีสาน และ ท่าที่สื่อถึงอากัปกิริยาธรรมชาติ และ 6) โอกาสที่ใช้ในการแสดง ใช้แสดงต้อนรับนักท่องเที่ยวที่มาเยือนและในโอกาส

*Received August 18, 2025; Revised October 1, 2025; Accepted October 14, 2025

ต่าง ๆ สำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ชุดการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ “ฟ้อนแสงแรกบ้านซะซอม” ให้แก่ผู้เข้าร่วมอบรมจากการวิเคราะห์ทั้งหมด 3 ประเด็น พบว่า ผู้เข้าร่วมอบรมมีความรู้ความเข้าใจในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้าน สามารถปฏิบัติท่ารำฟ้อนแสงแรกบ้านซะซอมเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว และชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง และสามารถสืบทอดเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนนำไปสู่การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม; ฟ้อนแสงแรกบ้านซะซอม; ทุนทางวัฒนธรรม; นวัตกรรมสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้าน

Abstract

This research article aims to 1) study the cultural capital of the Ban Sa Som Community, Khong Chiam District, Ubon Ratchathani Province, 2) to create innovative folk dance unique to the community, and 3) to transfer the knowledge of “Fon Saeng Raek Ban Sa Som” the creative folk Dance to be the uniqueness of the community to promote cultural tourism. This qualitative research is divided into five stages as follows. Stage 1: Relevant documents and research are studied. Stage 2: Data on the community's cultural capital are collected through focus group discussions, and data on local folk dance are collected through interviews using purposive and snowball sampling. Stage 3: The creative dance performance is designed. Stage 4: The performance is evaluated by experts. Stage 5: The knowledge is transferred to the community.

The research findings indicate that 1) the cultural capital of Ban Sa Som, Khong Chiam District, Ubon Ratchathani Province, originates from the inheritance of traditions and beliefs from ancestors, as well as becomes more deeply rooted following the community’s relocation and settlement in Ban Sa Som. The prominent cultural capital includes the way of life of the villagers with the forest and the weaving of Kaab Bua Saeng Raek fabric. Additionally, the village is a cultural tourism destination known as the Saeng Raek Ban Sa Som tourism community. 2) The folk dance, Fon Saeng Raek Ban Sa Som (The Dance of the First Light of Ban Sa Som), was created with six design and creative components as follows. (1) The concept of the performance is based on the community's cultural capital, unique tourism aspects, and distinctive natural features. (2) The performance style is a traditional dance with Northeastern folk music that the lyrics describing the community's identity. (3) For the music and instruments, the melody, "Saeng Raek Ban Sa Som," is newly composed and blended with the traditional ‘toey’ rhythm. The lyrics describe the community's way of life, tourist attractions, and the community’s motto. (4) ‘Pha thung’ and ‘pha sabai’ (sarong and shawl) with the Saeng Raek pattern, woven by the community and decorated with jasmine flowers, are used for the costume and accessories. (5) For the choreography and row formation, the dance moves are designed using principles of Thai classical dance according to the lyrics, Northeastern folk dance moves, and movements reflecting natural gestures. (6) The

performance is used to welcome tourists and for various occasions. For the knowledge transfer of the creative dance "Fon Saeng Raek Ban Sa Som" to training participants, based on the analysis of three aspects, it was found that the participants have the knowledge and understanding of the creation of the folk dance. They are able to perform the "Fon Saeng Raek Ban Sa Som" to welcome tourists. The community has also developed a sense of pride in its own culture, and the knowledge can be inherited as a unique identity of the community, leading to the promotion of cultural tourism through community participation.

Keywords: Cultural Tourism; Fon Saeng Raek Ban Sa Som; Cultural Capital; Creative Innovation in Folk Dance Performance

บทนำ

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สามารถเพิ่มรายได้ให้แก่ประเทศ ส่งผลต่อธุรกิจต่อเนื่องในหลายภาคส่วนและยังกระจายรายได้สู่ประชาชนท้องถิ่น นโยบายภาครัฐจึงมุ่งประเด็นไปที่การใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนา ในบริบทของการพัฒนาชุมชนเช่นเดียวกัน นโยบายด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญ ส่งเสริมให้ชุมชนมีศักยภาพนำทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่า พัฒนาต่อยอดเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ ซึ่งสอดสอดคล้องกับนโยบายทางด้านการศึกษาและวัฒนธรรมของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ที่กำหนดให้ชุมชนท้องถิ่นนำภูมิปัญญาพื้นฐานทางวัฒนธรรมมาต่อยอดในเชิงเศรษฐกิจและสังคม เพื่อมุ่งไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน และการพัฒนาประเทศให้ยั่งยืนจำเป็นที่จะต้องมีแนวทางการสร้างค่านิยมของชาติ ซึ่งการท่องเที่ยวสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้มีศักยภาพเป็นชุมชนเข้มแข็ง สร้างรายได้จากการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งมีหลากหลายชุมชนที่ประสบความสำเร็จในด้านนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น มีรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถส่งมอบประสบการณ์แท้จริงให้แก่นักท่องเที่ยว (Office of the National Economic and Social Development Board, 2017)

แนวคิดเรื่อง “ทุนทางวัฒนธรรม” (Cultural Capital) เป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจในงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์การเมือง และวัฒนธรรมศึกษา โดยมีรากฐานจากแนวคิดของ Bourdieu (1986) ซึ่งเสนอว่า “ทุน” (Capital) ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงทุนทางเศรษฐกิจ (Economic Capital) เช่น เงินหรือทรัพย์สิน แต่ยังรวมถึงทุนในรูปแบบอื่น ได้แก่ ทุนทางสังคม ทุนเชิงสัญลักษณ์ และทุนทางวัฒนธรรม โดยทุนแต่ละประเภทสามารถแปรเปลี่ยนและเสริมซึ่งกันและกันได้คำว่า “วัฒนธรรม” (Culture) หมายถึง สิ่งที่ทำความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ (Royal Institute, 2013) ซึ่งสอดคล้องกับนิยามของพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ.2553 ที่ระบุว่าวัฒนธรรมครอบคลุมวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และภูมิปัญญาที่สังคมร่วมกันสร้างและสืบทอด (National Culture Act B.E. 2553, 2010) Throsby (2001) ขยายความหมายของทุนทางวัฒนธรรมโดยมองว่าเป็น “สินทรัพย์ที่มีการฝังตัว (embodied) สะสม (stored) และให้คุณค่าทางวัฒนธรรม (provides cultural value)” โดยแบ่งออกเป็นสองประเภท คือ ทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Culture) เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัด และผลงานทางศิลปะ และ ทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Culture) เช่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรม ศิลปะการแสดง ดนตรี และวรรณกรรม นอกจากนี้ยังได้เสนอการจำแนกคุณค่าของทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Value) ได้แก่ คุณค่าด้านสุนทรียภาพ จิตวิญญาณ สังคม ประวัติศาสตร์ สัญลักษณ์ และความเป็นของแท้ สรุปได้ว่า “ทุนทาง

วัฒนธรรม” มีความหมายครอบคลุมทั้งเชิงสัญลักษณ์ สังคม และเศรษฐกิจ เป็นทั้งทรัพย์สินทางปัญญาที่สืบทอดในชุมชน และเป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มในเชิงอุตสาหกรรม การทำความเข้าใจทุนทางวัฒนธรรมจึงมีความสำคัญต่อการออกแบบนโยบายวัฒนธรรม การพัฒนาชุมชน และการสร้างอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ที่ยั่งยืน

นักวิชาการหลายท่านได้ให้คำนิยามนาฏศิลป์สร้างสรรค์ในทิศทางที่ใกล้เคียงกัน โดย Wirunrak (2004) ใช้คำว่า “นาฏยประดิษฐ์” เพื่อสื่อถึงการคิด ออกแบบ และสร้างสรรค์ รวมถึงการปรับปรุงผลงานเดิม โดยครอบคลุมทั้งท่ารำ การแปรแถว ดนตรี เครื่องแต่งกาย และองค์ประกอบการแสดง ในขณะที่ Achayuttakan (2004) กล่าวว่า นาฏศิลป์สร้างสรรค์ต้องมีความแปลกใหม่ ไม่ซ้ำแบบใคร และให้ความสำคัญกับการใช้แนวทางและข้อมูลใหม่ ๆ เช่นเดียวกับ Wutthichuay, Wongmanee, Wiyo, and Saramai (2020) เสนอว่า เป็นการสร้างผลงานใหม่อย่างเป็นระบบ อาศัยความรู้และประสบการณ์จนเกิดเอกลักษณ์เฉพาะตัว สำหรับ Iamsakun (2016) มองว่านาฏศิลป์สร้างสรรค์ เป็นกระบวนการคิดประดิษฐ์ท่ารำให้สอดคล้องกับดนตรี โดยอาศัยทักษะและความชำนาญของครูหรือศิลปินจนได้ผลงานที่พึงพอใจ และ Nattayakul (2022) เห็นว่านาฏศิลป์สร้างสรรค์เป็นแนวทางพัฒนาวิชาชีพด้านนาฏศิลป์ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์รูปแบบดั้งเดิมตามที่บรมครูได้สร้างสรรค์ไว้ จากแนวคิดดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า นาฏศิลป์สร้างสรรค์ คือ กระบวนการสร้างผลงานนาฏศิลป์ที่มีความแปลกใหม่ โดยอาศัยแรงบันดาลใจจากสิ่งแวดล้อม ประสบการณ์ และจินตนาการของผู้สร้างสรรค์ ผ่านการคิด ออกแบบ และประดิษฐ์ท่ารำ ดนตรี และองค์ประกอบต่าง ๆ อย่างมีระบบเพื่อสะท้อนความรู้สึก ความคิด และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมอันนำไปสู่การสร้างผลงานที่มีคุณค่าและเอกลักษณ์เฉพาะตัว สำหรับการออกแบบสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้านจากงานศึกษาที่ผ่านมา มีการนำแนวคิด หรือหลักการออกแบบนาฏศิลป์ที่ใกล้เคียงกันจะแตกต่างต่างกันไปตามบริบทของพื้นที่หรือรูปแบบการนำเสนอผลงาน อย่างไรก็ตาม Wirunrak (2004) ยังได้เสนอว่า นักวิจัยหรือผู้สร้างสรรค์ผลงาน ได้นำหลักนาฏยประดิษฐ์ ที่มีความเหมือนและแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับบริบทของการแสดง ในด้านการออกแบบนาฏศิลป์นั้น นักนาฏยศิลป์มีวิธีทำงานการออกแบบนาฏศิลป์แตกต่างกันเป็นการเฉพาะของตน

การถ่ายทอดองค์ความรู้ระหว่างผู้ผลิตความรู้ (researchers) และชุมชนที่นำไปใช้ (community) ต้องเริ่มตั้งแต่การมีส่วนร่วมในตอนต้น โดยสร้างวัฒนธรรมที่สนับสนุนการใช้ความรู้ และกำหนดความต้องการร่วมกัน (Wilson, Lavis, Gauvin, and Grimshaw, 2010) ทั้งนี้เพื่อให้การถ่ายทอดองค์ความรู้เกิดประสิทธิภาพจะต้องอาศัยแนวทางที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผนการออกแบบ ไปจนถึงการเผยแพร่ความรู้ร่วมกันระหว่างนักวิจัยกับชุมชน (Jull and Graham, 2017) การรับฟังความคิดเห็นของชุมชนรวมไปถึงการสะท้อนผลการดำเนินการหรือถอดบทเรียนร่วมกัน ผู้วิจัยจึงได้ออกแบบกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้นาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์สู่ชุมชน 4 ขั้นตอน คือ 1) ประชุมคณะทำงานถ่ายทอดองค์ความรู้ 2) ประชุมร่วมกับชุมชน 3) ถ่ายทอดองค์ความรู้ 4) สรุปผลการถ่ายทอดองค์ความรู้ ดังแสดงในแผนภาพที่ 1

Figure 1: The Process of Transferring Knowledge of the Creative Folk Dance to the Community

บ้านซะซอม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นเป็นที่รู้จักในนามชุมชนท่องเที่ยวแสงแรก ซึ่งมีเอกลักษณ์โดดเด่นทางภูมิศาสตร์ กล่าวคือ หมู่บ้านตั้งอยู่ในบริเวณที่สามารถมองเห็นแสงพระอาทิตย์ขึ้นก่อนใครในประเทศไทย มีวิถีชีวิตพึ่งพาป่าที่ดำรงอยู่จากอดีตจนถึงปัจจุบัน มีทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาที่ได้รับการสืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ ทั้งนี้ชุมชนมีการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมาอย่างต่อเนื่องและมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับวิถีชุมชน รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม เช่น ถ้ำลายมือผีกองกอย โหง่นหัวหมู วัดภูอานนท์ กิจกรรมการทำผ้ามัดย้อมแสงแรก กิจกรรมทำไม้กวาด เส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงป่าดงนาทาม อุทยานแห่งชาติผาแต้ม ฯลฯ (Lamaijeen, Samniengsanor, and Ngammak, 2021)

แม้ว่าจะมีศักยภาพทั้งด้านวัฒนธรรมและธรรมชาติที่เข้มแข็ง แต่จากการศึกษาข้อมูลเชิงพื้นที่ในเบื้องต้น พบว่า ศิลปวัฒนธรรมด้านการแสดงพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของบ้านซะซอมยังไม่ปรากฏชัดเจน ซึ่งเอกลักษณ์ด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้านสามารถสร้างจุดเด่นด้านวัฒนธรรมของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังเป็นตัวช่วยในการส่งเสริมกิจกรรมของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะดนตรีหรือการเต้นรำพื้นเมืองจะช่วยเพิ่มศักยภาพให้แก่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Richards, 1996; Rungchareon, and Dittaphan, 2014) ยิ่งไปกว่านั้นจะสามารถช่วยต่อยอดและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน ใช้แสดงต้อนรับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน สร้างความภาคภูมิใจที่จะนำเสนอเอกลักษณ์และเสน่ห์ของชุมชน เผยแพร่ให้ผู้คนได้รับรู้ถึงของดีของหมู่บ้าน ทั้งในรูปแบบการต้อนรับผู้มาเยือนชุมชนและในโลกออนไลน์อีกด้วย (Wutthichuay, Wongmanee, Wiyo, and Saramai, 2020)

จากที่กล่าวมาผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าว อีกทั้งความสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล ด้านการเรียนรู้ ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และเผยแพร่มรดกทุนทางวัฒนธรรมวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างความภาคภูมิใจ ตลอดจนเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาวัฒนธรรมวิถีชีวิต ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของชุมชนชาวบ้านซะซอม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี นำมาพัฒนานวัตกรรมสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ที่เป็นเอกลักษณ์ให้แก่ชุมชน และเผยแพร่วิถีชีวิตภูมิปัญญาของท้องถิ่น พัฒนาการแสดงให้มีรูปแบบนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานสร้างคุณค่า ส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักแพร่หลาย โดยสร้างเป็นนวัตกรรมที่มาจากมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านซะซอม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

2) เพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนบ้านซะซอม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

3) เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด “ฟ้อนแสงแรกบ้านซะซอม” ให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งแบ่งระยะการดำเนินการวิจัยออกเป็น 5 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาข้อมูลแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรม นาฏศิลป์สร้างสรรค์ การออกแบบสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ในท้องถิ่น

ระยะที่ 2 ลงพื้นที่เก็บข้อมูล ดังนี้ 1) เก็บรวบรวมข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน โดยการสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 12 คน ประกอบด้วย ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ประธานวิสาหกิจโฮมสเตย์กินข้าวเซาเฮือน หัวหน้ากลุ่มฐานการท่องเที่ยว ผู้แทนภาครัฐท้องถิ่น 2) เก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์และดนตรีในท้องถิ่น โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และ แบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) จากปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ประธานวิสาหกิจโฮมสเตย์กินข้าวเซาเฮือน หัวหน้ากลุ่มฐานการท่องเที่ยว ผู้แทนภาครัฐท้องถิ่น และชาวบ้านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านของชุมชนหรือเคยฟ้อนรำต้อนรับนักท่องเที่ยว จำนวน 30 คน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักจะถูกคัดเลือกจากการยืนยันของคนในท้องถิ่นว่าเป็นผู้รู้ในเรื่องทุนวัฒนธรรมและ/หรือศิลปะการแสดงของชุมชน

ระยะที่ 3 จัดเรียงข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และออกแบบสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์จากการสังเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิ คือ องค์ประกอบการสร้างสรรค์ผลงาน 6 ประการ ได้แก่ 1) แนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงาน 2) รูปแบบในการแสดง 3) เพลงและเครื่องดนตรี 4) เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ 5) ท่ารำและการแปรแถว และ 6) โอกาสที่ใช้ในการแสดง วิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบกับความรู้และประสบการณ์ของคณะผู้วิจัยนำมาซึ่งการออกแบบนาฏศิลป์พื้นบ้านเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุด “ฟ้อนแสงแรกบ้านซะซอม”

ระยะที่ 4 ประเมินผลงาน โดย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏศิลป์ ดนตรี ศิลปวัฒนธรรม และ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำนวน 5 คน และ ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

ระยะที่ 5 ถ่ายทอดองค์ความรู้ท่ารำการแสดงชุด “ฟ้อนแสงแรกบ้านซะซอม” ให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ให้แก่

กลุ่มอาสาสมัคร จำนวน 16 คน เป็นกลุ่มชาวบ้านที่มีพื้นฐานด้านการฟ้อนรำ และ/หรือเคยแสดงฟ้อนรำต้อนรับนักท่องเที่ยวในชุมชน

เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง แบบประเมินการแสดง พร้อมทั้งอุปกรณ์การบันทึกภาพ เสียง และภาพเคลื่อนไหว การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย โดย 1) คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ ดนตรี และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำนวน 3 คน ประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (the item-objective congruence หรือ IOC) ซึ่งดัชนีของแต่ละข้อในแบบสอบถามมีคะแนนมากกว่าคะแนนขั้นต่ำที่ 0.75 (Turner and Carlson, 2003) และการตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation Check) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความแม่นตรงและสมบูรณ์ คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่หลากหลาย (Chantawanich, 2004)

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ผ่านการพิจารณาด้านจริยธรรมในการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี เลขที่ HE652059 ลงวันที่ 28 ธันวาคม 2565 หมดอายุวันที่ 28 ธันวาคม 2566 ผู้วิจัยได้พิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง โดยชี้แจงรายละเอียดของโครงการวิจัย กลุ่มตัวอย่างลงนามยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัยด้วยความสมัครใจและสามารถปฏิเสธการเข้าร่วมโครงการหรือจะยุติการเข้าร่วมโครงการ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านซะซอม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

บ้านซะซอม ตั้งอยู่ หมู่ 7 ต.นาโพธิ์กลาง อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี เป็นหมู่บ้านที่สามารถมองเห็นแสงพระอาทิตย์ขึ้นก่อนใครในประเทศไทย มีเส้นทางขึ้นไปยังป่าดงนาทาม อุทยานแห่งชาติผาแต้ม ลักษณะภูมิประเทศจึงเป็นพื้นที่ราบสลับเนินเขา พ.ศ. 2493 เริ่มมีการย้ายถิ่นฐานของชาวบ้านจากบ้านนาโพธิ์กลางมาอาศัย เนื่องจากเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์มีสัตว์ป่าหลายชนิด เดิมชาวบ้านเรียกชุมชนใหม่นี้ว่า “บ้านน้อย” และชื่อบ้านซะซอมมาจากคำว่า “ซะ” หรือ “น้ำซะ” คือ มีแหล่งน้ำขังตลอดปีแม้ในฤดูแล้ง และในบริเวณดังกล่าวจะมีสัตว์ป่านานาชนิดมาอาศัยกินน้ำซะนั้น ชาวบ้านจึงมาแอบซุ่มดูเพื่อจับสัตว์ ซึ่งกิริยาซุ่มดูในภาษาอีสานเรียกว่า “ซอม” จึงเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้านซะซอม ต่อมาในปี พ.ศ. 2506 ได้ตั้งเป็นหมู่บ้านอย่างเป็นทางการ และในปี พ.ศ. 2540 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ได้พระราชทานธงพิทักษ์ป่าให้แก่ชาวบ้านซะซอม ในฐานะเป็นหมู่บ้านหรือชุมชนที่ร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมภายในหมู่บ้านหรือชุมชนของตนเอง อันเป็นสมบัติของส่วนรวมและของประเทศชาติซึ่งการที่ชุมชนย้ายถิ่นฐานมาตั้งใหม่นี้ก่อเกิดวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

บ้านซะซอมมีทุนทางวัฒนธรรมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษตั้งแต่ก่อนย้ายมาตั้งหมู่บ้านใหม่ ได้แก่ ด้านประเพณี มีการนับถือฮีต 12 หรือประเพณี 12 เดือน ซึ่งยึดถือปฏิบัติกันในวัฒนธรรมอีสานทั่วไป ด้านความเชื่อ จะมีพิธีเลี้ยงปู่ตา และในอดีตยังมีพิธีฟ้อนผีไท้เพื่อรักษาโรค ด้านการละเล่นดนตรีและนาฏศิลป์นิยมรวมกลุ่มฝึกหัดฟ้อนรำเพื่อแสดงตามงานบุญประเพณี เช่น บุญผะเหวด เข้าพรรษา ออกพรรษา เป็นต้น และด้านภูมิปัญญา คือ การทอผ้าฝ้ายของกลุ่มสตรี จะเห็นได้ว่าทุนวัฒนธรรมบางอย่างก่อตัวเข้มแข็งมากขึ้นเมื่อชาวบ้านย้ายมาอาศัยในถิ่นใหม่ กล่าวคือ ภูมิประเทศของบ้านซะซอมเป็นพื้นที่ราบสลับเนินเขามีป่ามาก ชุมชนจึงพึ่งพาผืนป่าเพื่อปัจจัย 4 พึ่งพาแหล่งต้นน้ำจากผืนป่าเพื่อการเกษตร ทั้งยังอาศัยผลผลิตจากป่าเป็นรายได้เสริม ชุมชนจึงมีวิถีปฏิบัติในการจัดการและดูแลรักษาป่าเป็นอย่างดี ใช้ความเชื่อเรื่องผีที่ดูแลป่ารักษา

ต้นน้ำ เป็นแบบแผนการใช้ทรัพยากรจากป่าอย่างรู้คุณค่า และเป็นกุศโลบายในการรักษาความสมบูรณ์ของผืนป่าผ่านพิธีกรรม อย่างไรก็ตามทุนทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นอีกอย่างหนึ่ง คือ ภูมิปัญญาการทอผ้า มีการสืบสานและพัฒนารูปแบบจนเป็นที่ยอมรับในปัจจุบัน ซึ่งในอดีตเป็นเพียงการทอเพื่อใช้ในครัวเรือน ต่อมาได้รับการพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาโดยอาจารย์มีชัย แต้สุจริยา ศิลปินแห่งชาติสาขาทัศนศิลป์ (ทอผ้า) ชาวอุบลราชธานี ได้ออกแบบลายผ้ากาบบัวแสงแรกที่มีแรงบันดาลใจจากชุมชนแสงแรกบ้านซะซอม และถ่ายทอดให้แก่ชุมชนกลายเป็นเอกลักษณ์และมีชื่อเสียงในวงกว้าง นอกจากการพัฒนาลวดลายผ้าแล้ว ยังช่วยพัฒนาระบบและมุมมองของชาวบ้าน สามารถสร้างสรรค์งานหัตถศิลป์และสร้างรายได้ให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยจึงได้นำเอาทุนทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น คือ วิถีคนกับป่า และ ภูมิปัญญาการทอผ้ากาบบัวแสงแรกของชุมชนมาเป็นส่วนสำคัญในการสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้านในงานวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 2 การสร้างสรรค์นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนบ้านซะซอม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ชุด “ฟ้อนแสงแรกบ้านซะซอม”

จากการลงพื้นที่ศึกษาบ้านซะซอม อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี ทบทวนวรรณกรรม ค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร และสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบหรือสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้านโดยเน้นบริบทของภาคอีสาน และนำมากำหนดเป็นองค์ประกอบในการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์พื้นบ้านที่เหมาะสมเป็นนวัตกรรมที่ช่วยต่อยอด อนุรักษ์ และเผยแพร่ทุนทางวัฒนธรรมชุมชุนบ้านซะซอม องค์ประกอบการสร้างสรรค์ผลงานมีดังนี้

2.1 แนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงาน ได้รับแรงบันดาลใจจากเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นในนามชุมชนท่องเที่ยวแสงแรกบ้านซะซอมที่มองเห็นแสงพระอาทิตย์ขึ้นก่อนใครในประเทศไทย และยังมีเอกลักษณ์ด้านวัฒนธรรม ธรรมชาติที่หลากหลาย แต่พบว่า ศิลปวัฒนธรรมด้านการแสดงพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของบ้านซะซอมนั้นยังไม่โดดเด่น คณะผู้วิจัยจึงมีแนวคิดสร้างสรรค์การแสดงพื้นบ้านให้กลายเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น และการแสดงพื้นบ้านจะช่วยส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน โดยเฉพาะเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว

2.2 รูปแบบการแสดง “ฟ้อนแสงแรกบ้านซะซอม” เป็นการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์หลักโครงสร้างเป็นการรำประกอบเพลงพื้นบ้านอีสาน ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับท้องถิ่น เอกลักษณ์บริบททางวัฒนธรรม และคำขวัญของชุมชนบ้านซะซอม ประยุกต์ผสมผสานในรูปแบบของนาฏศิลป์พื้นบ้าน

2.3 เพลงและเครื่องดนตรี ใช้ดนตรีพื้นเมืองอีสานในการบรรเลงเป็นหลัก ประกอบบทร้องภาษาถิ่นและภาษากลางที่ประพันธ์ขึ้นจากคำขวัญอัตลักษณ์ของชุมชน ทุนทางวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยว และธรรมชาติที่โดดเด่น สร้างสรรค์ทำนองขึ้นใหม่ คือ “ทำนองแสงแรกซะซอม” ผสมผสานกับทำนองลำเต้ยดั้งเดิมของอีสาน ทำนองและจังหวะเพลงมีความสนุกสนานเพลิดเพลิน สะท้อนถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านซะซอม

Figure 2: Esan Folk Music Instruments
1. Pin Isan; 2. Pin Bass Guitar; 3. Glong Yao (Long Drum); 4. Glong toom (Bass Drum); 5. Vot; 6. Khaen; 7. Saw; and 8. Rhythm Accessories (Chap and Ching).

2.4 เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ ออกแบบจากอัตลักษณ์ของชุมชน เน้นการนุ่งห่มแบบมิดชิด ความคล่องตัวและความเหมาะสมสำหรับการแสดง โดยใช้ผ้าทอของชุมชน ประดับดอกพุดที่พบมากตามรั้วบ้าน การแต่งกายของนักแสดงหญิงชาวบ้าน สวมเสื้อผ้าฝ้ายสีน้ำเงิน ห่มผ้าสไบลายแสงแรก นุ่งผ้าถุงต่อหัวซิ่นต่อเชิง สวมเครื่องประดับเงิน ได้แก่ สร้อยคอ ต่างหู กำไลข้อมือ และสังวาลดอกรัก ประดับเข็มกลัดดอกลีลาวดี ทรงผมเกล้ามวยอย่างง่ายและประดับด้วยแพรมนลายแสงแรก ทัดดอกพุดประดิษฐ์สีขาว

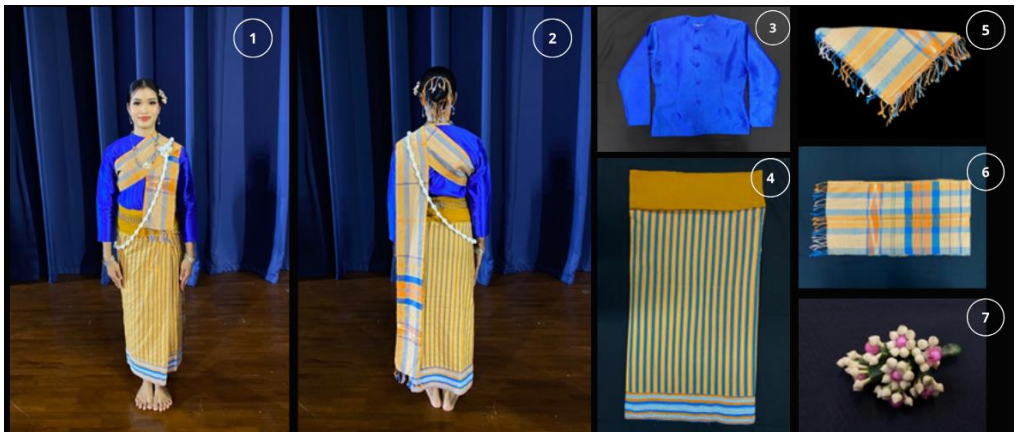

Figure 3: Details of the costumes designed with community participation
1-2. Front and back views of the performers' costumes; 3. Tube-sleeved blouse; 4. *Pha Thung* (traditional tubular skirt) with *Lai Long* pattern, tailored at the top and hem; 5. Silk fabric with the "First Light" pattern; 6. *Pha Sabai* (shawl) with the "First Light" *Kabbua* motif; and 7. Artificial *Dok Phut*.

2.5 ท่ารำและการแปรแถว การออกแบบท่ารำเน้นการสื่อความหมายตามเนื้อร้อง และท่ารำที่แสดงออกถึงความสนุกสนานตามแบบชาวบ้านซะซอม รวมถึงท่ารำเชื่อมต่อช่วงทำนองเพื่อให้ท่ารำสวยงามตามจังหวะ การประดิษฐ์ท่ารำสรุปได้ดังนี้ คือ 1) ท่ารำตีบทตามเนื้อร้อง 2) ท่ารำที่สื่อถึงอากัปกริยาธรรมชาติ 3) ท่ารำจากแม่ท่านาฏศิลป์ไทย 4) ท่ารำจากแม่บทอีสาน ทั้งนี้การประดิษฐ์ท่ารำยังมีการใช้จังหวะเท้าและจังหวะที่เน้นการยักสะโพกเพื่อเพิ่มความสนุกสนานน่าสนใจ เช่น การเดินย่ำเท้า การเดินเขย่งเท้า ก้าวเท้าแตะสไลด์ไปด้านข้าง การเตะเท้า การยกเท้า เป็นต้น การแปรแถวมีรูปแบบทั้งหมด 9 แบบ ได้แก่ แถวหน้ากระดาน แถวคู่สับหว่าง แถววีหงาย แถวสี่จุด แถวตอนลึก แถววีคว่ำ แถวเฉียงสับหว่าง แถวหน้ากระดานสับหว่าง แถวหน้ากระดานเหลื่อมหน้าหลัง การแปรแถวไม่มีความซับซ้อน มีการเดินสวนทางสลับกันและการเดินเข้าสู่ตำแหน่งตามรูปแบบการจัดแปรแถว ทั้งนี้สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม

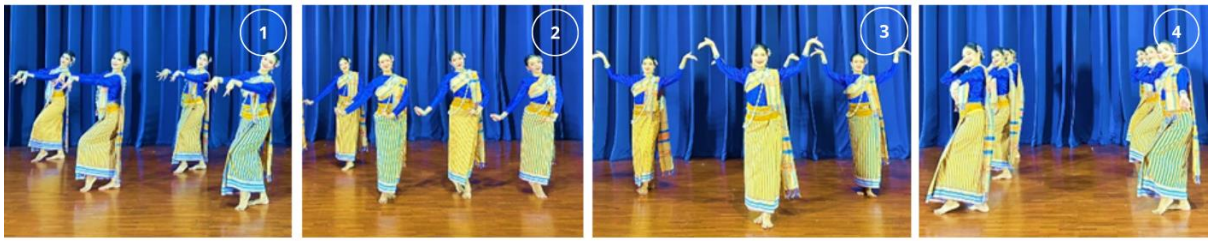

Figure 3: Example for Dance Pose Design

1. Dance Posture Interpreting Lyrics: The *"Cloth-Weaving"* gesture is performed to embody the lyrical phrase "Tho Pha Pheun Lerum Ngao Ngam"; 2. Gesture Reflecting Natural Movement: The *"Walking"*; 3. Gesture Derived from Classical Thai Dance Canon: The *"Phrom Si Na"* (Four-Faced Brahma) gesture is utilized to represent elegance and dignity; 4. Gesture Derived from the Northeastern (Isan) Dance Canon: The *"Sao Noi Pa Paeng"* gesture is conveyed to the charm of Ban Sa Som villagers.

2.6 โอกาสที่ใช้ในการแสดง นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด "ฟ้อนแสงแรกบ้านซะซอม" ออกแบบเพื่อเป็นการแสดงต้อนรับนักท่องเที่ยว ผู้ที่มาเยี่ยมเยือน หรือคณะศึกษาดูงานที่มาเยือนชุมชนบ้านซะซอม โดยเฉพาะที่มาเป็นหมู่คณะ นอกจากนี้ยังสามารถใช้แสดงในโอกาสต่าง ๆ เช่น งานบุญประเพณีต่าง ๆ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านซะซอม

วัตถุประสงค์ที่ 3 การถ่ายทอดองค์ความรู้การแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด "ฟ้อนแสงแรกบ้านซะซอม" ให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

คณะผู้วิจัยดำเนินการตามกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ชุดการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ "ฟ้อนแสงแรกบ้านซะซอม" ให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เริ่มด้วย 1) ประชุมคณะทำงานถ่ายทอดองค์ความรู้: เตรียมความพร้อม ฝึกซ้อมท่ารำเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ชุมชน 2) ประชุมร่วมกับชุมชน: ชี้แจงขั้นตอนและสร้างการรับรับรู้ คัดเลือกนักแสดง/อาสาสมัครผู้เข้าร่วมอบรม จำนวน 16 คน มาจากกลุ่มสตรีและเยาวชนในชุมชนบ้านซะซอมที่มีประสบการณ์ด้านการแสดงต้อนรับนักท่องเที่ยว 3) ถ่ายทอดองค์ความรู้: "ฟ้อนแสงแรกบ้านซะซอม" ตามองค์ประกอบการสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากงานวิจัย และ 4) สรุปผลการถ่ายทอดองค์ความรู้: คณะผู้วิจัยได้ถอดบทเรียนจากการอบรมเชิงปฏิบัติการ 3 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ด้านการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการ (work shop) กลุ่มผู้เข้าร่วมอบรมมีความภาคภูมิใจและยินดีเข้าร่วมการฝึกปฏิบัติท่ารำ โดยคณะผู้วิจัยได้ร่วมกำหนดตารางการฝึกอบรมร่วมกับหัวหน้ากลุ่มตามความเหมาะสมด้านเวลา ซึ่งผู้เข้าอบรมส่วนใหญ่เป็นสตรีในชุมชนที่มีอาชีพเกษตรกรรม และส่วนใหญ่มีครอบครัวแล้วซึ่งจะต้องทำหน้าที่ในครอบครัวให้แล้วเสร็จจึงจะสามารถมาเข้าร่วมอบรมได้

ประเด็นที่ 2 ด้านองค์ความรู้การแสดง "ฟ้อนแสงแรกบ้านซะซอม" คณะผู้วิจัยกำหนดถ่ายทอดองค์ความรู้ตามองค์ประกอบการสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้านที่ได้จากการวิจัย พบว่า ผู้เข้าร่วมอบรมเข้าใจแนวคิดและรูปแบบของการแสดงและปฏิบัติท่ารำได้ดี เนื่องจากมีส่วนร่วมให้ข้อมูลและมีพื้นฐานการเป็นนางรำต้อนรับนักท่องเที่ยว การฝึกปฏิบัติท่ารำจึงไม่ยากจนเกินไป นอกจากนี้ดนตรีและบทเพลงประกอบการแสดง ถูกออกแบบจากการระดมความคิด นำเสนอทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญ รวมไปถึงคำขวัญของหมู่บ้านที่สื่อถึงเอกลักษณ์ของชุมชน อีกทั้งยังร่วมวิพากษ์และปรับแก้ไขเพื่อความเหมาะสมตามบริบทของชุมชนจนเป็นที่พึงพอใจ จึงทำให้มีความภาคภูมิใจกับบทเพลงที่กล่าวถึงเอกลักษณ์ เสน่ห์ของชุมชน ซึ่งจะสามารถ

เผยแพร่ไปในที่สาธารณะให้ชาวโลกได้รับรู้ รวมไปถึงการร่วมออกแบบเสื้อผ้าการแสดง โดยชุมชนทอผ้าถุงเชิงผ้าถุง (ตีนซิ่น) และผ้าสไบลายกาบบัวแสงแรก และร่วมกำหนดสีที่สื่อถึงแสงแรกที่พ้นขอบฟ้าในเช้าวันใหม่

ประเด็นที่ 3 เรื่องการอนุรักษ์และสืบทอดท่ารำให้กลายเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้เข้าร่วมการอบรมเห็นว่า สมควรอย่างยิ่งที่จะอนุรักษ์สืบสานการแสดงชุด “ฟ้อนแสงแรกบ้านซะซอม” ให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนสืบไป หากแต่มีความกังวลในเรื่อง ความสนใจเข้าร่วมของเยาวชนในชุมชนซึ่งถือว่ายังน้อยอยู่และจะช่วยกันส่งเสริมให้เยาวชนในท้องถิ่นให้ความสนใจการแสดงชุดนี้มากขึ้น จึงเสนอแนะให้มีการจัดการอบรมให้แก่เยาวชนโรงเรียนบ้านนาโพธิ์กลางและโรงเรียนบ้านซะซอมให้สามารถมาช่วยรำต้อนรับนักท่องเที่ยวได้

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ออกแบบนวัตกรรมสร้างสรรค์ เป็นผลงานนาฏศิลป์ชุดใหม่ในชื่อ “ฟ้อนแสงแรกซะซอม” เป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากการศึกษาทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น และประยุกต์เข้ากับทฤษฎีด้านนาฏศิลป์ เพื่อสร้างสรรค์การแสดงพื้นบ้านอีสานให้กลายเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และยังเป็นนวัตกรรมสังคมด้านศิลปะการแสดงท้องถิ่น ที่จะเป็นเครื่องมือส่งเสริมการอนุรักษ์เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น และตลอดจนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของบ้านซะซอม จากการสังเคราะห์แนวคิดในการออกแบบสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์พื้นบ้าน จึงได้องค์ความรู้และแนวคิดในการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ ตลอดจนการประพันธ์เนื้อร้องและทำนองดนตรีขึ้นใหม่ ดังนี้

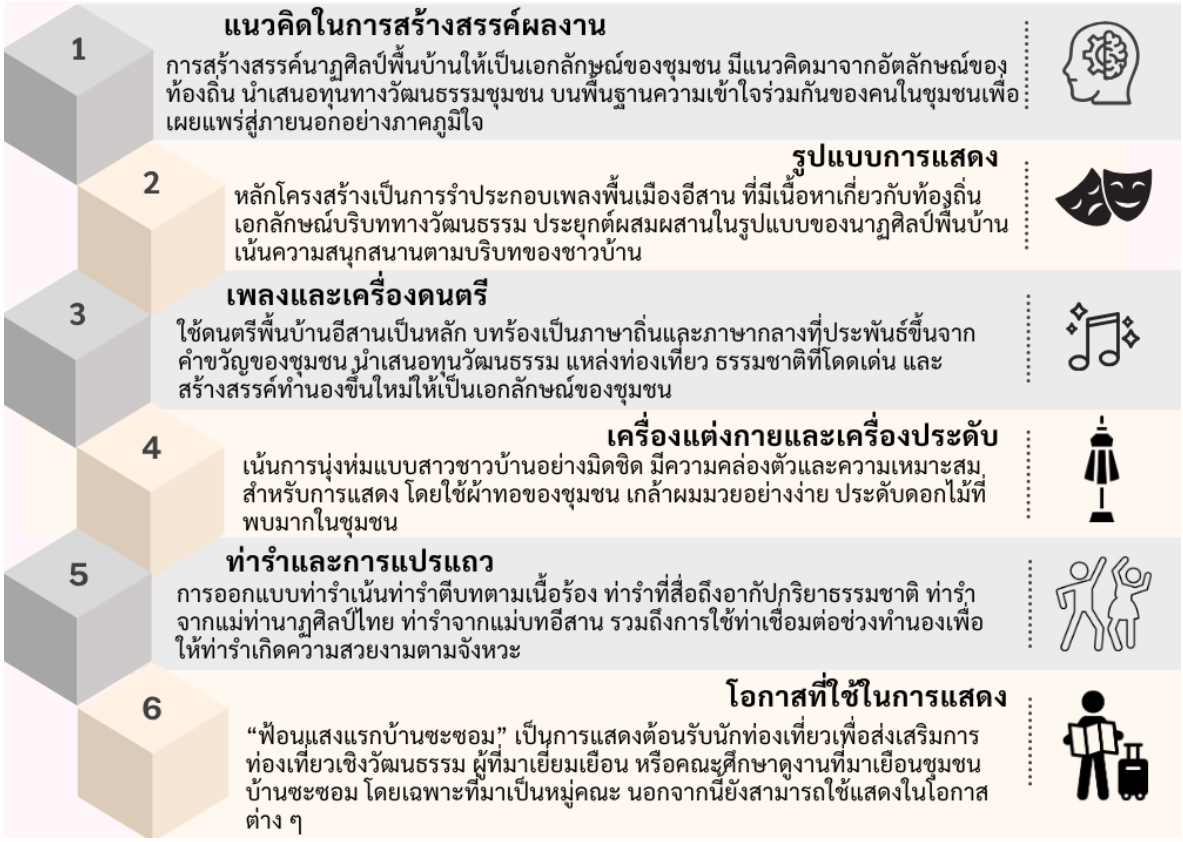

Figure 4: The Concept of Creative Folk Dance Development in Ban Sasom Community

เนื้อเพลง ฟ้อนแสงแรกบ้านซะซอม

(ทำนองแสงแรกซะซอม) อรุณรุ่งรางเรืองรอง แสงเงินแสงทองส่องพ้นขอบฟ้า แสงแรกโลมพื้นพสุธา ปลุกทุกชีวาให้ตื่นมาอุ่นไอ หมู่บ้านซะซอมโขงเจียม ตะวันส่องเยี่ยมพ้นเหลี่ยมไศล ได้เห็นแสงแรกก่อนใคร สว่างไสวทั้งดวงใจดวงตา ครูศิลป์แห่งงานผ้าไหม บ้านคำปุนนั้นได้เกิดภูมิปัญญา เก็บเอาแสงแรกนั้นมา ทอเป็นลายผ้ากาบบัวอุบล

(ทำนองลำเต้ย) การคิดค้นเกิดเป็นผลงานสรรค์สร้างสูงค่า ๆ จากแสงทองมองเห็นเจิดจ้า เป็นผ้าแผ่นดิน บ่ให้สิ้นมรดกแสนแพง จากแสงเป็นศิลป์งดงามหลามล้น

(ทำนองแสงแรกซะซอม) มนต์ เอ๋ยมนต์ แสงแรกงามล้นบนลวดลายไหมดี เมืองปราชญ์อุบลราชธานี งานผ้าชิ้นนี้คือสมบัติแผ่นดินสานศิลป์จากแสงสุรีย์ ถักทอวิถีให้โลกยลยิน กาบบัวรู้ทั่วธานินทร์ ผ้าแห่งแผ่นดิน เมืองอุบลบ้านเฮา ชาวบ้านสืบสานถักทอ ซะซอมนี้หนอสุขล้ำลำเนา ทอผ้าผืนเหลื่อมงามเงา แสงแรกรุ่งเช้า เฝ้าซึ้งตรึงใจ

(ทำนองลำเต้ย) บ่งบอกไว้ให้อนุชนเห็นค่ายิ่งใหญ่ ๆ บ้านซะซอมประดับชื่อไว้ในแคว้นแผ่นดิน ถิ่นฐานนี้มีชื่อโขงเจียม อุบลเมืองงามส่าไกลลือล้ำ

(ทำนองแสงแรกซะซอม) สมคำน้ำแซ่บเหลือหลาย มากมายของป่า ล้ำค่าลายมือ เลื่องลือถ้ำปาฏิหาริย์ ผู้คนกล่าวขานวัดภูอานนท์ งามสายชลแก่งมโนราห์ ศิลปะล้ำค่าลายมือผีกองกอย

(ทำนองลำเต้ย) กะจั่งว่างามผืนผ้า ภูมิปัญญาประยุกต์สร้างถ้วนทั่ว ผ้ากาบบัวคู่เมืองคู่บ้าน ลือสะท้านทั่วไผท จากหัวใจศิลปินแห่งชาติ ปราชญ์สร้างสรรค์เกียรติคุณมากล้น ผ้าแสงแรกเมืองอุบลงามหลายเด้...

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ทุนทางวัฒนธรรมบ้านซะซอมที่โดดเด่น คือ ภูมิปัญญาการทอผ้าที่ได้รับการพัฒนาต่อยอดในปัจจุบัน คือ ผ้ากาบบัวแสงแรก และ ความเชื่อและวิถีชีวิตที่ก่อตัวเข้มแข็งขึ้นเมื่อมาอาศัยในหมู่บ้านซะซอมที่มีภูมิประเทศใหม่ กล่าวคือ เป็นที่ราบสลับเนินเขาและมีป่าไม้มาก วิถีชีวิตจึงเปลี่ยนไปต้องใช้ประโยชน์และดำรงชีพจากป่า ดังนั้นความเชื่อในเรื่องผีที่ดูแลป่ารักษาต้นน้ำจึงมีความเข้มข้นขึ้นเพื่อเป็นแบบแผนการใช้ทรัพยากรจากป่าผ่านพิธีกรรมความเชื่อของชุมชน เป็นแกนกลางของความสามัคคีในหมู่คณะ ซึ่งทุนทางวัฒนธรรมนี้เองเป็นประโยชน์ต่อชุมชนอย่างมาก สอดคล้องกับแนวคิดของคณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่อธิบายถึงลักษณะและประโยชน์ของทุนทางวัฒนธรรมข้อหนึ่งว่า ก่อให้เกิดความรักความสามัคคีต่อกัน มีศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจในชุมชน และเป็นสิ่งที่ส่งเสริมความมั่งคั่งให้กับประเทศได้เป็นอย่างดี (Lectures Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 2008)

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า แนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงาน แรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน จากการศึกษาทุนทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นเอกลักษณ์ของชุมชน คือ วิถีชีวิตคนกับป่า และภูมิปัญญาการทอผ้ากาบบัวแสงแรก เป็นแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สอดคล้องกับ แนวคิดการสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้านของ Wangwan (2022) ที่กล่าวว่า ผู้สร้างสรรค์งานนาฏศิลป์พื้นบ้านจะต้องศึกษาค้นคว้าข้อมูลในเชิงลึก ประวัติความเป็นมาของชุมชนในแง่มุมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่จะทำการสร้างสรรค์ ผสมผสานกับจินตนาการและกำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างสรรค์ให้ชัดเจน รูปแบบในการแสดง เป็นการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์ ออกแบบท่ารำประกอบเพลงและดนตรีตามแบบฉบับของชาวอีสาน พัฒนาเป็นนวัตกรรมสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ที่เป็นเอกลักษณ์ให้กับชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Buaphat (2018) เรื่อง นาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริม

เศรษฐกิจชุมชนและวัฒนธรรมการท่องเที่ยวในชุดฟ้อนลายขิด กล่าวว่า การสร้างสรรค์ฟ้อนลายขิดส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนและวัฒนธรรมการท่องเที่ยว สร้างมูลค่าเพิ่มของภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการจำหน่ายผ้าทอลายขิด และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด เพลงและเครื่องดนตรี ใช้ดนตรีพื้นบ้านอีสานในการบรรเลงเป็นหลัก ประกอบบทร้องภาษาถิ่นและภาษากลางที่ประพันธ์ขึ้นจากคำขวัญอัตลักษณ์ของชุมชน ทุนทางวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยว และธรรมชาติที่โดดเด่น สร้างสรรค์ทำนองขึ้นใหม่ คือ “ทำนองแสงแรกซะซอม” ผสมผสานกับทำนองลำเต้ยดั้งเดิมของอีสาน ทำนองและจังหวะเพลงมีความสนุกสนานเพลิดเพลิน สะท้อนถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านซะซอมและกำหนดให้มีความยาวประมาณ 5 นาที ซึ่งเป็นเวลาที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งใกล้เคียงกับงานวิจัยของ Makpa, and Supasetsiri (2015) เรื่อง การศึกษาความต้องการชมการแสดงนาฏศิลป์ไทยของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเพื่อนำเสนอรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ที่เหมาะสมกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ที่พบว่า นักท่องเที่ยวร้อยละ 33.33 สนใจการแสดงประเภทรำหรือระบำ และ ร้อยละ 47.94 สนใจนาฏศิลป์ที่ตัดตอนสั้น ๆ ใช้เวลาประมาณ 5-10 นาที เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ คณะผู้วิจัยมุ่งเน้นให้การแต่งกายสื่อถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น นักแสดงสวมเสื้อผ้าฝ้ายสีน้ำเงินห่มผ้าสไบลายแสงแรก นุ่งผ้าถุงต่อเชิงต่อหัวซิ่น สวมเครื่องประดับเงิน ทรงผมเกล้ารวบขดมวยไว้ด้านหลังประดับด้วยแพรมน ทัดดอกพุด ทั้งนี้ชุมชนได้มีโอกาสร่วมออกแบบและทอผ้าที่ใช่สวมใส่ในการแสดงเอง คือผ้าสไบลายกาบบัวแสงแรก ซึ่งสร้างความภูมิใจให้กับชุมชนในฐานะผู้ร่วมออกแบบเครื่องแต่งกาย แนวคิดนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wutthichuay, Wongmanee, Wiyo, and Saramai (2020) เรื่องนาฏยศิลป์สร้างสรรค์ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีบ้านทรายมูลเพื่อการอนุรักษ์หัตถกรรมท้องถิ่น ที่ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการออกแบบเครื่องแต่งกายสี การตัดเย็บ ปรับแก้ไขให้เกิดความงดงาม นอกจากนี้ ท่ารำและการแปรแถว กระบวนการออกแบบสร้างสรรค์ท่ารำโดยใช้ท่ารำนาฏศิลป์ไทยผสมกับท่ารำพื้นบ้าน ใช้การตีบทตามคำร้องสอดคล้องกับท่าเชื่อมและท่ารำหลักให้เกิดสวยงาม เช่นเดียวกับงานศึกษาของ Thongkhamsuk (2004) ที่ศึกษาต้นแบบการสอนนาฏศิลป์ไทยของครูจำเรียง พุธประดับ ศิลปินแห่งชาติ อธิบายว่า ท่ารำการเคลื่อนไหวมีรายละเอียดต่าง ๆ ที่จะต้องผสมผสานกลมกลืนกัน ทั้งนี้รวมถึงอารมณ์ของผู้แสดงด้วย จึงจะทำให้เกิดความหมายทำให้ผู้ชมเข้าใจ และคล้อยตามอารมณ์นั้น ๆ ซึ่งผู้แสดงเรียกว่า “ภาษาท่า” และ โอกาสที่ใช้แสดง “ฟ้อนแสงแรกบ้านซะซอม” เป็นการออกแบบการแสดงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Seemorot (2017) ที่ศึกษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นนำเสนอในรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์เพื่อใช้ประชาสัมพันธ์ อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างสรรค์นาฏศิลป์เพื่อออกแสดงต้อนรับนักท่องเที่ยว

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การถ่ายทอดองค์ความรู้การแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด “ฟ้อนแสงแรกบ้านซะซอม” ให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากการถอดบทเรียนอบรมเชิงปฏิบัติการใน 3 ประเด็น พบว่า ด้านการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการ (work shop) กลุ่มผู้เข้าร่วมอบรมมีความภาคภูมิใจ และยินดีเข้าร่วมการฝึกปฏิบัติท่ารำ โดยกำหนดตารางการฝึกอบรมความเหมาะสมด้านเวลา ซึ่งผู้เข้าอบรมส่วนใหญ่เป็นสตรีในชุมชนที่มีอาชีพเกษตรกรรม และส่วนใหญ่มีครอบครัวแล้วซึ่งจะต้องทำหน้าที่ในครอบครัวให้แล้วเสร็จจึงจะสามารถมาเข้าร่วมอบรมได้ ด้านการถ่ายทอดท่ารำ เนื่องจากผู้เข้าร่วมอบรมมีพื้นฐานของการเป็นนางรำประจำชุมชนอยู่ก่อนแล้ว และเคยรำต้อนรับนักท่องเที่ยวการฝึกซ้อมท่ารำจึงไม่ยากจนเกินไป ประกอบกับคณะผู้วิจัยออกแบบท่ารำไม่ซับซ้อน เช่น ท่าปัดมือ ยกแขน ยักสะโพก จังหวะเท้าก้าวแตะ เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้จัดทำสื่อดิจิทัลบันทึกท่ารำต้นแบบและเผยแพร่ใน YouTube เพื่อให้ผู้เข้าร่วมอบรมได้ศึกษาและทบทวนท่ารำ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Laksanawichian, and Yuangsroi (2019) เรื่อง การเผยแพร่นาฏศิลป์ไทยในยุคดิจิทัล กล่าวว่า การใช้สื่อดิจิทัลในการถ่ายทอด

ท่ารำนั้นจะช่วยพัฒนาทักษะความรู้และเกิดการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ และ ด้านการอนุรักษ์และสืบทอดท่ารำให้กลายเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้เข้าร่วมการอบรม เห็นว่า สมควรอย่างยิ่งที่จะอนุรักษ์ สืบสานการแสดงชุด “ฟ้อนแสงแรกบ้านซะซอม” ให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนสืบไป ส่วนหนึ่งคือชุมชนมีความภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในการนำเสนอข้อมูลสำคัญเพื่อแต่งเพลง รวมถึงการออกแบบเครื่องแต่งกาย การทอผ้า และตัดเย็บเสื้อผ้าจึงมีความภาคภูมิใจที่จะสืบทอดการแสดงชุดนี้ให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน หากแต่มีความกังวลว่า เยาวชนในชุมชนให้ความสนใจค่อนข้างน้อย จึงเสนอแนะให้มีการจัดการอบรมให้แก่เยาวชนโรงเรียนบ้านนาโพธิ์กลางและโรงเรียนบ้านซะซอมให้สามารถมาช่วยรำต้อนรับนักท่องเที่ยวได้ สอดคล้องกับงานศึกษาของ Rungchareon, and Dittaphan (2014) เรื่อง การใช้เอกลักษณ์จากศิลปะการแสดงพื้นบ้านเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม : กรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ระบุว่าการใช้เอกลักษณ์จากศิลปะการแสดงพื้นบ้านในการส่งเสริมกิจกรรมของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจะช่วยเพิ่มศักยภาพทางการท่องเที่ยวให้แก่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

สรุป

ทุนทางวัฒนธรรมของบ้านซะซอม อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี เกิดจากการสืบทอดประเพณีและความเชื่อจากบรรพบุรุษและความเชื่อที่ก่อตัวเข้มแข็งขึ้นเมื่อย้ายถิ่นฐานมาตั้งบ้านซะซอม ทุนทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นคือ วิถีชีวิตคนกับป่าและการทอผ้ากาบบัวแสงแรก นอกจากนี้ยังเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมในนามชุมชนท่องเที่ยวแสงแรกบ้านซะซอม มีแนวคิดองค์ประกอบในการออกแบบและสร้างสรรค์งาน 6 ประการ คือ 1) แนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานจากทุนทางวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวและธรรมชาติที่โดดเด่น 2) รูปแบบการแสดงเป็นการฟ้อนรำประกอบเพลงพื้นบ้านอีสาน 3) เพลงและเครื่องดนตรีประพันธ์ทำนองเพลงแสงแรกบ้านซะซอมขึ้นใหม่ และผสมกับทำนองลำเต้ย เนื้อร้องพรรณนาถึงวิถีชีวิตแหล่งท่องเที่ยว และคำขวัญของชุมชน 4) เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ ใช้ผ้าถุงและผ้าสไบลายแสงแรกที่ทอขึ้นโดยชุมชนและประดับด้วยดอกพุด 5) ท่ารำและการแปรแถว ออกแบบท่าฟ้อนรำโดยใช้หลักแม่ท่านาฏศิลป์ไทย ท่าตีบทตามเนื้อร้อง ท่านาฏศิลป์พื้นเมืองแม่บทอีสาน และท่าที่สื่อถึงอากัปกิริยาธรรมชาติ และ 6) โอกาสที่ใช้ในการแสดง ใช้แสดงต้อนรับนักท่องเที่ยวที่มาเยือนและในโอกาสต่าง ๆ สำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ “ฟ้อนแสงแรกบ้านซะซอม” ให้แก่ผู้เข้าร่วมอบรมจากการสรุปวิเคราะห์ทั้งหมด 3 ประเด็น พบว่า ผู้เข้าร่วมอบรมมีความรู้ความเข้าใจในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้าน สามารถปฏิบัติท่ารำฟ้อนแสงแรกบ้านซะซอมเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว และชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง และสามารถสืบทอดเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนนำไปสู่การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในปัจจุบันชุมชนได้นำการแสดง “ฟ้อนแสงแรกบ้านซะซอม” ออกแสดงต้อนรับนักท่องเที่ยวและผู้มาเยี่ยมเยือนที่เป็นหมู่คณะ เป็นการสื่อสารการรับรู้ถึงเรื่องราวและเอกลักษณ์ของชุมชนผ่านการแสดงต้อนรับในเบื้องต้น สร้างความประทับใจให้กับผู้มาเยือน และยังสร้างความภาคภูมิใจให้กับเจ้าบ้านอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้การแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นชื่อชุด “ฟ้อนแสงแรกบ้านซะซอม” เพื่อใช้ในการแสดงต้อนรับนักท่องเที่ยวและในโอกาสต่าง ๆ จึงควรให้ผู้เข้าร่วมอบรมรับการถ่ายทอดการแสดงฝึกซ้อมอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดความชำนาญและออกแสดงได้อย่างพร้อมเพียง ควรขยายผลในชุมชนโดยผู้เข้าร่วมอบรมถ่ายทอดต่อให้กับคนในชุมชน ข้อเสนอแนะในการทำ

วิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการแสดงนาฏศิลป์ของชุมชนในอดีต ปัจจุบัน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาสู่อนาคตสำหรับคนรุ่นถัดไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการแสดงนาฏศิลป์ของชุมชนในอดีต ปัจจุบัน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาสู่อนาคตสำหรับคนรุ่นถัดไป

References

Achayuttakan, M. (2004). *Fundamentals of Dance Composition*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Bourdieu, P. (1986). "The Forms of Capital". In J. G. Richardson (Ed.). *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (pp. 241-258). New York: Greenwood Press.

Buaphat, N. (2018). Fon Lai Khid: Creative Folk Dance for Community Economic Promotion and Cultural Tourism. *Journal of Humanities and Social Sciences, Surindra Rajabhat University*, 20(2), 173-183.

Chantawanich, S. (2004). *Qualitative Research Methods*. (12th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Iamsakun, C. (2016). Creative Choreography of Integrated Culture: I-Nao in Javanese-Balinese Style. *Journal of Fine and Applied Arts*, 11(2), 15-35.

Jull, J., Giles, A., & Graham, I. D. (2017). *Community-Based Participatory Research and Integrated Knowledge Translation: Advancing the Co-Creation of Knowledge*. *Implementation Science*, 12, 1-9.

Laksanawichian, P., & Yuangsroi, P. (2019). Dissemination of Thai Dance in the Digital Era. *E-Journal of Media Innovation and Creative Education*, 2(2), 67-82.

Lamaijeen, K., Samniengsanor, N., & Ngammak, P. (2021). A Development of Creative Community-Based Tourism to Promote Tourism in Less Visited Areas: Sa-Som Community, Na Pho Klang, Khong Chiam, Ubon Ratchathani Province. *Journal of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat University*, 12(1), 76-86.

Lectures at Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (2008). *Thai Culture (Code 000 211)*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Makpa, P., & Supasetsiri, P. (2015). The Development of Thai Dance Performing Style for Arts and Cultural Tourism. *Institute of Culture and Arts Journal*, 17(1), 36-46.

Sirimonkol, N. (2022). *The Creation of Dance*. Khon Kaen: Klang Nana Wittaya Printing House.

National Culture Act B.E. 2553. (2010, November 12). *Royal Gazette*, 127(69A), 29-39.

Office of the National Economic and Social Development Board. (2017). *The Twelfth National Economic and Social Development Plan (2017-2021)*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Board.

Richards, G. (1996). Production and Consumption of European Cultural Tourism. *Annals of Tourism Research*, 23(2), 261-283.

Royal Institute. (2013). *Royal Institute Dictionary, B.E. 2554: Commemorative Edition for His Majesty the King's 7th Cycle Birthday Anniversary on December 5, 2011*. Bangkok: Royal Institute.

Rungchareon, A., & Dittaphan, S. (2014). The Use of Folk Art Uniqueness to Promote Cultural Tourism: A Case Study of Suphanburi Province. *Institute of Culture and Arts Journal*, 16(1), 47-56.

Seemorot, A. (2017). Fon Onson Makham Pa Kusuma: Local Identity-Based Creative Isan Folk Dance Performance for Promoting Kosumpisai District, Maha Sarakham Province. *Chophayom Journal*, 28(2), 211-216.

Thongkhamsuk, P. (2004). *Khru Jamriang Phutpradap, National Artist: The Teaching Model of Traditional Thai Dance*. Bangkok: Music Division, Fine Arts Department.

Throsby, D. (2001). *Economics and Culture*. Cambridge: Cambridge University Press.

Turner, R. C., & Carlson, L. (2003). Indexes of Item-Objective Congruence for Multidimensional Items. *International Journal of Testing*, 3(2), 163-171.

Wangwan, S. (2022). "The Creation of Folk Dance". In S. Natyakul (Ed.). *The Creation of Dance* (pp. 78-95). Khon Kaen: Khlangnana Witya Printing House.

Wilson, M. G., Lavis, J. N., Gauvin, F. P., & Grimshaw, J. M. (2010). Community-Based Knowledge Transfer and Exchange: Helping Researchers and Decision Makers Link Research to Action. *Implementation Science*, 5(17), 1-14.

Wirunrak, S. (2004). *Principles of Performing Arts: A Comprehensive Perspective*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Wutthichuay, W., Wongmanee, J., Wiyo, N., & Saramai, P. (2020). *Creative Dance Research for OTOP Nawatwithi Ban Sai Mun Community Tourism to Preserve Local Handicrafts*. Ubon Ratchathani: Ubon Ratchathani Rajabhat University.

การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมมรถนะการอ่านขั้นสูงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย*

The Development of a Teaching and Learning Model to Enhance Advanced Reading Competency of High School Students

[1]พรภวิษย์ นันทชัชวาลย์กุล และ คชา ปราณีตพลกรัง
[1]Bhornpawit Nanthachatchawankul and Khacha Praneetponkrung
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Graduate School, Mahamakut Buddhist University, Thailand.
[1]Corresponding Author's Email: bhornpawit@sa.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและประเมินรูปแบบการสอนที่ส่งเสริมทักษะการอ่านขั้นสูงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนขนาดกลางในจังหวัดสิงห์บุรี-อ่างทอง การวิจัยดำเนินการ 4 ขั้นตอน 1) ศึกษาความต้องการจำเป็นผ่านการวิเคราะห์เอกสาร สัมภาษณ์ครู 10 คน อาจารย์ 10 คน และนักเรียน 10 คน และแบบสอบถามจากครู 40 คนและนักเรียน 400 คน โดยสุ่มแบบเจาะจง 2) พัฒนารูปแบบผ่านการสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน 3) ทดลองใช้รูปแบบกับนักเรียน 40 คนที่สุ่มแบบเจาะจง และประเมินด้วยการวัดผลสัมฤทธิ์ก่อน-หลังเรียน ทักษะการอ่านขั้นสูง และความพึงพอใจ และ 4) ปรับปรุงรูปแบบโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 30 คน ข้อมูลวิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน ค่า PNI, Paired Sample t-test และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนขาดทักษะการวิเคราะห์และวิพากษ์ สะท้อนความจำเป็นเร่งด่วนในการปรับปรุงการสอน 2) รูปแบบประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ เป้าหมาย สาระการเรียนรู้ วิธีการสอน (เช่น การอภิปราย การเรียนรู้เชิงรุก) ขั้นตอนการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การประเมินผล และปัจจัยสนับสนุน 3) ผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.05$) โดยทักษะการอ่านขั้นสูง ($\overline{X}$ = 4.53, S.D. = 0.63) และความพึงพอใจ ($\overline{X}$ = 4.53, S.D. = 0.67) อยู่ในระดับดีมาก 4) รูปแบบได้รับการประเมินในระดับดีมาก ($\overline{X}$ = 4.54, S.D. = 0.74) พร้อมข้อเสนอแนะให้ปรับให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นและเพิ่มการใช้เทคโนโลยี รูปแบบนี้ตอบสนองความต้องการพัฒนาทักษะการอ่านขั้นสูงในยุคดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการศึกษาโลก

คำสำคัญ: ทักษะการอ่านขั้นสูง; การคิดวิจารณญาณ; ความฉลาดรู้ดิจิทัล; รูปแบบการสอน

Abstract

This study aimed to develop and evaluate a teaching model to enhance advanced reading skills among upper secondary students in a medium-sized school in Singburi-Ang Thong, Thailand. The research comprised four phases: (1) assessing needs through document

*Received August 6, 2025; Revised November 7, 2025; Accepted November 18, 2025

analysis, interviews with 10 teachers, 10 lecturers, and 10 students, and questionnaires with 40 teachers and 400 students selected via purposive sampling; (2) developing the model through focus group discussions with 9 experts; (3) implementing the model with 40 purposively selected students, evaluating outcomes through pre- and post-learning assessments, advanced reading skills tests, and satisfaction surveys; and (4) refining the model with input from 30 stakeholders. Data were analyzed using basic statistics, Priority Needs Index, Paired Sample t-test, and content analysis.

The research findings revealed that: 1) Students lacked analytical and critical skills, underscoring the urgent need for improved teaching practices. 2) The model comprised eight components, including principles, objectives, content, teaching methods (e.g., discussions, active learning), learning processes, materials, assessments, and supporting factors. 3) Post-learning achievement significantly surpassed pre-learning levels ($p < 0.05$), with advanced reading skills ($M = 4.53$, $S.D. = 0.63$) and satisfaction ($M = 4.53$, $S.D. = 0.67$) rated very high. 4) The model was highly evaluated ($M = 4.54$, $S.D. = 0.74$), with suggestions to align activities with local contexts and enhance technology integration. This model supports global educational goals for advanced reading skills in the digital era.

Keywords: Advanced Reading Skills; Critical Thinking; Digital Literacy; Teaching Model

บทนำ

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสมรรถนะของนักเรียนให้สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งส่งผลต่อรูปแบบการเรียนรู้และทักษะที่จำเป็นในชีวิต โดยเน้นการคิดเชิงวิเคราะห์ การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต Onebunne (2022) ระบุว่าการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญสู่ความสำเร็จของประเทศ สำหรับประเทศไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562 ได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาคนเพื่อความเป็นเอกภาพของสังคม โดยมีหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2566) เป็นกรอบสำคัญที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการอ่านและการเรียนรู้ตลอดชีวิตผ่านกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ซึ่งมีบทบาทในการพัฒนาทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน และการใช้วรรณคดีและวรรณกรรม เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้และภาคภูมิใจในภาษาไทยในฐานะอัตลักษณ์ของชาติ การจัดการเรียนรู้ควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล พัฒนาการทางสมอง และส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ เรียนรู้จากประสบการณ์จริง และฝึกการแก้ปัญหาเพื่อหล่อหลอมให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข โดยเฉพาะทักษะการอ่านที่เป็นพื้นฐานสำคัญของการรับรู้ วิเคราะห์ข้อมูล และการดำรงชีวิตอย่างมีวิจารณญาณในโลกยุคดิจิทัล

การอ่านมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ทุกคนเพราะสร้างการรับรู้ให้คนมีความรู้ สติปัญญา แนวคิด ข้อคิด ให้ความเพลิดเพลิน ผ่อนคลาย ลดการตึงเครียด เปิดโลกทัศน์ให้กว้างขึ้น กล่าวได้ว่าการอ่านเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยพัฒนากระบวนการคิด โดยการอ่านเชิงวิเคราะห์เป็นทักษะการรับรู้ที่ช่วยกระตุ้นการทำงานของสมอง ซึ่งหมายถึงความสามารถในการเข้าถึงเนื้อหาอย่างมีวิจารณญาณ ให้ความสำคัญกับวัตถุประสงค์ที่ผู้เขียนอาจมี ในขณะที่อ่านจะคิดอย่างถี่ถ้วนและลึกซึ้ง นักเรียนอาจใช้ประสบการณ์และความรู้ที่มีอยู่เพื่อทำความเข้าใจสาระเนื้อหาในงานเขียน ซึ่งจะช่วยให้สามารถดึงแนวคิดหลักและนำไปสู่การสรุปจน

สามารถบูรณาการเป็นองค์ความรู้ใหม่ (Verhovtsova, Kudelina, and Petrova, 2022) โดย Rayner et al. (2016) กล่าวว่า การอ่านเชิงวิเคราะห์ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดหลัก การอนุมาน รายละเอียดข้อมูล และคำศัพท์ โดยผู้อ่านจะได้เรียนรู้ในรูปแบบแนวคิดใหม่กับสิ่งที่อ่าน และมีความเข้าใจในการอ่านในภาษาที่ดีขึ้น Wang, Liu, and Chang (2020) ชี้ว่า การอ่านขั้นสูงช่วยส่งเสริมการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน ในขณะที่ Kendeou, McMaster, and Christ (2019) ได้กล่าวถึงผลกระทบเชิงบวกของการอ่านเชิงวิเคราะห์ที่ช่วยพัฒนาความสามารถในการเชื่อมโยงข้อมูลและการวิเคราะห์ขั้นสูงในบริบทที่ต่างกัน

การอ่านอย่างมีวิจารณญาณเป็นกระบวนการวิเคราะห์และประเมินข้อความด้วยการพิจารณาเนื้อหา โครงสร้าง และบริบทอย่างรอบคอบ ซึ่งช่วยให้ผู้อ่านสามารถตั้งคำถาม เชื่อมโยงเนื้อหา และประเมินความน่าเชื่อถือตามหลักฐานที่ปรากฏ การอ่านเพื่อการประเมินค่ามี 3 องค์ประกอบหลัก (Niculescu and Dragomir, 2023) ได้แก่ 1) การระบุตำแหน่งข้อสนเทศ 2) ความเข้าใจและการสรุปเนื้อหา และ 3) การประเมินและสะท้อนความคิดเห็น ทั้งนี้ การพัฒนาทักษะการอ่านในสถานศึกษาควรได้รับการวัดผลอย่างเป็นระบบผ่านการทดสอบระดับสถานศึกษาและระดับชาติ เช่น โอเน็ต ซึ่งข้อมูลปีการศึกษา 2567 ระบุว่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มสาระภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 อยู่ที่ 57.30 คะแนน จากนักเรียนที่เข้าสอบ 600,358 คน ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ที่ควรจะเป็น โดยเฉพาะสาระการอ่านที่เป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้ จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน ทั้งนั้นการพัฒนาทักษะการอ่านขั้นสูงสามารถดำเนินการตามแนวทางของบลูม แบ่งระดับการคิดออกเป็น 6 ระดับ ได้แก่ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การประเมิน และการสร้างสรรค์ ควรส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาไปถึงระดับการวิเคราะห์และการประเมิน เพื่อให้สามารถเชื่อมโยงเนื้อหา ตั้งคำถาม และแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล อันเป็นรากฐานของการเรียนรู้อย่างมีวิจารณญาณและการพัฒนานวัตกรรมทางความคิด (OECD, 2019; Ahmed and Khan, 2020; Robinson and Gove, 2022)

นอกจากนี้ผลการประเมินในระดับนานาชาติที่ประเมินผ่านโปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (Programme for International Student Assessment: PISA) ซึ่งจัดทำโดย OECD ประเมิน นักเรียนอายุ 15 ปีทุก 3 ปี พบว่า ในพ.ศ. 2022ไทยมีคะแนนเฉลี่ยด้านการอ่าน 379 คะแนน ลดลงจากปี 2018 และ 2015 ต่ำกว่าค่าเฉลี่ย OECD (476 คะแนน) โดยมีเพียง 35% ของนักเรียนที่มีทักษะการอ่านระดับ 2 ขึ้นไป (OECD, 2023; Anderson and Marsh, 2022) การวิจัยในชั้นเรียนเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และวิจารณญาณ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง (Sing Buri-Ang Thong Secondary Educational Service Area Office, 2024) ร่วมกับสถาบันอุดมศึกษา พัฒนาหลักสูตรภาษาไทยและอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการอ่านขั้นสูง ครูควรออกแบบการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง กระตุ้นการคิดวิเคราะห์และการเรียนรู้อย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ (Khammani, 2022)

ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของทักษะการอ่านขั้นสูง ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ การตีความข้อมูล และการแก้ปัญหาในยุคดิจิทัล เพื่อตอบสนองความท้าทายทั้งในระดับชาติ ทั้งผล PISA 2022 ที่คะแนนการอ่านของไทยต่ำกว่าค่าเฉลี่ย OECD และระดับท้องถิ่นในสิงห์บุรี-อ่างทองที่มีทรัพยากรการศึกษาจำกัด จึงพัฒนารูปแบบการสอนที่บูรณาการสื่อดิจิทัลและการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านขั้นสูงของนักเรียนมัธยมปลาย โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสภาพความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการอ่านขั้นสูงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการอ่านขั้นสูงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 3) เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการ

สอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการอ่านขั้นสูงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และ4) เพื่อประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการอ่านขั้นสูงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อเตรียมนักเรียนสู่การแข่งขันในสังคมโลกและการเรียนรู้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสภาพความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการอ่านขั้นสูงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการอ่านขั้นสูงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

3. เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการอ่านขั้นสูงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

4. เพื่อประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการอ่านขั้นสูงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการอ่านขั้นสูงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการจำเป็น (Research R1)

ขั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบ โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) แบ่งเป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสาร (documentary analysis) และการสัมภาษณ์ขั้นสูง (in-depth interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) จำนวน 30 คน ที่ถูกคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive selection) ได้แก่ ครูผู้สอนภาษาไทย 10 คน อาจารย์สอนภาษาไทยในมหาวิทยาลัย 10 คน และนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 10 คน และการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง 440 คน โดยแบ่งเป็น ครูผู้สอนภาษาไทย ที่ถูกคัดเลือกแบบเจาะจง 40 คน และนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่ถูกสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน (stratified random sampling) จำนวน 400 คน โดยการวิเคราะห์ข้อมูล เชิงปริมาณ ใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ร่วมกับการวิเคราะห์ด้วยเทคนิค PNI (Positive, Negative, Interesting) เพื่อจำแนกและสังเคราะห์ข้อมูลขั้นสูง

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน (Development D1)

ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้พัฒนาร่างรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการอ่านขั้นสูงฯ โดยอ้างอิงจากข้อมูลพื้นฐานและความต้องการจำเป็นที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 จากนั้นได้ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการจัด สนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ที่ถูกคัดเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์ ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการสอนภาษาไทย 3 คน ด้านการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน 3 คน และด้านสมรรถนะ 3 คน เพื่อให้ข้อเสนอแนะและปรับปรุงร่างรูปแบบให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น (Design and Development: D&D) โดยการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และ

ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ (จากการประเมินรูปแบบ) และวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน (Research R2)

ขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้น โดยใช้รูปแบบการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental research design) แบบ One Group Pretest - Posttest Design ใช้กลุ่มตัวอย่างนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสตรีอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง ที่ถูกคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive selection) โดยเป็นห้องเรียนที่มีความเป็นตัวแทนของประชากรในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรีอ่างทอง จำนวน 40 คน สถานที่และระยะเวลานั้นดำเนินการวิจัยที่โรงเรียนสตรีอ่างทอง ในรายวิชา ท31102 ภาษาไทย ระหว่างเดือนตุลาคม - มีนาคม ปีการศึกษา 2568 การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้ข้อสอบแบบปรนัย แบบวัดทักษะ และแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนก่อนและหลังการทดลองด้วย Paired Sample t-test

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินและปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอน (Development D2)

ขั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินและปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนฯ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (stakeholders) จำนวน 30 คน ที่ถูกคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive selection) ได้แก่ ครูผู้สอนภาษาไทย 10 คน หัวหน้ากลุ่มสาระภาษาไทย 10 คน และรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ 10 คน ได้ร่วมประเมินรูปแบบการเรียนการสอนด้วยแบบประเมิน โดยการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ และวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการอ่านขั้นสูงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนขาดทักษะวิเคราะห์เนื้อหา จับใจความสำคัญ และวิพากษ์เนื้อหาอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อการใช้วิจารณญาณในการตั้งคำถาม ซักถาม และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลอย่างเป็นระบบ ครูระดับมัธยมและอาจารย์มหาวิทยาลัยต่างเห็นความสำคัญและมีเจตนารมณ์ในการพัฒนาทักษะการอ่านขั้นสูง เนื่องจากทักษะดังกล่าวส่งผลต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิต

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการอ่านขั้นสูงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการอ่านขั้นสูงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมี 8 องค์ประกอบ คือ1) หลักการมีสอดคล้องกับแนวทางของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2566) ที่เน้นการพัฒนาสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนจึงเหมาะสมกับบริบทการศึกษาไทย 2) เป้าหมายมุ่งให้นักเรียนสามารถวิเคราะห์ ตีความ และวิจารณ์ข้อความ 3) สาระการเรียนการสอน ศึกษาจาก 3 แหล่ง คือ บทความข่าว กรณีศึกษา และสื่อวิเคราะห์ โดยมี 7 หน่วยการ ประกอบด้วย 3.1) รู้จักการอ่านขั้นสูง 3.2) การอ่านสารคดีขั้นสูง 3.3) การอ่านบทความขั้นสูง 3.4) การอ่านหนังสือพิมพ์ขั้นสูง 3.5) การอ่านเรื่องสั้นขั้นสูง 3.6 การอ่านร้อยกรองขั้นสูง และ 3.7) การอ่านสื่อดิจิทัลขั้นสูง รวม 18 แผนสอนครั้งละ 50 นาทีต่อแผน 4) วิธีการและเทคนิคการสอน 4 วิธี ได้แก่ 4.1 การอภิปรายกลุ่ม 4.2) การเรียนรู้ร่วมมือ 4.3) การเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา และ 4.4) การเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น 5) ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน 5.1) กระตุ้นความสนใจและจูงใจให้นักเรียนมีส่วนร่วม 5.2) วิเคราะห์และทำ

ความเข้าใจเนื้อหา 5.3) อภิปรายแลกเปลี่ยนความเห็นและข้อสังเกต 5.4) สังเคราะห์และสรุปความรู้ที่ได้จากการอ่าน และ 5.5) ประเมินผลและสะท้อนความคิดเพื่อนำไปพัฒนาทักษะต่อเนื่อง 6) สื่อและแหล่งเรียนรู้ ประกอบด้วย 6.1) บทความข่าวจากสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อออนไลน์ 6.2) กรณีศึกษา 6.3) สื่อวิเคราะห์ 6.4) สื่อดิจิทัล/เทคโนโลยี และ 6.5) ห้องสมุดและฐานข้อมูลดิจิทัล 7) การประเมินผล 4 สมรรถนะ คือ 7.1) การวัดความรู้ (Knowledge Assessment) 7.2) การวัดทักษะ 7.3) การวัดเจตคติ และ 7.4 การประเมินความพึงพอใจ และ 8) ปัจจัยสนับสนุน ประกอบด้วย 8.1) ครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถ 8.2) สื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมและหลากหลาย 8.3) สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น 8.4) การสนับสนุนจากผู้บริหารและนโยบายโรงเรียน และ 8.5) การมีส่วนร่วมของนักเรียนและผู้ปกครอง

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการอ่านขั้นสูงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการวิจัยพบว่า ด้านความรู้ นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนแตกต่างจากก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 21.32$, $p = 0.00$) และด้านทักษะผลประเมินสมรรถนะการอ่านขั้นสูง 6 ด้าน ได้แก่ การประเมินความเข้าใจเนื้อหา การวิเคราะห์เนื้อหาหรือข้อความ การประเมินความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ การสังเคราะห์ข้อมูล การเชื่อมโยงข้อมูลกับความรู้ที่มีอยู่ และการใช้วิจารณญาณ อยู่ในระดับดีมาก ($\overline{X} = 4.53$, S.D. = 0.63) ด้านเจคติ นักเรียนมีความพึงพอใจต่อทักษะการอ่านขั้นสูงในระดับดีมาก ($\overline{X} = 4.53$, S.D. = 0.67)

วัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการอ่านขั้นสูงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนภาษาไทย หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย และรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการให้คะแนนประเมินเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\overline{X} = 4.54$, S.D. = 0.74) และมีข้อเสนอว่ารูปแบบดังกล่าวมีความเหมาะสมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเสนอแนะให้มีการปรับปรุง 6 ประเด็นได้แก่ ควนปรับระดับความยากง่ายของกิจกรรมให้เหมาะสมกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพิ่มรายละเอียดคู่มือการใช้รูปแบบการสอนและเอกสารประกอบ บูรณาการรูปแบบกับเนื้อหาท้องถิ่นอบรมพัฒนาครูให้ใช้รูปแบบการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ การติดตามและประเมินผลการใช้รูปแบบและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีให้การเรียนการสอนน่าสนใจ

องค์ความรู้ใหม่

ในยุคดิจิทัลที่ข้อมูลมีความซับซ้อนและหลากหลาย การพัฒนารูปแบบการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านขั้นสูงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการศึกษา โดยเฉพาะในบริบทโรงเรียนขนาดกลางในจังหวัดสิงห์บุรี-อ่างทองที่มีทรัพยากรจำกัด รูปแบบนี้มุ่งพัฒนาทักษะการอ่านขั้นสูง ซึ่งครอบคลุมการวิเคราะห์ การตีความ การตั้งคำถามอย่างมีวิจารณญาณ และการเชื่อมโยงข้อมูลอย่างเป็นระบบ ตามแนวคิดของ Bloom's Taxonomy (Bloom, 1956) ที่เน้นระดับการวิเคราะห์และการประเมิน และ New Literacies ที่เน้นการอ่านในบริบทดิจิทัล (Leu et al., 2013) โดยรูปแบบการสอนนี้บูรณาการแนวคิดเชิงระบบและการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยใช้กิจกรรม Active Learning และ Cooperative Learning เช่น การอภิปรายกลุ่มเกี่ยวกับข่าวท้องถิ่น การวิเคราะห์กรณีศึกษาจากบริบทชุมชน และการสร้างอินโฟกราฟิกจากสื่อดิจิทัล นวัตกรรมของรูปแบบอยู่ที่การออกแบบขั้นตอนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน : (1) กระตุ้นความสนใจด้วยสื่อท้องถิ่น เช่น วิดีโอข่าวชุมชน; (2) นำเสนอเนื้อหาที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์จริง; (3) ฝึกปฏิบัติผ่านการวิเคราะห์และอภิปราย; (4) ประเมินตนเองและกลุ่ม; และ (5) สะท้อนคิดเพื่อบูรณาการความรู้ ขั้นตอนเหล่านี้บูรณาการสื่อดิจิทัล เช่น อินโฟกราฟิกและแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์และการมีส่วน

ร่วม ส่วนครูเปลี่ยนบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้เป็นผู้อำนวยความสะดวก (facilitator) ส่งเสริมการอภิปรายและการแก้ปัญหา รูปแบบนี้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง พ.ศ. 2551 และเป้าหมาย PISA ในการพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อการแก้ปัญหาในศตวรรษที่ 21 (OECD, 2023) รวมถึงตอบสนองเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษา (SDG 4) การประเมินผลครอบคลุมความรู้ ทักษะ และเจตคติ ผ่านวิธีหลากหลาย เช่น ชิ้นงาน การสังเกตพฤติกรรม และการสะท้อนคิด ปัจจัยสนับสนุนความสำเร็จ ได้แก่ ครูที่มีความเชี่ยวชาญด้านการสอนเชิงรุก สื่อดิจิทัลที่เหมาะสม บรรยากาศที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการสนับสนุนจากผู้บริหารและผู้ปกครอง ดังนั้น รูปแบบนี้เป็นแนวทางที่ส่งเสริมทักษะการอ่านขั้นสูงในบริบทท้องถิ่น ช่วยเตรียมนักเรียนสู่การศึกษาระดับอุดมศึกษาและการทำงานในยุคดิจิทัล โดยสร้างรากฐานสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในสังคมโลก อย่างไรก็ตาม การประยุกต์ใช้ในบริบทที่หลากหลายอาจต้องปรับเปลี่ยนตามทรัพยากรและความต้องการของแต่ละพื้นที่ ดังภาพที่ 1

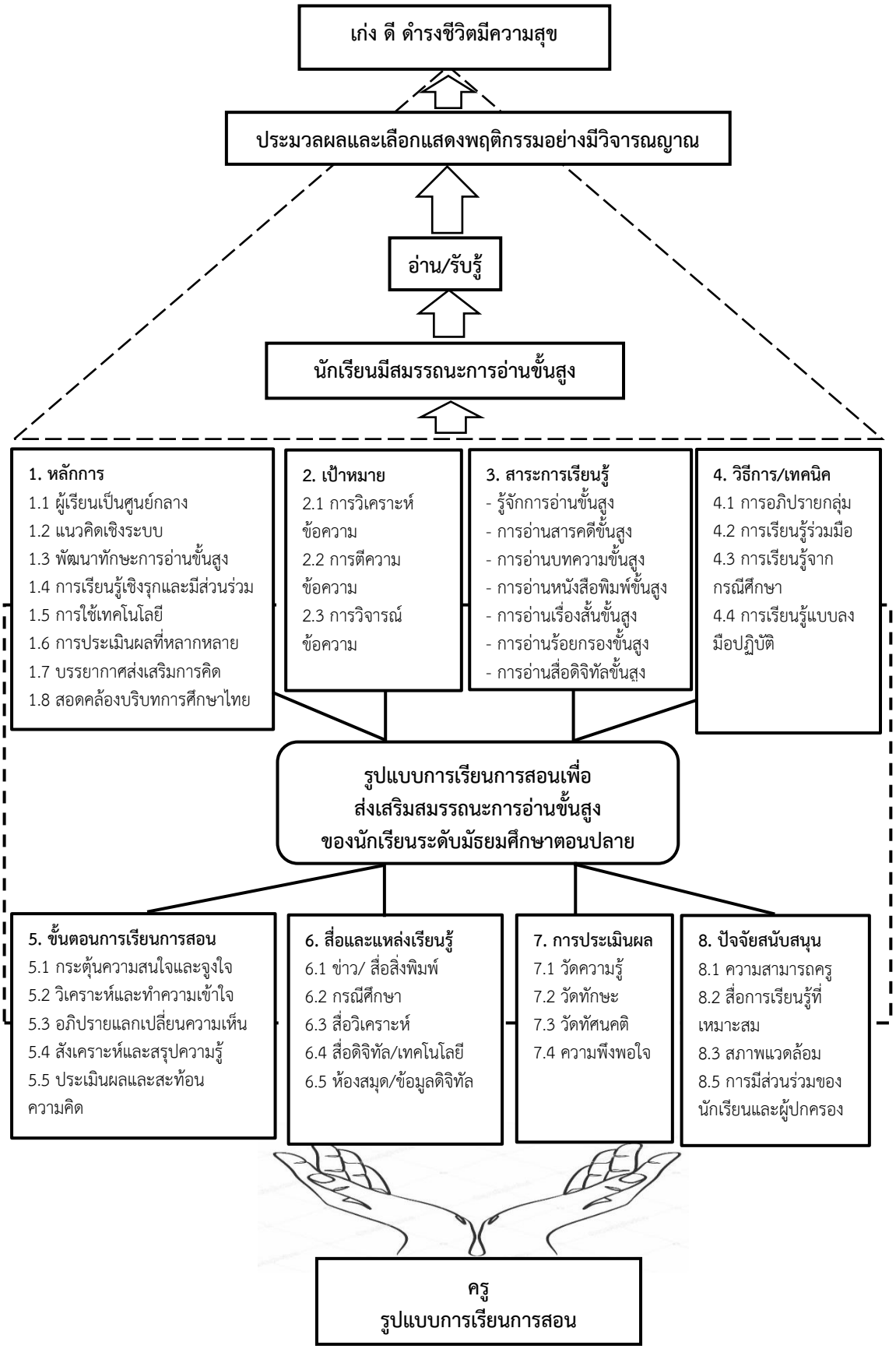

Figure 1: Instructional Models to Promote Advanced Reading Competencies at the Upper Secondary Education Level

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายยังขาดทักษะการคิดวิเคราะห์และการตีความเนื้อหาอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงสมรรถนะการอ่านขั้นสูงยังไม่บรรลุเป้าหมายนั้น สามารถอภิปรายได้ว่า สาเหตุหลักมาจากหลายปัจจัยที่สัมพันธ์กันในบริบทการจัดการศึกษาปัจจุบัน ประการแรก กระบวนการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันยังคงเน้นการท่องจำและการเรียนรู้แบบรับฟังเป็นหลัก ซึ่งไม่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง (Deep Thinking) และการเชื่อมโยงองค์ความรู้ นอกจากนี้ การขาดการส่งเสริมกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ ตั้งคำถาม หรือถกเถียงประเด็นต่าง ๆ อย่างกระตือรือร้น ทำให้ผู้เรียนไม่ได้รับการฝึกฝนทักษะที่จำเป็นสำหรับการอ่านขั้นสูง สิ่งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Srisawat (2017) และ Khammani (2022) ที่เน้นย้ำถึงความสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดขั้นสูงและการเชื่อมโยงองค์ความรู้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างแท้จริง แทนการเรียนรู้แบบผิวเผินประการที่สอง ผู้เรียนยังขาดทักษะเชิงกลยุทธ์ในการตีความและประเมินเนื้อหาอย่างเป็นระบบ ซึ่งรวมถึงการบันทึกข้อมูลสำคัญ การตรวจสอบข้อเท็จจริง และการแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล ทักษะเหล่านี้เป็นรากฐานสำคัญของสมรรถนะการอ่านขั้นสูงที่ต้องอาศัยการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการประเมินข้อมูลอย่างรอบด้าน การขาดทักษะเหล่านี้ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้ง หรือนำข้อมูลไปประยุกต์ใช้ในการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดรับกับแนวคิดเชิง Constructivism ของ Dewey (1933) และ Freire (1970) ที่สนับสนุนการเรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วมและปฏิบัติจริง เพื่อให้ผู้เรียนได้สร้างความรู้ด้วยตนเองและพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์จากการเผชิญปัญหาจริงในบริบทการเรียนรู้ นอกจากนี้ Vygotsky (1978) ยังชี้ให้เห็นถึงบทบาทของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและบริบททางวัฒนธรรมในการพัฒนาทักษะการคิด ซึ่งบ่งชี้ว่าการขาดโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และฝึกฝนทักษะร่วมกันอาจเป็นอีกสาเหตุหนึ่ง สุดท้าย การจัดการเรียนการสอนยังอาจไม่ตอบสนองต่อความสนใจและประสบการณ์จริงของผู้เรียนอย่างเพียงพอ ทำให้ขาดแรงจูงใจในการพัฒนาสมรรถนะการอ่านขั้นสูง ดังที่ Fish (1980) และ Ong (1982) ได้กล่าวไว้ หากผู้เรียนไม่ได้รับการสนับสนุนให้เชื่อมโยงสิ่งที่อ่านเข้ากับประสบการณ์และความรู้เดิมสมรรถนะการอ่านขั้นสูงย่อมพัฒนาได้ยาก

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการอ่านขั้นสูงควรเน้นการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะการตีความ การตั้งคำถาม การวิเคราะห์ และการเชื่อมโยงข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณนั้น สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการรูปแบบการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่น ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และบูรณาการทักษะการคิดขั้นสูงเข้ากับการอ่านอย่างเป็นระบบ การออกแบบรูปแบบที่เน้นแนวคิดเชิงระบบและการใช้กิจกรรม Active Learning และ Cooperative Learning สอดคล้องกับหลักการจัดการเรียนรู้สมัยใหม่ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ซึ่ง Phonchai (2013) ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการออกแบบกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้โดยการใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย เช่น กรณีศึกษา Infographic และวิดีโอ เพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมและการคิดขั้นสูง เป็นกลยุทธ์สำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดึงดูดความสนใจและตอบสนองต่อรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของผู้เรียนในยุคดิจิทัล นอกจากนี้ การเปลี่ยนบทบาทของครูจากผู้ให้ความรู้เป็นผู้อำนวยความคิด (Facilitator) จะช่วยเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นเจ้าของการเรียนรู้และพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง โดยผลการวิจัยยังชี้ว่าการประเมินผลควรครอบคลุมทั้งความรู้ ทักษะ และเจตคติ ผ่านการจัดชิ้นงาน การสังเกต และการสะท้อนคิด ซึ่งเป็นแนวทางการประเมินที่สอดคล้องกับการเรียนรู้แบบองค์รวมและสามารถวัดสมรรถนะที่ซับซ้อนได้อย่างครอบคลุม ปัจจัยสนับสนุนสำคัญที่ระบุ ได้แก่ ครูที่มีความรู้ความสามารถ สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม รวมถึงการมีส่วนร่วมจากผู้บริหารและผู้ปกครอง ล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างระบบนิเวศการ

เรียนรู้ที่เกื้อหนุนต่อการพัฒนาสมรรถนะการอ่านขั้นสูงอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Frank Smith (2004) และ Pearson (2005) ที่มองว่าการอ่านเป็นการสร้างความหมายเชิงปฏิสัมพันธ์ และ Anstey and Bull (2006) ที่เสนอแนวคิด New Literacies ที่เน้นการอ่านและสร้างความหมายจากสื่อหลากหลายรูปแบบในโลกดิจิทัล ตลอดจน Kintsch and Rawson (2022) และ Smith and Johnson (2021) ซึ่งเน้นย้ำว่าการอ่านเป็นกระบวนการเชิงสร้างสรรค์ที่ผู้อ่านต้องเชื่อมโยงข้อความกับประสบการณ์ส่วนตัวเพื่อสร้างความหมายใหม่ที่นำไปใช้ในการตัดสินใจหรือแก้ปัญหาในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีคะแนนสมรรถนะการอ่านขั้นสูงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ก่อนเรียนเฉลี่ย 42.75 หลังเรียนเฉลี่ย 61.63 ; $t = 21.32$, $p = 0.00$) แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่ารูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิผลในการส่งเสริมทักษะการตีความ การวิเคราะห์ และการใช้วิจารณญาณในการอ่าน การเพิ่มขึ้นของคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสะท้อนว่ากิจกรรมและองค์ประกอบต่าง ๆ ในรูปแบบมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาความเข้าใจในเนื้อหาที่ซับซ้อน สามารถวิเคราะห์องค์ประกอบของข้อความ ประเมินความถูกต้องของข้อมูล สังเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ และตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Pressley and Afflerbach (1995) ที่เน้นกลยุทธ์การวิเคราะห์คำศัพท์และความเข้าใจโครงสร้างข้อความ และ Snow (2002) กับ Kintsch (2004) ที่ระบุความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างทักษะการอ่านกับความรู้พื้นฐานของผู้เรียน ซึ่งรูปแบบที่พัฒนาขึ้นได้ให้ความสำคัญกับการสร้างพื้นฐานความรู้ควบคู่ไปกับการฝึกทักษะ การที่นักเรียนแสดงความสามารถในการอ่านขั้นสูงใน 6 ด้านที่ระบุไว้ (การเข้าใจเนื้อหา วิเคราะห์ข้อความ ประเมินความถูกต้อง สังเคราะห์ข้อมูล เชื่อมโยงความรู้เดิม และใช้วิจารณญาณ) เป็นการยืนยันความสำเร็จของรูปแบบในการพัฒนาสมรรถนะที่ครอบคลุม นอกจากนี้ การที่นักเรียนมีความพึงพอใจในทักษะดังกล่าวในระดับดีมาก สะท้อนให้เห็นถึงแรงจูงใจเชิงบวกและการรับรู้คุณค่าของทักษะที่ได้รับ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ระยะยาวและนิสัยรักการอ่าน ผลลัพธ์นี้สนับสนุนแนวคิดของ Guthrie et al. (2004) ที่ให้ความสำคัญกับแรงจูงใจในการอ่าน และสอดคล้องกับการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณและความคิดสร้างสรรค์ตามแนวคิดของ Beaty and Kenett (2023) ยิ่งไปกว่านั้น การออกแบบกิจกรรมที่อิงตามกรอบกระบวนการคิด 6 ระดับของ Bloom’s Taxonomy (1956) ได้ช่วยให้สามารถออกแบบกิจกรรมที่พัฒนาทักษะการคิดได้อย่างหลากหลายและมีประสิทธิภาพ ตั้งแต่ระดับความเข้าใจไปจนถึงการสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาสมรรถนะการอ่านขั้นสูง

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 ที่พบว่า รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการอ่านขั้นสูงมีประสิทธิภาพในระดับดีมากทุกด้าน ทั้งในเรื่องความชัดเจนของการจัดการเรียนรู้ การส่งเสริมการอ่านเชิงวิจารณญาณ การประเมินเนื้อหา การออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับผู้เรียน และการพัฒนาทักษะการสื่อสารรวมถึงนิสัยรักการอ่าน เป็นข้อบ่งชี้ว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความแข็งแกร่งทางทฤษฎีและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงอย่างมีคุณภาพ การที่ผู้ประเมินจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเห็นพ้องต้องกันในทุกด้าน แสดงให้เห็นถึงความยอมรับและความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบนี้ไปปรับใช้ในสถานการณ์จริง โดยการที่รูปแบบนี้อาศัยแนวคิดการพัฒนาทักษะคิดขั้นสูงและคิดวิจารณญาณเป็นหลัก โดยเฉพาะการประยุกต์ใช้ Bloom’s Taxonomy ที่ครอบคลุมตั้งแต่ความเข้าใจจนถึงการวิเคราะห์และประเมินตามแนวทางของ Paul and Elder (2019) ถือเป็นจุดแข็งที่ทำให้รูปแบบมีฐานแนวคิดที่มั่นคงและมีระบบในการพัฒนาทักษะการคิดอย่างเป็นขั้นเป็นตอน นอกจากนี้ การออกแบบกิจกรรมที่พัฒนาความคิดเชิงระบบและวิเคราะห์ตาม Cottrell (2021) และ Marzano (2007) ยังช่วยให้มั่นใจว่ากิจกรรมต่าง ๆ มีความเชื่อมโยงกันและส่งเสริมการคิดอย่างเป็นองค์รวม ยิ่งไปกว่านั้น การที่รูปแบบยึดหลักความหมายของการคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์จากนักวิชาการชั้นนำ เช่น

Beyer (1995); Facione (2011); Halpern (2014); Paul and Elder (2014) และ Ennis (2011) เป็นการตอกย้ำถึงความถูกต้องและความลึกซึ้งทางวิชาการ ซึ่งแนวคิดเหล่านี้เน้นการประเมินและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียด มีเหตุผล พร้อมการตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณในบริบทที่ซับซ้อน สรุปได้ว่ารูปแบบการเรียนการสอนนี้มีฐานแนวคิดที่มั่นคงจากนักวิชาการด้านคิดวิเคราะห์และทักษะคิดขั้นสูง จึงทำให้สามารถจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการอ่านขั้นสูงได้อย่างมีประสิทธิผลและเหมาะสมกับผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

สรุป

ผู้วิจัยได้สรุปผลการดำเนินการวิจัย เรื่อง การวิจัยและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการอ่านขั้นสูงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายไว้ 4 ข้อสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ผู้เรียนขาดทักษะวิเคราะห์เนื้อหา จับใจความสำคัญ และวิพากษ์เนื้อหาอย่างมีประสิทธิภาพ (ร้อยละ 68.75, $\overline{X}$ = 3.45, S.D. = 0.67) ซึ่งส่งผลต่อการใช้วิจารณญาณในการตั้งคำถาม ซักถาม และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลอย่างเป็นระบบ (Negative) อย่างไรก็ตาม ครูระดับมัธยมและอาจารย์มหาวิทยาลัยต่างเห็นความสำคัญและมีเจตนารมณ์ในการพัฒนาทักษะการอ่านขั้นสูง (ร้อยละ 85.00 , $\overline{X}$ = 4.10, S.D. = 0.52) (Plus) เนื่องจากทักษะดังกล่าวส่งผลโดยตรงต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิต (ร้อยละ 78.25, $\overline{X}$ = 3.85, S.D. = 0.58) (Interesting) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นและโอกาสในการส่งเสริมทักษะเหล่านี้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

2. รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการอ่านขั้นสูงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมี 8 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการมีสอดคล้องกับแนวทางของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2566) ที่เน้นการพัฒนาสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนจึงเหมาะสมกับบริบทการศึกษาไทย 2) เป้าหมายมุ่งให้นักเรียนสามารถวิเคราะห์ ตีความ และวิจารณ์ข้อความ 3) สาระการเรียนการสอน ศึกษาจาก 3 แหล่ง คือ บทความข่าว กรณีศึกษา และสื่อวิเคราะห์ โดยมี 7 หน่วยการประกอบด้วย 3.1) รู้จักการอ่านขั้นสูง 3.2) การอ่านสารคดีขั้นสูง 3.3) การอ่านบทความขั้นสูง 3.4) การอ่านหนังสือพิมพ์ขั้นสูง 3.5) การอ่านเรื่องสั้นขั้นสูง 3.6 การอ่านร้อยกรองขั้นสูง และ 3.7) การอ่านสื่อดิจิทัลขั้นสูง รวม 18 แผนสอนครั้งละ 50 นาทีต่อแผน 4) วิธีการและเทคนิคการสอน 4 วิธี ได้แก่ 4.1 การอภิปรายกลุ่ม 4.2) การเรียนรู้ร่วมมือ 4.3) การเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา และ 4.4) การเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น 5) ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน 5.1) กระตุ้นความสนใจและจูงใจให้นักเรียนมีส่วนร่วม 5.2) วิเคราะห์และทำความเข้าใจเนื้อหา 5.3) อภิปรายแลกเปลี่ยนความเห็นและข้อสังเกต 5.4) สังเคราะห์และสรุปความรู้ที่ได้จากการอ่าน และ 5.5) ประเมินผลและสะท้อนความคิดเพื่อนำไปพัฒนาทักษะต่อเนื่อง 6) สื่อและแหล่งเรียนรู้ ประกอบด้วย 6.1) บทความข่าวจากสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อออนไลน์ 6.2) กรณีศึกษา 6.3) สื่อวิเคราะห์ 6.4) สื่อดิจิทัล/เทคโนโลยี และ 6.5) ห้องสมุดและฐานข้อมูลดิจิทัล 7) การประเมินผล 4 สมรรถนะ คือ 7.1) การวัดความรู้ (Knowledge Assessment) 7.2) การวัดทักษะ 7.3) การวัดเจตคติ และ 7.4 การประเมินความพึงพอใจ และ 8) ปัจจัยสนับสนุน ประกอบด้วย 8.1) ครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถ 8.2) สื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมและหลากหลาย 8.3) สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น 8.4) การสนับสนุนจากผู้บริหารและนโยบายโรงเรียน และ 8.5) การมีส่วนร่วมของนักเรียนและผู้ปกครอง

3. ผลการวิจัย พบว่า ด้านความรู้ นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนแตกต่างจากก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (t = 21.32, p = 0.00) และด้านทักษะ ผลประเมินสมรรถนะการอ่านขั้นสูง 6 ด้าน ได้แก่ การประเมินความเข้าใจเนื้อหา การวิเคราะห์เนื้อหาหรือข้อความ การประเมินความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ การสังเคราะห์ข้อมูล การเชื่อมโยงข้อมูลกับความรู้ที่มีอยู่ และการใช้

วิจารณญาณ อยู่ในระดับดีมาก ($\overline{X}$ = 4.53, S.D. = 0.63) ด้านเจคติ นักเรียนมีความพึงพอใจต่อทักษะการอ่านขั้นสูงในระดับดีมาก ($\overline{X}$ = 4.53, S.D. = 0.67)

4. ครูผู้สอนภาษาไทย หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย และรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการให้คะแนนประเมินเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\overline{X}$ = 4.54, S.D. = 0.74) และมีข้อเสนอว่ารูปแบบดังกล่าวมีความเหมาะสมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเสนอแนะให้มีการปรับปรุง 6 ประเด็นได้แก่ ควนปรับระดับความยากง่ายของกิจกรรมให้เหมาะสมกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพิ่มรายละเอียดคู่มือการใช้รูปแบบการสอนและเอกสารประกอบ บูรณาการรูปแบบกับเนื้อหาท้องถิ่นอบรมพัฒนาครูให้ใช้รูปแบบการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ การติดตามและประเมินผลการใช้รู ปแบบและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีให้การเรียนการสอนน่าสนใจ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายยังขาดทักษะการวิเคราะห์เนื้อหา การจับใจความสำคัญ และการวิพากษ์ข้อความอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งส่งผลให้การเรียนรู้ไม่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ครูผู้สอนมีความตระหนักและพร้อมร่วมมือในการยกระดับสมรรถนะการอ่านของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะ จากผลการวิจัยที่ชี้ถึงความขาดแคลนทักษะการอ่านขั้นสูง และความพร้อมของครู สถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรพิจารณานำ "รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการอ่านขั้นสูง" ที่พัฒนาขึ้นจากงานวิจัยนี้ไปใช้เป็นแนวทางหลักในการพัฒนาครู ผ่านการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ครูสามารถประยุกต์ใช้รูปแบบดังกล่าวในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับบริบทของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง โดยเฉพาะกิจกรรมที่เน้นการตั้งคำถาม การอภิปราย และการวิเคราะห์กรณีศึกษา พร้อมทั้งส่งเสริมการใช้แหล่งข้อมูลหลากหลายที่ใกล้เคียงกับประสบการณ์ของนักเรียนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการอ่านขั้นสูงที่พัฒนาขึ้นมีความครอบคลุม ทั้งด้านหลักการ เป้าหมาย วิธีการเรียนรู้ สื่อการสอน และกระบวนการจัดกิจกรรมที่เป็นระบบ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนฝึกทักษะการวิเคราะห์และประเมินสารอย่างมีเหตุผล

ข้อเสนอแนะ ด้วยคุณภาพของรูปแบบที่ได้รับการพัฒนา โรงเรียน ควรนำ "รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการอ่านขั้นสูง" จากงานวิจัยนี้ไปใช้จริงในห้องเรียน โดยมีการปรับให้เหมาะสมกับระดับความสามารถและความหลากหลายของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม เพิ่มการใช้สื่อดิจิทัลและฐานข้อมูลออนไลน์เพื่อขยายขอบเขตการเรียนรู้ ตลอดจนจัดทำคู่มือการสอนที่ชัดเจนสำหรับครู เพื่อให้สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่องในระยะยาว และเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ตามที่รูปแบบได้ออกแบบไว้

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ผู้เรียนมีคะแนนความรู้และสมรรถนะการอ่านขั้นสูงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีความพึงพอใจในระดับดีมาก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเหมาะสมและประสิทธิผลของรูปแบบต่อการส่งเสริมสมรรถนะในด้านการเข้าใจ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และใช้เหตุผล

ข้อเสนอแนะ จากประสิทธิผลที่ปรากฏจากการทดลองใช้ ควรมีการส่งเสริมให้นำ "รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการอ่านขั้นสูง" ที่พัฒนาขึ้นนี้ไปประยุกต์ใช้ในกลุ่มวิชาอื่น ๆ ที่ต้องการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และสมรรถนะการอ่าน เช่น สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ และภาษาอังกฤษ รวมถึงขยาย

ผลการทดลองไปยังโรงเรียนในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีบริบทแตกต่างกัน เพื่อสร้างฐานข้อมูลเปรียบเทียบและประเมินความเป็นไปได้ในการพัฒนาแนวทางการเรียนรู้ในระดับประเทศต่อไป

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 4 พบว่า รูปแบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมากตามการประเมินโดยครู หัวหน้ากลุ่มสาระ และรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ พร้อมข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เช่น การปรับกิจกรรมให้ยืดหยุ่นมากขึ้น การพัฒนาครูให้เชี่ยวชาญด้านเทคนิคการสอน และการบูรณาการบริบทท้องถิ่นเข้ากับเนื้อหา

ข้อเสนอแนะ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดจากงานวิจัยนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ควรใช้ "รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการอ่านขั้นสูง" นี้เป็นแนวทางสำคัญในการกำหนดนโยบายการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาไทยระดับประเทศ โดยเน้นการสร้างระบบสนับสนุนที่ครอบคลุม เช่น การผลิตสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัยและหลากหลายตามแนวทางของรูปแบบ ระบบประเมินสมรรถนะที่วัดผลการอ่านขั้นสูงได้จริง และการสร้างเครือข่ายครูต้นแบบที่สามารถประยุกต์ใช้รูปแบบได้อย่างเชี่ยวชาญ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการศึกษาติดตามผลการเรียนรู้ของนักเรียนที่ผ่านการเรียนรู้ด้วยรูปแบบที่พัฒนาขึ้น เพื่อวิเคราะห์ว่าสมรรถนะการอ่านขั้นสูงยังคงอยู่และถูกนำไปใช้ในชีวิตจริงหรือการเรียนในระดับที่สูงขึ้นอย่างไร

2.2 ทดลองใช้รูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นในโรงเรียนที่มีสภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เพื่อศึกษาความสามารถในการปรับใช้และประสิทธิภาพของรูปแบบในบริบทที่หลากหลาย

2.3 พัฒนาและปรับปรุงกิจกรรมการเรียนรู้เพิ่มเติมที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ย่อยของสมรรถนะการอ่านขั้นสูงแต่ละด้านให้เข้มข้นยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการเพิ่มกรณีศึกษาที่ซับซ้อนสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลและการสังเคราะห์สารสนเทศ

2.4 ทำการวิจัยเชิงเปรียบเทียบประสิทธิภาพของรูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นกับแนวทางการจัดการเรียนรู้สมรรถนะการอ่านขั้นสูงอื่น ๆ เช่น การเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเน้นโครงสร้าง (Structured Cooperative Learning) หรือการใช้แพลตฟอร์มเทคโนโลยีดิจิทัลเฉพาะทาง เพื่อระบุจุดเด่นและจุดด้อยของแต่ละแนวทาง

2.5 วิเคราะห์ปัจจัยภายในของผู้เรียน (เช่น เจตคติ แรงจูงใจ ความเชื่อมั่นในตนเอง) และปัจจัยภายนอก (เช่น บทบาทของครอบครัว การสนับสนุนจากชุมชน การเข้าถึงเทคโนโลยี) ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำรูปแบบการเรียนการสอนไปใช้และส่งเสริมสมรรถนะการอ่านขั้นสูง

2.6 วิเคราะห์บทบาทของครูในการกระตุ้นการคิดวิเคราะห์และส่งเสริมสมรรถนะการอ่านขั้นสูงอย่างละเอียด และศึกษาวิธีการฝึกอบรมครูเพื่อให้สามารถใช้รูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด รวมถึงการพัฒนาคู่มือและสื่อการสอนสำหรับครูโดยเฉพาะ

References

Ahmed, M., & Khan, M. (2020). Developing Critical Reading Skills in EFL Learners: An Integrated Approach. *Journal of Education and Practice*, 11(24), 45-54.

Anderson, M., & Marsh, J. (2022). The Impact of Reading Engagement on Adolescent Literacy Development. *Literacy Research and Instruction*, 61(1), 33-48.

Anstey, M., & Bull, G. (2006). *Teaching and Learning Multiliteracies: Changing Times, Changing Literacies*. USA: International Reading Association.

Beaty, R., & Kenett, Y. N. (2023). Creativity and Cognition: Bridging Scientific Theories and Educational Practice. *Educational Psychology Review*, 35(1), 1-20.

Beyer, B. K. (1995). *Critical Thinking*. Arlington, VA: Phi Delta Kappa Educational Foundation.

Bloom, B. S. (1956). *Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals*. London: Longmans.

Cottrell, S. (2021). *Critical Thinking Skills: Effective Analysis, Argument and Reflection*. (3rd ed.). London, UK: Macmillan International Higher Education.

Dewey, J. (1933). *How We Think: A Restatement of the Relation of Reflective Thinking to the Educative Process*. Massachusetts: D.C. Heath and Company.

Ennis, R. H. (2011). Critical Thinking: Reflection and Perspective - Part I. *Inquiry: Critical Thinking Across the Disciplines*, 26(1), 4-18.

Facione, P. A. (2011). *Critical Thinking: What It Is and Why It Counts*. California: Insight Assessment.

Fish, S. (1980). *Is There a Text in This Class? The Authority of Interpretive Communities*. Massachusetts, USA: Harvard University Press.

Freire, P. (1970). *Pedagogy of the Oppressed*. New York City, USA: Herder and Herder.

Halpern, D. F. (2014). *Thought and Knowledge: An Introduction to Critical Thinking*. (5th ed.). New York: Psychology Press.

Kendeou, P., McMaster, K. L., & Christ, T. J. (2019). Cognitive Strategies and Reading Comprehension: A Synthesis of Research. *Reading Research Quarterly*, 54(4), 431-443.

Khammani, T. (2022). *The Art of Teaching*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Kintsch, W. (2004). "The Construction-Integration Model of Text Comprehension and Its Implications for Instruction". In R. B. Ruddell & N. J. Unrau (Eds.). *Theoretical Models and Processes of Reading* (pp. 1270-1328). (5th ed.). USA: International Reading Association.

Kintsch, W., & Rawson, K. A. (2022). Comprehension and Learning: The Role of a Constructively Responsive Reading Process. *Educational Psychologist*, 57(1), 1-17.

Marzano, R. J. (2007). *The Art and Science of Teaching: A Comprehensive Framework for Effective Instruction*. USA: ASCD.

Niculescu, G., & Dragomir, M. (2023). Evaluating Reading Comprehension Strategies in Secondary Education. *International Journal of Educational Research Review*, 8(2), 123-134.

OECD. (2019). *PISA 2018 Results: Combined Executive Summaries - Volume I, II & III*. Paris, France: Organisation for Economic Co-operation and Development.

OECD. (2023). *PISA 2022 Results (Volume I): Student Performance in Mathematics, Reading and Science*. Paris, France: OECD Publishing.

Onebunne, I. O. (2022). 21st Century Learning Skills and Sustainable Development: The Role of Education. *Journal of Education, Society and Behavioural Science*, 35(1), 45-52.

Ong, W. J. (1982). *Orality and Literacy: The Technologizing of the Word*. Massachusetts, USA: Methuen.

Paul, R., & Elder, L. (2014). *The Mini Guide to Critical Thinking Concepts and Tools*. (7th ed.). California, USA: Foundation for Critical Thinking.

Paul, R., & Elder, L. (2019). *Critical Thinking: Tools for Taking Charge of Your Learning and Your Life*. (4th ed.). London: Pearson.

Pearson, P. D. (2005). The Reading Comprehension Strategies Movement: A Position Statement. *The Reading Teacher*, 58(6), 462-469.

Phonchai, B. (2013). *Psychology of Learning and Teaching*. Khon Kaen: Khon Kaen University Press.

Pressley, M., & Afflerbach, P. (1995). *Verbal Protocols of Reading: The Nature of Constructively Responsive Reading*. Oxfordshire, UK: Routledge.

Rayner, K., et al. (2016). *The Psychology of Reading*. (2nd ed.). Hove, UK: Psychology Press.

Robinson, C. D., & Gove, A. (2022). Reading with Understanding: Insights from Global Research. *Global Education Review*, 9(1), 12-31.

Sing Buri-Ang Thong Secondary Educational Service Area Office. (2024). *Project Implementation Report on Promoting Analytical Learning through Reading*. Ang Thong: Sing Buri-Ang Thong Secondary Educational Service Area Office.

Smith, F. (2004). *Understanding Reading: A Psycholinguistic Analysis of Reading and Learning to Read*. (6th ed.). Oxfordshire, UK: Routledge.

Smith, J., & Johnson, L. (2021). Engaged Readers: Exploring Comprehension and Meaning Making. *Reading Horizons*, 60(3), 45-58.

Snow, C. (2002). *Reading for Understanding: Toward a Research and Development Program in Reading Comprehension*. California: RAND Corporation.

Srisawat, B. (2017). *Introduction to Research*. (9th ed.). Bangkok: Suwiriyasan Publishing House.

Verhovtsova, N., Kudelina, A., & Petrova, O. (2022). The Importance of Critical Reading in the Digital Age. *Journal of Language and Education*, 8(2), 15-27.

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Massachusetts, USA: Harvard University Press.

Wang, Y., Liu, J., & Chang, C. (2020). Advanced Reading and Critical Thinking Skills among High School Students. *Educational Psychology*, 40(4), 345-360.

แนวทางการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธ : กรณีศึกษาอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี*

Guidelines for Promoting Buddhist Sites, Arts, and Cultural Tourism: A Case Study of Huai Krachao District, Kanchanaburi Province

[1]อริสา สายศรีโกศล, [2]พระราชสุทธิวชิรเมธี, [3]สมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์, [4]แม่ชีเนตรนภา สุทธิรัตน์, [5]สิริพร ครองชีพ และ [6]สุรชัย พุดชู

[1]Arisa Saisrikosol, [2]Phra Rajsuddhivajiramedhi, [3]Somrak Chaisingkananont, [4]Netnapa Sutthirat, [5]Siriporn Krongcheep and [6]Surachai Phutchu

[1, 4, 5, 6]คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
[2]บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
[3]สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล

[1, 4, 5, 6]Faculty of Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University, Thailand.
[2]Graduate School of Vajiranyanavarorasa, Mahamakut Buddhist University, Thailand.
[3]Research Institute for Languages and Cultures of Asia, Mahidol University, Thailand.
[6]Corresponding Author's Email: sura_chai_1981@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธ 2. เพื่อวิเคราะห์การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี และ 3. เพื่อนำเสนอแนวทางการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 18 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึก แบบวิเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลโดยใช้เทคนิค 3 เส้าแล้วนำเสนอข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. การศึกษาการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธ พบข้อมูลองค์ประกอบการท่องเที่ยวทั้ง 6 ปัจจัย (6As) ตามแนวคิดของดิมิทริออส บูฮาลิส โดยนำมาปรับใช้เป็นองค์ประกอบ 5 ด้าน ดังนี้ (1) ปัจจัยการส่งเสริมด้านสิ่งดึงดูด (2) ปัจจัยการส่งเสริมด้านการเข้าถึง (3) ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (4) ปัจจัยการส่งเสริมด้านกิจกรรม และ (5) ปัจจัยการส่งเสริมด้านการให้บริการ 2. การวิเคราะห์การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี จาก 5 ปัจจัย (5As) มีดังนี้ (1) ปัจจัยการส่งเสริมด้านสิ่งดึงดูด ได้แก่ วัดสระลงเรือที่มีหลวงพ่อใหญ่องค์ดำ เรือสุพรรณหงส์ และรูปเหมือนของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) องค์ใหญ่ที่สุดในโลก วัดทิพย์สุคนธาราม วัดพรหมนิมิต และชุมชนไทยทรงดำที่มีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่โดดเด่น (2) ปัจจัยการส่งเสริมด้านการเข้าถึง สามารถเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัวหรือโดยสารประจำทาง เส้นทางสะดวกและมีป้ายบอกทาง (3) ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีสาธารณูปโภคพื้นฐาน ที่พัก ร้านอาหาร

*Received August 15, 2025; Revised October 3, 2025; Accepted October 10, 2025

ห้องสุขา และร้านของที่ระลึก แต่ยังไม่เพียงพอ (4) ปัจจัยการส่งเสริมด้านกิจกรรม มีการจัดกิจกรรมของท้องถิ่นโดยเน้นทางการท่องเที่ยวต่อเนื่องทุกปี และ (5) ปัจจัยการส่งเสริมด้านการให้บริการ ปัจจัยที่พบได้น้อยในแหล่งท่องเที่ยว คือ ระบบธนาคาร และระบบความปลอดภัยที่มีอย่างจำกัด 3. แนวทางการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วย (1) แนวทางส่งเสริมด้านสิ่งดึงดูดมี 3 แนวทาง คือ จัดทำแผนที่เชื่อมโยง ประชาสัมพันธ์ในงานประจำปี และจัดโปรแกรมท่องเที่ยว (2) แนวทางส่งเสริมด้านการเข้าถึง มี 2 แนวทาง คือ จัดทำแผนที่เชื่อมโยง และบริการรถนำเที่ยว (3) แนวทางส่งเสริมด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มี 3 แนวทาง คือ เพิ่มจุดบริการ เพิ่มระบบสื่อสารสมัยใหม่ และจัดตั้งศูนย์เรียนรู้/จุดจำหน่ายของที่ระลึก (4) แนวทางส่งเสริมด้านกิจกรรมมี 2 แนวทาง คือ ส่งเสริมกิจกรรมประจำปีและกิจกรรมพิเศษ (5) แนวทางส่งเสริมด้านการให้บริการมี 2 แนวทาง คือ เสริมปัจจัยพื้นฐานและบริการด้านสื่อสังคมออนไลน์

คำสำคัญ: แนวทางการส่งเสริม; แหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน; วัฒนธรรมวิถีพุทธ

Abstract

This research article consisted of the following objectives: 1) to study the promotion of Buddhist sites, arts, and cultural tourism; 2) to analyze the promotion of Buddhist sites, arts, and cultural tourism in Huai Krachao District, Kanchanaburi Province; and 3) to propose guidelines for promoting Buddhist sites, arts, and cultural tourism in the district. The study employed qualitative methods, including document review and in-depth interviews with 18 key informants. The research instruments comprised observation records, document analysis forms, and interview guides. Data were analyzed using content analysis, cross-verified with triangulation techniques, and presented descriptively.

From the study, the following results were found: 1) The study of the promotion of Buddhist sites, arts, and cultural tourism revealed 6 tourism components (6As) according to the framework by Dimitrios Buhalis, which were adapted into 5 dimensions for this research: (1) attraction factors, (2) accessibility factors, (3) amenities, (4) activities, and (5) service factors. These dimensions were used to examine the components and effectiveness of tourism promotion in the case study area. 2) The analysis of tourism promotion in Huai Krachao District according to the five dimensions (5As) found the following: (1) Attraction factors included Wat Sa Long Ruea with Luang Pho Yai Ong Dam, the Suphan Hong royal barge, and the world's largest statue of Somdet Phra Phutthachan (To Brahmaramsi), Wat Thip Sukhontharam, Wat Phrom Nimit, and the Thai Song Dam community with distinctive local culture; (2) Accessibility factors indicated that the sites could be reached by private car or public transport via convenient routes with clear signposts; (3) Amenities included basic infrastructure such as accommodations, restaurants, restrooms, and souvenir shops, though these were still insufficient; (4) Activities involved local events organized annually to promote continuous tourism; and (5) Service factors were limited, particularly banking systems and safety infrastructure. 3) The guidelines for promoting Buddhist sites, arts, and cultural tourism in Huai

Krachao District, Kanchanaburi Province include strategies across five dimensions: attraction promotion, which involves creating interconnected maps, publicizing through annual events, and developing tourism programs; accessibility promotion, which includes creating maps and providing tour vehicles; amenities promotion, which focuses on increasing service points, implementing modern communication systems, and establishing learning centers or souvenir shops; activity promotion, which encourages annual events and special activities; and service promotion, which aims to enhance basic services and provide online or social media support.

Keywords: Promotion Guidelines; Buddhist Tourism Site; Buddhist Culture

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นทั่วโลก ก่อนหน้านั้นเป็นการเดินทางเพื่อการค้าขาย การจาริกแสวงบุญ การผจญภัยหรือการทำสงคราม ซึ่งไม่เหมือนการการท่องเที่ยวที่แพร่ขยายในโลกสมัยใหม่ (Modern World) ที่ความต้องการพักผ่อนหย่อนใจและเปลี่ยนเป็นการท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Tourism) ที่เกิดจากความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคมและการคมนาคม จากนั้นวิวัฒนาการเป็นอุตสาหกรรมทางการท่องเที่ยวปัจจุบันที่มีการแข่งขันทางการผลิต สำหรับการท่องเที่ยวของไทยได้มีการพัฒนารูปแบบที่หลากหลาย โดยมีวัตถุประสงค์และชื่อเรียกแตกต่างออกไปตามประเภทของการท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงศาสนาฯลฯ จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของคณะผู้วิจัย พบว่า การท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นการเดินทางที่มีลักษณะผสมผสานระหว่างการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษา การท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นการเดินทางไปท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมชมความงดงามของโบราณสถาน โบราณวัตถุ เที่ยวชมงานพุทธศิลป์ นมัสการขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ กราบไหว้พระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบที่เคารพนับถือและเพื่อการปฏิบัติธรรม โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาคนและผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรมของชาวไทยชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย เช่น ชาวไทยทรงดำ ชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ชาวไทยเชื้อสายจีน ชาวไทลื้อ ชาวไทยมุสลิม ชาวกะเหรี่ยง ชาวมอญ ฯลฯ จึงเกิดเป็นการท่องเที่ยวที่ธำรงอัตลักษณ์ของแต่ละชาติพันธุ์ไปในตัวของการท่องเที่ยว

พื้นที่ของอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดกาญจนบุรี ทางทิศเหนือติดต่อกับอำเภอเลาขวัญ ทิศตะวันออกติดต่อกับอำเภออู่ทอง (จังหวัดสุพรรณบุรี) ทางทิศใต้ติดต่อกับอำเภอพนมทวน และทางทิศตะวันตกติดต่อกับอำเภอบ่อพลอย ปัจจุบันอำเภอห้วยกระเจาแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 4 ตำบล ได้แก่ ห้วยกระเจา วังไผ่ ดอนแสลบ และสระลงเรือ ประวัติอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี เป็นอำเภอหนึ่งที่มีชาวไทยทรงดำหรือลาวโซ่งอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก วัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำมีความน่าสนใจจนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวเดินทางมาเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก ดังคำขวัญของอำเภอห้วยกระเจาที่สะท้อนอัตลักษณ์ชาวไทยทรงดำที่ว่า “แหล่งหนองนาทะเลเสน่ห์ไทยทรงดำ หัตถกรรมทอผ้า พระปรางค์ล้ำค่าเขารักษ์ เลื่องลือนักวัวลาน ถิ่นฐานรำแคน ดินแดนรำเหย่ งานเอยประเพณีแห่เทียน” เดิมอำเภอห้วยกระเจาเรียกว่า “ห้วยกบเจ่า” เนื่องจากบริเวณทิศตะวันออกของหมู่บ้านมีห้วยน้ำแห่งหนึ่ง ซึ่งมีกบจำนวนมากนั่งจับเจ่าให้ชาวบ้านเห็นเป็นประจำ ชาวบ้านจึงเรียกห้วยน้ำแห่งนี้ว่า “ห้วยกบเจ่า” ต่อมาออกเสียงเพี้ยนเป็น “ห้วยกระเจา” ซึ่งแต่เดิมอยู่ในการปกครองของอำเภอพนมทวน ต่อมาเมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2537 ได้รับการยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอห้วยกระเจา จากนั้นมีพระราชกฤษฎีกาลงวันที่ 26 กันยายน พ.ศ. 2540 โดยยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอห้วยกระเจา (Royal Decree

Establishing Nong Prue District, Huai Krachao District, B.E. 2540, 1997) อำเภอห้วยกระเจามีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าดึงดูดใจหลากหลาย โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวในพุทธสถานที่มีชื่อเสียงในระดับจังหวัดและระดับประเทศ ได้แก่ 1) วัดสระลงเรือ โดยมีจุดเด่น คือ เรือสุพรรณหงส์จำลองที่ใหญ่ที่สุดในโลก ซึ่งมีลักษณะสวยงามวิจิตรตระการตาตั้งอยู่กลางสระน้ำขนาดใหญ่ของวัด สามารถเข้าไปชมด้านในเพื่อนมัสการพระบรมสารีริกธาตุที่ประดิษฐานอยู่ด้านบนของเรือ 2) วัดทิพย์สุคนธาราม จัดสร้างพระพุทธรูปยืนองค์ใหญ่เนื้อสำริดปางขอฝนมีนามว่า “พระพุทธเมตตาประชาไทยไตรโลกนาถคันธารราฐอนุสรณ์” หรือพระพุทธเมตตาฯ ในพระบรมราชินูปถัมภ์ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถพระบรมราชชนนีพันปีหลวง สร้างโดยสมเด็จพระมหาธีราจารย์ (นิยม ฐานิสฺสโร) อดีตเจ้าอาวาสวัดชนะสงคราม กรุงเทพฯ ปัจจุบันท่านมรณภาพแล้ว โดยมีความสูง 32 เมตร เพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจชาวให้พุทธศาสนิกชนได้เคารพสักการะ และ 3) วัดพรหมนิมิต อันเป็นศูนย์กลางสร้างความสามัคคีของคนในชุมชน คือ ชาวไทยทรงดำหรือลาวโซ่ง ซึ่งมีการจัดกิจกรรมการแสดงวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำทุกปี

คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจข้อมูลเบื้องต้นเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวพุทธสถาน และการธำรงอัตลักษณ์ทางพหุวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชน อำเภอห้วยกระเจา ณ วัดสระลงเรือ พบว่า ชุมชนดังกล่าวประกอบด้วยชาติพันธุ์ชาวไทยทรงดำที่มีวัดสระลงเรือ วัดทิพย์สุคนธาราม และวัดพรหมนิมิตเป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณ เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนด้วยดีจากองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยกระเจา ด้วยความสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวในพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธ อันเป็นการบูรณาการระหว่างศาสตร์ คือ พระพุทธศาสนา ปรัชญา วัฒนธรรมศาสตร์ และการท่องเที่ยว เป็นต้น โดยมีการบูรณาการระหว่างมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยประจำจังหวัดกาญจนบุรี สำนักงานพัฒนาสังคมจังหวัดกาญจนบุรี สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอห้วยกระเจา วัฒนธรรมอำเภอห้วยกระเจา องค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี ที่ว่าการอำเภอห้วยกระเจา องค์การบริหารส่วนตำบลสระลงเรือ และองค์กรทางศาสนา

จากที่กล่าวมาข้างต้นโครงการวิจัยนี้จะก่อให้เกิด 1. ประโยชน์ทางวิชาการด้วยการสร้างคู่มือแนวทางการส่งเสริมและการตีพิมพ์บทความวิจัย/บทความวิชาการเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอห้วยกระเจา 2. ประโยชน์เชิงชุมชนและสังคมด้วยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอห้วยกระเจา 3. ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจด้วยการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวและการขายของที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ และ 4. ประโยชน์เชิงนโยบายด้วยการสร้างแผนงาน/โครงการให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยกระเจาในการช่วยขับเคลื่อนสังคมและประเทศชาติให้เกิดการสร้างรายได้ การพัฒนาการท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธของอำเภอห้วยกระเจาอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธ
2. เพื่อวิเคราะห์การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธ ในอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธ ในอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเชิงเอกสารและกำหนดกลุ่มเป้าหมาย

1. คณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยว ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม พุทธสถาน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนท้องถิ่นตลอดจนถึงการคมนาคมขนส่ง และการประกอบอาชีพของประชาชนในพื้นที่อำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี

2. คณะผู้วิจัยได้จำแนกกลุ่มเป้าหมาย โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็น 4 กลุ่ม ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับพิจารณาจากการเป็นตัวแทนของประชากรในอำเภอห้วยกระเจา โดยคัดเลือกด้วยเทคนิคการสุ่มแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non-probability Sampling) ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ เป็นผู้ที่มีบทบาทและหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธ และอาศัยหรือทำงานอยู่ในอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 4 กลุ่ม รวมทั้งหมด 18 ราย ดังต่อไปนี้

1) เจ้าหน้าที่บุคลากรของรัฐ ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี เจ้าหน้าที่ที่ว่าการอำเภอห้วยกระเจา เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ประจำจังหวัดกาญจนบุรี เจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอห้วยกระเจา หน่วยงานละ 1 ราย รวมเป็น 5 ราย

2) องค์กรภาคเอกชน ได้แก่ ผู้ประกอบการร้านค้า ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ที่พักอาศัย จำนวน 3 ราย

3) ประชาชนทั่วไป ได้แก่ ประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี โดยจำแนกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ พระภิกษุ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มละ 2 ราย รวมเป็น 6 ราย

4) นักท่องเที่ยว ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่วิจัยในช่วงเวลาการเก็บข้อมูล โดยเลือกแหล่งท่องเที่ยวละ 1 ราย รวมเป็น 4 ราย

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาข้อมูลก่อนลงพื้นที่

ในเบื้องต้นคณะผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลในการวิจัย ดังนี้

1) การติดต่อประสานงานในการสำรวจพื้นที่และสนทนากับพระภิกษุ ผู้นำชุมชน นักปราชญ์ชาวบ้าน นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี เจ้าหน้าที่ที่ว่าการอำเภอห้วยกระเจา เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยประจำจังหวัดกาญจนบุรี เจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอห้วยกระเจา เพื่อขอทราบรายละเอียดและขั้นตอนในการขอเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

2) การส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์จากคณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อขออนุญาตในการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนในพื้นที่อำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี

3) การติดต่อประสานงานด้านการนัดหมายวัน เวลาและสถานที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการขอสัมภาษณ์และสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนในอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี

ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินการลงพื้นที่

ในขั้นตอนนี้ คณะผู้วิจัยได้เดินทางไปยังพื้นที่วิจัยที่จะเก็บข้อมูล โดยแบ่งเป็นขั้นตอน ดังนี้

1) การเดินทางไปยังสถานที่เพื่อเก็บข้อมูล ได้แก่ วัด สถานที่จัดกิจกรรม บ้านและสถานที่ทำงานของผู้ให้ข้อมูล เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนที่จัดขึ้น

2) การรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษาจากสถานที่เดินไปร่วมกิจกรรม เช่น โปสเตอร์ โบรชัวร์ แผ่นพับ ป้ายคำอธิบายสถานที่ต่าง ๆ

3) การเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นรายบุคคล โดยคณะผู้วิจัยได้ชี้แจงการสัมภาษณ์เชิงลึกและขออนุญาตในการบันทึกภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว รวมถึงการขออนุญาตในการเข้าร่วมสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมประเพณีลอยกระทง วัดสระลงเรือ งานสืบสานวัฒนธรรมประเพณีไทยทรงดำ ตำบลสระลงเรือประจำปี โดยคณะผู้วิจัยจะนำข้อมูลเฉพาะที่ได้รับการอนุญาตเท่านั้นมาเผยแพร่และจะไม่เปิดเผยข้อมูลที่สำคัญของผู้ให้ข้อมูล

4) การบันทึกกิจกรรมของการเก็บข้อมูลด้วยแบบบันทึก ภาพถ่ายและการบันทึกเสียง มีกิจกรรมประเพณีลอยกระทงวัดสระลงเรือ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 4 การดำเนินการหลังลงพื้นที่

ในขั้นตอนนี้คณะผู้วิจัยจะตรวจสอบข้อมูลทั้งหมดก่อนที่จะนำไปวิเคราะห์ข้อมูล มีรายละเอียดดังนี้

1) คณะผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของข้อมูลในการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ทั้งจากภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว

2) ถ้าข้อมูลที่ได้ยังไม่เพียงพอหรือไม่สามารถตอบคำถามครอบคลุม คณะผู้วิจัยจะขออนุญาตสัมภาษณ์เพิ่มเติมหรือเก็บรายละเอียดอีกครั้ง เพื่อให้เพียงพอต่อการตอบวัตถุประสงค์การวิจัย

3) คณะผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดไปคัดกรองเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ ทำการศึกษาเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์และอภิปรายผลต่อไป

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาวิจัย “แนวทางการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะ และวัฒนธรรมวิถีพุทธ: กรณีศึกษาอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี”คณะผู้วิจัยขอสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธสำหรับการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวในพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธ ขอนำข้อมูลองค์ประกอบการท่องเที่ยวทั้ง 6 ปัจจัย (6As) ตามแนวคิดของดิมิทริออส บูฮาลิส (Buhalis, 2000) มาปรับใช้เป็นองค์ประกอบ 5 ด้าน ดังต่อไปนี้

ปัจจัยการส่งเสริมด้านสิ่งดึงดูด (Attraction) คือ ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว หรือแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ในที่นี้หมายถึง โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปกรรม วัฒนธรรมทางวัตถุและไม่ใช่วัตถุที่จัดแสดงหรือสอดแทรกอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมด้านสิ่งดึงดูดมีความเกี่ยวข้องกับทฤษฎีแรงจูงใจเพราะเป็นการแสดงความต้องการที่เกิดจากการถูกกระตุ้นจากภายในให้ต้องการท่องเที่ยว และตัดสินใจในการเลือกเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยว ทฤษฎีแรงจูงใจจึงเป็นสาเหตุสำคัญในการบ่งชี้ถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ต้องการ

ปัจจัยการส่งเสริมด้านการเข้าถึง (Accessibility) คือ ความสามารถของนักท่องเที่ยวที่สามารถเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นระบบคมนาคมหรือระบบขนส่ง นักท่องเที่ยว เป็นต้น

ปัจจัยการส่งเสริมด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) คือ ความสะดวกสบายในขณะท่องเที่ยว ซึ่งเป็นสิ่งก่อสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ระบบไฟฟ้า ประปา ถนน ระบบการสื่อสาร ที่พักอาศัย ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ห้องสุขา ฯลฯ

ปัจจัยการส่งเสริมด้านกิจกรรม (Activity) คือ กิจกรรมที่ดำเนินการในแหล่งท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมการไหว้พระ สวดมนต์ กิจกรรมการทำบุญ กิจกรรมการชมโบราณสถานหรือโบราณวัตถุ กิจกรรมการแสดงศิลปวัฒนธรรม ฯลฯ

ปัจจัยการส่งเสริมด้านการให้บริการ (Ancillary Service) คือ การบริการความสะดวกที่เสริมเข้ามาในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ระบบธนาคาร (ตู้ธนาคาร การสแกนคิวอาร์โคดชำระเงิน) ระบบความปลอดภัย (ห้องปฐมพยาบาลเบื้องต้น เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย) ระบบไปรษณีย์ (การจัดส่งพัสดุ) ระบบโทรคมนาคม (สัญญาณเครือข่ายไร้สายหรือ Wi-Fi) จุดเช็คอินหรือสถานที่ถ่ายรูป ป้ายประชาสัมพันธ์หรือโฆษณา

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 วิเคราะห์การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี

สภาพบริบททั่วไปของอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี มีพื้นที่ประมาณ 125 ตารางกิโลเมตร เป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์มีแม่น้ำสำคัญสองสาย คือ แม่น้ำแควใหญ่และแม่น้ำแควน้อยไหลมาบรรจบเป็นแม่น้ำแม่กลอง ชาวบ้านประกอบอาชีพเกษตรกรและรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม ชุมชนในอำเภอห้วยกระเจาจึงมีลักษณะความเป็นชุมชนกึ่งสังคมเมืองกึ่งชุมชนชนบท สภาพวิถีชีวิตของชุมชนอำเภอห้วยกระเจาเป็นวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีความหลากหลาย กลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยทรงดำ และการผสมกลมกลืนเข้ากับวัฒนธรรมไทยภาคกลาง โดยเฉพาะชาวไทยทรงดำที่ได้รับการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีสำคัญไว้มาเป็นเวลายาวนาน การวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจึงอยู่ในบริบทของแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้ภายใต้องค์ประกอบของการท่องเที่ยวทั้ง 5 ดังนี้

ปัจจัยการส่งเสริมด้านสิ่งดึงดูด (Attraction) แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอห้วยกระเจามีสิ่งดึงดูดใจ คือ 1) วัดสระลงเรือที่มีหลวงพ่อใหญ่องค์ดำ เรือสุพรรณหงส์ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลกและรูปเหมือนของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) องค์ใหญ่ที่สุดในโลก 2) วัดทิพย์สุคนธารามที่มีพระประธานชื่อว่า “พระพุทธเมตตาประชาไทยไตรโลกนาถคันธาราฐอนุสรณ์” 3) วัดพรหมนิมิต และ 4) ชุมชนไทยทรงดำที่มีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่โดดเด่น ทุกแหล่งท่องเที่ยวเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีการจัดงานประจำปี งานบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การเยี่ยมชมเรือโบราณ การทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้บ้านชาวไทยทรงดำ วิธีการทอผ้าแบบดั้งเดิมของชาวไทยทรงดำ

ปัจจัยการส่งเสริมด้านการเข้าถึง (Accessibility) นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัวและมีรถยนต์โดยสารประจำทางวิ่งผ่านตำบลสระลงเรือ เส้นทางการเดินทางเข้ามาภายในแหล่งท่องเที่ยวมีป้ายบอกทางและสะดวกสบาย แต่ก็มีแนวคิดของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ต้องการให้ปรับปรุงถนนทางเข้าให้กว้างขึ้นและสะดวกสำหรับรถยนต์ เนื่องจากในช่วงเทศกาลนักท่องเที่ยวจะเข้ามาจำนวนมาก

ปัจจัยการส่งเสริมด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวและอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยในการตัดสินใจกลับมาเที่ยวอีกครั้งของนักท่องเที่ยว ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอห้วยกระเจายังไม่เพียงพอจึงส่งผลกระทบต่อจำนวนนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการบางรายขาดแคลนงบประมาณในการพัฒนาและบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนใกล้แหล่งท่องเที่ยวจึงอำนวยความสะดวกตามแบบวิถีชีวิตดั้งเดิม จึงทำให้นักท่องเที่ยวต่างถิ่นประสบปัญหาด้านนี้อยู่บ้าง เช่น การขาดศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

ปัจจัยการส่งเสริมด้านกิจกรรม (Activity) ชุมชนในอำเภอห้วยกระเจาได้จัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยว 6 กิจกรรมต่อเนื่องทุกปี คือ 1) ประเพณีวันขึ้นปีใหม่ 2) ประเพณีวันสงกรานต์ (วันผู้สูงอายุ) 3) ประเพณีไทยทรงดำ 4) ประเพณีวันเข้าพรรษา 5) ประเพณีวันออกพรรษา และ 6) ประเพณีวันลอยกระทง นอกจากนี้ยังมี

กิจกรรมหลักในชุมชนที่สำคัญ เช่น กิจกรรมสืบสานวัฒนธรรมประเพณีชาวไทยทรงดำที่วัดพรหมนิมิตเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำ โดยมีกิจกรรมย่อย คือ 1) การจัดพิธีเสนเรือนหรือเสนเฮือน 2) การจัดแสดงพิธีแต่งงานชาวไทยทรงดำ 3) การร้องรำแคน และการละเล่นต่าง ๆ และ 4) การจัดจำหน่ายสินค้า

ปัจจัยการส่งเสริมด้านการให้บริการ (Ancillary Service) ปัจจัยเหล่านี้พบได้น้อยในแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอห้วยกระเจา ไม่ว่าจะเป็นระบบธนาคาร เช่น ตู้เอทีเอ็ม จะมีอยู่บ้างก็เป็นร้านค้าที่ใช้ระบบสแกนคิวอาร์โคดในการชำระเงิน ส่วนระบบความปลอดภัย เช่น ห้องปฐมพยาบาลเบื้องต้น การติดป้ายเตือน ป้ายระวัง ฯลฯ ยังไม่พบเห็น หรืออาจจะมีบ้างแต่ไม่ได้จัดไว้เป็นกิจจะลักษณะ สำหรับระบบโทรคมนาคม เช่น การบริการสัญญาณเครือข่ายไร้สาย (Wi-Fi) ฟรีก็ยังไม่พบ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธ อำเภอ ห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี

1) แนวทางการส่งเสริมด้านสิ่งดึงดูด

แนวทางที่ 1 การทำแผนที่จุดเชื่อมโยงของแต่ละจุด เช่น แผ่นพับ ป้ายลูกศรบอกทาง ป้ายสแกนคิวอาร์โคดอ่านประวัติและความสำคัญของแต่ละจุด มีที่นั่งพัก รวมถึงการดูแลความสะอาด การบริการ ดอกไม้ธูปเทียนสำหรับบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ฯลฯ

แนวทางที่ 2 การประชาสัมพันธ์ของแต่ละจุดในงานประจำปี เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 แห่ง ได้จัดงานประจำปีในช่วงเทศกาลต่าง ๆ หน่วยงานเกี่ยวข้องควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการไหว้พระหรือเยี่ยมชมในแต่ละจุดให้นักท่องเที่ยวได้ทราบโดยทั่วถึง ด้วยการจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์หรือการละเล่นที่ทำให้เห็นจุดเด่นของแต่ละจุด

แนวทางที่ 3 โปรแกรมการท่องเที่ยวแต่ละจุด เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจะมีเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง จึงควรสร้างสิ่งดึงดูดที่เป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวที่มีมัคคุเทศก์เป็นการเฉพาะ ได้แก่ การจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 แห่งเข้าด้วยกันในลักษณะแพ็คเกจทัวร์ที่สามารถนำนักท่องเที่ยวเดินทางไปเยี่ยมชมสถานที่ต่าง ๆ ในทริปเดียว และการจัดโปรแกรมโฮมสเตย์และกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมในวิถีชีวิตของชุมชน เช่น การทำงานฝีมือการเรียนรู้วิธีการทอผ้าแบบดั้งเดิม หรือการเข้าร่วมพิธีกรรมประเพณี

2) แนวทางการส่งเสริมด้านการเข้าถึง

แนวทางที่ 1 การทำแผนที่จุดเชื่อมโยงของแต่ละแห่ง แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 แห่งควรจัดทำแผนที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวระหว่างกันด้วยการจัดทำแอปพลิเคชันนำทางหรือให้บริการข้อมูลการเดินทางที่ชัดเจนเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวอย่างทั่วถึงและสะดวกสบาย

แนวทางที่ 2 การบริการรถนำเที่ยวเพื่อเข้าถึงแต่ละแห่ง เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งไม่ได้อยู่บนเส้นทางหลวงสายหลัก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรบริการรถนำเที่ยว เช่น การบริการรถราง รถบัสรถสองแถวประจำทาง รถจักรยานยนต์รับจ้าง หรือการจัดทำรอบของรถสาธารณะในการรับส่งนักท่องเที่ยวมายังแหล่งท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว บางแหล่งท่องเที่ยวอาจมีรถจักรยานให้เช่าบริการ หรือรถรับ-ส่งนักท่องเที่ยวผู้สูงวัยหรือผู้พิการ

3) แนวทางการส่งเสริมด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

แนวทางที่ 1 การเพิ่มจุดอำนวยความสะดวก แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 แห่งควรจัดการเรื่องห้องน้ำ จุดนั่งพัก พื้นที่บริการด้านอาหารและเครื่องดื่ม ศูนย์ให้ข้อมูล ป้ายบอกทาง การจัดบริการขนส่งสาธารณะ เพื่อให้

นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวก เกิดความประทับใจและวางแผนการท่องเที่ยวในจุดอื่น ๆ ได้เพื่อเชื่อมโยงเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 แห่ง

แนวทางที่ 2 การเพิ่มจุดระบบการสื่อสารที่ทันสมัย แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 แห่งควรอำนวยความสะดวกด้านข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวโดยการทำคิวอาร์โค้ด (QR Code) เพื่อสแกนอ่านประวัติความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยว การติดตั้งกล้องวงจรปิดเพื่อตรวจสอบและช่วยเหลือ การทำแผนที่แสดงแหล่งท่องเที่ยวโดยภาพรวมทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ การจัดทำป้ายลูกศรชี้บอกทางในแหล่งท่องเที่ยว การเพิ่มจุดเช็คอินหรือจุดนั่งพักที่สามารถเชื่อมโยงกับโซเชียลมีเดีย และการจัดทำทางเดินสำหรับผู้พิการเป็นการเฉพาะ

แนวทางที่ 3 การเพิ่มศูนย์เรียนรู้ จุดจำหน่ายของที่ระลึก อาหารและเครื่องดื่ม แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 แห่ง ควรมีศูนย์เรียนรู้สำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อให้ข้อมูลด้านวิถีชีวิตและกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมของชุมชน การสาธิตการทำอาหารพื้นเมือง การแสดงผลิตภัณฑ์หัตถกรรมท้องถิ่น วิถีการทอผ้า การเลี้ยงไหมของชาวไทยทรงดำ รวมถึงร้านจำหน่ายของที่ระลึกจากชุมชนเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น การเพิ่มร้านอาหารและเครื่องดื่มเพื่ออำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว รวมถึงการอำนวยความสะดวก ที่พักอาศัยแบบโฮมสเตย์แก่นักท่องเที่ยวเพื่อให้ได้สัมผัสวิถีชีวิตของชุมชน

4) แนวทางการส่งเสริมด้านกิจกรรม

แนวทางที่ 1 การส่งเสริมกิจกรรมประจำปีแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 แห่ง ควรจัดกิจกรรมประจำปีอย่างต่อเนื่อง ด้วยการอนุรักษ์กิจกรรมหลักของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งเอาไว้ โดยเฉพาะกิจกรรมทางการท่องเที่ยวทั้ง 6 กิจกรรม คือ ประเพณีวันขึ้นปีใหม่ ประเพณีสงกรานต์ วันผู้สูงอายุ ประเพณีไทยทรงดำ ประเพณีวันเข้าพรรษา ประเพณีวันออกพรรษาและประเพณีวันลอยกระทง เนื่องจากกิจกรรมเหล่านี้มีความเกี่ยวเนื่องกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเชิงบูรณาการทางสังคม

แนวทางที่ 2 การส่งเสริมกิจกรรมพิเศษแต่ละช่วงเวลา แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 แห่งควรเพิ่มกิจกรรมเสริมให้เหมาะสมกับช่วงเวลาและเหมาะสมกับพื้นที่ สำหรับวัดสระลงเรือควรเน้นกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมด้วยการสาธิตการทำเรือสุพรรณหงส์จำลอง การแสดงพิธีกรรมทางศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการเดินเรือส่วนวัดทิพย์สุคนธาราม ควรจัดกิจกรรมงานบุญใหญ่ด้วยการสวดมนต์และปฏิบัติธรรมประจำเดือน การจัดทัวร์ชมสถาปัตยกรรมด้านพุทธศิลป์และข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ของพระพุทธรูปยืนองค์ใหญ่ ในขณะที่วัดพรหมนิมิตและแหล่งชุมชนชาวไทยทรงดำควรจัดกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมชุมชนของชาวไทยทรงดำที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของชุมชน เช่น กิจกรรมการสาธิตการทอผ้าแบบดั้งเดิม การสาธิตทำอาหารพื้นบ้าน การแสดงการรำเหย่เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นโดยการจัดกิจกรรมแพ็คเกจทัวร์ ชุมชนควรเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสประสบการณ์การเข้าร่วมประเพณีการใช้ชีวิตร่วมกับชาวไทยทรงดำในลักษณะการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

5) แนวทางการส่งเสริมด้านการให้บริการ

แนวทางที่ 1 การบริการเสริมในด้านปัจจัยพื้นฐาน แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 แห่งพบว่า มีความพร้อมในด้านการให้บริการที่ยังไม่ครบวงจร เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่นอกตัวเมือง และไม่มีรถโดยสารประจำทางเข้าไปถึงแหล่งท่องเที่ยวโดยตรง ดังนั้น จึงควรพัฒนาการบริการเสริมในด้านปัจจัยพื้นฐานทั้ง 3 ด้าน ดังนี้ 1) ระบบธนาคาร แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 แห่งควรให้บริการความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในการใช้จ่าย เช่น การมีตู้เอทีเอ็ม การขอความร่วมมือจากร้านค้าให้ใช้ระบบสแกนคิวอาร์โคดในการชำระเงิน 2) ระบบความปลอดภัย ควรพัฒนาการบริการด้านความปลอดภัย เช่น การมีห้องปฐมพยาบาลเบื้องต้นในแต่ละแหล่งท่องเที่ยว การติดป้ายเตือน ป้ายระวัง ฯลฯ ไว้เป็นกิจจะลักษณะ 3) ระบบโทรคมนาคม ควรพัฒนาด้านการบริการโทรคมนาคม เช่น การให้บริการฟรีด้านสัญญาณเครือข่าย ไร้สาย (Wi-Fi)

แนวทางที่ 2 การบริการเสริมในด้านสังคมออนไลน์ เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 แห่งยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ขาดการเชื่อมโยงกับสังคมออนไลน์ จึงทำให้นักท่องเที่ยวคนรุ่นใหม่ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ ดังนั้น จึงควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่สะดวกต่อการรีวิวต่อการท่องเที่ยวของอำเภอห้วยกระเจา เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวติดอันดับต้นของการค้นหาทางโซเชียลมีเดีย เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าถึงและอ่านรีวิวแหล่งท่องเที่ยวก่อนเดินทางมาชมสถานที่จริง นอกจากนั้น ควรจัดทำศูนย์บริการนักท่องเที่ยวด้านข้อมูลสารสนเทศแบบครบวงจร เช่น การจัดทำแอปพลิเคชันด้านข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

องค์ความรู้ใหม่

แนวทางการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธ: กรณีศึกษาอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวมาเพื่อนมัสการพุทธสถานและศิลปกรรมภายในวัดสระลงเรือ วัดทิพย์สุคนธาราม วัดพรหมนิมิต รวมถึงเพื่อเป็นการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำ โดยมุ่งหวังให้เกิดการพัฒนาและจัดระบบกรท่องเที่ยวภายในวัดให้เหมาะสมเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ เพื่อรองรับความต้องการของการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาที่ให้ได้มาตรฐานเป็นที่ประทับใจของนักท่องเที่ยว โดยแนวทางการส่งเสริมโดยแนวทางการส่งเสริม ประกอบด้วย (1) Attraction (ด้านสิ่งดึงดูด): จัดทำแผนที่เชื่อมโยง ประชาสัมพันธ์ในงานประจำปี และจัดโปรแกรมท่องเที่ยว (2) Accessibility (ด้านการเข้าถึง): จัดทำแผนที่เชื่อมโยงและบริการรถนำเที่ยว (3) Amenity (ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก): เพิ่มจุดบริการ เพิ่มระบบสื่อสารสมัยใหม่ และจัดตั้งศูนย์เรียนรู้/จุดจำหน่ายของที่ระลึก (4) Activity (ด้านกิจกรรม): ส่งเสริมกิจกรรมประจำปีและกิจกรรมพิเศษ (5) Ancillary Service (ด้านการให้บริการ): เสริมปัจจัยพื้นฐานและบริการด้านสื่อสังคมออนไลน์

Figure 1: Guidelines for Promoting Buddhist Religious Sites, Buddhist Art, and Buddhist Cultural Tourism in Huai Krachao District

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษาการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอห้วยกระเจา พบว่าแนวทางการพัฒนามีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566–2570) ที่มุ่งขับเคลื่อนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน โดยเน้นการสนับสนุนจากภาครัฐและท้องถิ่น การบริหารจัดการโดยคณะกรรมการ และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระอลงกรณ์ ฐานสิริ (Phra Alongkorn Tanasiri (Kaeowised), 2017) ที่เสนอว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธต้องอาศัยการสนับสนุนร่วมกันจากหลายภาคส่วน พร้อมทั้งปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ป้ายบอกทาง ลานจอดรถ และโครงสร้างพื้นฐานอื่น ๆ ให้เพียงพอและเหมาะสมกับนักท่องเที่ยว

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานของมนชนก จุลสิกขี (Julasikkhi, 2019)ที่ชี้ให้เห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธมีบทบาทในการเสริมสร้างศรัทธาและกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่น โดยควรเชื่อมโยงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวศาสนากับมิติทางสังคมและเศรษฐกิจ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนอย่างยั่งยืน ขณะเดียวกัน การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ก็สอดคล้องกับข้อค้นพบของศิริพร ถาวรวิสิทธิ์ และเสรี วงษ์มณฑา (Thawornwisit and Wongmonta, 2021) ที่ยืนยันว่า การใช้สื่อดิจิทัลและแพลตฟอร์มออนไลน์ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างมีศักยภาพกับการโปรโมทแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน

ในด้านองค์ประกอบการท่องเที่ยวพบว่า ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับงานที่เกี่ยวข้องในทุกมิติ ได้แก่ ด้านการเข้าถึง (Accessibility) ซึ่งเน้นระบบคมนาคมที่สะดวกและเชื่อมโยงกับระบบขนส่งมวลชน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) ที่ต้องมีโครงสร้างพื้นฐานและบริการรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่หลากหลาย ด้านกิจกรรม (Activity) ที่ควรจัดกิจกรรมเชิงศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อสร้างประสบการณ์ที่น่าจดจำ และด้านการให้บริการ (Ancillary Service) ที่ควรพัฒนาระบบความปลอดภัย สาธารณสุข ระบบธนาคาร และบุคลากรที่มีความรู้ด้านศาสนาและการสื่อสาร เพื่อสร้างความพึงพอใจและความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว

2. การวิเคราะห์การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี มีรายละเอียดในแต่ละปัจจัยทั้ง 6 ปัจจัย (6As) ตามแนวคิดของดิมิทริออส บูฮาลิส (Buhalis, 2000) มาปรับใช้เป็นองค์ประกอบ 5 ด้าน ดังต่อไปนี้

ปัจจัยด้านสิ่งดึงดูด (Attraction) การท่องเที่ยวเชิงพุทธในอำเภอห้วยกระเจา สอดคล้องกับแนวคิดของธนกฤต สังข์เฉย (Sangchoey, 2007) ที่ระบุว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธหมายถึง การเดินทางไปยังสถานที่สำคัญทางศาสนาเพื่อการสักการะและเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของศาสนา วัดสระลงเรือและวัดทิพย์สุคนธาราม เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมนชนก จุลสิกขี (Julasikkhi, 2019) ที่ชี้ให้เห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธสามารถช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวได้ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

ปัจจัยด้านการเข้าถึง (Accessibility) การเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอห้วยกระเจามีข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนนที่แคบและไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวในช่วงเทศกาลได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูอุดรภาวนาคุณ (สัจจาสโภ) (Phrakhruudornpawanakhun (Sujjasapho), 2020) ระบุว่า การพัฒนาเส้นทางคมนาคมและป้ายบอกทางที่ชัดเจนเป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ควรมีการพัฒนาแอปพลิเคชัน (Application) นำทางและการให้ข้อมูลการเดินทาง

ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity)การมีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ห้องน้ำสะอาด ร้านอาหารและที่จอดรถที่เพียงพอเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยของ เกศสุดา ไถงตระกูล (Tha-ngaitrakun, 2017) พบว่า การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวพระพุทธศาสนาจะช่วยเพิ่มอัตราการกลับมาเยือนของนักท่องเที่ยวได้ การจัดทำโฮมสเตย์และจุดจำหน่ายสินค้าชุมชนสามารถช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ กิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่นไวย (Klinmuenwai, 2018)

ปัจจัยด้านกิจกรรม (Activity) กิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม เช่น เทศกาลวันเข้าพรรษา การสวดมนต์ และประเพณีไทยทรงดำ สอดคล้องกับแนวทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ทัศนีย์ ปิยะเจริญเดช, พระพงษ์ศักดิ์ สนฺตมโน และกรกต ชาบัณฑิต (Piyajaroendech, Phra Pongsak Santamano (Keswongrod), and Chabandit, 2021) นำเสนอว่า แหล่งท่องเที่ยวควรมีการจัดกิจกรรมที่สะท้อนเอกลักษณ์ของชุมชนการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมจะช่วยให้การท่องเที่ยวมีความยั่งยืน ซึ่งเป็นแนวทางที่พระอลงกรณ์ ฐานสิริ (Phra Alongkorn Tanasiri (Kaeowised), 2017) ศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดพระพุทธรูป 9 ส. จังหวัดหนองคาย

ปัจจัยด้านการให้บริการ (Ancillary Service) แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอห้วยกระเจายังขาดระบบธนาคาร จุดแลกเงิน และ Wi-Fi ฟรี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ชี้ว่า การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัลเป็นปัจจัยสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ การให้บริการข้อมูลเป็นภาษาอังกฤษสำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติเป็นแนวทางที่มนชนก จุลสิกขี (Julasikkhi, 2019) แนะนำเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอห้วยกระเจา ควรมุ่งเน้นการเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวก การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการจัดกิจกรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน แนวทางการส่งเสริมที่สำคัญได้แก่ การปรับปรุงถนนและระบบขนส่ง การส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรม การพัฒนาที่พักแบบโฮมสเตย์ และการให้บริการข้อมูลผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล การบูรณาการความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีความยั่งยืนการพัฒนาตามแนวทางนี้จะช่วยให้อำเภอห้วยกระเจาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธที่มีศักยภาพและสามารถแข่งขันในระดับประเทศได้

3. แนวทางการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธ อำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี แนวทางส่งเสริมด้านสิ่งดึงดูดของแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอห้วยกระเจา ผลการศึกษาการส่งเสริมด้านสิ่งดึงดูดของแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอห้วยกระเจามีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ โดยสามารถอ้างอิงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

ความสอดคล้องของแนวทางที่ 1 การทำแผนที่จุดเชื่อมโยงของแต่ละจุด สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูอุดรภาวนาคุณ (สัจจาสโภ) (Phrakhruudornpawanakhun (Sujjasapho), 2020) พบว่า การจัดทำแผนที่แสดงจุดสำคัญในแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ เช่น ป้ายบอกทาง แผ่นพับ หรือ QR Code ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่สำคัญเป็นปัจจัยที่ช่วยเพิ่มประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงพุทธและส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาและวัฒนธรรม นอกจากนี้ งานวิจัยของมนชนก จุลสิกขี (Julasikkhi, 2019) ระบุว่า การจัดทำป้ายแสดงข้อมูลแบบโต้ตอบ (Interactive Signage) สามารถช่วยเพิ่มความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวพระพุทธศาสนาและดึงดูดกลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ความสอดคล้องของแนวทางที่ 2 การประชาสัมพันธ์ของแต่ละจุดในงานประจำปี สอดคล้องกับงานวิจัยของจุฑาภรณ์ หินซุย (Hinsui, 2014) พบว่า การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวผ่านเทศกาลและกิจกรรมประจำปีช่วยเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาสักการะและเยี่ยมชมวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยควรใช้สื่อดิจิทัลและกิจกรรมที่กระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การจัดแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

ความสอดคล้องของแนวทางที่ 3 โปรแกรมการท่องเที่ยวแต่ละจุด สอดคล้องกับงานวิจัยของทัศนีย์ ปิยะเจริญเดช, พระพงษ์ศักดิ์ สนฺตมโน และกรกต ชาบัณฑิต (Piyajaroendech, Phra Pongsak Santamano (Keswongrod), and Chabandit, 2021) ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวพระพุทธศาสนา โดยพบว่า การเชื่อมโยงสถานที่สำคัญทางศาสนาในรูปแบบของแพ็คเกจทัวร์หรือเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธสามารถช่วยกระตุ้นการเดินทางและเพิ่มอัตราการเข้าพักในพื้นที่ได้ งานวิจัยของธนิถา แสงวิเชียร, ปริพรรน์ แก้วเนตร, จุฑามาส เพ็งโคนา, ฐณวุฒ ชุติพงศ์เดช และฐานิดา ดวงแป้น (Sangwichien et al., 2019) สนับสนุนว่า การส่งเสริมโฮมสเตย์และกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในวิถีชีวิตของชุมชน เช่น การเรียนรู้การทอผ้าแบบดั้งเดิม หรือการเข้าร่วมพิธีกรรมศาสนา เป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้แหล่งท่องเที่ยวมีความยั่งยืนและสร้างความผูกพันกับชุมชนท้องถิ่น

แนวทางส่งเสริมด้านการเข้าถึงของแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอห้วยกระเจา ผลการศึกษาการส่งเสริมด้านการเข้าถึงของแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอห้วยกระเจามีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในระดับชาติและระดับท้องถิ่น โดยสามารถอ้างอิงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

ความสอดคล้องของแนวทางที่ 1 การทำแผนที่จุดเชื่อมโยงของแต่ละแห่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (Departsment of Religious Affairs, Ministry of Culture, 2014) พบว่า การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น แอปพลิเคชัน (Application) นำทางหรือระบบสารสนเทศด้านการท่องเที่ยว เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถานได้สะดวกขึ้น และยังช่วยส่งเสริมการตัดสินใจเลือกจุดหมายปลายทางได้ง่ายขึ้น งานวิจัยของมนชนก จุลสิกขี (Julasikkhi, 2019) ศึกษาเกี่ยวกับการจัดทำระบบข้อมูลดิจิทัลเพื่อเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว พบว่าการจัดทำแผนที่นำทางแบบอินเทอร์แอคทีฟ (Interactive) และการใช้ QR Code ช่วยเพิ่มความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว และสามารถเพิ่มจำนวนผู้เยี่ยมชมสถานที่ทางศาสนาได้อย่างมีนัยสำคัญ

ความสอดคล้องของแนวทางที่ 2 การบริการรถนำเที่ยวเพื่อเข้าถึงแต่ละแห่งสอดคล้องกับงานวิจัยของคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ (National Tourism Policy Committee, 2023) ในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566–2570) ระบุว่า การพัฒนาโครงสร้าง พื้นฐานและระบบขนส่งเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ โดยแนะนำให้จัดระบบขนส่งสาธารณะหรือบริการรถรับ-ส่งนักท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มความสะดวกในการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่นอกเส้นทางหลัก งานวิจัยของพระอลงกรณ์ ฐานสิริ (Phra Alongkorn Tanasiri (Kaeowised), 2017) ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดพระพุทธรูป 9 ส. จังหวัดหนองคาย และพบว่าการให้บริการขนส่ง นักท่องเที่ยว เช่น รถบัสขนาดเล็ก รถสองแถว หรือรถรับ-ส่งผู้สูงอายุ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การท่องเที่ยวเชิงพุทธสามารถเข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวได้กว้างขึ้น

แนวทางส่งเสริมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอห้วยกระเจา การส่งเสริมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างความพึงพอใจและประสบการณ์ที่ดีให้แก่นักท่องเที่ยว งานวิจัยที่เกี่ยวข้องสนับสนุนแนวทางดังต่อไปนี้

ความสอดคล้องของแนวทางที่ 1 การเพิ่มจุดอำนวยความสะดวก สอดคล้องกับงานวิจัยของ กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น (Department of Local Administration, 2007) ระบุว่า การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ห้องน้ำสะอาด ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว จุดนั่งพัก และระบบขนส่งที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว จะช่วยเพิ่มประสบการณ์ที่ดีให้กับนักท่องเที่ยว และทำให้เกิดการท่องเที่ยวซ้ำ งานวิจัยของ เกศสุดา ไถงตระกูล (Tha-ngaitrakun, 2017) สนับสนุนว่า การมีป้ายบอกทางที่ชัดเจนและสิ่งอำนวยความสะดวกที่

รองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวหลากหลาย เช่น ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการ จะช่วยให้การท่องเที่ยวเป็นไปอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ

ความสอดคล้องของแนวทางที่ 2 การเพิ่มจุดระบบการสื่อสารที่ทันสมัยสอดคล้องกับงานวิจัยของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (Department of Religious Affairs, Ministry of Culture, 2014) พบว่า การใช้เทคโนโลยี QR Code เพื่อให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว และการติดตั้งกล้องวงจรปิดเพื่อความปลอดภัย เป็นปัจจัยสำคัญในการปรับปรุงคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวพระพุทธศาสนา งานวิจัยของมนชนก จุลสิกขี (Julasikkhi, 2019) ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาการสื่อสารในแหล่งท่องเที่ยว และพบว่า การพัฒนาแอปพลิเคชันแนะนำเส้นทางการจัดทำป้ายสื่อสารที่มีทั้งภาษาไทยและอังกฤษ รวมถึงการสร้างจุดเช็คอินที่เชื่อมโยงกับโซเชียลมีเดียสามารถช่วยเพิ่มการรับรู้และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่แหล่งท่องเที่ยว

ความสอดคล้องของแนวทางที่ 3 การเพิ่มศูนย์เรียนรู้ จุดจำหน่ายของที่ระลึก อาหารและเครื่องดื่ม สอดคล้องกับงานวิจัยของอาภาวดี ทับสิรักษ์ (Tabsirak, 2012) ชี้ให้เห็นว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมควรมีศูนย์เรียนรู้ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตและกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม เช่น การทอผ้า การทำอาหารพื้นเมือง และการจัดจำหน่ายสินค้าหัตถกรรม เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว งานวิจัยของธนิถา แสงวิเชียร, ปริพรรน์ แก้วเนตร, จุฑามาส เพ็งโคนา, ฐณวุฒ ชุติพงศ์เดช และฐานิดา ดวงแป้น (Sangwichien et al., 2019) สนับสนุนว่า โฮมสเตย์ที่มีคุณภาพ และร้านอาหารที่ให้บริการอาหารท้องถิ่น สามารถช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนและเพิ่มความน่าสนใจให้กับแหล่ง

แนวทางส่งเสริมด้านกิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอห้วยกระเจา การส่งเสริมกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มีส่วนร่วมกับชุมชนและสถานที่ท่องเที่ยว งานวิจัยที่เกี่ยวข้องสนับสนุนแนวทางดังต่อไปนี้

ความสอดคล้องของ แนวทางที่ 1 การส่งเสริมกิจกรรมประจำปี สอดคล้องกับงานวิจัยของทัศนีย์ ปิยะเจริญเดช พระพงษ์ศักดิ์ สนฺตมโน และกรกต ชาบัณฑิต (Piyajaroendech, Phra Pongsak Santamano (Keswongrod), and Chabandit, 2021) อ้างถึงธนกฤต สังข์เฉย (Sangchoe, 2007) ที่ระบุว่า การท่องเที่ยวเชิงศาสนาเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่จัดขึ้นในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ วันเข้าพรรษา และวันออกพรรษา ซึ่งช่วยส่งเสริมการเดินทางเพื่อการปฏิบัติธรรมและสืบสานประเพณีทางศาสนา งานวิจัยของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (Department of Religious Affairs, Ministry of Culture, 2014) ชี้ให้เห็นว่า การส่งเสริมกิจกรรมประจำปีในแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา ควรเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน และการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์เพื่อเพิ่มการรับรู้ของนักท่องเที่ยว

ความสอดคล้องของแนวทางที่ 2 การส่งเสริมกิจกรรมพิเศษแต่ละช่วงเวลา สอดคล้องกับงานวิจัยของสุชาดา รักเกื้อ (Rakkuae, 2017) ศึกษาแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และพบว่า การจัดกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ของท้องถิ่น เช่น การสาธิตการทอผ้า การทำอาหารพื้นบ้าน และการแสดงศิลปะพื้นเมือง สามารถช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าร่วมกิจกรรมได้มากขึ้น งานวิจัยของธนิถา แสงวิเชียร, ปริพรรน์ แก้วเนตร, จุฑามาส เพ็งโคนา, ฐณวุฒ ชุติพงศ์เดช และฐานิดา ดวงแป้น (Sangwichien et al., 2019) พบว่า การส่งเสริมกิจกรรมแบบโฮมสเตย์ที่ให้นักท่องเที่ยวเข้าร่วมในวิถีชีวิตชุมชน เช่น การเรียนรู้พิธีกรรมแบบไทยทรงดำ และการทำหัตถกรรมพื้นบ้าน สามารถเพิ่มเสน่ห์และคุณค่าให้กับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้

แนวทางการส่งเสริมด้านการให้บริการ จากการศึกษาพบว่า แนวทางการส่งเสริมด้านการให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวมีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่เน้นการพัฒนาปัจจัยพื้นฐานด้านบริการแก่นักท่องเที่ยว เช่น ระบบธนาคาร ระบบความปลอดภัย และระบบโทรคมนาคม รวมถึงการใช้โซเชียลมีเดียและเทคโนโลยี

สารสนเทศเพื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าถึงข้อมูลที่ถูกต้องได้ง่ายขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของศิริพร ถาวรวิสิทธิ์ และเสรี วงษ์มณฑา (Thawornwisit and Wongmonta, 2021) ได้ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดน่าน โดยเน้นให้มีการใช้สื่อออนไลน์เพื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและส่งเสริมการตลาดผ่านโซเชียลมีเดีย เช่น Facebook และเว็บไซต์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพระครูอุดรภาวนาคุณ (สัจจาสโภ) (Phrakhruudornpawanakhun (Sujjasapho), 2020) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานี โดยให้ความสำคัญกับองค์ประกอบด้านสถานที่การปรับภูมิทัศน์ และการให้บริการที่สะดวกสบายเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว การศึกษาทางด้านการตลาดการท่องเที่ยวระบุว่า การปรับปรุงระบบการโฆษณาประชาสัมพันธ์และการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยใช้สื่อออนไลน์ รวมถึงความร่วมมือกับภาคธุรกิจและโรงแรม สามารถเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวได้แนวทางส่งเสริมที่มีงานวิจัยสนับสนุนการพัฒนาการบริการปัจจัยพื้นฐาน การให้บริการตู้เอทีเอ็มและระบบสแกนคิวอาร์โค้ดเพื่อชำระเงินที่ร้านค้าต่าง ๆ การพัฒนาระบบความปลอดภัย เช่น ห้องปฐมพยาบาล ป้ายเตือน และกล้องวงจรปิดการให้บริการอินเทอร์เน็ตไร้สาย (Wi-Fi) ฟรีในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว การส่งเสริมการใช้โซเชียลมีเดีย การพัฒนาเพจ Facebook, TikTok, Instagram, Lemon8 และเว็บไซต์ของแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาแอปพลิเคชันที่ให้ข้อมูลประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวในภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จากแนวทางข้างต้นพบว่า แนวทางการพัฒนาการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยวสามารถเสริมสร้างความสะดวกสบายให้แก่นักท่องเที่ยว ส่งเสริมความปลอดภัย และเพิ่มโอกาสในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น ผ่านการใช้เทคโนโลยีและการบริการที่ทันสมัย ซึ่งจะช่วยให้แหล่งท่องเที่ยวมีความยั่งยืนในระยะยาว

สรุป

แนวทางการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธ: กรณีศึกษาอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี สภาพบริบททั่วไปของอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี มีลักษณะความเป็นชุมชนกึ่งสังคมเมืองกึ่งชุมชนชนบท สภาพวิถีชีวิตของชุมชนอำเภอห้วยกระเจาเป็นวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีความหลากหลายทางกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยทรงดำ และการผสมกลมกลืนเข้ากับวัฒนธรรมไทยภาคกลาง โดยเฉพาะชาวไทยทรงดำที่ได้รับการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีสำคัญไว้มาเป็นเวลายาวนาน อำเภอห้วยกระเจา ต้องจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความน่าเชื่อถือความศรัทธา มีกิจกรรมที่สอดคล้องกับพุทธสถานพุทธศิลป์และศาสนากับวัฒนธรรม โดยสรุป อำเภอห้วยกระเจามีศักยภาพสูงด้านการท่องเที่ยวเชิงพุทธจากทรัพยากรทางศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณีที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น อย่างไรก็ตาม แนวทางการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวจะต้องคำนึงถึงแนวทางการส่งเสริมทั้ง 5 แนวทาง คือ แนวทางการส่งเสริมด้านสิ่งดึงดูด แนวทางการส่งเสริมด้านการเข้าถึง แนวทางการส่งเสริมด้านสิ่งอำนวยความสะดวก แนวทางการส่งเสริมด้านกิจกรรม และแนวทางการส่งเสริมด้านการให้บริการ อย่างไรก็ตาม แนวทางการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวในระยะยาววัดจะต้องคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ต้องมีการกำหนดทิศทางโดยให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมให้ชุมชนอำเภอห้วยกระเจาได้มีบทบาทเป็นเจ้าของ คนในชุมชนท้องถิ่นจะต้องมีการพัฒนาตนเองเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ แนวทางการส่งเสริมจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยววัดและวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี ไม่ว่าจะเป็นแหล่งการท่องเที่ยวภายในวัด กิจกรรมประจำปี กิจกรรมทางศาสนา ประเพณี วัฒนธรรมชาวไทยพุทธและวัฒนธรรมชาวไทยทรงดำ ผลิตภัณฑ์สินค้าที่ได้มาตรฐานเพิ่มความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวหรือผู้แสวงบุญและส่งเสริมให้อำเภอห้วยกระเจาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธที่มีความยั่งยืนและเป็นที่รู้จักในระดับกว้างยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ: เน้นการประชาสัมพันธ์และสร้างแรงจูงใจแก่นักท่องเที่ยว พร้อมพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ดึงดูดมากขึ้น จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ครอบคลุมทั้งด้านศาสนาและวัฒนธรรม พัฒนางานบริการและการตลาดการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพ ศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม (เช่น ผู้สูงวัย ต่างชาติ หรือผู้สนใจท่องเที่ยวเชิงศาสนา) เพื่อออกแบบมาตรการที่ตรงเป้าหมาย พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก รวมถึงการเข้าถึงของผู้พิการ ประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและชุมชน เพื่อการจัดการอย่างเหมาะสม ใช้เทคโนโลยี (QR Code, AI Chat Bot, VR) และพัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์เชื่อมโยงข้อมูลท่องเที่ยว การจองที่พัก และการจัดการข้อมูลนักท่องเที่ยว และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและสังคม

1.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย: ภาครัฐสนับสนุนการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการเรียนรู้กลุ่มชาติพันธุ์/วัฒนธรรมกลุ่มน้อย สร้างความร่วมมือทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและพระพุทธศาสนา และภาครัฐนำผลการวิจัยไปต่อยอด พร้อมจัดสรรงบประมาณร่วมกับชุมชนพัฒนาวัฒนธรรมดั้งเดิมให้โดดเด่น ดึงดูดนักท่องเที่ยวมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากหลากหลายประเด็นที่ค้นพบจากการวิจัยแนวทางส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถานศิลปะ และวัฒนธรรมวิถีพุทธ: กรณีศึกษาอำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี อีกทั้งค้นพบแนวทางส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวพุทธสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมวิถีพุทธ มีประเด็นที่จะนำไปศึกษาต่อไป เช่น การศึกษาความต้องการและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อออกแบบการพัฒนาให้ตรงกับความต้องการ การเปรียบเทียบแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรีกับจังหวัดอื่นและต่างประเทศ การศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจ เช่น รายได้ชุมชน การจ้างงาน และโครงสร้างพื้นฐาน การศึกษาผลกระทบทางสังคม เช่น การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นถิ่น การศึกรูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ให้ชุมชนบนแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การศึกษาการสร้างโมเดลธุรกิจโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ๆ การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการกลับมาเยือน เพื่อกำหนดนโยบายการตลาดและประชาสัมพันธ์

References

Buhalis, D. (2000). Marketing the Competitive Destination of the Future. *Tourism Management,* 21, 97-116.

Department of Local Administration. (2007). *Tourism Promotion Standards.* Bangkok: Department of Local Administration.

Department of Religious Affairs, Ministry of Culture. (2014). *Guidelines for the Implementation of the Religious Pilgrimage Tourism Promotion Project, 2014. Bureau of Moral and Ethical Development.* Bangkok: Department of Religious Affairs, Ministry of Culture.

Hinsui, J. (2014). Guidelines for Promotion of Buddhist Tourism: A Case Study of Prachakumwanaram Temple, Srisomdet, Roi-Et Province. *Journal of International and Thai Tourism*, 10(1), 50-58.

Julasikkhi, M. (2019). The Approaches to Manage Buddhist Tourism: Temples in the Thonburi Area. *Journal of Management Science Review*, 21(2), 203-210.

Klinmuenwai, K. (2018). Guidelines for Support Cultural Tourism Destination at Tha Ma-O Community Mueang District, Lampang Province. *Journal of Liberal Arts, Maejo University*, 6(1), 131-148.

Ministry of Tourism & Sports. (2023). *National Tourism Development Plan, Phase 3 (2023–2027)*. Bangkok: Ministry of Tourism & Sports.

National Tourism Policy Committee. (2023). *The Third National Tourism Development Plan (2023–2027).* Bangkok: Ministry of Tourism and Sports.

Phra Alongkorn Tanasiri (Kaeowised). (2017). *A Study of the Guideline of Promoting the Buddhist Tourism of Wat of the Kao So of the Buddhist Image, 9S in Nongkhai Province.* (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Phra Nakhon Si Ayutthaya.

Phrakhruudornpawanakhun (Sujjasapho). (2020). Promoting Approach for Buddhist Tourism Management of Temples in Nayung District, Udon Thani Province. *Journal of MCU Peace Studies*, 8(3), 1024-1037.

Piyajaroendech, T., Phra Pongsak Santamano (Keswongrod), & Chabandit, K. (2021). Development Perspectives on Buddhist Tourism. *Journal of Graduate Studies Valaya Alongkorn Rajabhat University, 15*(2), 264-273.

Rakkuae, S. (2017). Development Guidelines for the Promoting Cultural Tourism of Nakhon Chum Sub-District Municipality, Mueang Kamphaeng Phet District, Kamphaeng Phet Province. In *Proceedings of the 4th National Academic Conference* (pp. 869–880). Research Institute, Kamphaeng Phet Rajabhat University. Kamphaeng Phet.

Royal Decree Establishing Nong Prue District, Huai Krachao District, B.E. 2540 (1997). (1997). *Royal Gazette.* Bangkok: Office of the Prime Minister.

Sangchoey, T. (2007). *Tourism and Service Industry.* Phetchaburi: Faculty of Management Science Silpakorn University Information Campus.

Sangwichien et al. (2019). Enhancement of Creative Tourism of Traditional Thai Song Dum Houses at Khao Yoi District, Phetchaburi Province. *Journal of Liberal Artss, Prince of Songkla University*, 12(1), 180-199.

Tabsirak, A. (2012). *The Potential Development of Cultural Tourism Management of the Nyah Kur People in Thep Sathit District, Chaiyaphum Province.* (Master's Thesis). Khon Kaen University. Khon Kaen.

Tha-ngaitrakun, K. (2017). *The Buddhist Cultural Tourism: A Case Study of the Border Communities Located on the Upper Khong River Bank of Chiang Rai*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Phra Nakhon Si Ayutthaya.

Thawornwisit, S., & Wongmonta, S. (2021). Approaches to the Promotion of Cultural Tourism in Nan Province. *Journal of the Association of Researchers*, 26(1), 244-256.

ผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ที่มีต่อความเข้าใจความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย*

The Effect of Using Learning Activity Packages through the Inquiry-Based Learning Process on Young Children's Understanding of Scientific Concept

[1]เสริมศิริ รุมรณกาศ, ปิยะนันท์ หิรัณย์ชโลทร และ ชลาธิป สมาหิโต
[1]Soemsiri Rumronkat, Piyanan Hirunchalothorn and Chalatip Samahito
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Faculty of Education, Kasetsart University, Thailand.
[1]Corresponding Author's Email: soemsiri.r@ku.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ที่มีผลต่อความเข้าใจความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย คือ เด็กปฐมวัยอายุ 5-6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนเอกชนแห่งหนึ่ง จังหวัดชลบุรี จำนวน 25 คน งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 24 กิจกรรม 2) แบบประเมินความเข้าใจความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการทดลอง สาระละ 3 สถานการณ์ รวมทั้งสิ้นจำนวน 9 สถานการณ์ และ 3) แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของครูที่มีต่อชุดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ที่มีต่อความเข้าใจความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ มีความเข้าใจความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์หลังการทดลองสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 โดยก่อนการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 47.52 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 7.07 และหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 80.24 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.99 โดยพบว่าหลังการทดลองเด็กปฐมวัยแสดงความเข้าใจความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์ทั้ง 3 สาระ คือ วิทยาศาสตร์ชีวภาพ วิทยาศาสตร์กายภาพ วิทยาศาสตร์โลกและอวกาศ โดยสามารถจัดกลุ่ม เรียงลำดับ และอธิบายการเปลี่ยนแปลงของสิ่งมีชีวิตตามเกณฑ์ที่กำหนด จัดกลุ่มวัตถุ เปรียบเทียบเสียงและเข้าใจผลของแรงต่อการเคลื่อนที่ของวัตถุ รวมถึงอธิบายลักษณะของดิน น้ำ และท้องฟ้าที่แตกต่างกัน พร้อมทั้งเข้าใจประโยชน์และการดูแลสิ่งแวดล้อมได้เหมาะสมตามวัย

คำสำคัญ: ชุดกิจกรรมการเรียนรู้; กระบวนการสืบเสาะหาความรู้; ความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์; เด็กปฐมวัย

*Received May 14, 2025; Revised June 6, 2025; Accepted June 13, 2025

Abstract

This research aimed to study the effects of using learning activity packages through the inquiry-based learning process on young children's understanding of scientific concepts. The target group of 25 young children aged 5-6 years in kindergarten 3. This study employed a quasi-experimental research design. The research instruments included: 1) learning activity packages through the inquiry-based learning process 2) an assessment understanding of scientific concepts for young children comprising 9 scenarios, and 3) a teacher interview form regarding opinions on the learning activity packages through the inquiry-based learning process on young children's understanding of scientific concepts. Data were analyzed using means, standard deviations, and content analysis with descriptive narration.

The results showed that young children who experienced learning activity packages through the inquiry-based learning process demonstrated higher understanding of scientific concepts after the experiment with statistical significance at the 0.05 level. The pre-test mean score was 47.52 (S.D. = 7.07), while the post-test mean score increased to 80.24 (S.D. = 0.99). After the experiment, the children showed enhanced understanding in all three scientific domains: life science, physical science, and earth and space science. They were able to classify, sequence, and explain changes in living things based on specific criteria, group objects, compare sounds, and understand the effects of force on object movement. Furthermore, they could describe the characteristics of soil, water, and the sky during different times and demonstrated appropriate understanding of environmental benefits and care.

Keywords: Learning Activity Package; Inquiry-Based Learning; Scientific Concepts; Young Children

บทนำ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา คุณภาพการศึกษาของไทยแทบไม่เปลี่ยนแปลง สะท้อนจากผลการประเมินสมรรถนะของนักเรียนตามมาตรฐานสากล (PISA) ปี พ.ศ. 2565 ที่มีคะแนนเฉลี่ยด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และการอ่านลดลงทุกด้าน เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2561 และ พ.ศ. 2555 โดยพบว่าจำนวนนักเรียนที่ได้คะแนนต่ำกว่าระดับพื้นฐานเพิ่มขึ้นถึง 19% ในทักษะคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ (Lapudomkarn, 2023) ขณะเดียวกัน เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีในศตวรรษที่ 21 เปลี่ยนแปลงรวดเร็วและมีการแข่งขันสูง หลายประเทศ จึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นตั้งแต่วัยเด็ก โดยเฉพาะทักษะทางวิทยาศาสตร์และความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์ เป็นองค์ความรู้พื้นฐานที่ช่วยให้เด็กปฐมวัยเข้าใจโลกธรรมชาติรอบตัว และสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านประสบการณ์ตรง ความเข้าใจในความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์ไม่เพียงเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ในระดับต่อไป แต่ยังส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญา ทักษะภาษา และเชื่อมโยงความรู้ได้อย่างมีเหตุผล (IPST, 2020) โดยเฉพาะในช่วงปฐมวัย ซึ่งถือเป็นช่วงเวลาทองของการพัฒนาสมอง เด็กมีความสามารถในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ได้อย่างรวดเร็ว มีความอยากรู้อยากเห็น และพร้อมเปิดรับประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อมรอบตัว หากได้รับการส่งเสริมอย่างเหมาะสม เด็กจะสามารถพัฒนาโครงสร้างทางความคิดที่ซับซ้อนขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้ระยะ

ยาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่ต้องอาศัยการตั้งข้อสังเกต การตั้งสมมุติฐาน การลงมือปฏิบัติ และการสรุปผลอย่างมีเหตุผล ในฐานะนักวิชาการปฐมวัยของบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง ซึ่งดำเนินธุรกิจด้านการคัดสรรและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ ทั้งผลิตในประเทศและนำเข้าจากแบรนด์ชั้นนำในเอเชีย ยุโรป และอเมริกา ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างรอบด้าน บริษัทได้จัดโครงการฐานการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและพื้นฐานการเรียนรู้ จากประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมให้กับเด็กปฐมวัยในสถานศึกษาต่าง ๆ ผู้วิจัยสังเกตว่าเด็กจำนวนมาก โดยเฉพาะระหว่างกิจกรรมวิทยาศาสตร์ มีพฤติกรรมแสดงความไม่เข้าใจใน ความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์และการคิดเชิงวิเคราะห์ในอนาคต

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้ด้วยตนเอง จึงเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนอย่างเต็มที่ (IPST, 2020) ในฐานะนักวิชาการปฐมวัยของบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง ซึ่งดำเนินธุรกิจด้านการคัดสรรและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ ทั้งผลิตในประเทศและนำเข้าจากแบรนด์ชั้นนำในเอเชีย ยุโรป และอเมริกา ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างรอบด้าน บริษัทได้จัดโครงการฐานการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและพื้นฐานการเรียนรู้ จากประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมให้กับเด็กปฐมวัยในสถานศึกษาต่าง ๆ ผู้วิจัยสังเกตว่าเด็กจำนวนมาก โดยเฉพาะระหว่างกิจกรรมวิทยาศาสตร์มีพฤติกรรมแสดงความไม่เข้าใจในความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์และการคิดเชิงวิเคราะห์ในอนาคต

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าการศึกษาวิทยาศาสตร์ในระดับปฐมวัยได้รับการยอมรับทั่วโลกว่าเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาทักษะพื้นฐานของเด็ก ผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ที่เปิดโอกาสให้เด็กเรียนรู้จากการตั้งคำถาม สำรวจ ทดลอง และทำความเข้าใจโลกรอบตัวด้วยตนเอง (IPST, 2020) ประเทศต่าง ๆ เช่น ไทย ฮ่องกง สิงคโปร์ และหลายรัฐในสหรัฐอเมริกาต่างให้ความสำคัญกับการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ในช่วงปฐมวัย แม้จะมีแนวทางและจุดเน้นต่างกันตามบริบทของแต่ละพื้นที่ เช่น มาตรฐานการเรียนรู้ของ Vermont Agency of Education (2015) ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังความอยากรู้อยากเห็นและการเรียนรู้โลกธรรมชาติผ่านประสบการณ์ตรง ขณะที่ Hong Kong Curriculum Development Council (2017) เน้นสร้างความสัมพันธ์อันลึกซึ้งระหว่างเด็กกับธรรมชาติ ควบคู่กับการปลูกฝังค่านิยมด้านสิ่งแวดล้อม Mississippi Department of Education (2018) และ New York State Education Department (2019) ต่างสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านการตั้งคำถาม การสังเกต และการลงมือปฏิบัติเพื่อวางพื้นฐานความคิดเชิงวิทยาศาสตร์ให้เด็กปฐมวัยอย่างเป็นระบบ ในทำนองเดียวกัน Ministry of Education, Singapore (2022) ได้พัฒนามาตรฐานการเรียนรู้ Nurturing Early Learners (NEL) ที่ส่งเสริมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์จากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน โดยเน้นให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัวทั้งในบ้าน โรงเรียน และชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจโลกธรรมชาติกับการปลูกฝังความรับผิดชอบและการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ทำให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ผ่านกระบวนการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ประสบการณ์ตรง และการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ผู้เรียนจะเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิมที่มีอยู่เพื่อสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ Matchimo (2025) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดประสบการณ์แบบสืบเสาะหาความรู้ที่มีต่อทักษะการสังเกตทักษะการจำแนกประเภท และทักษะการวัดของเด็กปฐมวัย” แล้วพบว่าเด็กปฐมวัยมีทักษะการสังเกต ทักษะการจำแนกประเภท และทักษะการวัดหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง เนื่องจากกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็น และถ่ายทอดความเข้าใจผ่านการพูด วาด เขียน หรือศิลปะรูปแบบต่าง ๆ

ครูมีบทบาทในการจัดสภาพแวดล้อม ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน โดยเฉพาะกับเพื่อนที่มีทักษะมากกว่า คอยสนับสนุนด้วยการอธิบายสาธิต กระตุ้นให้เด็กใช้ภาษาและวิธีการแสดงออกที่หลากหลาย มีรากฐานมาจากผลงานของนักจิตวิทยาและนักการศึกษาที่สำคัญคือ (Piaget, 1969 as cited in Khammanee, 2017) เชื่อว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนสร้างความเข้าใจด้วยตนเองผ่านการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและวัตถุรอบตัว ซึ่งอธิบายว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นผ่านกระบวนการการดูดซึม (assimilation) และ การปรับโครงสร้าง (accommodation) ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาความเข้าใจที่ซับซ้อนยิ่งขึ้นตามขั้นตอนต่าง ๆ ของพัฒนาการ และนักจิตวิทยาชาวรัสเซีย (Vygotsky, 1970 as cited in Samahito, 2020) เป็นอีกหนึ่งบุคคลสำคัญในด้านของสังคมวัฒนธรรม (Sociocultural Theory) เน้นบทบาทของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในการพัฒนาความรู้และการคิดวิเคราะห์ เชื่อว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (Social Interaction) โดยเฉพาะการเรียนรู้จากบุคคลที่มีประสบการณ์หรือความรู้มากกว่า

จากที่มาและความสำคัญของปัญหา ผู้วิจัยเห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ เป็นแนวทางที่มีศักยภาพในการพัฒนาความเข้าใจความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์ในเด็กปฐมวัยโดยคาดหวังว่าจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์อย่างมีประสิทธิภาพ ตั้งแต่ระดับปฐมวัย เพื่อวางรากฐานพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 และเสริมสร้างศักยภาพของผู้เรียนให้เติบโตเป็นพลเมืองคุณภาพในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ที่มีต่อความเข้าใจความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ที่มีต่อความเข้าใจความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กลุ่มเป้าหมาย

เด็กปฐมวัยอายุ 5-6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนเอกชนแห่งหนึ่ง จังหวัดชลบุรี จำนวน 25 คน

ขั้นตอนที่ 2 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1) ตัวจัดกระทำ คือ ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้

2) ตัวแปรตาม คือ ความเข้าใจความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย สาระวิทยาศาสตร์ชีวภาพ วิทยาศาสตร์กายภาพ และวิทยาศาสตร์โลกและอวกาศ

ขั้นตอนที่ 3 ระยะเวลาในการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ทำการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 ระยะเวลาในการดำเนินการเก็บข้อมูลจำนวน 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 กิจกรรม กิจกรรมละ 30 นาที โดยกิจกรรมวิทยาศาสตร์ชีวภาพ จำนวน 8 กิจกรรม (กิจกรรมที่ 1 - กิจกรรมที่ 8) 2. กิจกรรมวิทยาศาสตร์กายภาพ จำนวน 8 กิจกรรม (กิจกรรมที่ 9 - กิจกรรมที่ 16) 3. กิจกรรมวิทยาศาสตร์โลกและอวกาศ จำนวน 8 กิจกรรม (กิจกรรมที่ 17 - กิจกรรมที่ 24) แต่ละกิจกรรมออกแบบให้เด็กเรียนรู้ผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ จากนั้นประเมินเด็กก่อนการทดลอง (Pre-Test) 1 สัปดาห์ และหลังการทดลอง (Post-Test) 1 สัปดาห์ รวมเป็นระยะเวลาทั้งสิ้น 10 สัปดาห์

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในวิจัยนี้ ประกอบไปด้วย

1) ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ ประกอบไปด้วยหลักการและแนวคิด วัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ การดำเนินการ และการประเมินผลของชุดกิจกรรม ซึ่งในแต่ละกิจกรรมจะมีรายละเอียดของกิจกรรม ได้แก่ สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ชื่อกิจกรรม วัสดุและอุปกรณ์ วัตถุประสงค์ของกิจกรรม มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์และตัวบ่งชี้ และวิธีการจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ที่ผู้วิจัยออกแบบกิจกรรมขึ้น จำนวน 24 กิจกรรม สาระวิทยาศาสตร์ชีวภาพ วิทยาศาสตร์กายภาพ วิทยาศาสตร์โลกและอวกาศ สาระละ 8 กิจกรรม

2) แบบประเมินความเข้าใจความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรม จำนวน 9 สถานการณ์ ประกอบด้วย 1) ความเหมือน ความแตกต่างของสิ่งมีชีวิต 2) การเปลี่ยนแปลงของสิ่งมีชีวิต 3) ประโยชน์และอันตรายของสิ่งมีชีวิต 4) ความเหมือน ความแตกต่างของสิ่งไม่มีชีวิต 5) ความแตกต่างของเสียง 6) แรงและการเคลื่อนที่ 7) ความแตกต่างของดิน 8) ความแตกต่างของน้ำ 9) ความแตกต่างของท้องฟ้า ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านตรวจสอบค่าความตรง พบว่ามีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ที่ 0.67 - 1.00 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่สามารถนำไปใช้งานได้

3) แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของครูที่มีต่อชุดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ ประกอบไปด้วย 4 ข้อคำถาม โดยมีประเด็นดังนี้ (1) ความเหมาะสมของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ที่มีต่อความเข้าใจความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย (2) ความเข้าใจความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยหลังจากใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ทั้ง 3 สาระ คือ สาระวิทยาศาสตร์ชีวภาพ สาระวิทยาศาสตร์กายภาพ และสาระวิทยาศาสตร์โลกและอวกาศ สาระละ 1 ข้อคำถาม

ขั้นตอนที่ 5 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ที่มีต่อความเข้าใจความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย เวลา 8 สัปดาห์ จำนวน 24 กิจกรรม ผู้วิจัยดำเนินการสร้างตามขั้นตอนดังนี้

1.1) ผู้วิจัยศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 รวมถึงกรอบการเรียนรู้และแนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบบูรณาการด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ จากแหล่งอ้างอิงทั้งในและต่างประเทศ ได้แก่ The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology: IPST (2020); The Curriculum Development Council (2017); Ministry of Education Singapore (2022); New York State Education Department (2019); Vermont Agency of Education (2015); Mississippi Department of Education (2018); Hawaii State Department of Education (2014) และ Indiana Department of Education (2023) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุดกิจกรรม

1.2) ผู้วิจัยออกแบบชุดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์ที่กำหนดไว้ 3 สาระ ได้แก่ วิทยาศาสตร์ชีวภาพ วิทยาศาสตร์กายภาพ และวิทยาศาสตร์โลกและอวกาศ โดยกิจกรรมทั้งหมดครอบคลุม 5 ลักษณะสำคัญของกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในคำถาม การเก็บข้อมูลหลักฐานการอธิบายสิ่งที่พบ การเชื่อมโยงสิ่งที่พบกับสิ่งที่ผู้อื่นพบ การสื่อสารและให้เหตุผล (IPST, 2020)

1.3) ผู้วิจัยได้นำไปปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา โดยเพิ่มเติมความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ หลักการของชุดกิจกรรม และเสริมลักษณะเฉพาะของกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น พร้อมทั้งปรับวิธีจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัย

1.4) ผู้วิจัยนำชุดกิจกรรมที่ปรับปรุงแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ซึ่งเป็นอาจารย์สถาบันอุดมศึกษาที่เชี่ยวชาญในด้านการศึกษาปฐมวัย และวิธีวิทยาการวิจัยและประเมิน เพื่อพิจารณาความถูกต้องของเนื้อหา ความเหมาะสมของกิจกรรม และความครบถ้วนของกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ ผลการประเมินคุณภาพของชุดกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 อยู่ในระดับดี พร้อมข้อเสนอแนะเพิ่มเติมคือ ควรเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการตั้งคำถามร่วมกับครู แทนการให้ครูเป็นผู้ตั้งคำถามเพียงฝ่ายเดียว เพื่อเสริมความสมบูรณ์ของกระบวนการสืบเสาะหาความรู้

2) แบบประเมินความเข้าใจความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยดำเนินการสร้างตามขั้นตอน ดังนี้

2.1) ศึกษาวิธีการสร้างแบบประเมินจากกรอบการเรียนรู้และแนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้บูรณาการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 (IPST (2020); The Curriculum Development Council (2017); Ministry of Education, Singapore (2022); New York State Education Department (2019); Vermont Agency of Educations (2015); Mississippi Department of Education (2018); Hawaii State Department of Education (2014); and Indiana Department of Education (2023)) เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบประเมินความเข้าใจความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย ให้สอดคล้องกับกิจกรรมการจัดประสบการณ์แก่เด็กปฐมวัย ผ่านการลงมือปฏิบัติร่วมด้วย

2.2) กำหนดลักษณะของแบบประเมิน โดยออกแบบให้เป็นการประเมินเชิงปฏิบัติ ครอบคลุม 3 สาระ ได้แก่ วิทยาศาสตร์ชีวภาพ วิทยาศาสตร์กายภาพ วิทยาศาสตร์โลกและอวกาศ โดยเด็กจะได้ลงมือทดลองกับสื่ออุปกรณ์จริง เพื่อประเมินความเข้าใจในแต่ละแนวคิด

2.3) สร้างแบบประเมิน ประกอบด้วยสถานการณ์จำลอง 9 สถานการณ์ ประกอบด้วย 1) ความเหมือน ความแตกต่างของสิ่งมีชีวิต 2) การเปลี่ยนแปลงของสิ่งมีชีวิต 3) ประโยชน์และอันตรายของสิ่งมีชีวิต 4) ความเหมือน ความแตกต่างของสิ่งไม่มีชีวิต 5) ความแตกต่างของเสียง 6) แรงและการเคลื่อนที่ 7) ความแตกต่างของดิน 8) ความแตกต่างของน้ำ 9) ความแตกต่างของท้องฟ้า สำหรับใช้ทั้งก่อนและหลังการจัดใช้ชุดกิจกรรม ใช้การสังเกตพฤติกรรมเป็นรายบุคคล โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน 3 ระดับ คือ ระดับ 3 คะแนน หมายถึง ปฏิบัติได้ถูกต้องและให้เหตุผลได้ด้วยตนเอง, ระดับ 2 คะแนน หมายถึง ปฏิบัติได้และให้เหตุผลได้เมื่อมีผู้ชี้แนะบางครั้ง และระดับ 1 คะแนน หมายถึง ปฏิบัติได้โดยต้องมีผู้ชี้แนะตลอด หรือไม่สามารถให้เหตุผลได้

2.4) ผู้วิจัยนำแบบประเมินพร้อมคู่มือการใช้เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของคำถามและเกณฑ์การให้คะแนน ประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างแบบประเมินกับจุดประสงค์ ซึ่งประกอบไปด้วย 27 ข้อคำถาม ดังนี้ สาระวิทยาศาสตร์ชีวภาพ 9 ข้อ สาระวิทยาศาสตร์กายภาพ 9 ข้อ และสาระวิทยาศาสตร์โลกและอวกาศ 9 ข้อ จากนั้นนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านซึ่งเป็นชุดเดียวกับผู้ประเมินชุดกิจกรรม ผลการประเมินอยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 ซึ่งถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่สูงพอและเหมาะสม สามารถนำไปใช้ได้ พร้อมข้อเสนอแนะให้ปรับภาษาของคำถามให้ง่ายต่อความเข้าใจของเด็ก และชี้ชัดเกณฑ์การประเมินให้มากยิ่งขึ้น

2.5) ผู้วิจัยนำแบบประเมินที่ได้รับการแก้ไขปรับปรุงแล้ว ไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายในการเก็บข้อมูลจริง

3) แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของครูที่มีต่อชุดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ที่มีต่อความเข้าใจความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยดำเนินการสร้างตามขั้นตอน ดังนี้

3.1) ร่างข้อคำถามที่จะสัมภาษณ์ครูผู้ใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้เกี่ยวกับความคิดเห็นของครูในเรื่องความเหมาะสมของชุดกิจกรรม ความพึงพอใจของครูที่มีต่อชุดกิจกรรมและความเข้าใจความคิดรวบยอดของเด็กปฐมวัยหลังใช้ชุดกิจกรรม

3.2) ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่จัดทำขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความชัดเจนของข้อคำถาม ปรับลดข้อคำถามที่มีเนื้อหาซ้ำซ้อนให้อยู่ในรูปแบบที่กระชับ และตรวจสอบความครอบคลุมของประเด็นที่ต้องการทราบจากนั้นเสนอแบบสัมภาษณ์ต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้องของแต่ละข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของแบบสัมภาษณ์ (IOC) ผลการตรวจสอบพบว่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ซึ่งแสดงว่าแบบสัมภาษณ์นี้มีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลความคิดเห็นของครูได้

ขั้นตอนที่ 6 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ผู้วิจัยดำเนินการประเมินความเข้าใจความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยก่อนการใช้ชุดกิจกรรม โดยใช้แบบประเมินที่จัดทำขึ้น และเป็นผู้ดำเนินการประเมินด้วยตนเองในสัปดาห์ที่ 1

2) ผู้วิจัยอธิบายวิธีการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ให้แก่ครูประจำชั้นกลุ่มเป้าหมายอย่างละเอียด พร้อมให้ครูทดลองใช้ชุดกิจกรรมตามลำดับขั้นที่กำหนด โดยดำเนินกิจกรรมตั้งแต่สัปดาห์ที่ 2 ถึงสัปดาห์ที่ 9 รวมระยะเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 30 นาที รวมทั้งสิ้น 24 กิจกรรม

3) ผู้วิจัยดำเนินการประเมินความเข้าใจความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยหลังการใช้ชุดกิจกรรม โดยใช้แบบประเมินฉบับเดียวกับก่อนทดลอง และดำเนินการประเมินด้วยตนเองในสัปดาห์ที่ 10

4) ผู้วิจัยสัมภาษณ์ครูผู้ใช้ชุดกิจกรรมโดยใช้แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของครูที่มีต่อชุดกิจกรรมภาพและการบันทึกวิดีโอระหว่างการใช้ชุดกิจกรรมเพื่อเก็บข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลของกิจกรรมต่อความเข้าใจความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย

5) ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการประเมินก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรมมาวิเคราะห์เชิงปริมาณ และวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงคุณภาพ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษา

ขั้นตอนที่ 7 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการเปรียบเทียบคะแนนความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรมโดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และ t-test for Dependent Sample

2) ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้จากผลการสังเกตพฤติกรรมความเข้าใจความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย โดยครูจดบันทึก ถ่ายภาพ และบันทึกวิดีโอในการเก็บรวบรวมข้อมูลพฤติกรรมความเข้าใจความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยกลุ่มเป้าหมาย และแบบสัมภาษณ์ครูที่มีต่อการใช้ชุดกิจกรรมมาใช้ในการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและนำเสนอเป็นความเรียงเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

การศึกษาผลของการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ที่มีผลต่อความเข้าใจความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์และเสนอผลการวิจัยโดยสามารถสรุปได้ 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย และค่าความแตกต่างของคะแนนก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรม

ตารางที่ 1 ผลของการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์รายสาระของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรม

(N=25)

ความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		$\bar{D}$	t-test	Sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.			
1.สาระวิทยาศาสตร์ชีวภาพ	16.16	2.61	26.72	0.54	10.56		
2.สาระวิทยาศาสตร์กายภาพ	16.56	3.36	26.88	0.33	10.32	19.49*	0.00
3.สาระวิทยาศาสตร์โลกและอวกาศ	14.80	2.77	26.64	0.70	11.84		
รวม	47.52	7.07	80.24	0.99	32.72		

*P < .05

จากการวิเคราะห์ข้อมูลตามตารางที่ 1 พบว่า หลังการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ เด็กปฐมวัยมีระดับความเข้าใจที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 โดยสาระวิทยาศาสตร์กายภาพ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ 26.88 สาระวิทยาศาสตร์ชีวภาพ ค่าเฉลี่ย 26.72 และ สาระวิทยาศาสตร์โลกและอวกาศ ค่าเฉลี่ย 26.64 ตามลำดับ สะท้อนว่าชุดกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นสามารถส่งเสริมความเข้าใจในความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพในทุกสาระ

ตอนที่ 2 ผลการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของครูที่มีต่อชุดกิจกรรมการเรียนรู้

จากการสัมภาษณ์ครูผู้วิจัยขอสรุปเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. ความเหมาะสมของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ที่มีต่อความเข้าใจความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย พบว่าชุดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้มีความเหมาะสมกับเด็กปฐมวัยอายุ 5-6 ปี โดยเฉพาะในด้านการออกแบบกิจกรรมที่หลากหลายและการใช้สื่อการเรียนรู้ของจริง ซึ่งช่วยส่งเสริมให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงตามธรรมชาติของเด็กปฐมวัย

2. ความเข้าใจความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยหลังจากใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ พบว่า เด็กปฐมวัยมีความเข้าใจความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์เพิ่มขึ้นทั้งในสาระวิทยาศาสตร์ชีวภาพ เด็กสามารถอธิบาย จัดกลุ่มเปรียบเทียบลักษณะและเข้าใจการเจริญเติบโตของสิ่งมีชีวิตได้ดีมากยิ่งขึ้น สาระวิทยาศาสตร์กายภาพ เด็กเข้าใจเรื่องคุณสมบัติของวัตถุและอธิบายได้ว่าแรงที่กระทำ มีผลต่อการเคลื่อนที่ของวัตถุ สาระวิทยาศาสตร์โลกและอวกาศ เด็กสามารถอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ และเข้าใจการดูแลธรรมชาติรอบตัวมากขึ้นกว่าก่อนใช้ชุดกิจกรรมได้อย่างชัดเจน

ตอนที่ 3 ผลการสังเกตพฤติกรรมความเข้าใจความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการบันทึกข้อมูลและวิดีโอระหว่างการจัดกิจกรรมของครูผู้ใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ ซึ่งสามารถสรุปผลการแสดงพฤติกรรมของเด็กได้ดังนี้

สาระที่ 1 วิทยาศาสตร์ชีวภาพ ในช่วงสัปดาห์ที่ 1-2 เด็กยังมีความเข้าใจจำกัด ไม่สามารถจัดกลุ่มสิ่งมีชีวิตได้ถูกต้อง สับสนในการเปรียบเทียบลักษณะของคน สัตว์ และพืช รวมถึงไม่เข้าใจการเจริญเติบโตและจำแนกประโยชน์หรืออันตรายของสิ่งมีชีวิตได้ไม่ชัดเจน อย่างไรก็ตาม ในสัปดาห์ที่ 6-8 เด็กมีพัฒนาการชัดเจน สามารถจัดกลุ่มสิ่งมีชีวิตตามเกณฑ์ เช่น จำนวนขา แหล่งอาศัย หรือประเภทอาหาร อธิบายความเหมือน-ความต่างของสิ่งมีชีวิตได้ดีขึ้น เรียงลำดับการเจริญเติบโตของผีเสื้อ ต้นไม้ หรือมนุษย์ได้ถูกต้อง และอธิบายประโยชน์และอันตรายของสัตว์และพืชได้อย่างมีเหตุผล เช่น ผึ้งช่วยผสมเกสร งูพิษมีอันตราย และเข้าใจว่าสัตว์บางชนิดอาจมีทั้งประโยชน์และอันตรายในตัว

สาระที่ 2 วิทยาศาสตร์กายภาพ พบว่าในช่วงสัปดาห์ที่ 1-2 เด็กปฐมวัยยังไม่สามารถจัดกลุ่มวัตถุหรือสิ่งของเครื่องใช้ได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด และมีความสับสนในการอธิบายความเหมือนและความแตกต่างของวัตถุ นอกจากนี้ เด็กยังไม่เข้าใจแหล่งกำเนิดเสียง วิธีการที่ทำให้เกิดเสียงที่แตกต่างกัน รวมถึงไม่สามารถเปรียบเทียบแรงหรืออธิบายผลของแรงต่อการเคลื่อนที่ของวัตถุได้ แต่ในช่วงสัปดาห์ที่ 5 เป็นต้นไป เด็กมีความเข้าใจในความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์กายภาพดีขึ้นอย่างชัดเจน โดยสามารถจัดกลุ่มวัตถุตามคุณสมบัติทางกายภาพหรือการใช้งานได้ถูกต้อง อธิบายแหล่งกำเนิดเสียงและวิธีการทำให้เกิดเสียง เช่น การเคาะ การเขย่า และการเป่า ได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ เด็กยังสามารถเปรียบเทียบแรงผลักและแรงดึง ตลอดจนยกตัวอย่างผลของแรงต่อการเคลื่อนที่ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีเหตุผลและเข้าใจมากยิ่งขึ้น

สาระที่ 3 วิทยาศาสตร์โลกและอวกาศ พบว่าในช่วงแรกของการจัดกิจกรรม เด็กยังไม่สามารถเปรียบเทียบลักษณะของดินและน้ำในบริเวณต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง ไม่เข้าใจประโยชน์หรือวิธีดูแลรักษาทรัพยากร และยังจำแนกสิ่งที่ปรากฏบนท้องฟ้าในกลางวันและกลางคืนไม่ชัดเจน แต่ในสัปดาห์ที่ 6-8 เด็กสามารถเปรียบเทียบลักษณะของดินประเภทต่าง ๆ ได้ เข้าใจประโยชน์และวิธีดูแลรักษาทรัพยากร เช่น ไม่ทิ้งขยะลงน้ำ รดน้ำต้นไม้ รวมถึงสามารถอธิบายสิ่งที่พบบนท้องฟ้าในแต่ละช่วงเวลาได้อย่างถูกต้อง พร้อมเชื่อมโยงกับพฤติกรรมของสัตว์ที่ออกหากินในแต่ละช่วงเวลาได้อย่างเหมาะสม

องค์ความรู้ใหม่

ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้มุ่งพัฒนาความเข้าใจความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยผ่านลักษณะสำคัญของกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ ได้แก่ การตั้งคำถาม การเก็บข้อมูล การอธิบายผล การเชื่อมโยงข้อค้นพบ และการสื่อสารอย่างมีเหตุผล ซึ่งดำเนินไปอย่างยืดหยุ่นตามบริบทการเรียนรู้ กิจกรรมครอบคลุม 3 สาระ ได้แก่ วิทยาศาสตร์ชีวภาพ กายภาพ และโลกและอวกาศ รวม 24 กิจกรรม ผลการใช้พบว่า เด็กมีความเข้าใจในแนวคิดวิทยาศาสตร์ดีขึ้นอย่างชัดเจน ครูสามารถนำชุดกิจกรรมไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยในโรงเรียน และในระดับสังคมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนได้

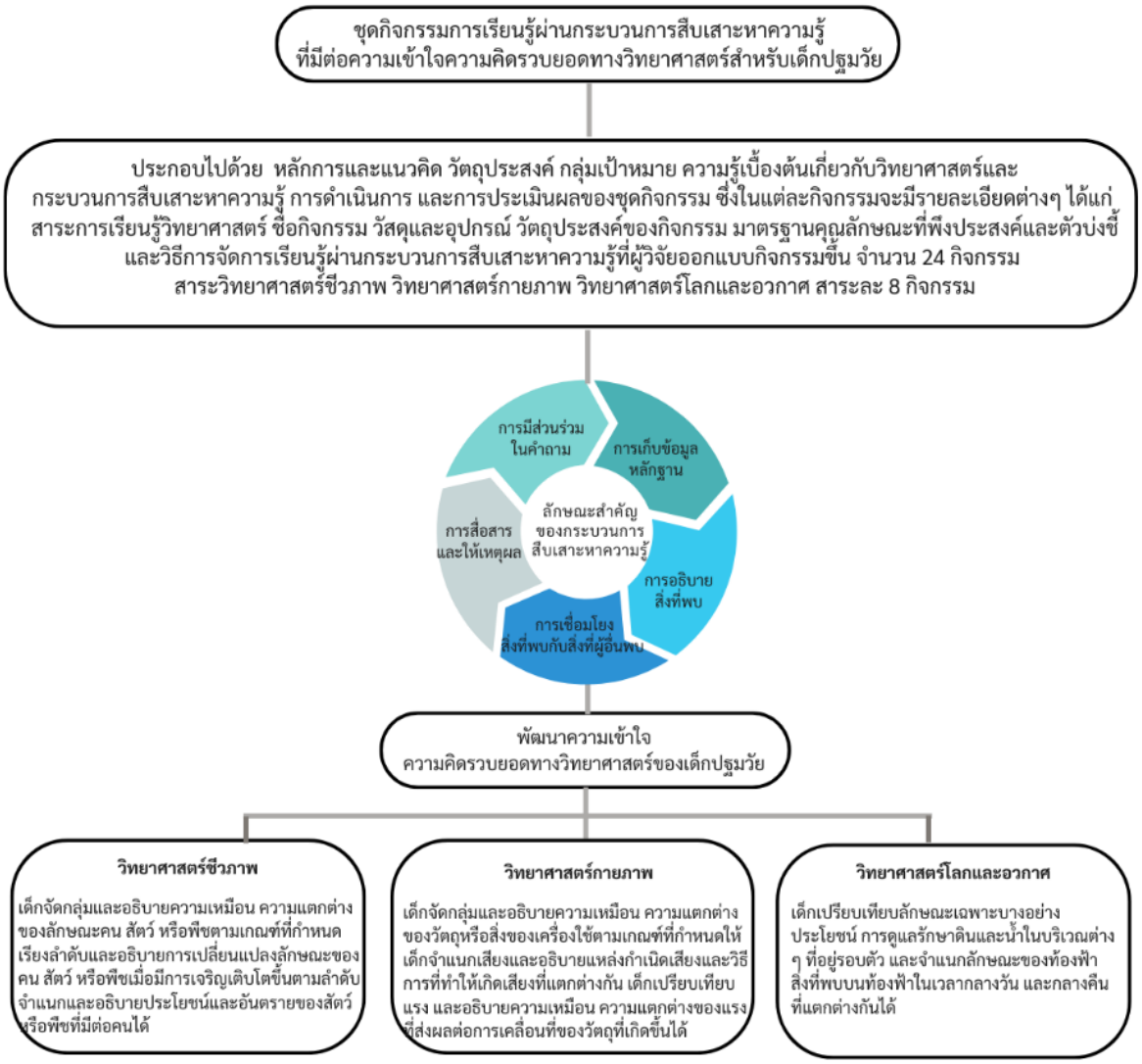

Figure 1: A Learning Activity Package Based on the Inquiry Process and Its Effects on Young Children's Understanding of Scientific Concepts

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย ผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ที่มีต่อความเข้าใจความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยมีประเด็นในการอภิปราย 2 ประเด็นดังนี้

1. ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ที่มีต่อความเข้าใจความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย

ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้นี้พัฒนาขึ้นเพื่อส่งเสริมความเข้าใจความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย โดยอ้างอิงจากหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560 กรอบการเรียนรู้และแนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบบูรณาการด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ และมาตรฐานการเรียนรู้ระดับปฐมวัยจากประเทศฮ่องกง สิงคโปร์ และรัฐต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกา ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มการจัดการศึกษาวิทยาศาสตร์ในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาชุดกิจกรรมนี้ยึดหลักทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ Piaget ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการเล่นและกิจกรรมที่มีความหมาย (Piaget, 1974

as cited in Samahito, 2020) และงานวิจัยของ Chanchuer, Uthaipayuck, Junwanna (2025) กล่าวว่า การลงมือปฏิบัติจริงและการสร้างองค์ความรู้ผ่านการแลกเปลี่ยนช่วยพัฒนาเด็กอย่างรอบด้าน นอกจากนี้ยังนำแนวคิด Scaffolding ของ Vygotsky มาใช้ในการออกแบบบทบาทของครูให้เป็นผู้คอยสนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้ตามช่วงพัฒนาการของเด็ก ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ Madaehoh, Hirunchalothorn, Samahito (2025) ที่ระบุว่าการได้รับคำแนะนำและการมีส่วนร่วมจากผู้ปกครองช่วยส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพนอกจากนั้น ชุดกิจกรรมนี้ออกแบบตามขั้นตอนของกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ ตั้งแต่การตั้งคำถาม รวบรวมข้อมูล อธิบายสิ่งที่ค้นพบ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการสื่อสารข้อค้นพบ โดยสามารถปรับให้เหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ เพื่อวางรากฐานความเข้าใจทางวิทยาศาสตร์และเสริมสร้างทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21

2. ความเข้าใจความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์ พบว่า เด็กปฐมวัยมีความเข้าใจความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์ คือ วิทยาศาสตร์ชีวภาพ วิทยาศาสตร์กายภาพ และวิทยาศาสตร์โลกและอวกาศเพิ่มขึ้นทั้ง 3 สาระ โดยสาระวิทยาศาสตร์กายภาพมีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด วิทยาศาสตร์ชีวภาพ และวิทยาศาสตร์โลกและอวกาศรองลงมาตามลำดับ แสดงให้เห็นถึงการออกแบบชุดกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมความเข้าใจความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยทั้ง 3 สาระ

ในด้านวิทยาศาสตร์ชีวภาพ ชุดกิจกรรมออกแบบให้เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตผ่านการสังเกต การเปรียบเทียบ และการจำแนกประเภท โดยให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมจริงผ่านการสืบเสาะหาความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยที่เรียนรู้ได้ดีที่สุดจากประสบการณ์ตรง เปิดโอกาสให้เด็กได้สำรวจลักษณะพื้นฐานของสิ่งมีชีวิต ซึ่งเป็นความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์ชีวภาพที่สำคัญ การจัดกิจกรรมในลักษณะนี้ช่วยให้เด็กสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่สังเกตเห็น ผ่านการลงมือปฏิบัติก่อให้เกิดความเข้าใจที่มากยิ่งขึ้น และสามารถอธิบายสิ่งที่พบได้อย่างมีเหตุผล ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิทยาศาสตร์อย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Issaramanorose et al. (2024) ที่พบว่าการให้เด็กมีส่วนร่วมลงมือปฏิบัติด้วยตนเองและจากการสาธิตของครู และประเมินผลจากการมีส่วนในกิจกรรมและการตอบคำถามของเด็กเป็นลักษณะของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่เหมาะสำหรับเด็กปฐมวัยที่สุด โดยบูรณาการกับหน่วยเรียนรู้เรื่องใกล้ตัวที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก เปิดโอกาสให้เด็กพัฒนาการคิดเชิงเหตุผล ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ และสิ่งต่าง ๆ รอบตัว

ด้านวิทยาศาสตร์กายภาพ พบว่าหลังการใช้ชุดกิจกรรมเด็กปฐมวัยมีคะแนนความเข้าใจความคิดรวบยอดสูงกว่าสาระอื่น ๆ เนื่องจากกิจกรรมถูกออกแบบให้สอดคล้องกับประสบการณ์ของเด็กในชีวิตประจำวัน โดยเน้นให้เด็กได้ทดลองและสังเกตสิ่งรอบตัว เช่น แรง การเคลื่อนที่ สมบัติของวัสดุ และการจัดกลุ่มสิ่งของ กิจกรรมเหล่านี้ช่วยให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติจริง เห็นผลลัพธ์ที่ชัดเจนและสามารถทำซ้ำเพื่อยืนยันผลได้ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในแนวคิดทางวิทยาศาสตร์อย่างเป็นรูปธรรม เปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสที่หลากหลายในการสำรวจ ทดลอง และเปรียบเทียบ โดยนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการตั้งคำถาม คิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหาต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ Iaolek, Samahito, Hirunchalothorn (2023) ที่พบว่า การให้เด็กสำรวจและค้นพบด้วยตนเอง โดยการคิด ลงมือทำ และแก้ปัญหา ส่งผลดีต่อการเรียนรู้ ตัวอย่างเช่น กิจกรรมเรื่องเสียง ที่เด็กได้ค้นหาแหล่งกำเนิดเสียงด้วยตนเอง ทำให้เข้าใจว่าเสียงเกิดจากการกระทบกันของวัตถุ และสามารถนำความรู้นี้ไปประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์หรือแก้ปัญหาได้ต่อไป

ด้านวิทยาศาสตร์โลกและอวกาศ ชุดกิจกรรมได้ออกแบบให้เด็กเรียนรู้เกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติที่พบในชีวิตประจำวัน เช่น ลักษณะ ประโยชน์ของดินและน้ำ ความแตกต่างระหว่างกลางวันและกลางคืน รวมถึงการสังเกตสิ่งต่าง ๆ บนท้องฟ้าและสภาพแวดล้อมรอบตัว กิจกรรมเหล่านี้ช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ผ่าน

ประสบการณ์ตรง โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าในการสำรวจ ทดลอง และตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับธรรมชาติรอบตัว ซึ่งช่วยพัฒนาความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้จากสิ่งที่พบ และเชื่อมโยงกับประสบการณ์ที่คุ้นเคยส่งผลให้เด็กเกิดความเข้าใจอย่างมีเหตุผลต่อปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Suttiprapa, Hirunchalothorn, Butkatunyoo (2021) ที่ศึกษาผลการเปรียบเทียบการรู้สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย ก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรม “เด็กปฐมวัยรู้รักษ์สิ่งแวดล้อม” ให้เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้เรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างด้วยการลงมือปฏิบัติ มีการลองผิดลองถูก เรียนรู้การแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง และให้เด็กเรียนรู้ผ่านปรากฏการณ์จริง ทำให้เด็กได้รับความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว ส่งผลให้มีความเข้าใจความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์โลกและอวกาศที่สูงขึ้น

สรุป

เด็กปฐมวัยมีความเข้าใจในความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์ทั้ง 3 สาระ ได้แก่ วิทยาศาสตร์ชีวภาพ วิทยาศาสตร์กายภาพ และวิทยาศาสตร์โลกและอวกาศเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน สะท้อนถึงคุณภาพของชุดกิจกรรมในการส่งเสริมความเข้าใจทางวิทยาศาสตร์ได้อย่างครอบคลุม นอกจากนี้ ชุดกิจกรรมยังช่วยพัฒนาความเข้าใจของครูต่อแนวคิดทางวิทยาศาสตร์และกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ อันส่งผลให้สามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น พร้อมทั้งส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาทักษะในด้านอื่นต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาที่นำชุดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ที่มีต่อความเข้าใจความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยไปใช้ ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้แก่ครู ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ที่มีต่อความเข้าใจความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย

1.2 บทบาทของครูสำหรับการนำชุดกิจกรรมการเรียนรู้นี้ไปใช้ ครูควรเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้มากกว่าผู้สอนที่บอกความรู้โดยตรง สร้างบรรยากาศที่ดีระหว่างการทำกิจกรรม ให้เด็กกล้าที่จะแสดงความคิดเห็น ตั้งคำถาม และทดลองโดยไม่กลัวการตอบคำถามที่ไม่ถูกต้อง

1.3 การใช้คำถามของครูระหว่างการใช้ชุดกิจกรรม ควรใช้คำถามปลายเปิด เนื่องจากคำถามปลายเปิดเป็นการกระตุ้นให้เด็กคิดอย่างหลากหลาย ไม่จำกัดคำตอบที่ถูกผิด ช่วยให้ครูเข้าใจกระบวนการคิดและความเข้าใจของเด็กได้ลึกซึ้งกว่าคำถามปลายปิด ที่มุ่งเน้นเพียงคำตอบที่ถูกต้อง นอกจากนั้นยังช่วยส่งเสริมการสื่อสารและการใช้ภาษา เนื่องจากเด็กต้องอธิบายความคิดของตนเองอย่างละเอียด เพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจในสิ่งที่ตนเองคิด

1.4 สภาพแวดล้อมระหว่างการทำกิจกรรมต่าง ๆ ควรจัดพื้นที่ให้กว้างขวางเพียงพอสำหรับการทำกิจกรรมเดี่ยว กิจกรรมกลุ่ม และการเคลื่อนไหวของเด็ก มีวัสดุอุปกรณ์พื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ที่หลากหลายและเพียงพอกับจำนวนกลุ่มและจำนวนเด็ก เพื่อให้ทุกคนได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติ โดยที่เด็กสามารถหยิบใช้ได้วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ได้อย่างอิสระเพื่อการสำรวจ และสืบเสาะหาความรู้เพิ่มเติม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยที่บ้าน เพื่อสร้างแนวทางหรือกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้ปกครองสามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างเหมาะสม ส่งเสริมทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ และเชื่อมโยงการเรียนรู้ระหว่างบ้านกับโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย โดยวิเคราะห์องค์ประกอบต่าง ๆ เช่น เนื้อหา วิธีจัดกิจกรรม บริบทของผู้เรียน และบทบาทของครู ซึ่งอาจมีผลต่อความเหมาะสมและคุณภาพของชุดกิจกรรมในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

References

Chanchuer, N., Uthaipayuck, D., & Junwanna, P. (2025). The Results of the Critique of Educational Games Based on Brain-Based Learning on Basic Mathematics Skills of Early Childhood Children, Ruam Thai Phatthana School 2, Tak Province. *Journal of Applied Education*, 3(2), 49-58.

Hawaii State Department of Education. (2014). *The Hawaii Early Learning and Development Standards*. Hawaii: Hawaii State Department of Education.

Iaolek, C., Samahito, C., & Hirunchalothorn, P. (2023). Physics in Early Childhood Classroom. *Journal of Education Mahasarakham University*, 14(3), 8-17.

Indiana Department of Education. (2023). *Indiana's Early Learning Standards*. Indiana: Indiana Department of Education.

Issaramanorose, N., et al. (2024). The Study of Current Situations, Problems, and Needs for Science and Mathematics Learning Management for Early Childhood Children in the Central Region of Thailand. *The Journal of the University of the Thai Chamber of Commerce in Humanities and Social Sciences*, 44(2), 131-147.

Khammanee, T. (2017). *The Science of Teaching: Knowledge for Effective Learning Process Management*. (21st ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Lapudomkarn, L. (2023). *Why Thai Education Quality Is Declining Every Year*. Bangkok: Kiatnakin Phatra Financial Group.

Madaehoh, A., Hirunchalothorn, P., & Samahito, C. (2025). Using "Di Buemang" Learning Package to Enhance Geographical Concepts for Young Children. *Journal of Management and Local Innovation*, 4(4), 28-38.

Matchimo, M., & Matchimo, P. (2025). The Experiences Provision of Inquiry toward Observation Skills, Classification Skills, and Measurement Skills of Early Childhood. *Journal of Setthawat Review*, 3(3), 187-202.

Ministry of Education, Republic of Singapore. (2022). *Nurturing Early Learners: A Curriculum for Preschool Education in Singapore*. Singapore: Ministry of Education, Republic of Singapore.

Ministry of Education. (2017). *Early Childhood Education Curriculum B.E. 2560*. Bangkok: Agricultural Cooperative Federation of Thailand Printing House.

New York State Education Department. (2019). *Resource Guides for School Success: The Prekindergarten Early Learning Standards*. New York: New York State Education Department.

Samahito, C. (2020). *Development and Learning for Young Children*. (Bachelor of Education Program in Education). Kasetsart University. Bangkok.

Suttiprapa, S., Hirunchalothorn, P., & Butkatunyoo, O. (2021). Effect on Environmental Awareness among Early Childhood Children through the Introduction of an Activity Set under "Knowledge of Environmental Conservation among Preschool Children". *Journal of Educational Innovation and Research*, 6(2), 352-365.

Texas Education Agency. (2022). *Texas Prekindergarten Guidelines PK3 and PK4 Comprehensive Guide*. Texas: Texas Education Agency.

The Curriculum Development Council. (2017). *Kindergarten Education Curriculum Guide: Joyful Learning through Play, Balanced Development All the Way*. Hong Kong: The Curriculum Development Council.

The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2020). *Learning Framework and Guidelines for Integrating Science, Technology, and Mathematics Learning Experiences in Early Childhood Education according to the Early Childhood Education Curriculum B.E. 2560 (2017)*. Bangkok: Gogoprint.

Vermont Agency of Education. (2015). *Vermont Early Learning Standards*. Vermont: Vermont Agency of Education.

การนำมาตรการส่งเสริมการผลิตเครื่องประดับอัญมณีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมไปปฏิบัติ*

The Implementation of Measures to Promote Environmentally Friendly Jewelry Production

[1]จินณ์จุฑาห์ เชิดชุนุวัฒน์, สถิตย์ นิยมญาติ, กมลพร กัลยาณมิตร และ ณัฐวัฒน์ สิริพรวุฒิ

[1]Jinjuta Choetchunuwat, Satit Niyomyaht, Kamolporn Kalyanamitra and Nattawat Siriphornwut

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

Faculty of Political Science, Bangkokthonburi University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: bestt.ploynapat@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิเคราะห์สภาพการณ์การนำมาตรการส่งเสริมการผลิตเครื่องประดับอัญมณีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมไปปฏิบัติ (2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่อการผลิตเครื่องประดับอัญมณีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และ (3) เสนอแนะแนวทางการนำมาตรการส่งเสริมการผลิตเครื่องประดับอัญมณีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมไปปฏิบัติ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่ ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งกับอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาควิชาการ จำนวน 26 ราย โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การสรุปความแบบพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า (1) ประเทศไทยมีการกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมในระดับยุทธศาสตร์ชาติและแผนพัฒนาประเทศ รวมถึงผลักดันแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน แต่ยังขาดมาตรการเฉพาะสำหรับกลุ่มผู้ประกอบการเครื่องประดับอัญมณีโดยตรง โดยเฉพาะกลุ่ม SMEs ที่ยังเข้าไม่ถึงสินเชื่อเขียวและองค์ความรู้ด้านการผลิตอย่างยั่งยืน แม้จะมีผู้ประกอบการบางกลุ่มนำวัสดุรีไซเคิลและแนวคิด Eco-Design มาใช้ แต่ยังขาดระบบตรวจสอบย้อนกลับและขีดความสามารถด้านเทคโนโลยี การขนส่งและบรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเริ่มมีการนำมาใช้ในกลุ่มรายใหญ่ ส่วนรายย่อยยังเผชิญกับข้อจำกัดหลายด้าน (2) ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ ได้แก่ ความยากในการเข้าถึงวัตถุดิบอย่างยั่งยืน ระบบรับรองที่ไม่ชัดเจน และต้นทุนการเปลี่ยนผ่านสู่กระบวนการสีเขียว และ (3) ข้อเสนอแนะแนวทาง ได้แก่ การลดหย่อนภาษี การสนับสนุนการปรับใช้เทคโนโลยี การสร้างเครือข่ายการผลิต และพัฒนาแพลตฟอร์มตลาดสีเขียว ภายใต้ความร่วมมือเชิงบูรณาการจากทุกภาคส่วน

คำสำคัญ: มาตรการส่งเสริม; เครื่องประดับอัญมณีเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

---

*Received May 22, 2025; Revised June 19, 2025; Accepted July 4, 2025

Abstract

This research article aimed at the following objectives: 1) to analyze the implementation of measures promoting environmentally friendly jewelry production; 2) to examine the problems and obstacles in producing eco-friendly jewelry products; and 3) to propose guidelines for implementing measures to promote environmentally friendly jewelry production. This qualitative research collected data from 26 key informants from the jewelry industry, including representatives from the public sector, private sector, and academia, selected through purposive sampling. Data were collected through interviews and analyzed using descriptive summarization.

The findings revealed that: 1) Thailand has established environmental policies at the national strategic and development plan levels and has promoted the concept of a circular economy. However, specific measures targeting jewelry entrepreneurs, particularly SMEs, are still lacking. Many small enterprises face limited access to green financing and knowledge on sustainable production. While some larger producers have adopted recycled materials, Eco-Design concepts, environmentally friendly transportation, and packaging, smaller businesses continue to face technological, logistical, and capacity constraints; 2) Key problems and obstacles include difficulties in accessing sustainable raw materials, unclear certification systems, and the high costs associated with transitioning to green processes; and 3) Proposed guidelines include tax incentives, support for technology adoption, development of production networks, and the creation of green market platforms, under integrated collaboration from all relevant sectors.

Keywords: Promotion Measures; Environmentally Friendly Jewelry Production

บทนำ

ปัจจุบันโลกกำลังเผชิญกับปัญหาภาวะโลกร้อนซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายไปทั่วทุกพื้นที่ของโลก และเพิ่มความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้ประเทศต่าง ๆ หันมาให้ความสนใจและตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว โดยพยายามใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อลดโลกร้อน สหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรป เป็นกลุ่มประเทศที่ให้ความสำคัญกับการลดภาวะโลกร้อนเป็นอย่างมาก โดยเมื่อเดือนมิถุนายน 2565 สมาชิกวุฒิสภาของสหรัฐฯ ได้เสนอร่างกฎหมาย Clean Competition Act (CCA) ตั้งเป้าหมายเก็บภาษีคาร์บอนกับสินค้าที่กระบวนการผลิตมีการปล่อยคาร์บอนปริมาณสูง โดยเสนอให้ผู้ผลิตของสหรัฐฯ และผู้นำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ จะต้องเสียภาษีคาร์บอน 55 เหรียญสหรัฐต่อการปล่อยคาร์บอน 1 ตัน หากกระบวนการผลิตสินค้ามีการปล่อยคาร์บอนเกินกว่าเกณฑ์ที่กำหนด คาดว่าจะเริ่มบังคับใช้กับสินค้า อันได้แก่ เพลิงฟอสซิล ผลิตภัณฑ์จากการกลั่นปิโตรเลียม ปิโตรเคมี ปุ๋ย ไฮโดรเจน กรดอะดิพิก ซีเมนต์ เหล็กและเหล็กกล้า อะลูมิเนียม กระจก เยื่อกระดาษและกระดาษ และเอทานอล ส่วนสหภาพยุโรป ได้ประกาศนโยบาย European Green Deal เมื่อเดือนธันวาคม 2562 ซึ่งมีวัตถุประสงค์ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก 55% ภายในปี 2573 และมุ่งสู่ Net Zero Emissions (การปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์) ภายในปี 2593 และได้ออกมาตรการ CBAM (Carbon Border Adjustment Mechanism) ซึ่งเป็นมาตรการปรับราคาคาร์บอนก่อนข้ามพรมแดนของสหภาพยุโรป

นั่นคือ การเก็บค่าธรรมเนียมคาร์บอนจากสินค้านำเข้าตามปริมาณการปล่อยคาร์บอนที่เกิดขึ้นในการผลิตสินค้านั้น ๆ (Bangkok Bank, 2023) นอกจากนี้พฤติกรรมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปโดยให้ความสำคัญกับสินค้าที่มีความยั่งยืน จะเห็นได้จากงานวิจัยของ ‘คันทาร์’ (Kantar) บริษัทวิจัยการตลาดเชิงลึก ที่ทำการสำรวจร่วมกับ GfK และ Europanel ศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคใน 19 ประเทศ จำนวน 80,000 คน ครอบคลุมทั้งทวีปยุโรป อเมริกา ลาตินอเมริกา และในเอเชีย โดยจากการสำรวจกลุ่ม ‘ผู้บริโภครักษ์โลก’ พบว่า มีผู้บริโภคที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจังเพิ่มมากขึ้น 20% ส่วนภูมิภาคที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อมที่สุดคือทวีปยุโรปตะวันตก โดยมีถึง 25% มากที่สุดคือในประเทศเยอรมนี มีผู้บริโภคกลุ่มนี้สูงถึง 38% (Bangkok Bank, 2022) ทำให้ภาคอุตสาหกรรมของไทยจำเป็นต้องเร่งปรับตัวให้สอดคล้องกับมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมที่กำหนด รวมทั้งอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับด้วย (Gem and Jewelry Information Center, Gem and Jewelry Research and Development Institute of Thailand (Public Organization), 2020) ทำให้ภาคอุตสาหกรรมของไทยจำเป็นต้องเร่งปรับตัวให้สอดคล้องกับมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมที่กำหนด รวมทั้งอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับด้วย

สำหรับประเทศไทย อัญมณีและเครื่องประดับของไทย เป็นภาคอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อเศรษฐกิจการค้าและการส่งออกของประเทศ โดยเป็นสินค้าส่งออก อันดับ 3 ของไทย และเป็น 1 ใน 10 อุตสาหกรรมส่งออกสำคัญที่ทำรายได้สูงสุด ให้กับประเทศมาอย่างต่อเนื่องและในระดับประเทศ อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ ถือเป็นฟันเฟืองขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศที่สำคัญ สร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่ ช่างฝีมือและแรงงานที่อยู่ในห่วงโซ่อุปทาน ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ กว่า 800,000 คน โดยในปี 2566 ไทยส่งออกสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับ คิดเป็นมูลค่ากว่า 14,700 ล้านเหรียญสหรัฐฯ (Ministry of Commerce News Center, 2024) ผู้ประกอบการอัญมณีและเครื่องประดับไทยปี 2567 มีจำนวนรวม 13,595 ราย เพิ่มขึ้น 2.05% จากปี 2566 คิดเป็น 1.44% ของจำนวนผู้ประกอบการทั้งประเทศ สร้างรายได้จากการส่งออกในปี 2567 กว่า 640,000 ล้านบาท เป็นสินค้าส่งออกอันดับ 3 ของสินค้าส่งออกโดยรวม ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ 97% เป็น SMEs (Gem and Jewelry Institute of Thailand (Public Organization), 2025)

อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับก็เป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมที่ปล่อยคาร์อนฟุตพริ้นท์ ตั้งแต่แหล่งผลิตวัตถุดิบไปจนถึงการขนส่งสินค้าเครื่องประดับถึงมือผู้บริโภคอย่างเลี่ยงไม่ได้เช่นกัน ซึ่งปัจจุบันสิ่งสำคัญที่ผู้ประกอบการควรคำนึงถึงคือ “สิ่งแวดล้อม” ซึ่งการใช้เทคโนโลยีในการปรับกระบวนการผลิตและการดำเนินงานเพื่อลดปริมาณการปล่อยคาร์บอนฟุตพริ้นท์ทำให้อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับสามารถดำเนินการได้อย่างยั่งยืน และเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม แถมยังสามารถช่วยลดผลกระต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศอีกด้วย (Smart Greeny, 2024) ผู้ผลิตสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับคงต้องให้ความสำคัญและสร้างแนวทางการลดก๊าซคาร์บอนในห่วงโซ่อุปทาน เพราะแม้มาตรการภาษีคาร์บอนยังไม่เกิดขึ้นกับสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับ แต่ในอนาคตจะครอบคลุมสินค้าทั้งหมด โดยเฉพาะตลาดสหรัฐอเมริกาและยุโรปที่ให้ความสำคัญมากกับเรื่องดังกล่าว (Prachachat Business Online, 2023) ผู้ประกอบการไทยและผู้ส่งออกไทยอาจจะศึกษาและปรับปรุงห่วงโซ่การผลิตของเครื่องประดับและอัญมณีที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมมากขึ้น พร้อมกับติดตามการอัพเดทแนวปฏิบัติของการทำการตลาดด้านสิ่งแวดล้อม (Green Guides) โดย Federal Trade Commission เพื่อศึกษาแนวทางในการทำการตลาดในสหรัฐฯ ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการการค้าสหรัฐฯ กำหนด (Suwaparbs, 2024) หรือ มาตรการ CBAM ของสหภาพยุโรป นอกจากนี้ภาครัฐของไทยควรพิจารณาส่งเสริมมาตรฐานการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

เพื่อช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือและทำให้สินค้าอัญมณีและเครื่องประดับของไทยสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้อย่างยั่งยืน

จากที่มาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่องการนำมาตรการส่งเสริมการผลิตเครื่องประดับอัญมณีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมไปปฏิบัติ ซึ่งมีความสำคัญต่อการกำหนดแนวทางพัฒนาอุตสาหกรรมให้สามารถตอบสนองต่อมาตรฐานสิ่งแวดล้อมระดับสากล ลดผลกระทบจากมาตรการกีดกันทางการค้า และเพิ่มโอกาสในการแข่งขันในตลาดโลกอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพการณ์การนำมาตรการส่งเสริมการผลิตเครื่องประดับอัญมณีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมไปปฏิบัติ
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่อการผลิตเครื่องประดับอัญมณีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการนำมาตรการส่งเสริมการผลิตเครื่องประดับอัญมณีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมไปปฏิบัติ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง สภาพการณ์การนำมาตรการส่งเสริมการผลิตเครื่องประดับอัญมณีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมไปปฏิบัติ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study) ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ แนวคิดเกี่ยวกับอุตสาหกรรมเครื่องประดับอัญมณี แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน ความได้เปรียบในการแข่งขัน ห่วงโซ่อุปทาน เศรษฐกิจหมุนเวียน การผลิตและการตลาดที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม พฤติกรรมผู้บริโภคสีเขียว การนำนโยบายไปปฏิบัติ และนโยบายและมาตรการส่งเสริมที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งกับอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาควิชาการ จำนวน 26 ราย เป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ดังนี้ 1) ผู้บริหารภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ จำนวน 5 ราย เพื่อให้ข้อมูลเชิงนโยบายและทิศทางการสนับสนุน 2) ผู้ประกอบการเครื่องประดับและอัญมณีในกรุงเทพมหานคร จำนวน 10 ราย เพื่อให้ข้อมูลสภาพจริงของการนำนโยบายไปปฏิบัติ 3) เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ จำนวน 5 ราย เพื่อให้ข้อมูลเชิงปฏิบัติในการขับเคลื่อนมาตรการ 4) ผู้เชี่ยวชาญด้านอุตสาหกรรมจิวเวลรี่ จำนวน 3 ราย เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มอุตสาหกรรม 5) นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม จำนวน 3 ราย เพื่อให้มุมมองด้านผลกระทบและแนวทางพัฒนา

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) คำถามในการสัมภาษณ์จะเน้นเกี่ยวกับ การนำมาตรการส่งเสริมการผลิตเครื่องประดับอัญมณีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมไปปฏิบัติตามวัตถุประสงค์การวิจัย แบบสัมภาษณ์จะแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับนำมาตรการส่งเสริมการผลิตเครื่องประดับอัญมณีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมไปปฏิบัติ ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค การปรับปรุงกระบวนการผลิตเครื่องประดับอัญมณีและการดำเนินงานที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และส่วนที่ 3 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวทางมาตรการการส่งเสริมการผลิตเครื่องประดับอัญมณีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยได้

นำเสนอแบบสัมภาษณ์ให้กับอาจารย์ที่ปรึกษา ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความถูกต้องของเนื้อหา (Content Validity) ความชัดเจนของคำถาม และความเหมาะสมของรูปแบบการสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 4 การรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล 3 แนวทาง ได้แก่ 1) การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาข้อมูลจากงานวิจัย บทความทางวิชาการ รายงานหน่วยงานภาครัฐและเอกชน กฎหมาย และนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการผลิตเครื่องประดับอัญมณีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อรวบรวมมุมมองและข้อเสนอแนะ โดยจัดเตรียมคำถามล่วงหน้า ขออนุญาตบันทึกเสียง และยึดหลักจรรยาบรรณวิจัยในการดำเนินการ 3) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ณ สถานประกอบการ เพื่อศึกษากระบวนการผลิตและพฤติกรรมการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม โดยไม่เข้าไปแทรกแซง และบันทึกข้อมูลเป็นภาคสนามเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลอื่น

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลจากการสัมภาษณ์จะถูกถอดความ ตรวจสอบความถูกต้อง และวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดหมวดหมู่ แยกประเด็น และสังเคราะห์ข้อค้นพบที่เกี่ยวข้องกับมาตรการส่งเสริมการผลิตเครื่องประดับอัญมณีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มผู้ให้ข้อมูล พร้อมตีความมุมมองและประสบการณ์เชิงลึก และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยเทคนิคแบบสามเส้า (Triangulation) ผลการวิเคราะห์จะนำเสนอในรูปแบบการพรรณนาอย่างกระชับและเข้าใจง่าย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อวิเคราะห์สภาพการณ์การนำมาตรการส่งเสริมการผลิตเครื่องประดับอัญมณีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมไปปฏิบัติ ผลการวิจัยพบว่า

1. นโยบายระเบียบที่เกี่ยวข้อง พบว่า ประเทศไทยมีกรอบนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจน โดยระบุไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ซึ่งมุ่งลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและมุ่งสู่ความเป็นกลางทางคาร์บอนภายในปี 2593 โดยมีการสนับสนุนผ่านกฎหมายและแผนปฏิบัติ เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และแผนลดก๊าซเรือนกระจกในภาคอุตสาหกรรม ทั้งนี้ ผู้ประกอบการเริ่มปรับตัวตามแนวทางเศรษฐกิจหมุนเวียนและการผลิตที่ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ข้อ 12 และ 13 แต่การดำเนินงานยังอยู่ในระยะเริ่มต้น และยังขาดมาตรการเฉพาะสำหรับผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมอัญมณีโดยตรง

2. การสนับสนุนจากภาครัฐ พบว่า ภาครัฐมีบทบาทในการส่งเสริมการผลิตอัญมณีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมผ่านมาตรการทางการเงินและการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ เช่น โครงการ “SME Green Productivity” จาก สสว. และ SME D Bank ที่สนับสนุนสินเชื่อเพื่อการปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีลดคาร์บอน พร้อมทั้งการส่งเสริมมาตรฐานสากลโดยสถาบัน GIT และความร่วมมือกับองค์กรต่างประเทศ อาทิ CIBJO ในด้านจริยธรรมและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการพัฒนาทักษะผ่านหลักสูตรที่เน้นนวัตกรรมและความยั่งยืน แต่การดำเนินการยังขาดความต่อเนื่องในเชิงนโยบาย ทำให้ผลสัมฤทธิ์ในระดับปฏิบัติยังไม่มั่นคงและยั่งยืน

3. การจัดหา พบว่า ผู้ประกอบการบางรายให้ความสำคัญกับการจัดหาวัตถุดิบที่มีจริยธรรมและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยใช้วัตถุดิบที่ตรวจสอบย้อนกลับได้ ปราศจากการละเมิดสิทธิมนุษยชน และหลีกเลี่ยงสารเคมีอันตราย พร้อมใช้เทคโนโลยีสะอาดและวัสดุรีไซเคิล รวมถึงออกแบบสินค้าให้มีความทนทาน แนวคิด “Responsible Sourcing” ถูกนำมาใช้เพื่อส่งเสริมความโปร่งใสและค่าตอบแทนที่เป็นธรรม แต่ยังพบ

ข้อจำกัดจากความซับซ้อนของห่วงโซ่อุปทานต้นน้ำ โดยเฉพาะการจัดหาแร่จากพื้นที่ห่างไกลที่ตรวจสอบได้ยาก จึงจำเป็นต้องมีการสนับสนุนเชิงโครงสร้าง เช่น ระบบรับรองมาตรฐาน เทคโนโลยีดิจิทัล และแรงจูงใจทางนโยบายสำหรับผู้ปฏิบัติตามแนวทางจริยธรรม

4. การออกแบบ พบว่า ผู้ประกอบการไทยเริ่มนำนวัตกรรมการออกแบบที่ยั่งยืน (Eco-Design) และแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนมาใช้มากขึ้น เช่น การลดใช้วัสดุ การใช้วัสดุรีไซเคิล และการออกแบบที่ถอดเปลี่ยนหรือซ่อมแซมได้ เพื่อยืดอายุการใช้งานและลดของเสีย โดยอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น การพิมพ์ 3 มิติ และโปรแกรมออกแบบ พร้อมทั้งมีการใช้วัสดุทางเลือกและการออกแบบที่สะท้อนอัตลักษณ์ไทยเพื่อตอบโจทย์ตลาดต่างประเทศที่ให้ความสำคัญกับความยั่งยืน อย่างไรก็ตาม ตลาดภายในประเทศยังให้ความสำคัญกับราคามากกว่าความยั่งยืน จึงจำเป็นต้องมีนโยบายส่งเสริมและการรณรงค์จากภาครัฐเพื่อขับเคลื่อนการออกแบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม

5. การผลิต พบว่า การผลิตเครื่องประดับอัญมณีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในไทยมีพัฒนาการชัดเจน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ประกอบการขนาดกลางและใหญ่ที่เชื่อมโยงกับตลาดต่างประเทศ ผู้ประกอบการเริ่มใช้พลังงานสะอาด ลดการใช้สารเคมี รีไซเคิลวัสดุ และคัดเลือกวัตถุดิบอย่างมีจรรยาบรรณ พร้อมทั้งให้ความสำคัญกับมาตรฐานสากล เช่น RJC เพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นและขยายตลาด แต่การยกระดับมาตรฐานให้ครอบคลุมผู้ประกอบการรายย่อยยังเป็นความท้าทาย จึงควรมีมาตรการสนับสนุนจากภาครัฐ ทั้งด้านเงินทุน ความรู้ เทคโนโลยีสะอาด แรงจูงใจทางภาษี และมาตรการความปลอดภัยแรงงานในกระบวนการผลิตที่มีความเสี่ยง

6. การตลาด พบว่า ผู้ประกอบการเครื่องประดับไทยเริ่มนำแนวคิด “Green Marketing” มาใช้เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาดที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในยุโรปและสหรัฐอเมริกา ผ่านกลยุทธ์การใช้วัตถุดิบที่ยั่งยืน การรับรองมาตรฐานสากล เช่น RJC และการเข้าสู่ตลาดเฉพาะผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการ SMEs ยังเผชิญข้อจำกัดด้านงบประมาณการตลาด การสร้างแบรนด์ และทักษะการสื่อสารในช่องทางดิจิทัล จึงควรได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐทั้งด้านองค์ความรู้ เครื่องมือประชาสัมพันธ์ระดับสากล และการเข้าถึงเทคโนโลยีและมาตรฐาน เพื่อเสริมศักยภาพการแข่งขันในตลาดโลก

7. การจัดจำหน่าย พบว่า ภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการจัดจำหน่ายเครื่องประดับอัญมณีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยสนับสนุนการเข้าร่วมงานแสดงสินค้า พัฒนาทักษะด้านการตลาด และเชื่อมโยงเครือข่ายระดับสากล มาตรการสำคัญ ได้แก่ การอบรมผู้ประกอบการ SMEs ให้ใช้ช่องทางออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพ ปัจจุบันอีคอมเมิร์ซเป็นเครื่องมือหลักในการเข้าถึงผู้บริโภค โดยเฉพาะผู้ประกอบการขนาดกลางและใหญ่ที่สามารถขยายตลาดสู่ต่างประเทศได้ อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการรายย่อยยังขาดทักษะดิจิทัล จึงจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดที่ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม

8. การจัดส่ง พบว่า ข้อกำหนดด้านสิ่งแวดล้อมของตลาดต่างประเทศ เช่น สหภาพยุโรป สหรัฐฯ และญี่ปุ่น ส่งผลให้ผู้ประกอบการไทยขนาดกลางและขนาดใหญ่เริ่มปรับใช้แนวทาง Green Logistics อาทิ การใช้บรรจุภัณฑ์ย่อยสลายได้ รถขนส่งพลังงานสะอาด และการจัดส่งแบบรวมศูนย์ แม้ต้นทุนเพิ่มขึ้นเล็กน้อย แต่ช่วยสร้างมูลค่าในตลาดสากล ส่วนผู้ประกอบการ SMEs ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้และทรัพยากร ทำให้ยังไม่ปรับเปลี่ยนแนวทางการจัดส่ง ภาครัฐจึงควรส่งเสริมอย่างเป็นระบบผ่านสิทธิประโยชน์ทางภาษี การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานโลจิสติกส์สีเขียว และการสร้างความตระหนักรู้ด้านความยั่งยืนในห่วงโซ่การจัดส่ง

ข้อค้นพบจากการวิจัย ประเทศไทยมีนโยบายและมาตรการส่งเสริมการผลิตเครื่องประดับอัญมณีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจนในระดับนโยบาย ภาคธุรกิจขนาดกลางและใหญ่ที่เชื่อมโยงตลาด

ต่างประเทศได้เริ่มปรับตัวตามแนวทางนี้แล้ว แต่ผู้ประกอบการรายย่อยยังเผชิญข้อจำกัดหลายด้าน เช่น วัตถุดิบ ทักษะ เทคโนโลยี และการตลาด จึงต้องได้รับการสนับสนุนเพิ่มเติมจากภาครัฐเพื่อเพิ่มศักยภาพและความยั่งยืนในอุตสาหกรรมโดยรวม

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่อการผลิตเครื่องประดับอัญมณีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ผลการวิจัยพบว่า การผลิตเครื่องประดับอัญมณีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยยังประสบกับอุปสรรคหลายประการ ได้แก่ (1) ข้อจำกัดด้านวัตถุดิบที่ยั่งยืน ทั้งในด้านปริมาณ ต้นทุน และระบบตรวจสอบย้อนกลับ (2) ต้นทุนการผลิตสูงจากการใช้เทคโนโลยีใหม่ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ประกอบการรายย่อยที่ขาดแรงจูงใจจากภาครัฐ (3) ข้อจำกัดด้านนโยบายและกฎหมายที่ยังไม่รองรับการผลิตที่ยั่งยืน และขาดกลไกสนับสนุนเชิงบวก (4) การขาดองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่เหมาะสม รวมถึงหลักสูตรการศึกษาในสาขาที่เกี่ยวข้องยังไม่บูรณาการแนวคิดด้านสิ่งแวดล้อม (5) ความตระหนักรู้ของผู้บริโภคยังอยู่ในระดับต่ำ ทำให้ความต้องการในตลาดไม่เพียงพอ และ (6) ระบบมาตรฐานการรับรองด้านสิ่งแวดล้อมยังไม่สอดคล้องกับบริบทการผลิตของไทย ทั้งในด้านโครงสร้าง กลไกการรับรอง และการเชื่อมโยงกับตลาดภายในประเทศ

ข้อค้นพบจากการวิจัย การผลิตเครื่องประดับอัญมณีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในไทยเผชิญข้อจำกัดด้านวัตถุดิบ ต้นทุนสูง ขาดระบบตรวจสอบย้อนกลับ นโยบายไม่เอื้อต่อการสนับสนุน ผู้ผลิตขาดความรู้และเทคโนโลยี ผู้บริโภคตระหนักรู้ต่ำ และมาตรฐานสากลยังไม่เหมาะสมกับบริบทไทย ส่งผลต่อประสิทธิภาพการนำไปใช้ในตลาดภายในประเทศ

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อเสนอแนะแนวทางการนำมาตรการส่งเสริมการผลิตเครื่องประดับอัญมณีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมไปปฏิบัติ ผลการวิจัยพบว่า ควรดำเนินการในลักษณะบูรณาการทั้งระดับนโยบาย อุตสาหกรรม และผู้ประกอบการ โดยภาครัฐควรมีมาตรการจูงใจที่ชัดเจน เช่น ลดหย่อนภาษี สนับสนุนการเปลี่ยนเทคโนโลยี และกำหนดมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นแนวทางกลาง ระดับอุตสาหกรรมควรส่งเสริมการสร้างเครือข่ายผู้ผลิตที่ยั่งยืน และนำเทคโนโลยี เช่น Blockchain มาใช้เพื่อเพิ่มความโปร่งใสในการตรวจสอบแหล่งที่มาของวัตถุดิบ ส่วนผู้ประกอบการควรได้รับการส่งเสริมด้านทักษะ การออกแบบ และการบริหารตามแนวทาง BCG พร้อมทั้งพัฒนาแพลตฟอร์มกลางสำหรับสินค้าสีเขียว และส่งเสริมการรับรู้ของผู้บริโภค นอกจากนี้ควรสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน องค์กรสิ่งแวดล้อม และสถาบันการศึกษาเพื่อขับเคลื่อนนโยบายให้สามารถปฏิบัติได้จริง

ข้อค้นพบจากการวิจัย ควรบูรณาการมาตรการในระดับนโยบาย อุตสาหกรรม และผู้ประกอบการ โดยภาครัฐจัดมาตรการจูงใจและกำหนดมาตรฐาน อุตสาหกรรมส่งเสริมเครือข่ายและใช้เทคโนโลยีตรวจสอบวัตถุดิบ ส่วนผู้ประกอบการพัฒนาทักษะและสร้างแพลตฟอร์มสินค้า พร้อมส่งเสริมความร่วมมือทุกภาคส่วนเพื่อผลักดันการปฏิบัติจริง

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาการนำมาตรการส่งเสริมการผลิตเครื่องประดับอัญมณีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมไปปฏิบัติ ผู้วิจัยได้พัฒนา GEM-S Model (Green - Export - Market Sustainability) เพื่อเป็นแนวทางพัฒนาอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของไทยให้แข่งขันในตลาดโลกได้อย่างยั่งยืน โมเดลนี้ประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ด้านที่เชื่อมโยงและส่งเสริมกันอย่างเป็นระบบ ได้แก่ G (Green Production) การผลิตที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อมเป็นฐานสำคัญของโมเดล โดยการใช้วัสดุรีไซเคิลและลดคาร์บอนเป็นพื้นฐานที่ช่วยสร้างสินค้าที่มีคุณภาพและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม E (Export Capability) เมื่อมีการผลิตที่ยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมแล้ว การพัฒนาขีดความสามารถด้านการส่งออก โดยเฉพาะผ่านช่องทางดิจิทัล จะช่วยเปิดโอกาสให้

สินค้าสามารถเข้าถึงตลาดโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ M (Market Access) การเข้าสู่ตลาดต่างประเทศด้วยกลยุทธ์การตลาดสีเขียว (Green Marketing) เป็นการเชื่อมโยงสินค้าผลิตภัณฑ์ที่ยั่งยืนเข้ากับความต้องการของผู้บริโภคที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อมในตลาดเป้าหมาย S (Standard Certification) การได้รับการรับรองมาตรฐานสากล เช่น RJC นั้น ช่วยเสริมสร้างความน่าเชื่อถือของสินค้าในตลาด ส่งเสริมให้การส่งออกและการเข้าถึงตลาดมีความมั่นคงมากขึ้น S (State Support) การสนับสนุนจากภาครัฐ เช่น นโยบายส่งเสริมการให้สิทธิประโยชน์ และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้ทั้งการผลิต การส่งออก และการตลาดสามารถดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน โดยแต่ละองค์ประกอบจะเสริมแรงกัน เช่น การผลิตที่เป็นมิตรสิ่งแวดล้อม (G) ทำให้สินค้าได้รับมาตรฐาน (S) ง่ายขึ้น และช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือในการทำตลาดสีเขียว (M) ซึ่งส่งผลให้ช่องทางการส่งออก (E) ขยายตัวได้ดียิ่งขึ้น ภาครัฐ (S) มีบทบาทในการสนับสนุนและสร้างเงื่อนไขที่เหมาะสม เพื่อให้ระบบทั้งหมดเดินหน้าไปพร้อมกันอย่างสมดุลและมีประสิทธิภาพ โมเดล GEM-S นี้จึงสะท้อนความเกี่ยวเนื่องของกระบวนการทั้งหมดอย่างครบถ้วน และสามารถนำไปใช้เป็นกรอบแนวทางเพื่อยกระดับอุตสาหกรรมเครื่องประดับอัญมณีไทยสู่ความยั่งยืนในตลาดโลกได้อย่างแท้จริง ดังแผนภาพที่ 1

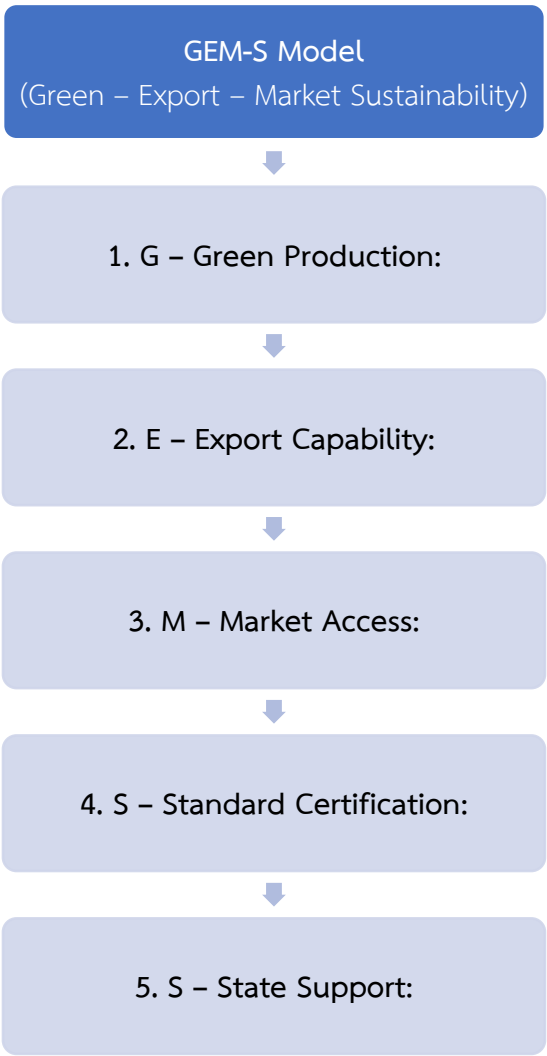

Figure 1: The New Body of Knowledge

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สภาพการณ์การนำมาตรการส่งเสริมการผลิตเครื่องประดับอัญมณีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมไปปฏิบัติ

1. นโยบายระเบียบที่เกี่ยวข้อง พบว่า ประเทศไทยได้กำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจน ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ที่มุ่งลดก๊าซเรือนกระจกและบรรลุความเป็นกลางทางคาร์บอนภายในปี 2593 รวมถึงลดปล่อยก๊าซสุทธิเป็นศูนย์ภายในปี 2608 โดยมีกฎหมายสนับสนุน เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 พร้อมผลักดันแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนและการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ ตอบสนองเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ข้อ 12 และ 13 อย่างไรก็ตาม ยังขาดมาตรการเฉพาะสำหรับผู้ประกอบการเครื่องประดับอัญมณีโดยตรง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Srichan and Kosonkitiamporn (2023) ได้ศึกษาเรื่องยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี กับการพัฒนาประเทศไทย ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) การพัฒนาประเทศในช่วงระยะเวลาของยุทธศาสตร์ชาติจะมุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ

2. การสนับสนุนจากภาครัฐ พบว่า ภาครัฐได้จัดตั้งโครงการสินเชื่อเช่น “SME Green Productivity” เพื่อสนับสนุนธุรกิจที่มุ่งสู่ความยั่งยืน ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่าการปรับกระบวนการผลิตให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมช่วยเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันในตลาดโลก พร้อมส่งเสริมผู้ประกอบการเข้าสู่มาตรฐานสากล เช่น RJC และพัฒนาบุคลากรผ่านหลักสูตรเทคโนโลยีและนวัตกรรม แม้มีความพยายามเชิงรุก แต่การสนับสนุนยังขาดความต่อเนื่อง ส่งผลต่อความยั่งยืนในทางปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Kotrasopa, Wirayananon, and Thammachalai (2023) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิผลของธุรกิจในภาคการผลิต ของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับในประเทศไทย ผลของการวิจัยพบแนวทาง คือ สนับสนุนช่างฝีมือและช่างชำนาญเฉพาะด้านให้มีการ Upskill และ Reskill เพื่อพัฒนาแรงงานเข้าสู่ตลาดอย่างจริงจัง สร้างนวัตกรรมเทคโนโลยีที่ทันสมัยและคุณภาพสูงในการผลิตเพื่อลดต้นทุนในการผลิต และบูรณาการการทำงานของทุกฝ่ายในสายการผลิตให้ได้ผลผลิตที่ตรงตามความต้องการของลูกค้า

3. การจัดหา พบว่า ผู้ประกอบการบางส่วนเริ่มให้ความสำคัญกับการจัดหาวัตถุดิบที่มีจริยธรรมและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า การใช้วัตถุดิบที่ตรวจสอบย้อนกลับได้ ปลอดการละเมิดสิทธิมนุษยชน และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น วัสดุรีไซเคิลหรือเทคโนโลยีสะอาด สามารถช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและเพิ่มคุณค่าให้สินค้า แต่ความซับซ้อนของห่วงโซ่อุปทานยังเป็นอุปสรรคต่อการตรวจสอบแหล่งที่มา ดังนั้น ภาครัฐจำเป็นต้องมีการสนับสนุนด้านระบบรับรองมาตรฐาน เพื่อส่งเสริมการจัดหาที่ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Rakphong (2024) ได้ศึกษาเรื่องความสอดคล้องของมาตรการคว่ำบาตรบริษัทอัญมณีจากสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาของสหรัฐอเมริกาภายใต้พันธกรณีขององค์การการค้าโลก : นัยต่อการส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับจากไทยไปยังสหรัฐอเมริกา หากผลิตภัณฑ์จากไทยมีการใช้วัตถุดิบจากเหมืองในเมียนมา ผู้ประกอบการไทยจะมีภาระในการต้องดำเนินการพิสูจน์เพิ่มเติมด้วยว่า พลอยหรือหินมีค่าที่ใช้ในการผลิตสินค้านั้น แม้จะมีการขุดจากเหมืองในเมียนมา แต่ไม่มีความเกี่ยวข้องใด ๆ กับบุคคล คณะ

บุคคล และองค์กรตามที่ปรากฏในรายนามการคว่ำบาตรของสหรัฐฯ และสอดคล้องกับการศึกษาของ Kern, Boron, and Weidenhamer (2021) ได้ศึกษาเรื่องผู้ซื้อควรระวัง: เครื่องประดับราคาไม่แพงและมีแคดเมียมสูงอาจก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อสุขภาพที่ร้ายแรง การใช้แคดเมียมเพื่อผลิตเครื่องประดับราคาถูกนั้นได้มีการบันทึกไว้เมื่อไม่นานมานี้ รัฐบาลต่าง ๆ ได้กำหนดมาตรฐานที่แตกต่างกัน โดยรัฐต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกาจะเน้นที่ปริมาณแคดเมียมทั้งหมดหรือแคดเมียมที่สกัดได้จากเครื่องประดับของเด็ก ในขณะที่สหภาพยุโรปได้กำหนดขีดจำกัดแคดเมียมไว้ที่ 100 มก./กก. สำหรับเครื่องประดับทั้งหมด

4. การออกแบบ พบว่า ผู้ประกอบการเริ่มปรับแนวทางการออกแบบตามแนวคิด “Eco-Design” และ “Circular Economy” โดยใช้วัสดุรีไซเคิล ลดการใช้ทรัพยากร และออกแบบให้สามารถถอดเปลี่ยนหรือซ่อมแซมได้ง่าย รวมถึงนำเทคโนโลยีใหม่ เช่น การพิมพ์ 3 มิติ และวัสดุทางเลือกมาใช้ในการผลิต อย่างไรก็ตาม การขยายกำลังผลิตเชิงอนุรักษ์ยังมีข้อจำกัด ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่าลูกค้าบางกลุ่มยังให้ความสำคัญกับราคามากกว่ามูลค่าเชิงสิ่งแวดล้อมของผลิตภัณฑ์ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Chunnapiya (2023) ได้ศึกษาเรื่องการออกแบบผลิตภัณฑ์และตราสินค้ารักษ์โลก ประเภท Upcycle พบว่า ปัจจุบันปัญหาภาวะโลกร้อนนับวันยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นจนทำให้เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมตามมามากมาย ทำให้ทั่วโลกเห็นความสำคัญในทุกภาคส่วน รวมถึงผู้บริโภคทั่วโลกหันมาใช้ผลิตภัณฑ์รักษ์โลกกันมากขึ้น โดยประเทศไทยได้พัฒนาแผน BCG Model ที่มุ่งเน้นเศรษฐกิจชีวภาพ (Bioeconomy) เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) โดยมีเป้าหมายคำนึงถึงความยั่งยืนของทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ดังนั้น การออกแบบผลิตภัณฑ์รักษ์โลกเป็นการตอบสนองความสำคัญดังกล่าวในระดับประเทศและระดับโลก ซึ่งการออกแบบต้องคำนึงถึงปัจจัยหลักทั้งภายในและภายนอกที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม โดยปัจจัยภายในได้แก่ วัสดุและกรรมวิธีการผลิต ประโยชน์ใช้สอย และสุนทรียศาสตร์ ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ การแข่งขันในตลาด ความเป็นสากล ความปลอดภัย และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

5. การผลิต พบว่า ผู้ประกอบการโดยเฉพาะกลุ่มขนาดกลางและใหญ่ที่เชื่อมโยงกับตลาดต่างประเทศเริ่มให้ความสำคัญกับการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่าตลาดต่างประเทศมีข้อกำหนดด้านสิ่งแวดล้อมที่เข้มงวด ทำให้ผู้ประกอบการหันมาใช้พลังงานสะอาด วัสดุรีไซเคิล และลดการใช้สารเคมีอันตราย อย่างไรก็ตาม การยกระดับแนวทางเหล่านี้ให้เป็นมาตรฐานของอุตสาหกรรมยังเป็นความท้าทาย โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ประกอบการรายย่อยที่ยังขาดทุน ความรู้ และเทคโนโลยี ซึ่งต้องได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิดของ Lopes Silva et al. (2013) ให้คำจำกัดความของการผลิตที่สะอาดขึ้น หมายถึง แนวทางบูรณาการและเป็นระบบที่มุ่งเน้นส่งเสริมประสิทธิภาพในการผลิต การจัดการสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาบุคลากร รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและกระบวนการ โดยแสวงหาการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Kotrasopa, Wirayananon, and Thammachalai (2023) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิผลของธุรกิจในภาคการผลิต ของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับในประเทศไทย ผลของการวิจัยพบแนวทาง คือ ส่งเสริมให้มีการรีไซเคิล (Recycle) และลดการเกิดของเสียจากวัตถุดิบ สร้างนวัตกรรมการลดมลภาวะที่เป็นมิตรต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมสู่ความยั่งยืน

6. การตลาด พบว่า ผู้ประกอบการไทยเริ่มให้ความสำคัญกับ Green Marketing โดยเฉพาะในตลาดยุโรปและสหรัฐฯ ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่าการเข้าตลาดเฉพาะกลุ่มผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น Etsy และ Amazon จำเป็นต้องใช้วัตถุดิบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ทองคำรีไซเคิล และการขอรับรองจากองค์กรสากลอย่าง RJC เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการ SMEs ยังขาดศักยภาพใน

การทำตลาดออนไลน์และสร้างแบรนด์ จึงต้องได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในด้านองค์ความรู้ เครื่องมือ ประชาสัมพันธ์ และเทคโนโลยีที่จำเป็น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ SCB EIC (2024) ได้ศึกษาเรื่อง จ่ายสไตล์ไหนในยุคของแพง และไม่อ่อนแรงเรื่องสิ่งแวดล้อม พบว่า ผู้ประกอบการควรเน้นการสร้างความตระหนัก หรือแรงจูงใจด้านสิ่งแวดล้อม พร้อมลดอุปสรรคในการบริโภคสินค้าที่มีความยั่งยืน โดยชูจุดขายเรื่องคุณภาพสินค้าเพื่อสร้างความเชื่อมั่นและเน้นการมีส่วนร่วมดูแลสิ่งแวดล้อมเพื่อกระตุ้นยอดขายในกลุ่มสินค้าที่มีความยั่งยืน ผ่านช่องทางสื่อสารหลักด้วยโซเชียลมีเดีย สอดคล้องกับการศึกษาของ Nguyen et al. (2022) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยกำหนดพฤติกรรมผู้บริโภคสีเขียว: กรณีศึกษาจากเวียดนาม พบว่า องค์ประกอบสามประการ ได้แก่ ทัศนคติ บรรทัดฐานทางสังคม และความกังวลด้านสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับการศึกษาของ Food and Packaging Innovation Center (2021) ได้ศึกษาเรื่องโครงการบูรณาการผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อเชื่อมโยงเข้าสู่ห่วงโซ่คุณค่าโลก ประจำปีงบประมาณ 2564 พบว่า ด้านโอกาสในการเข้าถึงผู้บริโภคในยุคปัจจุบัน ผู้ประกอบการสามารถทำได้ง่ายขึ้นผ่านการขายออนไลน์จากเว็บไซต์ต่าง ๆ ทั้งภายในประเทศ

7. การจัดจำหน่าย พบว่า ภาครัฐมีบทบาทในการสนับสนุนการเข้าสู่ตลาดของผู้ประกอบการผ่านงานแสดงสินค้าและการอบรมเชิงปฏิบัติ ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า มีโครงการจากสถาบัน GIT ที่ส่งเสริมการขายออนไลน์ผ่านแพลตฟอร์มต่าง ๆ เช่น Shopee, Lazada, Amazon รวมถึงเว็บไซต์ของผู้ประกอบการเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ด้วยการสื่อสารคุณค่าด้านสิ่งแวดล้อม แต่กลุ่มผู้ประกอบการรายย่อยยังขาดทักษะด้านดิจิทัล ส่งผลให้การใช้ช่องทางออนไลน์ยังไม่เต็มประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Saemchayut (2024) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของกลยุทธ์การตลาดสีเขียวต่อภาพลักษณ์แบรนด์ พบว่า ปัจจุบันผู้บริโภคมีความสนใจปัญหาสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นกลุ่มที่ยอมจ่ายมากขึ้นหากผลิตภัณฑ์หรือบริการ มีส่วนสำคัญในการช่วยแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ทำให้กลยุทธ์การตลาด สีเขียวมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แบรนด์ต่าง ๆ โดยเฉพาะท่ามกลางการแข่งขันทางการตลาดที่รุนแรง ทุกแบรนด์ต่างต้องการสร้างฐานลูกค้าที่มีความจงรักภักดีให้มากที่สุด ภาพลักษณ์ของแบรนด์ที่ดี สามารถสร้างคุณค่าและเชื่อมโยงไปยังผู้บริโภคได้ การสร้างคุณค่าของแบรนด์ต้องทำผ่านการบอกเล่าถึงคุณประโยชน์ของแบรนด์ที่มีให้ผู้บริโภคอย่างจริงใจ

8. การจัดส่ง พบว่า ผู้ประกอบการขนาดกลางและใหญ่ในกรุงเทพฯ เริ่มใช้บรรจุภัณฑ์ย่อยสลายได้ บริการขนส่งชดเชยคาร์บอน และรถ EV เพื่อสอดรับกับมาตรฐานสิ่งแวดล้อมของตลาดโลก แม้ต้นทุนจะสูงขึ้น ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า การจัดส่งที่ยั่งยืนช่วยสร้างภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือในตลาดต่างประเทศ ขณะที่ผู้ประกอบการ SMEs ยังคงใช้วิธีเดิม เนื่องจากขาดความรู้ เทคโนโลยี และมองว่าเป็นภาระต้นทุน ภาครัฐจึงควรส่งเสริมผ่านมาตรการภาษี พัฒนาโลจิสติกส์สีเขียว และปลูกฝังแนวคิดด้านความยั่งยืนในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Food and Packaging Innovation Center (2021) ได้ศึกษาเรื่อง โครงการบูรณาการผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อเชื่อมโยงเข้าสู่ห่วงโซ่คุณค่าโลก ประจำปีงบประมาณ 2564 พบว่า กระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมระดับโลกทำให้ผู้บริโภคตื่นตัวและเรียกร้องให้มีการรีไซเคิลบรรจุภัณฑ์ ผู้บริโภคมีความตระหนักถึงประโยชน์ของการใช้บรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติอยู่แล้ว

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ปัญหาและอุปสรรคต่อการผลิตเครื่องประดับอัญมณีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การขาดแคลนวัตถุดิบที่ได้รับการรับรองความยั่งยืนและมีต้นทุนสูง ทำให้ผู้ประกอบการรายย่อยไม่สามารถเข้าถึงได้อย่างต่อเนื่อง ประเทศไทยยังขาดระบบตรวจสอบย้อนกลับที่โปร่งใส ส่งผลให้

ไม่สามารถยืนยันแหล่งที่มาวัตถุดิบได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า การเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตต้องใช้เทคโนโลยีและมาตรฐานที่มีต้นทุนสูง ผู้ประกอบการรายเล็กและช่างฝีมือจึงเผชิญข้อจำกัด ขณะที่แรงจูงใจจากภาครัฐยังไม่เพียงพอ และนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมยังขาดความยืดหยุ่น ไม่ส่งเสริมการเปลี่ยนผ่านอย่างแท้จริง นอกจากนี้ ตลาดในประเทศยังมีความต้องการสินค้ามิตรสิ่งแวดล้อมต่ำ ผู้บริโภคไม่พร้อมจ่ายในราคาที่สูงขึ้น แม้จะมีคุณค่าทางสิ่งแวดล้อม และระบบมาตรฐานสากลยังไม่สามารถใช้งานได้เต็มประสิทธิภาพ เนื่องจากข้อจำกัดด้านโครงสร้างและการขาดหน่วยงานรับรองที่เชื่อมโยงกับตลาดภายในประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Kotrasopa, Wirayananon, and Thammachalai (2023) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิผลของธุรกิจในภาคการผลิต ของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับในประเทศไทย ผลของการวิจัยพบว่าสภาพแวดล้อมธุรกิจภายนอกและภายในประเทศพบปัญหาการขาดแคลนวัตถุดิบภายในประเทศ เครื่องจักรและอุปกรณ์ราคาสูง กระบวนการผลิต และแรงงานที่มีฝีมือและความชำนาญในการผลิต

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า แนวทางส่งเสริมการผลิตเครื่องประดับอัญมณีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ควรกำหนดมาตรการจูงใจชัดเจน เช่น ลดหย่อนภาษี สนับสนุนทางการเงิน และกำหนดมาตรฐานสิ่งแวดล้อม ในระดับอุตสาหกรรมควรส่งเสริมเครือข่ายผู้ผลิตวัตถุดิบยั่งยืน การใช้ทรัพยากรร่วมและนำเทคโนโลยีใหม่ เช่น Blockchain มาเพิ่มความโปร่งใสและตรวจสอบย้อนกลับแหล่งวัตถุดิบ ผู้ประกอบการควรได้รับพัฒนาทักษะด้านการออกแบบและบริหารจัดการตามแนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจชีวภาพ พร้อมส่งเสริมตลาดผ่านแพลตฟอร์มกลาง และสนับสนุนความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน องค์กรสิ่งแวดล้อม และสถาบันการศึกษา เพื่อขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติจริง ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า ข้อจำกัดด้านแรงจูงใจ ทรัพยากร และองค์ความรู้ ยังเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการขับเคลื่อนมาตรการไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และสอดคล้องกับ Puey Ungphakorn Institute for Economic Research (2020) ข้อเสนอแนะจากต่อภาครัฐเกี่ยวกับอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ 1) ระยะสั้น การเข้าถึงสินเชื่อเพื่อเสริมสภาพคล่องด้านการเงิน โดยเฉพาะในกลุ่ม SMEs การปรับลดภาษีให้สอดคล้องกับสภาพการดำเนินธุรกิจ เพื่อช่วยลดภาระของผู้ประกอบการ และ 2) ระยะยาว การมีความชัดเจนในการออกนโยบายเพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับให้เป็นอุตสาหกรรมเป้าหมายในการสร้างรายได้ให้ประเทศ กำหนดหน่วยงานเจ้าภาพที่รัฐบาลให้อำนาจในการดูแลอย่างชัดเจน กำหนดทิศทาง เป้าหมาย และวางตำแหน่งอุตสาหกรรม อัญมณีและเครื่องประดับไทยในตลาดโลกให้ชัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีการดำเนินการตามนโยบายที่สอดคล้องกัน ที่ผ่านมาแต่ละหน่วยงานมีการดำเนินการภายในที่เข้มแข็งอยู่แล้ว แต่ยังขาดการบูรณาการการทำงานร่วมกัน การส่งเสริมกระบวนการผลิตแรงงานที่มีทักษะเข้าสู่อุตสาหกรรมให้มากขึ้น มีหลักสูตร re-skill และ up-skill และแบบ non-degree การออกแบบหลักสูตรที่สนับสนุนความต้องการของผู้ใช้งานมากขึ้น การสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา (R&D) ที่สามารถใช้งานได้จริง เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของตลาดและคู่แข่ง เพื่อช่วยสนับสนุนอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับในทุก ๆ ด้าน ทั้งการพัฒนาฝีมือแรงงาน การพัฒนาเทคโนโลยี การพัฒนาคุณภาพของสินค้า การพัฒนาตลาดและการสร้างแบรนด์ เป็นต้น

สรุป

ผลการวิจัยสรุปภาพรวมการส่งเสริมการผลิตเครื่องประดับอัญมณีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในไทย พบความก้าวหน้าและข้อจำกัด ภาครัฐมีนโยบายสนับสนุนเศรษฐกิจหมุนเวียนแต่ขาดมาตรการเฉพาะสำหรับผู้ประกอบการ การสนับสนุนทางการเงินและเทคโนโลยียังไม่ต่อเนื่อง วัตถุดิบยั่งยืนมีจำกัดและต้นทุนสูง ทำให้

การตรวจสอบย้อนกลับเป็นไปได้ยาก การออกแบบเน้นวัสดุรีไซเคิลและประหยัดทรัพยากร ตลาดภายในยังมีความต้องการต่ำ โดยเฉพาะผู้บริโภคที่เน้นราคามากกว่าคุณค่า ผู้ประกอบการขนาดกลาง-ใหญ่ปรับใช้พลังงานสะอาดตอบตลาดต่างประเทศ ส่วนรายย่อยขาดทุนและขาดความรู้ด้านเทคโนโลยี การตลาดเน้น Green Marketing ผ่านช่องทางออนไลน์และมาตรฐานสากล แต่ SMEs ยังขาดทักษะด้านดิจิทัล การจัดส่งเริ่มใช้บรรจุภัณฑ์ย่อยสลายและบริการลดคาร์บอน แต่ต้นทุนสูงและขาดความรู้เป็นอุปสรรค ข้อจำกัดสำคัญคือวัตถุดิบและระบบตรวจสอบย้อนกลับไม่เพียงพอ กระบวนการผลิตต้องใช้เทคโนโลยีต้นทุนสูง ผู้ประกอบการรายเล็กขาดแรงจูงใจและความรู้ ตลาดภายในความต้องการต่ำและผู้บริโภคไม่พร้อมจ่ายแพง แนวทางส่งเสริมควรมาตรการจูงใจทางภาษี สนับสนุนการปรับเทคโนโลยี สร้างเครือข่ายวัตถุดิบยั่งยืน ใช้เทคโนโลยีใหม่เพิ่มความโปร่งใส พร้อมพัฒนาทักษะการออกแบบและบริหารจัดการตามเศรษฐกิจสีเขียวและหมุนเวียน เสริมศักยภาพการแข่งขันและสื่อสารตลาดให้ตอบสนองผู้บริโภคยุคใหม่

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ควรต้องส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนในการพัฒนากระบวนการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในด้านการลงทุนและการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในภาคอุตสาหกรรม

1.2 ควรต้องมีการขยายโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุนสำหรับผู้ประกอบการ SME โดยเฉพาะสินเชื่อที่มุ่งเน้นการพัฒนาเครื่องประดับที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถปรับตัวและพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืน

1.3 ภาครัฐควรต้องจัดโครงการหรือกิจกรรมอบรมที่เน้นการพัฒนาทักษะด้านการออกแบบและการผลิตที่ยั่งยืน โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีที่ช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรต้องศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากการปรับกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในระดับผู้ประกอบการรายย่อยและรายใหญ่ เพื่อให้สามารถประเมินผลที่แท้จริงได้

2.2 ควรต้องทำการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับความต้องการและพฤติกรรมของผู้บริโภคที่สนใจเครื่องประดับที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อทำความเข้าใจว่าในตลาดจริง ๆ มีความต้องการในกลุ่มสินค้าดังกล่าวมากน้อยเพียงใด และจะสามารถปรับตัวได้อย่างไร

2.3 ควรต้องมีการศึกษาเปรียบเทียบการนำมาตรการส่งเสริมการผลิตเครื่องประดับอัญมณีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในประเทศอื่น ๆ ที่ประสบความสำเร็จ เพื่อหาแนวทางที่สามารถนำไปปรับใช้ในประเทศไทยได้

References

Bangkok Bank. (2022). *Even If the Price Is Higher, It Is Acceptable! Deep Insight into the Behavior of "Consumers" Who Are Ready to Pay for Environmentally Friendly Products: How Can SMEs Adapt to Stay on Trend?* Retrieved November 26, 2024, from https://www.bangkokbanksme.com/en/expensive-and-willing-to-pay-for-environmentally-friendly-products

Bangkok Bank. (2023). *Case Study of Businesses Affected by Carbon Tax and Opportunities in Business Crisis That Can Adapt Sustainably (Part 2).* Retrieved November 22, 2024, from https://www.bangkokbanksme.com/en/us-cbam

Chunnapiya, N. (2023). Design of Environmentally Friendly Products and Brands, Upcycle Type. *Design Echo Journal*, 4(1), 55-62.

Food and Packaging Innovation Center. (2021). *Small and Medium Enterprises (SMEs) Integration Project in Developing Environmentally Friendly Packaging to Connect to the Global Value Chain, Fiscal Year 2021*. Chiang Mai: Chiang Mai University.

Gem and Jewelry Information Center, Gem and Jewelry Research and Development Institute of Thailand (Public Organization). (2020). *Eco-Friendly Jewelry: A New Alternative That Cares for the Environment*. Retrieved November 22, 2024, from https://infocenter.git.or.th/article/article-20201229

Gem and Jewelry Institute of Thailand (Public Organization). (2025). *Export Situation of Thai Gems and Jewelry, January-March 2025*. Bangkok: Gem and Jewelry Institute of Thailand (Public Organization).

Kern, M. S., Boron, M. L., & Weidenhamer, J. D. (2021). Buyer Beware: Inexpensive, High Cadmium Jewelry Can Pose Severe Health Risks. *Science of the Total Environment*, 764.

Kotrasopa, T., Wirayananon, K., & Thammachalai, A. (2023). Management Guidelines for Increasing Business Efficiency in the Manufacturing Sector of the Gem and Jewelry Industry in Thailand. *Interdisciplinary and Sustainability Review Thailand*, 12(2), 25-36.

Lopes Silva, et al. (2013). Acute and Chronic Effect of Sodium Bicarbonate Ingestion on Wingate Test Performance: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Journal of Sports Sciences*, 37(7), 762-771.

Ministry of Commerce News Center. (2024). *Mr. Phumtham Vejjayachai, Deputy Prime Minister and Minister of Commerce, Invites You to Visit the 69th Bangkok Gems and Jewelry Fair, 21-25 February 2024 at the Queen Sirikit National Convention Center*. Nonthaburi: Ministry of Commerce News Center.

Nguyen, L. T., et al. (2022). Determinants of Green Consumer Behavior: A Case Study from Vietnam. *Cogent Business & Management*, 10(1), 1-25.

Prachachat Business Online. (2023). *"Gems" Still Need to Protect the World: GIT Points Out New Trends to Stimulate the 500 Billion Baht Industry*. Retrieved November 27, 2024, from https://www.prachachat.net/economy/news-1289721

Puey Ungphakorn Institute for Economic Research. (2020). *Gem and Jewelry Industry*. Bangkok: Puey Ungphakorn Institute for Economic Research.

Saemchayut, R. (2024). The Role of Green Marketing Strategy on Brand Image. *Journal of Management Review*, 26(2), 235-243.

SCB Economic Intelligence Center (EIC). (2024). *Sustainable Purchasing Behavior*. Retrieved November 26, 2024, from https://www.scbeic.com/th/detail/file/product/9553/gytbavqpbg/In-focus-Consumer-survey-ESG-20240809.pdf

Smart Greeny. (2024). *Smart Greeny Is Pleased to Provide Advice to the Gem and Jewelry Industry that Wants to Set a Goal to Reduce Its Carbon Footprint*. Retrieved November 22, 2024, from https://smartgreeny.com/smart-greeny-อยากปรึกษา-อุตส/

Srichan, T., & Kosonkitiamporn, S. (2023). The 20-Year National Strategy and the Development of Thailand. *Journal of Modern Learning Development*, 8(1), 413-435.

Suwaparbs. (2024). *Inflation Situation in the United States*. Retrieved November 23, 2024, from https://www.ditp.go.th/post/163947

การบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนในกรุงเทพมหานคร โดยใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data)*

Road Safety Management in Bangkok Metropolitan Area Using Big Data

[1]อำนาจ ศรีจำเริญ, กมลพร กัลยาณมิตร, สถิตย์ นิยมญาติ และ ชูชีพ เบียดนอก
[1]Amnat Srijumroen, Kamolporn Kalyanamitra, Satit Niyomyaht and Chucheep Biadnok
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
Faculty of Political Science, Bangkokthonburi University, Thailand.
[1]Corresponding Author's Email: s.amnat@abs.co.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยสำเร็จในการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนในกรุงเทพมหานครโดยใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) (2) เพื่อศึกษาผลกระทบของการนำ Big Data มาใช้ในการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนในกรุงเทพมหานคร และ (3) เพื่อเสนอข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนในกรุงเทพมหานครโดยใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่จากกระทรวงคมนาคม และผู้บริหารและเจ้าหน้าที่จากสำนักการจราจรและขนส่ง กรุงเทพมหานคร เจ้าหน้าที่ตำรวจจราจร นักวิเคราะห์ข้อมูล ผู้แทนจากองค์กรภาคประชาสังคม นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญ และประชาชนผู้ใช้รถใช้ถนน จำนวน 26 คน คัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการสรุปความแบบพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า (1) ปัจจัยสำเร็จในการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนในกรุงเทพมหานครโดยใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ ได้แก่ การใช้ Big Data วิเคราะห์พฤติกรรมเสี่ยง ระบุจุดอันตราย และวางมาตรการป้องกัน การบูรณาการข้อมูลจากหลายหน่วยงานเพื่อเพิ่มความแม่นยำและการตอบสนอง การมีนโยบายและกฎหมายรองรับ การพัฒนาเทคโนโลยีและระบบจัดเก็บข้อมูล และการมีส่วนร่วมของประชาชน (2) ผลกระทบของการนำ Big Data มาใช้ในการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนในกรุงเทพมหานคร พบว่า การใช้ Big Data ส่งผลให้การบริหารจัดการความปลอดภัยมีประสิทธิภาพมากขึ้น ลดจำนวนอุบัติเหตุ ความสูญเสียทางเศรษฐกิจ และเพิ่มการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม แต่ยังมีข้อจำกัดเรื่องคุณภาพข้อมูลและขาดบุคลากรด้านเทคนิค (3) ข้อเสนอแนะในการปรับปรุง ได้แก่ การพัฒนาเทคโนโลยีสนับสนุน Big Data การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และการลงทุนพัฒนาบุคลากรและโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพระบบและลดอุบัติเหตุอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ; ข้อมูลขนาดใหญ่; ความปลอดภัยทางถนน; กรุงเทพมหานคร

---

*Received May 13, 2025; Revised June 19, 2025; Accepted July 4, 2025

Abstract

This research article consisted of following obstacles: 1) to analyze the success factors in road safety management in Bangkok using Big Data; 2) to examine the impacts of applying Big Data in road safety management in Bangkok; and (3) to propose recommendations for improving road safety management using Big Data. This qualitative research collected data from 26 key informants, including executives and staff from the Ministry of Transport, the Bangkok Metropolitan Administration's Traffic and Transport Department, traffic police officers, data analysts, representatives from civil society organizations, academics and experts, as well as road users. Participants were selected through purposive sampling. Data were collected through interviews and analyzed using descriptive summarization.

The findings revealed that 1) The success factors for road safety management using Big Data include analyzing risky behaviors, identifying hazardous locations, implementing preventive measures, integrating data from multiple agencies for accuracy and responsiveness, having supportive policies and legislation, developing data storage and technological systems, and ensuring public participation; 2) The impact of applying Big Data in road safety management was found to improve management efficiency, reduce accidents and economic losses, and optimize resource use, although challenges remain regarding data quality and technical personnel shortages; and 3) Recommendations for improvement include developing supporting Big Data technologies, ensuring personal data protection, and investing in personnel and infrastructure development to enhance system efficiency and sustainably reduce road accidents.

Keywords: Management; Big Data; Road Safety; Bangkok Metropolitan

บทนำ

ข้อมูลจากองค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) เปิดเผยว่าประเทศไทยมีอัตราการเสียชีวิตบนท้องถนนสูงสุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และอยู่ในอันดับ 9 ของโลก โดยในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา พบการสูญเสียที่เกี่ยวข้องกับการขับรถด้วยความเร็วเพิ่มขึ้น 4% ขณะที่อุบัติเหตุที่เกิดจากการเมาแล้วขับช่วงวันหยุดต่าง ๆ ก็เพิ่มขึ้นเช่นกัน (Innomatter, 2022) และกรุงเทพฯ ก็ยังคงครองแชมป์เมืองที่มีจำนวนผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุบนถนนมากที่สุดของไทย (Prabpol, Boonpang, and Kantamueangli, 2022) ด้วยเหตุนี้ ประเทศไทยจึงให้ความสำคัญกับความปลอดภัยบนท้องถนนเป็นเรื่องเร่งด่วนและอยู่ในแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยตั้งเป้าลดอัตราการเสียชีวิตบนท้องถนนให้เหลือไม่เกิน 12 ต่อประชากรแสนคนภายในปี พ.ศ. 2570 และเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย "Vision Zero" ภายในปี พ.ศ. 2593 ซึ่งแผนดังกล่าวจะช่วยลดการเสียชีวิตและบาดเจ็บสาหัสจากอุบัติเหตุบนท้องถนน และสร้างความมั่นใจให้ทุกคนสามารถใช้ถนนได้อย่างปลอดภัย มีสุขภาวะที่ดี และเดินทางได้อย่างเท่าเทียมกัน (ThaiPR.net, 2022) พร้อมทั้งกวดขันการบังคับใช้กฎหมายและมาตรการการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ แบบองค์รวม เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานป้องกันลดอุบัติเหตุ ลดการบาดเจ็บ และเสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนให้ลดลงมากที่สุด (Bangkok Business, 2023)

กรุงเทพมหานคร เป็นเมืองหลวงและศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของประเทศไทย มีประชากรหนาแน่น และการจราจรที่คับคั่ง ซึ่งส่งผลให้ปัญหาด้านความปลอดภัยทางถนนมีความรุนแรงมากขึ้น อุบัติเหตุทางถนนในกรุงเทพฯ เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ส่งผลให้มีผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตเป็นจำนวนมากทุกปี ซึ่ง จาก 10 ปีที่ผ่านมาตั้งแต่ปี 2554 จนถึง 2564 เกิดอุบัติเหตุบนถนนในพื้นที่กรุงเทพฯ เกือบ 4 แสนครั้ง เฉลี่ยแล้วปีละ 35,500 ครั้ง และเป็นสาเหตุให้ 830 คนเสียชีวิตทุกปี หรือสรุปง่าย ๆ ว่า ในแต่ละวันจะเกิดอุบัติเหตุบนถนนในกรุงเทพฯ เกือบ 100 ครั้ง หรือทุก ๆ 15 นาที และจะมีคนตายบนท้องถนนทุกวันอย่างน้อยวันละ 2-3 คน (Accident Information Center Thai RSC, 2021)

การเกิดอุบัติเหตุทางถนนมีผลกระทบอย่างมากทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ไม่เพียงแต่ส่งผลต่อผู้บาดเจ็บและครอบครัว แต่ยังส่งผลต่อค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล การสูญเสียรายได้ และค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาโครงสร้างพื้นฐาน ดังนั้นการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนที่มีประสิทธิภาพเป็นสิ่งสำคัญในการลดความเสี่ยงและป้องกันอุบัติเหตุ ซึ่งในการขับเคลื่อนงานด้านอุบัติเหตุในพื้นที่กรุงเทพมหานครเป็นหนึ่งในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ในการพัฒนาให้กรุงเทพฯ เป็นเมืองน่าอยู่ ที่มีการมุ่งเน้นงานโครงสร้างพื้นฐาน แก้ไขปัญหาน้ำท่วม ทางเท้า อุบัติเหตุ รถติด แก้ไขปัญหาจุดเสี่ยงจุดอันตราย 100 จุดทั่วกรุงเทพมหานคร รณรงค์และกวดขันวินัยจราจร ปรับปรุงทางกายภาพ ตลอดจนแก้ไขปัญหาจุดฝืดรถติด 266 จุด เป้าหมายปรับปรุงทางเท้า 1,000 กิโลเมตร และเป้าหมายทำให้ถนนในกรุงเทพมหานครเป็นถนนปลอดภัย (Manager Online, 2023)

ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา การใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ได้รับความสนใจอย่างมากในหลายสาขา รวมถึงการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนน การใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ในการจัดการความปลอดภัยทางถนนช่วยให้สามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างละเอียดและแม่นยำ ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมสามารถใช้ในการระบุจุดเสี่ยง คาดการณ์ความเสี่ยงในอนาคต และวางแผนมาตรการป้องกันที่มีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเช่น การวิเคราะห์ข้อมูลจากเซ็นเซอร์อาจช่วยในการปรับปรุงการจัดการจราจรในช่วงเวลาที่มีการคับคั่ง หรือการใช้ข้อมูลจากกล้องโทรทัศน์วงจรปิด (Closed Circuit Television: CCTV) อาจช่วยในการตรวจสอบและบังคับใช้กฎหมายจราจรได้ดีขึ้น และจัดการปัญหาต่าง ๆ ทางถนนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม การนำข้อมูลขนาดใหญ่มาใช้ในการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนในกรุงเทพมหานครยังคงเป็นเรื่องใหม่หรือเป็นแนวทางที่ยังคงอยู่ในระยะเริ่มต้น จึงยังต้องการการวิจัยเพิ่มเติมเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและพัฒนาแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการปรับปรุงความปลอดภัยบนถนนโดยใช้ข้อมูลขนาดใหญ่เพื่อการบริหารจัดการที่ดียิ่งขึ้น อีกทั้งยังขาดการวิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยแห่งความสำเร็จ ผลกระทบ และแนวทางพัฒนาอย่างเป็นระบบ ทั้งในมิติของการดำเนินนโยบาย การพัฒนาเทคโนโลยี และการมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่าง ๆ ช่องว่างทางความรู้เหล่านี้จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้การศึกษาครั้งนี้มีความจำเป็นอย่างยิ่งในเชิงวิชาการ เพื่อเติมเต็มองค์ความรู้ และเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนนโยบายความปลอดภัยทางถนนที่อิงข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป การศึกษาเรื่องนี้จึงมีความสำคัญ เพราะสามารถนำไปสู่การพัฒนานโยบายและกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพในการลดอุบัติเหตุและเพิ่มความปลอดภัยทางถนนในกรุงเทพมหานคร อีกทั้งยังช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถใช้ข้อมูลในการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาและการใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ในการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนจะช่วยให้การจัดการปัญหานี้เป็นระบบมากขึ้นและมีผลลัพธ์ที่ดีต่อสังคม

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง “การบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนในกรุงเทพมหานครโดยใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data)” เพื่อมุ่งหวังว่าผลการศึกษาจะช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวเข้าใจถึงปัจจัยสำเร็จในการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนในกรุงเทพมหานครโดยใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ ได้ดียิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ยังทราบถึงผลกระทบของการนำ Big Data มาใช้ในด้านต่าง ๆ รวมถึงแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนในกรุงเทพมหานครโดยใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น จนสร้างสภาพแวดล้อมการเดินทางที่ปลอดภัยและยั่งยืนในกรุงเทพมหานครต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยสำเร็จในการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนในกรุงเทพมหานครโดยใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data)

2. เพื่อศึกษาผลกระทบของการนำ Big Data มาใช้ในการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนในกรุงเทพมหานคร

3. เพื่อเสนอข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนในกรุงเทพมหานครโดยใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยในรูปแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งวิธีดำเนินการวิจัยมีดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study) ผู้วิจัยได้ศึกษาทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเนื้อหาที่ศึกษาประกอบด้วยหัวข้อหลัก ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับความปลอดภัยทางถนน แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารความปลอดภัยทางถนน แนวคิดเกี่ยวกับข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) แผนและนโยบายด้านความปลอดภัยทางถนนของกรุงเทพมหานคร เช่น แผนยุทธศาสตร์และแผนแม่บท ข้อมูลพื้นฐานของกรุงเทพมหานคร รวมถึงสภาพปัญหาด้านอุบัติเหตุและความปลอดภัยทางถนน เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยจำนวน 26 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่จากกระทรวงคมนาคม 4 คน ซึ่งมีบทบาทด้านนโยบายและประสบการณ์ด้านความปลอดภัยทางถนน 2) ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่จากสำนักการจราจรและขนส่ง กรุงเทพมหานคร 4 คน ซึ่งมีหน้าที่ดูแลระบบจราจรในพื้นที่เมือง 3) นักวิเคราะห์ข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3 คน ซึ่งเชี่ยวชาญด้าน Big Data ที่เกี่ยวข้องกับการจราจร 4) เจ้าหน้าที่ตำรวจจราจร 4 คน ซึ่งมีประสบการณ์ในการควบคุมและจัดการจราจรโดยตรง 5) ผู้แทนจากองค์กรภาคประชาสังคม 4 คน ซึ่งสะท้อนมุมมองภาคประชาชนและร่วมผลักดันนโยบาย 6) นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญ 4 คน ซึ่งมีความรู้และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ 7) ประชาชนทั่วไป 3 คน ซึ่งเป็นผู้ใช้ถนนในชีวิตประจำวันและประสบปัญหาความไม่ปลอดภัยโดยตรง

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย นี้คือการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ซึ่งประกอบด้วยชุดคำถามที่กำหนดไว้ล่วงหน้า โดยมี 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ส่วนที่ 2 ปัจจัยสำเร็จในการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนน ส่วนที่ 3 ผลกระทบของการใช้ Big Data และ ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนน โดยการสร้างและพัฒนาเครื่องมือเริ่มจากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ก่อนสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ครอบคลุมตัวแปรที่ต้องการศึกษา จากนั้นได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อให้แน่ใจว่าแบบสัมภาษณ์มีความตรงตามเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขั้นตอนที่ 4 การรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูล ได้แก่ การวิจัยเอกสารจากตำรา บทความ วิทยานิพนธ์ และเอกสารราชการที่เกี่ยวข้องกับการใช้ Big Data ในการปรับปรุงความ

ปลอดภัยทางถนน การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวน 26 คน โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมเพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนในกรุงเทพมหานคร

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการถอดเทปเสียงและบันทึกข้อมูลลงในระบบคอมพิวเตอร์ เพื่อจัดระเบียบข้อมูลอย่างเป็นระบบ จากนั้นทำการตีความข้อมูลเชิงลึกเพื่อสื่อความหมายที่แท้จริงของผู้ให้ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จะถูกจัดหมวดหมู่ตามแนวคิดหลัก เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์เชิงอุปนัย (Analytic Induction) พร้อมทั้งตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อสรุป สุดท้ายข้อมูลจากแต่ละหมวดหมู่จะถูกประสานและเชื่อมโยงเพื่อสรุปผลที่ตอบสนองวัตถุประสงค์ของการวิจัยอย่างครบถ้วน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยสำเร็จในการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนในกรุงเทพมหานครโดยใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ผลการวิจัยพบว่า

1. การใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ในการตัดสินใจ ผลการวิจัยพบว่า Big Data มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนในกรุงเทพมหานคร โดยช่วยวิเคราะห์พฤติกรรมเสี่ยงและออกแบบมาตรการป้องกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่การบูรณาการข้อมูลระหว่างหน่วยงานยังมีข้อจำกัด เนื่องจากข้อมูลจัดเก็บในระบบต่างกัน ทำให้การแลกเปลี่ยนและวิเคราะห์ข้อมูลยาก ข้อมูลที่มีอยู่ยังขาดความแม่นยำและมาตรฐานกลาง ส่งผลให้การคาดการณ์และป้องกันอุบัติเหตุไม่เต็มประสิทธิภาพ การขาดหน่วยงานกลางในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเป็นปัญหาสำคัญ พร้อมกับข้อจำกัดด้านความปลอดภัยและความเป็นส่วนตัวของข้อมูลที่ทำให้บางหน่วยงานไม่สามารถแบ่งปันข้อมูลได้ ดังนั้น ควรพัฒนาแพลตฟอร์มกลางสำหรับการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลแบบเรียลไทม์ พร้อมส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานเพื่อเพิ่มความปลอดภัยและลดอุบัติเหตุ

2. การบูรณาการข้อมูลจากหลายแหล่ง ผลการวิจัยพบว่า การบูรณาการข้อมูลจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น กระทรวงคมนาคม กรุงเทพมหานคร ภาคเอกชน โรงพยาบาล และหน่วยกู้ภัย ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนน โดยสามารถระบุจุดเสี่ยงและวิเคราะห์แนวทางแก้ไขได้แม่นยำ ลดความซ้ำซ้อนของข้อมูลและเพิ่มความรวดเร็วในการตอบสนองเหตุฉุกเฉิน อย่างไรก็ตาม ยังมีอุปสรรคจากความแตกต่างของรูปแบบการบันทึกข้อมูล ซึ่งทำให้การบูรณาการข้อมูลยาก นักวิเคราะห์เสนอให้พัฒนามาตรฐานการรายงานข้อมูลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการวิเคราะห์และการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนในอนาคต ดังนั้น การบูรณาการข้อมูลและความร่วมมือระหว่างหน่วยงานจึงเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาความปลอดภัยทางถนนอย่างยั่งยืน

3. การมีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ ผลการวิจัยพบว่า การมีบุคลากรที่มีทักษะด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่เป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพความปลอดภัยทางถนน โดยเฉพาะทักษะในการประมวลผลข้อมูลและการออกแบบมาตรการป้องกันอุบัติเหตุ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงคมนาคมและกรุงเทพมหานคร ได้พัฒนาบุคลากรในด้านเทคโนโลยีดิจิทัลและการใช้งานซอฟต์แวร์เฉพาะทาง เช่น CCTV, ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อการจัดการจราจร Gfin (Geographic Information System for Traffic Management), ระบบตรวจจับจุดเสี่ยงอัตโนมัติ Spotter (Traffic Spot Detection System), โปรแกรมจำลองการจราจร VisSim (Visual Traffic Simulation) และโปรแกรมจำลองการเดินของคน VisWalk (Visual Pedestrian Simulation) แก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งช่วยเพิ่มความสามารถใน

การจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลจราจรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกัน นักวิชาการแนะนำให้มีการลงทุนพัฒนาบุคลากรในด้านวิทยาการข้อมูลและการบริหารจัดการจราจร เพื่อรองรับการใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ในการปรับปรุงระบบจราจรในอนาคต การมีบุคลากรที่เชี่ยวชาญจึงเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาความปลอดภัยทางถนนอย่างยั่งยืน

4. ความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ผลการวิจัยพบว่า ความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานมีความสำคัญต่อการใช้ Big Data ในการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนอย่างมีประสิทธิภาพ การใช้ Big Data ช่วยวิเคราะห์ข้อมูลอุบัติเหตุและจราจรอย่างแม่นยำ ส่งผลให้สามารถระบุจุดเสี่ยงและดำเนินมาตรการแก้ไขได้ทันท่วงที เช่น การแก้ไขจุดเสี่ยงอุบัติเหตุ 115 จุดในปี 2566 และ 125 จุดในปี 2567 นอกจากนี้โครงการ Bangkok Area Traffic Control Project (ATC) ยังช่วยลดความยาวแถวรถที่จุดตัดได้ถึง 15-30% อย่างไรก็ตาม ยังมีอุปสรรคสำคัญ เช่น การขาดกลไกแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นระบบและความไม่ต่อเนื่องของนโยบาย ดังนั้น การบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนด้วย Big Data จึงต้องการความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน การพัฒนาแพลตฟอร์มข้อมูลกลาง และการสร้างกลไกการบริหารจัดการที่ต่อเนื่อง

5. การพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยี ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพความปลอดภัยทางถนนในกรุงเทพมหานคร โดยการใช้ระบบต่าง ๆ เช่น ระบบบริหารจัดการข้อมูลอุบัติเหตุทางถนน TRAMS (Traffic Accident Management System), กล้องตรวจจับความเร็ว, GPS ติดตามรถบรรทุก และ Artificial Intelligence (AI) ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อคาดการณ์และระบุจุดเสี่ยง ตัวอย่างเช่น ระบบวิเคราะห์ภาพอัจฉริยะ (Intelligent Video Analytics) ที่ตรวจจับพฤติกรรมเสี่ยง และแพลตฟอร์ม BKK Risk Map ที่ช่วยประชาชนวางแผนการเดินทางอย่างปลอดภัย นอกจากนี้แอป Traffy Fondue ช่วยให้ประชาชนแจ้งจุดเสี่ยงได้อย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม การใช้เทคโนโลยีต้องการงบประมาณที่เพียงพอ การพัฒนาระบบที่ทันสมัย และการบูรณาการข้อมูลระหว่างหน่วยงาน เพื่อให้การจัดการความปลอดภัยทางถนนมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

6. การสนับสนุนจากนโยบายและกฎหมาย ผลการวิจัยพบว่า การสนับสนุนจากนโยบายและกฎหมายเป็นปัจจัยสำคัญในการลดอุบัติเหตุทางถนนอย่างยั่งยืน รัฐบาลกำหนดเป็นวาระแห่งชาติและสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมถึงแผนแม่บทความปลอดภัยทางถนน พ.ศ. 2565-2570 ที่ตั้งเป้าลดจำนวนผู้เสียชีวิต หน่วยงานภาครัฐส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี Big Data, AI และระบบขนส่งอัจฉริยะ ขณะที่กรุงเทพมหานครดำเนินนโยบาย “ปลอดภัยดี” และ “เดินทางดี” โดยใช้แนวทางระบบที่ปลอดภัย (Safe System Approach) แต่ยังมีข้อจำกัดด้านการเก็บข้อมูล มาตรฐาน และกฎหมายคุ้มครองข้อมูล จึงควรมีมาตรการจูงใจ การบูรณาการนโยบาย และส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลของประชาชนเพื่อความยั่งยืนในการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนน

7. การรับรู้และมีส่วนร่วมของสาธารณชน ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้และมีส่วนร่วมของสาธารณชนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความปลอดภัยทางถนน การใช้เทคโนโลยี เช่น กล้อง CCTV และระบบตรวจจับจราจร ช่วยวิเคราะห์และระบุจุดเสี่ยงได้อย่างแม่นยำ ข้อมูลที่เผยแพร่แก่ประชาชนช่วยเพิ่มความตระหนักและลดพฤติกรรมเสี่ยง การสร้างแพลตฟอร์มให้ประชาชนรายงานปัญหาถนนช่วยให้หน่วยงานแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด ภาคประชาสังคมมีบทบาทในการตรวจสอบภาครัฐและสร้างความตระหนักทางสังคม การเปิดเผยข้อมูลอย่างโปร่งใสทำให้มาตรการสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ถนน ดังนั้น การใช้ Big Data อย่างเดียวไม่เพียงพอ หากขาดความร่วมมือจากทุกภาคส่วน

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่ 1 การใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เป็นศูนย์กลางสำคัญที่ขับเคลื่อนการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนในกรุงเทพมหานคร โดยเชื่อมโยงและบูรณาการข้อมูลจากหลายแหล่งอย่างมี

ประสิทธิภาพ ขณะที่ปัจจัยที่ 2 การบูรณาการข้อมูลจากหลายแหล่ง ปัจจัยที่ 4 ความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน และปัจจัยที่ 5 การพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยี ทำหน้าที่สนับสนุนการใช้ Big Data ผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความร่วมมือ และการพัฒนาระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัย ปัจจัยที่ 3 บุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ ถือเป็นเงื่อนไขพื้นฐานสำคัญที่ช่วยให้การวิเคราะห์และใช้งานข้อมูลมีประสิทธิภาพ ปัจจัยที่ 6 การสนับสนุนจากนโยบายและกฎหมาย เป็นกรอบเชิงโครงสร้างที่กำหนดทิศทางและสนับสนุนการดำเนินงานอย่างมีระบบและยั่งยืน สุดท้ายปัจจัยที่ 7 การรับรู้และมีส่วนร่วมของสาธารณชน สะท้อนบทบาทของประชาชนในการสร้างความโปร่งใสและความร่วมมือ ซึ่งช่วยให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพและยั่งยืนมากขึ้น ทั้งหมดนี้ชี้ให้เห็นว่าการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนด้วย Big Data จำเป็นต้องพึ่งพาปัจจัยทั้ง 7 อย่างครบถ้วนและสอดประสานกันอย่างเหมาะสม ดังแผนภาพที่ 1

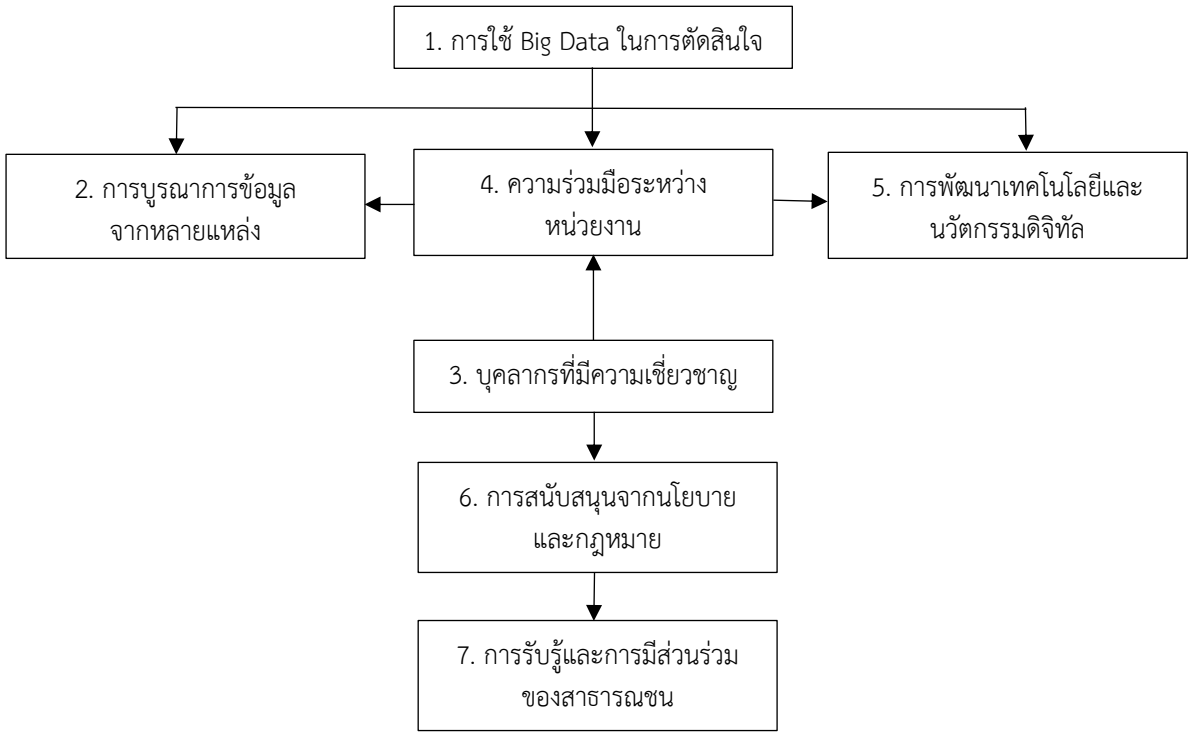

Figure 1: Relationship between important factors in using Big Data for road safety

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาผลกระทบของการนำ Big Data มาใช้ในการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า Big Data ช่วยลดอุบัติเหตุและเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการจราจร โดยระบุพื้นที่เสี่ยง กำหนดนโยบายควบคุมความเร็ว ปรับปรุงกฎหมาย และให้ความรู้ด้านความปลอดภัย รวมถึงบริหารจัดการจุดอุบัติเหตุซ้ำซ้อนและจัดสรรกำลังคนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ยังมีข้อจำกัดเรื่องความแม่นยำและครบถ้วนของข้อมูล รวมถึงขาดแคลนบุคลากรด้านวิเคราะห์ข้อมูล จึงจำเป็นต้องพัฒนาระบบจัดเก็บและบูรณาการข้อมูลจากหลายแหล่ง นอกจากนี้ Big Data ยังส่งผลทางสังคมในแง่ลดการเสียชีวิตของกลุ่มวัยรุ่นและวัยทำงาน ลดต้นทุนทางเศรษฐกิจ และเพิ่มความแม่นยำในการคาดการณ์แนวโน้มเพื่อวางมาตรการป้องกัน เช่น การออกแบบโครงสร้างถนนและสัญญาณไฟให้เหมาะสม การบริหารจัดการจึงต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน การพัฒนาแพลตฟอร์มข้อมูลกลาง และกลไกบริหารที่เป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อเสนอข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนในกรุงเทพมหานครโดยใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ผลการวิจัยพบว่า จำเป็นต้องพัฒนาหลายด้าน

โดยเฉพาะการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงาน การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพิ่มความแม่นยำในการวิเคราะห์และการกำหนดมาตรการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ข้อเสนอหลัก ได้แก่ การจัดตั้งระบบข้อมูลกลางที่เชื่อมโยงภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม การพัฒนาเทคโนโลยีอย่างปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เช่น แอปพลิเคชันขับขี่และเซ็นเซอร์ในรถยนต์ การจัดตั้งคณะกรรมการร่วมเพื่อบูรณาการงานด้านความปลอดภัย การเปิดเผยข้อมูลให้ประชาชนเข้าถึงภายใต้มาตรการป้องกันข้อมูลส่วนบุคคล รวมถึงการลงทุนในบุคลากรและระบบวิเคราะห์ข้อมูล หากดำเนินการตามแนวทางเหล่านี้ จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการความปลอดภัยทางถนน ลดอุบัติเหตุในกรุงเทพมหานครได้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ควรเร่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านข้อมูล และส่งเสริมการใช้ Big Data อย่างเต็มศักยภาพ โดยไม่ละเลยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษา พบว่าปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนในกรุงเทพมหานครด้วยข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เรียงลำดับความสำคัญได้ดังนี้ (1) การใช้ Big Data ในการตัดสินใจ เป็นปัจจัยสำคัญสูงสุด ช่วยให้สามารถวิเคราะห์พฤติกรรมการขับขี่ จุดเสี่ยง และแนวโน้มอุบัติเหตุได้อย่างแม่นยำ ส่งผลให้มาตรการความปลอดภัยมีประสิทธิภาพและตอบสนองสถานการณ์ได้ทันที (2) การสนับสนุนจากนโยบายและกฎหมาย มีบทบาทรองลงมา โดยนโยบายที่เปิดกว้างและกฎหมายที่ส่งเสริมการใช้ Big Data จะช่วยให้หน่วยงานสามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลและทำงานร่วมกันได้ดี รวมถึงควบคุมความปลอดภัยของยานพาหนะและพฤติกรรมการขับขี่ได้เข้มงวด (3) การบูรณาการข้อมูลจากหลายแหล่ง มีความสำคัญในการจัดตั้งแพลตฟอร์มกลางและมาตรฐานข้อมูลร่วมกันระหว่างหน่วยงาน เช่น กระทรวงคมนาคม กรมทางหลวง กรุงเทพมหานคร และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งช่วยลดความซ้ำซ้อนและเพิ่มความแม่นยำในการวิเคราะห์ (4) การพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยี เช่น AI, Machine Learning, กล้อง CCTV อัจฉริยะ, ระบบ GPS และแพลตฟอร์ม BKK Risk Map ช่วยเพิ่มความแม่นยำในการประเมินความเสี่ยงและเฝ้าระวังอุบัติเหตุ (5) ความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน เป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาแพลตฟอร์มแลกเปลี่ยนข้อมูล และเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาความปลอดภัยทางถนน (6) การมีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ ด้านวิทยาการข้อมูล การบริหารจราจร และการวางผังเมือง เป็นปัจจัยสนับสนุนการใช้ Big Data อย่างเต็มศักยภาพ และ (7) การรับรู้และมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะการใช้แอปพลิเคชันแจ้งเหตุและการเข้าถึงข้อมูลที่โปร่งใส จะช่วยเสริมพลังการมีส่วนร่วมและสร้างมาตรการความปลอดภัยที่ตอบสนองต่อบริบทและความคาดหวังของประชาชนได้อย่างเหมาะสม ข้อค้นพบสำคัญคือ การลดอุบัติเหตุทางถนนอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องขับเคลื่อนผ่านการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ (Systemic Change) ภายใต้กรอบแนวคิด 3 เสาหลัก ได้แก่ 1) การพัฒนาเทคโนโลยีและระบบข้อมูล 2) การเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรและกลไกความร่วมมือ และ 3) การออกแบบนโยบายที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน ซึ่งจะช่วยให้กรุงเทพมหานครก้าวสู่การเป็นเมืองปลอดภัยทางถนนอย่างแท้จริง ดังแผนภาพที่ 2

Figure 2: Newly Acquired Knowledge from the Research Study

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ปัจจัยสำเร็จในการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนในกรุงเทพมหานครโดยใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data)

1. การใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ในการตัดสินใจ พบว่า ปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนในกรุงเทพมหานครด้วยข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) คือ การใช้ข้อมูลดังกล่าวช่วยวิเคราะห์พฤติกรรมเสี่ยงและระบุจุดเสี่ยงเพื่อออกมาตรการป้องกัน อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดจากระบบจัดเก็บข้อมูลที่แตกต่างกัน รวมถึงความกังวลด้านความปลอดภัยและความเป็นส่วนตัวของข้อมูล ทำให้การวิเคราะห์และคาดการณ์อุบัติเหตุยังไม่เต็มประสิทธิภาพ จึงควรพัฒนาแพลตฟอร์มกลางสำหรับรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลแบบเรียลไทม์ พร้อมส่งเสริมความร่วมมือและสร้างมาตรฐานการจัดการข้อมูลระหว่างหน่วยงานเพื่อสนับสนุนการใช้ Big Data อย่างมีประสิทธิผลในการตัดสินใจด้านความปลอดภัยทางถนนต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Imprialou, and Quddus (2019) ได้ทำการศึกษาเรื่อง คุณภาพข้อมูลอุบัติเหตุเพื่อการวิจัยความปลอดภัยบนถนน: สถานะปัจจุบันและทิศทางในอนาคต พบว่า ปัญหาคุณภาพข้อมูลที่ร้ายแรงที่สุดดูเหมือนจะเป็นความไม่แม่นยำในตำแหน่งและเวลาของอุบัติเหตุ ความยากลำบากในการเชื่อมโยงข้อมูล (เช่น กับข้อมูลการจราจร) อันเนื่องมาจากความไม่สอดคล้องกันในฐานข้อมูล การจัดประเภทความรุนแรงที่ไม่ถูกต้อง ความไม่แม่นยำและความไม่สมบูรณ์ของข้อมูลประชากรของผู้ใช้ที่เกี่ยวข้อง และการระบุปัจจัยที่มีส่วนทำให้เกิดอุบัติเหตุที่ไม่ถูกต้อง แสดงให้เห็นว่าขอบเขตและความรุนแรงของปัญหาคุณภาพ

ข้อมูลไม่เท่ากันระหว่างคุณลักษณะต่าง ๆ และยังไม่ทราบแน่ชัดถึงระดับของผลกระทบในการวิเคราะห์ความปลอดภัยบนท้องถนน

2. การบูรณาการข้อมูลจากหลายแหล่ง พบว่า การบูรณาการข้อมูลระหว่างหน่วยงานหลัก เช่น กระทรวงคมนาคม สำนักการจราจรและขนส่ง ภาคเอกชน โรงพยาบาล และหน่วยกู้ภัย ช่วยเพิ่มความแม่นยำในการระบุจุดเสี่ยงและออกมาตรการป้องกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ยังประสบปัญหาความไม่สอดคล้องของรูปแบบข้อมูลระหว่างหน่วยงาน ส่งผลให้การเชื่อมโยงและวิเคราะห์ข้อมูลเกิดข้อผิดพลาด ดังนั้น การกำหนดมาตรฐานการรายงานและพัฒนากลไกกลางสำหรับประสานงานและกำกับดูแลการจัดการข้อมูลร่วมกันจึงเป็นแนวทางสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ข้อมูลขนาดใหญ่เพื่อบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนอย่างเป็นระบบและครบวงจร สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Phueampun, and Limprasert (2021) ได้ทำการศึกษาเรื่อง มาตรการทางกฎหมายในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อลดอันตรายจากการใช้รถยนต์ ผลการวิจัยพบว่า การขาดความเป็นเอกภาพของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการระบบการจราจร

3. การมีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ พบว่า ความเชี่ยวชาญของบุคลากรโดยเฉพาะทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลและการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นปัจจัยสำคัญ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะและซอฟต์แวร์เฉพาะทางแก่เจ้าหน้าที่ รวมถึงการเพิ่มขีดความสามารถในระดับพื้นที่ อย่างไรก็ตาม ยังขาดบุคลากรที่มีความรู้เชิงลึกด้านวิทยาการข้อมูล การบริหารจัดการจราจร และการวางผังเมือง จึงควรส่งเสริมการอบรมเฉพาะทางอย่างต่อเนื่องควบคู่กับการพัฒนาโครงสร้างสนับสนุนในองค์กร เพื่อยกระดับศักยภาพการใช้ Big Data อย่างเต็มประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Ekkittinan, Suyaprom, and Suklueang (2020) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาการนำฐานข้อมูลขนาดใหญ่มาปรับใช้เพื่อการเพิ่มประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกรมทางหลวง ผลการวิจัยพบว่า แนวทางที่จะพัฒนาในอนาคตคือ การพัฒนาฐานข้อมูลที่มีอยู่ในปัจจุบันให้กลายเป็นฐานข้อมูลขนาดใหญ่โดยแท้จริง ซึ่งจะเน้นการพัฒนาด้านบุคลากรภายในองค์กรให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ มากกว่าการพัฒนาเพียงอุปกรณ์และเครื่องมือเพียงอย่างเดียว ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความยั่งยืนมากกว่าการจ้างบุคคลภายนอกในการวางระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่

4. ความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน พบว่า ความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานช่วยเพิ่มความแม่นยำในการวิเคราะห์อุบัติเหตุและจราจร ส่งผลให้สามารถระบุและแก้ไขจุดเสี่ยงได้อย่างรวดเร็ว แต่อุปสรรคสำคัญของความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่สำคัญคือ การขาดกลไกแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างเป็นระบบ ขาดความไว้วางใจระหว่างหน่วยงาน ความไม่ต่อเนื่องของนโยบาย รวมถึงข้อจำกัดด้านสิทธิการเข้าถึงและความกังวลในการใช้ข้อมูลผิดวัตถุประสงค์ จึงจำเป็นต้องจัดตั้งกลไกกลางที่มีอำนาจกำกับดูแลและส่งเสริมการแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างเป็นระบบระหว่างหน่วยงาน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Boonsue, Sonthichai, and Krongyut (2020) ได้ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการความปลอดภัยทางถนนอย่างมีส่วนร่วมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการความปลอดภัยทางถนนอย่างมีส่วนร่วมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเขตเทศบาลนคร อุบลราชธานี คือ 6 ก. สู่ความปลอดภัยทางถนน ประกอบด้วยกิจกรรม 6 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การสร้างความสัมพันธ์เพื่อสร้างความร่วมมือ ขั้นตอนที่ 2 การประเมินสถานการณ์อุบัติเหตุในพื้นที่ ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดเป้าหมายร่วมในการดำเนินงาน ขั้นตอนที่ 4 การออกแบบกิจกรรมการลดอุบัติเหตุทางถนน ขั้นตอนที่ 5 การดำเนินกิจกรรมการลดอุบัติเหตุทางถนนร่วมกัน และขั้นตอนที่ 6 การประเมินสะท้อนผลลัพธ์

5. การพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยี พบว่า การพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในการยกระดับความปลอดภัยทางถนนในกรุงเทพมหานคร โดยมีการนำระบบดิจิทัลมาช่วยวิเคราะห์และ

คาดการณ์อุบัติเหตุ ตัวอย่างเช่น ระบบ Intelligent Video Analytics แพลตฟอร์ม BKK Risk Map และแอปพลิเคชัน Traffy Fondue แต่การพัฒนาและบูรณาการเทคโนโลยีเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับงบประมาณเพียงพอ การเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงาน และการสนับสนุนงานวิจัยอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถรับมือกับความเสี่ยงบนท้องถนนได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ พร้อมรองรับความซับซ้อนและการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ในเมืองใหญ่ได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับประกาศปฏิญญาสตอกโฮล์ม (Stockholm Declaration) ข้อ 9 ขอส่งเสริมให้นำเทคโนโลยีมาผนวกเข้ากับการพัฒนาทุกระยะของการดำเนินงานเพื่อความปลอดภัยทางถนน ตั้งแต่การป้องกันจนถึงการดูแลหลังเกิดเหตุ (Accident Information Center Thai RSC, 2020) และสอดคล้องกับแนวคิดของ Hood (1991) กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการจัดการภาครัฐแนวใหม่ว่า ปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารงานให้มีความทันสมัย และเลียนแบบวิธีการของภาคเอกชน ซึ่งทำให้การบริหารมีความทันสมัยมากขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Phonthammarak (2022) ได้ทำการศึกษาเรื่องนโยบายความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติภัยทางถนนในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ควรนำเทคโนโลยีมาเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย แต่ไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Phueampun, and Limprasert (2021) ได้ทำการศึกษาเรื่อง มาตรการทางกฎหมายในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อลดอันตรายจากการใช้รถยนต์ ผลการวิจัยพบว่า การขาดการสนับสนุนนโยบายด้านเทคโนโลยีจราจรจากภาครัฐอย่างเป็นรูปธรรม

6. การสนับสนุนจากนโยบายและกฎหมาย พบว่า การสนับสนุนจากนโยบายและกฎหมายเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนในกรุงเทพมหานครผ่านการใช้ Big Data นโยบายระดับชาติและสากล เช่น SDGs แผนแม่บทความปลอดภัยทางถนน และวาระแห่งชาติ ได้กำหนดกรอบและเป้าหมายชัดเจน ส่งผลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องตอบรับและนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยมีการเร่งส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อบริหารจัดการความปลอดภัยบนท้องถนน รวมถึงมีการจัดตั้งกลไกความร่วมมือระหว่างหน่วยงานเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและพัฒนามาตรการเชิงรุกในการลดอุบัติเหตุ แต่พบว่ายังมีข้อกังวลด้านการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และขาดมาตรการจูงใจที่เหมาะสมสำหรับภาคเอกชน จึงจำเป็นต้องออกแบบนโยบายและกฎหมายที่สนับสนุนการใช้ Big Data อย่างรอบด้านมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างเมืองปลอดภัยและหยุ่นตัวต่อวิกฤตการณ์ ยุทธศาสตร์ย่อยที่ 1.2 ปลอดอุบัติเหตุ กลยุทธ์ที่ 1.2.2.1 การบริหารเทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนน (จับกุมผู้ฝ่าฝืนกฎจราจร อันจะส่งผลต่อความปลอดภัยทางถนน) (Office of Strategy and Evaluation, Bangkok, 2023) แต่ไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Phueampun, and Limprasert (2021) ได้ทำการศึกษาเรื่อง มาตรการทางกฎหมายในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อลดอันตรายจากการใช้รถยนต์ ผลการวิจัยพบว่า ภาครัฐควรมีนโยบายสนับสนุนด้านเทคโนโลยีการจราจรอย่างเป็นรูปธรรม

1.7 การรับรู้และมีส่วนร่วมของสาธารณชน พบว่า การรับรู้และมีส่วนร่วมของสาธารณชน เป็นองค์ประกอบสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ Big Data ด้านความปลอดภัยทางถนน โดยข้อมูลจากกล้อง CCTV และระบบตรวจจับจราจรช่วยเพิ่มการตระหนักรู้และลดพฤติกรรมเสี่ยง ขณะเดียวกัน การมีช่องทางให้ประชาชนรายงานปัญหาหรือจุดเสี่ยง และบทบาทของภาคประชาสังคม ส่งผลให้หน่วยงานรัฐสามารถตอบสนองได้อย่างรวดเร็ว และดำเนินงานเชิงรุกมากขึ้น ซึ่งทั้งหมดนี้ช่วยเสริมให้การจัดการจราจรและพัฒนาสภาพแวดล้อมบนท้องถนนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Thamwongsa (2024) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบความปลอดภัยทางถนนโดยใช้กลไกคณะกรรมการศูนย์ปฏิบัติการความปลอดภัยทางถนนระดับอำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า

รูปแบบความปลอดภัยทางถนนโดยใช้กลไกคณะกรรมการศูนย์ปฏิบัติการความปลอดภัยทางถนนระดับอำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี การจัดการจุดเสี่ยงต่ออุบัติเหตุทางถนนโดยภาครัฐ ท้องถิ่นและชุมชน และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Sripimsao (2023) ได้ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอุบัติเหตุทางถนนในเขตอำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมภาคประชาชนให้เข้ามามีบทบาทในการป้องกันอุบัติเหตุทางถนน ทั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบจะต้องเข้ามามีบทบาททำงานร่วมกับประชาชนให้มากยิ่งขึ้น ด้านการให้ความรู้กับประชาชนเป็นการส่งเสริมโดยการจัดโครงการป้องกันอุบัติเหตุและสอดแทรกความรู้ให้แก่ประชาชน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผลกระทบของการนำ Big Data มาใช้ในการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนในกรุงเทพมหานคร ส่งผลให้การกำหนดนโยบายมีความแม่นยำมากขึ้น ทั้งด้านการระบุพื้นที่เสี่ยง การบริหารทรัพยากร และการลดอุบัติเหตุ ส่งผลเชิงบวกต่อสังคม เช่น การลดผู้เสียชีวิตในกลุ่มเสี่ยง และลดความสูญเสียทางเศรษฐกิจ แต่ยังมีข้อจำกัดด้านคุณภาพข้อมูลและการขาดบุคลากรที่เชี่ยวชาญ จึงควรพัฒนาระบบจัดเก็บและบูรณาการข้อมูลจากหลายแหล่ง เพื่อเพิ่มความแม่นยำและความน่าเชื่อถือในการวิเคราะห์และตัดสินใจเชิงนโยบาย สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Ekkittinan, Suyaprom, and Suklueang (2020) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาการนำฐานข้อมูลขนาดใหญ่มาปรับใช้เพื่อการเพิ่มประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกรมทางหลวง ผลการวิจัยพบว่า กรมทางหลวงได้มีการใช้งานฐานข้อมูลในลักษณะของการนำข้อมูลดิบที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานมารวบรวมไว้เพื่อใช้งาน แต่เนื่องจากภายในฐานข้อมูลยังเป็นการเก็บข้อมูลแบบย้อนหลัง หรือมีการนำส่งข้อมูลให้กับระบบตามช่วงเวลาเพื่อพัฒนาฐานข้อมูล จึงทำให้ข้อมูลบางส่วนเป็นข้อมูลย้อนหลังมากกว่าข้อมูลปัจจุบัน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนในกรุงเทพมหานครโดยใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ควรเน้นการบูรณาการข้อมูลระหว่างหน่วยงานผ่านระบบข้อมูลกลางและคณะกรรมการร่วม เพื่อเพิ่มความแม่นยำในการวิเคราะห์และลดการทำงานซ้ำซ้อน ควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีขั้นสูง เช่น AI และเซ็นเซอร์จากแหล่งข้อมูลหลากหลาย พร้อมเปิดเผยข้อมูลให้ประชาชนเข้าถึงได้อย่างปลอดภัย อีกทั้งลงทุนในบุคลากรและเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องเพื่อเสริมสร้างความโปร่งใส การมีส่วนร่วม และความสามารถในการจัดการปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Phueampun, and Limprasert (2021) ได้ทำการศึกษาเรื่อง มาตรการทางกฎหมายในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อลดอันตรายจากการใช้รถยนต์ ผลการวิจัยพบว่า ภาครัฐควรมีการจัดตั้งหน่วยงานกลางที่มีอำนาจในการบริหารจัดการระบบข้อมูลการจราจร และบูรณาการงานด้านจราจรร่วมกับหน่วยงานอื่นอย่างเป็นเอกภาพ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Phonthammarak (2022) ได้ทำการศึกษาเรื่อง นโยบายความปลอดภัยและการป้องกันอุบัติภัยทางถนนในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า รัฐบาลควรกำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนอย่างชัดเจน ให้มีอำนาจหน้าที่และงบประมาณอย่างเพียงพอ สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาอุบัติเหตุทางถนนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Srikram (2023) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการป้องกันและควบคุมอุบัติเหตุทางถนนโดยใช้กลไกคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ ผลการศึกษาพบว่า คือ Resource Sharing and Human Development: การแบ่งปันทรัพยากร ทั้งคน เงิน วัสดุ และพัฒนาคนในองค์กรให้มีสมรรถนะในการแก้ไขปัญหาด้านอุบัติเหตุการจราจรที่มีประสิทธิภาพ

สรุป

จากการศึกษาปัจจัยความสำเร็จและผลกระทบของการใช้ Big Data ในการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนในกรุงเทพมหานคร พบว่ามีปัจจัยสำคัญ ได้แก่ การนำ Big Data มาใช้ในการวิเคราะห์จุดเสี่ยง การบูรณาการข้อมูลระหว่างหน่วยงาน การพัฒนาบุคลากรที่มีทักษะด้านดิจิทัล ความร่วมมือของทุกภาคส่วน การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม การสนับสนุนจากนโยบายและกฎหมาย และการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการความปลอดภัยทางถนน ในด้านผลกระทบของการนำ Big Data มาใช้ในการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนในกรุงเทพมหานคร พบว่า Big Data ช่วยเพิ่มความแม่นยำในการกำหนดนโยบาย ลดจำนวนอุบัติเหตุและผู้เสียชีวิต รวมถึงลดความสูญเสียทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดด้านคุณภาพข้อมูลและบุคลากร ส่วนข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนในกรุงเทพมหานครโดยใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) พบว่า ควรพัฒนาแพลตฟอร์มข้อมูลกลาง มาตรฐานการจัดเก็บและแลกเปลี่ยนข้อมูล การพัฒนา AI การลงทุนด้านเทคโนโลยีและบุคลากร ตลอดจนการสร้างกลไกความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาชน เพื่อยกระดับความปลอดภัยทางถนนอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรพัฒนามาตรฐานข้อมูลที่สอดคล้องกันและเพื่อให้สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยลดความซ้ำซ้อนของข้อมูล นอกจากนี้ควรเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น เพื่อให้การพัฒนาและบังคับใช้กลไกการบริหารจัดการข้อมูลที่มีความต่อเนื่องและเป็นระบบ ซึ่งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการวิเคราะห์ข้อมูลและลดอุบัติเหตุทางถนนให้ดียิ่งขึ้น

1.2 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาเครื่องมือและเทคโนโลยีสำหรับการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล เช่น การพัฒนาและปรับปรุงซอฟต์แวร์สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลจราจร และการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น AI และ Machine Learning ในการคาดการณ์อุบัติเหตุ เป็นต้น

1.3 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้มีความเชี่ยวชาญในด้านเทคโนโลยีและการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการนำ Big Data มาใช้แก้ไขปัญหาด้านความปลอดภัยทางถนนในกรุงเทพมหานคร

1.4 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรสร้างกลไกที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากประชาชนในทุกระดับ โดยการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น แอปพลิเคชันหรือแพลตฟอร์มออนไลน์เป็นช่องทาง ให้ประชาชนสามารถแจ้งปัญหาการจราจรและจุดเสี่ยงต่าง ๆ ทั่งกรุงเทพมหานคร ซึ่งก็จะทำให้หน่วยงานสามารถรวบรวมข้อมูลจากประชาชนในปริมาณมหาศาล และนำมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดมาตรการที่เหมาะสมในเชิงป้องกันต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษาถึงผลกระทบจากการใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ในการลดอุบัติเหตุในแต่ละเขตของกรุงเทพมหานคร โดยเปรียบเทียบประสิทธิภาพก่อนและหลังการใช้ Big Data ในการวางแผนและดำเนินการต่าง ๆ

2.2 ควรทำการศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการบูรณาการข้อมูลระหว่างหน่วยงานภาครัฐในการใช้ Big Data เพื่อการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนน

2.3 ควรทำการศึกษาเชิงลึกเพื่อพัฒนาความไว้วางใจและเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ในการใช้ Big Data เพื่อการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนน

References

Accident Information Center Thai RSC. (2020). *Summary*. Retrieved December 22, 2024, from https://www.thairsc.com/pdf/Meeting%20Global%20Ministerial%20Conference%20on%20Road%20Safety%20Number%203%20%2010%202%2064%20.pdf

Accident Information Center Thai RSC. (2021). *Accumulated Fatality Statistics, Thailand, 2021*. Bangkok: Accident Information Center.

Bangkok Business. (2023). *The Prime Minister Is Concerned about People Traveling During Songkran 2023, Urging All Sectors to Reduce Road Accidents and Losses*. Retrieved January 26, 2025, from https://www.bangkokbiznews.com/news/news-update/1062324

Boonsue, T., Sonthichai, A., & Krongyut, P. (2020). Participatory Road Safety Management Model of Ubon Ratchathani Municipality Child Development Center. *Journal of Southern Nursing College and Public Health Network*, 7(3), 309-321.

Christopher, H. (1991). A Public Management for All Seasons. *Public Administration*, 69, 3-19.

Ekkittinan, W., Suyaprom, S., & Suklueang, K. (2020). Development of the Use of Big Database to Increase the Efficiency of the Highways Department. *Journal of MCU Social Science Review*, 9(4), 53-63.

Imprialou, M., & Quddus, M. (2019). Crash Data Quality for Road Safety Research: Current State and Future Directions. *Accident Analysis & Prevention*, 130(9), 84-90.

Innomatter. (2022). *Fixing Traffic Jams in Thailand with Intelligent Location Intelligence Technology*. Retrieved November 27, 2024, from https://www.innomatter.com/tech/fix-traffic-jam-with-location-intelligence/

Manager Online. (2023). *Bangkok Analyzes Accident Data, Finds Over 100 Risky and Dangerous Points Throughout Bangkok*. Retrieved January 26, 2025, from https://mgronline.com/qol/detail/9660000024936

Office of Strategy and Evaluation, Bangkok. (2023). *20-Year Development Plan of Bangkok (2018-2037), Revised Edition*. Bangkok: Office of Strategy and Evaluation, Bangkok.

Phonthammarak, P. (2022). Road Safety and Accident Prevention Policy in the Upper Northern Region of Thailand. *Journal of Buddhist Social Sciences and Anthropology*, 7(11), 162-178.

Phueampun, T., & Limprasert, S. (2021). Legal Measures for Using Modern Technology to Reduce Danger from Using Automobiles. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(11), 1-12.

Prabpol, N., Boonpang, P., & Kantamueangli, A. (2022). *Bangkok City (Accident) 15 Minutes*. Retrieved August 12, 2024, from https://theurbanis.com/mobility/15/02/2022/6037

Srikram, R. (2023). Development of a Model for Road Accident Prevention and Control Using the Mechanism of the District Quality of Life Development Committee, Kanthararom District, Sisaket Province. *Sisaket Health Research and Development Journal*, 2(3), 52-66.

Sripimsao, P. (2023). Guidelines for Promoting Public Participation in Preventing Road Accidents in Kut Chap District, Udon Thani Province. *Public Health and Innovation Journal*, 3(1), 1-16.

ThaiPR.net. (2022). *Solving Traffic Problems in Thailand with Intelligent Data and Location Intelligence Technology*. Retrieved January 26, 2025, from https://www.ryt9.com/s/prg/3333565#google_vignette

Thamwongsa, P. (2024). Development of Road Safety Model Using the Mechanism of the Road Safety Operation Center Committee, Kumphawapi District, Udon Thani Province. *Journal of Health and Environmental Studies*, 9(1), 51-62.

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามระดับสูง เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3*

The Development of Learning Activities Using Self-Directed Learning Combined with Higher-Order Questioning Techniques to Enhance Analytical Thinking Skills of Grade 9 Students

[1]อรนิด ยืนสุข, ปิยาภรณ์ พิชญาภิรัตน์ และ สริยกานต์ ยี่เก็งเอี่ยม

[1]Oranit Yeunsook, Piyaporn Pichayaphirat and Sariyagan Yeekengaem

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: oranit.yg66@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองเบื้องต้นมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์วิชาภาษาไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ที่เรียนรู้ด้วยการนำตนเองร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามระดับสูงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (2) เปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ก่อนเรียนและหลังเรียน และ (3) ศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 1 ห้อง 39 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ (1) แผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศในภาษาไทย จำนวน 8 แผนฯ (2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.95 ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์เท่ากับ 0.6-1.0 และ(3) แบบสอบถามวัดความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยการนำตนเองร่วมกับการใช้คำถามระดับสูง มีผลการประเมิน ระดับเหมาะสมมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.78, S.D. = 0.16) สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบค่าที

ผลการวิจัยพบว่า (1) กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามระดับสูงเพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการประเมินโดยการประเมินคุณภาพอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.94, S.D. = 0.21) หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ย ($\overline{X}$) ร้อยละ 96.82 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.18 (2) ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ก่อนเรียนและหลังเรียน ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 (3) ความพึงพอใจของผู้เรียนอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ($\overline{X}$ = 4.37, S.D. = 0.76) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านเทคนิคการสอน ผู้เรียนมีความพึงพอใจมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.52, S.D. = 0.67) รองลงมาคือ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านเจคติและด้านเนื้อหา ตามลำดับ อีกทั้งผู้เรียนได้ให้ข้อเสนอแนะเชิงบวกต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

คำสำคัญ: ความสามารถในการคิดวิเคราะห์; การนำตนเอง; การใช้คำถามระดับสูง

*Received August 1, 2025; Revised September 22, 2025; Accepted October 6, 2025

Abstract

This study was preliminary experimental research with the following objectives: 1) to develop learning activities to enhance analytical thinking in Thai language for Grade 9 students through self-directed learning combined with higher-order questioning techniques; 2) to compare students' analytical thinking abilities before and after learning; and 3) to examine students' satisfaction with the learning activities. The sample consisted of one Grade 9 classroom of 39 students, selected through stratified random sampling. Research instruments included 1) eight lesson plans on Thai language loanwords; 2) an analytical thinking assessment with a reliability coefficient of 0.95 and a content validity index ranging from 0.6 to 1.0; and 3) a questionnaire measuring student satisfaction with the self-directed learning combined with higher-order questioning, which received the highest propriety rating ($\overline{X}$ = 4.78, S.D. = 0.16). Data were analyzed using percentages, means, standard deviations, and t-tests.

The findings revealed that: 1) The self-directed learning activities combined with higher-order questioning were rated as highly suitable for promoting analytical thinking ($\overline{X}$ = 4.94, S.D. = 0.21), and students achieved a mean score ($\overline{X}$) of 96.82% (S.D. = 0.18) after the activities; 2) A comparison of pre- and post-test results showed a statistically significant improvement in students' analytical thinking at the 0.05 level; and 3) Student satisfaction was high ($\overline{X}$ = 4.37, S.D. = 0.76), with the highest satisfaction reported in teaching techniques ($\overline{X}$ = 4.52, S.D. = 0.67), followed by learning activities, attitudes, and content, respectively. Additionally, students provided positive feedback regarding the learning activities.

Keywords: Analytical Thinking Ability; Self-Directed Learning; Higher-Order Questioning Techniques

บทนำ

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้สอดคล้องกับสภาพความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ อันเป็นกรอบในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพด้านความรู้ ทักษะที่จำเป็นสำหรับใช้เป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิตท่ามกลางสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงและการแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตเป็นเป้าหมายอันสำคัญให้ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (Wibulyasarin, 2018) ความรู้และทักษะด้านภาษาเป็นทักษะสำคัญการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้องและให้สถานศึกษาดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง (Office of Ubon Ratchathani Primary Educational Service Area 1, 2021) การยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ โดยส่งเสริมสมรรถนะในการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นนวัตกรรม การใช้เทคโนโลยีแพลตฟอร์มกลางเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนการสอนแบบเชิงรุก (Active Learning) รวมถึงกระจายอำนาจและเพิ่มอิสระให้โรงเรียนในการออกแบบหลักสูตร รูปแบบการเรียนการสอน

ตลอดจนกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ (office of the National Economic and Social Development Board, 2006)

การประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนจึงเป็นกลไกสำคัญอันหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 การประเมินสมรรถนะของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานระบุไว้ดังนี้ สมรรถนะด้านความสามารถในการคิดเป็นสมรรถนะสำคัญที่ประกอบด้วย 2 ตัวชี้วัด ตัวชี้วัดที่ 1 คิดพื้นฐาน (การคิดวิเคราะห์) พฤติกรรมบ่งชี้ของนักเรียนประการแรก จำแนก จัดหมวดหมู่จัดลำดับความสำคัญและเปรียบเทียบข้อมูลในบริบทของการดำเนินชีวิตประจำวัน ประการที่สองหาความสัมพันธ์ของส่วนประกอบต่าง ๆ ของข้อมูลที่พบเห็นในบริบทของการดำเนินชีวิตประจำวัน ประการที่สาม สามารถระบุหลักการสำคัญ แนวคิดหรือความรู้ ที่ปรากฏในข้อมูล ที่พบเห็นในบริบทของการดำเนินชีวิตประจำวัน ตัวชี้วัดที่ 2 คิดขั้นสูง (การคิดสังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ) คิดสังเคราะห์เพื่อนำไปสู่การวางแผนออกแบบ คาดการณ์กำหนดเป็นเป้าหมายในอนาคต เพื่อประกอบการตัดสินใจต่อตนเอง (Office of Educational Testing, 2022)

ความสามารถในการคิดเป็นเป้าหมายสำคัญของการสอนประการหนึ่ง การสอนที่สามารถส่งเสริมและพัฒนาการคิดของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น จึงเป็นหน้าที่ประการสำคัญของครูทุกคนแต่เนื่องด้วยการคิดมีลักษณะเป็นกระบวนการภายในตัวบุคคลและมีความคลุมเครือ ไม่มีลักษณะเป็นเนื้อหาที่ครูสามารถเห็นได้ง่าย จึงทำให้การสอนหรือฝึกทักษะการคิดเป็นเรื่องที่ยาก นักวิชาการจึงร่วมกันวิเคราะห์ลักษณะการคิดที่มีลักษณะเป็นนามธรรม โดยพยายามวิเคราะห์หากระบวนการหรือขั้นตอนของการคิดแต่ละลักษณะ ให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนขึ้น ซึ่งผู้สอนสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดและพัฒนาลักษณะการคิดให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนเอง (Kammani, 2018) การคิดเชิงวิเคราะห์เป็นการคิดที่จำเป็นในการเรียนรู้จักสิ่งต่าง ๆ รอบตัว การวินิจฉัย ประเมิน ตัดสิน วางแผนและคาดการณ์อนาคตลดความผิดพลาดจำเป็นต้องอาศัยการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เหตุที่ต้องพัฒนาการคิดวิเคราะห์ด้วยเพราะการคิดวิเคราะห์เป็นพื้นฐานการคิดในมิติอื่น ๆ ช่วยแก้ปัญหา ช่วยในการประเมินและตัดสินใจ ช่วยให้ความคิดสร้างสรรค์สมเหตุสมผล ช่วยให้เข้าใจแจ่มกระจ่าง (Charoenvongsak, 2010)

การจัดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง หมายถึง การให้โอกาสผู้เรียนวางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเองซึ่งครอบคลุมการวินิจฉัยความต้องการในการเรียนรู้ของตน การตั้งเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ การเลือกวิธีเรียนรู้ การแสวงหาแหล่งความรู้ การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งการประเมินตนเองโดยครูอยู่ในฐานกัลยาณมิตร ทำหน้าที่กระตุ้นและให้คำปรึกษาผู้เรียนในการวินิจฉัยความต้องการ กำหนดวัตถุประสงค์ ออกแบบแผนการเรียนรู้ และจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ แหล่งข้อมูล รวมทั้งร่วมเรียนรู้ไปกับผู้เรียนและติดตามประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วย (Kammani, 2018) การจัดการศึกษาให้ผู้เรียนเป็นผู้ใหญ่หรือเป็นผู้ที่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ สังคม และสติปัญญา การรับรู้ตนเอง เป็นผู้รู้จักเหตุผลสามารถตัดสินใจด้วยตนเองและนำตนเองได้ (self-directed) และแสดงให้คนอื่นเห็นว่าตนเองสามารถนำคนอื่นได้ (Areekun, 2020)

เทคนิคการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์โดยใช้คำถามกระตุ้น คำถามจะเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนคิด จากข้อสังเกตหรือสงสัยของผู้เรียนเอง (Sinlarat et al, 2018) การจัดการเรียนรู้ที่มีการใช้คำถาม คำถามมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการเรียนการสอนเพื่อเป็นการกระตุ้นความคิดของผู้เรียน ถ้าผู้สอนมีความสามารถในการถามคำถามที่มีประสิทธิภาพ จะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์วิจารณ์ได้ดี โดยเฉพาะหลักสูตรฉบับปัจจุบัน มุ่งให้ผู้เรียนได้คิด ได้แก้ปัญหา ได้วิเคราะห์ ได้หาแนวทางเลือก

ปฏิบัติที่เหมาะสม ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สอนต้องมีทักษะในการถามคำถามที่มีประสิทธิภาพ จึงจะช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะการคิด และคิดเป็นดังที่หลักสูตรมุ่งหมายไว้ (Jaitieng, 2010) คำถามระดับสูง เป็นคำถามที่ส่งเสริมให้ผู้ตอบใช้ความคิด นำความรู้และประสบการณ์เดิมมาเป็นพื้นฐาน แล้วสรุปหาคำตอบ เป็นการส่งเสริมให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์และเกิดทักษะในการคิดอย่างมีระบบ นอกจากนั้นยังเป็นคำถามที่เปิดโอกาสให้ผู้ตอบได้แสดงความคิดเห็นตลอดจนกระตุ้นให้ได้ลองแก้ปัญหาด้วยตนเองคำถามระดับสูงแบ่งได้เป็น 7 ชนิด เริ่มจาก คำถามให้อธิบาย คำถามให้เปรียบเทียบ คำถามให้จำแนกประเภท คำถามให้ยกตัวอย่าง คำถามให้วิเคราะห์ คำถามให้สังเคราะห์ คำถามให้ประเมินค่า (Suthirat, 2010) จากการสังเคราะห์ได้คำถามระดับสูงที่ใช้ในการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ประกอบด้วย คำถามให้อธิบาย คำถามให้เปรียบเทียบ คำถามให้จำแนกประเภท คำถามให้ยกตัวอย่าง และคำถามให้วิเคราะห์

รายงานผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐานปีการศึกษา 2565 และปีการศึกษา2566 รายวิชาภาษาไทย นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศปีการศึกษา 2565 ที่ 52.95 ส่วนในปีการศึกษา 2566 มีคะแนนเฉลี่ยที่ 50.73 (ลดลง 0.63 คะแนน) รายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน ระดับเขตคะแนนเฉลี่ยปี 2566 ที่ 52.33 ส่วนในปีการศึกษา 2566 มีคะแนนเฉลี่ยที่ 51.70 (ลดลง 2.22 คะแนน) จากคะแนนการทดสอบระดับชาติที่มีคะแนนลดลงและมีทิศทางตรงข้ามกับค่าเป้าหมายที่ต้องการให้ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านความรู้ ทักษะ และสมรรถนะ เพื่อจะทำให้มีผลการทดสอบระดับชาติที่สูงขึ้น การพัฒนาผู้เรียนในรายวิชาภาษาไทยให้ผู้เรียนมีศักยภาพจึงเป็นสิ่งที่ต้องพัฒนาให้เกิดกับผู้เรียนในปีการศึกษาต่อไปให้สอดคล้องกับกรอบการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ชาติจึงต้องส่งเสริมสนับสนุนทั้งด้านผู้เรียน ครูผู้สอน นวัตกรรมการศึกษา ให้เกิดการวิจัยและพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนในสหวิทยาเขตเดชนาอุดม มีคะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 วิชาภาษาไทย คะแนนเฉลี่ยของสหวิทยาเขตเดชนาอุดม 2 ปีการศึกษา พบว่าคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าระดับเขตพื้นที่การศึกษา และต่ำกว่าระดับชาติทั้งสองปีการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญระบุให้วิชาภาษาไทยเป็นวิชาที่ต้องเร่งพัฒนา เพื่อให้โรงเรียนได้ยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พัฒนาคุณภาพผู้เรียน ตลอดจนพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ของครู และก่อให้เกิด ประโยชน์ต่อผู้เรียนและเกิดผลในวงกว้างเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา (Office of Secondary Educational Service Area Ubon Ratchathani Amnat Charoen, 2023)

จากการศึกษาปัญหาและวิธีจัดการเรียนการสอนที่มีการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้กระตุ้นการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน ที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นการกำหนดความต้องการในการเรียนรู้ ตลอดจนการตั้งเป้าหมาย การเลือกวิธีเรียน การแสวงหาแหล่งความรู้ วิเคราะห์องค์ความรู้ เป็นบทบาทที่ผู้เรียนควรตระหนักให้เกิดด้วยตัวผู้เรียน ในระหว่างการเรียนรู้ผู้เรียนได้เผชิญกับคำถามระดับสูงที่จะเป็นเครื่องมือในการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์อันเป็นผลให้ผู้เรียนได้รับผิดชอบต่อกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นและประเมินการเรียนรู้ของตนเอง ผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามระดับสูงเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เพื่อให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบและนำความรู้ทักษะที่ได้จากการเรียนไปใช้ต่อยอดความคิดในชีวิตประจำวัน เป็นผู้ที่สามารถวางแผน กำหนดเป้าหมายอนาคตของตนเองและดำเนินชีวิตบนพื้นฐานผู้มีสมรรถนะการคิดที่สมบูรณ์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์วิชาภาษาไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ที่เรียนรู้ด้วยการนำตนเองร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามระดับสูงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการนำตนเองร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามระดับสูงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนหลังได้รับการเรียนด้วยการนำตนเองร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามระดับสูงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามระดับสูง เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นการวิจัยเชิงทดลองเบื้องต้น (Pre-Experimental Design) กลุ่มเดียว (One - Group Pretest - Posttest Design) ดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาผลการเรียนของผู้เรียนรายวิชาภาษาไทย ศึกษาผลการทดสอบระดับชาติที่สัมพันธ์ไปถึงทักษะของผู้เรียนที่ต้องพัฒนาคือ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ จากนั้นผู้วิจัยได้วิเคราะห์ทักษะที่มีความเกี่ยวเนื่องกับความสามารถในการคิดวิเคราะห์ในรายวิชาภาษาไทย โดยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-directed learning) การใช้คำถามระดับสูง (Higher-order question techniques) และความพึงพอใจ ศึกษาข้อมูลเพื่อกำหนดประชากร สุ่มตัวอย่าง ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เป้าหมายการศึกษา คุณภาพผู้เรียนเมื่อจบการศึกษา จากหน่วยงานต้นสังกัดถึงทักษะของผู้เรียนที่ต้องพัฒนา จากการสังเคราะห์ผู้วิจัยสรุปได้ดังภาพต่อไปนี้

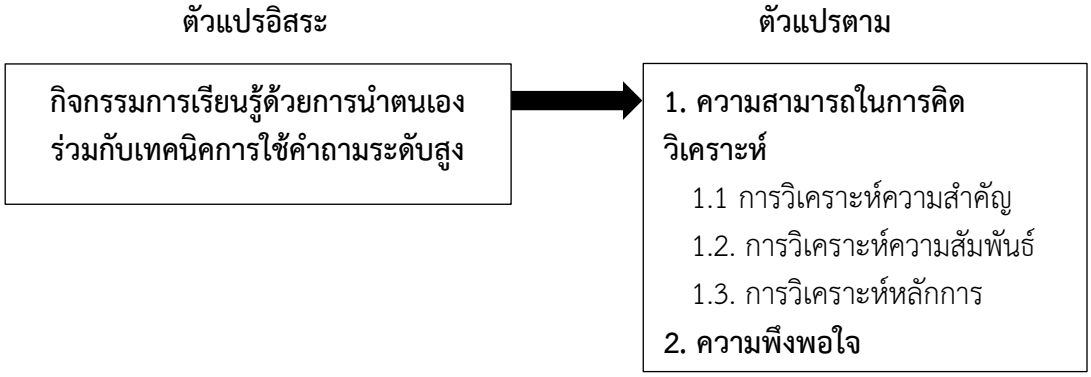

Figure 1: Research Conceptual Framework

ขั้นตอนที่ 2 ประชากรคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 รวมทั้งหมดจำนวน 35 ห้อง จำนวน 1,275 คน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/11 ที่กำลังศึกษาอยู่ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 39 คน โรงเรียนเดชอุดม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานีอำนาจเจริญกลุ่มตัวอย่างเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองร่วมกับการใช้คำถามระดับสูงเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา แบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แผนการจัดการเรียนรู้พัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ด้วยการนำตนเองร่วมกับการใช้คำถามระดับสูง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เรื่องคำยืมภาษาต่างประเทศในภาษาไทย จำนวน 8 แผนการจัดการเรียนรู้ แผนละ 2 คาบ รวม 16 คาบ ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง รู้จักคำยืมภาษาต่างประเทศ

ในภาษาไทย แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง วิเคราะห์คำยืมภาษาอังกฤษในภาษาไทย แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง วิเคราะห์คำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง วิเคราะห์คำยืมภาษาภาษาบาลี-สันสกฤตในภาษาไทย แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง วิเคราะห์คำยืมภาษาจีนและภาษาญี่ปุ่นในภาษาไทย แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 เรื่อง วิเคราะห์คำยืมภาษาชวา มลายูในภาษาไทย แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 เรื่อง นิทรรศการคำยืมภาษาต่างประเทศในภาษาไทย และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 8 เรื่อง บันทึกสะท้อนการเรียนรู้คำยืมภาษาต่างประเทศในภาษาไทย ผลการประเมินคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้ภาพรวมโดยผู้เชี่ยวชาญ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.94, S.D. = 0.21)

ส่วนที่ 2 แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ก่อนเรียนและหลังเรียน แบบทดสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ผลการวิเคราะห์ความเชื่อมั่น (KR-20 = 0.95) ค่าความตรงเชิงเนื้อหา (IOC = 0.6-1.0)

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามวัดความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองร่วมกับการใช้คำถามระดับสูง เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ จำนวน 15 ข้อ โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองร่วมกับการใช้คำถามระดับสูง เป็นมาตรส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 15 ข้อ และตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามปลายเปิดนักเรียนแสดงความคิดเห็นหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การจัดการเรียนรู้ ผลการประเมินคุณภาพแบบสอบถาม ฯ โดยผู้เชี่ยวชาญ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.78, S.D. = 0.16)

ขั้นตอนที่ 3 การออกแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองเบื้องต้น (Pre-Experimental Design) กลุ่มเดียว (One - Group Pretest - Posttest Design) ดังตารางแบบแผนการวิจัย (Ekkakul, 2022) ดังนี้

ตารางที่ 1 แบบแผนที่ใช้ในการวิจัย

การทดสอบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ก่อนเรียน	การจัดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองร่วมกับการใช้คำถามระดับสูง	การทดสอบความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังเรียน
O_1	X	O_2

เมื่อ O_1 แทน การทดสอบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ก่อนเรียน (Pretest)

เมื่อ X แทน การจัดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองร่วมกับการใช้คำถามระดับสูง

เมื่อ O_2 แทน การทดสอบความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังเรียน (Posttest)

ขั้นตอนที่ 4 การรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีวิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. นำแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ วิชาภาษาไทย ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง โดยให้นักเรียนสอบก่อนเรียน (Pre-test) 1 คาบ

2. ก่อนการทดลอง ผู้วิจัยชี้แจงให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทราบจุดประสงค์ของการจัดการเรียนรู้การพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ด้วยการนำตนเองร่วมกับการใช้คำถามระดับสูง

3. ดำเนินการทดลองตามแผนการจัดการเรียนรู้จัดการเรียนรู้ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 ใช้เวลาในการสอน จำนวน 8 แผนการจัดการเรียนรู้

4. เมื่อสิ้นสุดการทดลอง ผู้วิจัยให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทดสอบหลังเรียน (Post-test) ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และทำแบบวัดความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยการนำตนเองร่วมกับการใช้คำถามระดับสูง แล้วจึงนำคะแนนแบบทดสอบและแบบวัดมาวิเคราะห์ตามวิธีการทางสถิติต่อไป

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาความสามารถการคิดวิเคราะห์ โดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ของคะแนนความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้

2. วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ก่อนและหลังการทดลอง โดยการหาค่าเฉลี่ย และหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเปรียบเทียบคะแนนแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้สูตร t-test Dependent Sample

3. วิเคราะห์ความพึงพอใจ โดยการหาค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ย ของความพึงพอใจหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองร่วมกับการใช้คำถามระดับสูง

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์วิชาภาษาไทยด้วยการนำตนเองร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามระดับสูงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า การวิจัยที่จัดการเรียนรู้กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามระดับสูง ผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ย ที่ร้อยละ 96.82 นักเรียน ทั้งนี้มีคะแนนรวมที่ร้อยละ 95.21 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 0.18 การแปลผลนักเรียนร้อยละ 100 ผ่านการประเมินทั้ง 8 แผนการจัดการเรียนรู้ นำเสนอดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 คะแนนภาพรวมผลการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามระดับสูงเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ค่า	คะแนนแผนการจัดการเรียนรู้แต่ละแผน รวม 117 คะแนน								รวม	คะแนนสมรรถนะการคิด (4 คะแนน)
	แผนที่ 1	แผนที่ 2	แผนที่ 3	แผนที่ 4	แผนที่ 5	แผนที่ 6	แผนที่ 7	แผนที่ 8		
คะแนนที่ได้	115.5	115.75	116.25	116.5	104.75	107	115	115.5	906.25	4
ร้อยละ	98.72	98.93	99.36	99.57	89.53	91.45	98.29	98.72	96.82	100
$\bar{X}$	2.96	2.97	2.98	2.99	2.69	2.74	2.95	2.96	2.90	4
S.D.	0.12	0.16	0.09	0.08	0.35	0.28	0.19	0.12	0.18	0

อีกทั้งปรากฏผลเชิงคุณภาพ 4 ประการที่ได้จากการวิเคราะห์แบบบันทึกของผู้เรียนรายบุคคลและแบบบันทึกหลังการจัดการเรียนรู้ จากเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศในภาษาไทย จำนวน 8 แผนฯ ดังนี้

1. กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นสิ่งกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อีกทั้งการใช้คำถามมีผลอย่างมากในการสนับสนุนให้ผู้เรียนเรียนรู้และตัดสินใจเลือกใช้สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้เพื่อให้ไปสู่เป้าหมายการเรียนรู้คือคำถามการคิดวิเคราะห์

2. กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้ในสถานการณ์ที่ต่างออกไป เกิดแรงกระตุ้นให้ผู้เรียนจัดกระทำกับชิ้นงานเป็นการเชื่อมั่นในแนวคิด ของตนจากการเสาะหาองค์ความรู้นั้นมาด้วยตนเอง

3. การใช้คำถามแบบอัตนัยเขียนตอบช่วยให้ผู้เรียนได้แสดงแนวคิดของตนเอง ส่วนการตอบคำถามแบบปรนัยช่วยให้ผู้เรียนประมวลองค์ความรู้วิเคราะห์อย่างรอบด้าน เป้าหมายสูงสุดคือผู้เรียนสามารถวิเคราะห์และตอบคำถามไต่ระดับจนถึงคำถามให้วิเคราะห์ได้

4. การจัดกลุ่มผู้เรียนส่งผลเชิงบวกต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองร่วมกับการใช้คำถามระดับสูง คือผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมและทุกกลุ่มมีส่วนร่วมในการตอบคำถามจากคำถามให้อธิบาย คำถามให้เปรียบเทียบ คำถามให้จำแนกประเภท คำถามให้ยกตัวอย่างและคำถามให้วิเคราะห์

ตอนที่ 2 การเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการนำตนเองร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามระดับสูงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่าผลการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการนำตนเองร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามระดับสูงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 39 คน โดยรวมมีคะแนนหลังเรียนเฉลี่ย 22.85 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 76.17 เมื่อพิจารณาคะแนนเปรียบเทียบกับก่อนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามระดับสูงพบว่า มีคะแนนเฉลี่ย 16.54 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 55.13 ได้ข้อสรุปว่า ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 นำเสนอดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการนำตนเองร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามระดับสูงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 39 คน

คะแนน	คะแนนเต็ม	$\overline{X}$	ร้อยละ	S.D.	t	P
ก่อนเรียน	30	16.54	55.13	3.66	9.642*	<0.01
หลังเรียน	30	22.85	76.17	2.70		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตอนที่ 3 การศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนหลังได้รับการเรียนด้วยการนำตนเองร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามระดับสูงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่าผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามระดับสูงโดย นักเรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามระดับสูงโดยรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) เท่ากับ 4.37 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.76 ด้านเทคนิคการสอน ด้านที่มีความพึงพอใจมากที่สุดไปน้อยที่สุด คือ ด้านเทคนิคการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านเจตคติ และด้านเนื้อหาตามลำดับและเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจมากที่สุดในข้อที่ 10 ได้แก่ ครูใช้วิธีการสอนหลายวิธี เช่น การทำงานกลุ่ม จับคู่ การนำเสนอชิ้นงานฯลฯ มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) เท่ากับ 4.52 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.67 และนักเรียนมีความพึงพอใจน้อยที่สุดในข้อที่ 3 ได้แก่ เนื้อหาเหมาะสมกับเวลาเรียน มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) เท่ากับ 3.97 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.96 อีกทั้ง

ผู้เรียนได้ให้ข้อเสนอแนะเชิงบวกต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองร่วมกับการใช้คำถามระดับสูง นำเสนอดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลความพึงพอใจของผู้เรียนหลังได้รับการเรียนด้วยการนำตนเองร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามระดับสูงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

รายการประเมิน	$\overline{X}$	S.D.	แปลความหมาย
ด้านเนื้อหา	4.16	0.83	พึงพอใจมาก
ด้านกิจกรรมการเรียนรู้	4.47	0.71	พึงพอใจมาก
ด้านเทคนิคการสอน	4.52	0.67	พึงพอใจมากที่สุด
ด้านเจตคติ	4.32	0.85	พึงพอใจมาก
รวมทั้งหมด	**4.37**	**0.76**	**พึงพอใจมาก**

จากตารางที่ 4 สรุปได้ว่า ความพึงพอใจของผู้เรียนต่อกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามระดับสูงโดยรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) เท่ากับ 4.37 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.76 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านเทคนิคการสอน ผู้เรียนมีความพึงพอใจมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.52, S.D. = 0.67) อีกทั้งผู้เรียนได้ให้ข้อเสนอแนะเชิงบวกต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รองลงมาคือ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านเจคติและด้านเนื้อหา ตามลำดับ

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาปรากฏผลลัพธ์เชิงคุณภาพของผู้เรียน กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นสิ่งกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อีกทั้งการใช้คำถามมีผลอย่างมากในการสนับสนุนให้ผู้เรียนเรียนรู้และตัดสินใจเลือกใช้สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้เพื่อให้ไปสู่เป้าหมายการเรียนรู้คือคำถามการคิดวิเคราะห์ กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้ในสถานการณ์ที่ต่างออกไป เกิดแรงกระตุ้นให้ผู้เรียนจัดกระทำกับชิ้นงานเป็นการเชื่อมั่นในแนวคิดของตนจากการเสาะหาองค์ความรู้นั้นมาด้วยตนเอง การใช้คำถามแบบอัตนัยเขียนตอบช่วยให้ผู้เรียนได้แสดงแนวคิดของตนเอง ส่วนการตอบคำถามแบบปรนัยช่วยให้ผู้เรียนประมวลองค์ความรู้วิเคราะห์อย่างรอบด้าน เป้าหมายสูงสุดคือผู้เรียนสามารถวิเคราะห์และตอบคำถามไต่ระดับจนถึงคำถามให้วิเคราะห์ได้ การจัดกลุ่มผู้เรียนส่งผลเชิงบวกต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองร่วมกับการใช้คำถามระดับสูง คือผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมและทุกกลุ่มมีส่วนร่วมในการตอบคำถาม จากคำถามให้อธิบาย คำถามให้เปรียบเทียบ คำถามให้จำแนกประเภท คำถามให้ยกตัวอย่างและคำถามให้วิเคราะห์ ดังแสดงในภาพแสดงความสัมพันธ์การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองร่วมกับการใช้คำถามระดับสูงที่ส่งผลต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

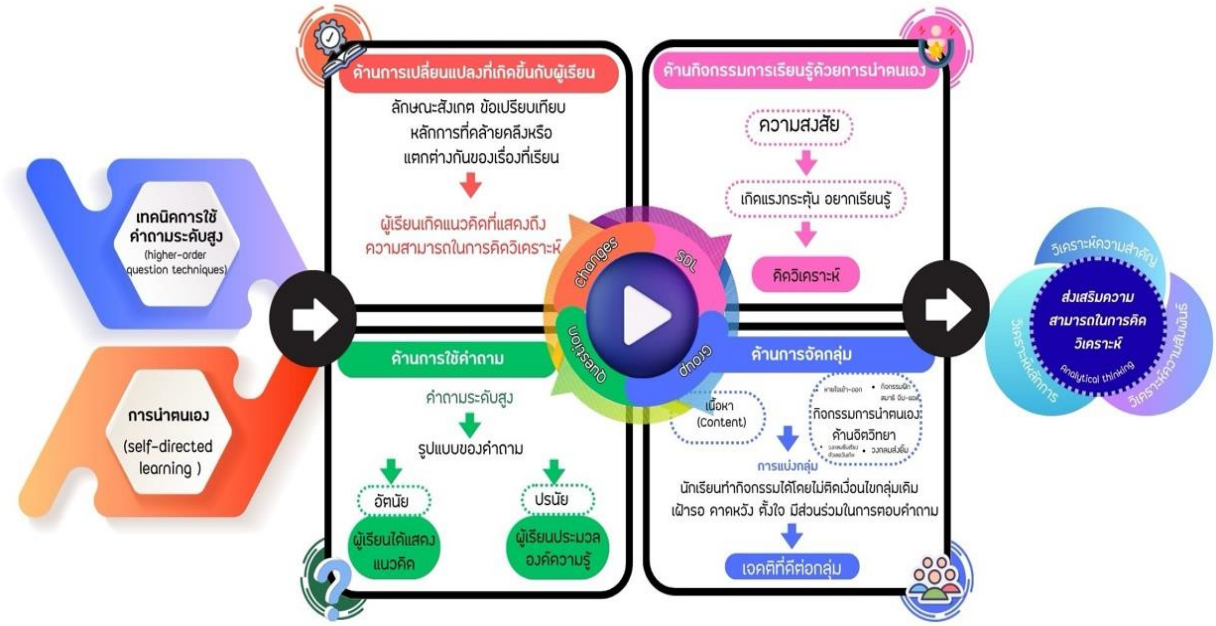

Figure 2: Relationship between Self-directed Learning, High-Level Questioning, and Analytical Thinking Ability

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามระดับสูงเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า การวิจัยที่จัดการเรียนรู้กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามระดับสูง ผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดคือแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่องวิเคราะห์คำยืมภาษาบาลี-สันสกฤตในภาษาไทย ที่ร้อยละ 99.57 ส่วนคะแนนเฉลี่ยต่ำ 2 ลำดับ คือ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 เรื่อง การวิเคราะห์คำยืมภาษาชวามลายูในภาษาไทย ที่ร้อยละ 91.45 และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง การวิเคราะห์คำยืมภาษาจีนและภาษาญี่ปุ่นในภาษาไทย ที่ร้อยละ 89.53 นักเรียน ทั้งนี้มีคะแนนรวมที่ร้อยละ 96.82 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 0.18 การแปลผลนักเรียนร้อยละ 100 ผ่านการประเมินทั้ง 8 แผนการจัดการเรียนรู้แสดงให้ทราบว่ากิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ได้จริง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาได้ผ่านขั้นตอนกิจกรรมการนำตนเองที่ได้รับการสังเคราะห์จากงานวิจัยและมีวิธีการสร้างคำถามระดับสูงให้สอดคล้องกับบริบทผู้เรียนและสอดคล้องกับคู่มือประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยเริ่มจากศึกษาความสามารถหรือทักษะที่ผู้เรียนควรได้รับการส่งเสริม ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2560) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทย จากหนังสือ ตำรา เอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ศึกษาเนื้อหาสาระภาษาไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 วิเคราะห์รายละเอียดตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ภาษาไทย จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาภาษาไทย ซึ่งสอดคล้องกับการประเมินของผู้เชี่ยวชาญในการประเมินคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้โดยภาพรวมผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน มีความเห็นว่า แผนการจัดการจัดการเรียนรู้การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามระดับสูงเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.94 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.21 ได้นำแผนการจัดการเรียนรู้ไปทดลอง Try out กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างแล้ว

นำมาปรับปรุงเพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียน จากผลของการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ Herawati, Nurhayatin, and Aziz (2023) ได้วิจัย เรื่อง การประยุกต์ใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบกำกับตนเองในการเรียนรู้การเขียนข้อความตามบทกวี ตามองค์ประกอบการพัฒนาสำหรับนักเรียนชั้น X นักเรียนที่ SMAN 9 บันดุง ปีการศึกษา 2566 ผลการศึกษาครั้งนี้ 1) ผู้เรียนสามารถวางแผน นำไปปฏิบัติ และประเมินการเรียนรู้การเขียนบทกวีมีคะแนนการวางแผนเฉลี่ย 3.7 และคะแนนการนำไปปฏิบัติ 3.9 2) ความสามารถของนักเรียนในการเขียนบทกวีเพิ่มขึ้น 3) รูปแบบการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง ถูกนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพในการเรียนรู้การเขียนบทกวี จากผลการทดสอบ Mann-Whitney ด้วย sig 0.000 <0.05 มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จากคำอธิบายข้างต้นการจัดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ด้านภาษาได้ดีผ่านการใช้วิธีการใช้คำถาม ซึ่งสอดคล้องกับ Prasunin (2022) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา โดยใช้การจัดการเรียนรู้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการใช้คำถามระดับสูงของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา โดยใช้การจัดการเรียนรู้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับคำถามระดับสูงของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 การสอนโดยใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับคำถามระดับสูงส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้ความรู้และเลือกข้อมูลที่ต้องการตอบคำถามและยังช่วยสามารถพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาให้ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการนำตนเองร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามระดับสูงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ผู้เรียนจำนวน 39 คน โดยรวมมีคะแนนเฉลี่ยทดสอบหลังเรียน 22.85 คะแนน มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.70 คิดเป็นร้อยละ 76.17 เมื่อพิจารณาคะแนนเปรียบเทียบกับก่อนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามระดับสูงพบว่า มีคะแนนเฉลี่ยทดสอบก่อนเรียน 16.54 คะแนน มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.66 คิดเป็นร้อยละ 55.13 และเมื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ก่อนและหลังเรียนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามระดับสูงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเพราะ เมื่อทดสอบก่อนเรียนแล้ว ผู้เรียนได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้ง 8 กิจกรรมการนำตนเอง ร่วมกับการใช้คำถามระดับสูงทั้ง 5 คำถาม จนไปสู่คำถามให้วิเคราะห์ ซึ่งจากการทำกิจกรรมในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ผู้เรียนมีการวัดความสามารถในการวิเคราะห์ผ่านการตอบคำถามให้วิเคราะห์ที่เกี่ยวกับเนื้อหาเรื่องการยืมคำภาษาต่างประเทศในภาษาไทย ส่งผลให้เมื่อผู้เรียนทำแบบทดสอบหลังเรียนแล้วจึงมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Loiden (2021) ได้วิจัยเรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้ด้วยโมเดลซิปปาร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามที่มีต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังการจัดการเรียนรู้ด้วยโมเดลซิปป่าร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามกับเกณฑ์ร้อยละ70 ของคะแนนเต็ม ผลการวิจัยบรรลุสมมุติฐานการวิจัย นอกจากนี้ผู้วิจัยกล่าวถึงการจัดการเรียนรู้แบบซิปปาโมเดลร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามมีลำดับขั้นตอนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ การออกแบบที่เป็นระบบจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์ อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Prasunin (2022) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา โดยใช้การจัดการเรียนรู้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการใช้คำถามระดับสูง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า มีนักเรียนผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 70 จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด การสอนโดยใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับคำถามระดับสูงส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้ความรู้และเลือกข้อมูลที่ต้องการ ตอบคำถามและยังช่วยสามารถพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาให้ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนหลังได้รับการเรียนจากกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามระดับสูงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) เท่ากับ 4.37 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = 0.76) ทั้งนี้อาจเพราะผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมทำให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยการนำตนเองและใช้เทคนิคการใช้คำถามระดับสูง ซึ่งเห็นได้จากคะแนนในด้านเทคนิคการสอน ($\overline{X}$ = 4.74, S.D. = 0.44) ประเด็น ครูใช้วิธีการสอนหลายวิธี เช่น การทำงานกลุ่ม จับคู่ การนำเสนอชิ้นงาน ฯลฯ ทั้งนี้ความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองร่วมกับการใช้คำถามระดับสูงพบว่า ผู้เรียนมีความรู้สึกต่อพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองร่วมกับการใช้คำถามระดับสูง ทั้งนี้เพราะการทำกิจกรรมทั้ง 8 กิจกรรมการนำตนเองมีความหลากหลายและมีการเสริมแรงด้วยการให้สติ๊กเกอร์กลุ่ม มีกิจกรรมที่ผู้เรียนต้องร่วมมือกันทำกิจกรรมเพื่อให้ผ่านเงื่อนไขที่นักเรียนเลือกและยอมรับเงื่อนไขได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Panpan-uan, and Umkrai (2024) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาสื่อดิจิทัลออนไลน์ ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบนำตนเอง รายวิชาเทคโนโลยี (วิทยาการคำนวณ) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสงวนหญิงจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนความพึงพอใจต่อสื่อดิจิทัลออนไลน์ที่พัฒนาขึ้นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.83, S.D. = 0.39)

สรุป

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามระดับสูงเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ (1) แผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศในภาษาไทย จำนวน 8 แผนฯ (2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และ(3) แบบสอบถามวัดความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยการนำตนเองร่วมกับการใช้คำถามระดับสูง ผลการวิจัยพบว่า ผลการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามระดับสูงเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนผ่านการประเมินทั้ง 8 แผนการจัดการเรียนรู้ปรากฏผลเชิงคุณภาพด้านการเปลี่ยนแปลงที่เกิดกับผู้เรียน ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ด้านการใช้คำถามและด้านการจัดกลุ่มที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนหลังได้รับการเรียนด้วยการนำตนเองร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามระดับสูงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 อยู่ในระดับมากและผู้เรียนมีข้อคิดเห็นเชิงบวกต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ควรนำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองไปใช้ร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามระดับสูงเพื่อพัฒนาทักษะด้านการคิดวิเคราะห์

1.2 ควรนำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามระดับสูงไปใช้ในการพัฒนาสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

1.3 ควรปรับกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เลือกกิจกรรม ได้เรียนรู้ด้วยการนำตนเอง พร้อมทั้งได้วัดความรู้ความเข้าใจผ่านการใช้เทคนิคการใช้คำถามระดับสูง ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้และพึงพอใจในการเรียนรู้และเกิดทัศนคติเชิงบวกต่อการเรียนรู้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 นำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองไปใช้ร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามระดับสูงเพื่อพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง

2.2 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองไปใช้ร่วมกับเทคนิคกิจกรรมเป็นฐาน

2.3 ควรสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูลว่าผู้เรียนเกิดความท้าทายในการนำตนเองในการเรียนรู้เมื่อใด หรือรู้สึกอย่างไร หรือมีเจตคติอย่างไร โดยให้ผู้เรียนเป็นผู้บันทึกเอง อันจะเป็นการสะท้อนการเรียนรู้หรือผลลัพธ์การเรียนรู้ผ่านตัวผู้เรียนและจะเป็นแนวทางการนำตนเองในการเรียนรู้ด้วยตัวผู้เรียนเอง

References

Areekun, C. (2020). *Education and Lifelong Learning: Concepts, Principles, and Essentials*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Chariyawongsak, K. (2010). *Analytical Thinking*. (6th ed.). Bangkok: Success Media.

Ekkakul, T. (2022). *Research for Learning Development*. Ubon Ratchathani: Wittayakarn Publishing 1973.

Herawati, I., Nurhayatin, T., & Aziz, M. A. (2023). Penerapan Model Self-Directed Learning Dalam Pembelajaran Menulis Teks Puisi Berdasarkan Unsur Pembangun Pada Peserta Didik Kalas X SMAN 9 Bandung Tahun Pelajaran 2022/2023. *Jurnal Ilmiah PGSD FKIP Universitas Mandiri*, 9(2), 3469-3476.

Jaitieng, A. (2010). *Principles of Teaching*. (5th ed.). Bangkok: O.S. Printing House.

Kammani, T. (2018). *The Science of Teaching: Knowledge for Effective Learning Process Management*. (22nd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.

Loiden, P. (2021). *The Effects of the CIPPA Learning Model Combined with Questioning Techniques on Analytical Thinking and Learning Achievement in Thai Language of Mathayomsuksa 6 Students*. (Master's Thesis). Nakhon Sawan Rajabhat University. Nakhon Sawan.

Office of Educational Testing. (2022). *Manual for Assessing Core Competencies of Basic Education Students: Grade 9, Based on the Basic Education Core Curriculum B.E. 2551*. Bangkok: Aksorn Thai Printing Partnership (Fah Muang Thai Newspaper).

Office of Secondary Educational Service Area Ubon Ratchathani Amnat Charoen. (2023). *Supervision and Monitoring Report to Enhance Educational Quality, 2nd Round, Fiscal Year 2023*. Ubon Ratchathani: Office of Secondary Educational Service Area Ubon Ratchathani Amnat Charoen.

Office of the National Economic and Social Development Board. (2006). *Annual Report 2006*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Board.

Office of Ubon Ratchathani Primary Educational Service Area 1. (2021). *National Education Act B.E. 2542 (1999) and Amendments*. Ubon Ratchathani: Legal and Litigation Division, Office of Ubon Ratchathani Primary Educational Service Area 1.

Panpan-Uan, P., & Umkrai, J. (2024). Development of Online Digital Media with Self-Directed Learning Management in the Subject of Technology (Computer Science) for Mathayomsuksa 2 Students at Sangwonying School, Suphanburi Province. *Journal of RMUTSB Science and Technology*, 8(1), 41-52.

Pothijak, J., & Laohsurayotin, R. (2017). A Comparison of Learning Achievement and Self-Directed Learning Skills on Genetics. *Journal of Educational Administration and Supervision Mahasarakham University*, 8(1), 39-48.

Prasunin, N. (2022). *Development of Problem-Solving Ability Using Problem-Based Learning Combined with Higher-Order Questions*. (Master's Thesis). Roi Et Rajabhat University. Roi Et.

Sinlarat, P., et al. (2018). *Analytical Thinking: How to Teach and Create It*. (2nd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Suthirat, C. (2010). *Techniques for Using Questions to Develop Thinking*. (2nd ed.). Nonthaburi: Samit Printing & Publishing.

Wibulyasarin, W. (2018). *Methodology for Teaching and Learning Thai Language*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

ประสบการณ์การถูกหลอกลวงจากมิจฉาชีพในสังคมดิจิทัล และตัวชี้วัดความเสี่ยงทางสังคมดิจิทัลของผู้สูงอายุ*

Experiences of Digital Fraud Victimization and Indicators of Digital Social Risk among Older Adults

นพรัตน์ รัตนประทุม
Nopparat Rattanaprathum
มหาวิทยาลัยนเรศวร
Naresuan University, Thailand.
Corresponding Author's Email: nopparatr@nu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประสบการณ์การถูกหลอกลวงจากมิจฉาชีพในสังคมดิจิทัลของผู้สูงอายุ และ 2) สร้างและวิเคราะห์ความตรงของตัวชี้วัดความเสี่ยงทางสังคมดิจิทัลของผู้สูงอายุ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา โดยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะแรก การศึกษาประสบการณ์การถูกหลอกลวงของผู้สูงอายุ และ ระยะที่สอง การสร้างและวิเคราะห์ความตรงของตัวชี้วัด สำหรับ ระยะแรกใช้วิธีศึกษาเฉพาะกรณี โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญถูกเลือกอย่างเจาะจง รวม 15 คน ประกอบด้วย กลุ่มผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์ถูกหลอกจากมิจฉาชีพ 10 คน ซึ่งอาศัยอยู่ในเขตเมือง จังหวัดพิษณุโลก และกลุ่มตำรวจไซเบอร์ 5 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา สำหรับระยะที่ 2 ใช้วิธีการวิเคราะห์ความตรงเชิงเนื้อหา โดยให้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน ช่วยประเมินความสอดคล้องระหว่างประสบการณ์การถูกหลอกลวง และตัวชี้วัดความเสี่ยงทางสังคมดิจิทัลที่ได้สร้างขึ้น หลังจากนั้นได้ใช้ดัชนีความตรงเชิงเนื้อหาในการวิเคราะห์ โดยกำหนดเกณฑ์การผ่านคุณภาพ คือ ต้องมีค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา ≥ 0.78

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้สูงอายุมีประสบการณ์การถูกหลอกลวงใน 5 รูปแบบ ได้แก่ (1) การถูกหลอกจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์ (2) การหลอกให้รักและชักชวนลงทุนผ่านเฟซบุ๊ก (3) การถูกหลอกให้ลงทุนในแพลตฟอร์มออนไลน์ (4) การถูกหลอกจากการซื้อสินค้าออนไลน์ และ (5) การตกเป็นเหยื่อซ้ำและการถูกหลอกลวงแบบอ้างอิงลูกโซ่ มิจฉาชีพได้ใช้จุดอ่อนทางอารมณ์ ความรู้สึก และขาดความรู้ของผู้สูงอายุเป็นเครื่องมือในการหลอกลวง โดยปฏิสัมพันธ์ของการหลอกลวงมีความซับซ้อนและแตกต่างกันไปตามบริบทของผู้สูงอายุ รวมถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นมีทั้งด้านทรัพย์สินและจิตใจ และ 2) ผลการสร้างและวิเคราะห์ความตรงของตัวชี้วัดความเสี่ยงทางสังคมดิจิทัล พบว่า ตัวชี้วัดความเสี่ยงทางสังคมดิจิทัลที่สร้างขึ้นมีทั้งสิ้น 24 ตัวชี้วัด โดยตัวชี้วัดทั้งหมดมีค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหาระดับตัวชี้วัด อยู่ในช่วง 0.89-1.00 และมีค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหาระดับมาตรวัด เท่ากับ 0.98 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ดังนั้น ตัวชี้วัดที่สร้างขึ้นจึงสามารถนำไปใช้วัดความเสี่ยงทางสังคมดิจิทัลของผู้สูงอายุได้ตรงตามปรากฏการณ์

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ; การถูกหลอกลวง; มิจฉาชีพออนไลน์; แก๊งคอลเซ็นเตอร์; ความเสี่ยงทางสังคมดิจิทัล

*Received August 6, 2025; Revised August 27, 2025; Accepted September 5, 2025

Abstract

This research aimed to 1) study the experiences of older adults who had been deceived by scammers in the digital society, and 2) construct and analyze the content validity of indicators for assessing digital social risks among older adults. The study employed research and development design, divided into two phases. In the first phase, a case study approach was used. Key informants were purposively selected, including 15 participants: 10 older adults with experiences of digital fraud living in the urban area of Phitsanulok Province, and 5 cyber police officers. Data were collected through in-depth interviews and non-participant observation and analyzed using content analysis. In the second phase, content validity was examined. Nine experts evaluated the consistency between the fraud experiences and the developed indicators. The Content Validity Index (CVI) was applied, with the quality passing criterion set at ≥ 0.78.

The research results found: 1) five main types of fraud experienced by older adults: (1) call center scams, (2) romance hybrid scams, (3) fake online investment platforms, (4) online shopping scams, and (5) repeated victimization and reference-based scams. Scammers exploited emotional vulnerabilities, trust, and lack of digital literacy among the elderly. The nature of interaction varies depending on each victim's context, with consequences including financial loss and emotional distress; and 2) Regarding the development of indicators, a total of 24 indicators were created. The item-level CVI ranged from 0.89 to 1.00, while the scale-level CVI was 0.98—both exceeding the acceptable threshold. Therefore, the developed indicators can accurately measure older adults' digital social risks.

Keywords: Older Adults; Deception; Online Scams; Call Center Fraud; Digital Social Risk

บทนำ

การพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลและอินเทอร์เน็ตอย่างก้าวกระโดดในช่วงต้นศตวรรษที่ 21 ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนในหลายมิติ Electronic Transactions Development Agency (2022) รายงานว่า กิจกรรมในสังคมออนไลน์ที่คนไทยนิยม ได้แก่ การติดต่อสื่อสารออนไลน์ คิดเป็นร้อยละ 65.70 กิจกรรมเพื่อความบันเทิง ร้อยละ 41.51 การซื้อสินค้าออนไลน์ ร้อยละ 34.10 และการทำธุรกรรมทางการเงินออนไลน์ ร้อยละ 31.29 นอกจากนี้ การทำการตลาดด้วยอีคอมเมิร์ซ (E-commerce) ก็เป็นช่องทางเสริมที่มีความสำคัญและมีบทบาทมากขึ้น โดยเฉพาะวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก (SMEs) เพราะก่อให้เกิดประโยชน์กับทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค (Kasikorn Research Center, 2021) ในด้านการศึกษา การเรียนผ่านโซเชียลมีเดีย (Social Media) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ เกิดการสร้างชุมชนแบ่งปัน และการสร้างความหมายของผู้เรียน เช่น แพลตฟอร์มพินเทอเรสต์ ยูทูบ ลิงก์อิน เฟซบุ๊ก สไกป์ เป็นต้น (Delello, McWhorter, and Camp, 2015)

สำหรับผู้สูงอายุ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลก่อให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตเช่นเดียวกัน การสำรวจของ National Statistical Office (2023) พบว่า จากผู้สูงอายุประมาณ 13.1 ล้านคน มีผู้ใช้โทรศัพท์มือถือ 10.8 ล้านคน หรือร้อยละ 82.5 และมีการใช้อินเทอร์เน็ต 6.9 ล้านคน หรือร้อยละ 52.4 นอกจากนี้ ผู้สูงอายุ

มีการใช้อุปกรณ์ดิจิทัล (สมาร์ทโฟน/แท็บเล็ต/คอมพิวเตอร์) ประมาณ 7.4 ล้านคน หรือร้อยละ 56.5 ผู้สูงอายุยังใช้ประโยชน์จากเฟซบุ๊ก และไลน์เพื่ออ่านและเข้าถึงเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพ ซึ่งคนในครอบครัว ญาติ และเพื่อนที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์เผยแพร่หรือส่งต่อให้ เช่น อาหาร สมุนไพร อุบัติเหตุ และความเครียด เป็นต้น (Thepsut, 2018) ผลการสำรวจการใช้สื่อของผู้สูงอายุไทยในปี 2565 พบว่า การเปิดรับสื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสุขภาวะในทางบวกเกือบทุกด้าน โดยด้านปัญญามีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด 0.82 รองลงมาคือ ด้านจิตใจ มีค่าเฉลี่ย 0.71 และด้านสังคม ค่าเฉลี่ย 0.69 ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้ส่งผลต่อการดำเนินชีวิต และวิธีคิดในทุกช่วงวัยตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยสูงอายุ (Sawalak, 2017)

อย่างไรก็ตาม การใช้ชีวิตในสังคมดิจิทัล ผู้ใช้อาจต้องเผชิญกับการถูกหลอกจากมิจฉาชีพในหลากหลายรูปแบบ Technology Crime Suppression Division (2025) ได้รายงานการแจ้งความคดีออนไลน์ ตั้งแต่ มกราคม - มิถุนายน 2568 พบว่า มีการแจ้งความถึง 158,876 คดี มีมูลค่าความเสียหายกว่า 13,300 ล้านบาท โดยเป็นคดีหลอกลวงซื้อขายสินค้ามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 56.0 รองลงมา คือ หลอกลวงให้โอนเงินเพื่อรับรางวัล และหลอกลวงให้โอนเงินเพื่อหารายได้พิเศษ คิดเป็นร้อยละ 15.0 และ 11.0 ตามลำดับ สำหรับในกลุ่มผู้สูงอายุ National Statistical Office (2023) รายงานว่ามีผู้สูงอายุร้อยละ 57.0 เคยประสบภัยจากการใช้อุปกรณ์ดิจิทัล โดยภัยอันดับหนึ่ง ได้แก่ ถูกหลอกหรือถูกรบกวนโดยแก๊งคอลเซนเตอร์ อันดับสอง คือ ได้รับข่าวปลอมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และ อันดับสาม คือ ถูกหลอกจากการซื้อของออนไลน์ สำหรับช่องทางที่ผู้สูงอายุถูกหลอกลวงมากที่สุด ได้แก่ เฟซบุ๊ก (Facebook) ร้อยละ 44.0 รองลงมา คือ ไลน์ (Line) และอินสตาแกรม (Instagram) คิดเป็นร้อยละ 31.25 และ 5.25 ตามลำดับ (Thansathit, 2022)

ปรากฏการณ์ข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า การดำเนินชีวิตในสังคมดิจิทัลย่อมต้องเผชิญกับความเสี่ยงทางสังคมดิจิทัล (Social Digital Risk) จากมิจฉาชีพอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะในกลุ่มสูงอายุ แม้ว่าปัจจุบันจะมีการศึกษาถึงภัยจากมิจฉาชีพในสังคมดิจิทัลหลากหลายรูปแบบ แต่ยังไม่มีงานวิจัยที่สร้างตัวชี้วัดความเสี่ยงทางสังคมดิจิทัลสำหรับผู้สูงอายุ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาประเด็นนี้ โดยเลือกจังหวัดพิษณุโลกเป็นพื้นที่ศึกษา เนื่องจากมีคดีความที่ผู้สูงอายุถูกหลอกลวงจากมิจฉาชีพออนไลน์และแก๊งคอลเซ็นเตอร์จำนวนมาก ข้อค้นพบ นอกจากจะช่วยเติมเต็มช่องว่างขององค์ความรู้ (Gap of Knowledge) แล้ว ยังก่อให้เกิดประโยชน์กับตัวผู้สูงอายุและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอีกด้วย กล่าวคือ ผู้สูงอายุสามารถนำไปใช้ประเมินความเสี่ยงทางสังคมดิจิทัลด้วยตนเอง และหน่วยงานก็สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการวางมาตรการ หรือจัดทำโครงการเพื่อป้องกัน รับมือกับความเสี่ยงในสังคมดิจิทัลที่อาจจะเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสบการณ์การถูกหลอกจากมิจฉาชีพในสังคมดิจิทัลของผู้สูงอายุ
2. เพื่อสร้างและวิเคราะห์ความตรงของตัวชี้วัดความเสี่ยงทางสังคมดิจิทัลของผู้สูงอายุ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research & Development: R&D) การวิจัยประเภทนี้เหมาะสำหรับการนำความรู้จากข้อค้นพบมาพัฒนาเป็นนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อใช้ให้เกิดประโยชน์หรือแก้ไขปัญหา (Gutterman, 2023) พื้นที่วิจัยได้เลือกพื้นที่เขตเมือง จังหวัดพิษณุโลก เพราะเป็นพื้นที่ที่มีสถิติการแจ้งความคดีถูกหลอกลวงจากมิจฉาชีพออนไลน์ และแก๊งคอลเซ็นเตอร์ของผู้สูงอายุเป็นจำนวนมาก สำหรับวิธีดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะแรก “การศึกษาประสบการณ์การถูกหลอกลวงของผู้สูงอายุ” ระยะนี้ใช้วิธีศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ประกอบด้วย 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้สูงอายุ และ 2) กลุ่มตำรวจไซเบอร์ รวม 15 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ให้ครอบคลุมกับรูปแบบการถูกหลอกลวงจากมิจฉาชีพ 5 ประเภท ซึ่งผู้สูงอายุได้มีการแจ้งความไว้ที่สถานีตำรวจในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ประกอบด้วย 1) แก๊งคอลเซ็นเตอร์ 5 คน 2) ลงทุนผ่านเว็บไซต์ 1 คน 3) ซื้อสินค้าออนไลน์ 2 คน 4) หลอกให้รักและสูญเสียเงิน 1 คน และ (5) อื่น ๆ 1 คน รวม 10 คน กลุ่มที่สองเป็นตำรวจไซเบอร์ซึ่งเป็นพนักงานสืบสวนสอบสวนในคดีความการถูกหลอกจากมิจฉาชีพที่ผู้สูงอายุได้มาแจ้งความไว้ รวม 5 คน

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แนวทางการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ประกอบด้วย 2 เครื่องมือ คือ 1) แนวทางการสัมภาษณ์สำหรับผู้สูงอายุ มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้สูงอายุเล่าประสบการณ์ได้อย่างอิสระ 2) แนวทางสัมภาษณ์กลุ่มตำรวจไซเบอร์ เป็นคำถามปลายเปิด เพื่อสัมภาษณ์เรื่องราวการสืบสวนสอบสวนผู้สูงอายุที่มาแจ้งความคดีถูกหลอกลวงจากมิจฉาชีพ

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) โดยผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้สูงอายุและตำรวจไซเบอร์ด้วยตนเอง การเข้าถึงผู้สูงอายุซึ่งเป็นกลุ่มเปราะบาง ได้ประสานผ่านเจ้าหน้าที่ตำรวจเจ้าของคดี ผู้ใหญ่บ้าน และนัดหมายผู้สูงอายุก่อนเดินทางไปพบ การสัมภาษณ์ได้ปฏิบัติตามจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์อย่างเคร่งครัด และตรวจสอบความถูกต้องด้วยวิธีสามเส้าด้านวิธีการ (Method Triangulation) โดยสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมควบคู่กับการสัมภาษณ์ ใช้เวลาประมาณ 40-60 นาทีต่อราย รวมระยะเวลาเก็บข้อมูลประมาณ 3 เดือน (เมษายน-มิถุนายน 2568) ทั้งนี้ โครงการได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยนเรศวร (IRB No. P2-0423/2567)

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เริ่มต้นจากถอดเทปสัมภาษณ์เป็นข้อความในไมโครซอฟท์เวิร์ด แล้วตรวจสอบความน่าเชื่อถือด้วยการเปรียบเทียบข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) ระหว่างข้อมูลที่ได้จากผู้สูงอายุกับตำรวจไซเบอร์ จากนั้นจำแนกเนื้อหาเป็นหมวดหมู่ เช่น จุดอ่อนของผู้สูงอายุ ปฏิสัมพันธ์กับมิจฉาชีพและผลเสียที่เกิดขึ้น ขั้นตอนสุดท้าย เป็นการตีความและสรุปผลโดยประยุกต์แนวคิดความเสี่ยงทางสังคมดิจิทัล เพื่อสร้างรูปแบบการหลอกลวง เช่น แก๊งคอลเซ็นเตอร์ การซื้อสินค้าออนไลน์ พร้อมทั้งใช้การโควตข้อความ (Quote) เพื่อแสดงหลักฐานเสริมความน่าเชื่อถือ (Credibility)

ระยะที่ 2 “การสร้างและวิเคราะห์ความตรงของตัวชี้วัด” ระยะนี้ได้ใช้วิธีการประเมินจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Expert Judgment) เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Expert Group) ถูกเลือกอย่างเจาะจงให้มีความเชี่ยวชาญที่หลากหลายและครอบคุมกับลักษณะของตัวชี้วัดความเสี่ยงทางสังคมดิจิทัล ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา สังคมวิทยา เทคโนโลยีดิจิทัล อาชญากรรมออนไลน์ และการวิจัยและสร้างเครื่องมือวัด รวมทั้งหมด 9 คน

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความตรงเชิงเนื้อหาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งมีลักษณะเป็นตารางโค้ดข้อความ (Coding) ประสบการณ์การถูกหลอกลวง และตัวชี้วัดความเสี่ยงทางสังคมดิจิทัล (Social Risk Indicators) ที่ได้สร้างขึ้น จำนวน 24 ตัวชี้วัด โดยใช้มาตรวัดระดับความสอดคล้อง 4 ระดับ ได้แก่ ไม่สอดคล้อง (1 คะแนน) น้อย (2 คะแนน) ปานกลาง (3 คะแนน) และมาก (4 คะแนน)

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการส่งแบบประเมินเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาและประเมินความสอดคล้องระหว่างประสบการณ์การถูกหลอกลวง และตัวชี้วัดความเสี่ยงทางสังคมดิจิทัล โดยให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในตารางตามเกณฑ์ความสอดคล้อง 4 ระดับข้างต้น นอกจากนี้ ผู้เชี่ยวชาญยังสามารถให้

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อปรับปรุงเนื้อหาตัวชี้วัดให้มีคุณภาพมากขึ้น หลังจากดำเนินการเสร็จให้ส่งกลับทางไปรษณีย์ หรือเดินทางไปส่ง/รับเอกสารโดยตรง ซึ่งใช้ระยะเวลาประมาณ 1 เดือน คือ กรกฎาคม 2568

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล ได้ใช้การวิเคราะห์ด้วยดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity Index: CVI) โดยได้วิเคราะห์ความตรงเชิงเนื้อหาทั้งในระดับตัวชี้วัด (Item-level CVI: I-CVI) และความตรงเชิงเนื้อหาระดับมาตรวัด (Scale-level CVI: S-CVI) สำหรับ เกณฑ์การแปลผลดัชนีความตรงเชิงเนื้อหาได้ยึดตามแนวทางของ Lynn (1986) คือ ตัวชี้วัดต้องมีค่า CVI ≥ 0.78 จึงถือว่าผ่านเกณฑ์ความตรงเชิงเนื้อหา

ผลการศึกษา

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาประสบการณ์การถูกหลอกลวงจากมิจฉาชีพในสังคมดิจิทัลของผู้สูงอายุ พบว่า ประสบการณ์การถูกหลอกลวงจากมิจฉาชีพของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 5 รูปแบบ ดังนี้

1.1 การถูกหลอกจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์ พบว่า มิจฉาชีพใช้วิธีการที่ซับซ้อนและแนบเนียน โดยอาศัยจุดอ่อนของผู้สูงอายุ ทั้งความเชื่อถือต่อบุคคลหรือหน่วยงานที่คุ้นเคย และความไม่รู้เท่าทันเทคโนโลยี ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้หลงเชื่อและปฏิบัติตามโดยไม่ทันระวัง ส่วนใหญ่เริ่มจากการรับสายเบอร์แปลก กดลิงก์เพื่อติดตั้งแอปพลิเคชัน และทำตามคำสั่งจนโอนเงินออกจากบัญชี มิจฉาชีพยังใช้กลลวงทางจิตวิทยาในการหลอกเหยื่อ ซึ่งสอดคล้องกับบริบทชีวิตผู้สูงอายุ เช่น อ้างสิทธิประโยชน์ เงินบำเหน็จตกเบิก หรือมรดกตกทอด เป็นต้น

“...เขารู้ว่าผมเนี่ยเป็นข้าราชการบำนาญ รู้สตอรี่รู้แบคกราวน์ ...มันถูกหมดเลย คนรอบข้าง เจ้านาย จนท.ฝ่ายคนนั้นคนนี้ ...มันบอกว่ามีเงินคงค้างเป็นเงินอนาคต สิทธิตกทอดอะไรอย่างเงี้ยครับ ...ให้เรายืนยันตัวตน... มันเป็นโลโก้ของกรมของกระทรวงมาเลย ...ให้เปิดวีดีโอคอลเลยถ้าไม่เชื่อ...” (Male_age61a, 2025)

หนึ่งในกลลวงของแก๊งคอลเซ็นเตอร์ที่ใช้ได้ผลกับผู้สูงอายุ คือ การแอบอ้างเป็นลูกหลานหรือคนใกล้ชิดเพื่อขอยืมเงินในสถานการณ์เร่งด่วน เช่น โทรศัพท์เสียโอนเงินไม่ได้ จึงขอยืมจ่ายค่าสินค้าก่อน หรืออ้างว่าต้องจ่ายค่ารักษาพยาบาลเร่งด่วน จึงจะสามารถออกจากโรงพยาบาลได้ เป็นต้น ผู้สูงอายุมักหลงเชื่อเพราะความใจอ่อนและความสัมพันธ์ส่วนตัว โดยไม่ตรวจสอบตัวตนที่แท้จริง ทำให้โอนเงินไปก่อนด้วยความหวังว่าจะได้เงินคืน สถานการณ์เหล่านี้สะท้อนถึงการไม่รู้เท่าทันและขาดทักษะการตรวจสอบ ส่งผลให้ตกเป็นเหยื่อของมิจฉาชีพ

“...ถัดมาอีก 2- 3 วัน โทรมาถามว่า ป้าจำผมได้ไหม แบงค์มาซื้อโทรศัพท์มือถือ เครื่องเก่ามันเสียใช้โอนเงินไม่ได้ ป้าโอนมาให้หน่อยสิ 5,900 บาท ตอนนี้อยู่ที่ร้านมือถือ ...เฮีย เฮียของเลขบัญชีหน่อยจะโอนเงินให้เฮียเลย ...เราก็บอกว่า เดี๋ยวได้มือถือแล้วก็โอนคืนให้ป้านะ...” (Female_age61v, 2025)

การถูกหลอกจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์ทำให้ผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อบางคนเสียเงินจนเกลี้ยงบัญชี เพียงหวังว่าจะได้รับเงินตามสิทธิ์ที่ตนเองพึงได้รับ รวมเกือบ 500,000 บาท การสูญเสียนี้ไม่เพียงสร้างความเสียหายต่อเงินออมและความมั่นคงของผู้สูงอายุ แต่ยังส่งผลทางจิตใจอีกด้วย เช่น รู้สึกเศร้า เสียใจ โกรธตนเอง รู้สึกว่าตนเอง “โง่ไปเอง” เป็นต้น จากปรากฏการณ์การถูกหลอกจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์สามารถสร้างเป็นตัวชี้วัดความเสี่ยงทางสังคมดิจิทัลได้ 5 ตัวชี้วัด (ตารางที่ 1 ข้อที่ 1.1-1.5)

1.2 การถูกหลอกให้รักจากเฟซบุ๊กและชวนลงทุน ปรากฏการณ์การหลอกลวงลักษณะนี้ สะท้อนถึงความเสี่ยงทางสังคมดิจิทัลที่ซับซ้อนและขยายตัวต่อเนื่อง มิจฉาชีพมักใช้โปรไฟล์ปลอม เช่น ชายหนุ่มหน้าตาดีหรือทหารต่างชาติ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ผ่านการสนทนาในไลน์ โดยทักทายสม่ำเสมอ ใช้คำพูดหวานแสดงความใส่ใจและแบ่งปันเรื่องครอบครัว ใช้ระยะเวลาสร้างความเชื่อใจประมาณ 1-3 เดือน กรณีหญิงวัย 60 ปี แม้จะใช้กูเกิลแปลภาษาในการติดต่อสื่อสาร ก็ยังหลงเชื่อในความจริงใจของคู่สนทนา หลังจากที่เหยื่อไว้วางใจ

แล้ว มิจฉาชีพมักอ้างว่าจะส่งของมีค่า เช่น ทอง สร้อยคอ เงินสดมาให้แต่ติดปัญหาที่ด่านตรวจคนเข้าเมืองหรือศุลกากร และหลอกให้เหยื่อโอนเงินเป็นค่าดำเนินการหรือค่าปลดล็อกทรัพย์สิน เป็นต้น

“...ตอนนี้ผัวเดินทางมาหาคุณแล้วนะ แต่ติดอยู่ที่ ตม. ถูกตำรวจจับ เนี่ยผมเดือดร้อนเขาจะยึดทรัพย์สินผม... ช่วยโอนเงินมาเป็นค่าดำเนินการ ค่าจ้างทนาย... บางคนถึงขั้นขายที่ ขายบ้านจนหมดเลย สุดท้ายก็ไม่มีเงินจะโอนแล้ว...” (Male_age32p, 2025)

อีกหนึ่งรูปแบบที่นำไปสู่การสูญเสียเงิน คือ เมื่อเหยื่อเกิดความรู้สึกผูกพันแล้ว มิจฉาชีพจะอ้างว่าตนมีรายได้สูงจากการลงทุนออนไลน์ เช่น เทรดคริปโต หรือแพลตฟอร์มลงทุน พร้อมชักชวนให้ลงทุนตาม โดยใช้ สลิปผลตอบแทนปลอมเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ ผู้สูงอายุมักเริ่มลงทุนด้วยเงินจำนวนน้อย และเมื่อเห็นว่าสามารถถอนเงินเข้าบัญชีได้จริงจึงเพิ่มการลงทุน กลลวงที่ใช้ได้ผล คือ การอ้างว่าได้โอนเงินลงทุนส่วนของตนเข้าสู่ระบบแล้วเหลือแต่ส่วนของเหยื่อ หากรักกันจริงต้องโอนเพิ่ม ไม่เช่นนั้นจะเดือดร้อน เพราะไม่สามารถถอนเงินออกมาได้ ทำให้ผู้สูงอายุหลงเชื่อและสูญเสียเงินจำนวนมาก

“...พอเริ่มลงทุนหนักเข้าเนี่ยไอ้มิจฉาชีพผู้ชายหล่อ แบบว่าผมช่วยคุณเอง... แล้วก็มีการส่งสลิปมาให้ดูด้วยว่าโอนเข้าระบบการลงทุนไปแล้ว... แต่ถ้าเธอไม่โอนฉันจะเดือดร้อนนะ...” (Male_age32p, 2025)

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการหลอกลวงในประเด็นนี้ นอกจาก ผู้สูงอายุจะสูญเสียเงินจำนวนมาก (สูงสุดเกือบ 7 ล้านบาทในบางเคส) ยังส่งผลกระทบทางจิตใจอย่างรุนแรง เช่น ความอับอาย ความผิดหวัง และการสูญเสียความมั่นใจในตนเอง เหยื่อบางรายปกปิดเรื่องราวจากครอบครัว หรือหลีกเลี่ยงการขอความช่วยเหลือ จนทำให้ขาดกลไกป้องกันและอาจตกเป็นเหยื่อซ้ำซ้อน จากปรากฏการณ์ข้างต้นสามารถสร้างเป็นตัวชี้วัดความเสี่ยงทางสังคมดิจิทัลได้ 5 ตัวชี้วัด (ตารางที่ 1 ข้อที่ 2.1-2.5)

1.3 การถูกหลอกให้ลงทุนในแพลตฟอร์มออนไลน์ ปรากฏการณ์การถูกหลอกในลักษณะนี้สะท้อนถึงอาชญากรรมดิจิทัลที่ซับซ้อนและมีกลไกชักจูงแนบเนียน โดยเฉพาะในผู้สูงอายุที่มีเงินออมและต้องการรายได้เสริม เหยื่อมักเริ่มจากการสนใจข้อมูลลงทุนในเว็บไซต์ หรือเฟซบุ๊กที่นำเสนอผลตอบแทนสูง กราฟกำไร หรือคำเชิญ “ทดลองฟรี” ก่อนถูกชักชวนไปพูดคุยในไลน์ ซึ่งเอื้อต่อการส่งลิงก์แพลตฟอร์มปลอม แพลตฟอร์มเหล่านี้มักให้ทดลองลงทุนจำนวนน้อยก่อน แต่แสดงผลกำไรที่สามารถถอนออกได้จริงเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ จากนั้นเหยื่อจึงเพิ่มเงินลงทุนต่อเนื่อง บางรายลงทุนถึงหลักแสนหรือหลักล้านบาท สุดท้ายสูญเสียเงินทั้งหมดไม่สามารถถอนคืนได้ ผู้สูงอายุบางรายถึงขั้นกู้ยืมหรือขายทรัพย์สินตามคำแนะนำของ “โค้ช” หรือ “ผู้ดูแลการลงทุน” ซึ่งเป็นมิจฉาชีพแฝงตัวมาคอยชี้นำอยู่ตลอดเวลา

“...มันปูมาแต่ทีแรกให้ถอนง่าย ๆ กดปุ๊บเงินก็เข้าบัญชีเราเห็น ๆ เลย... จากพันเป็นหมื่นเป็น 5 หมื่นไปถึง 1 แสน ไปถึง 5 แสน เนี่ยครับ...” (Male_age32p, 2025)

เงื่อนไขที่ทำให้ผู้สูงอายุหลงเชื่อมักมาจากปัจจัยส่วนบุคคล เช่น ความต้องการหารายได้เสริม ขาดทักษะตรวจสอบแพลตฟอร์ม หลงเชื่อหลักฐานการโอนเงิน ความโลภ เป็นต้น ซึ่งถูกมิจฉาชีพนำมาใช้สร้างเรื่องราวหลอกลวงอย่างเป็นขั้นตอน เมื่อเปรียบเทียบกับการหลอกลวงข้างต้น จะพบว่าทั้งการหลอกให้รักและการหลอกให้ลงทุนล้วนตั้งอยู่บนพื้นฐานของ “ความไว้ใจ” ที่ถูกสร้างขึ้นผ่านปฏิสัมพันธ์ออนไลน์ แต่แตกต่างกันที่แรงจูงใจและวิธีการโน้มน้าว โดยการหลอกให้รักเน้นอารมณ์และความสัมพันธ์ส่วนตัว ขณะที่การหลอกลงทุนมุ่งผลประโยชน์และความโลภ ผลเสียที่เกิดขึ้นมีทั้งด้านการเงิน จิตใจ และความรู้สึกผิดต่อครอบครัว จากปรากฏการณ์นี้สามารถสร้างเป็นตัวชี้วัดความเสี่ยงทางสังคมดิจิทัล 4 ตัวชี้วัด (ตารางที่ 1 ข้อที่ 3.1-3.4)

“...ลองลงทุน 1 พันใช่ไหม ตัดมาก็จะได้คืนมา 2 พัน เวลาไม่เกิน 10 นาทีก็ได้เงิน... พอเล่นได้ก็เริ่มกล้าที่จะทุ่ม โอ๊ย! ครั้งเดียวล้านนึงก็มี...” (Male_age32p, 2025)

1.4 การถูกหลอกจากการซื้อสินค้าออนไลน์ การซื้อสินค้าออนไลน์ในกลุ่มผู้สูงอายุกลายเป็นช่องทางหนึ่งที่มิจฉาชีพใช้ในการแฝงกลโกงผ่านรูปแบบที่หลากหลาย โดยเฉพาะแพลตฟอร์มยอดนิยมอย่างเฟซบุ๊กไลฟ์และ Marketplace ที่ทำให้การซื้อขายสะดวกขึ้น แต่ขณะเดียวกันกลับเปิดช่องให้เกิดการหลอกลวงได้ง่ายขึ้น ประสบการณ์ที่สำคัญพบว่า ผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งชอบดูรีวิวสินค้าจากผู้มีชื่อเสียง หรืออินฟลูเอนเซอร์ และตัดสินใจซื้อโดยไม่ตรวจสอบแหล่งที่มา ส่งผลให้สูญเสียเงินทันทีหลังโอน โดยไม่ได้รับของหรือลูกเล่นอื่น เช่น กล่องสุ่มที่อ้างว่ามีรางวัลไอโฟน ทอง หรือรถจักรยานยนต์ เป็นต้น

“...กล่องสุ่มนี่ละ มีรางวัลพิเศษไอโฟน 200 รางวัล มอเตอร์ไซด์ 100 รางวัล กล่องละ 150 บาท... นี่โดนไป 4,000 บาท กล่องละ 1 พัน...แต่ก็ไม่ได้...” (Female_age67v, 2025)

อีกกรณีหนึ่งที่พบบ่อยก็คือ การโอนเงินจ่ายค่าสินค้าล่วงหน้า เพื่อสั่งซื้อสินค้าโดยไม่มีระบบรับประกันหรือช่องทางติดตามเงินคืน เมื่อโอนเงินไปแล้วมักถูกบล็อกหรือไม่ได้รับของ ทำให้สูญเสียเงินตั้งแต่หลักพันไปจนถึงหลักหมื่นบาท ความเสียหายนี้สะท้อนถึงการขาดทักษะดิจิทัลด้านการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของร้านค้า และไม่มีความรู้เรื่องสิทธิผู้บริโภคในโลกออนไลน์ รวมถึงการตอบสนองต่อกิจกรรมลุ้นรางวัลหรือข้อความโฆษณาที่กระตุ้นด้วยคำว่า “โชคดี” หรือ “คุณได้รับสิทธิ์”

“...คุณเป็นผู้โชคดีได้รับสิทธิ์รับทอง ในราคา 444 บาท... เด้งขึ้นมาอีก มีค่ามัดจำประกันสินค้า... เราก็บอกไม่เอาแล้วค่ะขอเงิน 444 บาทคืนด้วย... จากนั้นก็เงียบเลย มันไม่ยอมตอบเราเลย...” (Female_age67v, 2025)

จากปรากฏการณ์ข้างต้น สามารถสังเคราะห์เป็นตัวชี้วัดความเสี่ยงทางสังคมดิจิทัลได้ 5 ตัวชี้วัด (ตารางที่ 1 ข้อที่ 4.1-4.5)

1.5 การตกเป็นเหยื่อซ้ำ และการหลอกลวงแบบอ้างอิงลูกโซ่ ประสบการณ์การถูกหลอกซ้ำแตกต่างจาก 4 รูปแบบแรกข้างต้นที่มักเกิดขึ้นครั้งเดียวแล้วสิ้นสุด การหลอกซ้ำพบในข้าราชการเกษียณที่เคยสูญเงินให้กับแก๊งคอลเซ็นเตอร์ เมื่อแจ้งความแล้วแต่คดีไม่คืบหน้าตามที่คาดหวังไว้ ผู้สูงอายุจึงพยายามติดตามคดีความด้วยตนเองผ่านเว็บไซต์ หรือเพจตำรวจไซเบอร์ แต่กลับเจอเว็บไซต์ปลอม โดยหลังจากกรอกข้อมูลส่วนตัวก็ถูกเพิ่มเป็นเพื่อนในไลน์ มิจฉาชีพอ้างว่าเป็นทีมตำรวจไซเบอร์ที่สามารถติดตามเงินคืนได้ โดยหลอกให้ร่วมเล่นพนันออนไลน์และอ้างว่ามีตำรวจเป็นสายคอยคุ้มกัน ผู้สูงอายุจึงหลงเชื่อและสูญเงินซ้ำอีกครั้ง กรณีนี้สะท้อนว่า “ความหวังที่จะได้เงินคืน” และ “ขาดทักษะตรวจสอบเว็บไซต์” คือ จุดอ่อนสำคัญที่ทำให้ตกเป็นเหยื่อซ้ำ

“...มีเคสโดนหลอกซ้ำซ้อน ...ข้าราชการเกษียณ ถูกหลอกไป 3.9 แสนบาท...ผ่านไปเดือนหนึ่งละไปคุยกับเพจร้องเรียน ...ปลอมเป็นตำรวจไซเบอร์มา โดนอันหลังนี้ไปอีก 9 แสนบาท ...แล้วก็ชอบไปหาช่องทางด้วยตัวเอง ไปถามกับโซเชียล ไปหาข้อมูลชอบไปกูเกิลอีก...” (Male_age32p, 2025)

สำหรับกรณี การหลอกลวงแบบอ้างอิงลูกโซ่ (Reference Snowball Scam) มีลักษณะคล้าย ๆ กับการถูกหลอกซ้ำ คือ เกิดจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์แต่ลักษณะการถูกหลอกจะเกิดขึ้นกับเพื่อน หรือคนรู้จัก โดยตัวผู้สูงอายุเป็นสาเหตุ เหตุการณ์หนึ่งแสดงให้เห็นว่าการให้ชื่อ เบอร์โทรศัพท์ของเพื่อนแก่มิจฉาชีพขณะสนทนาโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ส่งผลให้เพื่อนถูกหลอกและสูญเสียเงิน 5,000 บาท หลังจากมิจฉาชีพได้ข้อมูลของเพื่อนไปแล้วก็จะนำไปใช้สร้างเรื่องราว และความน่าเชื่อถือในการหลอกลวงเหยื่อรายใหม่ โดยอ้างถึงเพื่อนเป็นผู้ให้ข้อมูลมา (เหยื่อรายแรก) จึงทำให้มิจฉาชีพประสบความสำเร็จในการหลอกเหยื่อรายใหม่ได้อย่างง่ายดาย

“...เราก็ให้เบอร์ของยายสุไป... สักพักยายสุ โทรกลับมาบอกว่า...มันจะเอาอีกแล้ว...มันบอกว่าที่โอนไปให้ 5000 บาทไม่พอ...” (Female_age61v, 2025)

ผู้สูงอายุบางรายยอมชำระค่าสินค้าที่ไม่ได้สั่งซื้อหรือไม่ตรงตามที่โฆษณาไว้ เนื่องจากไม่ต้องการยุ่งยากในการคืนสินค้า แม้ว่ามูลค่าความเสียหายจะไม่สูงนัก ประมาณ 100 - 15,000 บาท แต่กลับส่งผลให้มิจฉาชีพอาศัยช่องทางนี้แสวงหาประโยชน์จากผู้สูงอายุได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ เนื่องจากผู้สูงอายุไม่ดำเนินการแจ้งความ หรือเตือนภัยให้ผู้อื่นได้รับรู้ การหลอกลวงในลักษณะนี้อิงอยู่กับพฤติกรรมผู้บริโภค โดยอาศัยความง่ายและความรวดเร็วในการตัดสินใจของเหยื่อ จากปรากฏการณ์ข้างต้น สามารถสังเคราะห์เป็นตัวชี้วัดความเสี่ยงทางสังคมดิจิทัลได้ 5 ตัวชี้วัด (ตารางที่ 1 ข้อที่ 5.1-5.5)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อสร้างและวิเคราะห์ความตรงของตัวชี้วัดความเสี่ยงทางสังคมดิจิทัลของผู้สูงอายุ ผลการวิจัย พบว่า ตัวชี้วัดความเสี่ยงทางสังคมดิจิทัลที่สร้างขึ้นทั้งหมด 24 ตัวชี้วัด มีค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหาระดับตัวชี้วัด อยู่ระหว่าง 0.89-1.0 ซึ่งผ่านเกณฑ์ทุกข้อ กล่าวคือ ต้องมีค่า CVI ≥ 0.78 (Lynn, 1986) นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์ดัชนีความตรงเชิงเนื้อหาระดับมาตรวัด มีค่า = 0.98 ดังนั้น ตัวชี้วัดความเสี่ยงทางสังคมดิจิทัลที่สร้างขึ้นสามารถนำไปใช้วัดได้อย่างถูกต้องตรงตามปรากฏการณ์จริง ในจำนวนตัวชี้วัดทั้งหมด 24 ตัวชี้วัด สามารถจัดรูปแบบประสบการณ์การถูกหลอกลวงได้ 5 รูปแบบ ได้แก่ 1) การถูกหลอกจากแก๊งค์คอลเซ็นเตอร์ 5 ตัวชี้วัด 2) การถูกหลอกให้รักจากเฟซบุ๊กและชวนลงทุน 5 ตัวชี้วัด 3) การถูกหลอกให้ลงทุนในแพลตฟอร์มออนไลน์ 4 ตัวชี้วัด 4) การถูกหลอกจากซื้อสินค้าออนไลน์ 5 ตัวชี้วัด และ5) การตกเป็นเหยื่อซ้ำและการหลอกลวงแบบอ้างอิงลูกโซ่ 5 ตัวชี้วัด (ตารางที่ 1)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าตัวชี้วัดทั้งหมดจะผ่านเกณฑ์ทุกข้อ แต่ผู้เชี่ยวชาญบางคนก็ได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุง แก้ไขคำและหรือข้อความ จำนวน 10 ตัวชี้วัด ดังตัวอย่าง เช่น ตัวชี้วัด “*1.4 ยินดีโอนเงินให้บุตรหลาน ญาติ พี่น้องที่โทรมาขอยืมจ่ายสินค้า/บริการ โดยไม่ตรวจสอบว่าเป็นตัวจริงหรือไม่” แก้ไขจากเดิม คือ “ยินดีโอนเงินให้บุตรหลานที่โทรมาขอยืมจ่ายสินค้า/บริการ โดยไม่ตรวจสอบว่าเป็นตัวจริงหรือไม่” โดยได้เพิ่มคำว่า “ญาติ พี่น้อง” ลงในตัวชี้วัดเพื่อให้ครอบคลุมกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงมากขึ้น (ตารางที่ 1)

ตัวชี้วัด “*2.1 มีแนวโน้มรับเพิ่มเพื่อนจากเฟซบุ๊ก เมื่อเห็นว่าโปรไฟล์ดูดี เช่น น่าเชื่อถือ สวย หล่อ ชาวต่างชาติ” แก้ไขจากเดิม คือ “มีแนวโน้มรับแอดเพื่อนจากเฟซบุ๊ก เมื่อเห็นว่าโปรไฟล์ดูดี เช่น น่าเชื่อถือ สวย หล่อ ชาวต่างชาติ” โดยเปลี่ยนคำว่า “แอดเพื่อน” เป็นคำว่า “เพิ่มเพื่อน” ทั้งนี้เพื่อให้ถูกต้องตามหลักภาษาไทย (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความถูกต้องเชิงเนื้อหาของตัวชี้วัดความเสี่ยงทางสังคมดิจิทัล

ตัวชี้วัดความเสี่ยงทางสังคมดิจิทัล	ค่า I-CVI	แปลผล
1) แก๊งคอลเซ็นเตอร์		
1.1 รับสายเบอร์ที่ไม่รู้จักและกดลิงก์ตามข้อความที่ได้รับหรือสแกนคิวอาร์โค้ด	1.0	ผ่านเกณฑ์
1.2 รับสายเบอร์ที่ไม่รู้จัก และเม็มชื่อไว้ในโทรศัพท์ตามที่ผู้โทรมาบอกให้เม็ม	1.0	ผ่านเกณฑ์
1.3 เชื่อข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ที่โทรมาโดยสนิทใจ เพราะมาจากหน่วยงานที่เคยทำงานหรือทำธุรกรรมด้วย	0.89	ผ่านเกณฑ์
*1.4 ยินดีโอนเงินให้บุตรหลาน ญาติ พี่น้องที่โทรมาขอยืมเงินจ่ายสินค้า/บริการ โดยไม่ตรวจสอบว่าเป็นตัวจริงหรือไม่	1.0	ผ่านเกณฑ์
1.5 ปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ เพื่อยืนยันการรับสิทธิ์หรือผลประโยชน์ของตน	1.0	ผ่านเกณฑ์

ตัวชี้วัดความเสี่ยงทางสังคมดิจิทัล	ค่า I-CVI	แปลผล
2) การถูกหลอกให้รักจากเฟซบุ๊กและชวนลงทุน		
*2.1 มีแนวโน้มรับเพิ่มเพื่อนจากเฟซบุ๊ก เมื่อเห็นว่าโปรไฟล์ดูดี เช่น น่าเชื่อถือ สวย หล่อ ชาวต่างชาติ	1.0	ผ่านเกณฑ์
*2.2 เพิ่มไลน์เพื่อนที่มาจากเฟซบุ๊ก เพื่อสานสัมพันธ์ด้วยการพูดคุย หรือวิดีโอคอลในเรื่องส่วนตัวและครอบครัว	1.0	ผ่านเกณฑ์
2.3 รู้สึกตื่นเต้น และดีใจที่จะได้รับสิ่งของมีค่า หรือของขวัญจากเพื่อนในเฟซบุ๊ก แม้ว่าจะต้องจ่ายค่าส่งหรือค่าดำเนินการให้ก่อน	1.0	ผ่านเกณฑ์
2.4 ทดลองลงทุนออนไลน์ตามคำชวนของเพื่อนในเฟซบุ๊ก เพราะอยากรักษาความสัมพันธ์ หรือมีรายได้เหมือนเพื่อน	1.0	ผ่านเกณฑ์
2.5 ตัดสินใจลงทุนเองเมื่อเพื่อนในเฟซบุ๊กชวน โดยไม่ต้องบอกครอบครัว เพราะไม่อยากให้กังวล	1.0	ผ่านเกณฑ์
3) การถูกหลอกให้ลงทุนในแพลตฟอร์มออนไลน์		
*3.1 มีความสนใจการลงทุนในแพลตฟอร์มออนไลน์ และมักแลกเปลี่ยนข้อมูลกับเพื่อนในโซเชียลมีเดีย โดยไม่ตรวจสอบแหล่งข้อมูล	1.0	ผ่านเกณฑ์
3.2 กรอกข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อสมัครใช้แพลตฟอร์มการลงทุนออนไลน์ เช่น ชื่อ-นามสกุล เลขบัตรประชาชน และบัญชีธนาคาร	1.0	ผ่านเกณฑ์
3.3 ทดลองใช้แพลตฟอร์มการลงทุนออนไลน์ตามคำแนะนำของเพื่อนที่ชวน หรือโบรกเกอร์	1.0	ผ่านเกณฑ์
*3.4 รู้สึกดีใจ และเชื่อมั่นว่าแพลตฟอร์มลงทุนออนไลน์น่าเชื่อถือ เมื่อสามารถถอนเงินเข้าบัญชีตนเองได้ และพร้อมที่จะลงทุนเพิ่ม	1.0	ผ่านเกณฑ์
4) การถูกหลอกจากการซื้อสินค้าออนไลน์		
*4.1 ชอบดูรีวิว หรือโฆษณาขายสินค้าจากช่องทางออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ติ๊กต็อก เป็นต้น	0.89	ผ่านเกณฑ์
4.2 ยอมรับและจ่ายเงินค่าสินค้าที่ไม่ตรงปก หรือไม่ได้สั่ง เพราะเห็นว่ามูลค่าไม่สูง หรือไม่อยากยุ่งยาก	1.0	ผ่านเกณฑ์
4.3 ชอบซื้อกล่องสุ่ม โดยหวังว่าจะโชคดีได้สินค้าที่มีมูลค่าสูง เช่น ทอง รถจักรยานยนต์ ไอโฟน	1.0	ผ่านเกณฑ์
*4.4 ชอบกดลิงก์จากร้านค้า เพื่อร่วมกิจกรรมลุ้นรางวัลที่มีมูลค่าสูง หรือซื้อสินค้าในราคาถูกกว่าจริง เช่น ทอง รถจักรยานยนต์ ไอโฟน	1.0	ผ่านเกณฑ์
4.5 โอนเงินจ่ายค่าสินค้าล่วงหน้าให้กับร้านค้าออนไลน์ โดยไม่มีระบบการคืนหรือรับประกันสินค้า	1.0	ผ่านเกณฑ์
5) การตกเป็นเหยื่อซ้ำ และการหลอกลวงแบบอ้างอิงลูกโซ่		
5.1 กลัวจะถูกหลอกจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์ จึงยอมเปิดวิดีโอคอลตามคำขอเพื่อตรวจสอบตัวตน	0.89	ผ่านเกณฑ์
5.2 อ้างชื่อ หรือให้ข้อมูลส่วนตัวของบุคคลที่สามกับคู่สนทนา เช่น เบอร์โทร เลขบัญชีธนาคาร เป็นต้น	1.0	ผ่านเกณฑ์

ตัวชี้วัดความเสี่ยงทางสังคมดิจิทัล	ค่า I-CVI	แปลผล
*5.3 ไม่ได้อัปเดตข่าวสารเป็นประจำเกี่ยวกับการเตือนภัยกลโกงของมิจฉาชีพออนไลน์ หรือแก๊งคอลเซ็นเตอร์	0.89	ผ่านเกณฑ์
*5.4 ใช้เว็บไซต์ตำรวจไซเบอร์เพื่อติดตามเงินคืนเอง โดยไม่ได้ตรวจสอบว่าเป็นเว็บจริงหรือเว็บปลอม	1.0	ผ่านเกณฑ์
*5.5 ไม่ไปแจ้งความ แม้ถูกหลอกจากมิจฉาชีพขายสินค้าออนไลน์ เพราะเห็นว่าเงินที่เสียไปไม่มาก หรือไม่อยากเสียเวลา	1.0	ผ่านเกณฑ์
ค่า S-CVI	**0.98**	**ผ่านเกณฑ์**

*หมายเหตุ: ตัวชี้วัดที่มีการปรับปรุง แก้ไขคำ และหรือข้อความ

องค์ความรู้ใหม่

เดิมรูปแบบการถูกหลอกลวงของผู้สูงอายุสามารถอธิบายด้วยปฏิสัมพันธ์ตามกรอบสีขาว 3 กรอบแนวนอนในโมเดลที่ 1 แต่ในงานวิจัยชิ้นนี้ได้เพิ่มเติมองค์ความรู้ใหม่ คือ รูปแบบ “การตกเป็นเหยื่อซ้ำ และการหลอกลวงแบบอ้างอิงลูกโซ่ (Reference Snowball Scam)” (ปฏิสัมพันธ์ของกรอบสีแสด และลูกศรเส้นประ) รูปแบบนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุที่เคยตกเป็นเหยื่อครั้งแรกแล้ว ก็พลาดพลั้งตกเป็นเหยื่อได้อีก หรือ “ถูกหลอกซ้ำ” ดังจะเห็นได้จาก ผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์แล้ว แต่ขาดความรู้เท่าทันและประมาท จึงถูกหลอกอีกครั้งขณะพยายามติดตามเงินคืนผ่านเว็บตำรวจไซเบอร์ปลอม นอกจากนี้ จุดอ่อนจากไม่รอบคอบและไม่ระมัดระวังที่ให้ข้อมูลของญาติ พี่น้อง มิตรกับมิจฉาชีพ ทำให้นำไปสร้างกลลวงอ้างอิงแบบลูกโซ่ที่มีความน่าเชื่อถือและแนบเนียนมากขึ้น ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ญาติ พี่น้อง มิตรตกเป็นเหยื่อและสูญเสียเงินให้กับมิจฉาชีพอีกด้วย องค์ความรู้ใหม่นี้ชี้ให้เห็นความซับซ้อนของกลลวงมิจฉาชีพที่ไม่เพียงแต่ส่งผลเสียโดยตรงกับตัวผู้สูงอายุเท่านั้น หากแต่ขยายวงกว้างไปสู่ญาติ พี่ น้อง มิตรสหายอีกด้วย รูปแบบการถูกหลอกซ้ำและแบบอ้างอิงลูกโซ่ ยังแสดงให้เห็นโอกาสเสี่ยงภัยที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในอนาคต หากตัวผู้สูงอายุ ญาติ พี่น้อง มิตรสหายไม่มีการเตรียมการรับมือ และกำจัดจุดอ่อนของตนเอง ปรากฏการณ์การถูกหลอกลวงทั้งหมดสามารถสร้างเป็นตัวชี้วัดความเสี่ยงทางสังคมดิจิทัลของผู้สูงอายุได้ 24 ตัวชี้วัด

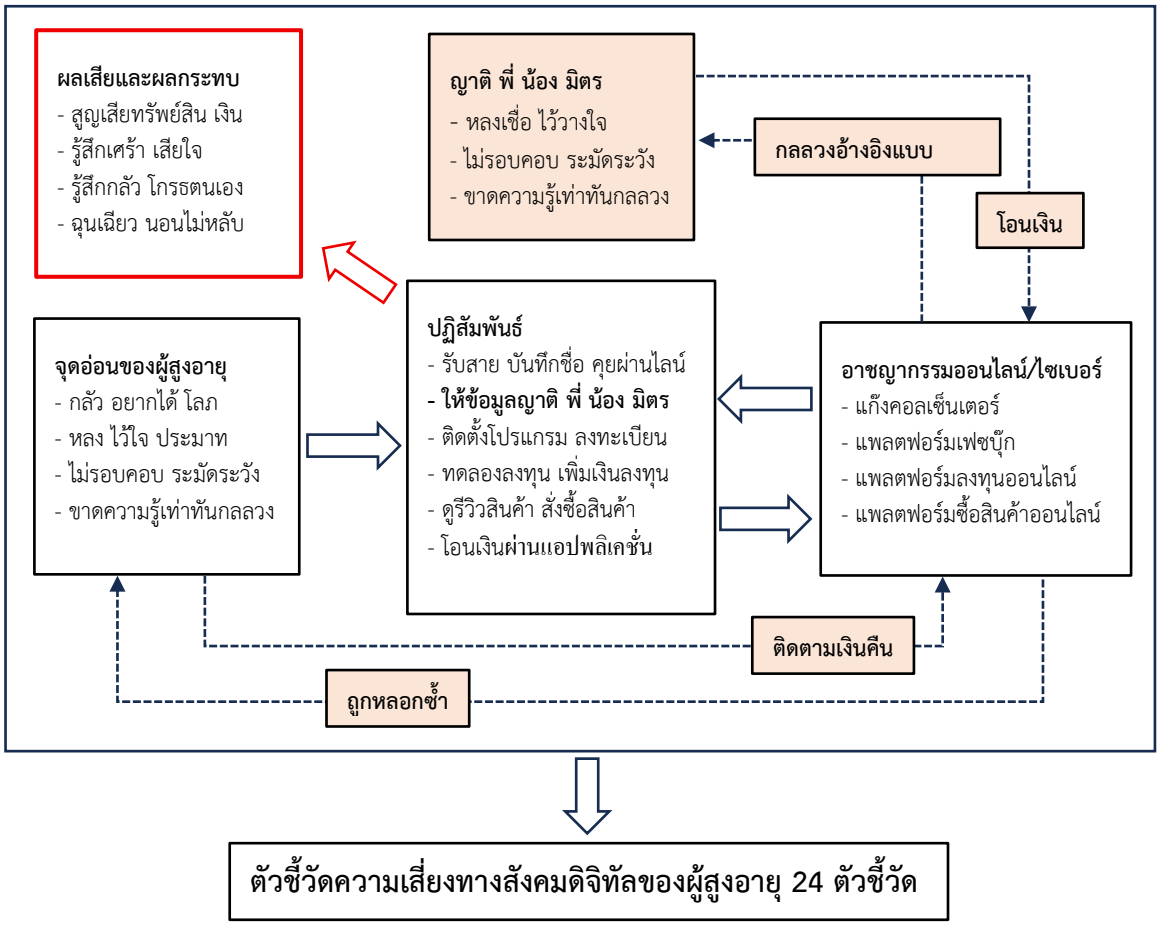

Figure 1: The New Body of Knowledge

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ประสบการณ์การถูกหลอกลวงจากมิจฉาชีพในปัจจุบันมีความซับซ้อน และปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของผู้สูงอายุ แม้ว่าข้อค้นพบรูปแบบการหลอกลวงในครั้งนี้จะคล้ายคลึงกับ Samart, and Lertthomraskul (2023) ใน 4 รูปแบบแรก แต่ได้เพิ่มเติมรูปแบบใหม่ คือ “การตกเป็นเหยื่อซ้ำและการหลอกลวงแบบอ้างอิงลูกโซ่” (Reference Snowball Scam) การตกเป็นเหยื่อซ้ำสะท้อนข้อจำกัดด้านความรู้และทักษะในการตรวจสอบเว็บไซต์ปลอมของผู้สูงอายุ อีกทั้งยังชี้ว่ามิจฉาชีพแฝงตัวอยู่ในทุกแพลตฟอร์มและคอยเล็งเหยื่อรายเก่าที่ไม่รู้เท่าทัน เพิ่มความเสี่ยงต่อการถูกหลอกมากยิ่งขึ้น ปรากฏการณ์นี้สอดคล้องกับแนวคิดสังคมความเสี่ยงดิจิทัล (Digital Risk Society) ของ Sundberg (2023) ที่ชี้ว่า แม้เทคโนโลยีดิจิทัลจะช่วยในการพัฒนา แต่ความก้าวหน้าก็นำมาซึ่งความเสี่ยงใหม่ ๆ ควบคู่กันไป นอกจากนี้การหลอกลวงแบบอ้างอิงลูกโซ่ก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับการหลอกลวงแบบอ้างอิงบุคคล (Chain Referral Scams) ของ Havers et al. (2024) ซึ่งมิจฉาชีพใช้ข้อมูลของเหยื่อเก่าเป็นฐานในการหลอกเหยื่อรายใหม่ โดยมีปัจจัยสำคัญจากพฤติกรรมการไม่รายงาน (Underreporting) หรือไม่แจ้งความของผู้สูงอายุ ความเข้าใจเชิงลึกของกลลวงรูปแบบนี้ได้ก่อให้เกิดคำถามตามมาอีกมากมาย เช่น แก๊งคอลเซ็นเตอร์ที่ได้ข้อมูลไปแล้วจะลงมือหลอกลวงเหยื่อรายใหม่เมื่อใด และอย่างไร ผู้สูงอายุจะป้องกันญาติ พี่น้อง และมิตรสหายไม่ให้ตกเป็นเหยื่อได้หรือไม่ อย่างไร เป็นต้น ข้อค้นพบนี้เป็นภาพสะท้อนของผลเสียจากการถูกหลอกให้เปิดเผยข้อมูลได้

ชัดเจนมากขึ้น ซึ่งกลุ่มผู้สูงอายุถูกหลอกแบบนี้มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด จากร้อยละ 3.75 ในปี 2564 เป็นร้อยละ 13.86 ในปี 2565 (Elderly Media Literacy Academic Center, 2022)

นอกจากนี้ ยังพบว่าปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุกลายเป็นจุดอ่อนในการตกเป็นเหยื่อของมิจฉาชีพ การวิเคราะห์รูปแบบการถูกหลอกลวงทั้ง 5 รูปแบบชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยความกลัว (แก๊งคอลเซ็นเตอร์) ความอยาก และโลภ (ลงทุนออนไลน์ ซื้อสินค้าออนไลน์) ความหลง ความไว้ใจ (หลอกให้รัก) ประมาท และขาดความตระหนักถึงภัย (ตกเป็นเหยื่อซ้ำและอ้างอิงแบบลูกโซ่) และขาดความรอบรู้เท่าทันมิจฉาชีพ (ทุกรูปแบบ) ล้วนเกิดมาจากตัวผู้สูงอายุเป็นหลัก ปัจจัยส่วนบุคคลเหล่านี้ เกือบทั้งหมดมีลักษณะในเชิงจิตวิทยา ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Samart, and Lertthomraskul (2023) ที่พบว่ามิจฉาชีพใช้ปัจจัยทางจิตวิทยามาจูงใจหรือกระตุ้นผู้สูงอายุให้ตกเป็นเหยื่อการหลอกลวงทางไซเบอร์ การทำความเข้าใจปัจจัยส่วนบุคคลเหล่านี้จะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถสะท้อนตัวตน (Self-Reflection) ได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น กล่าวคือ การย้อนกลับมาคิดทบทวน ความคิด ความรู้สึก พฤติกรรมหรือประสบการณ์ของผู้สูงอายุว่ามีจุดอ่อนอะไร จะต้องเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างไรเพื่อไม่ให้ตกเป็นเหยื่อของมิจฉาชีพในอนาคต นอกจากนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำปัจจัยส่วนบุคคลไปประยุกต์ใช้วางแผนงาน จัดทำโครงการได้สอดคล้องกับสถานการณ์ พันธกิจ และเป้าหมายขององค์กรได้มากยิ่งขึ้น

ยิ่งไปกว่านั้น ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 ยังช่วยให้ทราบว่าการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลในเว็บไซต์ได้อย่างอิสระ เป็นช่องทางให้มิจฉาชีพนำไปสร้างเรื่องหลอกลวงได้อย่างน่าเชื่อถือและแนบเนียนมากขึ้น แม้ว่าปัจจุบันประเทศไทยจะมีพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562 โดยห้ามใช้หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลโดยไม่ได้รับความยินยอม (Royal Gazette, 2019) อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาข้อมูลที่เผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ เช่น โครงสร้างองค์กร ตำแหน่ง ชื่อ-นามสกุล บทบาทหน้าที่ เบอร์โทรศัพท์ เป็นต้น รวมถึงเว็บไซต์สถาบันการศึกษาก็มีประวัติส่วนตัว (Curriculum Vitae: CV) ให้ดาวน์โหลดได้ ด้วยเหตุนี้ จึงกลายเป็นช่องโหว่ให้มิจฉาชีพสามารถเข้าถึงข้อมูลได้และนำไปสร้างเป็นกลลวงที่น่าเชื่อถือ ซึ่งอาจส่งผลเสียหายต่อสังคมในวงกว้าง ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า การบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเพียงอย่างเดียวจึงไม่สามารถควบคุมและป้องกันปัญหาอาชญากรรมทางไซเบอร์ได้อย่างมีประสิทธิผลร้อยเปอร์เซ็น หากแต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากองค์กรต้นทางด้วย กล่าวคือ ทุกองค์กรจะต้องมีระบบจัดการสิทธิ์เข้าถึงข้อมูลโดยเฉพาะการระบุตัวตน เพราะหากมีปัญหาเกิดขึ้นก็ยังสามารถติดตามตัวผู้กระทำความผิดให้มารับโทษได้

สำหรับผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ตัวชี้วัดความเสี่ยงทางสังคมดิจิทัลของผู้สูงอายุที่สร้างขึ้นแสดงให้เห็นว่าการมีปฏิสัมพันธ์ในสังคมดิจิทัล (Interaction in Digital Society) นำมาซึ่งโอกาสเสี่ยงภัยจากมิจฉาชีพ ซึ่งสะท้อนมาจากตัวชี้วัดที่สร้างขึ้นจากทุกรูปแบบการหลอกลวง รวมทั้งหมด 24 ตัวชี้วัด ตัวชี้วัดเหล่านี้สนับสนุนแนวคิดของ Beck (1992) และ Sundberg (2023) ซึ่งอธิบายว่า แม้ว่าเทคโนโลยีสมัยใหม่จะถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนา แต่ด้วยเป็นเทคโนโลยีขั้นสูง มีความซับซ้อนและยากต่อการควบคุม ก็อาจนำพาความเสี่ยงใหม่ ๆ มาสู่ผู้ใช้ได้เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ ตัวชี้วัดความเสี่ยงที่ได้สร้างขึ้น ยังช่วยให้เข้าใจความเสี่ยงที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยีในกระบวนการพัฒนา ซึ่งมักกระทบกับกลุ่มเปราะบางมากกว่าโดยเฉพาะผู้ที่มีทักษะการใช้ดิจิทัลจำกัด (Chen et al., 2025) ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อพิจารณาปฏิสัมพันธ์ในเชิงลึกโดยจำแนกว่าใครเป็นผู้เริ่มต้นระหว่างผู้สูงอายุ หรือมิจฉาชีพ จะเห็นได้ว่ารูปแบบการถูกหลอกให้ลงทุนออนไลน์และการซื้อสินค้าออนไลน์ ตัวผู้สูงอายุเป็นผู้เริ่มต้น เช่น แสวงหาเว็บไซต์การลงทุน เข้าไปดูรีวิวสินค้าเป็นต้น ในขณะที่รูปแบบแก๊งคอลเซ็นเตอร์ การถูกหลอกจากเฟซบุ๊กตัวมิจฉาชีพเป็นผู้เริ่มต้น เช่น โทรศัพท์มาหาผู้สูงอายุ ขอเพิ่มเพื่อนในเฟซบุ๊ก เป็นต้น การเข้าใจจุดเริ่มต้นของปฏิสัมพันธ์จะช่วยให้การกำหนดมาตรการและแนวทางป้องกัน หรือรับมือความเสี่ยงทางสังคมดิจิทัลได้สอดคล้องกับปรากฏการณ์มากขึ้น เช่น กรณี

ผู้สูงอายุเป็นผู้เริ่มต้น ควรให้ความสำคัญกับการป้องกัน (Prevention) หรือการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมดิจิทัล แต่หากเป็นตัวมิจฉาชีพเริ่มต้น ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาความสามารถในการรับมือ (Coping Capacity) มิจฉาชีพให้กับผู้สูงอายุ เป็นต้น

สรุป

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่าประสบการณ์การถูกหลอกลวงจากมิจฉาชีพในสังคมดิจิทัลของผู้สูงอายุ มี 5 รูปแบบ ได้แก่ 1) แก๊งคอลเซ็นเตอร์ 2) ถูกหลอกให้รักจากเฟซบุ๊กและชวนลงทุน 3) ถูกหลอกให้ลงทุนในแพลตฟอร์มออนไลน์ 4) ถูกหลอกจากการซื้อสินค้าออนไลน์ และ 5) ตกเป็นเหยื่อซ้ำและถูกหลอกลวงแบบอ้างอิงลูกโซ่ (Reference Snowball Scam) ในแต่ละรูปแบบมีจุดร่วมกัน คือ การมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงผ่านช่องทางดิจิทัล เช่น สมาร์ทโฟน แชตไลน์ เฟซบุ๊ก โดยอาศัยจุดอ่อนของเหยื่อในด้านจิตวิทยา และขาดความรู้เท่าทัน สำหรับจุดที่ต่างกัน คือ ระยะเวลาในการหลอกลวง กล่าวคือ กรณีแก๊งคอลเซ็นเตอร์หรือซื้อสินค้าออนไลน์ใช้เวลาไม่นาน แต่กรณีหลอกให้รักและชวนลงทุนต้องใช้เวลานานเพื่อสร้างสัมพันธ์ นอกจากนี้ ในแต่ละรูปแบบการหลอกลวง ยังก่อให้เกิดความเสียหายต่อความมั่นคงทางการเงิน รวมถึงสภาพจิตใจและความรู้สึกของผู้สูงอายุที่รุนแรงแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม สิ่งที่น่าสังเกต คือ แม้ว่าการหลอกลวงในรูปแบบการซื้อสินค้าออนไลน์จะมีมูลค่าความเสียหายไม่สูงมากแต่กลับเกิดขึ้นบ่อย ๆ เพราะผู้เสียหายไม่อยากยุ่งยากในการคืนสินค้าหรือแจ้งความ จากรูปแบบการถูกหลอกลวงทั้งหมด สามารถนำมาสร้างตัวชี้วัดความเสี่ยงทางสังคมดิจิทัลของผู้สูงอายุได้ทั้งหมด 24 ตัวชี้วัด โดยมีค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหาระดับตัวชี้วัด (I-CVI) อยู่ระหว่าง 0.89-1.0 และมีค่าดัชนีความตรงระดับมาตรวัด (S-CVI) เท่ากับ 0.98 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนด ดังนั้นตัวชี้วัดที่สร้างขึ้นสามารถนำไปใช้วัดความเสี่ยงทางสังคมดิจิทัลของผู้สูงอายุได้ตรงตามปรากฏการณ์จริง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าความสำเร็จของมิจฉาชีพในการหลอกลวงผู้สูงอายุ เกิดจากปัจจัยส่วนบุคคลผู้สูงอายุ ดังนั้น การกำหนดมาตรการ โครงการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ รัฐควรคำนึงถึงปัจจัยส่วนบุคคลด้วย เช่น ความอยาก ความโลภ ประมาท ขาดความรู้เท่าทันกลลวงมิจฉาชีพ เป็นต้น

1.2 ผลการศึกษาพบว่า มิจฉาชีพออนไลน์และแก๊งคอลเซ็นเตอร์ได้ปรับเปลี่ยนกลลวงให้สอดคล้องกับนโยบายสวัสดิการของรัฐ และธุรกรรมของผู้สูงอายุ เช่น บำนาญตกเบิก เงินมรดก ประกันชีวิต เป็นต้น ดังนั้นองค์กรภาครัฐ หรือเอกชนที่ทำธุรกรรมกับผู้สูงอายุโดยตรง ควรอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการรู้เท่าทันกลลวงของมิจฉาชีพด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุที่ใช้แอปพลิเคชันธนาคาร เช่น อบรมความรู้การตั้งค่าความปลอดภัยในแอปพลิเคชัน ความรู้การติดตั้งและใช้งานแอปพลิเคชันแจ้งเตือนภัยมิจฉาชีพ เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 แม้ว่าตัวชี้วัดความเสี่ยงทางสังคมดิจิทัลที่สร้างขึ้นได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา แต่ยังขาดคุณภาพด้านความน่าเชื่อถือ (Reliability) ดังนั้น ควรมีการพัฒนาคุณภาพด้านนี้โดยนำไปทดลองใช้กับผู้สูงอายุ (Tryout) และวิเคราะห์ความสอดคล้องภายใน หรือ การทดสอบซ้ำ เป็นต้น

2.2 เพื่อให้ตัวชี้วัดความเสี่ยงทางสังคมดิจิทัลที่พัฒนาขึ้นเกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติ ควรนำไปขยายผล โดยให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานที่มีบทบาทส่งเสริม ป้องกัน หรือพัฒนาผู้สูงอายุนำไปใช้จริง และควรมี

การประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้ เช่น เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน นักสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบประเมินความเสี่ยงทางสังคมดิจิทัลสำหรับผู้สูงอายุ” ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณรายได้มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2568

References

Beck, U. (1992). *Risk Society: Towards a New Modernity*. London, UK: Sage Publications.

Chen, H., He, M., Xu, X., & Atkin, D. (2025). Examining Older Adults’ Vulnerability to Online Health Scams: Insights from Routine Activity Theory. *Frontiers in Public Health*, 13, 1-12.

Delello, J. A., McWhorter, J. J., & Camp, J. L. (2015). The Impact of Social Media on Learning: A Systematic Review. *Journal of Educational Computing Research*, 52(4), 351-368.

Elderly Media Literacy Academic Center. (2022). *Survey Report on the Impact of Media Use by Thai Elderly In 2022*. Bangkok: Author.

Electronic Transactions Development Agency. (2022). *Survey Report on Internet User Behavior in Thailand, 2022*. Bangkok: Electronic Transactions Development Agency.

Female_age61v, V. (2025). Older Adult Female. Interview, May 18.

Female_age67v, V. (2025). Older Adult Female. Interview, May 12.

Gutterman, A. S. (2023, September 25). *Research and Development*. Retrieved May 5, 2025, from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4582785

Havers, B., et al. (2024). A Qualitative Study Exploring Factors Preventing Older Adults from Reporting Cybercrime and Seeking Help. *CrimeRsiv*, 2024, 1-22.

Kampova, K. (2010). Social Risk as a Part of Human Activities. In *Proceedings of the International Conference on Social Sciences and Humanities* (pp. 123-128). University of Economics in Bratislava. Petržalka, Slovakia.

Kasikorn Research Center. (2021). *Social Commerce: Opportunities and Challenges for SMEs in the Digital Era*. Retrieved May 5, 2025, from https://www.smeone.info/posts/view/4849

Male_age61a, A. (2025). Older Adult Male. Interview, April 30.

Male_age32p, P. (2025). Cyber Police Officer. Interview, May 20.

National Statistical Office. (2023). *Survey on the Use of Information and Communication Technology in Households, 2022*. Bangkok: National Statistical Office.

Royal Gazette. (2019, May 27). Personal Data Protection Act B.E. 2562 [Announcement]. *Royal Gazette*. Retrieved June 18, 2025, from http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/A/069/T_0052.PDF

Samart, T., & Lertthomraskul, U. (2023). The Victimization of Senior Citizens in Cybercrime. *Thai Interdisciplinary and Sustainability Review*, 12(2), 1-13.

Sawalak, P. (2017). Living as a Contemporary in the Digital Era. *The Journal of Social Communication Innovation*, 5(2), 161-167.

Sundberg, L. (2023). Towards the Digital Risk Society: A Review. *Human Affairs*, 33(4), 498-514.

Technology Crime Suppression Division. (2025). *Online Crime Report, Royal Thai Police*. Retrieved June 30, 2025, from https://www.thaipoliceonline.go.th/

Thansathit, P. (2022, December 23). *Thai Elderly More at Risk of Scams: Online Platforms as a Vulnerability, Base Economic*. Retrieved May 5, 2025, from https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/1021032

Thepsut, K. (2018). *Social Media Use Behaviors Related to Health and Media Literacy of Diabetic Elderly in Bangkok*. Retrieved November 30, 2024, from https://dric.nrct.go.th/index.php?/Search/SearchDetail/311371

การนำแนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีสู่ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ*

Implementing the Concept of Electing the Governor of Chonburi Province into Practical Feasibility

[1]พันธ์ศักดิ์ เกตุวัตถา, กมลพร กัลยาณมิตร, สถิตย์ นิยมญาติ และ ทัศนีย์ ลักขณาภิชนชัช
[1]Phansak Ketwattha, Kamolporn Kalyanamitra, Satit Niyomyaht and Tassanee Lakkanapichonchat
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
Faculty of Political Science, Bangkokthonburi University, Thailand.
[1]Corresponding Author's Email: Phansak.cpao@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิเคราะห์ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการนำแนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีสู่ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ (2) ศึกษาผลกระทบจากการนำแนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีสู่ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และ (3) เสนอแนะแนวทางในการนำแนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีสู่ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย ผู้บริหารระดับสูง นักการเมือง นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ภาคประชาสังคม และประชาชนทั่วไป รวมทั้งสิ้น 26 คน คัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า (1) ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จของแนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรี ได้แก่ ความพร้อมด้านงบประมาณ ทัศนคติของข้าราชการ การสนับสนุนจากกระทรวงมหาดไทย ความรู้ของประชาชน บทบาทภาคประชาสังคม ความพร้อมของกฎหมาย และบริบทด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของจังหวัด (2) ผลกระทบการนำไปปฏิบัติ พบว่า ด้านบวก ได้แก่ การกระจายอำนาจ ความคล่องตัวในการบริหาร ความเข้าใจพื้นที่ของผู้ว่าฯ และการมีส่วนร่วมของประชาชน และด้านลบ เช่น ความเสี่ยงต่อความขัดแย้งทางการเมือง ระบบราชการต้องปรับตัว ปัญหาการซื้อสิทธิ์ขายเสียง และข้อจำกัดทางกฎหมาย และ (3) แนวทางในการนำแนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีไปปฏิบัติจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและบูรณาการ 5 มิติ ได้แก่ การปฏิรูปกฎหมายและโครงสร้างอำนาจ การสร้างความเข้าใจและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน การปรับโครงสร้างและระบบบริหารภายในจังหวัด การพัฒนาศักยภาพผู้นำ และการทดลองนำร่องเพื่อสร้างความพร้อมและความมั่นใจในการบริหารของผู้ว่าฯ

คำสำคัญ: การเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด; ความเป็นไปได้; การนำไปปฏิบัติ; จังหวัดชลบุรี

Abstract

This research article consisted of the following objectives: 1) to analyze the factors facilitating the successful implementation of the concept of electing the governor of Chonburi Province; 2) to examine the impacts of implementing the concept of electing the governor of

*Received August 6, 2025; Revised September 6, 2025; Accepted September 23, 2025

Chonburi province into practical feasibility; and 3) to propose guidelines for implementing the concept of electing the governor of Chonburi province into practical feasibility. The research employed a qualitative approach, with 26 key informants including senior executives, politicians, academics, community leaders, civil society representatives, and members of the general public, selected through purposive sampling. Data were collected through semi-structured interviews and analyzed using content analysis.

The findings revealed that: 1) the factors facilitating the success of the governor election concept include budgetary readiness, civil servant attitudes, support from the Ministry of Interior, public knowledge, the role of civil society, legal readiness, and the province's economic, social, and political context; 2) The impacts of implementation were both positive, such as decentralization, administrative flexibility, improved local knowledge of the governor, and increased public participation, and negative, including risks of political conflict, the need for bureaucratic adaptation, vote-buying issues, and legal constraints; and 3) The guidelines for implementing the election concept emphasize a systematic and integrated approach across five dimensions: legal and power structure reform, raising public understanding and participation, restructuring provincial administration systems, developing leadership capacity, and conducting pilot trials to build readiness and confidence in the governor's administration.

Keywords: Provincial Election; Feasibility; Implementation; Chonburi Province

บทนำ

การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเป็นกระแสหลักที่ได้รับความสนใจอย่างมากในสังคมไทย โดยเฉพาะการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการบ้านเมืองในระดับท้องถิ่น (Parliament, 2017) ปัจจุบันมีกระแสเกี่ยวกับการกระจายอำนาจให้กับประชาชน หน่วยงานระดับท้องถิ่น หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างกว้างขวาง

หากจะเทียบเคียงกันว่าถ้ากรุงเทพมหานคร เลือกตั้งผู้ว่าฯ ได้ จังหวัดอื่นก็ควรเลือกผู้ว่าฯ ของตนเองได้ ไม่ต่างกัน ไม่ว่าจังหวัดนั้นจะมีศักยภาพของการเจริญเติบโตมากหรือไม่ มีประชากรมาก เก็บภาษีท้องถิ่นได้มากหรือไม่ ก็จัดการเลือกตั้งได้ ไม่เป็นปัญหา เพราะกรุงเทพฯ เลือกตั้งผู้ว่าฯ ครั้งแรกในปี 2518 ซึ่งสมัยนั้นกรุงเทพฯ ยังไม่มีความเจริญมาก ไม่มีประชากรมาก และไม่มีการจัดเก็บภาษีได้มากมายเช่นในปัจจุบัน กรุงเทพฯ ค่อย ๆ เจริญเติบโต การบริหารราชการของกรุงเทพฯ ก็เติบโตไปพร้อมกับความเจริญของกรุงเทพฯ ดังนั้นจังหวัดใหญ่ ๆ ทั่วประเทศในขณะนี้ เช่น สงขลา นครศรีธรรมราช ภูเก็ต เชียงใหม่ ระยอง ชลบุรี ขอนแก่น อุบลราชธานี เป็นต้น จังหวัดเหล่านี้ก็มีทรัพยากรและความเจริญเติบโตมากกว่ากรุงเทพฯ เมื่อปี 2518 (Mongkol, 2022) ดังนั้น การศึกษาเกี่ยวกับการนำแนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดสู่ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการเมืองการปกครองในระดับท้องถิ่นและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจ การศึกษาครั้งนี้จะมุ่งเน้นไปที่จังหวัดชลบุรีเป็นกรณีศึกษา เนื่องจากจังหวัดชลบุรีมีความพร้อมในหลายด้าน เช่น โครงสร้างพื้นฐานที่ค่อนข้างดี การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม และศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจ (Chonburi Provincial Office, 2022)

มีความสำคัญทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวของประเทศ มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและสังคม (National Statistical Office, 2022)

จังหวัดชลบุรี แบ่งเขตการปกครองออกแบ่งเป็น 11 อำเภอ 92 ตำบล 687 หมู่บ้าน การปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลนคร 2 แห่ง ได้แก่ เทศบาลนครแหลมฉบัง และเทศบาลนครเจ้าพระยาสุรศักดิ์ เทศบาลเมือง 10 แห่ง เทศบาลตำบล 35 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 50 แห่ง และมีรูปแบบการปกครองพิเศษ 1 แห่ง คือ เมืองพัทยา แยกจากการปกครองของอำเภอบางละมุง เนื่องจากเป็นเมืองท่องเที่ยวระดับนานาชาติ ซึ่งมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว อำเภอทั้ง 11 ของจังหวัดชลบุรี ได้แก่ อำเภอเมืองชลบุรี อำเภอพนัสนิคม อำเภอพานทอง อำเภอบ้านบึง อำเภอศรีราชา อำเภอเกาะจันทร์ อำเภอบ่อทอง อำเภอหนองใหญ่ อำเภอบางละมุง อำเภอสัตหีบ และอำเภอเกาะสีชัง (Chonburi Provincial Office, 2023)

อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอเรื่องการเลือกตั้งผู้ว่าฯ ทั่วประเทศ เป็นเพียงส่วนหนึ่งของแนวคิดการกระจายอำนาจที่มีความพยายามขับเคลื่อนกันมานานหลายปี หลังการปักธงคราวนี้ยังมีเส้นทางอีกยาวไกล รวมถึงข้อถกเถียงมากมายที่ต้องว่ากันต่อไป ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบการปกครองท้องถิ่นที่อาจต้องปรับเปลี่ยนใหม่ การแก้ไขในเชิงกฎหมายและรัฐธรรมนูญ ความรู้ความเข้าใจของชาวบ้านในจังหวัดต่าง ๆ ฯลฯ (Thanalertsomboon, 2022) โดยเฉพาะการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดในจังหวัดชลบุรี การนำแนวคิดดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติ ยังคงมีความท้าทายในหลายมิติ ทั้งในด้านโครงสร้างอำนาจ ทรัพยากร การมีส่วนร่วมของประชาชน ปัจจัยทางการเมือง ความพร้อมของผู้สมัคร การร่วมมือกันของทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน ประกอบกับจังหวัดชลบุรี มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ “เมืองพัทยา” เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษแห่งที่สองของไทยต่อจากกรุงเทพมหานคร ผ่านการตราพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. 2521 มีพื้นที่รับผิดชอบอยู่ในอำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี โดยให้เหตุผลด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของเมืองพัทยาที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากก่อให้เกิดปัญหาในหลากหลายด้าน รวมถึงด้านการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญต่อประเทศ ทำให้จำเป็นต้องมีการปกครองในรูปแบบพิเศษ (iLaw, 2022) เมืองพัทยาอยู่ภายใต้การบริหารงานของ “นายกเมืองพัทยา” ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนในเขตเมืองพัทยา ซึ่งเป็นประเด็นที่ควรได้รับการพิจารณาอย่างละเอียดในบริบทของการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด

จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงเป็นแรงจูงใจทำให้ผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาเรื่อง “การนำแนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีสู่ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ” เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการนำแนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดไปสู่การปฏิบัติในจังหวัดชลบุรี โดยพิจารณาปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จ ผลกระทบ และแนวทางการพัฒนากลไกการบริหารจัดการในระดับท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการนำแนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีสู่ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ
2. เพื่อศึกษาผลกระทบจากการนำแนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีสู่ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการนำแนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีสู่ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาการนำแนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีสู่ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study) ผู้วิจัยได้ดำเนินการทบทวนวรรณกรรม เอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์และแนวทางในการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีขอบเขตการศึกษาครอบคลุมเนื้อหา ดังนี้ แนวความคิดเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ

แนวคิดเกี่ยวกับการกระจายอำนาจ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับจังหวัดชลบุรี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างพื้นฐานทางทฤษฎีที่ชัดเจน และเป็นแนวทางในการออกแบบเครื่องมือวิจัย รวมถึงการวางกรอบการวิเคราะห์ผลการวิจัยภาคสนาม

ขั้นตอนที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ในการศึกษาครั้งนี้มีจำนวน 26 คน แบ่งเป็น 7 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหารระดับสูงสำนักงานจังหวัดชลบุรี 2 คน ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5 คน นักการเมืองในจังหวัดชลบุรี 4 คน นักวิชาการมหาวิทยาลัยในพื้นที่ 2 คน ผู้แทนภาคประชาสังคมจังหวัดชลบุรี 3 คน ผู้นำท้องถิ่น 4 คน และประชาชนทั่วไป 6 คน การเลือกผู้ให้ข้อมูลใช้วิธีเจาะจง (Purposive Selection) โดยพิจารณาจากความหลากหลาย ครอบคลุมทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้อง ความเกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัย ความรู้และประสบการณ์ รวมถึงความพร้อมในการให้ข้อมูล เพื่อให้ข้อมูลมีความสมบูรณ์และน่าเชื่อถือ

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interviews) เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บข้อมูล โดยจัดทำขึ้นจากการศึกษาทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้คำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 วิเคราะห์ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการนำแนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีสู่ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ ส่วนที่ 2 ศึกษาผลกระทบจากการนำแนวคิดดังกล่าวสู่ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และส่วนที่ 3 เสนอแนะแนวทางการนำแนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีสู่ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 4 การรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้รวบรวมข้อมูลจาก 3 วิธีหลัก ได้แก่ การวิจัยเอกสาร ศึกษากฎหมาย นโยบาย และเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้อง การวิจัยภาคสนาม สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 26 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ทั้งแบบตัวต่อตัว และส่งแบบสอบถามทางอีเมลสำหรับผู้ที่ไม่สะดวกสัมภาษณ์โดยตรง พร้อมติดตามสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมหากจำเป็น และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เฝ้าสังเกตเวทีสาธารณะและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อเก็บข้อมูลบริบทและพฤติกรรมโดยไม่รบกวนผู้ถูกสังเกต

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้มุ่งเน้นการเข้าใจและอธิบายปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องอย่างครบถ้วน โดยใช้วัตถุประสงค์การวิจัยเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยเปรียบเทียบสังเคราะห์ และสรุปผลข้อมูลตามประเด็น เพื่ออธิบายความเป็นไปได้ในการนำแนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีสู่การปฏิบัติ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการนำแนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีสู่ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ ประกอบด้วย

1. ด้านงบประมาณ พบว่า งบประมาณเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อความสำเร็จในการนำแนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีสู่การปฏิบัติจริง ทั้งในการจัดการเลือกตั้งและการพัฒนาจังหวัด

งบประมาณที่เพียงพอส่งเสริมความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น การตั้งหน่วยเลือกตั้ง อบรมเจ้าหน้าที่ พิมพ์บัตร และประชาสัมพันธ์ การกระจายอำนาจด้านงบประมาณช่วยเพิ่มความยืดหยุ่น ลดการพึ่งพิงงบส่วนกลาง และตอบสนองความต้องการประชาชนได้ อย่างไรก็ตาม การปรับโครงสร้างหรือควบรวมองค์กรท้องถิ่นก่อนเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้การใช้งบประมาณมีประสิทธิภาพและสนับสนุนความสำเร็จของการเลือกตั้งอย่างแท้จริง

2. ทัศนคติของข้าราชการที่เกี่ยวข้อง พบว่า ทัศนคติของข้าราชการมีผลสำคัญต่อความสำเร็จของการเลือกตั้งเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรี ข้าราชการที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวได้ ช่วยให้ระบบราชการทำงานราบรื่น ตอบสนองประชาชนได้ตรงจุด และส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่น ขณะที่ทัศนคติเชิงลบอาจทำให้เกิดความล่าช้าและขัดขวางการเปลี่ยนแปลง การสร้างความเข้าใจว่าการเลือกตั้งผู้ว่าฯ จะไม่ลดสิทธิประโยชน์หรือโอกาสความก้าวหน้า แต่เพิ่มประสิทธิภาพและความเชื่อมั่นของประชาชน จึงเป็นกลไกสำคัญต่อความสำเร็จของแนวคิดนี้

3. การสนับสนุนจากกระทรวงมหาดไทย พบว่า การสนับสนุนจากกระทรวงมหาดไทยเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรี เนื่องจากกระทรวงกำกับดูแลผู้ว่าฯ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้เกิดความชัดเจนด้านกฎหมาย นโยบาย และกรอบการบริหาร สนับสนุนข้อมูลและบุคลากร เช่น บัญชีผู้มีสิทธิเลือกตั้ง หน่วยเลือกตั้ง และอบรมเจ้าหน้าที่ รวมถึงสร้างกลไกเชื่อมโยงการทำงานระหว่างส่วนกลาง ผู้ว่าฯ และองค์กรท้องถิ่น นอกจากนี้ กระทรวงยังส่งเสริมความรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้แนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าฯ มีโอกาสสำเร็จและบริหารงานใกล้ชิดประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ความรู้และความเข้าใจของประชาชน พบว่า ความรู้และความเข้าใจของประชาชนมีผลสำคัญต่อความสำเร็จของการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรี ประชาชนที่เข้าใจสิทธิ หน้าที่ และบทบาทของผู้ว่าฯ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถเลือกผู้สมัครคุณภาพ วิเคราะห์นโยบาย และมีส่วนร่วมตรวจสอบหลังการเลือกตั้ง ขณะที่ประชาชนที่ขาดความรู้ อาจตัดสินใจตามชื่อเสียงหรือผลประโยชน์เฉพาะหน้า การสร้างความเข้าใจผ่านเวทีประชาคม การปลูกฝังประชาธิปไตยในเยาวชน ผู้นำชุมชน และสื่อโซเชียล ช่วยให้ประชาชนมีข้อมูลครบถ้วน สนับสนุนการเลือกตั้งคุณภาพ และส่งเสริมวัฒนธรรมพลเมืองตื่นรู้ (Active Citizen)

5. การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม พบว่า การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรี โดยทำหน้าที่สะท้อนความต้องการของประชาชน สร้างความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ตรวจสอบการบริหารงาน ลดอิทธิพลกลุ่มทุน และส่งเสริมความโปร่งใส ภาคประชาสังคมยังรวบรวมปัญหาและผลักดันนโยบายที่ตอบสนองเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ร่วมกับภาคธุรกิจ หน่วยงานรัฐ และสื่อ แม้บทบาทสำคัญ แต่ปัจจุบันยังจำกัด การสร้างเครือข่ายและพัฒนาความรู้ประชาชน พร้อมการสนับสนุนจากรัฐ จะช่วยให้ภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงและทำให้แนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าฯ สามารถปฏิบัติได้

6. ความพร้อมทางกฎหมายและระเบียบข้อบังคับ พบว่า ความพร้อมทางกฎหมายและระเบียบข้อบังคับเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรี การปรับแก้รัฐธรรมนูญและกฎหมายท้องถิ่น รวมถึงการกำหนดคุณสมบัติผู้สมัคร วิธีการเลือกตั้ง กลไกตรวจสอบ และโครงสร้างงบประมาณ เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อสร้างความอิสระ โปร่งใส และป้องกันการรวมศูนย์อำนาจ การอบรมเจ้าหน้าที่ผู้สมัคร และประชาชนช่วยลดความสับสน แม้การแก้ไขกฎหมายหลายฉบับใช้เวลาและต้องการความมั่นคง

ทางการเมือง แต่หากดำเนินการครบถ้วน จะเป็นพื้นฐานสำคัญให้การเลือกตั้งผู้ว่าฯ เกิดขึ้นจริงและบริหารงานจังหวัดอย่างมีประสิทธิภาพ

7. สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง พบว่า เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของชลบุรีเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีมีเศรษฐกิจมั่นคงและหลากหลาย เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว และเป็นส่วนหนึ่งของเขตระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) ทำให้สามารถบริหารงบประมาณท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านสังคม ประชากรหลากหลายและตื่นตัวทางการเมือง กลุ่มภาคประชาชนเข้มแข็ง ทำให้ผู้ว่าฯ ต้องตอบสนองประชาชนได้รอบด้าน ด้านการเมืองมีการแข่งขันสูง การเลือกตั้งช่วยถ่วงดุลอำนาจ ส่งเสริมความโปร่งใสและการมีส่วนร่วม อย่างไรก็ตามต้องเตรียมมาตรการรองรับด้านกฎหมาย การคลัง และการบริหาร เพื่อให้การเลือกตั้งดำเนินไปราบรื่นและสอดคล้องกับบริบทของจังหวัด

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการวิจัย พบว่า ผลกระทบจากการนำแนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีสู่ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ ครอบคลุมหลายด้าน โดยด้านการเมืองและการบริหารช่วยเพิ่มการกระจายอำนาจ ความคล่องตัวในการบริหาร และการมีส่วนร่วมของประชาชน ขณะที่มีความเสี่ยงเรื่องความขัดแย้งทางการเมือง อิทธิพลกลุ่มทุน และปัญหาธรรมาภิบาล ด้านระบบราชการและข้าราชการ ช่วยให้บริหารงบประมาณยืดหยุ่น ข้าราชการปรับตัวและตอบสนองท้องถิ่นได้ดี แต่เสี่ยงเกิดความขัดแย้งอำนาจระหว่างส่วนกลางและท้องถิ่น รวมถึงแรงต้านจากข้าราชการเดิม ด้านเศรษฐกิจสามารถวางนโยบายสอดคล้องท้องถิ่น บริหารงบประมาณและทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และเพิ่มโอกาสดึงนักลงทุน แต่ท้าทายเรื่องความสมดุลการพัฒนาจังหวัด ด้านสังคมและประชาชนช่วยให้ประชาชนเข้าถึงบริการมีส่วนร่วมและสิทธิมากขึ้น แต่ยังมีความเสี่ยงด้านความสามารถผู้ว่าฯ และความโปร่งใส ส่วนด้านกฎหมายและความมั่นคงจำเป็นต้องมีกฎหมายรัดกุมเพื่อป้องกันความไม่สอดคล้องกับนโยบายส่วนกลางและปัญหาความโปร่งใสของกระบวนการเลือกตั้ง

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการวิจัย พบว่า แนวทางในการนำแนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีสู่ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติต้องดำเนินการแบบบูรณาการ ครอบคลุม 5 มิติหลัก ได้แก่ (1) การปฏิรูปกฎหมายและโครงสร้างอำนาจ กำหนดกรอบกฎหมายและระเบียบชัดเจน แก้ไขรัฐธรรมนูญและกฎหมายเฉพาะเพื่อกำหนดอำนาจ หน้าที่ และกลไกถ่วงดุล พร้อมมาตรการป้องกันทุจริต (2) การสร้างความเข้าใจและมีส่วนร่วมของประชาชน เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับระบบเลือกตั้ง จัดเวทีสาธารณะประชามติ รณรงค์ผ่านสื่อ และส่งเสริมบทบาทภาคประชาสังคม (3) การปรับโครงสร้างและระบบบริหารจังหวัด ปรับบทบาทหรือควบรวมหน่วยงาน จัดสรรงบประมาณ สร้างฐานข้อมูลและระบบเทคโนโลยีสนับสนุนการบริหารบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ (4) การพัฒนาศักยภาพผู้นำ สร้างผู้นำที่มีความรู้ความเข้าใจ ทักษะบริหาร และภาวะผู้นำ ผ่านหลักสูตรอบรมหรือ “โรงเรียนการเมือง” เพื่อเสริมธรรมาภิบาลและการตัดสินใจส่วนรวม และ (5) การทดลองนำร่อง ดำเนินในจังหวัดชลบุรีที่มีความพร้อม เพื่อประเมินผลปรับปรุงระบบ สร้างโมเดลที่เหมาะสม ก่อนขยายไปจังหวัดอื่น ลดความเสี่ยงและส่งเสริมการบูรณาการ

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพที่ครอบคลุมปัจจัยเงื่อนไข ผลกระทบ และแนวทางการนำแนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดไปสู่การปฏิบัติในจังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยสังเคราะห์เป็น “โมเดลการขับเคลื่อนการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดในระดับพื้นที่” ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ปัจจัยสนับสนุน (Enabling Factors) จากการศึกษาปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการนำแนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด

ชลบุรีสู่ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ พบว่า มีปัจจัยหลายด้านที่ส่งต่อความสำเร็จของกระบวนการ โดยสามารถพิจารณาและจัดลำดับความสำคัญของปัจจัยเหล่านี้ ได้ดังนี้ (1) ความพร้อมทางกฎหมายและระเบียบข้อบังคับเป็นปัจจัยชี้ขาดที่สุด หากไม่รองรับการเลือกตั้งจะเกิดขึ้นไม่ได้ (2) การสนับสนุนจากกระทรวงมหาดไทย (3) ความรู้และความเข้าใจของประชาชน (4) งบประมาณ (5) สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง (6) ทัศนคติของข้าราชการที่เกี่ยวข้อง และ (7) การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม 2) กระบวนการดำเนินงานเชิงระบบ (Systemic Implementation Process) การผลักดันแนวคิดสู่การปฏิบัติผ่านขั้นตอน ได้แก่ (1) การจัดทำกฎหมายและนโยบายเฉพาะ (2) การปรับโครงสร้างหน่วยงานระดับจังหวัด ปรับบทบาทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดสรรงบประมาณ พัฒนาฐานข้อมูล เทคโนโลยี และระบบบุคลากร (3) การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน จัดเวทีประชาคม ให้ข้อมูลเปรียบเทียบระบบเลือกตั้งกับแต่งตั้ง เพื่อสร้างความรู้และความเข้าใจ (4) การสนับสนุนทางการเมืองและสังคม สร้างเจตนารมณ์จากส่วนกลาง กระทรวงมหาดไทย พรรคการเมือง และส่งเสริมบทบาทภาคประชาสังคม องค์กรวิชาการ และภาคเอกชนในการให้ข้อมูลและสร้างเครือข่าย (5) การเลือกชลบุรีเป็นพื้นที่นำร่อง ทดลองและประเมินผลในพื้นที่ที่พร้อมด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เพื่อนำบทเรียนปรับปรุงก่อนขยายจังหวัดอื่น และ (6) การออกแบบกลไกตรวจสอบอิสระ กำหนดกลไกถ่วงดุล ตรวจสอบการใช้อำนาจผู้ว่าฯ ป้องกันทุจริตและอิทธิพลกลุ่มทุน และ 3) กลไกเสริมสร้างความยั่งยืน (Sustainability Mechanisms) เพื่อให้การเปลี่ยนผ่านสู่ระบบเลือกตั้งเป็นไปอย่างมั่นคง ได้แก่ (1) การตั้งองค์กรอิสระระดับจังหวัดเพื่อควบคุมตรวจสอบงบประมาณและการใช้อำนาจอย่างมีประสิทธิภาพ (2) การพัฒนาระบบถ่วงดุลทั้งภายในองค์กรและจากภาคประชาสังคม (3) การประเมินผลเชิงนโยบายและการสื่อสารผลต่อสาธารณะอย่างโปร่งใส และ (4) การจัดอบรมเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อเตรียมความพร้อมปรับบทบาทในโครงสร้างใหม่ 3) กลไกเสริมสร้างความยั่งยืน (Sustainability Mechanisms) เพื่อให้ระบบเลือกตั้งผู้ว่าฯ ดำเนินไปอย่างมั่นคงและยั่งยืน ต้องสร้างกลไกที่ครอบคลุมทั้งการบริหาร การเมือง และประชาสังคม ดังนี้ (1) องค์กรอิสระระดับจังหวัด เพิ่มความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือในสายตาประชาชน (2) กลไกถ่วงดุลและตรวจสอบ (3) การประเมินผลและสื่อสารสาธารณะ เพื่อสร้างความเข้าใจและความไว้วางใจ (4) การพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่และผู้สมัคร และ (5) สร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตย และ Active Citizen

โมเดลนี้เป็นแนวทางเชิงนโยบายและเครื่องมือวางแผนเปลี่ยนผ่านระบบบริหารจังหวัดจากการแต่งตั้งสู่การเลือกตั้ง ช่วยให้ทุกภาคส่วนเข้าใจลำดับขั้นตอนและองค์ประกอบที่จำเป็น สามารถประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นนอกเหนือจากชลบุรี เพื่อส่งเสริมการกระจายอำนาจและสร้างระบบบริหาร จังหวัดที่เชื่อมโยงกับประชาชนอย่างแท้จริง

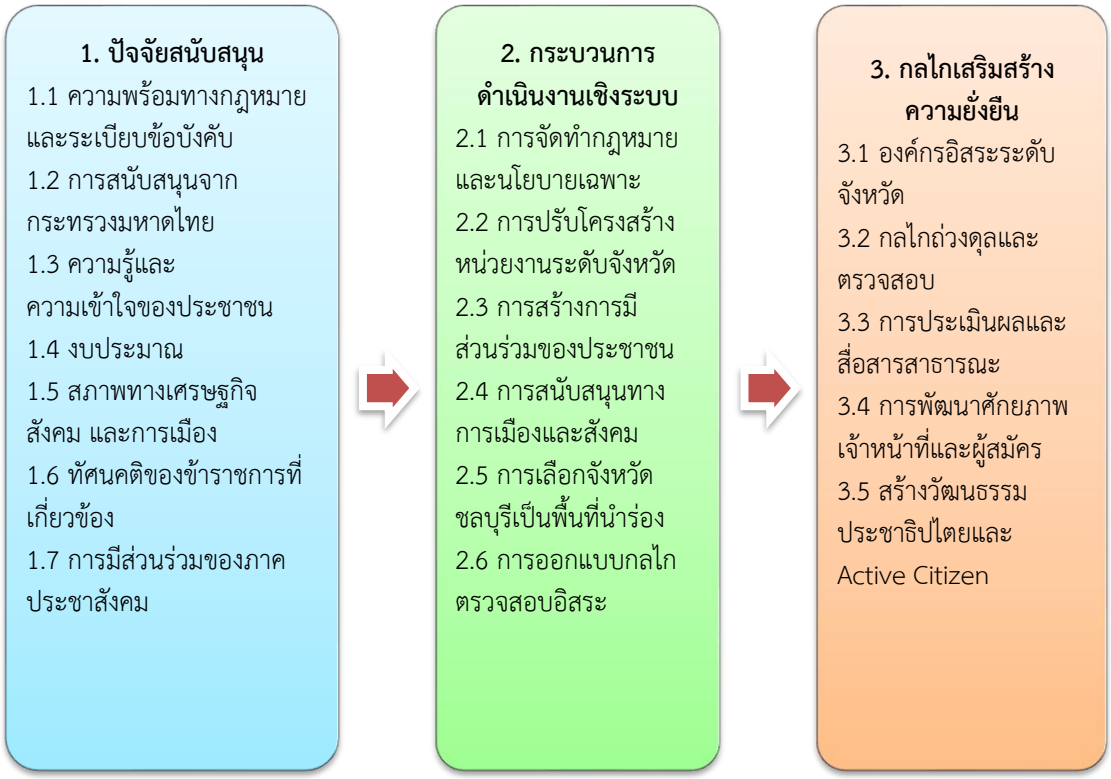

Figure 1: The Model for Advancing Provincial Governor Elections at the Local Level

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการนำแนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีสู่ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ จากผลการศึกษาพบว่า การดำเนินการตามแนวคิดดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นได้จริง หากได้รับการสนับสนุนจากปัจจัยต่าง ๆ อย่างบูรณาการ โดยปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อความสำเร็จ ประกอบด้วยปัจจัยด้านงบประมาณ ทัศนคติของข้าราชการที่เกี่ยวข้อง การสนับสนุนจากกระทรวงมหาดไทย ความรู้และความเข้าใจของประชาชน การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมความพร้อมทางกฎหมายและระเบียบข้อบังคับ และสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทั้งนี้เป็นเพราะงบประมาณมีบทบาทสำคัญทั้งในการจัดการเลือกตั้งและการบริหารจังหวัด หากจัดสรรอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการพื้นที่ จะช่วยให้การเลือกตั้งราบรื่นและการบริหารหลังเลือกตั้งมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกัน ทัศนคติของข้าราชการ มีผลต่อความร่วมมือ ความคล่องตัว และความเต็มใจในการปรับตัวต่อระบบใหม่ ด้านการสนับสนุนจากกระทรวงมหาดไทย ถือเป็นเงื่อนไขสำคัญที่เชื่อมโยงกับการกำหนดทิศทางเชิงนโยบาย การออกแบบโครงสร้างการบริหารใหม่ และการผลักดันกฎหมายที่จำเป็นต่อการรองรับการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด ในขณะเดียวกัน ความรู้และความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของผู้ว่าราชการจังหวัดที่มาจากการเลือกตั้ง เป็นพื้นฐานสำคัญที่ส่งผลต่อการยอมรับและความร่วมมือจากประชาชนในระยะยาว ภาคประชาสังคมมีบทบาทสนับสนุนทั้งในด้านการสร้างการรับรู้ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกลไกถ่วงดุล และพลังในการผลักดันนโยบาย นอกจากนี้ ความพร้อมทางกฎหมายและระเบียบข้อบังคับยังเป็นอุปสรรคสำคัญ เนื่องจากบทบัญญัติปัจจุบันยังไม่รองรับการเลือกตั้งในระดับดังกล่าวอย่างชัดเจน การดำเนินการในอนาคตจึงต้องอาศัยการปรับปรุงกฎหมายในหลายระดับเพื่อสร้างความชัดเจน

ทางสถานะ อำนาจ และกลไกการบริหาร และสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของจังหวัดชลบุรี มีความเข้มแข็งและค่อนข้างมั่นคง จึงเอื้อต่อการเป็นจังหวัดต้นแบบในการทดลองเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด ปัจจัยเหล่านี้ช่วยสร้างความพร้อมรอบด้าน ทำให้แนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าฯ จังหวัดชลบุรีมีโอกาสปฏิบัติได้จริง และบรรลุผลสำเร็จอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Rakjamroon, Kalyanamitra, Niyomyaht, and Lakkanapichonchat (2024) ได้ศึกษาเรื่องการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นโดยการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดของจังหวัดแห่งหนึ่งในภาคตะวันตก ผลการวิจัยพบว่า ต้องสร้างความรู้และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กระแสความต้องการของประชาชนจะเป็นตัวเร่งให้เกิดการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น การผลักดันการแก้ไขกฎหมายต่าง ๆ ต้องได้รับการสนับสนุนจากพรรคการเมือง และนักการเมือง โครงสร้างและระบบการบริหารราชการค่อนข้างซับซ้อน การปฏิรูปต้องกระทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Thepho (2024) ได้ศึกษาเรื่องความพร้อมในการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดในประเทศไทย พบว่า สิ่งสำคัญที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงให้สามารถเลือกตั้งผู้ว่าฯ ได้คือความเข้มแข็งของภาคประชาชน และต้องมีการกระจายการรับรู้หลักการและประโยชน์ต่าง ๆ ของการกระจายอำนาจให้ประชาชนทุกวงการในท้องถิ่นให้มีการตื่นตัวและมีส่วนร่วมมากกว่าที่เป็นอยู่ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Uamchinda et al. (2022) ได้ศึกษาเรื่องความเป็นไปได้ในการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดภายใต้การบริหารราชการไทย พบว่า ถ้าจังหวัดใดมีผู้สนับสนุนการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด ก็ควรดำเนินการในจังหวัดที่มีการสนับสนุนจากประชาชนก่อน และถ้าได้ผลก็อาจจะจัดให้มีการเลือกตั้งในจังหวัดที่เหมาะสมต่อไป แต่ถ้ามีการคัดค้านเกิดขึ้นก็ควรที่จะมีมาตรการสร้างความเข้าใจ ให้ความรู้แก่ประชาชนในจังหวัดนั้นให้ทราบข้อดี ข้อเสียของการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด จนกว่าประชาชนจะมีความรู้ ความเข้าใจ

2. ผลกระทบจากการนำแนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีสู่ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ พบว่า การเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีมีผลเชิงบวกหลายด้าน โดยเฉพาะด้านการเมือง การบริหาร และสังคม ซึ่งช่วยให้เกิดการกระจายอำนาจ ผู้ว่าฯ มีความเป็นอิสระ สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนโดยตรง และเพิ่มแรงจูงใจให้ข้าราชการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ในด้านเศรษฐกิจยังมีโอกาสพัฒนานโยบายที่สอดคล้องกับบริบทของจังหวัดและดึงดูดนักลงทุน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Mikesell (2007) ที่ระบุว่า การกระจายอำนาจ (Decentralization) สามารถสะท้อนความต้องการในระดับพื้นที่ได้เป็นอย่างดี (Spatial) เนื่องจากเป็นการเปิดโอกาสให้คนในพื้นที่ได้บริหารจัดการเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม จึงทำให้เกิดการสะท้อนปัญหาและความต้องการของคนในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี ก่อให้เกิดการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพภายใต้ลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ อย่างไรก็ตาม มีผลกระทบด้านลบที่ต้องเฝ้าระวัง ได้แก่ ความขัดแย้งทางการเมือง แรงกดดันต่อข้าราชการ ความไม่แน่นอนด้านกฎหมายและความมั่นคง รวมถึงความเสี่ยงด้านความโปร่งใสของกระบวนการเลือกตั้ง การวิเคราะห์เชิงรุกและการวางมาตรการรองรับจึงมีความจำเป็นเพื่อให้การเลือกตั้งผู้ว่าฯ สามารถดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kaewnanua et al. (2024) ได้ศึกษาเรื่องการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น : แนวคิด ประเด็นสำคัญและอนาคตการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดในประเทศไทย ซึ่งพบว่า การเลือกผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นสิ่งที่ดี มีความจำเป็นและมีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงประเทศ โดยเปลี่ยนแปลงระบอบประชาธิปไตยจากฐานรากไปสู่การพัฒนาประชาธิปไตยระยะยาวของประเทศ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Rakjamroon, Kalyanamitra, Niyomyaht, and Lakkanapichonchat (2024) ได้ศึกษาเรื่องความพร้อมในการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดในประเทศไทย พบว่า ผู้ว่าราชการจังหวัดที่มาจากการเลือกตั้ง ที่มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถที่จะบริหารจัดการจังหวัดให้เกิดความเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ Rakjamroon,

Kalyanamitra, Niyomyaht, and Lakkanapichonchat (2024) ได้ศึกษาเรื่องการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นโดยการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด ของจังหวัดแห่งหนึ่งในภาคตะวันตก ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น คือ ความขัดแย้งระหว่างผู้ที่มีความเห็นต่างกัน และการหวงอำนาจของข้าราชการ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Promphan (2025) ได้ศึกษาเรื่องการกระจายอำนาจกับการเลือกตั้งผู้ว่าราชการในจังหวัดปริมณฑลกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า การขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าวยังมีความท้าทายสำคัญทั้งในด้านกฎหมาย งบประมาณ บุคลากร และการประสานงานระหว่างหน่วยงาน

3. แนวทางในการนำแนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีสู่ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ พบว่า การนำแนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีไปสู่การปฏิบัติจริง จำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและบูรณาการ โดยครอบคลุม 5 มิติหลัก ได้แก่ (1) การปฏิรูปกฎหมายและโครงสร้างอำนาจ (2) การสร้างความเข้าใจและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน (3) การปรับโครงสร้างและระบบบริหารภายในจังหวัด (4) การพัฒนาศักยภาพผู้นำ และ (5) การทดลองนำร่อง การดำเนินงานในแต่ละมิติจะต้องเชื่อมโยงประสานกันอย่างเหมาะสม เพื่อสร้างกลไกที่มีความชัดเจน โปร่งใส และยั่งยืน ตลอดจนสร้างความเชื่อมั่นและการยอมรับจากประชาชน ภาคประชาสังคม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้การดำเนินงานตาม 5 มิติดังกล่าวช่วยสร้างความสมดุลระหว่างกฎหมาย นโยบาย ระบบบริหาร และประชาชน ทำให้ทุกฝ่ายเข้าใจตรงกัน สามารถตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจได้อย่างเหมาะสม พัฒนาผู้นำให้มีความรู้ความสามารถและรับผิดชอบต่อการบริหารงาน และใช้การทดลองนำร่องเป็นเครื่องมือประเมินและปรับปรุงระบบก่อนขยายผล ส่งผลให้การเลือกตั้งผู้ว่าฯ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และยั่งยืน พร้อมสร้างความเชื่อมั่นจากทุกภาคส่วนในจังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานศึกษาของ Thepho (2024) ได้ศึกษาเรื่องความพร้อมในการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดในประเทศไทย พบว่า ให้ไปแก้ไขพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ระบุให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดทั่วประเทศ โดยกำหนดเงื่อนไขบางประการไว้ด้วย เช่น หลักประกันความเป็นอิสระ เงื่อนไขการใช้อำนาจให้มีความศักดิ์สิทธิ์ โดยต้องให้ส่วนราชการทุกส่วนในจังหวัดต้องขึ้นต่อผู้ว่าฯ ไม่ใช่รับคำสั่งจากส่วนกลางเหมือนที่ผ่านมา แต่มีประเด็นที่ควรต้องพิจารณา คือ ใจความสำคัญของรัฐธรรมนูญอยู่ที่มาตรา 1 คือการแบ่งแยกไม่ได้ของรัฐไทย และมาตรา 249 เรื่องความเป็นอิสระในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยหลักการสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศที่มีรูปแบบเป็นรัฐเดี่ยวเช่นประเทศไทยนั้น คือการรักษาความได้สัดส่วนระหว่างความเป็นเอกภาพของรัฐและผลประโยชน์ของท้องถิ่น ดังนั้นควรต้องมีการทบทวนและหาแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Promphan (2025) ได้ศึกษาเรื่องการกระจายอำนาจกับการเลือกตั้งผู้ว่าราชการในจังหวัดปริมณฑลกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนาที่เป็นรูปธรรม ประกอบด้วย การปฏิรูปโครงสร้างการบริหาร การพัฒนาระบบการคลังท้องถิ่น การเสริมสร้างสมรรถนะบุคลากร การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และการพัฒนานวัตกรรมการบริหารจัดการ พร้อมทั้งเสนอแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายทั้งในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานของ Rakjamroon, Kalyanamitra, Niyomyaht, and Lakkanapichonchat (2024) ได้ศึกษาเรื่องการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นโดยการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด ของจังหวัดแห่งหนึ่งในภาคตะวันตก ผลการวิจัยพบว่า ควรกำหนดแนวทางการบริหารให้ชัดเจน รวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้อง งบประมาณที่ชัดเจน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างหน่วยงานราชการต่าง ๆ และสร้างการรับรู้ ความเข้าใจ การตระหนักถึงความสำคัญของการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง และบทบาทของประชาชนในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย

สรุป

ผลการวิจัย พบว่า การนำแนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีสู่ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายด้าน ได้แก่ งบประมาณ ทัศนคติของข้าราชการ การสนับสนุนจากกระทรวงมหาดไทย ความรู้ของประชาชน การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม กฎหมายและระเบียบข้อบังคับ รวมถึงสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ปัจจัยเหล่านี้ช่วยให้การเลือกตั้งมีความเป็นไปได้และบริหารงานใกล้ชิดประชาชน ส่วนผลกระทบจากการนำแนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีสู่ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ มีทั้งด้านบวก เช่น การกระจายอำนาจ เพิ่มความคล่องตัว ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และด้านลบ เช่น ความขัดแย้งทางการเมือง อิทธิพลกลุ่มทุน และความโปร่งใส และสำหรับแนวทางในการนำแนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีสู่ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริง พบว่า แนวทางการปฏิบัติต้องบูรณาการทั้งการปฏิรูปกฎหมาย การสร้างความรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน การปรับโครงสร้างการบริหาร การพัฒนาศักยภาพผู้นำ และการทดลองนำร่องในพื้นที่ที่พร้อม เพื่อลดความเสี่ยงและเพิ่มประสิทธิภาพการบริหาร

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการนำแนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีสู่ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ ได้แก่ ปัจจัยด้านงบประมาณ ทัศนคติของข้าราชการที่เกี่ยวข้อง การสนับสนุนจากกระทรวงมหาดไทย ความรู้และความเข้าใจของประชาชน การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม ความพร้อมทางกฎหมายและระเบียบข้อบังคับ และสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น รัฐบาล กระทรวงมหาดไทย และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรนำไปใช้ดำเนินการกำหนดนโยบายและกรอบกฎหมายที่รองรับการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด พร้อมทั้งจัดทำแผนแม่บทการปฏิรูปโครงสร้างการบริหารราชการส่วนภูมิภาค เตรียมความพร้อมด้านบุคลากร งบประมาณ และระบบงานให้สอดคล้องกับการดำเนินการ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีส่งผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบ โดยด้านบวก ได้แก่ การกระจายอำนาจ การเพิ่มความคล่องตัวในการบริหารงาน ความเข้าใจในบริบทพื้นที่ของผู้ว่าฯ และการเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคประชาสังคม ขณะที่ด้านลบ ได้แก่ ความเสี่ยงจากความขัดแย้งทางการเมือง การผูกขาดอำนาจ การซื้อสิทธิ์ขายเสียง ความล่าช้าจากข้อจำกัดทางกฎหมาย และการต้องใช้งบประมาณเพิ่มขึ้น ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงมหาดไทย และคณะกรรมการการเลือกตั้ง ควรนำไปใช้ดำเนินการออกแบบกลไกป้องกันการทุจริตและการผูกขาดอำนาจ พร้อมทั้งกำหนดมาตรการถ่วงดุลและตรวจสอบอย่างเข้มงวด รวมถึงสร้างความเข้าใจแก่ประชาชนเพื่อลดความเสี่ยงจากความขัดแย้ง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า แนวทางในการนำแนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีสู่ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ จำเป็นต้องเตรียมการและปรับเปลี่ยนทั้งในด้านกฎหมาย นโยบาย และโครงสร้างหน่วยงานภาครัฐ พร้อมทั้งสร้างความเข้าใจและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ควบคู่ไปกับการสนับสนุนจากภาครัฐและพรรคการเมือง และควรมีองค์กรอิสระเพื่อตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจของผู้ว่าฯ ที่มาจากการเลือกตั้ง ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการกำหนดจังหวัดนำร่อง เช่น จังหวัดชลบุรี เพื่อทดลองใช้รูปแบบการเลือกตั้ง พร้อมประเมินผลและปรับปรุงก่อนขยายผลไปยังจังหวัดอื่น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรต้องศึกษาความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับหมู่บ้านและตำบล เพื่อประเมินความเข้าใจและการสนับสนุนแนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดในระดับฐานรากอย่างลึกซึ้ง

2.2 ควรต้องศึกษาตัวอย่างจากต่างประเทศที่มีระบบเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดหรือผู้ว่าราชการท้องถิ่น เพื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบและประยุกต์ใช้ในบริบทของประเทศไทยอย่างเหมาะสม

2.3 ควรต้องวิจัยแนวทางในการออกแบบระบบถ่วงดุลและตรวจสอบอำนาจในระดับจังหวัดภายใต้รูปแบบการเลือกตั้ง เพื่อป้องกันปัญหาการทุจริตและการผูกขาดอำนาจในระยะยาว

References

Chonburi Provincial Office. (2022). *Chonburi Provincial Development Report 2022*. Chonburi: Chonburi Provincial Office.

Chonburi Provincial Office. (2023). *About the Province*. Chonburi: Chonburi Provincial Office.

iLaw. (2022). *Local Elections: Getting to Know Pattaya City, the Second Special Local Government Organization*. Retrieved January 4, 2025, from https://www.ilaw.or.th/articles/5163

Kaewnanua, S. et al. (2024). *Decentralization and Local Governance: Concepts, Key Issues, and the Future of Provincial Governor Elections in Thailand*. *Ratanabuth Journal*, 6(3), 643-655.

Mikesell, J. (2007). *Fiscal Administrative in Local Government: An Overview*. Washington, D.C.: The World Bank.

Mongkol, S. (2022). *The Thai Health Promotion Foundation's 6th Seminar on the Topic "Let's Elect Governors in Every Province".* Bangkok: Civil Liberties Association.

National Statistical Office. (2022). *Report on the Labor Force Survey, Chonburi Province, 3rd Quarter 2022*. Chonburi: Chonburi Provincial Statistical Office.

Parliament. (2017). *Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560 (Section 184-187)*. Bangkok: Royal Gazette.

Promphan, S. (2025). *Decentralization and the Election of Governors in the Bangkok Metropolitan Area*. *Journal of Public Administration and Politics*, 14(1), 120-140.

Rakjamroon, A., Kalyanamitra, K., Niyomyaht, S., & Lakkanapichonchat, T. (2024). *Decentralizing to Local Government by a Governor Election of a Province in the Western Region*. Journal of Educational Management and Research Innovation, 6(4), 819-828.

Thanalertsomboon, P. (2022). *"Why Can't People from Other Provinces Elect Their Own Governors?" Returning Power to Thai Local Government with Olan Thinbangtieo*. Retrieved January 4, 2025, from https://www.the101.world/olarn-thinbangtieo-interview/

Thepho, C. (2024). *Readiness for the Election of Provincial Governors in Thailand*. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 9(10), 1366-1381.

Uamchinda, T. et al. (2022). *The Possibility of Provincial Governor Elections under the Thai Government*. Journal of Local Management and Development, Pibulsongkram Rajabhat University, 2(2), 100-115.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นในการใช้ซอฟต์แวร์บัญชีผ่านคลาวด์คอมพิวติ้งของกลุ่มธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร*

Factors Influencing Confidence in Using Cloud-Based Accounting Software among Small and Medium Enterprises (SMEs) in Bangkok

[1]นิพพิชฌน์ กมลธีระวิทย์, นันทนา แจ้งสว่าง และ กรพินธุ์ กลิ่นเกษร
[1]Nippit Kamolteeravit, Nantana Jaengsawang and Korapin Klinkesorn
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
Faculty of Management Science, Thepsatri Rajabhat University, Thailand.
[1]Corresponding Author's Email: nippit.k@lawasri.tru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นในการใช้ซอฟต์แวร์บัญชีผ่านคลาวด์คอมพิวติ้งของกลุ่มธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในกรุงเทพมหานคร และ (2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเหล่านั้นกับความเชื่อมั่นในการใช้งาน การวิจัยนี้เป็นเป็นการทบทวนวรรณกรรมเพื่อมากำหนดเป็นตัวแปรต้น โดยใช้กรอบแนวคิดผสมผสานระหว่างแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (TAM) และแนวคิดจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชี (PEAK) กลุ่มตัวอย่างคือผู้ประกอบการและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในธุรกิจ SMEs กรุงเทพมหานคร จำนวน 400 ราย ซึ่งได้มาด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิอย่างเป็นสัดส่วน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามที่ผ่านการรับรองจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ อีกทั้งได้ทำการทดสอบความเชื่อถือได้ และการทดสอบความตรงของโครงสร้างของแบบสอบถาม รวมถึงนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ และการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า (1) ปัจจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยีและจรรยาบรรณวิชาชีพของนักบัญชีสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความเชื่อมั่นได้ร้อยละ 67.7 (R^2 = 0.677) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) โดยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความเชื่อมั่นเรียงตามลำดับ ได้แก่ ทัศนคติที่มีต่อการใช้ (β = 0.315) การรับรู้ถึงประโยชน์ (β = 0.245) ความตั้งใจที่จะใช้ (β = 0.207) จรรยาบรรณวิชาชีพ (β = 0.174) ความง่ายในการใช้งาน (β = 0.156) และการใช้งานจริง (β = 0.142) โดยทุกปัจจัยมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) และ (2) ปัจจัยทุกตัวมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเชื่อมั่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.01$) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทัศนคติที่มีต่อการใช้มีความสัมพันธ์ในระดับสูงกับความเชื่อมั่น ($r = 0.734$) ทั้งนี้ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการสร้างทัศนคติเชิงบวกและการสื่อสารถึงประโยชน์ที่ชัดเจนเป็นกุญแจสำคัญในการส่งเสริมความเชื่อมั่น ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้พัฒนาซอฟต์แวร์บัญชีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริมการปรับใช้เทคโนโลยีคลาวด์ในกลุ่ม SMEs ต่อไป

คำสำคัญ: ซอฟต์แวร์บัญชีคลาวด์; ความเชื่อมั่น; การยอมรับเทคโนโลยี; จรรยาบรรณวิชาชีพบัญชี

*Received August 5, 2025; Revised August 27, 2025; Accepted September 5, 2025

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to examine the factors influencing confidence in using cloud-based accounting software among small and medium enterprises (SMEs) in Bangkok; and 2) to investigate the relationships between these factors and user confidence. The study was based on a literature review to identify independent variables, employing a conceptual framework that integrates the Technology Acceptance Model (TAM) and Professional Ethics in Accounting Knowledge (PEAK). The sample consisted of 400 entrepreneurs and personnel involved in decision-making within Bangkok SMEs, selected through proportional stratified random sampling. Data were collected via a questionnaire approved for human research ethics, which was tested for reliability and construct validity. The data were analyzed using descriptive statistics, correlation analysis, and multiple linear regression analysis.

The results indicated that factors related to technology acceptance and professional ethics together significantly explained 67.7% of the variance in confidence ($R^2 = 0.677$, $p < 0.001$). The factors influencing confidence, in descending order of impact, were attitude toward use ($\beta = 0.315$), perceived usefulness ($\beta = 0.245$), behavioral intention to use ($\beta = 0.207$), professional ethics ($\beta = 0.174$), perceived ease of use ($\beta = 0.156$), and actual usage ($\beta = 0.142$), all statistically significant ($p < 0.05$). Furthermore, all factors showed a positive correlation with confidence ($p < 0.01$), with attitude toward use exhibiting the strongest correlation ($r = 0.734$). These findings suggest that fostering positive user attitudes and clearly communicating the benefits of cloud accounting software are key strategies for enhancing confidence, providing practical guidance for software developers and relevant agencies to promote cloud technology adoption among SMEs.

Keywords: Cloud Accounting Software; Confidence; Technology Acceptance; Professional Accounting Ethics

บทนำ

ในปัจจุบันการจัดการระบบบัญชีที่มีประสิทธิภาพเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในประเทศไทย เนื่องจากช่วยให้ผู้ประกอบการติดตามรายรับรายจ่าย คำนวณภาษีถูกต้อง และยื่นแบบภาษีตรงเวลา ซึ่งส่งเสริมการเติบโตอย่างมั่นคงระยะยาว จากงานวิจัยของ Suravongchaithawat and Penvutikul (2023) จากมหาวิทยาลัยศรีปทุม พบว่าปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิผลระบบบัญชีของ SMEs เรียงตามลำดับ ได้แก่ ความทันสมัย ความปลอดภัย และการทำงานทางบัญชี สะท้อนว่าผู้ประกอบการให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีทันสมัยและความปลอดภัยข้อมูลเป็นอันดับแรก

อย่างไรก็ตาม การทำบัญชีด้วยระบบมือยังพบใน SMEs จำนวนมาก แต่มีข้อจำกัด เช่น ใช้เวลานาน ทำให้รายงานทางการเงินล่าช้า ส่งผลต่อการตัดสินใจบริหาร จากข้อมูลของ Kongsawasdi and Suwanchaat (2024) ระบุว่าวิธีนี้มีโอกาสผิดพลาดสูง การเก็บเอกสารใช้พื้นที่มาก และยากต่อการค้นหา ในทางตรงกันข้าม การใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางการบัญชีช่วยให้การจัดทำบัญชีง่ายขึ้น ตอบสนองความ

ต้องการครบถ้วน เช่น การจัดทำเอกสาร รายงาน สต็อกสินค้า บันทึกรายการค้า และเรียกดูรายงานทางการเงิน แพลตฟอร์มบัญชีออนไลน์ยังคุ้มค่า ลดบุคลากรภายในและพื้นที่สำนักงาน (Plizz Thailand, 2024) พร้อมปรับขนาดได้ตามความต้องการธุรกิจ

พร้อมกันนี้สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์ (Federation of Accounting Professions, 2024) ส่งเสริมการใช้ซอฟต์แวร์บัญชีออนไลน์ผ่านโครงการ "Cloud Accounting Software SMEs 2gether" โดยรับรองซอฟต์แวร์ที่ผ่านมาตรฐาน เพื่อให้ผู้ประกอบการ สำนักงานบัญชี ผู้ทำบัญชีอิสระ และนักบัญชีนำไปใช้ในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล จากการศึกษาของ Sutthidee and Sawithee (2025) จากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม พบว่า SMEs ตระหนักถึงประโยชน์ของเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น การเข้าถึงข้อมูลรวดเร็ว เพิ่มประสิทธิภาพ และความแม่นยำข้อมูล แต่เผชิญความท้าทายด้านโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะในชนบทที่อินเทอร์เน็ตไม่เสถียร และต้นทุนเริ่มต้นสูง นอกจากนี้ข้อมูลของ Debnath (2025) ชี้ถึงความเสี่ยงการเก็บข้อมูลบนคอมพิวเตอร์ส่วนตัวที่อาจสูญหายหรือถูกแฮ็ก ขณะที่แพลตฟอร์มคลาวด์ลงทุนในความปลอดภัย เช่น ไฟร์วอลล์ การเข้ารหัส และสำรองข้อมูล

ประกอบกับในยุคดิจิทัล ระบบบัญชีออนไลน์บนคลาวด์ได้รับความนิยมใน SMEs ทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย เนื่องจากเพิ่มประสิทธิภาพ รักษาการปฏิบัติตามกฎระเบียบ และเสริมความสามารถแข่งขัน (Plizz Thailand, 2024) โดยจัดการบันทึกทางการเงิน ใบแจ้งหนี้ และรายงานผ่านแพลตฟอร์ออนไลน์ อย่างไรก็ตาม การยอมรับใน SMEs ไทยยังจำกัด จากการศึกษาของ Sastararuji, Hoonsopon, Pitchayadol, and Chiwamit (2022) การระบาดโควิด-19 เร่งการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มความยืดหยุ่น แต่ความตระหนักและใช้งานยังน้อย อีกทั้ง Chutinanton (2020) CEO Flow Account ยังระบุว่าซอฟต์แวร์สำหรับ SMEs ต้องใช้งานง่าย ไม่ซับซ้อน และเข้ากับระบบวางบิลไทย

นอกจากนี้นักบัญชีเป็นองค์ประกอบหลักในการจัดทำบัญชีแบบเดิม การเปลี่ยนใช้เทคโนโลยีใหม่อาจส่งผลต่อความเชื่อมั่น จากงานวิจัยของ Chonthaisong (2021) พบว่า ผู้ปฏิบัติงานให้ความสำคัญกับปัจจัยเทคโนโลยี องค์กร และสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะประโยชน์ ความซับซ้อน และความเข้ากันได้ ซึ่งส่งผลต่อความเชื่อมั่น ซึ่งสอดคล้องกับ Raksong (2018) ที่พบว่าการรับรู้เทคโนโลยี ประโยชน์ และใช้งานง่าย มีผลเชิงบวกต่อการยอมรับ ตามทฤษฎีแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (TAM) นอกจากนี้งานวิจัยของ Pangjun and Waitip (2022) พบว่าปัจจัยอย่างนโยบายองค์กร ความพร้อมทรัพยากร ความสามารถไอที ความได้เปรียบ ความซับซ้อน และการแข่งขัน ส่งผลต่อความต้องการใช้ระบบคลาวด์อย่างมีนัยสำคัญ รวมถึงความคุ้มค่า ต้นทุน และบริการหลังการขาย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเล็งเห็นว่า กรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจที่มี SMEs หลากอุตสาหกรรม เช่น การค้า การผลิต การเกษตร และบริการ ซึ่งขับเคลื่อนเศรษฐกิจ สร้างงาน และกระจายรายได้ แต่เผชิญความท้าทายในการปรับสู่ดิจิทัล โดยเฉพาะการจัดการทางการเงินที่ต้องการซอฟต์แวร์คลาวด์เพื่อลดต้นทุน เพิ่มความแม่นยำ และสะดวก (Bank of Thailand, 2022) จากปัญหาการพัฒนาระบบบัญชีใหม่และข้อกังวลจากผู้ปฏิบัติงาน ผู้วิจัยจึงศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นในการใช้ซอฟต์แวร์บัญชีผ่านคลาวด์ของ SMEs ในกรุงเทพฯ เพื่อส่งเสริมการยอมรับเทคโนโลยี เพิ่มความเข้าใจปัจจัย และพัฒนานโยบายเพื่อเสริมศักยภาพและความสามารถแข่งขันในยุคดิจิทัล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นในการใช้ซอฟต์แวร์บัญชีผ่านระบบคลาวด์คอมพิวติ้งของกลุ่มธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยความเชื่อมั่นที่มีผลต่อการใช้ซอฟต์แวร์บัญชีผ่านระบบคลาวด์คอมพิวติ้ง ของกลุ่มธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยทั้งในประเทศ และต่างประเทศ และทบทวนวรรณกรรมดังนี้

1. แนวคิด และทฤษฎี แบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) ได้รับการพัฒนาโดย Fred Davis ในช่วงทศวรรษ 1980 เพื่อทำนายโอกาสที่บุคคลหรือองค์กรจะยอมรับและใช้เทคโนโลยีใหม่ (EBSCO Research Starters, 2025) แบบจำลองนี้เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองต่อความกังวลเกี่ยวกับการต่อต้านเทคโนโลยีของผู้ใช้และความล้มเหลวของระบบเทคโนโลยีใหม่ที่มักไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง TAM มีรากฐานมาจากทฤษฎีการกระทำที่มีเหตุผล (Theory of Reasoned Action) และทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior) ซึ่งทั้งสามทฤษฎีนี้มุ่งเน้นที่ความตั้งใจของบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรมหนึ่ง ๆ แต่มีองค์ประกอบที่แตกต่างกัน (Rahimi, Nadri, Lotfnezhad and Timpka 2018) ดังนี้ (1) การรับรู้ถึงประโยชน์ (2) การรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งาน (3) ทัศนคติที่มีต่อการใช้ (4) ความตั้งใจที่จะใช้ และ (5) การใช้งานจริง

2. แนวคิด และทฤษฎี จรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี (Code of Ethics for Professional Accountants) จรรยาบรรณวิชาชีพบัญชีเป็นหลักการสำคัญที่ผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีต้องยึดถือและปฏิบัติตามเพื่อรักษามาตรฐานวิชาชีพและความน่าเชื่อถือในวงการวิชาชีพบัญชี ทั้งนี้ตามพระราชบัญญัติวิชาชีพบัญชี พ.ศ. 2547 ได้กำหนดให้ผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพที่กำหนดโดยสภาวิชาชีพบัญชีฯ ซึ่งได้ออกข้อบังคับสภาวิชาชีพบัญชีว่าด้วยจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี พ.ศ. 2561 (Federation of Accounting Professions, 2018) อีกทั้งหลักการพื้นฐานของจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชีจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าหลักการพื้นฐานของจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชีมี 6 ประการหลัก (PEAK, 2023) ดังนี้ (1) ความซื่อสัตย์สุจริต (2) ความเที่ยงธรรมและความเป็นอิสระ (3) ความรู้ความสามารถ ความเอาใจใส่ และการรักษามาตรฐานในการ (4) การรักษาความลับ (5) พฤติกรรมทางวิชาชีพ และ (6) ความโปร่งใส

3. แนวคิด และทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อมั่นในเทคโนโลยี (1) ความไว้วางใจในระบบคลาวด์คอมพิวติ้งที่ใช้ในการจัดการข้อมูลบัญชีเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะเมื่อข้อมูลทางการเงินเป็นข้อมูลที่มีความสำคัญและ (True Blue Recruitment, n.d) (2) การยอมรับและความเต็มใจในการใช้งานซอฟต์แวร์บัญชีผ่านคลาวด์เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับในเทคโนโลยีใหม่และการเข้าใจถึงประโยชน์ที่ผู้ใช้จะ (Davis, 1989) (3) ความรู้สึกปลอดภัยและมั่นใจเมื่อใช้งานซอฟต์แวร์บัญชีผ่านคลาวด์คอมพิวติ้งเป็นเรื่องที่ไม่สามารถละเลยได้ โดยผู้ใช้งานมักมีความกังวลเกี่ยวกับความปลอดภัยของข้อมูลที่มีความละเอียดอ่อน (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2021) และ (4) การเชื่อมโยงระหว่างความไว้วางใจ, การยอมรับ และความปลอดภัย การเชื่อมั่นในซอฟต์แวร์บัญชีผ่านคลาวด์ไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีที่ใช้งาน แต่ยังเชื่อมโยงกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้และผู้ให้บริการคลาวด์

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบกรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยนำเอาแนวคิดแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (TAM) ของ Davis (1989) และ แนวคิดเกี่ยวกับจรรยาบรรณวิชาชีพของนักบัญชี ของ PEAK (2023) มาเป็นกรอบที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แสดงดัง Figure 1

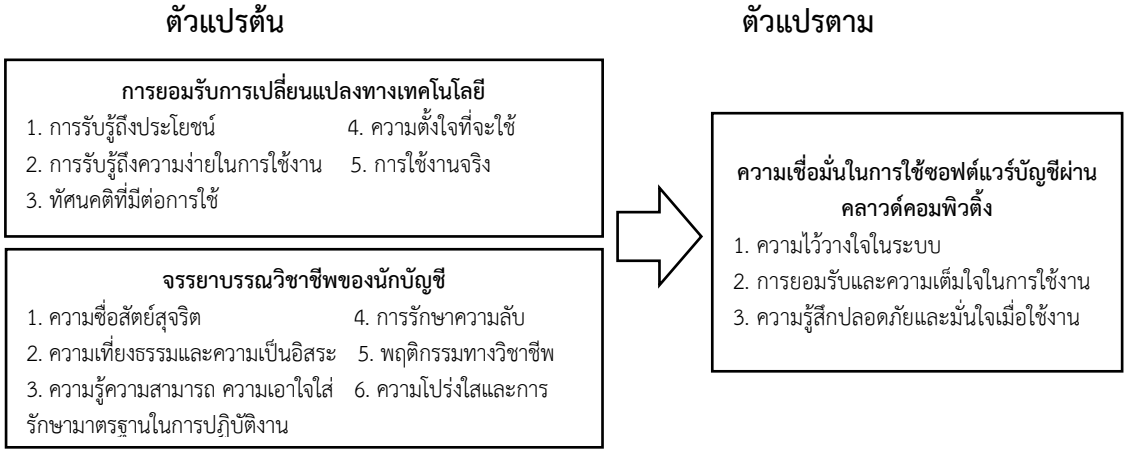

Figure 1: Conceptual Framework

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดสมมติฐานของการวิจัย

1. สมมติฐานหลัก (Main Hypothesis) ปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ การยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี และ จรรยาบรรณวิชาชีพของนักบัญชี มีผลต่อความเชื่อมั่นในการใช้ซอฟต์แวร์บัญชีผ่านคลาวด์คอมพิวติ้ง ของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร

2. สมมติฐานย่อย (Sub-Hypotheses) (1) H1 ปัจจัยการยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อความเชื่อมั่นในการใช้ซอฟต์แวร์บัญชีผ่าน คลาวด์คอมพิวติ้งของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร และ (2) H2 ปัจจัยจรรยาบรรณวิชาชีพของนักบัญชีมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อความเชื่อมั่นในการใช้ซอฟต์แวร์บัญชีผ่าน คลาวด์คอมพิวติ้งของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร

ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรในการศึกษานี้คือเจ้าของกิจการ ผู้จัดการ และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจใช้ซอฟต์แวร์บัญชีผ่านคลาวด์คอมพิวติ้ง ของกลุ่มธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งประกอบด้วยธุรกิจ 3 ประเภทหลัก ได้แก่ ภาคการค้า ภาคการผลิต ภาคบริการ จำนวน 157,272 ราย ข้อมูลจาก SMEs Big Data (Office of Small and Medium Enterprises Promotion, 2024)

2. กลุ่มตัวอย่างถูกกำหนดโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิอย่างเป็นสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) (Lohr, 2019) ของกลุ่มธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร ขนาดของกลุ่มตัวอย่างถูกคำนวณตามสูตรของ Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำที่ 400 ราย

ขั้นตอนที่ 5 การกำหนดเครื่องมือวิจัย

แบบสอบถามที่ใช้ในการศึกษานี้ได้รับการออกแบบโดยอิงตามแนวคิดของการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model - TAM) (Davis, 1989) และแนวคิดด้านจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี (PEAK, 2023) โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงานปัจจุบัน ภาคอุตสาหกรรมของธุรกิจ ระยะเวลาที่ธุรกิจดำเนินการ และระดับความคุ้นเคยกับเทคโนโลยี

ส่วนที่ 2 ปัจจัยการยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ซึ่งรวมถึง การรับรู้ถึงผลประโยชน์, การรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งาน, ทัศนคติที่มีต่อการใช้, ความตั้งใจที่จะใช้ และการใช้งานจริง

ส่วนที่ 3 ปัจจัยจรรยาบรรณวิชาชีพของนักบัญชี ซึ่งรวมถึง ความซื่อสัตย์สุจริต, ความเที่ยงธรรมและความเป็นอิสระ, ความรู้ความสามารถ ความเอาใจใส่ และการรักษามาตรฐานในการปฏิบัติงาน, การรักษาความลับ, พฤติกรรมทางวิชาชีพ และความโปร่งใส

ส่วนที่ 4 ระดับความเชื่อมั่นในการใช้ซอฟต์แวร์บัญชีผ่าน คลาวด์คอมพิวติ้ง โดยวัดจากระดับความพึงพอใจ ความไว้วางใจในระบบ, การยอมรับละความเต็มใจในการใช้งาน และ ความรู้สึกปลอดภัยและมั่นใจเมื่อใช้งาน

อีกทั้งเครื่องมือวิจัยนี้ผ่านการรับรองจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ รวมถึงการทดสอบความเชื่อถือได้ (Reliability) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่าของครอนบาค (Cronbach's Alpha) และการทดสอบความตรงของโครงสร้าง (Construct Validity) เพื่อให้แน่ใจว่าข้อมูลที่เก็บรวบรวมมีความน่าเชื่อถือ (DeVellis, 2016)

ขั้นตอนที่ 6 การเก็บรวบรวมข้อมูล

กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษานี้ดำเนินการ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลักในการรวบรวมข้อมูล ตามแนวทางของ Aaker et al. (2001) ซึ่งระบุว่าอัตราการตอบกลับของแบบสอบถามควรอยู่ที่อย่างน้อย 20% เพื่อให้สามารถนำข้อมูลไปวิเคราะห์ได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ดำเนินการจัดทำแบบสอบถามให้สอดคล้องกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด
2. แจกจ่ายแบบสอบถามผ่านทางช่องทางออนไลน์ อาทิ E-mail, Line, Messenger โดยข้อมูลการตอบแบบสอบถามจะจัดเก็บใน Google Drive ซึ่งเป็นพื้นที่จัดเก็บข้อมูลในระบบคลาวด์
3. ตรวจสอบความครบถ้วนของแบบสอบถามที่ได้รับกลับมาเพื่อให้มั่นใจว่าข้อมูลมีความสมบูรณ์
4. นำข้อมูลที่ได้รับและผ่านการตรวจสอบแล้วเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ทางสถิติ
5. ตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนของข้อมูลโดยใช้เทคนิค Item-total Correlation

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้แจกจ่ายแบบสอบถามจำนวน 2,000 ชุดไปยังกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้ พบว่าได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาทั้งหมด 450 ชุด โดยมีการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแต่ละฉบับ พบว่าแบบสอบถามที่มีข้อมูลครบถ้วนและผ่านเกณฑ์การคัดเลือกสำหรับใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลอยู่ที่ 400 ชุด ส่วนแบบสอบถามที่ไม่สามารถนำมาใช้ได้มีจำนวน 50 ชุด เนื่องมาจากการกรอกข้อมูลไม่ครบ ตอบไม่ตรงกลุ่มเป้าหมาย หรือมีรูปแบบการตอบที่ผิดปกติ ทั้งนี้ เมื่อคำนวณอัตราการตอบกลับ พบว่าอยู่ที่ร้อยละ 22.5 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนด อีกทั้งตามแนวทางของ DeVellis (2016) โดยค่าความสามารถในการจำแนกข้อคำถาม (Discriminant Power) อยู่ระหว่าง 0.382 - 0.737 สำหรับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นในการใช้ซอฟต์แวร์บัญชีผ่านคลาวด์คอมพิวติ้ง และ 0.475 - 0.903 สำหรับระดับความเชื่อมั่นของผู้ใช้ซอฟต์แวร์บัญชีผ่าน คลาวด์คอมพิวติ้ง ซึ่งค่าสูงกว่า 0.30 บ่งบอกว่าข้อนั้นมีความสัมพันธ์กับแบบวัดโดยรวมและควรรักษาไว้ (Field, 2013)

ขั้นตอนที่ 7 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้ในการอธิบายลักษณะพื้นฐานของข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่าง โดยนำเสนอในรูปแบบของค่าความถี่ (Frequency), ร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$), และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อสรุปภาพรวมของข้อมูล

2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้เพื่อทดสอบสมมติฐานและอนุมานผลจากกลุ่มตัวอย่างไปยังประชากร คือ การทดสอบที (t-test) ใช้เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่ม, การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ใช้เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มตัวอย่างมากกว่าสองกลุ่ม, การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Correlation Analysis) โดยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ใช้ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร, การวิเคราะห์การถดถอย (Regression Analysis) โดยวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ (Multiple Linear Regression) ใช้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระหลายตัว และการวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ใช้เพื่อตรวจสอบโครงสร้างปัจจัยที่ซ่อนอยู่ในแบบสอบถาม

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Correlation)

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Correlation)

ตัวแปร	1	2	3	4	5	6	7	8
1. การรับรู้ประโยชน์	1							
2. ความง่ายการใช้งาน	.542**	1						
3. ทัศนคติต่อการใช้	.634**	.598**	1					
4. ความตั้งใจใช้	.612**	.523**	.726**	1				
5. การใช้งานจริง	.587**	.498**	.683**	.789**	1			
6. จรรยาบรรณโดยรวม	.456**	.389**	.523**	.487**	.445**	1		
7. ความเชื่อมั่นโดยรวม	.658**	.567**	.734**	.712**	.689**	.567**	1	
8. ความไว้วางใจระบบ	.623**	.534**	.701**	.675**	.634**	.534**	.923**	1

**p < 0.01, *p < 0.05

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ยืนยันว่าตัวแปรทั้งหมดมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.01$) โดยพบความสัมพันธ์ในระดับสูงที่สุดระหว่าง ความไว้วางใจในระบบกับความเชื่อมั่นโดยรวม ($r = 0.923$) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าความน่าเชื่อถือของตัวระบบเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นของผู้ใช้งาน รองลงมาคือความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งระหว่าง ความตั้งใจใช้กับการใช้งานจริง ($r = 0.789$) และ ทัศนคติกับความเชื่อมั่นโดยรวม ($r = 0.734$) ซึ่งยืนยันว่าเจตนาและทัศนคติที่ดีนำไปสู่พฤติกรรมการใช้งานและความเชื่อมั่นที่สูงขึ้น ในขณะเดียวกัน ความสัมพันธ์ระดับปานกลางระหว่าง การรับรู้ประโยชน์กับความง่ายในการใช้ ($r = 0.542$) และจรรยาบรรณกับความเชื่อมั่น ($r = 0.567$) ก็แสดงให้เห็นถึงปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญ

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis)

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis)

ตัวแปรอิสระ	(B)	(S.E.)	(β)	ค่า t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	0.542	0.189	-	2.868**	0.004
การรับรู้ถึงประโยชน์	0.278	0.065	0.245	4.277**	<0.001
ความง่ายในการใช้งาน	0.162	0.058	0.156	2.793**	0.005
ทัศนคติที่มีต่อการใช้	0.341	0.071	0.315	4.803**	<0.001
ความตั้งใจที่จะใช้	0.218	0.063	0.207	3.460**	0.001
การใช้งานจริง	0.145	0.056	0.142	2.589*	0.010
จรรยาบรรณวิชาชีพ	0.185	0.049	0.174	3.776**	<0.001

p < 0.01, *p < 0.05, R = 0.823, R^2 = 0.677, Adjusted R^2 = 0.672, F-statistic = 137.425 (p < 0.001), Durbin-Watson = 1.987

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ พบว่าแบบจำลองการถดถอยเชิงเส้นพหุคูณมีความเหมาะสมสูง โดยมีค่า R^2 = 0.677 หมายความว่าตัวแปรอิสระทั้ง 6 ตัว สามารถอธิบายความแปรปรวนของความเชื่อมั่นในการใช้ซอฟต์แวร์บัญชีผ่านคลาวด์คอมพิวติ้งได้ 67.7% ในขณะที่ด้านนัยสำคัญของแบบจำลอง ค่า F-statistic = 137.425 (p < 0.001) แสดงว่าแบบจำลองมีนัยสำคัญทางสถิติ และตัวแปรอิสระทั้งหมดร่วมกันสามารถทำนายความเชื่อมั่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระแต่ละตัว โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์สูงสุด คือทัศนคติที่มีต่อการใช้ (β = 0.315, t = 4.803, p < 0.001) เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์มากที่สุดต่อความเชื่อมั่น และการรับรู้ถึงประโยชน์ (β = 0.245, t = 4.277, p < 0.001) เป็นปัจจัยสำคัญอันดับสอง ทั้งนี้ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ปานกลาง คือความตั้งใจที่จะใช้ (β = 0.207, t = 3.460, p = 0.001) และจรรยาบรรณวิชาชีพ (β = 0.174, t = 3.776, p < 0.001) อีกทั้งตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ต่ำสุด คือความง่ายในการใช้งาน (β = 0.156, t = 2.793, p = 0.005) และการใช้งานจริง (β = 0.142, t = 2.589, p = 0.010)

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis)

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis)

ปัจจัย	ไอเก้นค่า (Eigenvalue)	% ความแปรปรวน	% สะสม	ตัวแปรที่โหลดสูง
1. การยอมรับเทคโนโลยี	6.845	27.38	27.38	รับรู้ประโยชน์, ทัศนคติ และความตั้งใจ
2. ความเชื่อมั่นในระบบ	4.234	16.94	44.32	ความไว้วางใจ และความปลอดภัย
3. จรรยาบรรณวิชาชีพ	3.567	14.27	58.59	ความซื่อสัตย์ และการรักษาความลับ
4. ความง่ายในการใช้	2.123	8.49	67.08	ความเข้าใจง่าย และการแก้ปัญหา

Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) = 0.892, Bartlett's Test of Sphericity: χ^2 = 4,567.23, p < 0.001

จากตารางที่ 3 สรุปผลการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสำรวจ (EFA) ชี้ให้เห็นว่าข้อมูลมีความเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการวิเคราะห์ โดยมีค่า KMO เท่ากับ 0.892 และผลการทดสอบของ Bartlett's Test มีนัยสำคัญทาง

สถิติ ($p < 0.001$) ซึ่งสามารถสกัดองค์ประกอบหลักได้ 4 ปัจจัยที่อธิบายความแปรปรวนของข้อมูลได้ทั้งหมด ร้อยละ 67.08 โดยปัจจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยี มีความสำคัญสูงสุด (27.38%) ตามมาด้วยด้านความเชื่อมั่นในระบบ (16.94%) ในขณะที่ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ (14.27%) และด้านความง่ายในการใช้ (8.49%) โดยทำหน้าที่เป็นปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยเสริมตามลำดับ ทั้งนี้การที่ตัวแปรสามารถจับกลุ่มกันได้อย่างชัดเจนและสอดคล้องกับกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ อีกทั้งเป็นการยืนยันว่าเครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการศึกษานี้มีความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ที่ดีและน่าเชื่อถือ

ตอนที่ 4 ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นในการใช้ซอฟต์แวร์บัญชีผ่านคลาวด์คอมพิวติ้งของกลุ่มธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับการยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและจรรยาบรรณวิชาชีพในระดับสูง โดยทัศนคติที่มีต่อการใช้ซอฟต์แวร์บัญชีผ่านคลาวด์มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือความตั้งใจในการใช้ การรับรู้ประโยชน์ และการใช้งานจริง ส่วนการรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งานแม้จะมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดแต่ยังคงอยู่ในระดับมาก สำหรับจรรยาบรรณวิชาชีพของนักบัญชีพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด โดยความซื่อสัตย์สุจริตและการรักษาความลับมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ผลการวิเคราะห์ถดถอยเชิงเส้นพหุคูณชี้ว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความเชื่อมั่นมากที่สุด ได้แก่ ทัศนคติที่มีต่อการใช้ ($\beta = 0.315$), การรับรู้ถึงประโยชน์ ($\beta = 0.245$), ความตั้งใจที่จะใช้ ($\beta = 0.207$), จรรยาบรรณวิชาชีพ ($\beta = 0.174$), ความง่ายในการใช้งาน ($\beta = 0.156$), และการใช้งานจริง ($\beta = 0.142$) โดยทุกตัวแปรมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) และแบบจำลองสามารถอธิบายความแปรปรวนของความเชื่อมั่นได้ร้อยละ 67.7 ($R^2 = 0.677$)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยความเชื่อมั่นที่มีผลต่อการใช้ซอฟต์แวร์บัญชีผ่านระบบคลาวด์คอมพิวติ้งของกลุ่มธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านการยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและจรรยาบรรณวิชาชีพมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญกับความเชื่อมั่นในการใช้ซอฟต์แวร์บัญชีผ่านคลาวด์คอมพิวติ้ง โดยเฉพาะทัศนคติที่มีต่อการใช้ ($r = 0.734$) และความไว้วางใจในระบบ ($r = 0.923$) มีความสัมพันธ์ในระดับสูงกับความเชื่อมั่นโดยรวม ส่วนความตั้งใจที่จะใช้และการใช้งานจริงก็มีความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจน ($r = 0.789$) นอกจากนี้ ยังพบว่าความคุ้นเคยกับเทคโนโลยีและระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามมีผลต่อความเชื่อมั่นอย่างมีนัยสำคัญ องค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้จึงเชื่อมโยงกันทั้งทางตรงและทางอ้อมในการสร้างระดับความเชื่อมั่นของผู้ใช้งานในกลุ่ม SMEs

ตอนที่ 5 ผลการวิจัยอธิบายภาพรวมของแบบจำลองของการพยากรณ์

พบว่า แบบจำลองถดถอยเชิงเส้นพหุคูณที่พัฒนาเพื่อพยากรณ์ “ความเชื่อมั่นในการใช้ซอฟต์แวร์บัญชีผ่านคลาวด์” ของ SMEs กรุงเทพมหานครมีความเหมาะสมและอธิบายความแปรปรวนของความเชื่อมั่นได้สูงถึง 67.7% โดยแบบจำลองมีนัยสำคัญ $F(6, 393) = 137.425$, $p < .001$, $R = 0.823$, $R^2 = 0.677$, Adjusted $R^2 = .672$ และไม่มีปัญหาสหสัมพันธ์ของเศษเหลือเชิงเวลาอย่างรุนแรงจากค่า Durbin-Watson = 1.987 ซึ่งสะท้อนความเสถียรของสมการพยากรณ์ ปัจจัยทำนายที่สำคัญเรียงตามความสัมพันธ์เชิงมาตรฐานได้แก่ ทัศนคติต่อการใช้ ($\beta = 0.315$, $p < 0.001$) การรับรู้ประโยชน์ ($\beta = .245$, $p < 0.001$) ความตั้งใจใช้ ($\beta = 0.207$, $p = .001$) จรรยาบรรณวิชาชีพ ($\beta = .174$, $p < 0.001$) ความง่ายในการใช้งาน ($\beta = 0.156$, $p = 0.005$) และการใช้งานจริง ($\beta = 0.142$, $p = 0.010$) สอดคล้องกับแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (TAM) ที่ชี้ว่าทัศนคติ ประโยชน์ที่รับรู้ และความง่ายต่อการใช้งานเป็นตัวขับเคลื่อนหลักของการยอมรับ โดยในบริบทนี้ “ความไว้วางใจในระบบ” มีความสัมพันธ์สูงมากกับความเชื่อมั่น ($r = 0.923$, $p < 0.01$) ตอกย้ำบทบาทของความมั่นคงปลอดภัยและความโปร่งใสในการเสริมศรัทธาผู้ใช้ ขณะที่ทัศนคติต่อการใช้

ก็สัมพันธ์สูงกับความเชื่อมั่น ($r = 0.734$, $p < 0.01$) ชี้ว่าการสื่อสารคุณค่าและประสบการณ์ผู้ใช้ที่ดีจะยกระดับทั้งทัศนคติและความเชื่อมั่นไปพร้อมกัน ผลลัพธ์นี้จึงชี้แนวทางเชิงนโยบายและปฏิบัติให้ผู้พัฒนาระบบและหน่วยงานกำกับมุ่งเน้นการออกแบบที่ใช้งานง่าย สื่อสารประโยชน์ที่ชัดเจน ยืนยันมาตรฐานความปลอดภัย และยึดหลักจรรยาบรรณ เพื่อยกระดับความเชื่อมั่นและเร่งการปรับใช้คลาวด์ใน SMEs อย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นในการใช้ซอฟต์แวร์บัญชีคลาวด์ของ SMEs ในกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้พัฒนาโมเดล A-C-T-S ซึ่งเป็นนวัตกรรมทางองค์ความรู้ที่แปลงผลการวิเคราะห์ทางสถิติที่ซับซ้อนให้กลายเป็นกรอบการทำงานเชิงปฏิบัติ 4 ขั้นตอนที่เข้าใจง่าย โมเดลนี้ไม่เพียงแต่เป็นเครื่องมือสำหรับผู้พัฒนาซอฟต์แวร์ในการวางแผนการพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลยุทธ์การตลาดตามลำดับขั้นตอน A ⟶ C ⟶ T ⟶ S เพื่อสร้างฐานลูกค้าที่มั่นใจและภักดี แต่ยังทำหน้าที่เป็นเช็กลิสต์สำหรับผู้ประกอบการ SMEs ในการประเมินและคัดเลือกผู้ให้บริการที่ตอบโจทย์ครบทั้ง 4 มิติ รวมทั้งเป็นแนวทางสำหรับหน่วยงานภาครัฐและสภาวิชาชีพบัญชีในการออกแบบนโยบายและโครงการสนับสนุนที่เน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจ การกำกับมาตรฐาน และการสร้างแรงจูงใจ เพื่อขับเคลื่อนการรับรู้เทคโนโลยีดิจิทัลในภาคธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

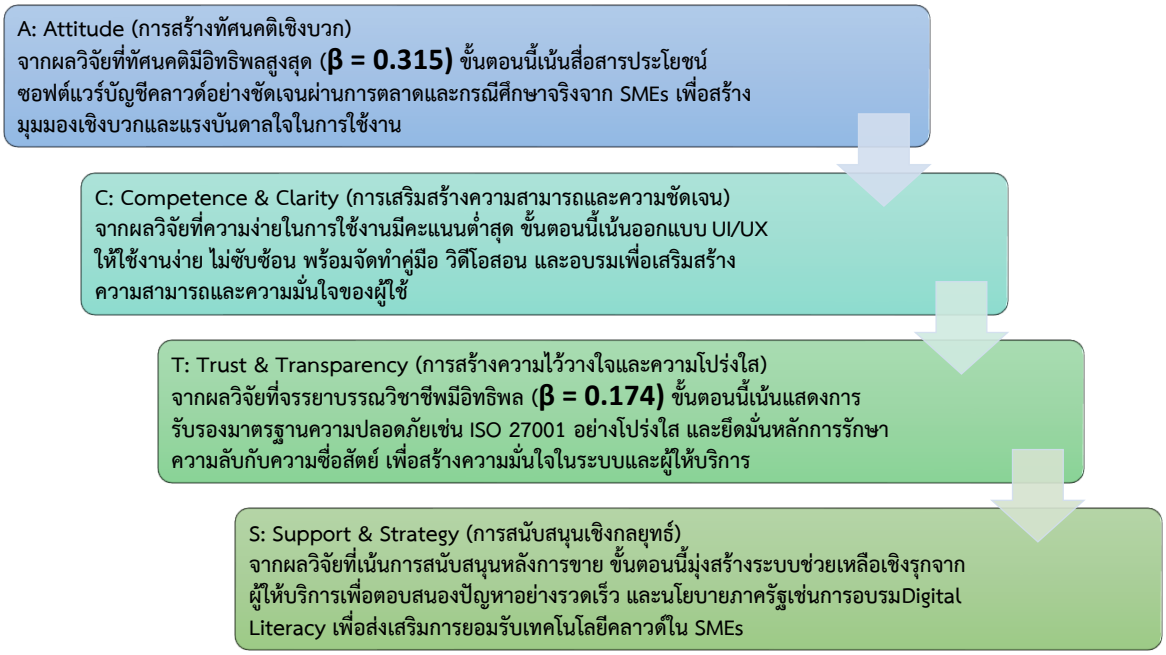

Figure 2: Components and Process (The A-C-T-S Pillars)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่น พบว่าปัจจัยด้านการยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและจรรยาบรรณวิชาชีพมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อความเชื่อมั่นในการใช้ซอฟต์แวร์บัญชีผ่านระบบคลาวด์คอมพิวติ้งของ SMEs ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อ 1 ที่มุ่งศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่น โดยผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุคูณแสดงค่า $R^2 = 0.677$ ($F = 137.425$, $p < 0.001$) ซึ่งอธิบายความแปรปรวนได้สูง แสดงว่าปัจจัยเหล่านี้สามารถทำนาย

ความเชื่อมั่นได้ถึง 67.7% โดยไม่มีความสัมพันธ์อัตโนมัติที่สูงเกินไป (Durbin-Watson = 1.987) สิ่งนี้บ่งชี้ว่าปัจจัยที่ศึกษามีความแข็งแกร่งในการอธิบายพฤติกรรมของ SMEs ในกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะในบริบทที่ธุรกิจต้องปรับตัวเข้ากับเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการข้อมูลบัญชี และสอดคล้องกับสมมติฐานหลักที่ระบุว่าปัจจัยเหล่านี้มีผลต่อความเชื่อมั่น

ในขณะที่ด้านการยอมรับเทคโนโลยีตามแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (TAM) พบว่าทัศนคติที่มีต่อการใช้มีความสัมพันธ์สูงสุด (Beta = 0.315, t = 4.803, p < 0.001) ตามด้วยการรับรู้ถึงประโยชน์ (Beta = 0.245, t = 4.277, p < 0.001) และความตั้งใจที่จะใช้ (Beta = 0.207, t = 3.460, p = 0.001) ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดจากแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) ของ Davis (1989) ที่เน้นทัศนคติและประโยชน์ที่รับรู้เป็นตัวกำหนดหลักในการยอมรับเทคโนโลยี อีกทั้งยังสะท้อนบริบทที่กล่าวถึงในบทนำว่า SMEs กำลังเผชิญกับข้อจำกัดของระบบบัญชีแบบดั้งเดิมที่ผิดพลาดง่ายและล่าช้า ดังที่ Kongsawasdi and Suwanchaat (2024) ระบุไว้ ดังนั้น การที่ซอฟต์แวร์คลาวด์ สามารถเพิ่มประสิทธิภาพ ลดต้นทุน และเข้าถึงข้อมูลได้รวดเร็วตามที่ Plizz Thailand (2024) และ Sutthidee and Sawithee (2025) กล่าวไว้ จึงเป็น "ประโยชน์" ที่ผู้ประกอบการมองเห็นและนำไปสู่ "ทัศนคติ" เชิงบวก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sastararuji, Hoonsopon, Pitchayadol, and Chiwamit (2022) ที่ระบุถึงประโยชน์ทางเศรษฐกิจใน SMEs รวมถึงทัศนคติมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 4.039) โดยเฉพาะประเด็นความเชื่อว่าจะเป็นประโยชน์ระยะยาว ($\overline{X}$ = 4.073) ซึ่งชี้ว่าผู้ใช้มองเห็นซอฟต์แวร์ไม่เพียงช่วยงานประจำวันแต่ยังสนับสนุนการเติบโตธุรกิจยั่งยืน เช่น ลดต้นทุนและเพิ่มความคล่องตัว และสอดคล้องกับสมมติฐานย่อย H1 ที่ยืนยันความสัมพันธ์เชิงบวกของการยอมรับเทคโนโลยี โดยเฉพาะองค์ประกอบทัศนคติและความตั้งใจที่จะใช้ ทำนายความเชื่อมั่นได้สูง

อย่างไรก็ตาม สำหรับปัจจัยจรรยาบรรณวิชาชีพ พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวก (Beta = 0.174, t = 3.776, p < 0.001) โดยเฉพาะความซื่อสัตย์สุจริตและการรักษาความลับมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 4.415 และ 4.414) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด PEAK (2023) ที่เน้น Integrity และ Confidentiality เป็นรากฐานความน่าเชื่อถือ โดยเฉพาะในข้อมูลบัญชีที่ละเอียดอ่อน และยังตอบโจทย์ความกังวลด้านความปลอดภัยของข้อมูลที่ละเอียดอ่อน ซึ่งเป็นความท้าทายหลักดังที่ Debnath (2025) ได้ชี้ให้เห็นถึงความเสี่ยงจากการเก็บข้อมูลบนคอมพิวเตอร์ส่วนตัว และยังสะท้อนถึงสิ่งที่ Suravongchaithawat and Penvutikul (2023) พบว่า "ความปลอดภัย" เป็นปัจจัยที่ SMEs ให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก การที่ผู้ให้บริการคลาวด์มีมาตรการรักษาความปลอดภัยที่โปร่งใสจึงช่วยสร้างความไว้วางใจได้ตามที่ อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Alharkan and Alhassan (2021) ที่พบว่าความโปร่งใสและมาตรการป้องกันข้อมูลสร้างความไว้วางใจ พร้อมกันนี้จากผลการวิเคราะห์ ANOVA จรรยาบรรณมีความแตกต่างตามระดับการศึกษา (F = 3.245, p = 0.022) แสดงว่าผู้มีการศึกษาสูงให้ความสำคัญกับการรักษาความลับมากกว่า ($\overline{X}$ = 4.414) ซึ่งช่วยลดความเสี่ยงข้อมูลรั่วไหลและเสริมความเชื่อมั่นในระบบคลาวด์ และสอดคล้องกับสมมติฐานย่อย H2 ที่ยืนยันความสัมพันธ์เชิงบวกของจรรยาบรรณวิชาชีพ โดยเฉพาะหลักการความซื่อสัตย์และการรักษาความลับที่เชื่อมโยงกับความรู้สึกปลอดภัย

นอกจากนี้ ผลของความง่ายในการใช้งานและการใช้งานจริงมีความสัมพันธ์ต่ำกว่า (Beta = 0.156 และ 0.142, p < 0.05) ซึ่งอาจเนื่องจากอุปสรรคด้านการแก้ไขปัญหาและเสถียรภาพระบบ ($\overline{X}$ = 3.886 และ 4.018) แต่ยังคงส่งผลเชิงบวก ซึ่งสอดคล้องกับ แบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (TAM) อีกทั้งผลลัพธ์นี้สะท้อนความท้าทายที่ Raksong (2018) และ Chonthaisong (2021) กล่าวถึงเกี่ยวกับความซับซ้อนและเสถียรภาพของระบบ และสอดคล้องกับมุมมองของ Chutinanton (2020) ที่เน้นว่าซอฟต์แวร์สำหรับ SMEs ต้องใช้งานง่าย ไม่ซับซ้อน ทั้งนี้จากข้อมูลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (r = 0.498 ระหว่างการใช้งานจริงกับความ

ง่าย) แสดงว่าปัญหาเช่นการแก้ไขปัญหา ($\overline{X}$ = 3.838) อาจทำให้ผู้ใช้ลังเล แต่หากปรับปรุงจะช่วยเพิ่มการใช้งานจริง ($\overline{X}$ = 4.018) โดยเฉพาะในภาคบริการที่พบความแตกต่างสูง (F = 5.623, p = 0.004) และสอดคล้องกับสมมติฐานย่อย H1 ที่ยืนยันความสัมพันธ์เชิงบวกของการยอมรับเทคโนโลยี โดยองค์ประกอบความง่ายและการใช้งานจริงแม้ต่ำกว่าแต่ยังคงสนับสนุนความเชื่อมั่นโดยรวม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับความเชื่อมั่น ผลการวิจัยแสดงความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญ (p < 0.01) ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับความเชื่อมั่น ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อ 2 ที่มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ โดยผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันชี้ว่าปัจจัยทั้งสองกลุ่มเชื่อมโยงกันและเสริมสร้างความเชื่อมั่น อีกทั้งความสัมพันธ์ทั้งหมดอยู่ในระดับกลางถึงสูง (r = 0.389-0.923) ซึ่งบ่งชี้ว่าปัจจัยเหล่านี้ไม่เพียงส่งผลแต่ยังเสริมกัน เช่น การรับรู้ประโยชน์เชื่อมกับจรรยาบรรณ (r = 0.456) ช่วยสร้างความเชื่อมั่นโดยรวม ($\overline{X}$ = 4.022) และสอดคล้องกับสมมติฐานหลักที่ยืนยันความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างปัจจัยเหล่านี้กับความเชื่อมั่น

ในขณะที่ด้านความสัมพันธ์ระหว่างการยอมรับเทคโนโลยีกับความเชื่อมั่น พบว่าทัศนคติกับความเชื่อมั่นมี r = 0.734 สูงสุด ตามด้วยความตั้งใจใช้กับการใช้งานจริง (r = 0.789) ซึ่งอธิบายว่าทัศนคติที่ดีนำไปสู่พฤติกรรมจริงและความเชื่อมั่น ซึ่งเป็นการยืนยันกลไกของแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (TAM) ที่เชื่อม Attitude กับ Behavioral Intention (Davis, 1989) ในบริบทของซอฟต์แวร์บัญชีคลาวด์อย่างชัดเจน เมื่อผู้ใช้มีทัศนคติที่ดีเพราะเห็นประโยชน์ (ตามที่ Suravongchaithawat and Penvutikul (2023) ระบุว่า SMEs ให้ความสำคัญกับความทันสมัย) พวกเขาก็จะเกิดความตั้งใจที่จะใช้และนำไปสู่ความเชื่อมั่นในที่สุด ผลลัพธ์นี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Simapivapan (2018) ที่ผสาน Trust กับ TAM ทั้งนี้จากข้อมูลการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสำรวจ EFA พบว่าการยอมรับเทคโนโลยีอธิบายความแปรปรวนสูงสุด (27.38%) โดยทัศนคติ ($\overline{X}$ = 4.039) เชื่อมกับความไว้วางใจในระบบ (r = 0.701) ซึ่งช่วยให้ผู้ใช้ SMEs ยอมรับเทคโนโลยีใหม่แม้มีความเสี่ยง และสอดคล้องกับสมมติฐานย่อย H1 ที่ยืนยันความสัมพันธ์เชิงบวกขององค์ประกอบการยอมรับเทคโนโลยี โดยเฉพาะทัศนคติและความตั้งใจใช้ที่เชื่อมโยงกับความเชื่อมั่นอย่างแข็งแกร่ง

อีกทั้งจากความสัมพันธ์ระหว่างจรรยาบรรณกับความเชื่อมั่น (r = 0.567) ชี้ว่าหลักการเช่นการรักษาความลับเสริมความรู้สึกปลอดภัย ($\overline{X}$ = 4.414) สอดคล้องกับงานวิจัยของ EY (2023) ที่ระบุมาตรการความปลอดภัยเชื่อมโยงกับการยอมรับ โดยปัจจัยทั้งสองกลุ่มเชื่อมกัน เช่น การรับรู้ประโยชน์กับจรรยาบรรณ (r = 0.456) ซึ่งหมายถึงจรรยาบรรณช่วยเสริมการรับรู้ประโยชน์ในบริบทดิจิทัล อีกทั้งยังสอดคล้องกับ Sastararuji, Hoonsopon, Pitchayadol, and Chiwamit (2022) ที่ชี้ถึงการเชื่อมโยงระหว่าง Trust, Acceptance และ Security อย่างไรก็ตามจากข้อมูลของ t-test ในด้านจรรยาบรรณมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าค่าคาดหวัง (t = 37.22-38.73, p < 0.001) และเชื่อมกับความปลอดภัย (r = 0.534) ซึ่งช่วยลดความกังวลใน SMEs ที่มีความคุ้นเคยเทคโนโลยีต่ำ (F = 12.456, p < 0.001) และสอดคล้องกับสมมติฐานย่อย H2 ที่ยืนยันความสัมพันธ์เชิงบวกของจรรยาบรรณวิชาชีพ โดยเฉพาะการเชื่อมโยงกับความรู้สึกปลอดภัยและมั่นใจ นอกจากนี้ผลการวิเคราะห์เหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าปัจจัย ต่าง ๆ มีความเชื่อมโยงกันเป็นระบบ การพัฒนาปัจจัยหนึ่งจะส่งผลดีต่อปัจจัยอื่น ๆ และเสริมสร้างความเชื่อมั่นโดยรวมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากผลการอภิปรายทั้งหมด ชี้ให้เห็นว่าการสร้างความเชื่อมั่นในซอฟต์แวร์บัญชีคลาวด์เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ การสื่อสาร "ประโยชน์" และการออกแบบให้ "ใช้ง่าย" จะนำไปสู่ "ทัศนคติ" ที่ดี ขณะเดียวกัน การยึดมั่นใน "จรรยาบรรณ" และความโปร่งใสด้านความปลอดภัยจะช่วยลดความกังวลและสร้าง "ความไว้วางใจ" ซึ่งท้ายที่สุดจะส่งผลให้เกิดการยอมรับและใช้งานเทคโนโลยีอย่างแพร่หลาย

และยั่งยืนในกลุ่ม SMEs สอดคล้องกับนโยบายส่งเสริมของ Federation of Accounting Professions (2024) ที่มุ่งผลักดันให้เกิดการใช้ซอฟต์แวร์บัญชีคลาวด์ในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล

สรุป

จากผลการวิจัยพบว่าปัจจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยีและจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชีมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นต่อการใช้ซอฟต์แวร์บัญชีคลาวด์ในกลุ่ม SMEs กรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะทัศนคติที่ดีต่อการใช้ซอฟต์แวร์ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์สูงสุด ตามด้วยการรับรู้ถึงประโยชน์ ความตั้งใจใช้จรรยาบรรณวิชาชีพ ความง่ายในการใช้งาน และการใช้งานจริง ทุกปัจจัยมีความสัมพันธ์เชิงบวกและส่งเสริมเกื้อหนุนกัน เช่น ทัศนคติที่ดีนำสู่ความเชื่อมั่นและพฤติกรรมการใช้งานจริง ส่วนจรรยาบรรณวิชาชีพช่วยลดความกังวลด้านความปลอดภัย โดยเฉพาะในกลุ่มผู้มีความคุ้นเคยกับเทคโนโลยีน้อย การผสมผสานปัจจัยเหล่านี้จึงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนความเชื่อมั่นและเกิดการปรับใช้เทคโนโลยีคลาวด์ได้อย่างต่อเนื่องและมั่นคง อีกทั้งงานวิจัยนี้ยังสร้างองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบโมเดล A-C-T-S ที่เน้นการพัฒนา 4 ด้าน คือ การสร้างทัศนคติเชิงบวก การเสริมความสามารถใช้งาน การสร้างความไว้วางใจและโปร่งใส ตลอดจนการสนับสนุนเชิงกลยุทธ์ เหมาะสำหรับผู้พัฒนา ผู้ประกอบการ และหน่วยงานภาครัฐ นำไปประยุกต์ใช้ในการขับเคลื่อนธุรกิจ SMEs ให้สามารถปรับตัวและแข่งขันได้อย่างยั่งยืนในยุคดิจิทัล

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่าปัจจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยีและจรรยาบรรณวิชาชีพของนักบัญชีสามารถอธิบายความเชื่อมั่นได้ในระดับสูง โดยทัศนคติต่อการใช้มีความสัมพันธ์มากที่สุดตามด้วยการรับรู้ถึงประโยชน์และปัจจัยอื่น ๆ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ ผู้พัฒนาซอฟต์แวร์และสภาวิชาชีพบัญชีควรนำผลนี้ไปพัฒนาโปรแกรมที่เน้นใช้งานง่ายและโปร่งใสเพื่อเสริมความเชื่อมั่นใน SMEs โดยจัดอบรมและประชาสัมพันธ์ประโยชน์ให้ผู้ประกอบการเห็นภาพชัดเจน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่าปัจจัยต่าง ๆ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเชื่อมั่นโดยเฉพาะทัศนคติและความไว้วางใจในระบบที่เชื่อมโยงกันอย่างแข็งแกร่ง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมและสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมควรนำผลนี้ไปกำหนดนโยบายสนับสนุนการอบรมทักษะดิจิทัลให้ SMEs เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเหล่านี้และเพิ่มการยอมรับเทคโนโลยีคลาวด์

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาการเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นในการใช้ซอฟต์แวร์บัญชีคลาวด์ ระหว่าง SMEs ในเขตเมืองและภูมิภาคอื่น เพื่อดูความแตกต่างด้านบริบทและเทคโนโลยี

2.2 วิเคราะห์อุปสรรคและแนวทางแก้ไขปัญหาในการปรับใช้เทคโนโลยีคลาวด์ของ SMEs โดยเฉพาะประเด็นด้านความปลอดภัยข้อมูลและต้นทุน

2.3 ศึกษาความสัมพันธ์ของนโยบายภาครัฐและมาตรการสนับสนุนเชิงกลยุทธ์ต่อการยอมรับเทคโนโลยีคลาวด์ในกลุ่ม SMEs อย่างต่อเนื่อง

References

Aaker, D. A., Kumar, V., & Day, G. S. (2001). *Marketing Research*. New Jersey, USA: John Wiley & Sons.

Alharkan, I., & Alhassan, I. (2021). Cloud Computing Adoption and Trust: A Literature Review. *International Journal of Computer Science and Information Security*, 19(6), 45-56.

Bank of Thailand. (2022). Digital Transformation in Thailand's Financial System: Infrastructure for National Development. *BOT Phrasiam Magazine*. Retrieved July 7, 2025, from https://www.bot.or.th/th/research-and-publications/articles-and-publications/bot-magazine/Phrasiam-64-4/Executive-s-Talk-64-4.html

Chonthaisong, S. (2021). *The Study of Accounting Systems through Cloud Computing Technology of Accounting Firms in Bangkok*. (Master's Thesis). Dhurakij Pundit University. Bangkok.

Chutinanton, K. (2020). *Flow Account Money Solution for SMEs*. *SME One*. Retrieved April 9, 2025, from https://www.smeone.info/posts/view/4958

Davis, F. D. (1989). Perceived Usefulness, Perceived Ease of Use, and User Acceptance of Information Technology. *MIS Quarterly*, 13(3), 319-340.

Debnath, K. (2025). *Thai Small and Medium Enterprises (SMEs) Can Benefit from Data Centers*. *LinkedIn*. Retrieved April 9, 2025, from https://www.linkedin.com/pulse/how-thai-small-medium-enterprises-sme-can-benefit-from-debnath-xs8uc

DeVellis, R. F. (2016). *Scale Development: Theory and Applications*. (4th ed.). Thousand Oaks, California: SAGE Publications.

EBSCO Research Starters. (2025). *Technology Acceptance Model (TAM)*. EBSCO. Retrieved July 7, 2025, from https://www.ebsco.com/research-starters/technology/technology-acceptance-model-tam

EY. (2023). *2023 Global Information Security Survey: Cybersecurity and Data Protection in the Digital Era*. Retrieved July 7, 2025, from https://assets.ey.com/content/dam/ey-unified-site/ey-com/en-ae/industries/government-public-sector/documents/ey-cyber-resilience-final.pdf

Federation of Accounting Professions. (2018). *Code of Ethics for Accounting Professionals*. Retrieved July 7, 2025, from https://www.tfac.or.th/upload/9414/Cfa7FQFNRw.pdf

Federation of Accounting Professions. (2024). *Cloud Accounting Software SMEs 2gether Project Guidelines*. Retrieved July 7, 2025, from https://www.tfac.or.th/Article/Detail/177581

Federation of Accounting Professions. (2024). *Project 2... Again! Federation of Accounting Professions Opens Applications for SME Entrepreneurs*. Retrieved July 7, 2025, from https://www.tfac.or.th/Article/Detail/176334

Field, A. (2013). *Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics*. (4th ed.). Thousand Oaks, California: SAGE Publications.

Kongsawasdi, S., & Suwanchaat, P. (2024). *Why Use Ready-Made Accounting Programs in Current Business?* Retrieved July 7, 2025, from https://www.prosoftwinspeed.com/Article/Detail/159157/

Lohr, S. L. (2019). *Sampling: Design and Analysis*. (2nd ed.). Boca Raton, Florida: Chapman & Hall/CRC.

Office of Small and Medium Enterprises Promotion. (2024). *Overview of MSMEs by Province or Industry*, *SMEs Big Data*. Retrieved April 9, 2025, from https://www.smebigdata.com/msme/dashboard-a

Organisation for Economic Co-operation and Development. (2021). *The Digital Transformation of SMEs*. Retrieved July 7, 2025, from https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/support-materials/2021/02/the-digital-transformation-of-smes_ec3163f5/Digital-Transformation-of-SMEs-policy-highlights-en.pdf

Pangjun, N., & Waitip, S. (2022). The Efficiency of Online-Based Cloud Computing Accounting System Affecting Decision Making of Companies Listed on the Stock Exchange of Thailand. *Rajamangala University of Technology Phra Nakhon Journal of Business and Innovation*, 1(1), 21-35.

PEAK Account. (2023). *Professional Ethics that Accountants Must Know*, *PEAK*. Retrieved July 7, 2025, from https://www.peakaccount.com/blog/accounting/gen-acct/accounting-professional ethics-accountant

Plizz Thailand. (2024). *Cloud Accounting: Efficiency, Compliance, and Growth*. Retrieved April 9, 2025, from https://www.peakaccount.com/blog/accounting/gen-acct/accounting-professionalethics-accountant

Rahimi, B., Nadri, H., Lotfnezhad, A. H., & Timpka, T. (2018). A Systematic Review of the Technology Acceptance Model in Health Informatics. *Applied Clinical Informatics*, 9(3), 604-634.

Raksong, Y. (2018). Factors Affecting an Acceptance and Using Cloud Accounting by the Small and Medium Enterprises (SMEs) in Thailand. *Burapha Journal of Business Management*, 13(2), 40-52.

Sastararuji, D., Hoonsopon, D., Pitchayadol, P., & Chiwamit, P. (2022). Cloud Accounting Adoption in Thai SMEs amid the COVID-19 Pandemic: An Explanatory Case Study. *Journal of Innovation and Entrepreneurship*, 11(1), 43.

Simapivapan, T. (2018). *Factor Influencing the Adoption Process of Cloud Accounting Software for Thai SME Business*. (Master's Thesis). Thammasat University. Bangkok.

Suravongchaithawat, V., & Penvutikul, P. (2023). Influence of Software Functions and Capabilities on the Effectiveness of Accounting Systems in Small and Medium Enterprises in Thailand. *Srinakharinwirot Business Journal*, 12(1), 1-15.

Sutthidee, A., & Sawithee, J. (2025). Factors Influencing Cloud Computing Adoption in Thai SMEs. *Journal of Computer Science*, 21(2), 273-278.

True Blue Recruitment. (n.d.). *The Future of Cloud Computing in Thailand*. Retrieved July 7, 2025, from https://trueblue.co.th/blog/the-future-of-cloud-computing-in-thailand/

การศึกษาปัญหาและความต้องการในการพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง เพื่อเสริมสร้างทักษะการวิจัยบนพื้นฐานหลักฐานเชิงประจักษ์ทางการแพทย์*

Study of Problems and Needs in Development of a Self-Directed Learning Program to Improve Evidence-Based Medicine Research Skills for Physicians

[1]รุ่งรัตน์ ผลสวัสดิ์, [2]วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา และ [3]จิโรจน์ สูรพันธุ์

[1]Rungrat Ponsawat, [2]Worarat Pathumcharoenwattana and [3]Chiroj Soorapanth

[1, 2]จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

[3]มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช

[1, 2]Chulalongkorn University, Thailand.

[3]Navamindradhiraj University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: rungratponsawat@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยในระยะที่ 1 จากทั้งหมด 3 ระยะของโครงการวิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองเพื่อเสริมสร้างทักษะการวิจัยบนพื้นฐานหลักฐานเชิงประจักษ์ทางการแพทย์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการในการพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองเพื่อเสริมสร้างทักษะการวิจัยบนพื้นฐานหลักฐานเชิงประจักษ์ทางการแพทย์ ผู้วิจัยใช้กระบวนการศึกษา เชิงพรรณนา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่แบบบันทึกประเด็นการสนทนากลุ่ม โดยผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาด้วยค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ และเก็บรวมรวมข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่ม ผ่านการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงจำนวน 7 คน จากกลุ่มประชากร ได้แก่ ผู้บริหารคณะแพทยศาสตร์วชิรพยาบาล ผู้บริหารหลักสูตรฝึกอบรมแพทย์ อาจารย์แพทย์ และแพทย์ประจำบ้าน โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาที่พบในการจัดหลักสูตรอบรมให้กับแพทย์ก็คือ แพทย์มีเวลาจำกัดทำให้บางครั้งไม่สามารถเข้าร่วมหลักสูตรฝึกอบรมที่ตนเองสนใจได้ หรือเข้าร่วมอบรมได้ไม่ครบตามชั่วโมงการเรียนที่กำหนดไว้ 2) ความต้องการของแพทย์ในการจัดหลักสูตรอบรม ก็คือ การจัดหลักสูตรฝึกอบรมทางการวิจัยบนพื้นฐานหลักฐานเชิงประจักษ์ทางการแพทย์ที่มีความยืดหยุ่นในการเรียนรู้ซึ่งสามารถเรียนรู้ได้ด้วยการชี้นำตนเองโดยมีผู้จัดโปรแกรมช่วยวางแผนในการเรียน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกใช้การพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้แบบผสมผสานระหว่างการอบรมในห้องเรียนและการอบรมผ่านระบบออนไลน์

คำสำคัญ: ปัญหาและความต้องการ; โปรแกรมการเรียนรู้; การเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง; ทักษะการวิจัยบนพื้นฐานหลักฐานเชิงประจักษ์ทางการแพทย์

*Received August 4, 2025; Revised September 17, 2025; Accepted September 28, 2025

Abstract

This study represents Phase 1 of a three-phase research project on the development of a self-directed learning program to enhance research skills in evidence-based medicine. The study aimed to examine the problems and needs in developing such a program. A descriptive research approach was employed, and data were collected using discussion point records in focus group sessions. The content validity of the discussion guide was verified using the item-objective congruence index. The sample consisted of seven purposively selected participants from the target population, including administrators of the Faculty of Medicine Vajira Hospital, medical training program directors, medical instructors, and resident physicians. Data were analyzed using content analysis.

The findings revealed the following: 1) A major problem in organizing training courses for physicians is limited time, which sometimes prevents them from attending courses of interest or completing the required learning hours; and 2) Physicians expressed a need for flexible, evidence-based medical research training programs that allow self-directed learning, supported by program organizers to help plan their study. Accordingly, the researcher proposed a blended learning program combining in-classroom training with online learning to accommodate these needs and enhance accessibility and flexibility for physician learners.

Keywords: Problems and Needs; Learning Programs; Self-Directed Learning; Research Skills Based on Evidence-Based Medicine

บทนำ

ในโลกแห่งข้อมูลข่าวสารซึ่งมีสารสนเทศจำนวนมากที่ออกเผยแพร่ในแต่ละวัน โดยมีประมาณการว่ามีวารสารในสาขาชีวการแพทย์ (Biomedical sciences) มากกว่า 52,564 ฉบับ โดยมีบทความทางการแพทย์มากกว่า 8,200 เรื่อง ในแต่ละวัน (Ghasemi, Mirmiran, Kashfi, and Bahadoran, 2022) ซึ่งแพทย์หากต้องการจะทบทวนความรู้ทางการแพทย์ให้ทันสมัย จำเป็นต้องอ่านบทนิพนธ์ต้นฉบับทางการแพทย์อย่างน้อยวันละ 17 เรื่องต่อวัน (Balsarkar, 2022) แต่ด้วยข้อจำกัดด้านเวลาภายใต้การทำงานที่ค่อนข้างมากและกดดันในแต่ละวัน แพทย์ทุกท่านจึงต้องใช้เวลาในแต่ละวันให้มีความคุ้มค่ามากที่สุด นั่นคือ การรู้จักเลือกใช้สารสนเทศที่ดีที่สุดให้กับการรักษาผู้ป่วยแต่ละราย โดยคำนึงถึงบริบทของผู้ป่วย ค่านิยมและวัฒนธรรมทางสังคมให้มีความเหมาะสม (McQueen, 2001) จากปัญหาของการไหลบ่าของข้อมูลข่าวสารดังกล่าวประกอบกับเวลาที่มีอยู่อย่างจำกัดในแต่ละวันของการทำงานในสาขาวิชาชีพแพทย์จึงจำเป็นต้องมีการเลือกใช้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ เข้าถึงได้ง่าย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับผู้ป่วยที่ต้องดูแลได้อย่างเหมาะสม โดยต้องมีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้ป่วยและญาติด้วยเช่นกัน ประกอบกับสภาพทางสังคมและบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาการค้นหาข้อมูลและกลั่นกรองให้มีประสิทธิภาพ ประหยัดทรัพยากรและค่าใช้จ่าย เพื่อนำมาใช้ในทางการแพทย์ อันเป็นที่มาของศาสตร์ทางการแพทย์ที่เรียกว่าเวชศาสตร์เชิงประจักษ์ หรือการแพทย์บนพื้นฐานหลักฐานเชิงประจักษ์ (Evidence based medicine) แนวคิดนี้เกิดขึ้นมาเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานและการเรียนการสอนทางด้านการแพทย์และสาธารณสุข

ที่บูรณาการระหว่างการนำความเชี่ยวชาญที่เกิดขึ้นจากการสั่งสมประสบการณ์ส่วนตัวและหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ดีที่สุด ณ ขณะนั้นมาประกอบการตัดสินใจดูแลรักษาผู้ป่วย (Krungkraipetch, 2014)

การเรียนรู้จากการปฏิบัติงานทางเวชปฏิบัติทางการแพทย์อย่างต่อเนื่องเป็นหนึ่งในกระบวนการพัฒนาคุณภาพของแพทย์หลังปริญญา การใช้กระบวนการเวชศาสตร์เชิงประจักษ์ในการเรียนรู้และรักษาผู้ป่วยเป็นการมุ่งเน้นการค้นหาความรู้ การวิเคราะห์วิจารณ์ และการประยุกต์ความรู้ทางคลินิกเข้ากับวิจารณญาณของแพทย์เพื่อพัฒนาการดูแลผู้ป่วยอย่างต่อเนื่อง จึงนับเป็นหัวข้อการเรียนรู้ที่มีความจำเป็นในการฝึกอบรมแพทย์รวมทั้งการฝึกอบรมของสหวิชาชีพที่ต้องทำงานเป็นส่วนหนึ่งของทีมหมอครอบครัว แต่ความสนใจในด้านเวชศาสตร์เชิงประจักษ์มักจำกัดอยู่ในกลุ่มเฉพาะที่สนใจในงานวิจัยและนักวิจัย ไม่ได้มีการนำไปใช้อย่างแพร่หลายในเวชปฏิบัติ การจัดการเรียนการสอนทางเวชศาสตร์เชิงประจักษ์สำหรับนิสิต นักศึกษาแพทย์ แพทย์ประจำบ้าน พยาบาลวิชาชีพ และสหวิชาชีพยังขาดทั้งแหล่งเรียนรู้และทรัพยากรบุคคล การพัฒนาความสามารถของอาจารย์และแหล่งฝึกอบรมในด้านการแพทย์เชิงประจักษ์ จึงยังเป็นความท้าทายของเวชศาสตร์ครอบครัวประเทศไทย (Pongsiri, 2016 และ Tumviriyakul, 2019)

แพทยสภาได้กำหนดกรอบมาตรฐานคุณวุฒิความรู้ความชำนาญในการประกอบวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2565 ในส่วนของเกณฑ์มาตรฐานแพทยศาสตรศึกษาเพื่อการรับรองคุณภาพสถาบันฝึกอบรมแพทย์หลังปริญญา ในข้อ B 2.2.4 ได้ระบุว่า “สถาบันที่เปิดหลักสูตรอบรมแพทย์ประจำบ้านต้องจัดฝึกอบรมผู้เรียนในด้านการประยุกต์ใช้เวชศาสตร์เชิงประจักษ์ในการดูแลรักษาผู้ป่วย”ซึ่งถือว่าการประยุกต์ใช้การแพทย์บนพื้นฐานหลักฐานเชิงประจักษ์เป็นหนึ่งในกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับแพทย์ทุกคน โดยเป็นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาด้านการแพทย์เชิงประจักษ์ รวมทั้งเป็นการเตรียมผู้ฝึกอบรมสำหรับการศึกษาต่อเนื่องทางการแพทย์และการพัฒนาทางวิชาชีพต่อไปในอนาคต ซึ่งสถาบันที่เปิดหลักสูตรต้องระบุถึงแผนการจัดการเรียนรู้หรือประสบการณ์ในการเรียนรู้เรื่อง การแพทย์บนพื้นฐานหลักฐานเชิงประจักษ์ โดยใช้กระบวนการการอภิปรายข้างเตียงผู้ป่วย การอภิปรายในชั้นเรียน การอบรมสัมมนา การอ่าน ประเมินและวิพากษ์วารสาร และการทำวิจัย เป็นต้น (The Medical Council of Thailand, 2022) สำหรับข้อกำหนด B 2.2.4 นั้นเป็นส่วนหนึ่งของแผนการฝึกอบรมหรือหลักสูตรการฝึกอบรม (Educational program) ที่อาศัยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific method) ในการเรียนรู้ โดยเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของการตรวจประเมินคุณภาพสถาบันฝึกอบรมการศึกษาหลังปริญญาตามมาตรฐาน Postgraduate Medical Education World Federation for Medical Education (WFME) Global Standards for Quality Improvement ซึ่งเป็นเกณฑ์การประเมินหลักสูตรการศึกษาด้านแพทยศาสตร์เพื่อรับรองว่ามีคุณภาพระดับสากลหรือระดับโลก โดยการนำมาตรฐาน WFME มาใช้ในการพัฒนาสู่สถาบันผลิตแพทย์ในประเทศไทย ทำให้เกิดการพัฒนาหลักสูตรฯ ที่จะผลิตบัณฑิตแพทย์ให้ได้มาตรฐานระดับโลก เป็นการประกันเชิงระบบว่าแพทย์ที่สำเร็จจากสถาบันที่ผ่านการประเมิน WFME เป็นแพทย์ที่ได้มาตรฐานที่ทั่วโลกยอมรับ ซึ่งจะมีความสำคัญต่อแพทย์ท่านนั้น ๆ เป็นอย่างมาก เนื่องจากปัจจุบันมีข้อกำหนดจากประเทศสหรัฐอเมริกา และบางประเทศในยุโรปว่า หากแพทย์ท่านใดต้องการจะศึกษาต่อเพิ่มเติมในประเทศดังกล่าวจะต้องสำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิตจากสถาบันหรือสถาบันผลิตแพทย์ที่ผ่านการรับรองมาตรฐาน WFME เท่านั้น (The Royal College of Radiologists of Thailand, 2019)

Zwolsman et al. (2012) ได้ทบทวนงานวิจัยจำนวน 22 บทความ พบว่าอุปสรรคสำคัญที่แพทย์ทั่วไปต้องพบเจอเมื่อใช้การปฏิบัติทางเวชศาสตร์เชิงประจักษ์สำหรับสถานการณ์จริง ได้แก่ 1) ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับตัวหลักฐาน เช่น การขาดแคลนเวลา ความยากลำบากในการเข้าถึงหลักฐาน 2) ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับตัวแพทย์เอง เช่น การขาดทักษะด้านเวชศาสตร์เชิงประจักษ์ทางการแพทย์ และทัศนคติของ

แพทย์เอง 3) ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับผู้ป่วย เช่น ปัจจัยด้านผู้ป่วยที่ทำให้การนำเวชศาสตร์เชิงประจักษ์ทางการแพทย์ไปใช้จริงทำได้ยาก และ 4) ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับบริบทการปฏิบัติงาน เช่น ข้อจำกัดในสถานที่ทำงานของแพทย์ ซึ่งงานวิจัยได้แนะนำให้มีการพัฒนาอบรมแพทย์และสนับสนุนการใช้เวชศาสตร์เชิงประจักษ์ทางการแพทย์ทั้งในระดับการศึกษาและการปฏิบัติงานจริง

ทักษะการวิจัยทางการแพทย์บนพื้นฐานหลักฐานเชิงประจักษ์ (EBM: Evidence based medicine) นับว่ามีความสำคัญอย่างมากต่อแพทย์ เพราะเป็นพื้นฐานของการตัดสินใจทางการแพทย์โดยใช้ข้อมูลวิทยาศาสตร์ที่น่าเชื่อถือผนวกกับประสบการณ์ของแพทย์และค่านิยมของผู้ป่วย เพื่อยกระดับคุณภาพการรักษาให้ทันสมัยและปลอดภัยมากยิ่งขึ้น ส่วนความสำคัญของทักษะ EBM นั้นได้แก่ การช่วยให้แพทย์ตัดสินใจอย่างมีหลักฐานโดยนำข้อมูลจากงานวิจัยที่ดีที่สุดมาใช้ในการรักษา ซึ่งเป็นการยกระดับคุณภาพและความปลอดภัย สามารถป้องกันการใช้วิธีการรักษาที่ไม่มีประสิทธิผลหรือมีความเสี่ยง รวมถึงช่วยลดข้อผิดพลาดและผลข้างเคียงได้ (Kamath and Guyatt, 2016 และ Tanaka, 2023) และที่สำคัญที่สุดคือ ทักษะ EBM ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของแพทย์เพื่อให้ทันต่อข้อมูลใหม่ ๆ ที่ถูกพัฒนาในวงการแพทย์อย่างต่อเนื่อง (Becker, 1999 และ Tenny and Varacallo, 2024)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า แพทย์ซึ่งเป็นผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพมีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งการเรียนรู้ในการทำวิจัยร่วมกับการการฝึกฝนในด้านเวชปฏิบัติทางการแพทย์ รวมทั้งการเข้าร่วมอบรมในหลักสูตรที่กำหนดเพื่อรับวุฒิบัตรในสาขาที่เชี่ยวชาญเฉพาะทาง ซึ่งทักษะการวิจัยบนพื้นฐานหลักฐานเชิงประจักษ์ทางการแพทย์เป็นสิ่งที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนสำหรับการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรวิชาชีพด้านสุขภาพที่ทุกคนจำเป็นต้องเรียนรู้และฝึกปฏิบัติการวิจัยอย่างต่อเนื่อง

Chandran et al. (2023) ได้ทำการสังเคราะห์อภิมาน เรื่อง กลยุทธ์การเรียนการสอนเวชศาสตร์เชิงประจักษ์จากมุมมองของผู้เรียนและผู้สอน โดยวิเคราะห์บทความจำนวน 41 บทความจากทั้งหมด 8,139 บทความที่ค้นพบผ่านฐานข้อมูล PubMed/Medline และ Embase ตั้งแต่ช่วงเวลาเริ่มต้นของการนำเวชศาสตร์เชิงประจักษ์มาประยุกต์ใช้ทางการแพทย์จนถึงเดือนมิถุนายน 2022 และมีการค้นหาเพิ่มเติมจากแหล่งข้อมูลอื่น เช่น Google Scholar และ Research Gate ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรทางการแพทย์ใช้วิธีการสอนที่แตกต่างกันในการสอนการวิจัยทางเวชศาสตร์เชิงประจักษ์ โดยมีความจำเป็นต้องมีการจัดโครงการอบรมพัฒนาทักษะ EBM อย่างต่อเนื่องเป็นประจำเพื่อพัฒนาสมรรถนะของผู้สอนและผู้เรียน ทั้งนี้ควรพิจารณาวิธีการเรียนรู้ที่ผู้เรียนและผู้สอนต้องการในการออกแบบหลักสูตร เนื่องจากทักษะด้าน EBM เป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองตลอดชีวิต (Life-long self-directed learning process) นอกจากนี้งานวิจัยของ Mi and Halalau (2016) ซึ่งได้ทำการศึกษาเบื้องต้นเพื่อสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้ตลอดชีวิตและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับเวชศาสตร์เชิงประจักษ์ โดยมีเป้าหมายเพื่อสำรวจความสัมพันธ์ที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการเรียนรู้ตลอดชีวิตของแพทย์ประจำบ้าน, ทักษะในการปฏิบัติเวชศาสตร์เชิงประจักษ์ และการรับรู้สภาพแวดล้อมสำหรับการเรียนรู้และการปฏิบัติด้านเวชศาสตร์เชิงประจักษ์ โดยเก็บข้อมูลจากผู้เข้าร่วมโปรแกรมการฝึกอบรมแพทย์ประจำบ้านจำนวน 29 คน จากทั้งหมด 60 คน ผลการวิจัยพบว่าการพัฒนาทักษะ EBM ของแพทย์ประจำบ้านสามารถช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของแพทย์ได้เป็นอย่างดี ดังนั้นผู้จัดหลักสูตร/โปรแกรมอาจนำกระบวนการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองมาใช้ในการจัดหลักสูตรอบรม EBM ให้กับแพทย์ได้เช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับบทความวิชาการของ Pai, Rao, Punja, and Kamath (2014) นักวิชาการไทยที่เสนอแนะว่า ทักษะการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองตลอดชีวิต (Self-directed and lifelong learning) จะช่วยให้แพทย์เป็นบุคคลที่มีความรอบรู้ในด้านข่าวสารการแพทย์ได้เป็นอย่างดีซึ่งแพทย์ต้องค้นคว้าข้อมูลที่ทันสมัยอยู่เสมอเพื่อนำมาเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ในการรักษาผู้ป่วย

Berger-Estilita et al. (2025) ได้ศึกษาด้วยการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ (Systematic review) โดยใช้ทั้งวิธีการเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้และประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง (Self-directed learning หรือ SDL) ของบุคลากรทางการแพทย์ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการนำ SDL มาใช้ในสถานพยาบาล โดยงานวิจัยได้สังเคราะห์บทความที่ผ่านการคัดเลือกทั้งหมด 34 ฉบับจากบทความทั้งหมด 13,254 ผ่านการค้นหาข้อมูลจาก 5 ฐานข้อมูลหลัก (MEDLINE, Embase, PsycINFO, ERIC, Cochrane Library) ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่องของบุคลากรทางการแพทย์ อาทิ ทักษะด้านคลินิกและการปฏิบัติงาน ซึ่งควรได้รับการสนับสนุนเชิงกลยุทธ์จากองค์กรด้านสุขภาพ ซึ่งจะช่วยให้บุคลากรทางการแพทย์มีแนวทางในการนำกลยุทธ์การเรียนรู้ไปปรับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ Green and Ellis (1997) ที่ได้มุ่งพัฒนาและประเมินหลักสูตรเวชปฏิบัติเชิงประจักษ์ (Evidence-Based Medicine หรือ EBM) สำหรับแพทย์ประจำบ้าน โดยใช้แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Adult learning theory) เป็นแนวทางในการออกแบบการสอน ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรการอบรมด้าน EBM บนพื้นฐานของแนวคิดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่สามารถช่วยพัฒนาทักษะในการปฏิบัติเวชศาสตร์เชิงประจักษ์ของแพทย์ประจำบ้านได้จริง ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้นับว่าเป็นการศึกษาวิจัยชิ้นแรก ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงการนำแนวคิดการเรียนของรู้ของผู้ใหญ่มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทักษะทางการแพทย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะในการปฏิบัติเวชศาสตร์เชิงประจักษ์ หลักสูตรนี้จึงเป็นแบบอย่างที่สำคัญสำหรับการพัฒนาการศึกษาด้านการแพทย์แบบอิงหลักฐานเชิงประจักษ์ที่มีประสิทธิผลและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในโปรแกรมแพทย์ประจำบ้านอื่น ๆ ได้

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาถึงปัญหาและความต้องการในการพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง ซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานการเรียนรู้ของผู้ใหญ่มาพัฒนาเป็นหลักสูตรการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการวิจัยบนพื้นฐานหลักฐานเชิงประจักษ์ทางการแพทย์ ของแพทย์ทั่วไปและแพทย์ประจำบ้านในคณะแพทยศาสตร์วชิรพยาบาล มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการในการพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง เพื่อเสริมสร้างทักษะการวิจัยบนพื้นฐานหลักฐานเชิงประจักษ์ทางการแพทย์

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก

สำหรับประชากรในการวิจัย คือ ผู้บริหารคณะแพทยศาสตร์วชิรพยาบาล ผู้บริหารหลักสูตรฝึกอบรมแพทย์ ผู้วิจัยมีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยการใช้เกณฑ์คุณสมบัติในการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 7 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารจำนวน 5 คน อาจารย์แพทย์จำนวน 1 คน แพทย์ประจำบ้านจำนวน 1 คน โดยกำหนดคุณสมบัติคือเป็นผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงานได้แก่ คณบดี รองคณบดี ผู้ช่วยคณบดี หรือผู้อำนวยการ กลุ่มอาจารย์แพทย์มีคุณสมบัติ คือเป็นแพทย์สายวิชาการที่สังกัดภาควิชา ส่วนกลุ่มแพทย์ต้องเป็นแพทย์ประจำบ้านในสังกัดของคณะแพทย์ศาสตร์ และกำลังฝึกอบรมในหลักสูตรแพทย์ประจำบ้าน โดยผู้ให้ข้อมูลหลักทุกคนต้องให้ความร่วมมือและมีเวลาการเข้าร่วมการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม

ส่วนสาเหตุที่ต้องจัดสนทนากลุ่มโดยมีกลุ่มผู้บริหารเข้าร่วมก็คือโปรแกรมการเรียนรู้ที่จะพัฒนาขึ้นในระยะที่ 2 ของการวิจัยนั้น ผู้วิจัยได้เลือกใช้แนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเชิงสถาบันของ Boyle (1981) มาเป็นกรอบในการพัฒนาโปรแกรม ซึ่งแนวคิดของโปรแกรมการเรียนรู้เชิงสถาบันของ Boyle ได้ให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้บริหารเพราะเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโปรแกรมการเรียนรู้ที่จะพัฒนาขึ้นสำหรับองค์กร

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบเครื่องมือวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

สำหรับเครื่องมือวิจัย คือ แบบบันทึกการสนทนากลุ่มสำหรับผู้บริหาร อาจารย์แพทย์ และแพทย์ประจำบ้าน ต่อปัญหาและความต้องการในการพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการวิจัยบนพื้นฐานหลักฐานเชิงประจักษ์ทางการแพทย์ ผู้วิจัยออกแบบและสร้างเครื่องมือวิจัย โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะการวิจัยบนพื้นฐานหลักฐานเชิงประจักษ์ทางการแพทย์ รวมถึงนำนิยามตัวแปร คือ ทักษะในการวิจัยบนพื้นฐานหลักฐานเชิงประจักษ์ทางการแพทย์ ที่ได้จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมากำหนดโครงสร้างเนื้อหาและจำนวนข้อคำถาม จากนั้นพัฒนาข้อคำถามฉบับร่าง โดยเป็นแบบสนทนากลุ่มเชิงโครงสร้าง ประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ด้านปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดหลักสูตรฝึกอบรมให้แพทย์ ประกอบด้วย

1.1 ปัญหาในเชิงบริบทของการจัดการเรียนการสอน

1.2 ปัญหาในเชิงบริบทของตัวผู้เรียน

1.3 ปัญหาในเชิงบริบทของสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้

ส่วนที่ 2 ด้านความต้องการในเนื้อหาสาระของการเรียน ประกอบด้วย

2.1 ความรู้ด้านการวิจัย มีองค์ประกอบ คือ 1) ด้านความรู้พื้นฐานของการทำวิจัย 2) ด้านเนื้อหาสาระที่ทำวิจัย 3) ด้านระเบียบวิธีวิจัย และ 4) ด้านการออกแบบการวิจัย

2.2 ทักษะการวิจัย มีองค์ประกอบ คือ 1) การวางแผนการวิจัย 2) การออกแบบการวิจัย และ 3) การนำเสนอโครงการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอกด้านการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียนและการเรียนรู้ตลอดชีวิต จำนวน 2 คน ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านความสามารถในการวิจัยบนพื้นฐานหลักฐานเชิงประจักษ์ทางการแพทย์ จำนวน 2 คน และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการวิจัยและการวัดประเมินผลทางการศึกษา จำนวน 1 คน ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้านความตรงเชิงเนื้อหา ความครอบคลุมของเนื้อหา และความถูกต้อง ชัดเจนของภาษา โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ IOC (Item objective congruence) ที่มีเกณฑ์การพิจารณา ค่า IOC มากกว่า 0.5 ขึ้นไปซึ่งได้ค่า IOC ภาพรวมเท่ากับ 0.88 โดยถือว่าผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ผู้วิจัยเคยมีประสบการณ์ทำวิจัยในระดับปริญญาโทและการทำวิจัยนำร่องในระดับปริญญาเอกสำหรับการการเตรียมความพร้อมก่อนการทำวิจัยในโครงการนี้

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การประชุมแบบสนทนากลุ่ม (Focus group) ซึ่งผู้วิจัยได้ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เชิญผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมการประชุมกลุ่ม ในวันที่ 8 เมษายน 2568 ระหว่างเวลา 10.00 - 11.00 น. มีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมด 7 คน ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มผู้บริหาร กลุ่มอาจารย์แพทย์ และกลุ่มแพทย์ประจำบ้าน โดยเก็บข้อมูลเพียงครั้งเดียว

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพด้านปัญหาและความต้องการเนื้อหาสาระของการพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ที่ค้นพบจากการจัดสนทนากลุ่ม โดยการวิเคราะห์เนื้อหาเริ่มจาก 1) การเตรียมข้อมูลจากการถอดเทป 2) การสร้างรหัส 3) การจัดกลุ่มรหัส และ 4) การตีความและสรุปผล โดยลดทอนข้อมูลที่ไม่จำเป็นเพื่อให้ได้สารสนเทศสำคัญ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการขอรับการพิจารณาด้านจริยธรรมการวิจัยในคณะแพทยศาสตร์วชิรพยาบาล มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช จากสำนักงานคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรม คณะแพทยศาสตร์วชิรพยาบาล เลขที่โครงการ 063/68E โดยได้รับการรับรองเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2568 และวันที่หมดการรับรองคือวันที่ 31 มีนาคม 2569

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 สรุปการวิเคราะห์เนื้อหาในด้านปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองเพื่อเสริมสร้างทักษะการวิจัยบนพื้นฐานหลักฐานเชิงประจักษ์ทางการแพทย์

ข้อความจากผู้ให้ข้อมูล	รหัส	หมวดหมู่	ข้อค้นพบ
M1: "ของคณะ ของมหาวิทยาลัยเรา กำหนดค่าเป้าหมายไว้ที่ 70:30 ถ้ามหาวิทยาลัยมุ่งเน้นการวิจัย เค้าได้ถกพูดถึงเรื่องนี้ คืออยากให้เป็นวิจัยเชิงประยุกต์ 70 และวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ 30"	นโยบายขององค์กรในการมุ่งเน้นงานวิจัย	ความต้องการขององค์กร	องค์กรต้องการเพิ่มสัดส่วนงานวิจัยเชิงประยุกต์ให้มากขึ้น แต่ก็ต้องมีการวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ด้วย ดังนั้นการจัดการเรื่องงานวิจัยควรมีความยืดหยุ่น
M2: "การเรียนรู้ต้องเข้าถึงได้ง่ายและสะดวกในการเรียน แบบพวกออนไลน์ Moocs " และ "ถ้าเป็นออนไลน์ต้อง Med U More ที่จุฬาฯ เรียนสนุก ถ้าใช้เทคโนโลยีไม่เป็นก็อาจจะลำบากนิดนึง"	ข้อมูลเข้าถึงง่ายด้วยเทคโนโลยี และทักษะการใช้เทคโนโลยีมีความสำคัญ	ช่องทางการเรียนรู้ และอุปสรรคด้านเทคโนโลยี	แหล่งข้อมูลและเทคโนโลยีเอื้อต่อการเรียนรู้ และ การใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการเรียนรู้อาจจะสร้างข้อจำกัดให้กับบางคนที่มีทักษะด้านเทคโนโลยีน้อย
M3: "เทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นการทำวิจัยก็ต้องใช้เทคโนโลยีช่วยขับเคลื่อน ถึงจะทันสมัย"	การทำวิจัยด้วยเทคโนโลยี	การใช้เทคโนโลยี	การทำวิจัยต้องอาศัยเทคโนโลยีเข้ามาใช้ ซึ่งคนที่ตามไม่ทันอาจจะกลายเป็นอุปสรรคได้
M4: "แพทย์ประจำบ้านแค่เรียนในหลักสูตรก็ไม่ค่อยมีเวลา ยิ่งถ้าต้องให้เรียน Research เพิ่มคงต้องหาสิ่งจูงใจ"	การสร้างแรงจูงใจในการเรียน	แรงจูงใจ	การให้คะแนน CME เพื่อเก็บคะแนนการเรียนรู้ต่อเนื่อง อาจช่วยจูงใจให้แพทย์มาเข้าอบรมได้

ข้อความจากผู้ให้ข้อมูล	รหัส	หมวดหมู่	ข้อค้นพบ
M5: "สำหรับแพทย์ประจำบ้านก็คือเวลาน้อย แล้วก็จะสนใจเฉพาะงานวิชาการของเค้านะ แต่ก็สนใจเข้าร่วมก็มีแต่อาจจะมาบ้างขาดบ้าง"	การมีเวลาน้อยในการอบรม	การมีเวลาจำกัด	แพทย์มีเวลาจำกัด ทำให้บางครั้งไม่สามารถเข้าร่วมหลักสูตรฝึกอบรมที่ตนเองสนใจได้ ทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมอบรมได้ครบตามชั่วโมงการเรียนที่กำหนดไว้
M6: "ตรวจคนไข้อยู่ทุกวัน เรามองให้เป็นวิจัยได้มั้ย เอาเวลาที่ไหนไปทำ อาคารอยู่ไกลด้วยอะไรอย่างนี้ มันเป็นสิ่งที่ไม่ง่าย"	ข้อจำกัดเรื่องการเดินทาง	อุปสรรคด้านการเดินทาง	มีอุปสรรคด้านการบริหารจัดการเวลาและการเดินทางมาเกี่ยวข้อง
M7: "กิจกรรมต้องดีด้วยและตรงเป้าหมาย วิชาความรู้เนี่ยมันเปลี่ยนตลอดเวลา มันเป็นพลวัตร"	กิจกรรมตอบโจทย์กลุ่มเป้าหมาย	กิจกรรมเหมาะสม	กิจกรรมการเรียนรู้ต้องเหมาะสมกับพฤติกรรมของแพทย์

จากการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองเพื่อเสริมสร้างทักษะการวิจัยบนพื้นฐานหลักฐานเชิงประจักษ์ทางการแพทย์ สามารถสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 2 สรุปปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองเพื่อเสริมสร้างทักษะการวิจัยบนพื้นฐานหลักฐานเชิงประจักษ์ทางการแพทย์

รายการคำถาม	สรุปประเด็น
ปัญหาในการจัดหลักสูตรฝึกอบรมทางการวิจัยด้านการแพทย์	แพทย์มีเวลาจำกัด ทำให้บางครั้งไม่สามารถเข้าร่วมหลักสูตรฝึกอบรมที่ตนเองสนใจได้ หรือไม่สามารถเข้าร่วมอบรมได้ครบตามชั่วโมงการเรียนที่กำหนดไว้
ปัญหาในการออกแบบกิจกรรมการฝึกอบรมทางการวิจัยด้านการแพทย์	กิจกรรมการเรียนรู้บางอย่างอาจไม่เหมาะสมกับผู้เข้าร่วมอบรม โดยการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้หรือการฝึกอบรมที่ดีต้องออกแบบมาเพื่อรองรับกับกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมการอบรม
ปัญหาในการจัดการฝึกอบรมทั้งรูปแบบ On-site และ Online	อุปสรรคในการจัดหลักสูตรฝึกอบรมทางการแพทย์ในสถานที่ตั้ง (On-site) คือ กำหนดการในการฝึกอบรมไม่สอดคล้องกับวันและเวลาว่างของแพทย์ ทำให้แพทย์เข้าร่วมการอบรมได้น้อยกว่าที่ผู้จัดคาดการณ์ไว้ ส่วนอุปสรรคในการจัดหลักสูตรฝึกอบรมทางการแพทย์ผ่านระบบออนไลน์ (Online) ก็คือ อุปสรรคในด้านการติดต่อสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี

ตารางที่ 3 สรุปการวิเคราะห์เนื้อหาในด้านความต้องการด้านเนื้อหาสาระในการพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองเพื่อเสริมสร้างทักษะการวิจัยบนพื้นฐานหลักฐานเชิงประจักษ์ทางการแพทย์

ข้อความจากผู้ให้ข้อมูล	รหัส	หมวดหมู่	ข้อค้นพบ
M1: "ก็คือต้องเขียนโครงร่างวิจัยเป็น กำหนดปัญหาการวิจัยให้ได้ ต้องคิด Research Question ต้องหา Research Gap ให้เจอ"	การเขียนโครงร่างวิจัยจากจุดเริ่มต้น	ความสามารถในการวางแผนการวิจัยและการออกแบบ	แพทย์ควรมีความสามารถในการออกแบบวางแผนการวิจัยตั้งแต่เริ่มต้น
M2: "ต้องมีการพัฒนาตนเอง เอาไปนำเสนอผลงานต่างประเทศ ขอทุนไป มีทุนอยู่แล้ว"	การนำเสนอโครงการวิจัย	ความสามารถในการจัดทำและนำเสนอโครงการวิจัย	แพทย์ควรมีความสามารถในการนำเสนอโครงร่างการวิจัย
M5: "การใช้ชีวิตประจำวัน ตรวจคนไข้อยู่ทุกวัน มีอะไรที่สามารถหยิบเรื่องใกล้ตัวออกมาทำเป็นงานวิจัยไหม สิ่งที่เรียนมาพวกระเบียบวิจัย การออกแบบทำให้มันง่ายได้ไหม"	สาระการเรียนรู้ต้องเข้าใจง่าย	ความรู้ในด้านระเบียบวิธีวิจัยและการออกแบบการวิจัย	สาระความรู้ที่แพทย์ต้องการคือความรู้ด้านระเบียบวิธีวิจัยด้านการออกแบบการวิจัย
M6: "มีวิธีสอนที่ง่าย มาทำให้เป็นงานวิจัยที่มีคุณค่า เน้น EBM เน้นวิจัยประยุกต์ที่ใช้หน้างานจริง"	การวิจัยบนพื้นฐานหลักฐานเชิงประจักษ์	ความรู้ในด้านการวิจัยบนพื้นฐานหลักฐานเชิงประจักษ์	สาระความรู้ที่แพทย์ต้องการนำไปใช้งานได้จริง เช่น การวิจัยบนพื้นฐานหลักฐานเชิงประจักษ์

จากการศึกษาความต้องการด้านเนื้อหาสาระในการพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองเพื่อเสริมสร้างทักษะการวิจัยบนพื้นฐานหลักฐานเชิงประจักษ์ทางการแพทย์ สามารถสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 4 สรุปความต้องการด้านเนื้อหาสาระในการพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองเพื่อเสริมสร้างทักษะการวิจัยบนพื้นฐานหลักฐานเชิงประจักษ์ทางการแพทย์

ความรู้	สรุปประเด็น
ด้านการวิจัย	สาระความรู้ในด้านระเบียบวิธีวิจัยทางด้านการแพทย์ สาระความรู้ในด้านการออกแบบการวิจัยทางด้านการแพทย์ และสาระความรู้ในด้านการวิจัยบนพื้นฐานหลักฐานเชิงประจักษ์
ด้านทักษะการวิจัย	ความสามารถในการวางแผนการวิจัย ความสามารถในการออกแบบการวิจัย และความสามารถในการจัดทำและนำเสนอโครงการวิจัย

สำหรับประเด็นอื่น ๆ ที่ค้นพบนอกเหนือจากปัญหาและความต้องการเนื้อสาระ ได้แก่ 1) โปรแกรมควรมีความยืดหยุ่นในนโยบาย/เป้าหมายของหลักสูตร เพราะพลวัตรด้านการวิจัยเปลี่ยนอยู่เสมอ 2) โปรแกรมควรใช้เทคโนโลยีและช่องทางออนไลน์เพื่อช่วยให้เข้าถึงเนื้อหาได้สะดวก ต้องเรียนรู้ได้ด้วยการชี้นำตนเอง 3) โปรแกรมการเรียนรู้ที่ดีควรเป็นคลิปวิดีโอขนาดสั้น เข้าใจง่าย มีความเชื่อมโยงกับบริบทของผู้เรียน และตอบโจทย์ทั้งเนื้อหาและความสะดวก และ 4) การที่ผู้เรียนขาดการมีส่วนร่วม (Engagement) เป็นปัจจัยหลักที่อาจทำให้โปรแกรมการเรียนรู้ล้มเหลวได้แม้จะมีเนื้อหาที่มีคุณภาพก็ตาม

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยใช้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเชิงสถาบันของ Boyle (1981) มาเป็นกรอบในการพัฒนาโปรแกรม ซึ่งมี 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย 2) การระบุขอบเขตเนื้อหาวิชา 3) การวางแผนการกำหนดแนวการสอนและแผนการเรียนรู้ 4) การนำแผนการเรียนรู้ไปปฏิบัติ และ 5) การประเมินผลโปรแกรม โดยผู้วิจัยเลือกใช้การอบรมในสถานที่ตั้ง (On-site) เป็นหลักเพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้มีโอกาสได้พบกับผู้สอนแบบพบหน้า และใช้การอบรมผ่านระบบออนไลน์ (Online) เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้มีโอกาสทบทวนความรู้ด้วยตนเองตามกิจกรรมที่ผู้จัดโปรแกรมได้ออกแบบไว้ รวมถึงให้ผู้เข้าอบรมที่ไม่มีเวลาในการเข้าอบรมในชั้นเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้เนื้อหาที่ตนเองได้ขาดเรียนไปเพื่อให้สามารถติดตามการเรียนในชั้นเรียนได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ผู้วิจัยยังใช้แนวคิดการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง (Knowles, 1975, 1980) จำนวน 7 ขั้นตอน ซึ่งประกอบด้วย 1) สร้างบรรยากาศนำไปสู่การเรียนรู้ 2) วางแผนการเรียนรู้ร่วมกัน 3) วินิจฉัยความต้องการในการเรียนรู้ 4) กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ 5) ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ 6) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ และ 7) ประเมินผลการเรียนรู้ มาเป็นกรอบในกระบวนการเรียนรู้ และผู้วิจัยใช้แนวคิดการวิจัยบนพื้นฐานหลักฐานเชิงประจักษ์ทางการแพทย์ (Sackett, 1997; Sackett, 2000) จำนวน 5 ขั้นตอน ซึ่งประกอบด้วย 1) กำหนดปัญหา 2) สืบค้นวรรณกรรม 3) วิเคราะห์สังเคราะห์ 4) นำไปประยุกต์ใช้ และ 5) ประเมินผลที่เกิดขึ้น มาเป็นกรอบของเนื้อหาสาระของบทเรียนในกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งสรุปเป็นผังมโนทัศน์ได้ดังนี้

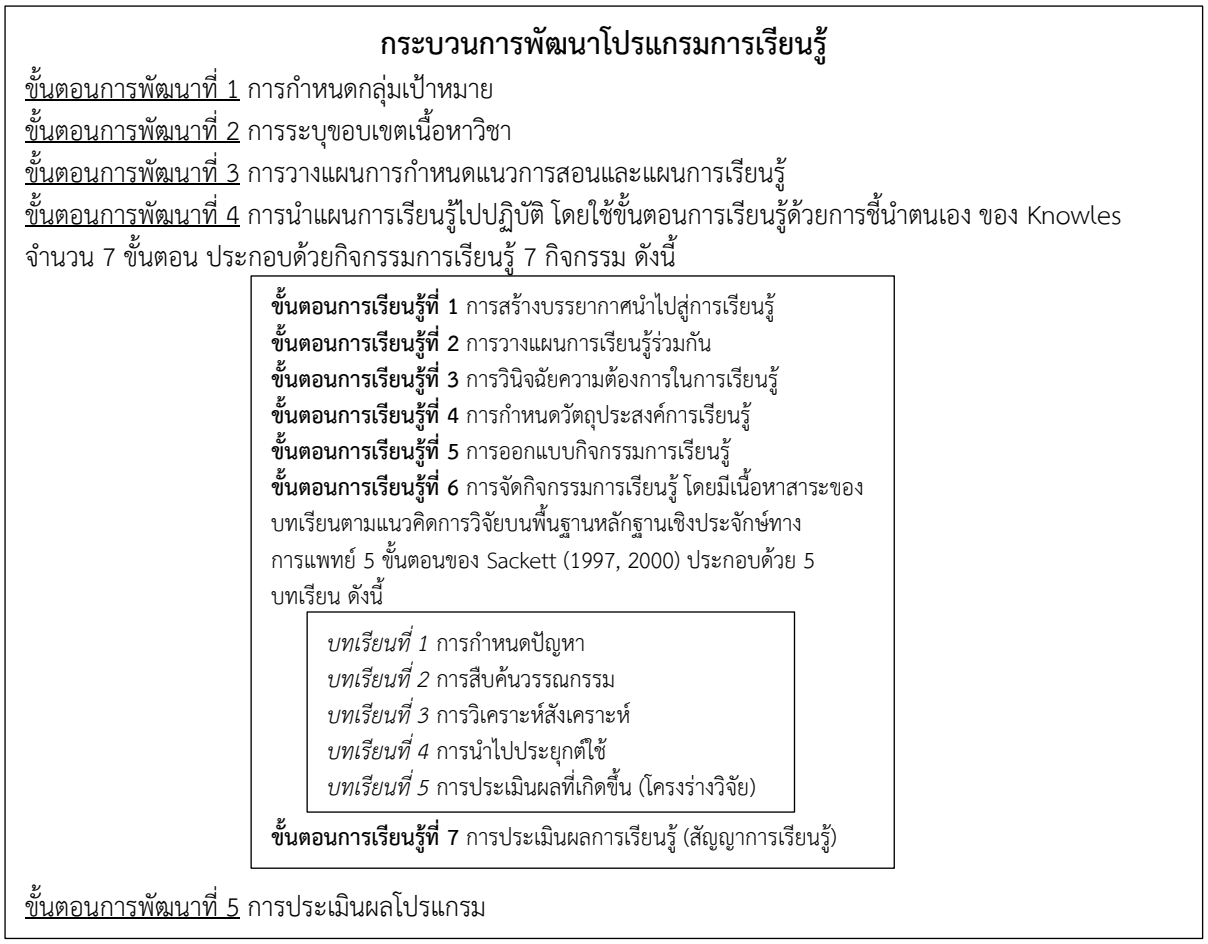

Figure 1: A Self-Directed Learning Program to Enhance Research Skills Based on Evidence-Based Medicine

อภิปรายผลการวิจัย

1. ปัญหาในการจัดหลักสูตรฝึกอบรมทางการวิจัยด้านการแพทย์ พบว่า แพทย์มีเวลาจำกัดทำให้ในบางครั้งไม่สามารถเข้าร่วมหลักสูตรฝึกอบรมที่ตนเองสนใจได้ หรือไม่สามารถเข้าร่วมอบรมได้ครบตามจำนวนชั่วโมงการเรียนที่กำหนดไว้ รวมถึงกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับใช้ในการฝึกอบรมควรออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับผู้เข้าร่วมอบรมซึ่งเป็นผู้ใหญ่ กิจกรรมการเรียนรู้บางอย่างอาจไม่เหมาะสมกับผู้เข้าร่วมอบรม เช่น เน้นกิจกรรมที่เล่นเกมที่มากเกินไปกับผู้เข้าร่วมอบรมซึ่งเป็นผู้ใหญ่ หรือเน้นนั่งฟังบรรยายอย่างเดียวโดยไม่มีกิจกรรมกระตุ้นการเรียนรู้จนผู้เข้าอบรมรู้สึกเบื่อหน่าย หรือในบางครั้งการบรรยายใช้ระยะเวลามากเกินไปกว่าจะเข้าประเด็นที่สำคัญซึ่งอาจทำให้แพทย์หมดไฟในการเรียนรู้ได้เช่นกัน ส่วนปัญหาในการจัดหลักสูตรฝึกอบรมทางการแพทย์ในสถานที่ตั้ง ก็คือ กำหนดการในการฝึกอบรมไม่สอดคล้องกับวันและเวลาว่างของแพทย์ ทำให้แพทย์เข้าร่วมการอบรมได้น้อยกว่าที่ผู้จัดคาดการณ์ไว้ หรือสถานที่จัดอบรมอยู่ห่างไกลเกินไปจนทำให้เกิดความยากลำบากในการเดินทาง ส่วนอุปสรรคในการจัดหลักสูตรฝึกอบรมทางการแพทย์ผ่านระบบออนไลน์ ก็คือ อุปสรรคในด้านการติดต่อสื่อสาร เช่น หลักสูตรฝึกอบรมออนไลน์ไม่สามารถให้ผู้เข้าร่วมอบรมมีปฏิสัมพันธ์กับวิทยากรได้ในทันทีในกรณีที่มีข้อสงสัย สอดคล้องกับแนวคิดของ Phruksaphong (2022) ที่อธิบายว่า ระบบการฝึกอบรมแพทย์ประจำบ้านเพื่อให้ได้มาซึ่งการเป็นแพทย์เฉพาะทางมีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน แพทย์ประจำบ้านเหล่านี้ต้องปฏิบัติงานตรวจรักษาและผ่าตัดคนไข้วันละหลาย ๆ ชั่วโมง

ต่อเนื่องกันโดยไม่มีเวลาพัก ค่าตอบแทนที่ได้มาจะรู้สึกว่าน้อยเกินไปไม่คุ้มค่าแรงงานที่ทำไป แต่ไม่สามารถควบคุมหรือกำกับดูแลชั่วโมงทำงานได้เลย ผลที่เกิดขึ้นจึงนำไปสู่ภาวะที่เรียกว่าหมดไฟซึ่งอาจส่งผลให้เกิดความเสี่ยงต่อการดูแลผู้ป่วย ภาวะนี้องค์กรวิชาชีพหลายองค์กรยอมรับว่าเป็นภัยต่อระบบการดูแลคนไข้ ยกตัวอย่างเช่น สำนักงานนายแพทย์ใหญ่สหรัฐอเมริกา (US Surgeon General) แพทยสมาคมอเมริกัน (AMA) และ National Academy of Medicine จึงเริ่มศึกษาลึกลงไปให้ถึงสาเหตุพื้นฐานของสภาวะหมดไฟเพื่อหาทางบำบัดแก้ไข มิฉะนั้นจะทำให้แพทย์ประจำบ้านอ่อนเพลียและเหนื่อยหน่ายจนตัดสินใจออกจากการประกอบอาชีพแพทย์จนเกิดปัญหาแรงงานแพทย์ขาดแคลนได้ ซึ่งความเหนื่อยยากของระบบฝึกอบรมแพทย์ประจำบ้านที่สหรัฐอเมริกาได้นำไปสู่ความพยายามของแพทย์เหล่านี้ในการก่อตั้งสหภาพแรงงานจนถึงขึ้นผละงาน (Strikes) ครั้งแรกสุดเกิดที่นครนิวยอร์กเมื่อปี 1975 เมื่อแพทย์ประจำบ้านก่อการสไตรค์ เพื่อขอให้จำกัดชั่วโมงการอยู่เวรข้ามคืนให้เหลือคืนเว้นสอง (Every Third Night) ปีต่อมาก็มีแพทย์ประจำบ้านก่อการประท้วงนัดหยุดงานที่ลอสแองเจลิส เคาน์ตี้ ทำให้ทางการต้องจัดตั้งกองทุนดูแลผู้ป่วยที่บริหารโดย แพทย์ประจำบ้านขึ้นมาดูแลเรื่องดังกล่าว รวมถึงงานวิจัยของ van Dijk, Hooft, and Wieringa-de Waard (2010) ที่พบว่า ปัญหาสำคัญในการทำวิจัยของแพทย์ ก็คือ เวลาที่มีจำกัด และการมีทัศนคติ ความรู้ ทักษะในการทำวิจัยทางการแพทย์แบบอิงหลักฐานค่อนข้างน้อย นอกจากนี้ยังพบว่า การขาดประสบการณ์ในการทำวิจัยแบบเวชศาสตร์เชิงประจักษ์ รวมทั้งขาดพี่เลี้ยงในการให้คำแนะนำที่เกี่ยวข้องกับการทำวิจัยยังเป็นอุปสรรคที่สำคัญในการต่อยอดการทำวิจัยของแพทย์ประจำบ้านและแพทย์อีกด้วย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kumsang et al (2012) ที่พบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในการทำวิจัยของแพทย์ก็คือ ภาระงานประจำที่มากทำให้เวลาในการทำวิจัยมีไม่เพียงพอ จึงเห็นควรให้ภาควิชาฯ จัดสรรช่วงเวลาเฉพาะในการทำวิจัย การมีภาระงานประจำที่ต้องรับผิดชอบมีผลอย่างมากต่อการทำวิจัย และการขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทำวิจัยและการเลือกใช้สถิติที่เกี่ยวข้อง

2. ความต้องการในเนื้อหาสาระความรู้และทักษะการวิจัย พบว่า สาระความรู้ในด้านระเบียบวิธีวิจัยทางด้านการแพทย์ควรประกอบด้วย การวางแผนการวิจัยได้ตามขั้นตอน การกำหนดปัญหาการวิจัยที่สะท้อนสถานการณ์จริง การกำหนดวัตถุประสงค์การวิจัย การกำหนดตัวแปรของการวิจัย การสืบค้นวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย และการเลือกทรัพยากรที่สืบค้นได้อย่างถูกต้อง ส่วนสาระความรู้ในด้านการออกแบบการวิจัยทางด้านการแพทย์ควรประกอบด้วย การเลือกระเบียบวิธีวิจัยที่เหมาะสมกับปัญหาการวิจัย การกำหนดกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การพัฒนาเครื่องมือการวิจัย การตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย และการเลือกใช้สถิติการวิจัยที่เหมาะสมกับโจทย์การวิจัย ส่วนสาระความรู้ในด้านการวิจัยบนพื้นฐานหลักฐานเชิงประจักษ์ควรประกอบด้วย การกำหนดปัญหาในการวิจัยที่อิงกับสถานการณ์ที่พบ การสืบค้นวรรณกรรมจากแหล่งค้นคว้าที่ได้รับการยอมรับและน่าเชื่อถือ การวิเคราะห์สังเคราะห์หลักฐานที่สืบค้นมาได้โดยต้องใช้ผลการวิจัยที่ดีที่สุด การนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์และหลักฐานทางการแพทย์ และการประเมินผลลัพธ์จากการนำผลวิจัยไปใช้จริง สำหรับเนื้อหาสาระด้านทักษะการวิจัยประกอบด้วย ความสามารถในการวางแผนการวิจัย ได้แก่ การกำหนดปัญหาการวิจัย การกำหนดวัตถุประสงค์การวิจัยและกำหนดตัวแปรของการวิจัย เป็นสิ่งที่สำคัญในการเริ่มต้นโครงการวิจัย ส่วนความสามารถในการออกแบบการวิจัย ได้แก่ การเลือกรูปแบบการวิจัยที่เหมาะสมกับโจทย์การวิจัย ส่วนความสามารถในการจัดทำและนำเสนอโครงการวิจัย ได้แก่ การเขียนโครงการวิจัยที่ถูกต้องตามรูปแบบที่กำหนด การสรุปและเรียบเรียงข้อมูลได้อย่างเป็นระบบ กระชับและครบถ้วน การสื่อสารและนำเสนอข้อมูลได้อย่างชัดเจน การเขียนรายการอ้างอิงการวิจัยได้ถูกต้องตามเกณฑ์ และการเลือกช่องทางการเผยแพร่ผลการวิจัยที่เป็นที่ยอมรับในสาขาวิชา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Charoonwanichkul (2013) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการทำวิจัยของ

แพทย์ประจำบ้านและแพทย์ประจำบ้านต่อยอด ภาควิชารังสีวิทยา คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบถึงทัศคติต่อการทำวิจัย รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการทำวิจัยของแพทย์ประจำบ้านและแพทย์ประจำบ้านต่อยอด ภาควิชารังสีวิทยา คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ปัญหาสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการทำวิจัยในแพทย์ประจำบ้าน ได้แก่ความรู้สถิติ และการประยุกต์ใช้ เวลาไม่เพียงพอและการคิดหัวข้องานวิจัยแพทย์ประจำบ้านส่วนใหญ่มีเป้าหมายในการทำวิจัยเพื่อให้สำเร็จการศึกษา โดยมีแรงจูงใจหลัก คือต้องการสร้างเสริมประสบการณ์วิจัย และสอดคล้องกับบทความวิชาการของ Yaemsuda (2020) ที่กล่าวถึงความสำคัญในการทำการวิจัยของแพทย์ ซึ่งแพทย์ทุกคนควรให้ความสำคัญทั้งนี้เพื่อความก้าวหน้าของตนเอง โดยประเด็นที่ต้องระมัดระวังได้แก่ การทำวิจัยในมนุษย์ซึ่งมีความละเอียดอ่อน โดยการทำวิจัยทางการแพทย์จะละเลยมิได้ แต่ทั้งนี้แพทย์ก็มีภาระงานที่ค่อนข้างมาก โดยเฉพาะในการรักษาผู้ป่วยทำให้ไม่มีเวลาในการศึกษาหาความรู้ในด้านการวิจัยที่เพียงพอ กล่าวคือ นอกจากจะทำหน้าที่บุคลากรวิชาชีพด้านสาธารณสุขในการดูแลและให้บริการประชาชนแล้ว แพทย์เหล่านี้ยังต้องเรียนรู้เพิ่มเติมในการพัฒนาทักษะและความรู้ในการทำวิจัยเพื่อความก้าวหน้าของตนเอง การมีระบบการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบชี้นำตนเองสำหรับแพทย์น่าจะช่วยให้แพทย์เหล่านี้สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังสามารถปฏิบัติงานประจำได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง ซึ่งการทำหน้าที่รักษาพยาบาลผู้ป่วยหรือการทำเวชปฏิบัติในสถานพยาบาลควบคู่ไปกับการเรียนและศึกษาหาความรู้ในการทำวิจัยเพิ่มเติมนั้นจำเป็นต้องใช้กระบวนการเรียนรู้แบบชี้นำตนเองเข้ามาปรับใช้เพื่อช่วยให้แพทย์สามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องทั้งในหลักสูตรและนอกหลักสูตร ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้แพทย์มีคุณลักษณะของผู้เรียนที่เรียนรู้ได้ตลอดชีวิต

นอกจากนี้การเรียนรู้ด้วยแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Berger-Estilita et al. (2025) ได้ศึกษาด้วยการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบโดยใช้ทั้งวิธีการเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้และประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง (Self-directed learning: SDL) ของบุคลากรทางการแพทย์ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่องของบุคลากรทางการแพทย์ อาทิ ทักษะด้านคลินิกและการปฏิบัติงาน ซึ่งควรได้รับการสนับสนุนเชิงกลยุทธ์จากองค์กรด้านสุขภาพ ซึ่งจะช่วยให้บุคลากรทางการแพทย์มีแนวทางในการนำกลยุทธ์การเรียนรู้ไปปรับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Green and Ellis (1997) ที่ได้มุ่งพัฒนาและประเมินหลักสูตรเวชปฏิบัติเชิงประจักษ์ (Evidence-Based Medicine หรือ EBM) สำหรับแพทย์ประจำบ้าน โดยใช้แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Adult learning theory) มาเป็นแนวทางในการออกแบบการสอน ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรการอบรมด้าน EBM บนพื้นฐานของแนวคิดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่สามารถช่วยพัฒนาทักษะในการปฏิบัติเวชศาสตร์เชิงประจักษ์ของแพทย์ประจำบ้านได้จริง

สรุป

จากการศึกษาปัญหาและความต้องการในการพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองเพื่อเสริมสร้างทักษะการวิจัยบนพื้นฐานหลักฐานเชิงประจักษ์ทางการแพทย์ พบว่า อุปสรรคในการจัดหลักสูตรฝึกอบรมทางการวิจัยด้านการแพทย์ส่วนใหญ่มาจากแพทย์มีเวลาจำกัดทำให้ในบางครั้งไม่สามารถเข้าร่วมหลักสูตรฝึกอบรมที่ตนเองสนใจได้ หรือไม่สามารถเข้าร่วมอบรมได้ครบตามจำนวนชั่วโมงการเรียนที่กำหนดไว้ ส่วนความต้องการในเนื้อหาสาระความรู้และทักษะการวิจัย ควรประกอบด้วย สาระความรู้ในระเบียบวิธีวิจัยทางการแพทย์ สาระความรู้ในการออกแบบการวิจัยทางด้านการแพทย์ สาระความรู้การวิจัยบนพื้นฐาน

หลักฐานเชิงประจักษ์ สำหรับเนื้อหาสาระทักษะการวิจัย ประกอบด้วย ความสามารถในการวางแผนการวิจัย ความสามารถในการออกแบบการวิจัย และความสามารถในการจัดทำและนำเสนอโครงการวิจัย

สำหรับแนวทางการปรับปรุงการดำเนินการจัดหลักสูตรฝึกอบรมทางการวิจัยด้านการแพทย์ พบว่า การจัดหลักสูตรอบรมให้แพทย์ควรมีความยืดหยุ่นทั้งในเรื่องระยะเวลาและสถานที่จัด โดยผู้จัดอาจใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยอำนวยความสะดวกให้กับแพทย์ เช่น การจัดหลักสูตรอบรมที่ผสมผสานทั้งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนเชิงกายภาพควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนเสมือนจริงผ่านระบบออนไลน์ซึ่งผู้จัดต้องมีระบบตรวจสอบและกำกับติดตามแพทย์ในแต่ละคนให้เข้าร่วมกิจกรรมตามที่ได้กำหนดไว้ ทั้งนี้ผู้จัดต้องออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับบริบทของเนื้อหาและกลุ่มแพทย์โดยผู้จัดต้องมีช่องทางการติดต่อสื่อสารกับแพทย์ในหลากหลายช่องทางเพื่อให้แพทย์ได้มีตัวเลือกในการติดต่อทั้งกับผู้จัดและผู้สอน รวมไปถึงผู้จัดต้องมีแหล่งเรียนรู้ให้แพทย์ได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองในลักษณะเป็นแนวทางหรือเส้นนำทางในการเรียนรู้โดยอาจจะประยุกต์ใช้ Learning contract หรือ Learning plan เข้ามาช่วยอำนวยความสะดวกให้กับแพทย์ในการกำหนดเป้าหมายและระยะเวลาศึกษาได้ชัดเจนขึ้นซึ่งจะช่วยให้แพทย์มีเส้นทางในการเรียนได้ถูกต้องและครบถ้วน นอกจากนี้ผู้จัดควรมีชั่วโมงการเรียนรู้ที่จัดเวลาไว้ให้ผู้เรียนได้พบปะกับผู้สอนเพื่อขอคำปรึกษาทั้งแบบเผชิญหน้า หรือผ่านระบบออนไลน์ ส่วนแนวทางในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้เพื่อให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของแพทย์ในการเข้าร่วมหลักสูตรฝึกอบรม พบว่า ผู้จัดโครงการต้องเลือกสถานที่จัดหลักสูตรฝึกอบรมให้เหมาะสมกับบริบทของแพทย์ ทั้งในเรื่องของห้องเรียน อุปกรณ์โสตทัศน์ อาหารและเครื่องดื่ม ในกรณีที่เลือกใช้การจัดฝึกอบรมผ่านระบบออนไลน์ ผู้จัดต้องเลือกแพลตฟอร์มในการเรียนรู้ที่แพทย์คุ้นเคยเป็นอย่างดีรวมถึงต้องออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมให้มีทั้งกิจกรรมแบบ Passive learning และ Active learning ควบคู่กันไป ในส่วนของแหล่งเรียนรู้ผู้จัดโครงการจำเป็นต้องจัดหาแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพและเอื้อต่อการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมของแพทย์ทั้งนี้เพื่อช่วยกระตุ้นให้แพทย์จดจ่อและสนุกในการเรียนรู้ตลอดระยะเวลาของการเรียนในหลักสูตรฝึกอบรมที่จัดขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการศึกษาปัญหาและความต้องการในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองเพื่อเสริมสร้างทักษะการวิจัยบนพื้นฐานหลักฐานเชิงประจักษ์ทางการแพทย์ พบว่า อุปสรรคในการจัดหลักสูตรฝึกอบรมทางการวิจัยด้านการแพทย์ส่วนใหญ่มาจากแพทย์มีเวลาจำกัด ทำให้ในบางครั้งไม่สามารถเข้าร่วมหลักสูตรฝึกอบรมที่ตนเองสนใจได้ หรือไม่สามารถเข้าร่วมอบรมได้ครบตามจำนวนชั่วโมงการเรียนที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยจึงขอนำเสนอแนวทางการปรับปรุงการดำเนินการจัดหลักสูตรฝึกอบรมทางการวิจัยด้านการแพทย์ โดยผู้จัดหลักสูตรอบรมควรจัดหลักสูตรอบรมให้แพทย์โดยเน้นให้มีความยืดหยุ่นทั้งในเรื่องระยะเวลาและสถานที่จัด ทั้งนี้ผู้จัดอาจใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยอำนวยความสะดวกให้กับแพทย์ รวมถึงผู้จัดควรออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับบริบทของเนื้อหาและกลุ่มแพทย์โดยผู้จัดต้องมีช่องทางการติดต่อสื่อสารกับแพทย์ในหลากหลายช่องทางเพื่อให้แพทย์ได้มีตัวเลือกในการติดต่อทั้งกับผู้จัดและผู้สอน นอกจากนี้ผู้จัดควรมีแหล่งเรียนรู้ให้แพทย์ได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองในลักษณะเป็นแนวทาง หรือเส้นนำทางในการเรียนรู้โดยอาจจะประยุกต์ใช้ Learning contract หรือ Learning plan เข้ามาช่วยอำนวยความสะดวกให้กับแพทย์ได้มีเส้นทางในการเรียนได้อย่างถูกต้องและครบถ้วน และที่สำคัญผู้จัดควรมีชั่วโมงการเรียนรู้ที่จัดเวลาไว้ให้แพทย์ได้พบปะกับผู้สอนเพื่อขอคำปรึกษาทั้งแบบเผชิญหน้า หรือผ่านระบบออนไลน์

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากการศึกษาปัญหาและความต้องการในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองเพื่อเสริมสร้างทักษะการวิจัยบนพื้นฐานหลักฐานเชิงประจักษ์ทางการแพทย์ในครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองเพื่อเสริมสร้างทักษะการวิจัยบนพื้นฐานหลักฐานเชิงประจักษ์ทางการแพทย์ โดยเป็นการวิจัยในระยะที่ 1 เท่านั้นซึ่งมุ่งเน้นการศึกษาปัญหา อุปสรรคและความต้องการในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองเพื่อเสริมสร้างทักษะการวิจัยบนพื้นฐานหลักฐานเชิงประจักษ์ทางการแพทย์ ทั้งนี้หากโครงการวิจัยดังกล่าวซึ่งมีการวิจัยถึง 3 ระยะ แล้วเสร็จอย่างสมบูรณ์จะทำให้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่มากยิ่งขึ้นสำหรับใช้ในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมบุคลากรทางการแพทย์ที่อาศัยแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง ซึ่งนับว่ามีความสำคัญในการต่อยอดและนำไปประยุกต์ใช้ในแวดวงวิชาการด้านสาธารณสุขต่อไป

References

Balsarkar, G. (2022). Art of Reading an Article in the Journal. *Journal of Obstetrics and Gynaecology of India*, 72(1), 1-5.

Becker, D. S. M. (1999). Evidence-Based Medicine: What Is the Evidence? *Annals of Saudi Medicine*, 19(4), 297-298.

Berger-Estilita, J. et al. (2025). Self-Directed Learning in Health Professions: A Mixed-Methods Systematic Review of the Literature. *PLoS One*, 20(5), e0320530.

Boyle, P. G. (1981). *Planning Better Programs*. New York: McGraw-Hill.

Chandran, V. P. et al. (2023). Teaching and Learning Strategies of Evidence-Based Medicine: A Meta-Synthesis of Learners and Instructors' Perspective. *Clinical Epidemiology and Global Health*, 21, 101280.

Charoonwanichkul, W. (2013). *Attitudes and Barriers Affecting Research of Resident Physicians at Chulalongkorn Hospital*. Bangkok: Faculty of Medicine, Chulalongkorn University.

Ghasemi, A., Mirmiran, P., Kashfi, K., & Bahadoran, Z. (2022). Scientific Publishing in Biomedicine: A Brief History of Scientific Journals. *International Journal of Endocrinology and Metabolism*, 21(1), e131812.

Green, M., & Ellis, P. (1997). Impact of an Evidence-Based Medicine Curriculum Based on Adult Learning Theory. *Journal of General Internal Medicine*, 12, 742-750.

Kamath, S., & Guyatt, G. (2016). Importance of Evidence-Based Medicine on Research and Practice. *Indian Journal of Anaesthesia*, 60(9), 622-625.

Knowles, M. (1975). *Self-Directed Learning: A Guide for Learners and Teachers*. Chicago, IL: Follett Publishing Company.

Knowles, M. S. (1980). *The Modern Practice of Adult Education: From Pedagogy to Andragogy*. Chicago: Association Press.

Krungkraipetch, K. (2014). Introduction to Evidence-Based Medicine. *Burapha Journal of Medicine*, 1(1), 36-41.

Kumsang, Y., et al. (2012). The Factors Affecting Residents and Fellows' Research Conduct in Department of Diagnostic and Therapeutic Radiology, Faculty of Medicine, Amathibodi Hospital, Mahidol University. *Ramathibodi Medical Journal*, 35(1), 48-53.

McQueen, M. J. (2001). Overview of Evidence-Based Medicine: Challenges for Evidence-Based Laboratory Medicine. *Clinical Chemistry*, 47(8), 1536-1546.

Mi, M., & Halalau, A. (2016). A Pilot Study Exploring the Relationship Between Lifelong Learning and Factors Associated with Evidence-Based Medicine. *International Journal of Medical Education*, 7, 214-219.

Pai, K. M., Rao, K. R., Punja, D., & Kamath, A. (2014). The Effectiveness of Self-Directed Learning (SDL) for Teaching Physiology to First-Year Medical Students. *The Australasian Medical Journal*, 7(11), 448-453.

Phruksaphong, C. (2022). Surgery Review: Will There Be a Thai Resident Physician Union? *Journal of the Association of General Surgeons of Thailand Under the Royal Patronage of HM the King*, 7(2), 1-2.

Pongsiri, C. (2016). Nursing Research Utilization in Clinical Settings. *Thai Red Cross Nursing Journal*, 9(2), 1-13.

Sackett, D. L. (1997). Evidence-Based Medicine. *Seminars in Perinatology*, 21(1), 3-5.

Sackett, D. L. (2000). *Evidence-Based Medicine: How to Practice and Teach EBM*. United Kingdom: Churchill Livingstone.

Tanaka, P. (2023). The Power of Evidence-Based Medicine: Advancing Healthcare through Science. *Journal of Interdisciplinary Medicine and Dental Sciences*, 6(3), 58-61.

Tenny, S., & Varacallo, M. A. (2024). *Evidence-Based Medicine*. Retrieved June 14, 2025, from https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK470182/

The Medical Council of Thailand. (2022). *Standard Framework for Medical Professional Qualifications 2022*. Retrieved June 4, 2024, from https://tmc.or.th/index.php/News/Announcement/936

The Royal College of Radiologists of Thailand. (2019). *Guide to Assessing the Quality of Post-Graduate Education Training Institutions According to WFME Criteria*. Retrieved June 4, 2024, from https://www.rcrt.or.th/wp-content/uploads/2019/05/คู่มือการตรวจประเมินคุณภาพสถาบันฯ_WFME.pdf

Tumviriyakul, H. (2019). The Community of Evidence-Based Practice in Family Practice: Application of Social Constructivism Educational Theory. *Journal of Primary Care and Family Medicine*, 2(2), 23-30.

van Dijk, N., Hooft, L., & Wieringa-de Waard, M. (2010). What Are the Barriers to Residents' Practicing Evidence-Based Medicine? A Systematic Review. *Academic Medicine*, 85(7), 1163-1170.

Yaemsuda, T. (2020). Ethical Issues in Medical Research and Guideline for Practice. *The Royal Thai Navy Medical Journal*, 47(2), 464-477.

Zwolsman, S. et al. (2012). Barriers to GPs' Use of Evidence-Based Medicine: A Systematic Review. *The British Journal of General Practice: The Journal of the Royal College of General Practitioners*, 62(600), e511-e521.

รูปแบบการจัดการที่ดินทำกินอย่างยั่งยืนพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง*

A Model for Sustainable Land-Use Management in Protected Forest Areas of Seven Provinces in Lower Southern Thailand

วิวัฒน์ ฤทธิมา
Wiwat Rittima
คณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง
Faculty of Commerce and Management, Prince of Songkla University, Trang Campus, Thailand.
Corresponding Author's Email: vi2528@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงถึงรูปแบบการจัดการที่ดินทำกินอย่างยั่งยืนพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษาจากข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 388 คน การจัดประชุมแบบมีส่วนร่วมจำนวน 42 ครั้งและการเข้าร่วมกิจกรรมในพื้นที่ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการจำแนกและจัดระบบข้อมูล

ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการจัดการที่ดินทำกินอย่างยั่งยืนจะต้องกำหนดพื้นที่และกันเขตพื้นที่ให้ชัดเจนระหว่างพื้นที่ของประชาชนกับพื้นที่ของรัฐ ด้วยการจัดทำแนวเขตของที่ดินทำกินและอยู่อาศัยของประชาชนกับแนวเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ รับรองสิทธิ์ในการทำกินให้กับประชาชนและกำหนดรูปแบบการบริหารและการใช้ประโยชน์ในที่ดิน

คำสำคัญ: รูปแบบ; การจัดการที่ดินทำกิน; พื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง

Abstract

This research article aimed to present a sustainable model of land-use management in protected forest areas across 7 provinces in Lower Southern Thailand. The study employed a qualitative approach, drawing on document analysis, in-depth interviews with 388 participants, 42 participatory workshops, and field observations. Data were analyzed through classification and systematization.

The findings indicated that a model for sustainable land-use management requires clearly delineating and segregating areas between community land and state-managed forest areas. This involves establishing boundaries for residential and agricultural land relative to protected forest zones, recognizing community land-use rights, and defining governance and land-use management practices.

Keywords: Model; Land-Use Management; Protected Forest Areas Seven Provinces in Lower Southern Thailand

*Received September 8, 2025; Revised October 5, 2025; Accepted October 14, 2025

บทนำ

ปัญหาที่ดินทำกิจในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างพื้นที่ป่าเทือกเขาบรรทัดในเขตจังหวัดตรัง จังหวัดพัทลุง จังหวัดสงขลาและจังหวัดสตูลกับพื้นที่ป่าเทือกเขาบูโดและเทือกเขาสุไหงปาดีในเขตจังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลาและจังหวัดนราธิวาสเกิดจากการบริหารจัดการที่ดินด้วยการกำหนดเป็นพื้นป่าสงวนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและสงวนป่าพุทธศักราช 2481 เพื่อสงวนพื้นที่ป่าไว้เพื่อประโยชน์แห่งรัฐและประชาชน (Forest Act B.E. 2481, 1939) ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดการสิทธิ์ในที่ดินของภาครัฐที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ แต่ด้วยระบบการสื่อสารและการขาดความเข้าใจของประชาชนในพื้นที่จึงไม่ได้ให้ความสำคัญกับประเด็นของสิทธิในที่ดิน ประกอบกับภาครัฐไม่ได้ดำเนินการสำรวจและสอบสวนการใช้ประโยชน์ในที่ดินของประชาชน ต่อมาเมื่อมีการกำหนดให้เป็นพื้นป่าสงวนแห่งชาติตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติพุทธศักราช 2507 เพื่อรักษาสภาพป่าไม้ ของป่าและทรัพยากรธรรมชาติอื่นไว้ ในการดำเนินการกำหนดให้เป็นพื้นที่ป่าสงวนและป่าสงวนแห่งชาตินั้นไม่ได้มีการสำรวจและกำหนดแนวเขตพื้นที่อย่างชัดเจน (National Parks Act B.E. 2504, 1961) เกิดการทับซ้อนกับพื้นที่ทำกินและอยู่อาศัยเดิมของประชาชน จึงกำหนดให้ประชาชนสามารถยื่นคำร้องเป็นหนังสือต่อนายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอท้องที่ภายในกำหนดเก้าสิบวัน นับแต่วันที่กฎกระทรวงนั้นใช้บังคับและถ้าไม่ยื่นคำร้องภายในกำหนดดังกล่าวให้ถือว่าสละสิทธิหรือประโยชน์และภาครัฐสามารถเพิกถอนสิทธิการใช้ในที่ดินนั้น มีประชาชนบางส่วนไปยื่นคำร้องแต่ก็ได้แจ้งจำนวนที่ดินตามความเป็นจริงเนื่องจากกลัวจะต้องจ่ายภาษีหรือค่าน้ำมันดินและบางส่วนก็ไม่ได้ยื่นคำร้องการครอบครองและใช้ประโยชน์ในที่ดิน เนื่องจากภาครัฐไม่ได้ดำเนินการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดและจริงจัง ทำให้ประชาชนสามารถดำรงชีพและทำกินได้อย่างปกติสุขแม้ไม่มีหลักฐานแจ้งการครอบครองและใช้ประโยชน์ในที่ดิน

ต่อมาในปี พ.ศ. 2518 มีพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าสงวน ป่าสงวนแห่งชาติป่าเขาบรรทัดในบางส่วนเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัดตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 (Wildlife Preservation and Protection Act B.E. 2503, 1960) กำหนดให้ป่าสงวน ป่าสงวนแห่งชาติป่าเทือกเขาบรรทัดในบางส่วนเป็นเขตอุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่าในปี พ.ศ. 2525 และกำหนดให้ป่าสงวนแห่งชาติป่าเทือกเขาบูโดและเทือกเขาสุไหงปาดีเป็นเขตอุทยานแห่งชาติบูโด-สุไหงปาดีในปี พ.ศ. 2542 ตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติพุทธศักราช 2504 (National Parks Act B.E. 1961, 1961) โดยไม่ได้สำรวจและกำหนดแนวเขตของพื้นที่ใหม่ให้มีความชัดเจน ส่งผลให้เกิดการกำหนดเขตพื้นที่อุทยานทับซ้อนที่ทำกินและอยู่อาศัยเดิม ประชาชนที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดินต้องเป็นกลุ่มคนที่บุกรุกพื้นที่ป่าไม้และอยู่อาศัยในพื้นที่ป่าไม้อย่างผิดกฎหมายหรือแม้ดำเนินแจ้งการครอบครองและใช้ประโยชน์ในที่ดินและมีเอกสารสิทธิ์ในที่ดินก็ได้รับความยากลำบากในการพัฒนาเชิงพื้นที่ ทั้ง ๆ ที่ได้อยู่อาศัยและทำกินมาก่อนที่ภาครัฐจะเข้ามาดำเนินการบริหารจัดการที่ดิน

การบริหารจัดการที่ดินด้วยการกำหนดให้เป็นเขตป่าสงวน ป่าสงวนแห่งชาติและพัฒนาไปสู่การกำหนดพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในรูปแบบของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด เขตอุทยานแห่งชาติเขาปู่เขาย่าและเขตอุทยานแห่งชาติบูโด-สุไหงปาดีในเขตพื้นที่ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างตามแนวทางของภาครัฐนั้น เมื่อในภายหลังมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด จึงก่อให้เกิดผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต ประชาชนไม่สามารถดำรงชีพตามวิถีของระบบการทำสวนยางได้อย่างปกติ และมีการจับกุมประชาชนดำเนินคดีทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา (Rittima and Sareemasae, 2019) จึงเกิดการรวมตัวของประชาชนและพัฒนาไปเป็นองค์กรภาคประชาชนและเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนเพื่อเรียกร้องให้หน่วยงานภาครัฐเข้ามาดำเนินการแก้ไขปัญหาจากการบริหารจัดการที่ดิน แต่ไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาที่ชัดเจนและเกิดความยั่งยืนในการบริหารจัดการที่ดิน

กินในพื้นที่ได้ อีกทั้งการดำเนินการของภาครัฐมุ่งบังคับใช้กฎหมายและระเบียบข้อบังคับในการบริหารจัดการและแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินให้กับประชาชน ในส่วนนโยบายและแนวทางในการบริหารจัดการที่ดินทำกินของภาครัฐก็ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและความต้องการของประชาชน ตลอดจนการดำเนินงานของภาครัฐขาดการคำนึงถึงบริบทของพื้นที่และประวัติความเป็นมาของการก่อตั้งถิ่นฐานและชุมชน (Rittima, Thanapitak and Kiriratnikom, 2020) จึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาจากการบริหารจัดการที่ดินทำกินในพื้นที่ได้เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าเทือกเขาบรรทัดและพื้นที่ป่าเทือกเขาบูโดและเทือกเขาสุไหงปาดีได้อย่างยั่งยืน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาการจัดการที่ดินทำกินและเสนอรูปแบบการจัดการที่ดินทำกินอย่างยั่งยืนพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อแสดงให้เห็นถึงการจัดการที่ดินทำกินที่นำไปสู่การเสนอรูปแบบการจัดการที่ดินทำกินอย่างยั่งยืนพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือนักวิชาการหรือปราชญ์ชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำท้องที่ ผู้แทนจากองค์กรชุมชนและภาคประชาชน คัดเลือกโดยวิธีเจาะจงและมีเกณฑ์การคัดเลือกคือจะต้องมีบทบาทและเข้าใจถึงปัญหาที่ดินทำกิน มีความเข้าใจในรูปแบบการจัดการที่ดินทำกินอย่างยั่งยืนพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างและได้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 388 คน ที่ประกอบด้วยนักวิชาการหรือปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 22 คน เจ้าหน้าที่ของรัฐ จำนวน 89 คน ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำท้องที่ จำนวน 119 คน และผู้แทนจากองค์กรชุมชนและภาคประชาชน จำนวน 158 คน ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในพื้นที่ครอบคลุม 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย นั้นใช้แบบสัมภาษณ์และกรอบการดำเนินเวทีซึ่งมีลักษณะแนวคำถามเกี่ยวกับการจัดการที่ดินทำกินและรูปแบบการจัดการที่ดินทำกินอย่างยั่งยืนพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง ในรูปแบบมีโครงสร้างที่ดำเนินการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและให้ข้อเสนอแนะในการปรับแก้ไขเพื่อแก้ไขข้อคำถามให้มีความถูกต้องของภาษา

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาถึงบริบทของพื้นที่ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการที่ดินทำกิน นโยบาย กฎหมายและระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน รูปแบบการจัดการที่ดินทำกินอย่างยั่งยืนพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง

การสัมภาษณ์เชิงลึกโดยการใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อให้ครอบคลุม เกิดมุมมองที่หลากหลายและตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในพื้นที่ครอบคลุม 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง ประกอบด้วยนักวิชาการหรือปราชญ์ชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำท้องที่ ภาคประชาชนและองค์กรชุมชนที่เข้าใจรูปแบบในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินและการบริหารจัดการที่ดินทำกินและอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง ทั้งหมดจำนวน 388 คน

การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการที่เป็นลักษณะของการสอบถามข้อมูลโดยผู้ทำการวิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมและสังเกตการณ์ร่วมในพื้นที่เพื่อสอบถามเกี่ยวกับสภาพและลักษณะของการบริหารจัดการที่ดิน

ทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ แนวทางในการบริหารจัดการที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ รูปแบบในการบริหารจัดการที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์และรูปแบบแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์กับปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำท้องที่ ภาคประชาชนและองค์กรชุมชน

การจัดประชุมแบบมีส่วนร่วมเป็นการจัดประชุมระดมความคิดและเวทีสาธารณะของกลุ่มนักวิชาการหรือปราชญ์ชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำท้องที่ ภาคประชาชน องค์กรชุมชนและภาคีเครือข่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่ดินทำกินและเสนอรูปแบบในการบริหารจัดการที่ดินทำกินที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพและนำไปสู่ความยั่งยืนในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง เพื่อส่งเสริมการระดมสมองและแก้ไขปัญหา เกิดมุมมองที่หลากหลายและตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลและการจัดประชุมแบบมีส่วนร่วมครอบคลุมพื้นที่ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง ด้วยการจัดประชุมแบบมีส่วนร่วม จำนวน 42 ครั้ง

ขั้นตอนที่ 4 การจัดการและการวิเคราะห์ข้อมูล

จัดการข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์และการจัดประชุมแบบมีส่วนร่วมด้วยการถอดความ จัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นหลักและประเด็นรอง จัดข้อมูลในรูปแบบตารางสรุปและตีความโดยนำข้อมูลที่ผ่านการจัดการมาวิเคราะห์หาแนวโน้ม,จำแนกและจัดระบบข้อมูล ในการวิเคราะห์ดำเนินการวิเคราะห์ส่วนประกอบและข้อสรุปที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย นำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาและการวิเคราะห์สาเหตุและผล บูรณาการข้อมูลทั้งหมดเข้าด้วยกันเพื่อสร้างข้อสรุปที่ตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ตลอดจนการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของหมวดหมู่กำหนดเป็นแนวทางในการวิเคราะห์โดยนำเสนอแนวคิดที่มีความสัมพันธ์กันเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่และแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการจัดการที่ดินทำกินที่นำไปสู่การเสนอรูปแบบการจัดการที่ดินทำกินอย่างยั่งยืนพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง

ผลการวิจัย

ปัญหาการบริหารจัดการที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างเกิดจากการกำหนดให้เป็นพื้นป่าสงวนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและสงวนป่าพุทธศักราช 2481 (National Parks Act B.E. 2481, 1939) พื้นป่าสงวนแห่งชาติตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติพุทธศักราช 2507 (National Parks Act B.E. 2504, 1961) พัฒนาไปสู่การกำหนดให้พื้นที่สงวน ป่าสงวนแห่งชาติป่าเขาบรรทัดในบางส่วนเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัดในปี พ.ศ. 2518 (Wildlife Preservation and Protection Act B.E. 2518, 1975) เป็นเขตอุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่าในปีพุทธศักราช 2525 และเขตอุทยานแห่งชาติบูโด-สุไหงปาดี ปีพุทธศักราช 2542 ตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติพุทธศักราช 2504 (National Parks Act B.E. 2504, 1961) เกิดการทับซ้อนกับที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยเดิมของประชาชน เนื่องจากการเข้ามาแผ้วถางพื้นที่ป่าเพื่อทำกินและอยู่อาศัยที่ยึดวิถีอยู่ร่วมกับป่าอย่างสมดุล ไม่ให้ความสำคัญกับสิทธิ์ในที่ดิน ตลอดจนการกำหนดแนวเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์และไม่มีการลงพื้นที่เพื่อทำการสำรวจและกำหนดแนวเขตใหม่เพื่อกันพื้นที่ทำกินและอยู่อาศัยของประชาชนออกจากพื้นที่ที่กำหนดเป็นป่าอนุรักษ์ เพียงแค่กำหนดให้ประชาชนต้องไปยื่นคำร้องเป็นหนังสือเพื่อแสดงสิทธิที่ได้ทำกินและครอบครอง

ต่อมาเมื่อมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดจึงเกิดผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนที่ไม่สามารถทำกินและอยู่อาศัยได้อย่างปกติสุขและยังถูกจับกุมดำเนินคดีทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา นำไปสู่การรวมตัวของประชาชนเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมและสิทธิ์ในที่ดินทำกิน ภาครัฐได้กำหนดนโยบายและแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น แต่การดำเนินการของภาครัฐถูกต่อต้านและคัดค้านจากภาคประชาชน เพราะไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและความต้องการของภาคประชาชน ตลอดจนขาดการมีส่วนร่วม

ของภาคประชาชนและไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินได้อย่างเป็นรูปธรรม ต่อมาเกิดการจัดตั้งเป็นองค์กรภาคประชาชนและองค์กรชุมชนเพื่อขับเคลื่อนการต่อสู้กับภาครัฐและเรียกร้องความเป็นธรรมเกี่ยวกับสิทธิในที่ดินทำกิน โดยมีการเสนอรูปแบบการบริหารจัดการที่ดินทำกินที่นำไปสู่ความเป็นธรรมและสิทธิในที่ดินในฐานะของผู้ที่ทำกินและอยู่อาศัยมาก่อน แต่ภาครัฐไม่ได้ให้ความสำคัญและดำเนินการตามข้อกฎหมายและแนวทางในการดำเนินการที่ละเลยบริบทของพื้นที่และความต้องการของประชาชนและองค์กรชุมชนในพื้นที่

1. การบริหารจัดการที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง พบว่ามีมุมมองในการบริหารจัดการของภาครัฐกับมุมมองของประชาชนและองค์กรชุมชน

1.1 มุมมองของภาครัฐ มุ่งกำหนดให้พื้นที่ป่าเทือกเขาบรรทัดเป็นป่าสงวน ป่าสงวนแห่งชาติและพัฒนาไปสู่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัดและอุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่า และการกำหนดให้พื้นที่ป่าเทือกเขาบูโดและเทือกเขาสุไหงปาดีเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและอุทยานแห่งชาติบูโด-สุไหงปาดี เพื่อคุ้มครองและปกป้องไว้ซึ่งพื้นที่ป่าโดยไม่มีการลงพื้นที่เพื่อทำการสำรวจและกำหนดแนวเขตใหม่เพื่อการกันพื้นที่ทำกินและอยู่อาศัยของประชาชนออกจากพื้นที่ที่กำหนดเป็นป่าอนุรักษ์ที่เป็นปัจจุบันของขณะนั้น เพียงแต่กำหนดให้ประชาชนต้องไปยื่นคำร้องเป็นหนังสือเพื่อแสดงสิทธิที่ได้ทำกินและครอบครอง ปัญหาการทับซ้อนกับที่ดินทำกินและอยู่อาศัยของประชาชนเดิมของประชาชนนำมาสู่การลิดรอนสิทธิ์ในที่ดินทำกินและอยู่อาศัยของประชาชนผู้ไม่มีเอกสารแสดงกรรมสิทธิ์ในที่ดินตามพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พุทธศักราช 2497 ที่กำหนดเพียงว่าบุคคลย่อมมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ตามบทกฎหมายก่อนวันที่ประมวลกฎหมายบังคับหรือได้มาซึ่งโฉนดที่ดินตามบทแห่งประมวลกฎหมาย การได้กรรมสิทธิ์ตามกฎหมายว่าด้วยการจัดที่ดินเพื่อการครองชีพหรือกฎหมายอื่น (The Land code Act B.E. 2479, 1954) แต่ประชาชนนพื้นที่ไม่มีกรรมสิทธิ์ที่ดินและได้รับผลกระทบต่อการดำรงชีวิต ถูกจับคุมดำเนินคดี พร้อมทั้งกลายเป็นกลุ่มคนที่บุกรุกป่าอย่างผิดกฎหมาย

1.2 มุมมองของประชาชนและองค์กรชุมชน เมื่อได้รับผลกระทบต่อการดำรงชีวิต จึงรวมตัวเรียกร้องสิทธิ์ในฐานะที่ได้ครอบครองและทำกินมาก่อน พร้อมทั้งจัดตั้งเป็นองค์กรภาคประชาชนและองค์กรชุมชนเพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการที่ดินทำกินในรูปแบบของชุมชนจัดการตนเองตามหลักแห่งวิถีและภูมิปัญญาแห่งการอยู่ร่วมกันของคนกับป่า ภาครัฐกลับมุ่งแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามหลักการของมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พุทธศักราช 2541 เรื่องมาตรการและแนวทางแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ ซึ่งประชาชนที่ครอบครองและทำกินในพื้นที่ทับซ้อนกับป่าอนุรักษ์นั้นจะต้องเข้าสู่กระบวนการพิสูจน์สิทธิในที่ดิน (Secretariat of the Cabinet, 1998) และตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พุทธศักราช 2551 เรื่องแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ดิน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ในพื้นที่บริเวณอุทยานแห่งชาติบูโด-สุไหงปาดต้องเข้ากระบวนการพิสูจน์สิทธิในที่ดินซึ่งไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและความต้องการของประชาชน (Secretariat of the Cabinet, 2008)

ตารางที่ 1 มุมมองในการบริหารจัดการที่ดินทำกินของภาครัฐกับมุมมองของประชาชนและองค์กรชุมชน

ลำดับที่	มุมมองในการบริหารจัดการของประชาชนและองค์กรชุมชน	มุมมองในการบริหารจัดการของภาครัฐ	ผลกระทบ
1	คุ้มครองและปกป้องไว้ซึ่งพื้นที่ป่า กำหนดเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์	ครอบครองและทำกินมาก่อนที่ภาครัฐจะเข้ามาบริหารจัดการที่ดิน	การทับซ้อนกับที่ดินทำกินและอยู่อาศัยของเดิมของประชาชน
2	ไม่มีการแจ้งการครอบครองหรือไม่มีเอกสารแสดงกรรสิทธิ์ในที่ดินถือว่าเป็นผู้บุกรุกป่า	แม้ไม่ได้แจ้งการครอบครองหรือไม่มีเอกสารแสดงกรรสิทธิ์ในที่ดินแต่ได้ครอบครองและทำกินมาก่อน	ปัญหาความขัดแย้งด้านที่ดิน
3	แก้ปัญหาความขัดแย้งด้านที่ดินและความผิดพลาดจากการบริหารจัดการที่ดินตามนโยบายและข้อกฎหมาย	เรียกร้องสิทธิ์อันชอบธรรมในฐานะที่ได้ครอบครองมาก่อน ไม่ยอมรับนโยบายของภาครัฐและเสนอรูปแบบการแก้ไขปัญหาตามหลักแห่งวิถีและภูมิปัญญา	เกิดข้อพิพาทการบริหารจัดการที่ดินทำกินระหว่างประชาชนและองค์กรชุมชนกับภาครัฐ

2. รูปแบบการจัดการที่ดินทำกินอย่างยั่งยืนพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างนั้นจะต้องก่อให้เกิดดุลยภาพระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนด้วยการการจัดทำแนวเขตของที่ดินทำกินและอยู่อาศัยของประชาชนกับแนวเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ รับรองสิทธิ์ในการทำกินให้กับประชาชนและกำหนดรูปแบบการบริหารและการใช้ประโยชน์ในที่ดิน

2.1 การจัดทำแนวเขตของที่ดินทำกินและอยู่อาศัยของประชาชนกับแนวเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์

การดำเนินการสร้างความชัดเจนของแนวเขตพื้นที่ทำกินและอยู่อาศัยของประชาชนกับพื้นที่แนวเขตของป่าไม้อนุรักษ์ ด้วยการจัดทำแนวเขตของที่ดินทำกินและอยู่อาศัยของประชาชนกับแนวเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์แบบมีส่วนร่วมจากข้อมูลเชิงประจักษ์และสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน การจัดทำแนวเขตของที่ดินทำกินและอยู่อาศัยของประชาชนกับแนวเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์แบบมีส่วนร่วม โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ก็เพื่อแก้ไขปัญหาความไม่ชัดเจนของแนวเขตที่ดินทำกินและอยู่อาศัยของประชาชนกับพื้นที่ป่าอนุรักษ์ เมื่อมีความชัดเจนของแนวเขตพื้นที่ซึ่งดำเนินการกำหนดแนวเขตจากข้อมูลและข้อเท็จจริงที่เป็นปัจจุบันสามารถเป็นหลักประกันของการได้ทำกินและอยู่อาศัยในพื้นที่ได้ และก่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีต่าง ๆ ในพื้นที่ในกระบวนการจัดทำและรับรองแนวเขตแบบมีส่วนร่วมโดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งประกอบไปด้วยภาคประชาชน องค์กรชุมชนและภาครัฐที่ประกอบไปด้วยหน่วยงานจากส่วนกลางส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น การแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนเมื่อเกิดความชัดเจนของแนวเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์กับพื้นที่ทำกินและอยู่อาศัยของประชาชน ซึ่งเป็นแนวเขตจากข้อเท็จจริงและสภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบันของประชาชนและชุมชนต่าง ๆ

2.2 การรับรองสิทธิ์ในการทำกินให้กับประชาชนจะก่อให้เกิดความยั่งยืนในการบริหารจัดการที่ดินทำกิน การรับรองสิทธิ์ในการทำกินให้กับประชาชนจำต้องดำเนินการแบ่งประชาชนออกเป็น 2 กลุ่มด้วยกัน คือกลุ่มประชาชนที่ถือครองที่ดินในพื้นที่ซึ่งไม่มีเอกสารแสดงสิทธิ์การครอบครองที่ดินกับกลุ่มประชาชนที่ถือครองที่ดินในพื้นที่และมีเอกสารแสดงสิทธิ์การครอบครองที่ดิน เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่นั้นไม่มี

เอกสารแสดงสิทธิ์การครอบครองที่ดิน ในการรับรองสิทธิ์ทำกินให้กับประชาชนกลุ่มที่ถือครองที่ดินในพื้นที่แต่ไม่มีเอกสารแสดงสิทธิ์การครอบครองที่ดินนั้น จะต้องแบ่งแยกออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ โดยใช้เกณฑ์ของการกำหนดพื้นที่ป่าอนุรักษ์แต่ละประเภทของภาครัฐ เพราะกลุ่มประชาชนที่ได้เข้ามาถือครองในที่ดินแต่ไม่มีเอกสารแสดงสิทธิ์การครอบครองที่ดินมีทั้งก่อนและหลังการประกาศให้เป็นป่าสงวน ป่าสงวนแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าป่าเขาบรรทัด อุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่าและอุทยานแห่งชาติเทือกเขาบูโด-สุไหงปาดี ซึ่งจะเป็นกลุ่มที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในที่ดินใด ๆ เลยหรือมีเอกสารสิทธิ์ในที่ดินซึ่งเป็นเอกสารสิทธิที่ราชการออกในรูปแบบของ ภ.บ.ท. 5 ด้วยการกำหนดให้พื้นที่พื้นที่ผ่อนปรนพิเศษเพื่อให้ประชาชนสามารถทำกินและอยู่อาศัยในพื้นที่ได้และดำเนินการออกหนังสือรับรองแนวเขตถือครองและการใช้ประโยชน์ที่ดินให้กับประชาชนตามแนวทางการกำหนดพื้นที่ผ่อนปรนพิเศษอย่างมีส่วนร่วม ในการออกหนังสือรับรองแนวเขตการถือคร องและการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ที่ไม่มีเอกสารแสดงสิทธิ์การครอบครองที่ดินให้กับประชาชนนั้นก็จะนำไปสู่การการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน สำหรับประชาชนที่ถือครองที่ดินในพื้นที่ซึ่งมีเอกสารแสดงสิทธิ์การครอบครองที่ดิน ซึ่งเป็นกลุ่มประชาชนที่ได้เข้ามาถือครองในที่ดินทั้งในรูปแบบ ส.ค.1 หรือใบแจ้งการครอบครองที่ดินเป็นหลักฐานว่าผู้ครอบครองเป็นผู้แจ้งว่าได้ครอบครองที่ดิน แม้ ส.ค.1 ไม่ใช่หนังสือแสดงสิทธิที่ดินเพราะไม่ใช่หลักฐานที่ทางราชการออกให้เพียงแต่เป็นการแจ้งการครอบครองที่ดินของราษฎรเท่านั้นและในรูปแบบหนังสือรับรองการทำประโยชน์นั้นเป็นหนังสือคำรับรองจากพนักงานเจ้าหน้าที่ว่าได้ทำประโยชน์ในที่ดินแล้วมีเพียงสิทธิ์ครอบครองแต่ไม่มีกรรมสิทธิ์ แบบ น.ส. 3 และแบบ น.ส. 3ก. นั้น จะต้องดำเนินการเร่งรัดให้ดำเนินการออกโฉนดในที่ดิน ซึ่งการออกโฉนดในที่ดินให้กับประชาชนนั้นถือเป็นการให้กรรมสิทธิ์ในที่ดิน เนื่องจากโฉนดที่ดินสามารถใช้แสดงความเป็นเจ้าของที่ดิน ภายใต้กลไกและกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน องค์กรชุมชนและภาครัฐ

2.3 กำหนดรูปแบบการบริหารและการใช้ประโยชน์ในที่ดินเป็นแนวทางในการจัดการที่ดินทำกินพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างนำไปสู่ความยั่งยืนได้ ซึ่งรูปแบบการบริหารและการใช้ประโยชน์ในที่ดินในพื้นที่ประกอบด้วย 1) การปลูกต้นไม้กันแนวระหว่างพื้นที่ป่าอนุรักษ์กับพื้นที่ทำกินของประชาชนถือเป็นแนวทางอย่างหนึ่งสำหรับการบริหารจัดการที่ดินที่นำไปสู่ความยั่งยืน เพราะส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากความไม่ชัดเจนของแนวเขตของพื้นที่ทำกินและอยู่อาศัยของประชาชนกับพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ทั้งนี้การปลูกต้นไม้กันแนวระหว่างพื้นที่ป่าอนุรักษ์กับพื้นที่ทำกินของประชาชนจะสร้างความชัดเจนในเรื่องแนวเขตระหว่างกัน 2) การปลูกพืชตามระดับของความลาดชันของพื้นที่ถือเป็นแนวทางในการบริหารจัดการที่ดินในพื้นที่และนำไปสู่การบริหารจัดการที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ได้อย่างยั่งยืน การปลูกพืชตามระดับของความลาดชันของพื้นที่ประกอบไปด้วย พื้นที่ป่าอนุรักษ์ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความลาดชัดอันดับ 1 พื้นที่ป่ากันชนซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความลาดชัดอันดับ 2 พื้นที่ป่าไม้สมรมซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความลาดชัดอันดับ 3 พื้นที่ป่าเศรษฐกิจซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความลาดชัดอันดับ 4 และพื้นที่อยู่อาศัยซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความลาดชัดอันดับ 5 หรือไม่มีความลาดชัดเลย 3) การปลูกพืชตามวิถีและภูมิปัญญาของชุมชนถือเป็นรูปแบบในการบริหารจัดการที่ดินที่นำไปสู่ความยั่งยืนเนื่องจากการปลูกพืชตามวิถีและภูมิปัญญาของชุมชนเป็นการสร้างความชัดเจนของแนวเขตพื้นที่และเป็นลักษณะของการดำเนินงานที่มีความสอดคล้องกับบริบทและภูมิปัญญาของชุมชน การปลูกพืชตามวิถีและภูมิปัญญาของชุมชนที่นำไปสู่บริหารจัดการที่ดินทำกินได้อย่างยั่งยืน 4) จัดทำป่าสมรม สวนสมรมหรือสมลมนั้นเป็นการปลูกผสมปนเปกันของผลไม้นานาชนิด ไม่มีการแยกแปลงแยกชนิด อาศัยธรรมชาติให้เกื้อกูลกันเองนับเป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านอย่างแท้จริงเพราะผลไม้แต่ละชนิดออกผลผลิตไม่พร้อมกัน ทำให้เจ้าของสวนสามารถจำหน่ายผลผลิตได้ทั้งปีและช่วยแก้ปัญหาผลผลิตล้นตลาดด้วย ในสวนสมรมจะมีผลไม้ชนิดต่าง ๆ เช่น ทุเรียน มังคุด ลางสาด จำปาดะ หมาก สะตอ ลูกเนียง หมาก มะพร้าว เป็นต้น การปลูกพืชสมรมถือเป็น

แนวทางอย่างหนึ่งที่ก่อให้เกิดการบริหารจัดการที่ดินที่นำไปสู่ความยั่งยืนได้ และ 5) การกำหนดพื้นที่ป่าชุมชนนั้นเป็นรูปแบบหนึ่งในการบริหารจัดการที่ดินในพื้นที่และนำไปสู่การบริหารจัดการที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างได้อย่างยั่งยืน การกำหนดพื้นที่ป่าจะประกอบไปด้วยชุมชนนั้นประกอบไปด้วน พื้นที่ป่าอนุรักษ์ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าชั้นที่ 1 พื้นที่ป่ากันชนซึ่งเป็นพื้นที่ป่าชั้นที่ 2 พื้นที่ป่าไม้สมรมซึ่งเป็นพื้นที่ป่าชั้นที่ 3 พื้นที่ป่าเศรษฐกิจซึ่งเป็นพื้นที่ป่าชั้นที่ 4 และพื้นที่อยู่อาศัยซึ่งเป็นพื้นที่ป่าชั้นที่ 5

ตารางที่ 2 รูปแบบการจัดการที่ดินทำกินอย่างยั่งยืนพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง

ลำดับที่	รูปแบบ	ลักษณะการดำเนินการ	ผลการดำเนินการ
1	การจัดทำแนวเขตของที่ดินทำกินและอยู่อาศัยของประชาชนกับแนวเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์	ร่วมกำหนดแนวเขตที่ดินทำกินและอยู่อาศัยของประชาชนกับเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์แบบมีส่วนร่วมตามข้อมูลเชิงประจักษ์และสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน	เกิดความชัดเจนของเขตที่ดินทำกินและอยู่อาศัยของประชาชนกับเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่เป็นที่ยอมรับ
2	การรับรองสิทธิ์ในการทำกินให้กับประชาชน	การออกหนังสือรับรองแนวเขตการถือครองและการใช้ประโยชน์ที่ดินและให้กรรมสิทธิ์ในที่ดินกับผู้มีเอกสารแสดงสิทธิ์การครอบครองที่ดิน	ประชาชนได้รับหนังสือรับรองแนวเขตการถือครองและการใช้ประโยชน์ที่ดินและได้กรรมสิทธิ์ในที่ดิน
3	กำหนดรูปแบบการบริหารและการใช้ประโยชน์ในที่ดิน	การปลูกต้นไม้กันแนวระหว่างพื้นที่ป่าอนุรักษ์กับพื้นที่ทำกิน,การปลูกพืชตามระดับของความลาดชันของพื้นที่,การปลูกพืชตามวิถีและภูมิปัญญา,จัดทำป่าสมรม และการกำหนดพื้นที่ป่าชุมชน	รูปแบบการบริหารและการใช้ประโยชน์ในที่ดินทำกินอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

การบริหารจัดการที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์เป็นปัญหาจากมุมมองในการบริหารจัดการที่ดินทำกินแตกต่างกันระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนและองค์กรชุมชน ภาครัฐให้ความสำคัญกับกำหนดพื้นที่ป่าไม้ให้เป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ในขณะที่ภาคประชาชนและองค์กรชุมชนมุ่งดำเนินการเพื่อดำรงชีพด้วยการรวมตัวกันเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมและสิทธิ์ในที่ดินทำกินโดยเสนอรูปแบบในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินด้วยหลักของวิถีและภูมิปัญญาชุมชน รูปแบบการบริหารจัดการที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่นำไปสู่ความยั่งยืนจะต้องดำเนินการ 1) จัดทำแนวเขตของที่ดินทำกินและอยู่อาศัยของประชาชนกับแนวเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 2) รับรองสิทธิ์ในการทำกินให้กับประชาชนและ 3) กำหนดรูปแบบการบริหารและการใช้ประโยชน์ในที่ดินด้วยการปลูกต้นไม้กันแนวระหว่างพื้นที่ป่าอนุรักษ์กับพื้นที่ทำกินของประชาชน การปลูกพืชตามระดับของความลาดชันของพื้นที่ การปลูกพืชตามวิถีและภูมิปัญญาของชุมชน การจัดทำป่าสมรมและการกำหนดพื้นที่ป่าชุมชน

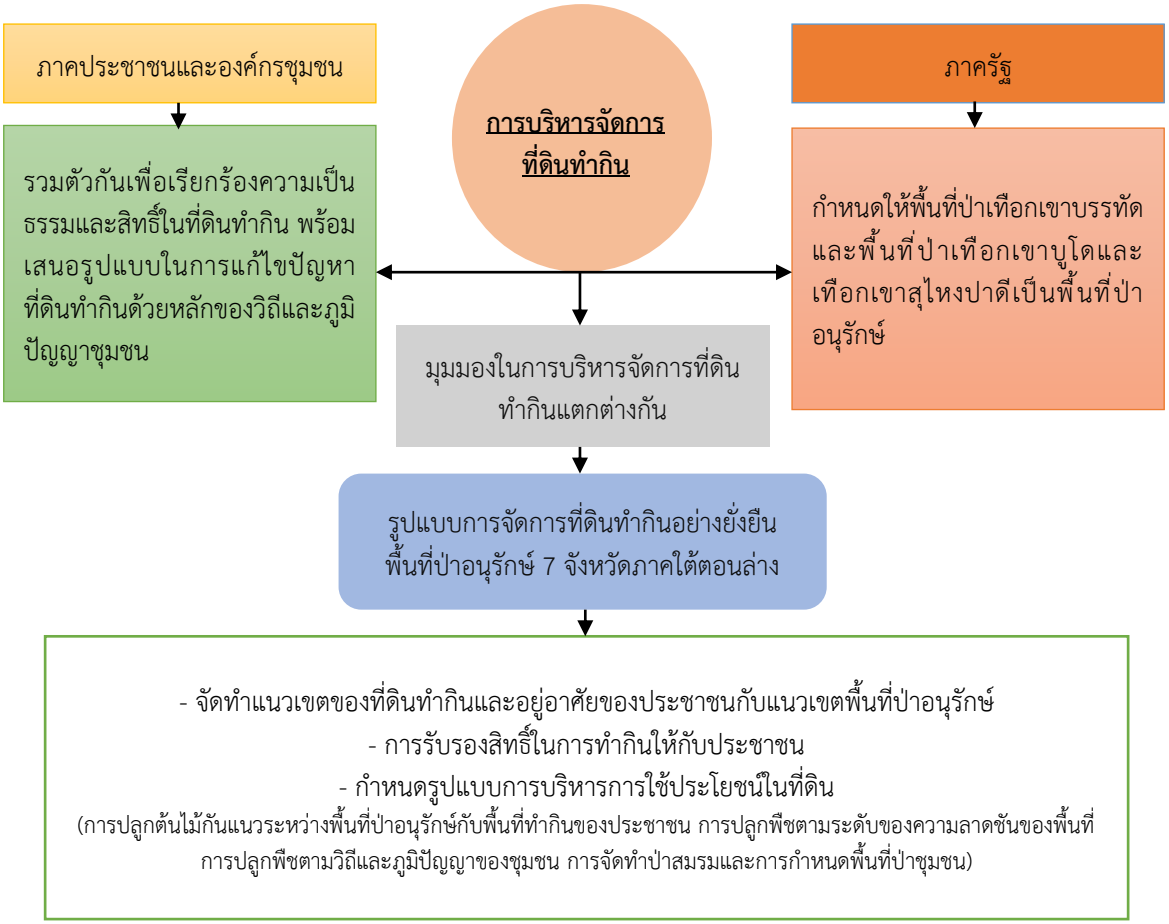

Figure 1: Sustainable Models of Arable Land Management in Forest Conservation Areas at Lower South 7 Provinces

การจัดทำแนวเขตของที่ดินทำกินและอยู่อาศัยของประชาชนกับแนวเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์นั้นเป็นการกำหนดแนวเขตที่ดินทำกินของประชาชนกับเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์แบบมีส่วนร่วมตามสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันและเป็นแนวเขตที่ดินที่มีความชัดเจน สำหรับการรับรองสิทธิ์ในการทำกินให้กับประชาชนเป็นการออกหนังสือรับรองแนวเขตการถือครองและการใช้ประโยชน์ที่ดินและให้กรรมสิทธิ์ในที่ดินกับผู้มีเอกสารแสดงสิทธิ์การครอบครองที่ดิน และการกำหนดรูปแบบการบริหารและการใช้ประโยชน์ในที่ดิน เป็นการกำหนดให้มีการปลูกต้นไม้กันแนวระหว่างพื้นที่ป่าอนุรักษ์กับพื้นที่ทำกิน, การปลูกพืชตามระดับของความลาดชันของพื้นที่, การปลูกพืชตามวิถีและภูมิปัญญา, จัดทำป่าสมรมและการกำหนดพื้นที่ป่าชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

1. การบริหารจัดการที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างนั้นภาครัฐที่ให้ความสำคัญกับการกำหนดให้พื้นที่ป่าเทือกเขาบรรทัดในเขตจังหวัดตรัง จังหวัดพัทลุง จังหวัดสตูลและจังหวัดสงขลาเป็นป่าสงวน ป่าสงวนแห่งชาติและพัฒนาเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัดและอุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่า การกำหนดให้พื้นที่ป่าเทือกเขาบูโดและเทือกเขาสุไหงปาดี ในเขตจังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลาและจังหวัดนราธิวาส เป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและอุทยานแห่งชาติบูโด-สุไหงปาดีเพื่อคุ้มครองและปกป้องไว้ ซึ่งพื้นที่ป่า ในขณะที่ภาคประชาชนและองค์กรชุมชนมุ่งดำเนินการเพื่อดำรงชีพด้วยการรวมตัวกันเรียกร้องความเป็นธรรมและสิทธิ์ในที่ดินทำกินพร้อมทั้งจัดตั้งเป็นองค์กรภาคประชาชนและองค์กรชุมชนและเสนอ

รูปแบบในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินด้วยหลักของวิถีและภูมิปัญญาชุมชน สอดคล้องกับ วิวัฒน์ ฤทธิมา (Rittima, 2016) สรุปไว้ว่าความขัดแย้งด้านที่ดินเกิดจากมุมมองในการบริหารจัดการที่ดินและแก้ไขปัญหาแตกต่างกันของภาครัฐกับภาคประชาชนและการศึกษาของวิวัฒน์ ฤทธิมา, วิลาสินี ธนพิทักษ์ และอานุช คีรีรัฐนิคม (Rittima, Thanapitak, and Kiriratnikom, 2020) พบว่าการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของภาคประชาชนและองค์กรชุมชนกับภาครัฐมีความแตกต่างกันนำไปสู่ปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์แถบเทือกเขาบรรทัดในเขตจังหวัดพัทลุง และนพดณ ปัญญาวีรทัต,อภิรมย์ สีดาคำและประเสริฐ ปอนถิ่น (Panyawiratat, Sidakham and Ponthin, 2024) ที่มองว่าการบริหารจัดการที่ดินเป็นข้อขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ในที่ดิน การใช้ที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์อาจเกิดข้อขัดแย้งระหว่างคนในหมู่บ้านใหม่และเจ้าของที่ดินหรือเจ้าหน้าที่ป่าไม้ท้องถิ่นเพราะการใช้ที่ดินอาจมีผลกระทบต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ หากภาครัฐไทยสามารถบริหารจัดการที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่ยึดหลักให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันและมีความยุติธรรม มีระบบเศรษฐกิจสังคมที่อยู่บนพื้นฐานของการมีทรัพยสินร่วมกัน มีสวนแบ่งจากผลผลิตที่เท่ากันตามหลักการจัดที่ดินทำกินให้กับประชาชนในประเทศอิสราเอล (Clayman, 1970) หรือการจัดที่ดินในระยะยาวในพื้นที่ป่าไม้แก่เกษตรกรเป็นรายครัวเรือนตามแนวคิดของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม (FSSP, 2010) ก็จะไม่ก่อให้เกิดปัญหาในการบริหารจัดการที่ดินและสามารถแก้ไขปัญหาการจัดการที่ดินทำกินได้อย่างยั่งยืน

2. รูปแบบการบริหารจัดการที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างอย่างยั่งยืนต้องดำเนินการจัดทำแนวเขตของที่ดินทำกินและอยู่อาศัยของประชาชนกับแนวเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ การรับรองสิทธิ์ในการทำกินให้กับประชาชนและกำหนดรูปแบบการบริหารและการใช้ประโยชน์ในที่ดิน สอดคล้องกับ วิวัฒน์ ฤทธิมา วิลาสินี ธนพิทักษ์ และอานุช คีรีรัฐนิคม (Rittima, Thanapitak, and Kiriratnikom, 2020) มองว่าการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์แถบเทือกเขาบรรทัดในเขตจังหวัดพัทลุงจะต้องก่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคประชาชนและองค์กรชุมชนซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดแนวทางและกลไกในการแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรมและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ และนพดณ ปัญญาวีรทัต, อภิรมย์ สีดาคำและประเสริฐ ปอนถิ่น (Panyawiratat, Sidakham and Ponthin, 2024) ซึ่งได้สรุปไว้ว่ารูปแบบแบบการบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์อย่างยั่งยืนมี 3 แบบ 1) การจัดการแบบมีส่วนร่วมระหว่างรัฐ องคกรเอกชนและชุมชน 2) การจัดการโดยชุมชน 3) การจัดการโดยภาครัฐ และตามแนวคิดการจัดที่ดินป่าไม้ของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามด้วยการจัดที่ดินในระยะยาวในพื้นที่ป่าไม้แก่เกษตรกรเป็นรายครัวเรือนและกำหนดแนวทางในการป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่าเพิ่มด้วยการให้ประชาชนท้องถิ่นที่เซ็นสัญญากับรัฐวิสาหกิจด้านป่าไม้เพื่อทำการปองกันป่าและปลูกป่า (FSSP, 2010) การบริหารจัดการที่ดินที่ก่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกันจะนำไปสู่ความยั่งยืนในการอนุรักษและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดเพื่ออนาคตที่ยั่งยืน

สรุป

การบริหารจัดการที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างเกิดจากมุมมองในการบริหารจัดการที่ดินทำกินแตกต่างกันของภาครัฐกับภาคประชาชนและองค์กรชุมชน ภาครัฐมองเพียงการกำหนดให้พื้นที่ป่าไม้ให้เป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ในขณะที่ภาคประชาชนและองค์กรชุมชนมุ่งดำเนินการเพื่อดำรงชีพและรวมตัวกันเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมและสิทธิ์ในที่ดินทำกิน พร้อมทั้งเสนอรูปแบบในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินด้วยหลักของวิถีและภูมิปัญญาชุมชน รูปแบบการบริหารจัดการที่ดินทำกินที่นำไปสู่ความยั่งยืนต้องจัดทำแนวเขตของที่ดินทำกินและอยู่อาศัยของประชาชนกับแนวเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ รับรองสิทธิ์ในการทำกิน

ให้กับประชาชนและกำหนดรูปแบบการบริหารและการใช้ประโยชน์ในที่ดิน โดยจะต้องดำเนินการและขับเคลื่อนในเชิงนโยบายในการบริหารจัดการที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ดำเนินการกำหนดแนวเขตใหม่โดยยึดหลักฐานเชิงประจักษ์ในปัจจุบันของพื้นที่ป่าอนุรักษ์กับพื้นที่ทำกินของประชาชนถือเป็นแนวทางหนึ่งการบริหารจัดการที่ดินทำกินได้อย่างยั่งยืน

1.2 สงเสริมการมีสวนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอนของการบริหารจัดการที่ดินทำกินในพื้นที่ปาอนุรักษ จัดตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชน

1.3 รับรองสิทธิ์ในที่ดินทำกินอย่างถูกต้องสำหรับกลุ่มคนที่มี ภ.ท.บ.5 และออกเอกสารสิทธิ์ ที่ก่อให้เกิดกรรมสิทธิ์ในที่ดินอย่างถูกต้องสำหรับกลุ่มคนที่มี สค.1

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 รูปแบบในการจัดการสิทธิ์ในที่ดินทำกินและเงินเยียวยาในที่ดินทำกินของประชาชนในพื้นที่ป่าอนุรักษ์

2.2 ศึกษารูปแบบและแนวทางในการจัดการสิทธิ์ในที่ดินเพื่อออกเอกสารสิทธิ์ที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์

2.3 ศึกษาโมเดลการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของภาคประชาชนและองค์กรชุมชน กรณีการประกาศพื้นที่ป่าอนุรักษ์ทับซ้อนที่ดินทำกินและอยู่อาศัยเดิมของประชาชน

2.4 ศึกษาเชิงนโยบายและกฎหมาย บทบาทของนโยบายและกฎหมาย พัฒนาแนวทางการปรับปรุงนโยบายและกฎหมาย และสงเสริมการบังคับใชกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

References

Clayman, M. (1970). *The Moshav in Israel: A Case Study of Institution-Building for Agriculture Development*. New York: Praeger Publishers.

Community Deed Office. (2010). *Community Title Deeds for Sustainable Land Use and Preservation*. Bangkok: Office of the Permanent Secretary.

Forest Act B.E. 2481. (1939). *As Announced by the Speaker of the House of Representatives*. Bangkok: House of Representatives.

FSSP (Forest Sector Support Programme). (2010). *Viet Nam Forestry Development Strategy: Progress Report 2006–2012*. Hanoi, Vietnam.

National Parks Act B.E. 2504. (1961). *Government Gazette*. Bangkok: The Government Gazette.

Panyawiratat, N., Sidakham, A., & Ponthin, P. (2024). Sustainable of Living and Arable Land Management in Conservation Forest. *Journal of Administrative Science College*, *7*(4), 132–150.

Rittima, W. (2011). *Causes and Solutions for Land Conflicts among Public Sectors and Local People: A Case Study of Banthat Mountain in Trang Province*. (Master's Thesis). National Institute of Development Administration. Bangkok.

Rittima, W. (2016). *Sustainable Land Conflicts Management in Banthat Mountain Range Trang Province Area*. (Doctoral Dissertation). Burapha University. Chonburi.

Rittima, W., & Sareemasae, I. (2019). *Policy Recommendation of Sustainable Arable Land Solutions in Forest Conservation Area at Lower South 7 Provinces*. (Research Report). Bangkok: National Research Council of Thailand.

Rittima, W., Thanapitak, W., & Kiriratnikom, A. (2020). *Sustainable of Arable Land Management in Conservation Forest at Banthat Range Phatthalung Province Area*. (Research Report). Songkhla: Thaksin University.

Secretariat of the Cabinet. (1998). *Cabinet Resolution to Solve Land Problems in Forest Areas*. Retrieved February 19, 2018, from https://resolution.soc.go.th/?prep_id=99128971

Secretariat of the Cabinet. (2008). *Guidelines for Solving Land Problems in the 3 Southern Border Provinces*. Retrieved February 19, 2018, from https://resolution.soc.go.th/PDF_UPLOAD/2551/21588512.pdf

The Land Code Act B.E. 2479. (1954). *Government Gazette*. Bangkok: The Government Gazette.

Wildlife Preservation and Protection Act B.E. 2503. (1960). *Government Gazette*. Bangkok: The Government Gazette.

Wildlife Preservation and Protection Act B.E. 2518. (1975). *Government Gazette*. Bangkok: The Government Gazette.

การเปรียบเทียบและวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มุ่งเน้นลูกค้าเป็นศูนย์กลางต่อความภักดีของลูกค้าในธุรกิจบริการ*

A Comparative Study and Causal Analysis of Customer-Centric Marketing Mix Factors Affecting Customer Loyalty in the Service Sector

ฉัตยาพร เสมอใจ
Chattayaporn Samerjai
คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์
Faculty of Business Administration, Rajapruk University, Thailand.
Corresponding Author's Email: chsame@rpu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มุ่งเน้นลูกค้าเป็นศูนย์กลางสำหรับธุรกิจบริการ 2) ความภักดีของลูกค้าธุรกิจบริการ 3) เปรียบเทียบปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดตามประเภทธุรกิจบริการ 4) เปรียบเทียบความภักดีของลูกค้า และ 5) วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความภักดีของลูกค้าในบริบทของธุรกิจโรงแรม โรงพยาบาล และร้านอาหารบุฟเฟต์ กลุ่มตัวอย่างคือผู้บริโภคชาวไทยจำนวน 635 คน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา การวิเคราะห์ความแปรปรวน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย พบว่า 1) ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากความมั่นใจจากกายภาพ ความเอาใจใส่ของบุคลากร และปัจจัยต้นทุนตามลำดับ 2) ความภักดีของลูกค้าอยู่ในระดับมาก โดยด้านทัศนคติมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านพฤติกรรม 3) ปัจจัยทางการตลาดในแต่ละประเภทธุรกิจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) ความภักดีด้านทัศนคติ พฤติกรรม และภาพรวมก็มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ 5) ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบ Stepwise พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความภักดี ได้แก่ ศักยภาพในการให้บริการ ความมั่นใจจากกายภาพ ความเอาใจใส่ของบุคลากร การสื่อสาร และกระบวนการที่กระชับ โดยโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของความภักดีในภาพรวมได้ (R^2 = 0.866) และเฉพาะในธุรกิจโรงแรม (R^2 = 0.864) โรงพยาบาล (R^2 = 0.852) และร้านอาหารบุฟเฟต์ (R^2 = 0.838) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

คำสำคัญ: การเปรียบเทียบ; อิทธิพล; ส่วนประสมทางการตลาด; ลูกค้า; ธุรกิจบริการ

Abstract

This study aimed to investigate: (1) customer-centric marketing mix factors for service businesses; (2) customer loyalty in service businesses; (3) comparisons of marketing mix factors by business type; (4) comparisons of customer loyalty by business type; and (5) the influence of customer-centric marketing mix factors on customer loyalty in the contexts of hotels,

*Received April 12, 2025; Revised May 21, 2025; Accepted May 26, 2025

hospitals, and buffet restaurants. Data were collected from 635 Thai consumers through questionnaires and analyzed using descriptive statistics, analysis of variance, and stepwise multiple regression.

The findings revealed that: (1) the overall and individual dimensions of the marketing mix factors were rated at a high level, with the highest being physical confidence, followed by staff attentiveness, and customer cost as the lowest; (2) customer loyalty was also high, with attitudinal loyalty ranked first, followed by behavioral loyalty; (3) the average marketing mix factors differed significantly across the three business types at the .05 level; (4) customer loyalty in attitudinal, behavioral, and overall aspects also showed statistically significant differences; and (5) the stepwise multiple regression analysis identified key influencing factors on loyalty: service capability, physical confidence, staff attentiveness, communication, and streamlined processes. The model significantly explained customer loyalty variance for service businesses (R^2 = 0.866), hotels (R^2 = 0.864), hospitals (R^2 = 0.852), and buffet restaurants (R^2 = 0.838) at the .001 level.

Keywords: Comparison; Influence; Marketing Mix; Customers; Service Businesses

บทนำ

ข้อมูลการคาดการณ์เศรษฐกิจไทยในปี พ.ศ. 2567 ระบุว่าภาคบริการจะเติบโตอย่างมีนัยสำคัญมากกว่าภาคการผลิต โดยมีส่วนสนับสนุนต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ประมาณร้อยละ 60 ขณะที่ภาคการผลิตซึ่งเคยเป็นกลไกหลักทางเศรษฐกิจ กลับลดบทบาทลงเหลือเพียงร้อยละ 25-27 ของ GDP เท่านั้น (Krungsri, 2024) ความเปลี่ยนแปลงนี้สะท้อนถึงการพึ่งพาเศรษฐกิจบริการที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะหลังการแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่ทำให้ภาคการผลิตต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจโลก ขณะที่ภาคบริการกลับกลายเป็นเสาหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ ผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศไทยในปีเดียวกันมีมูลค่า 4,614.7 พันล้านบาท เมื่อหักรายได้ปฐมภูมิสุทธิจ่ายไปต่างประเทศแล้วเหลือเป็นรายได้ประชาชาติ (GNI) 4,547.7 พันล้านบาท โดยมีดุลการค้าและบริการเกินดุล 81.2 พันล้านบาท แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของภาคบริการในโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศ (Office of the National Economic and Social Development Council, 2024)

ในบริบทดังกล่าว การเข้าใจพฤติกรรมผู้บริโภคและการสร้างความภักดีของลูกค้า (Customer Loyalty) จึงกลายเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจบริการ โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่พฤติกรรมผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การตลาดที่มุ่งเน้นลูกค้าเป็นศูนย์กลาง (Customer-Centric Marketing) ซึ่งอาศัยการใช้ข้อมูลผู้บริโภค การวิเคราะห์เชิงคาดการณ์ (Predictive Analytics) และเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ได้กลายมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการออกแบบประสบการณ์ที่สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้า (Wedel and Kannan, 2016; Kumar, Dixit, Javalgi, and Dass, 2021)

วรรณกรรมวิชาการสนับสนุนว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด เช่น ผลิตภัณฑ์ ราคา การจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด การบริการ ช่องทางดิจิทัล และประสบการณ์แบบเฉพาะบุคคล ล้วนส่งผลโดยตรงต่อการสร้างความภักดีของลูกค้า โดยเฉพาะในธุรกิจบริการที่มีการปฏิสัมพันธ์สูง เช่น โรงแรม โรงพยาบาล และ

ร้านอาหาร (Pantano, Pizzi, Scarpi, and Dennis, 2020; Zeithaml, Bitner, and Gremler, 2017) ความพึงพอใจจากการให้บริการ การเอาใจใส่ และความมั่นใจจากกายภาพ ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่เสริมสร้างความสัมพันธ์ระยะยาวระหว่างลูกค้าและองค์กร (Parasuraman, Zeithaml, and Berry, 1988; Gremler, Van Vaerenbergh, Brüggen, and Gwinner, 2020) นอกจากนี้ ลูกค้าที่มีความภักดีมักจะกลับมาใช้บริการซ้ำและแนะนำต่อ ซึ่งช่วยลดต้นทุนในการหาลูกค้าใหม่ (Reichheld and Sasser, 1990; Anderson and Sullivan, 1993; Heskett, Sasser, and Schlesinger, 1997)

การสร้างความภักดีต่อแบรนด์จำเป็นต้องเริ่มจากการวิเคราะห์พฤติกรรม ความต้องการ และความคาดหวังของลูกค้าอย่างละเอียด (Kotler and Keller, 2016) และส่งเสริมคุณค่าร่วมผ่านการมีส่วนร่วมในการออกแบบและพัฒนาบริการ (Prahalad and Ramaswamy, 2004) งานวิจัยที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่าการตลาดที่มุ่งเน้นลูกค้าเป็นศูนย์กลางสามารถเพิ่มความภักดีได้อย่างมีนัยสำคัญเมื่อสามารถผสมผสานช่องทางบริการแบบ omnichannel และปรับแต่งประสบการณ์ให้เหมาะกับแต่ละบุคคลผ่าน digital touchpoints (Lemon and Verhoef, 2016) โดยในบริบทของงานบริการ omnichannel หมายถึง การบูรณาการช่องทางการติดต่อสื่อสารและให้บริการลูกค้า ทั้งออนไลน์และออฟไลน์ เช่น เว็บไซต์ แอปพลิเคชัน โทรศัพท์ call center เคาน์เตอร์หน้าร้าน และโซเชียลมีเดีย ให้เป็นประสบการณ์ที่ต่อเนื่องและสอดคล้องกันในทุกจุดสัมผัส ซึ่งช่วยให้ลูกค้าสามารถเปลี่ยนผ่านระหว่างช่องทางได้อย่างราบรื่นโดยไม่รู้สึกสะดุด ตัวอย่างเช่น ลูกค้าอาจเริ่มต้นค้นหาข้อมูลผ่านเว็บไซต์ จองบริการผ่านแอปพลิเคชัน และติดต่อเจ้าหน้าที่เพื่อยืนยันการใช้บริการผ่าน LINE Official หรือโทรศัพท์ โดยข้อมูลของลูกค้าจะถูกส่งต่ออย่างต่อเนื่องระหว่างช่องทางโดยไม่ต้องเริ่มต้นใหม่ (Verhoef, Kannan, and Inman, 2015) กลยุทธ์ omnichannel นี้จึงมีบทบาทสำคัญในการยกระดับประสบการณ์ลูกค้า และส่งผลต่อความภักดีในระยะยาวอย่างเป็นรูปธรรม

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าธุรกิจบริการจะให้ความสำคัญกับลูกค้า แต่ยังขาดข้อมูลเชิงเปรียบเทียบที่ชัดเจนว่า “ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มุ่งเน้นลูกค้าเป็นศูนย์กลาง” ส่งผลต่อความภักดีของลูกค้าในแต่ละประเภทธุรกิจอย่างไร โดยเฉพาะธุรกิจที่มีลักษณะการให้บริการและความคาดหวังของลูกค้าแตกต่างกัน เช่น โรงแรมที่เน้นประสบการณ์การเข้าพัก โรงพยาบาลที่เน้นความเชื่อมั่นและมาตรฐานการรักษา และร้านอาหารที่เน้นความคุ้มค่าและความสะดวก ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาความแตกต่างและอิทธิพลของปัจจัยเหล่านี้อย่างเป็นระบบ

จากปัญหาดังกล่าว การวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบและวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มุ่งเน้นลูกค้าเป็นศูนย์กลางต่อความภักดีของลูกค้าในธุรกิจบริการ ทั้งในด้านทัศนคติและพฤติกรรม โดยมุ่งศึกษาธุรกิจบริการ 3 กลุ่ม ได้แก่ โรงแรม โรงพยาบาล และร้านอาหารบุฟเฟต์ ซึ่งมีบริบทการให้บริการแตกต่างกัน เพื่อให้ได้ข้อค้นพบเชิงประจักษ์ที่สามารถนำไปใช้พัฒนากลยุทธ์การตลาดที่ตอบโจทย์ลูกค้าเฉพาะกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มุ่งเน้นลูกค้าเป็นศูนย์กลางสำหรับธุรกิจบริการ
2. เพื่อศึกษาความภักดีของลูกค้าธุรกิจบริการ
3. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มุ่งเน้นลูกค้าเป็นศูนย์กลางสำหรับธุรกิจบริการจำแนกตามประเภทธุรกิจบริการ
4. เพื่อเปรียบเทียบความภักดีของลูกค้าธุรกิจบริการจำแนกตามประเภทธุรกิจบริการ

5. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มุ่งเน้นลูกค้าเป็นศูนย์กลางสำหรับธุรกิจบริการที่ส่งผลความภักดีของลูกค้าธุรกิจบริการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรที่เป็นผู้บริโภคชาวไทยซึ่งใช้บริการจากธุรกิจบริการในประเทศไทย ได้แก่ โรงแรม โรงพยาบาล ร้านอาหารบุฟเฟต์ โดยเป็นมีความหลากหลายของกลุ่มตัวอย่างในมิติด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา การวิเคราะห์ความแปรปรวน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ นำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับส่วนประสมทางการตลาดที่มุ่งเน้นลูกค้าเป็นศูนย์กลาง และความภักดีของลูกค้า เพื่อนำมาใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัย รวมถึงเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามให้สามารถวัดตัวแปรได้อย่างครอบคลุมและสอดคล้องกับทฤษฎี

ขั้นตอนที่ 2 เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจผ่าน Google Forms โดยส่งแบบสอบถามออนไลน์ในรูปแบบลิงก์ไปยังกลุ่มเป้าหมายโดยผ่านกลุ่มเพื่อนและคนรู้จักซึ่งมีช่วงอายุและอาชีพที่หลากหลายและเป็นผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์ โดยขอความร่วมมือผู้ที่เคยใช้บริการธุรกิจโรงพยาบาล ธุรกิจร้านอาหาร ธุรกิจโรงแรม ในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา (ระหว่างเดือนกรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

ขั้นตอนที่ 3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริโภคชาวไทยที่เคยใช้บริการจากธุรกิจบริการ ได้แก่ โรงแรม โรงพยาบาล และร้านอาหารบุฟเฟต์ จำนวนทั้งสิ้น 635 คน ทั้งนี้ เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้ออกแบบแบบสอบถามให้มีคำถามคัดกรอง (screening question) ก่อนเข้าสู่เนื้อหาหลัก โดยตั้งเงื่อนไขว่าผู้ตอบจะต้องเคยใช้บริการธุรกิจโรงแรม โรงพยาบาล หรือร้านอาหารบุฟเฟต์ด้วยตนเองอย่างน้อย 1 ครั้งในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา (ระหว่างเดือนกรกฎาคมถึงธันวาคม 2567) คำถามคัดกรองที่ใช้ คือ ท่านเคยใช้บริการในธุรกิจโรงแรม/โรงพยาบาล/ร้านอาหารบุฟเฟต์ ด้วยตนเองในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา (ระหว่างเดือนกรกฎาคมถึงธันวาคม 2567) หรือไม่ หากผู้ตอบแบบสอบถามเลือก “ไม่เคยใช้บริการ” ระบบ Google Forms จะตั้งค่าให้ไม่สามารถเข้าสู่แบบสอบถามส่วนถัดไปได้ เพื่อให้แน่ใจว่ากลุ่มตัวอย่างมีประสบการณ์ตรงเกี่ยวข้องกับตัวแปรในงานวิจัย และเพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนของข้อมูลจากผู้ที่ไม่มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์

ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยได้พัฒนาแบบสอบถามโดยอิงจากทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านบริหารธุรกิจ การตลาดบริการ และการวิจัย เพื่อให้ได้กรอบข้อคำถามที่เหมาะสม ชัดเจน และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้แนวคำถามกึ่งโครงสร้างซึ่งครอบคลุมประเด็นสำคัญเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มุ่งเน้นลูกค้าเป็นศูนย์กลาง (8C) และความภักดีของลูกค้า การสัมภาษณ์ดำเนินการแบบพบตัวหรือออนไลน์ ใช้เวลา 30-45 นาทีต่อราย และบันทึกข้อมูลด้วยการจดบันทึกและบันทึกเสียง (เมื่อได้รับความยินยอม) จากนั้นข้อมูลที่ได้จะนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเพื่อแยกประเด็นสำคัญและปรับปรุงข้อคำถามให้เหมาะสมกับพฤติกรรมการตอบของกลุ่มเป้าหมาย ก่อนจัดทำร่างแบบสอบถามฉบับปฐมภูมิและนำไปตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาต่อไป

โดยแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็น 5 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ตอนที่ 2 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มุ่งเน้นลูกค้าเป็นศูนย์กลาง ตอนที่ 3 ความภักดีของลูกค้าธุรกิจบริการ ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม และตอนที่ 5 ข้อคำถามปลายเปิด ซึ่งในตอนที่ 2 และตอนที่ 3 ใช้มาตราส่วน

ประมาณค่า (Rating Scale) ระดับ 5 คะแนน โดยคะแนน 1 หมายถึงน้อยที่สุด และคะแนน 5 หมายถึงมากที่สุด

ผู้วิจัยได้ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ 2 ด้าน ได้แก่ ความเที่ยงตรง (Validity) โดยใช้เทคนิค The Index of Item-Objective Congruence (IOC) กับผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้ค่า IOC ของแบบสอบถามระหว่าง 0.67-.100 และความเชื่อถือได้ (Reliability) โดยการทดสอบแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างทดลอง 30 คน และคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) ซึ่งได้ค่าอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสมตามเกณฑ์ที่กำหนด โดย Hair, Black, Babin, and Anderson (2019) กล่าวว่า การประเมินความน่าเชื่อถือของความสอดคล้องภายในตามเกณฑ์ค่าอัลฟาของครอนบาคสำหรับการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจค่าขั้นต่ำที่ยอมรับได้อยู่ระหว่าง 0.60 ส่วน Vanichbuncha (2009) กล่าวว่า ค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น (Reliability Coefficient) มากกว่า 0.80 โดยแบบสอบถามนี้มีค่า Reliability .966 แสดงว่าเครื่องมือแบบสอบถาม มีความน่าเชื่อถือสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการผ่านแบบสอบถามออนไลน์ โดยผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามในรูปแบบ Google Forms และส่งลิงก์แบบสอบถามไปยังกลุ่มเป้าหมายผ่านเครือข่ายเพื่อนคนรู้จัก รวมถึงการแชร์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น กลุ่มใน Facebook และ LINE โดยมีการกำหนดคำถามคัดกรองก่อนเริ่มต้นตอบแบบสอบถามเพื่อให้แน่ใจว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีคุณสมบัติตรงตามที่กำหนดไว้ คือ ต้องเคยใช้บริการจากธุรกิจโรงแรม ร้านอาหารบุฟเฟต์ หรือโรงพยาบาลในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา (ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม - ธันวาคม 2567) โดยเป็นการใช้บริการจริงด้วยตนเองอย่างน้อย 1 ครั้ง ข้อมูลทั้งหมดถูกรวบรวมในช่วงเดือนมกราคมถึงกุมภาพันธ์ 2568 จนครบตามจำนวนที่กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 6 ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามที่ได้รับว่ามีความสมบูรณ์ก่อนดำเนินการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและแนวโน้มข้อมูลในภาพรวม จากนั้นจึงดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงอนุมาน โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance: ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มุ่งเน้นลูกค้าเป็นศูนย์กลาง และความภักดีของลูกค้าธุรกิจบริการ จำแนกตามประเภทธุรกิจบริการ พร้อมทั้งใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มุ่งเน้นลูกค้าเป็นศูนย์กลางกับความภักดีของลูกค้า ทั้งในด้านทัศนคติและพฤติกรรม ซึ่งทั้งหมดสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักของการวิจัย ได้แก่ การศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มุ่งเน้นลูกค้าเป็นศูนย์กลาง การศึกษาความภักดีของลูกค้าธุรกิจบริการ การเปรียบเทียบตัวแปรทั้งสองตามประเภทธุรกิจบริการ และการวิเคราะห์ตัวแปรเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความภักดีของลูกค้าในภาพรวม

ขั้นตอนที่ 7 ผู้วิจัยสรุปผลและอภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ การสรุปผลการวิจัยเป็นการตีความหมายและอธิบายความหมายของผลลัพธ์ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล โดยเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ ผลการศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มุ่งเน้นลูกค้าเป็นศูนย์กลาง ความภักดี ของลูกค้า การเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มธุรกิจบริการ และผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปร

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มุ่งเน้นลูกค้าเป็นศูนย์กลางสำหรับธุรกิจบริการ พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มุ่งเน้นลูกค้าเป็นศูนย์กลางสำหรับธุรกิจบริการโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ “มาก” ($\overline{X}$ = 3.65, S.D. = 0.44) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าสามอันดับแรก ได้แก่

ความมั่นใจจากกายภาพ (Confidence) ($\overline{X}$ = 3.72, S.D. = 0.48) ความเอาใจใส่ของบุคลากร (Care) ($\overline{X}$ = 3.70, S.D. = 0.49) และศักยภาพในการให้บริการ (Capability) ($\overline{X}$ = 3.68, S.D. = 0.52) และปัจจัยต้นทุนสำหรับลูกค้า (Cost) ($\overline{X}$ = 3.57, S.D. = 0.54) อยู่ในอันดับสุดท้ายแม้จะยังคงอยู่ในระดับ “มาก” เช่นเดียวกัน

วัตถุประสงค์ที่ 2 ความภักดีของลูกค้าธุรกิจบริการ พบว่า ความภักดีของลูกค้าธุรกิจบริการโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ “มาก” ($\overline{X}$ = 3.65, S.D. = 0.49) สำหรับอันดับที่ 1 คือ ด้านทัศนคติ (Attitude) ($\overline{X}$ = 3.66, S.D. = 0.52) อยู่ในระดับ “มาก” และอันดับที่ 2 คือ ด้านพฤติกรรม (Behavior) ($\overline{X}$ = 3.65, S.D. = 0.51) ซึ่งอยู่ในระดับ “มาก” เช่นเดียวกัน

วัตถุประสงค์ที่ 3 การเปรียบเทียบปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มุ่งเน้นลูกค้าเป็นศูนย์กลาง จำแนกตามประเภทธุรกิจบริการ พบว่า ปัจจัยทั้ง 8 ด้าน ได้แก่ ทางเลือกสำหรับลูกค้า ต้นทุนสำหรับลูกค้า ความสะดวกสบาย การสื่อสาร กระบวนการที่กระชับ ความเอาใจใส่ของบุคลากร ความมั่นใจจากกายภาพและศักยภาพในการให้บริการ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างกลุ่มธุรกิจ

ธุรกิจโรงพยาบาลมีค่าเฉลี่ยสูงสุดเกือบทุกด้าน โดยเฉพาะศักยภาพในการให้บริการ ความมั่นใจจากกายภาพ ทางเลือกสำหรับลูกค้า และความเอาใจใส่ของบุคลากร แม้ด้านต้นทุนจะได้คะแนนต่ำสุดในกลุ่มนี้ แต่ยังสูงกว่าธุรกิจอื่นอย่างมีนัยสำคัญ สะท้อนมาตรฐานบริการและการลงทุนด้านเทคโนโลยีที่ตอบสนองความเชื่อมั่นของผู้ใช้บริการ

ธุรกิจโรงแรมให้ความสำคัญสูงสุดในด้านความสะดวกสบาย เช่น การเข้าถึงและการออกแบบบริการที่ไม่ซับซ้อน รองลงมาคือความมั่นใจจากกายภาพและความเอาใจใส่ของบุคลากร แต่มีจุดอ่อนในด้านทางเลือกสำหรับลูกค้า ซึ่งอาจบ่งบอกถึงข้อจำกัดด้านความหลากหลายของบริการ

ธุรกิจร้านอาหารบุฟเฟต์มีคะแนนเด่นในด้านความมั่นใจจากกายภาพและการดูแลของบุคลากร เช่นเดียวกับโรงแรม แต่ยังตามหลังโรงพยาบาลอย่างชัดเจน จุดอ่อนหลักอยู่ที่การสื่อสาร เช่น การประชาสัมพันธ์ โปรโมชั่น หรือข้อมูลเมนูที่อาจยังไม่ทั่วถึงหรือชัดเจนพอ

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยรวม พบว่า โรงพยาบาลมีคะแนนสูงที่สุดอย่างมีนัยสำคัญ ขณะที่โรงแรมและร้านอาหารบุฟเฟต์มีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกันแต่ต่ำกว่า ผลการทดสอบทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .05 ยืนยันว่าแต่ละกลุ่มธุรกิจมีจุดแข็งและจุดอ่อนแตกต่างกัน โดยโรงพยาบาลเด่นในมาตรฐานบริการ ความหลากหลายและศักยภาพในการให้บริการ โรงแรมมีจุดแข็งด้านความสะดวกสบาย ส่วนร้านอาหารบุฟเฟต์เน้นด้านความมั่นใจและการดูแล แต่ยังมีข้อจำกัดด้านการสื่อสารและความหลากหลายของบริการ

ผลการวิจัยยืนยันว่าทั้ง 3 ประเภทธุรกิจให้ความสำคัญกับปัจจัยที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะธุรกิจโรงพยาบาลที่มีค่าเฉลี่ยสูงโดดเด่น รองรับความคาดหวังของลูกค้าในด้านมาตรฐาน ความน่าเชื่อถือ และความครอบคลุมของบริการมากกว่าธุรกิจอื่น

วัตถุประสงค์ที่ 4 การเปรียบเทียบความภักดีของลูกค้าธุรกิจบริการ จำแนกตามประเภทธุรกิจบริการ พบว่า จากการวิเคราะห์ระดับความภักดีของลูกค้าในมิติด้านทัศนคติและพฤติกรรม พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับความภักดีในระดับค่อนข้างดี โดยมีความชื่นชอบและเชื่อมั่นในแบรนด์ พร้อมทั้งมีแนวโน้มแนะนำผู้อื่นและใช้บริการซ้ำอย่างต่อเนื่อง

เมื่อเปรียบเทียบตามประเภทธุรกิจ พบว่า โรงพยาบาลมีระดับความภักดีในทั้งสองมิติสูงกว่าโรงแรมและร้านอาหารบุฟเฟต์อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะด้านความไว้วางใจในคุณภาพและมาตรฐานการให้บริการ โรงแรมและร้านอาหารบุฟเฟต์มีคะแนนใกล้เคียงกัน แต่ยังเป็นรองโรงพยาบาล โดยมีพื้นที่ในการพัฒนาเพื่อเพิ่มความภักดีในระยะยาว

ในมิติทัศนคติ ลูกค้ามีความรู้สึกชื่นชอบและพร้อมแนะนำแบรนด์ ในขณะที่มิติพฤติกรรมสะท้อนผ่านการกลับมาใช้บริการซ้ำและการสนับสนุนบริการอื่นของแบรนด์อย่างเป็นรูปธรรม

ผลการวิเคราะห์ ANOVA และการทดสอบ Post Hoc แบบ Games-Howell ยืนยันว่าโรงพยาบาลมีค่าเฉลี่ยความภักดีสูงกว่าธุรกิจอื่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งในมิติทัศนคติ พฤติกรรม และความภักดีโดยรวม ทั้งนี้ Field (2013) ระบุว่า การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) เหมาะสำหรับการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มมากกว่าสองกลุ่ม และในกรณีที่ความแปรปรวนระหว่างกลุ่มไม่เท่ากัน การใช้การทดสอบแบบ Games-Howell เป็นทางเลือกที่เหมาะสม

สามารถสรุปได้ว่า ทั้ง 3 ประเภทธุรกิจ มีระดับความภักดีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยโรงพยาบาลมีความโดดเด่นในด้านความไว้วางใจและมาตรฐานการบริการ ขณะที่โรงแรมและร้านอาหารบุฟเฟต์ยังมีโอกาสพัฒนาคุณภาพและกลยุทธ์การบริการเพื่อสร้างความภักดีในระดับสูงขึ้น

วัตถุประสงค์ที่ 5 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มุ่งเน้นลูกค้าเป็นศูนย์กลางสำหรับธุรกิจบริการที่ส่งผลความภักดีของลูกค้าธุรกิจบริการในบริบทของธุรกิจโรงแรม โรงพยาบาล และร้านอาหารบุฟเฟต์ พบว่า

การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบ Stepwise ธุรกิจบริการ: ปัจจัยด้านศักยภาพในการให้บริการ ความมั่นใจจากกายภาพ ความเอาใจใส่ของบุคลากร การสื่อสารการตอบโจทย์ลูกค้า และกระบวนการที่กระชับ (R^2 = 0.866) โรงแรม: ศักยภาพในการให้บริการ ความเอาใจใส่ของบุคลากร การตอบโจทย์ลูกค้า การสื่อสาร ความมั่นใจจากกายภาพ และกระบวนการที่กระชับ (R^2 = 0.864) โรงพยาบาล: ความมั่นใจจากกายภาพ ความเอาใจใส่ของบุคลากร การตอบโจทย์ลูกค้า ศักยภาพในการให้บริการ กระบวนการที่กระชับ (R^2 = 0.852) ร้านอาหารบุฟเฟต์: ความเอาใจใส่ของบุคลากร (Care) X7 = ความมั่นใจจากกายภาพ (Confidence) X5 = กระบวนการที่กระชับ (Concise) X4 = การสื่อสาร (Communication) X8 = ศักยภาพในการให้บริการ (R^2 = 0.838) โมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของความภักดีได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดย Hair et al. (2019) ระบุว่า เทคนิคการถดถอยแบบ Stepwise เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการคัดเลือกตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อการพยากรณ์ตัวแปรตาม โดยใช้ค่าความแปรปรวนที่อธิบายได้ (R^2) เป็นเกณฑ์สำคัญในการตัดสินใจ ซึ่งเหมาะสมกับงานวิจัยเชิงปริมาณ

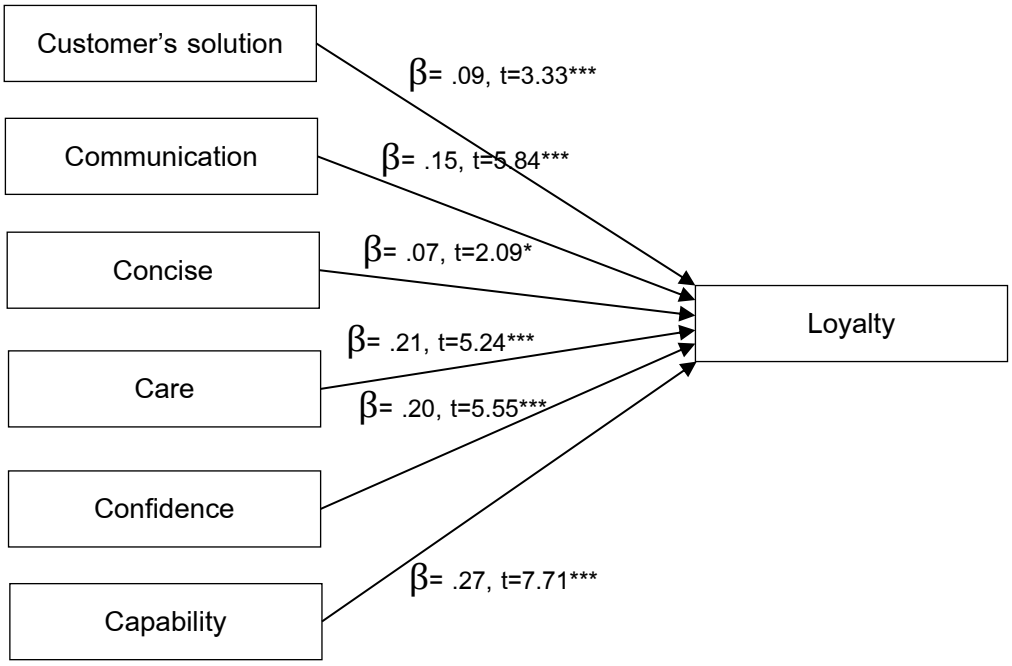

Figure 1: Customer-Centric Marketing Mix Model Influencing Customer Loyalty in the Service Business

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย คือ โมเดลภาพรวม ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อความภักดีของลูกค้าในบริบทของโรงแรม โรงพยาบาล และร้านอาหารบุฟเฟต์ โดยปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มุ่งเน้นลูกค้าเป็นศูนย์กลาง ได้แก่ ศักยภาพในการให้บริการ ความมั่นใจจากกายภาพ ความเอาใจใส่ของบุคลากร และการสื่อสารมีอิทธิพลต่อความภักดีของลูกค้าในธุรกิจบริการอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งในระดับทัศนคติและพฤติกรรม องค์ความรู้ใหม่นี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการออกแบบบริการที่ตอบโจทย์ลูกค้าเฉพาะกลุ่มธุรกิจ และใช้ในการฝึกอบรมพนักงานเพื่อยกระดับคุณภาพบริการ ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างความภักดีในระยะยาว เพิ่มศักยภาพการแข่งขัน และก่อให้เกิดการพัฒนาองค์กรที่ยั่งยืนในอนาคต รายละเอียดโมเดลแสดงดังภาพที่ 2

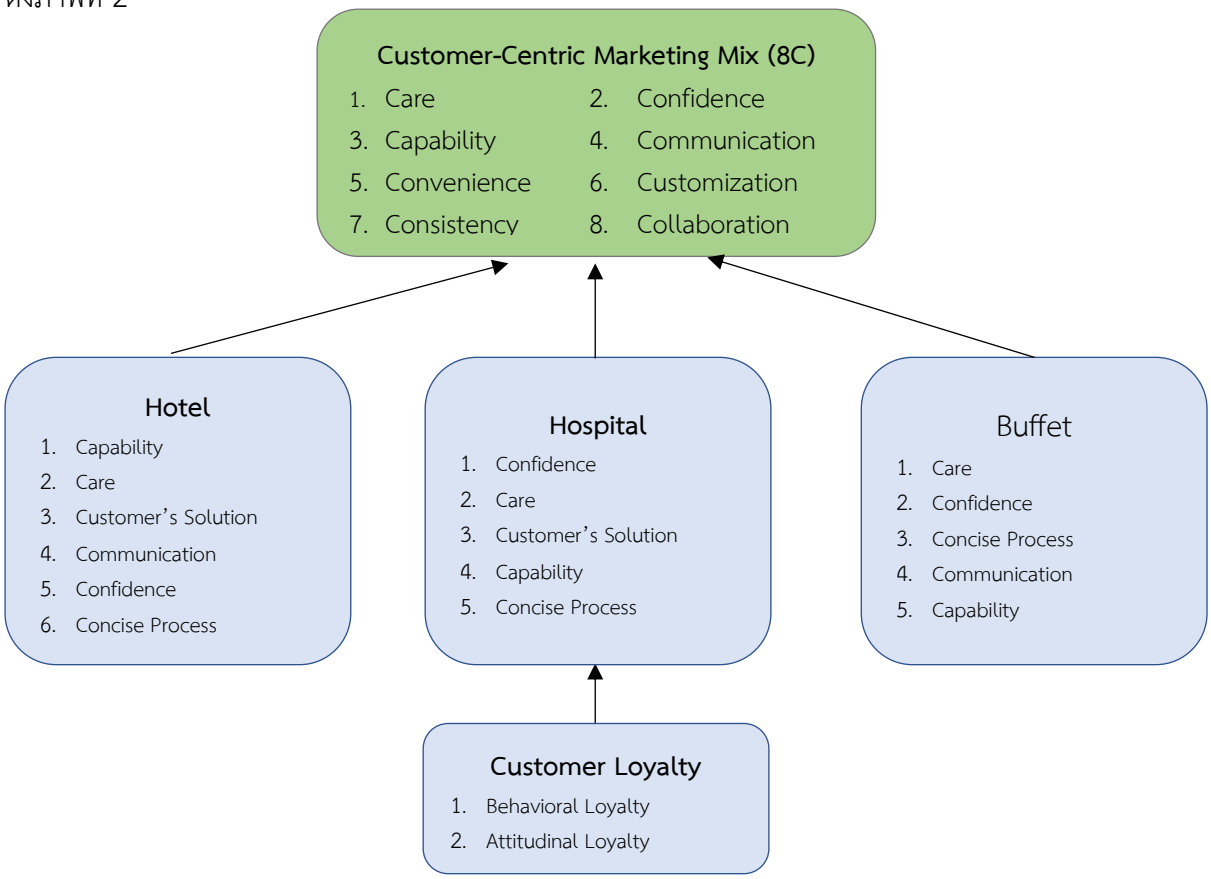

Figure 2: Overall Model: Customer-Centric Marketing Mix Factors Influencing Customer Loyalty in the Context of Hotels, Hospitals, and Buffet Restaurants

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ผู้ใช้บริการให้ความสำคัญกับปัจจัยทั้ง 8 ด้านในระดับมาก โดยเฉพาะความมั่นใจจากกายภาพ (Confidence) ความเอาใจใส่ของบุคลากร (Care) และศักยภาพในการให้บริการ (Capability) ซึ่งสะท้อนถึงความสำคัญของคุณภาพและประสบการณ์ที่ลูกค้าได้รับ ผลนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Parasuraman, Zeithaml, and Berry (1988) และงานวิจัยของ Othman, Abdullah, and Suki (2019) ที่ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยด้านการบริการที่มีคุณภาพและบุคลากรที่ใส่ใจมีผลต่อการสร้างความประทับใจและภักดีของลูกค้า และยังสอดคล้องกับบทนำที่กล่าวถึงความสำคัญของ Customer-Centric Marketing Mix (8C) โดยเฉพาะด้าน Care, Confidence และ Capability ซึ่งปรากฏชัดในงานบริการที่มีการ

ปฏิสัมพันธ์สูง เช่น โรงแรมและโรงพยาบาล (Zeithaml, Bitner, and Gremler, 2017; Gremler, Van Vaerenbergh, Brüggen, and Gwinner, 2020)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ความภักดีของลูกค้าในมิติทัศนคติและพฤติกรรมอยู่ในระดับมาก โดยผู้ใช้บริการมีแนวโน้มแนะนำแบรนด์และกลับมาใช้บริการซ้ำ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าคุณค่าที่ลูกค้าได้รับ (Customer Perceived Value) มีความสำคัญมากกว่าราคาเพียงอย่างเดียวในการกำหนดความภักดี ขณะเดียวกันการส่งเสริมการขายหรือโปรแกรมสะสมคะแนนอาจช่วยกระตุ้นการกลับมาใช้บริการในระยะสั้น แต่การรักษาความภักดีในระยะยาวจำเป็นต้องเน้นที่คุณภาพของประสบการณ์โดยรวมมากกว่าการพึ่งพาโปรโมชั่นชั่วคราว ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Oliver (1999) ที่เสนอว่า ความภักดีเกิดจากความผูกพันทางทัศนคติและอารมณ์ที่ลูกค้ามีต่อแบรนด์ ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ที่น่าพึงพอใจอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่เพียงแรงจูงใจภายนอกอย่างส่วนลดหรือคูปอง (Blut, BeattyEvanschitzky, and Brock, 2007) รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ Rather and Camilleri (2019) ที่อธิบายว่า ความภักดีเกิดจากความสอดคล้องทางคุณค่าและประสบการณ์ที่ดีระหว่างลูกค้าและแบรนด์ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Lemon and Verhoef (2016) และ Kumar, Dixit, Javalgi, and Dass (2021) ที่ระบุว่า การตลาดที่มุ่งเน้นลูกค้าเป็นศูนย์กลางและการปรับแต่งประสบการณ์แบบเฉพาะบุคคลผ่านช่องทาง omnichannel เป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างความสัมพันธ์ระยะยาวกับลูกค้า

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า โรงพยาบาลมีคะแนนเฉลี่ยในปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มุ่งเน้นลูกค้าเป็นศูนย์กลางสูงกว่าธุรกิจโรงแรมและร้านอาหารบุฟเฟต์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเฉพาะด้านความมั่นใจจากกายภาพ ความเอาใจใส่ของบุคลากร และศักยภาพในการให้บริการ สอดคล้องกับแนวคิด 8P ของ Samerchai (2013) ที่ชี้ว่าแต่ละธุรกิจควรให้น้ำหนักกับปัจจัยต่าง ๆ ตามลักษณะของบริการ ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับ Bitner (1992) เรื่อง Servicescape ที่พบว่าองค์ประกอบด้านความสะดวก ความน่าเชื่อถือ และความปลอดภัยมีผลต่อความพึงพอใจและภักดีของลูกค้าในบริบทต่าง ๆ โดยเฉพาะบริการที่ต้องอาศัยความไว้วางใจสูงอย่างโรงพยาบาล ในขณะที่โรงแรมและร้านอาหารเน้นความสะดวกสบายและประสบการณ์เฉพาะหน้าเป็นหลัก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของปัจจัยตามประเภทธุรกิจอย่างชัดเจน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 4 พบว่า ความภักดีของลูกค้าธุรกิจบริการทั้งในด้านทัศนคติและพฤติกรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติตามประเภทธุรกิจ โดยลูกค้าโรงพยาบาลมีระดับความภักดีสูงที่สุด ทั้งในด้านความเชื่อมั่น ความตั้งใจใช้บริการซ้ำ และความพร้อมในการแนะนำผู้อื่น ขณะที่โรงแรมและร้านอาหารบุฟเฟต์มีระดับความภักดีในระดับปานกลาง โดยเฉพาะด้านพฤติกรรมที่ยังต่ำกว่าโรงพยาบาลอย่างชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิดของ Oliver (1999) และ Dick and Basu (1994) ที่เสนอว่า ความภักดีเกิดจากทั้งทัศนคติในเชิงบวกและพฤติกรรมที่แสดงออกจริง ซึ่งมีความสัมพันธ์กับลักษณะเฉพาะของธุรกิจบริการ โดยเฉพาะธุรกิจโรงพยาบาลที่ต้องอาศัยความเชื่อมั่นในระยะยาวจึงมีแนวโน้มสร้างความภักดีได้มากกว่า อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิด SERVQUAL ของ Parasuraman, Zeithaml, and Berry (1988) ที่ให้ความสำคัญกับความน่าเชื่อถือ ความมั่นใจ และความเอาใจใส่ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่โดดเด่นในบริการด้านสุขภาพ โดยความน่าเชื่อถือและความเอาใจใส่เป็นองค์ประกอบสำคัญในบริการที่ต้องการความไว้วางใจสูง เช่น โรงพยาบาล นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Rather and Camilleri (2019) ยังยืนยันว่าความภักดีของลูกค้าในธุรกิจโรงแรมหรูมักมีความเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ของแบรนด์และความมีส่วนร่วมเชิงอารมณ์ ซึ่งแม้โรงแรมและร้านอาหารจะมีศักยภาพในการสร้างความผูกพัน แต่ยังจำเป็นต้องพัฒนาประสบการณ์การบริการอย่างรอบด้านมากขึ้นเพื่อให้เกิดความภักดีในระดับเดียวกับธุรกิจสุขภาพ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 5 พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มุ่งเน้นลูกค้าเป็นศูนย์กลาง ได้แก่ ศักยภาพในการให้บริการ (Capability) ความมั่นใจจากกายภาพ (Confidence) ความเอาใจใส่ของบุคลากร (Care) และการสื่อสาร (Communication) มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อความภักดีของลูกค้าในธุรกิจบริการทั้งในด้านทัศนคติและพฤติกรรม ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิด 8P และ 8C ของ Samerchai (2013) ที่ชี้ว่าการพัฒนาในด้านกระบวนการ บุคลากร และองค์ประกอบทางกายภาพเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความประทับใจและนำไปสู่ความภักดี โดยเฉพาะในธุรกิจที่ต้องการความเชื่อมั่น เช่น โรงพยาบาล ทั้งยังสอดคล้องกับโมเดล SERVQUAL ของ Parasuraman, Zeithaml, and Berry (1988) ซึ่งให้ความสำคัญกับความเชื่อถือ ความมั่นใจ และความเห็นอกเห็นใจในการให้บริการ ในทำนองเดียวกัน งานวิจัยของ Gremler, Van Vaerenbergh, Brüggen, and Gwinner (2020) ได้เสนอว่า “relational benefits” ได้แก่ ความมั่นใจ (confidence) ความสัมพันธ์ทางสังคม (social) และการปฏิบัติพิเศษ (special treatment) เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความภักดีของลูกค้า โดยเฉพาะในบริการที่มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างพนักงานและลูกค้าอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในครั้งนี้ที่ชี้ให้เห็นบทบาทสำคัญของบุคลากรและการสื่อสารที่มีคุณภาพ และยังสอดคล้องกับกรอบ 8C ว่าปัจจัยด้าน Capability, Communication, Care และ Confidence เป็นแกนกลางของกลยุทธ์ที่มุ่งเน้นลูกค้า โดยเฉพาะในบริการที่ต้องการสร้างความสัมพันธ์ในระยะยาว (Wedel and Kannan, 2016; Gremler, Van Vaerenbergh, Brüggen, and Gwinner, 2020) อย่างไรก็ตาม ปัจจัยบางประการ เช่น ต้นทุนสำหรับลูกค้า และความสะดวกสบาย กลับไม่แสดงอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญในบริบทของการศึกษานี้ ซึ่งอาจสะท้อนถึงแนวโน้มของผู้บริโภคที่ให้ความสำคัญกับคุณค่าและประสบการณ์โดยรวมมากกว่าปัจจัยด้านราคาเพียงอย่างเดียว ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ Oliver (1999) ที่ระบุว่า ความภักดีในระยะยาวเกิดจากประสบการณ์ที่สอดคล้องกับคุณค่าที่ลูกค้ารับรู้ มากกว่าการพิจารณาเพียงด้านราคาโปรโมชั่น หรือความสะดวกพื้นฐาน

สรุป

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มุ่งเน้นลูกค้าเป็นศูนย์กลางในธุรกิจบริการมีระดับการรับรู้ของลูกค้าในระดับมาก โดยเฉพาะด้านความมั่นใจจากกายภาพ ความเอาใจใส่ของบุคลากร และศักยภาพในการให้บริการ ขณะเดียวกัน ความภักดีของลูกค้าทั้งด้านทัศนคติและพฤติกรรมก็อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะในธุรกิจโรงพยาบาลซึ่งมีระดับความภักดีสูงกว่าธุรกิจอื่นอย่างมีนัยสำคัญ สำหรับปัจจัยที่ส่งผลต่อความภักดี ได้แก่ ศักยภาพในการให้บริการ ความมั่นใจจากกายภาพ การเอาใจใส่ การสื่อสาร และกระบวนการที่กระชับ ซึ่งสามารถอธิบายความแปรปรวนของความภักดีได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ผลการวิจัยนี้ช่วยให้เกิดความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับแนวคิด Customer-Centric Marketing Mix และความสัมพันธ์กับ Customer Loyalty โดยสามารถใช้เป็นฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ในการพัฒนาทฤษฎีด้านการตลาดบริการ โดยเฉพาะในบริบทของแนวคิด 8P-8C ทั้งนี้ ผู้ประกอบการสามารถนำผลลัพธ์ไปใช้ในการกำหนดกลยุทธ์การตลาดให้ตรงกับความต้องการของลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การยกระดับทักษะการบริการของพนักงานแนวหน้า การออกแบบประสบการณ์ลูกค้าที่สร้างความมั่นใจในแบรนด์ การพัฒนาช่องทางการสื่อสารแบบ omnichannel ที่ตอบสนองอย่างมีคุณภาพ

นอกจากนี้ หน่วยงานด้านการบริการ เช่น โรงพยาบาล โรงแรม และร้านอาหาร ยังสามารถนำผลการวิเคราะห์เชิงสาเหตุไปใช้ประเมินประสิทธิผลของแผนพัฒนาองค์กรในเชิงกลยุทธ์ เช่น การวางแผนฝึกอบรม การออกแบบกระบวนการบริการ และการสื่อสารกับลูกค้าอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมความภักดีในระยะยาวอย่างเป็นรูปธรรม

ขณะเดียวกัน ในเชิงวิชาการ ผลวิจัยนี้สามารถใช้เป็นต้นแบบของการศึกษาภาคเปรียบเทียบที่ขยายไปสู่ธุรกิจบริการอื่น ๆ หรือการวิจัยในบริบทวัฒนธรรมที่แตกต่าง เพื่อเพิ่มความเข้าใจต่อกลไกของการสร้างความภักดีอย่างรอบด้านมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ผู้ใช้บริการให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านความมั่นใจจากกายภาพ ความเอาใจใส่ของบุคลากร และศักยภาพในการให้บริการในระดับมาก ดังนั้น ผู้ประกอบการธุรกิจบริการควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพทางกายภาพ เช่น ความสะอาด ความปลอดภัย และความพร้อมของสถานที่ ตลอดจนส่งเสริมศักยภาพของบุคลากรผ่านการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง รวมถึงเสริมสร้างกระบวนการบริการให้มีความเป็นระบบ มีประสิทธิภาพ และตอบสนองความต้องการลูกค้าได้อย่างรวดเร็ว

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ความภักดีของลูกค้าอยู่ในระดับมากทั้งในมิติทัศนคติและพฤติกรรม ผู้ประกอบการควรใช้ข้อมูลนี้ในการวางแผนกลยุทธ์สร้างความสัมพันธ์ระยะยาวกับลูกค้า เช่น การออกแบบโปรแกรมสะสมแต้ม การติดตามผลหลังการใช้บริการ การสร้างประสบการณ์ที่ดีสม่ำเสมอ และการจัดการข้อร้องเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ลูกค้าเกิดความรู้สึกผูกพันและเชื่อมั่นในแบรนด์

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ของลูกค้ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญตามประเภทธุรกิจ ดังนั้น ผู้ประกอบการควรออกแบบกลยุทธ์การตลาดให้เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของธุรกิจ เช่น โรงพยาบาลควรเน้นการสร้างความมั่นใจด้านความปลอดภัยและคุณภาพการรักษา โรงแรมควรเน้นความสะดวกสบายในการเข้าถึงบริการ และร้านอาหารบุฟเฟต์ควรเน้นการดูแลเอาใจใส่และพัฒนารูปแบบการสื่อสารที่ชัดเจนและน่าสนใจ

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 4 พบว่า โรงพยาบาลมีระดับความภักดีของลูกค้าสูงกว่าโรงแรมและร้านอาหารบุฟเฟต์อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในด้านความไว้วางใจและมาตรฐานการบริการ ดังนั้น ผู้ประกอบการในธุรกิจโรงแรมและร้านอาหารควรพัฒนาองค์ประกอบที่เสริมสร้างความไว้วางใจ เช่น การดูแลลูกค้าแบบรายบุคคล ความใส่ใจในรายละเอียดการบริการ และความสม่ำเสมอในการให้บริการ เพื่อเพิ่มความภักดีในระยะยาว

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 5 การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบ Stepwise ชี้ให้เห็นว่าแต่ละธุรกิจมีลำดับความสำคัญของปัจจัยแตกต่างกัน ดังนั้น ควรใช้ผลการวิเคราะห์นี้เป็นแนวทางในการออกแบบบริการให้ตรงกับความคาดหวังของลูกค้าในแต่ละประเภท เช่น ธุรกิจโรงพยาบาลควรเน้นด้านความมั่นใจจากกายภาพและการดูแลเอาใจใส่ โรงแรมควรเน้นศักยภาพและกระบวนการที่กระชับ และร้านอาหารบุฟเฟต์ควรพัฒนาเรื่องการสื่อสารและสร้างความเชื่อมั่นในสถานที่ให้บริการ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรขยายขอบเขตการวิจัยไปยังธุรกิจบริการประเภทอื่น เช่น ธุรกิจขนส่ง โลจิสติกส์ การศึกษา การเงิน เพื่อเปรียบเทียบเพิ่มเติมว่า ปัจจัยใดส่งผลต่อความภักดีในบริบทที่แตกต่างกัน

2.2 ควรศึกษาปัจจัยแทรกซ้อนหรือตัวแปรแทรก (Moderating/Mediating Variables) เช่น ความพึงพอใจของลูกค้า การรับรู้คุณค่า หรือภาพลักษณ์แบรนด์ ซึ่งอาจมีบทบาทสำคัญในการส่งผลต่อความภักดี

2.3 ควรดำเนินการวิจัยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพร่วมด้วย (Mixed-Methods) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จะช่วยให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและเข้าใจแรงจูงใจของลูกค้าได้ดียิ่งขึ้น

2.4 ควรเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มประชากรต่างกัน โดยอาจศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมของลูกค้าในเขตเมืองและชนบท หรือในช่วงวัยต่าง ๆ เพื่อดูว่าแนวโน้มความภักดีแตกต่างกันอย่างไร

2.5 ใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากหลายช่องทางที่นอกจากการเก็บข้อมูลออนไลน์ เช่น การเก็บข้อมูลแบบเผชิญหน้า (Face-to-face) หรือผ่านช่องทางอื่น ๆ เพื่อเพิ่มความหลากหลายและลดอคติจากกลุ่มตัวอย่างที่เข้าถึงเทคโนโลยี

References

Anderson, E. W., & Sullivan, M. W. (1993). The Antecedents and Consequences of Customer Satisfaction for Firms. *Marketing Science*, 12(2), 125-143.

Blut, M., Beatty, S. E., Evanschitzky, H., & Brock, C. (2007). The Loyalty Ripple Effect: Appreciating the Full Value of Customers. *Journal of Service Research*, 9(3), 211-223.

Dick, A. S., & Basu, K. (1994). Customer Loyalty: Toward an Integrated Conceptual Framework. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 22(2), 99-113.

Field, A. (2013). *Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics*. (4th ed.). Thousand Oaks, California: SAGE Publications.

Gremler, D. D., Van Vaerenbergh, Y., Brüggen, E. C., & Gwinner, K. P. (2020). Understanding and Managing Customer Relational Benefits in Services: A Meta-Analysis. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 48(3), 351-373.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2019). *Multivariate Data Analysis*. (8th ed.). Boston, Massachusetts: Cengage Learning.

Heskett, J. L., Sasser, W. E., Jr., & Schlesinger, L. A. (1997). *The Service Profit Chain: How Leading Companies Link Profit and Growth to Loyalty, Satisfaction, and Value*. New York: The Free Press.

Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). *Marketing Management*. (15th ed.). London: Pearson Education.

Krungsri. (2024). *2024-2026 Thailand Industry Outlook*. Retrieved November 10, 2024, from https://www.krungsri.com/en/research/industry/summary-outlook/industry-outlook-2024-2026

Kumar, V., Dixit, A., Javalgi, R. G., & Dass, M. (2021). Digital Transformation of Customer Engagement: Explaining the Impact of Digital Technologies on Customer Engagement and Firm Performance. *Journal of Business Research*, 129, 902-910.

Lemon, K. N., & Verhoef, P. C. (2016). Understanding Customer Experience Throughout the Customer Journey. *Journal of Marketing*, 80(6), 69-96.

Office of the National Economic and Social Development Council. (2024). *Gross Domestic Product: Q1/2024*. Retrieved November 11, 2024, from https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=13214&filename=qgdp_page

Oliver, R. L. (1999). Whence Consumer Loyalty? *Journal of Marketing*, 63(Special Issue), 33-44.

Othman, A. R., Abdullah, M. H., & Suki, N. M. (2019). Service Quality and Customer Loyalty in the Malaysian Hotel Industry. *International Journal of Innovation, Creativity and Change*, 5(2), 1-15.

Pantano, E., Pizzi, G., Scarpi, D., & Dennis, C. (2020). Competing During a Pandemic? Retailers' Ups and Downs During the COVID-19 Outbreak. *Journal of Business Research*, 116, 209-213.

Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Berry, L. L. (1988). SERVQUAL: A Multiple-Item Scale for Measuring Consumer Perceptions of Service Quality. *Journal of Retailing*, 64(1), 12-40.

Prahalad, C. K., & Ramaswamy, V. (2004). Co-Creating Unique Value with Customers. *Strategy & Leadership*, 32(3), 4-9.

Rather, R. A., & Camilleri, M. A. (2019). The Effects of Service Quality and Consumer-Brand Value Congruity on Hospitality Brand Loyalty. *Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 30(4), 547-559.

Reichheld, F. F., & Sasser, E. (1990). Zero Defections: Quality Comes to Services. *Harvard Business Review*, 68(5), 105-111.

Samerchai, C. (2013). *Service Management and Marketing (Revised ed.)*. Bangkok: SE-ED Education.

Vanichbuncha, K. (2009). *Statistical Analysis: Statistics for Decision Making*. (4th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Verhoef, P. C., Kannan, P. K., & Inman, J. J. (2015). From Multi-Channel Retailing to Omnichannel Retailing: Introduction to the Special Issue on Multi-Channel Retailing. *Journal of Retailing*, 91(2), 174-181.

Wedel, M., & Kannan, P. K. (2016). Marketing Analytics for Data-Rich Environments. *Journal of Marketing*, 80(6), 97-121.

Zeithaml, V. A., Bitner, M. J., & Gremler, D. D. (2017). *Services Marketing: Integrating Customer Focus Across the Firm*. (7th ed.). Ohio: McGraw-Hill Education.

การพัฒนาพุทธนวัตกรรมการสื่อสารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอนนักธรรมในยุควิถีชีวิตใหม่*

The Development of Buddhist Communication Innovations Affecting the Dhamma Teaching and Learning Efficiency in the New Normal Era

[1]พระสมุห์ประเสริฐชัย ธมฺมธีโร แซ่อึ้ง, บุญเลิศ โอฐสู และ ลำพอง กลมกูล
[1]Phrasamuh Prasertchai Dhammathiro Saeoung, Boonlert Otsu and Lampong Klomkul
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.
[1]Corresponding Author's Email: kprasertchai@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาของประสิทธิภาพการเรียนการสอนนักธรรมในยุควิถีชีวิตใหม่ 2) พัฒนาสร้างพุทธนวัตกรรมการสื่อสารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอนนักธรรมในยุควิถีชีวิตใหม่ และ 3) นำเสนอพุทธนวัตกรรมการสื่อสารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอนนักธรรมในยุควิถีชีวิตใหม่ เป็นการวิจัยและพัฒนา ที่ใช้วิธีการวิจัยแบบผสานวิธี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นพระภิกษุที่ศึกษานักธรรมชั้นตรี จำนวน 35 รูป ได้มาโดยการกำหนดแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย 1) พุทธนวัตกรรมการสื่อสารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอนนักธรรม 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนออนไลน์ และ 3) แบบวัดความพึงพอใจต่อกระบวนการพุทธนวัตกรรมสื่อสารผ่านระบบออนไลน์ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติอ้างอิงโดยใช้ t-test แบบไม่อิสระต่อกัน เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน และการวิเคราะห์เนื้อหา สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า 1) การเรียนการสอนนักธรรมในปัจจุบันยังประสบปัญหาหลายด้าน ทั้งความคลุมเครือของเป้าหมายหลักสูตร เนื้อหาที่เข้าใจยาก และหนังสือเรียนที่ขาดมาตรฐานทำให้ผู้เรียนต้องตีความเองจนเกิดความคลาดเคลื่อน นอกจากนี้ วิธีการสอนส่วนใหญ่ยังเน้นการท่องจำและการบรรยาย ส่งผลให้ผู้เรียนขาดทักษะการคิดวิเคราะห์และมีส่วนร่วมน้อย ครูผู้สอนจำนวนหนึ่งยังขาดทักษะด้านสื่อและนวัตกรรมการสอน ทำให้ไม่สามารถกระตุ้นแรงจูงใจของพระภิกษุและสามเณรได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) ผลของการพัฒนาพุทธนวัตกรรมการสื่อสารและนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างผ่านการเรียนการสอนออนไลน์ พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับเห็นด้วยมาก ในทุกด้าน ทั้งด้านเนื้อหา กิจกรรม สื่อที่ใช้ หรือรูปแบบการออกแบบการเรียนรู้ สะท้อนให้เห็นว่านวัตกรรมดังกล่าวมีความเหมาะสมและช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนการสอนได้อย่างมีนัยสำคัญ ผลการทดสอบยังแสดงว่าผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างชัดเจน 3) จากการถอดบทเรียนและวิเคราะห์ประสบการณ์การเรียนออนไลน์ของพระภิกษุสามเณร ได้องค์ความรู้ใหม่ คือ "ICAS Model" ประกอบด้วย Instructor, Course, Activity และ Student ซึ่งเป็นกรอบคิดที่ช่วยให้การ

*Received July 23, 2025; Revised December 9, 2025; Accepted December 18, 2025

สื่อสารทางการศึกษานักธรรมผ่านระบบออนไลน์มีประสิทธิภาพมากขึ้น การสร้างเว็บไซต์การเรียนนักธรรมออนไลน์ตามโมเดลนี้ช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงบทเรียนได้ทุกที่ทุกเวลา ลดข้อจำกัดด้านการเดินทางและสถานการณ์โรคระบาด อีกทั้งยังเอื้อต่อการโต้ตอบ การมอบหมายงาน และการประเมินผลแบบทันที สื่อประกอบทั้งภาพ เสียง และหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ช่วยเพิ่มความน่าสนใจและประสบการณ์ใหม่ ทำให้การเรียนนักธรรมในยุควิถีชีวิตใหม่มีความสะดวก เข้าถึงง่าย และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: พุทธนวัตกรรมการสื่อสาร; ประสิทธิภาพการเรียนการสอนนักธรรม; ยุควิถีชีวิตใหม่

Abstract

This research aimed at the following objectives: 1) to examine the current status and challenges of Dhamma teaching and learning in the New Normal era; 2) to develop Buddhist communication innovations that enhance the effectiveness of Dhamma instruction; and 3) to present Buddhist communication innovations affecting the Dhamma teaching and learning efficiency in the new normal era. The study employed a mixed-methods research and development approach. The participants consisted of 35 monks studying the elementary level of Dhamma (Nak Tham Tri), selected through purposive sampling. Data collection instruments included: 1) the developed Buddhist communication innovations; 2) an online achievement test to assess learning outcomes; and 3) a satisfaction questionnaire regarding the online communication innovation process. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics, including mean, percentage, and standard deviation, while an independent t-test was used to compare pre- and post-test learning outcomes. Qualitative data from structured interviews were analyzed using content analysis.

The findings revealed as follows: 1) Dhamma teaching and learning currently face several challenges. These include unclear curriculum objectives, complex content, and textbooks lacking standardization, which require learners to interpret the material themselves, often leading to misunderstandings. In addition, most teaching methods focus on memorization and lecture-based instruction, limiting students' analytical thinking skills and participation. Some instructors also lack skills in media and teaching innovations, reducing their ability to effectively motivate monks and novices. 2) The results of implementing the developed Buddhist communication innovations with the participants through online learning indicated a high level of satisfaction across all aspects, including content, learning activities, media used, and instructional design. This reflects that the innovations were of propriety and significantly enhanced the effectiveness of Dhamma teaching and learning. Furthermore, post-test achievement scores were significantly higher than pre-test scores, demonstrating the positive impact of the innovations on learning outcomes. 3) From the lessons learned and analysis of the online learning experiences of monks and novices, a new framework, the "ICAS Model," was developed. This model consists of four components: Instructor, Course, Activity, and Student, providing a conceptual guide for enhancing the effectiveness of Dhamma

education through online platforms. Implementing an online Dhamma learning website based on this model allowed learners to access lessons anytime and anywhere, overcoming limitations related to travel and pandemic restrictions. The model also facilitated interaction, assignment submission, and immediate evaluation. Multimedia resources, including images, audio, and e-books, enriched learning experiences, making Dhamma education in the New Normal era more convenient, accessible, and effective.

Keywords: Buddhist Communication Innovations; Dhamma Teaching and Learning Effectiveness; New Normal Era

บทนำ

การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ได้ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อภาคส่วนต่าง ๆ โดยเฉพาะภาคการศึกษา จากรายงานของยูเนสโก (UNESCO, 2020) พบว่านักเรียนมากกว่า 1.57 พันล้านคนจาก 188 ประเทศทั่วโลก หรือคิดเป็น 91.3% ของผู้เรียนทั้งหมด ถูกบังคับให้ออกจากโรงเรียนและต้องปรับตัวสู่การเรียนรูปแบบใหม่นอกห้องเรียน สำหรับในประเทศไทย สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลให้สถานศึกษาทั่วประเทศไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้ตามปกติ จนกระทรวงศึกษาธิการต้องกำหนดนโยบายการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิด "การเรียนรู้นำการศึกษา โรงเรียนอาจหยุดได้ แต่การเรียนรู้หยุดไม่ได้" ผ่านการเรียนการสอนทางไกลในรูปแบบ "ออนไลน์" และ "ออนแอร์" (Office of the Education Council, 2020)

สถานการณ์โควิด-19 ได้ส่งผลกระทบต่อการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนาเช่นกัน เนื่องจากการรวมกลุ่มเพื่อศึกษาพระธรรมวินัยมีความเสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของโรค จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาเป็นวิถีชีวิตใหม่ของพระภิกษุสามเณร ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนของพระภิกษุสามเณรจากการสอบธรรมสนามหลวงทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค พบว่าจำนวนผู้เข้าสอบและสอบผ่านมีจำนวนน้อยลง สะท้อนให้เห็นถึงการขาดประสิทธิผลในการจัดการศึกษา ซึ่งหากเป็นเช่นนี้ต่อไป พระภิกษุสามเณรที่มีความรู้ความสามารถในการสืบทอดพระพุทธศาสนาจะลดน้อยลง ส่งผลกระทบต่อการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนเพื่อความสันติสุขของสังคม

ปัญหาการเรียนการสอนในหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมยังพบว่า ครูผู้สอนขาดความรู้ในวิชาชีพครู ไม่ได้เรียนวิชาจิตวิทยา ขาดประสบการณ์การสอนที่เป็นระบบ และขาดการส่งเสริมอบรมวิชาการศึกษา (Office of the National Education Commission, 2001) อีกทั้งการเดินทางมาเรียนร่วมกันของพระภิกษุสามเณรในแต่ละพื้นที่ไม่สะดวก ส่งผลให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพลดลง ในขณะที่วิวัฒนาการทางการเรียนรู้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สังคมให้ความนิยมด้านวัสดุและอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีมากขึ้น ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมีบทบาทและความสำคัญต่อสังคมโลกเป็นอย่างสูง จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนให้ทันสมัยและเข้าถึงได้ง่ายขึ้น

จากสภาพและปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องการพัฒนาพุทธนวัตกรรมการสื่อสารผ่านระบบออนไลน์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอนนักธรรมในยุควิถีชีวิตใหม่ เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข พัฒนาการศึกษาของพระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไปให้ได้ศึกษาหลักธรรมในกระบวนการพัฒนาความรู้การสื่อสารที่หลากหลาย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการเรียนการสอนนักธรรมในจังหวัดปทุมธานี และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับสำนักเรียนอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาของประสิทธิภาพการเรียนการสอนนักธรรมในยุควิถีชีวิตใหม่
2. เพื่อพัฒนาสร้างพุทธนวัตกรรมสื่อสารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอนนักธรรมในยุควิถีชีวิตใหม่
3. เพื่อนำเสนอพุทธนวัตกรรมสื่อสารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอนนักธรรมในยุควิถีชีวิตใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง "การพัฒนาพุทธนวัตกรรมการสื่อสารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอนนักธรรมในยุควิถีชีวิตใหม่" เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาบริบทและสภาพปัญหาปัจจุบัน

1.1 ศึกษาบริบทและสภาพปัญหาของการเรียนการสอนนักธรรมในปัจจุบัน

1.2 สำรวจความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนนักธรรม

1.3 วิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพุทธนวัตกรรมการสื่อสาร

ขั้นตอนที่ 2 การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนนักธรรม

2.2 ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับนวัตกรรมการสื่อสารทางพระพุทธศาสนา

2.3 ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในยุควิถีชีวิตใหม่ (New Normal)

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

3.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนการสอนนักธรรม จำนวน 12 รูป/คน แบ่งเป็นผู้บริหารสำนักเรียนนักธรรม จำนวน 7 รูป/คน พระอาจารย์ผู้สอนนักธรรม จำนวน 5 รูป/คน และพระภิกษุสามเณรที่กำลังศึกษานักธรรม จำนวน 35 รูป

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

- แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview)
- แบบบันทึกการสังเกต (Observation Form)
- แบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis Form)

ขั้นตอนที่ 4 การออกแบบและพัฒนานวัตกรรม

4.1 การร่างและออกแบบนวัตกรรม โดยวิเคราะห์ผลการศึกษาจากขั้นตอนที่ 1-3 เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนา

4.2 พัฒนาพุทธนวัตกรรมการสื่อสารที่เหมาะสมกับการเรียนการสอนนักธรรมในยุควิถีชีวิตใหม่ โดยมุ่งเน้นการพัฒนา แอปพลิเคชันสำหรับการเรียนการสอนนักธรรมสื่อการเรียนรู้ดิจิทัลสำหรับวิชานักธรรม (กระทู้, ธรรม, พุทธประวัติ, และวินัยบัญญัติ) ระบบการสอนออนไลน์แบบผสมผสาน (Blended Learning)

ขั้นตอนที่ 5 การตรวจสอบคุณภาพและปรับปรุงนวัตกรรม

5.1 การตรวจสอบคุณภาพนวัตกรรม โดยนำร่างนวัตกรรมเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา ด้านเทคโนโลยีการศึกษา และด้านการสื่อสาร จำนวน 5 ท่าน

5.2 ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของนวัตกรรม

5.3 ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 6 การทดลองใช้และประเมินผลนวัตกรรม

6.1 ทดลองใช้นวัตกรรมกับกลุ่มทดลอง ซึ่งเป็นพระภิกษุสามเณรที่เรียนนักธรรมตรี จำนวน 35 รูป

6.2 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นต่อการใช้นวัตกรรม

6.3 สังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนระหว่างการใช้นวัตกรรม

6.4 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็น โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์

6.5 วิเคราะห์ข้อมูลตาม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรม ด้านความเหมาะสมของสื่อ และด้านการออกแบบ

ขั้นตอนที่ 7 การสรุปผล นำเสนอนวัตกรรม และเผยแพร่

7.1 สรุปผลการประเมินและปรับปรุงนวัตกรรมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

7.2 จัดทำคู่มือการใช้พุทธนวัตกรรมการสื่อสารสำหรับการเรียนการสอนนักธรรม

7.3 นำเสนอนวัตกรรมต่อผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อรับฟังข้อเสนอแนะ

7.4 เผยแพร่นวัตกรรมไปยังสำนักเรียนนักธรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

7.5 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) โดย: ตรวจสอบแหล่งข้อมูลที่ต่างกัน (Data Triangulation) ตรวจสอบผู้วิจัยที่ต่างกัน (Investigator Triangulation) ตรวจสอบวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ต่างกัน (Methodological Triangulation)

การตรวจสอบโดยผู้ให้ข้อมูล (Member Checking) เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ (Expert Checking) ในการประเมินคุณภาพของเครื่องมือวิจัยและนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของประสิทธิภาพการเรียนการสอนนักธรรมในยุควิถีชีวิตใหม่ พบว่า

1) ด้านหลักสูตร ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) จำนวน 12 รูป ได้ให้แนวทางการแก้ปัญหาหลักสูตรนักธรรมในปัจจุบันมีปัญหาและอุปสรรค จากปัญหาและอุปสรรคที่กล่าวมาข้างต้น ทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการแก้ไขดังต่อไปนี้

ปัญหาและอุปสรรคของหลักสูตรนักธรรมในปัจจุบัน พบว่า ขาดเป้าหมายที่ชัดเจน เนื้อหาที่มีภาษาและคำที่เข้าใจยาก วิธีการสอนแบบท่องจำ การวัดผลประเมินผลที่วัดได้เฉพาะด้าน ขาดคู่มือการใช้หลักสูตรครูและนักเรียนต้องตีความเนื้อหาเอง ส่งผลให้เกิดความหมายที่คลาดเคลื่อนได้ เนื้อหาบทเรียนยังแบบดังเดิม ภาษาไม่สอดคล้องกับบริบทในปัจจุบัน หนังสือเรียนไม่มีมาตรฐาน เนื้อหาไม่เป็นมาตรฐาน อ่านยาก เข้าใจยาก ขึ้นอยู่กับโรงพิมพ์ไม่มีผู้ควบคุมมาตรฐาน เน้นการท่องจำ ไม่วัดทักษะการคิดวิเคราะห์ความเข้าใจความรู้ วิธีการสอนเน้นการบรรยาย นักเรียนไม่มีส่วนร่วม ครูผู้สอนขาดความรู้และทักษะการสอน ขาดแคลนสื่อการสอนและอุปกรณ์ นักเรียนขาดแรงจูงใต สิ่งเร้าในสังคมด้านอื่น ๆ และผู้ปกครองไม่ให้ความสำคัญ

แนวทางการแก้ไขด้านหลักสูตร พบว่าการพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย จัดทำคู่มือการใช้หลักสูตร ปรับปรุงเนื้อหานักธรรมให้เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา พัฒนาหนังสือเรียนให้มีมาตรฐานเดียวกัน ปรับปรุงวิธีการวัดผลประเมินผล พัฒนาการเรียนการสอน พัฒนาทักษะครูผู้สอน ออกใบอนุญาตการสอนนักธรรม จัดสรรงบประมาณสนับสนุนให้เพียงพอ

2) ด้านการจัดการเรียนการสอนนักธรรม แต่ละบทบาทของวัดและบุคคลที่เกี่ยวข้องต้องสนับสนุนสอดคล้อง สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง เป็นผู้กำหนดนโยบาย จัดทำหลักสูตร จัดสอบ จัดวัดผลประเมินผล และพัฒนาครูผู้สอน เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ ดูแลและประเมินผลการจัดการเรียนการสอนในเขตพื้นที่ เจ้าอาวาส จัดการเรียนการสอนในวัด จัดหาพระอาจารย์สอนนักธรรม จัดหาหรือสร้างห้องเรียนสถานที่เรียนให้มีความสะดวกในการเรียน จัดหาสื่อการสอนหรือสนับสนุนงบประมาณพระอาจารย์สอนนักธรรม เตรียมบทเรียน ตรวจการบ้าน และวัดผลนักเรียน นักเรียน ตั้งใจเรียน ทำการบ้านและเตรียมตัวสอบ ผู้ปกครอง ส่งเสริมสนับสนุนบุตรหลานและตรวจสอบการเรียนการสอน หน่วยงานอื่น ๆ มหาวิทยาลัยสงฆ์, สพฐ. กศน. สนับสนุนตามกำลังนโยบายของหน่วยงาน หรือสนับสนุนด้านวิชาการ ปรับปรุงวิธีการสอนให้ทันสมัยและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ พัฒนาศักยภาพพระอาจารย์ที่สอนนักธรรม จัดสร้างสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย จัดหาทุนการศึกษาและมอบรางวัล เพื่อบูรณาการเรียนการสอน จัดตั้งโรงเรียนหรือสถาบันพระครูสอนนักธรรม เพื่อพัฒนาหลักสูตรอบรมพระครูสอนนักธรรม ให้มีมาตรฐานและออกใบรับรอง จัดหาทุนการศึกษาและมอบรางวัล พร้อมทั้งประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาหลักสูตร วิธีการสอน สนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาบุคลากรครูสอนนักธรรม

3) ด้านการวัดและประเมินผลนักธรรม รูปแบบการวัดผลประเมินผลปัจจุบันเน้นท่องจำ ขาดการวัดทักษะที่สำคัญด้านอื่น เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การทำงานเป็นทีม ไม่มีการประเมินคุณธรรมจริยธรรม และการนำหลักคำสอนไปใช้ในชีวิตจริง ขาดมาตรฐานการวัดผล ทำให้ความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือของการประเมินผลลดลง ข้อสอบมีระดับความยากง่ายไม่เหมาะสม ขาดการพัฒนาเครื่องมือในการตรวจข้อสอบให้ทันสมัยและเหมาะสมกับยุคสมัย การตรวจข้อสอบขาดมาตรฐานและความเป็นกลาง ขาดการนำผลการสอบไปปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน บุคลากรวัดผลประเมินผล ขาดความรู้ ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ ในการวัดผลประเมินผล บุคลากรไม่เพียงพอ ปรับปรุงและกำหนดวัตถุประสงค์การสอบให้ตรงกับหลักสูตร วิเคราะห์เนื้อหาและข้อสอบให้มีความยากง่ายของหลักสูตร เลือกวิธีการวัดผลประเมินผลที่หลากหลาย พัฒนาเครื่องมือวัดผลประเมินผลให้เป็นมาตรฐาน กำหนดเกณฑ์การวัดผลให้ชัดเจน สามารถวัดผลประเมินผลได้หลายมิติ ข้อสอบและการตรวจเป็นมาตรฐานและให้คะแนนอย่างเป็นกลาง เพื่อให้การวัดผลประเมินผลมีประสิทธิภาพ จำเป็นอย่างยิ่งในการปรับปรุงทั้งระบบการวัดผลการประเมินผล เครื่องมือกระบวนการ และบุคลากร เพื่อให้การวัดและประเมินผลนักธรรมมีประสิทธิภาพมากขึ้นและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการศึกษานักธรรม

4) ด้านการบริหารจัดการหลักสูตรนักธรรม เนื้อหาหลักสูตร ใช้ภาษาดั่งเดิมล้าสมัย ไม่สอดคล้องกับสังคมยุคปัจจุบัน เน้นท่องจำ ขาดการบูรณาการ ใช้วิธีการสอนด้วยวิธีบรรยาย นักเรียนไม่มีส่วนร่วม ขาดแคลนครูและสื่อการสอน ครูขาดทักษะ นักเรียนขาดแรงจูงใจ ระดับความรู้ที่แตกต่างกัน อายุที่แตกต่างกัน การบริหารจัดการขาดแผนที่เป็นระบบ งบประมาณไม่พอ ขาดการสนับสนุน ระบบประเมินผลไม่มีมาตรฐาน ขาดแคลนครูในพื้นที่ห่างไกล ครูขาดทักษะการสอน และไม่ได้รับการพัฒนาที่ต่อเนื่อง รวบรวมข้อมูล กำหนดเป้าหมาย กำหนดนโยบาย วางแผนงานที่ชัดเจน ปรับปรุงหลักสูตรนักธรรมตรี นักธรรมโท นักธรรมเอก สร้างแรงจูงใจ สนับสนุนงบประมาณ มีการติดตามประเมินผล สร้างมาตรฐาน โดยหวังผลการเรียนจากนักเรียนนักธรรมทุกชั้นปี คุณภาพครูที่มีทักษะการสอน มีมาตรฐานเดียวกัน การวัดผลประเมินผลที่เป็นมาตรฐานสามารถรับรู้ผลได้

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อพัฒนาพุทธนวัตกรรมสื่อสารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอนนักธรรมในยุควิถีชีวิตใหม่ พบว่า ความคิดเห็นต่อสื่อการพัฒนาพุทธนวัตกรรมการสื่อสารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอนนักธรรมในยุควิถีชีวิตใหม่ การศึกษานี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง

พระภิกษุที่เรียนนักธรรมตรีจำนวน 35 รูป วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ แบ่งผลการศึกษาตาม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรม ด้านความเหมาะสมของสื่อ และด้านการออกแบบ ผลการศึกษาการพัฒนาพุทธนวัตกรรมการสื่อสารที่ส่งลต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอนนักธรรมในยุควิถีชีวิตใหม่ อย่างมีนัยสำคัญ โดยพระภิกษุและสามเณรมีความคิดเห็นในระดับ "เห็นด้วยมาก" ทุกด้าน โดยแบ่งเป็น

ด้านเนื้อหา ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับ มาก โดยมี 3 รายการที่ได้อับดับสูงสุดได้แก่ ด้านเนื้อหาน่าสนใจ ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ความรู้ปรับใช้ได้จริง ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ตัวอักษรชัดเจน ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ด้านกิจกรรม ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับ "มาก" โดยมี 3 รายการที่ได้คะแนนสูงสุด นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก กิจกรรมสอดคล้องกับเนื้อหา ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก สื่อเหมาะสมกับผู้เรียน ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ด้านความเหมาะสมของสื่อ ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับ "มาก" โดยมี 3 รายการที่ได้คะแนนสูงสุด ภาพประกอบชัดเจน ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก การใช้สีเหมาะสม ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก การตกแต่งสื่อสร้างสรรค์ ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ด้านการออกแบบ ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับ "มาก" โดยมี 3 รายการที่ได้คะแนนสูงสุด การออกแบบรูปภาพสอดคล้องกับเนื้อหา ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก การจัดวางรูปแบบเหมาะสม ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ง่ายต่อการใช้งาน ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

โดยภาพรวมแล้ว สื่อการเรียนรู้นี้ได้รับการประเมินในระดับที่ดีมาก ผู้เรียนมีความพึงพอใจในหลาย ๆ ด้าน ทั้งในเรื่องเนื้อหาที่เหมาะสม เข้าใจง่าย น่าสนใจ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง นอกจากนี้ การออกแบบสื่อก็มีความสวยงาม น่าสนใจ และใช้งานง่าย ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้

จุดเด่นของสื่อการเรียนรู้ ด้านเนื้อหา มีความเหมาะสมกับผู้เรียน เข้าใจง่าย น่าสนใจ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง ด้านการออกแบบ สวยงาม น่าสนใจ ใช้งานง่าย และสอดคล้องกับเนื้อหา ด้านกิจกรรมสนุกสนาน น่าสนใจ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น

ข้อเสนอแนะ ปรับปรุงการจัดวางเค้าโครง เพื่อให้สอดคล้องกับสื่อการเรียนมากยิ่งขึ้น พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ด้านการตกแต่ง เพื่อให้สื่อการเรียนดูโดดเด่นและน่าสนใจมากยิ่งขึ้น สื่อการเรียนรู้นี้ถือว่าเป็นสื่อที่มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อนำเสนอพุทธนวัตกรรมสื่อสารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอนนักธรรมในยุควิถีชีวิตใหม่ พบว่า จากการประเมินโดยผู้เรียน พุทธนวัตกรรมการสื่อสารที่พัฒนาขึ้นมีจุดเด่นในด้านเนื้อหาที่เหมาะสมกับผู้เรียน เข้าใจง่าย น่าสนใจ และนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง ด้านการออกแบบที่สวยงาม น่าสนใจ ใช้งานง่าย และด้านกิจกรรมที่สนุกสนาน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น โดยสรุปแล้วเป็นสื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนนักธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพในยุควิถีชีวิตใหม่ เว็ปไซต์การเรียนนักธรรมออนไลน์ที่สร้างขึ้นมีประโยชน์มากต่อการเรียนการสอน โดยเฉพาะในยุควิถีชีวิตใหม่ ช่วยลดความเสี่ยงในการแพร่กระจายโรค การจราจรที่หนาแน่น เศรษฐกิจ เพิ่มความสะดวกสบายในการเรียน สามารถเรียนได้ ทุกที่ ทุกเวลา ช่วยให้เรียนเนื้อหาสาระได้อย่างรวดเร็ว สะดวก โดยไม่ต้องเดินทางไปสำนักเรียน เสมือนว่าอยู่ในห้องเรียนจากการไลฟ์สดของพระอาจารย์ สามารถมีการโต้ตอบสอบถามเพิ่มเติมได้ตลอดเวลา พร้อมทั้งมอบหมายงานให้ทำ แล้วส่งงานที่พระอาจารย์มอบหมาย

ได้ทันที ทั้งยังประมวลผลคะแนนได้ทันที สามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการเรียนการสอน ทั้งยังมีหนังสืออิเล็คทรอนิคให้อ่านเสริมหลากหลายวิชา สร้างประสบการณ์ใหม่ ๆ ในการเรียนการสอนนักธรรมอีกด้วย

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยการพัฒนาพุทธนวัตกรรมสื่อสารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอนนักธรรมในยุควิถีชีวิตใหม่ เป็นแนวทางที่สำคัญยิ่งในการปรับตัวของระบบการศึกษาปริยัติธรรมแผนกธรรม ในยุควิถีชีวิตใหม่ (New Normal) เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น จากสถาการณ์โรงระบาด การจราจร สภาวะเศรษฐกิจ และตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสังคมโลก

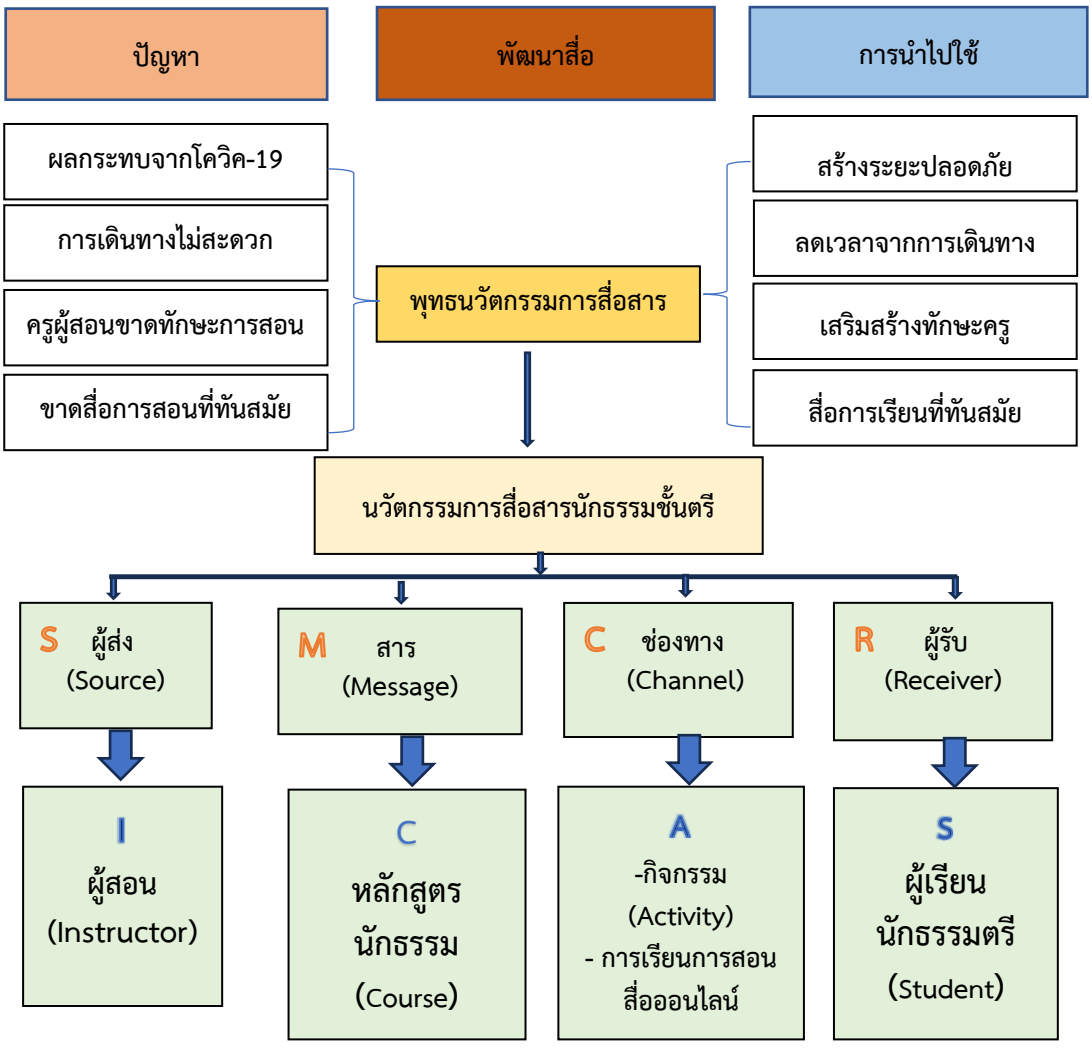

Figure 1: The New Body of Knowledge

โมเดลนี้สามารถอธิบาย ได้ดังนี้

I มาจาก **Instructor** หมายถึง ครูผู้สอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม คือ ครูนักธรรม หรือ ครูผู้สอนพระพุทธศาสนาในภาษาไทย ที่สอนหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ให้แก่พระภิกษุสามเณร การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม หรือที่เรียกว่านักธรรม เพื่อให้พระภิกษุสามเณรสามารถเรียนพระธรรมวินัยได้สะดวกและทั่วถึง

C มาจาก **Course** หมายถึง หลักสูตรนักธรรม เพื่อให้ผู้ศึกษาเล่าเรียนซึ่งยังอยู่ในภูมินวกะ มีพรรษาหย่อน 5 มีความรู้ธรรมวินัยพอรักษาตัวได้ หลักสูตรนักธรรมชั้นตรี แบ่งเป็น 4 วิชา 1. เรียงความแก้กระทู้ธรรม ใช้หนังสือพุทธศาสนสุภาษิต 2. ธรรมวิภาค ใช้หนังสือนวโกวาท 3. ตำนาน พุทธประวัติ ใช้หนังสือพุทธประวัติ เล่ม 1-3 หนังสือปฐมสมโพธิ ของสมเด็จพระสังฆราช (สา) 4. วินัยบัญญัติ ใช้หนังสือนวโกวาท

A มาจาก **Activity** หมายถึง กิจกรรม การเรียนการสอนนักธรรมผ่านระบบออนไลน์ เป็นการพัฒนาเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในระบบการเรียนการสอนจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ โดยเฉพาะการพัฒนาพุทธนวัตกรรมในการสื่อสารที่สามารถทำให้พระภิกษุสามเณร สามารถเรียนรู้และเข้าถึงคำสอนของพระพุทธศาสนาได้ง่ายขึ้น

S มาจาก **Student** หมายถึง นักเรียนนักธรรม เป็นการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมของพระสงฆ์และสามเณรในประเทศไทย การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้พระภิกษุสามเณรสามารถศึกษาพระธรรมวินัยได้สะดวกและทั่วถึง การศึกษานักธรรมแบ่งออกเป็น **3** ระดับ คือ นักธรรมตรี นักธรรมโท และนักธรรมเอก พร้อมทั้งพุทธศาสนิกชนทั่วไปที่สนใจศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของประสิทธิภาพการเรียนการสอนนักธรรมในยุควิถีชีวิตใหม่ ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาสภาพปัจจุบันพบปัญหาสำคัญในด้านหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และการบริหารจัดการหลักสูตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านหลักสูตร พบว่าหลักสูตรนักธรรมในปัจจุบันมีปัญหาและอุปสรรคหลายประการ ได้แก่ การขาดเป้าหมายที่ชัดเจน เนื้อหามีภาษาและคำที่เข้าใจยาก วิธีการสอนแบบท่องจำ การวัดผลประเมินผลที่วัดได้เฉพาะด้าน ขาดคู่มือการใช้หลักสูตร เนื้อหาบทเรียนยังเป็นแบบดั้งเดิม ภาษาไม่สอดคล้องกับบริบทในปัจจุบัน หนังสือเรียนไม่มีมาตรฐาน ครูผู้สอนขาดความรู้และทักษะการสอน รวมทั้งขาดแคลนสื่อการสอนและอุปกรณ์ที่ทันสมัย

ปัญหาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phra Chatsaphon Chanwongduen, Jongkonklang, and Pilanthananond (2020) ที่พบว่าการศึกษานักธรรมในปัจจุบันมีปัญหาการจัดการสอน ขาดการกำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรที่ชัดเจน คู่มือและหนังสือเรียนไม่เป็นมาตรฐาน ไม่มีเอกสารการสอน วิธีสอน สื่อ รวมทั้งการวัดผลประเมินผลไม่มีคุณภาพ และงบประมาณไม่เพียงพอ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phra Phisan Pabhassaro (Anat) (2013) ที่พบว่า สภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาโดยภาพรวมมีสภาพปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้าน พบว่า ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนมีสภาพปัญหาอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาด้านการจัดการเรียนการสอนนักธรรม พบว่าแต่ละบทบาทของวัดและบุคคลที่เกี่ยวข้องต้องมีการสนับสนุนที่สอดคล้องกัน ตั้งแต่ระดับนโยบายโดยสำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง ไปจนถึงระดับปฏิบัติการโดยเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าอาวาส พระอาจารย์สอนนักธรรม นักเรียน ผู้ปกครอง และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phra Sakcharin Thitasangvaro, and Phrakhrusutawumikhunbundit (Sunan Sunandho) (2024) ที่พบว่า การจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในยุคปกติวิถีใหม่ต้องมีการจัดการประชุมวางแผนการเรียนการสอน การจัดการงบประมาณสนับสนุน การเลือกใช้อุปกรณ์และสื่อการสอนที่เหมาะสม และการใช้เทคนิคการสอนที่หลากหลาย

ด้านการวัดและประเมินผลนักธรรม พบว่ารูปแบบการวัดผลประเมินผลปัจจุบันยังคงเน้นการท่องจำ ขาดการวัดทักษะที่สำคัญด้านอื่น โดยเฉพาะการประเมินคุณธรรมจริยธรรมและการนำหลักคำสอนไปใช้ในชีวิตจริง ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของการศึกษาพระพุทธศาสนา รวมทั้งมีปัญหาเกี่ยวกับระดับความยากง่าย

ของข้อสอบที่ไม่เหมาะสม ขาดการพัฒนาเครื่องมือให้ทันสมัย และการตรวจข้อสอบขาดมาตรฐานและความเป็นกลาง ปัญหาเหล่านี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phramaha Phot Suwajo (Phayakphithayangkoon) (2002) ที่พบว่า การวัดผลและประเมินผลไม่สอดคล้องกับความต้องการของครูและนักเรียน และผู้สำเร็จการศึกษามีคุณภาพค่อนข้างต่ำ เพราะไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ที่เรียนมาให้คนอื่นเข้าใจได้ และไม่สามารถประยุกต์หลักธรรมวินัยให้เหมาะสมได้

ด้านการบริหารจัดการหลักสูตรนักธรรม ผลการวิจัยชี้ให้เห็นปัญหาเชิงระบบที่สืบเนื่องจากปัญหาในด้านอื่น ๆ เช่น เนื้อหาหลักสูตรใช้ภาษาดั้งเดิมล้าสมัย การสอนเน้นท่องจำโดยใช้วิธีบรรยายทำให้นักเรียนไม่มีส่วนร่วม การขาดแคลนครูและสื่อการสอน ครูขาดทักษะ นักเรียนขาดแรงจูงใจ รวมทั้งการบริหารจัดการขาดแผนที่เป็นระบบ งบประมาณไม่เพียงพอ และระบบประเมินผลไม่มีมาตรฐาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสิทธิชัย สิทธิชโย (อ่อนสี) และคณะ ที่พบว่า เนื้อหาหลักด้านหลักสูตรมีความหลากหลายเกินไป ครูมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนน้อยเกินไป สื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอต่อผู้เรียน และครูผู้สอนไม่ค่อยมีการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนในชั้นเรียนอย่างจริงจัง จากการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของประสิทธิภาพการเรียนการสอนนักธรรมในยุควิถีชีวิตใหม่ นำไปสู่การพัฒนาแนวทางการแก้ไขปัญหาในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย การจัดทำคู่มือการใช้หลักสูตร การปรับปรุงเนื้อหานักธรรมให้เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา การพัฒนาหนังสือเรียนให้มีมาตรฐานเดียวกัน การปรับปรุงวิธีการวัดผลประเมินผล การพัฒนาทักษะครูผู้สอน และการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนให้เพียงพอ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาพุทธนวัตกรรมการสื่อสารในขั้นต่อไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อพัฒนาพุทธนวัตกรรมสื่อสารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอนนักธรรมในยุควิถีชีวิตใหม่ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาพุทธนวัตกรรมการสื่อสารในงานวิจัยนี้เป็นการตอบสนองต่อช่องว่างที่พบในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 โดยผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่านวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นได้รับการประเมินในระดับ เห็นด้วยมาก จากกลุ่มตัวอย่างทั้งในด้านเนื้อหา กิจกรรม ความเหมาะสมของสื่อ และการออกแบบ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จในการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน

ในด้านเนื้อหา นวัตกรรมมีการนำเสนอที่น่าสนใจและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาเนื้อหาหลักสูตรดั้งเดิมที่เข้าใจยากและไม่สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับการศึกษาของ Wongsurin (2019) ที่พบว่าหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพต้องมีเนื้อหาสาระที่นำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน

ในด้านกิจกรรม นวัตกรรมมีการออกแบบที่สอดคล้องกับเนื้อหาและเหมาะสมกับผู้เรียน ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนการสอนแบบท่องจำและไม่มีส่วนร่วมของผู้เรียน สอดคล้องกับการศึกษาของ Phra Sakcharin Thitasangvaro, and Phrakhrusutawumikhunbundit (Sunan Sunandho) (2024) ที่เน้นความสำคัญของการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นกันเองและการบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการศึกษา

ในด้านความเหมาะสมของสื่อและการออกแบบ นวัตกรรมมีการใช้ภาพประกอบที่ชัดเจน การใช้สีที่เหมาะสม และการออกแบบที่สร้างสรรค์และใช้งานง่าย ซึ่งเป็นการตอบสนองต่อความต้องการของการเรียนการสอนในยุควิถีชีวิตใหม่ที่ต้องอาศัยเทคโนโลยีมากขึ้น สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ Phra Phisan Pabhassaro (Anat) (2013) ที่เสนอให้มีการจัดหาสื่อการเรียนการสอนใหม่ ๆ และการอบรมการผลิตและใช้สื่อการสอน การพัฒนาพุทธนวัตกรรมการสื่อสารในงานวิจัยนี้จึงเป็นการบูรณาการองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาเข้ากับเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ เพื่อสร้างสื่อการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและ

เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยในยุควิถีชีวิตใหม่ ซึ่งไม่เพียงแต่จะช่วยแก้ไขปัญหาที่พบในการเรียนการสอนนักธรรมปัจจุบัน แต่ยังเป็นการยกระดับคุณภาพการศึกษาพระพุทธศาสนาให้ทันสมัยและตอบสนองความต้องการของผู้เรียนยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อนำเสนอพุทธนวัตกรรมสื่อสารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอนนักธรรมในยุควิถีชีวิตใหม่ ผลการวิจัยพบว่า พุทธนวัตกรรมการสื่อสารที่นำเสนอในงานวิจัยนี้มีจุดเด่นที่สามารถตอบสนองความต้องการของการเรียนการสอนนักธรรมในยุควิถีชีวิตใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพใน 3 ด้านหลัก คือ ด้านเนื้อหา ด้านการออกแบบ และด้านกิจกรรม พบว่า เว็ปไซต์การเรียนนักธรรมออนไลน์ที่สร้างขึ้นมีประโยชน์มากต่อการเรียนการสอน โดยเฉพาะในยุควิถีชีวิตใหม่ ช่วยลดความเสี่ยงในการแพร่กระจายโรค การจราจรที่หนาแน่น ปัญหาทางเศรษฐกิจ เพิ่มความสะดวกสบายในการเรียน สามารถเรียนได้ ทุกที่ ทุกเวลา ช่วยให้พระภิกษุและสามเณรเข้าถึงเนื้อหาสาระได้อย่างรวดเร็วสะดวก โดยไม่ต้องเดินทางไปสำนักเรียน สามารถโต้ตอบสอบถามเพิ่มเติมได้ตลอดเวลา พร้อมทั้งมอบหมายงานให้ทำ ส่งงานที่ได้รับมอบหมาย ทั้งยังประมวลผลคะแนนได้ทันที ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการเรียน ที่มีทั้ง ภาพ เสียง และหนังสืออิเล็คทรอนิคให้อ่านเสริมหลากหลายวิชา สร้างประสบการณ์ใหม่ ๆ ในการเรียนนักธรรม องค์ความรู้เหล่านี้เป็นแนวทางสำคัญในการปรับตัวของระบบการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในยุควิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดจากสถานการณ์โรคระบาด ปัญหาการจราจร สภาวะเศรษฐกิจ และตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสังคมโลก 1.ในด้านเนื้อหา นวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมกับผู้เรียน เข้าใจง่าย น่าสนใจ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาหลักสูตรนักธรรมดั้งเดิมที่มีเนื้อหายากต่อการเข้าใจและไม่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในบริบทสังคมปัจจุบัน สอดคล้องกับแนวคิดของ Phrakruphisitsotidhamma, Chamtanee, and Watthanabat (2015) ที่เน้นว่าการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพต้องสามารถถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนสู่ผู้เรียนได้อย่างแท้จริง ทำให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้ 2. ในด้านการออกแบบ นวัตกรรมมีความสวยงาม น่าสนใจ และใช้งานง่าย ซึ่งเป็นการตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนยุคใหม่ที่คุ้นเคยกับเทคโนโลยีและต้องการสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย การออกแบบที่ดียังช่วยสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้และลดอุปสรรคในการเข้าถึงเนื้อหา ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น 3.ในด้านกิจกรรม นวัตกรรมมีความสนุกสนานและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาการเรียนการสอนแบบบรรยายที่ผู้เรียนไม่มีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในเนื้อหามากขึ้นและสามารถจดจำได้ดีขึ้น และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Phra Sakcharin Thitasangvaro, and Phrakhrusutawumikhunbundit (Sunan Sunandho) (2024) ที่เน้นความสำคัญของการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนเพื่อสร้างความน่าสนใจและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน

พุทธนวัตกรรมการสื่อสารที่นำเสนอในงานวิจัยนี้จึงเป็นการบูรณาการองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนา เทคโนโลยีการสื่อสาร และศาสตร์การสอนสมัยใหม่ เพื่อสร้างเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการยกระดับการเรียนการสอนนักธรรมให้สอดคล้องกับบริบทสังคมในยุควิถีชีวิตใหม่ การนำเสนอนวัตกรรมนี้ไม่เพียงแต่จะช่วยแก้ไขปัญหาที่พบในปัจจุบัน แต่ยังเป็นการวางรากฐานสำหรับการพัฒนาการศึกษาพระพุทธศาสนาในอนาคตให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกและสามารถธำรงรักษาคุณค่าของพระพุทธศาสนาไว้ได้อย่างยั่งยืน โดยสรุป ผลการวิจัยทั้งสามวัตถุประสงค์มีความเชื่อมโยงและสอดคล้องกัน กล่าวคือ การศึกษาสภาพปัจจุบันทำให้เห็นปัญหาและความต้องการ การพัฒนาพุทธนวัตกรรมการสื่อสารเป็นการตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการนั้น และการนำเสนอนวัตกรรมเป็นการให้แนวทางการนำไปใช้เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาการเรียนการสอนนักธรรมในยุควิถีชีวิตใหม่ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การบูรณาการองค์ความรู้ดั้งเดิมเข้า

กับเทคโนโลยีสมัยใหม่จึงเป็นกลยุทธ์สำคัญในการอนุรักษ์และสืบทอดพระพุทธศาสนาในบริบทสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

สรุป

จากการอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อ สามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาพุทธนวัตกรรมการสื่อสารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอนนักธรรมในยุควิถีชีวิตใหม่ มีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งต่อการปรับตัวของการศึกษาพระปริยัติธรรมในปัจจุบัน โดยมีประเด็นสำคัญดังนี้ 1. การพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย เข้าใจง่าย เน้นการคิดวิเคราะห์ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้การเรียนการสอนนักธรรมมีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องกับหลายงานวิจัยที่พบปัญหาด้านเนื้อหาหลักสูตรที่ล้าสมัย เข้าใจยาก และเน้นการท่องจำมากกว่าการนำไปใช้ 2. การพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนและจัดหาสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอนและสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียน สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของหลายงานวิจัยที่เน้นความสำคัญของการพัฒนาครูและสื่อการสอน 3. การปรับปรุงระบบการวัดและประเมินผลให้มีความหลากหลาย เป็นมาตรฐาน และสามารถวัดทักษะที่สำคัญได้หลายมิติ จะช่วยให้การประเมินผลการเรียนรู้มีความน่าเชื่อถือและสะท้อนความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน 4. การบริหารจัดการหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ มีแผนงานชัดเจน และได้รับการสนับสนุนงบประมาณที่เพียงพอ จะช่วยให้การจัดการศึกษานักธรรมมีความเป็นระบบและมีมาตรฐาน 5. พุทธนวัตกรรมการสื่อสารที่พัฒนาขึ้น ซึ่งได้รับการประเมินในระดับดีจากผู้เรียน ทั้งในด้านเนื้อหา กิจกรรม ความเหมาะสมของสื่อ และการออกแบบ จะเป็นแนวทางสำคัญในการปรับปรุงการเรียนการสอนนักธรรมให้มีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพมากขึ้นในยุควิถีชีวิตใหม่

จากผลการวิจัยนี้ แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาพุทธนวัตกรรมการสื่อสารเป็นแนวทางสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอนนักธรรมในยุควิถีชีวิตใหม่ ซึ่งไม่เพียงแต่จะช่วยแก้ปัญหาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เท่านั้น แต่ยังเป็นการวางรากฐานสำคัญในการพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรมให้ก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในยุคดิจิทัล และเพิ่มประสิทธิภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เข้าถึงคนรุ่นใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้ การพัฒนาพุทธนวัตกรรมการสื่อสารควรคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์คุณค่าดั้งเดิมของพระพุทธศาสนากับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อให้การศึกษาพระปริยัติธรรมยังคงรักษาแก่นแท้ของพระธรรมคำสอน ขณะเดียวกันก็สามารถปรับตัวให้เข้ากับบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ของหน่วยงานและองค์กร ถึงการพัฒนาประสิทธิภาพส่วนบุคคล ตลอดถึงการเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อยอดสำหรับผู้ที่สนใจ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 คณะสงฆ์ต้องนำพุทธนวัตกรรมการสื่อสารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอนนักธรรมในยุควิถีชีวิตใหม่ นำไปใช้อย่างทั่วถึงเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากพระภิกษุสามเณรที่บวชเข้ามาเรียน

1.2 คณะสงฆ์ต้องให้การสนับสนุนพระภิกษุสามเณรอบรมการสร้างสื่อพุทธนวัตกรรมเพื่อเป็นเครื่องมือหนึ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

1.3 คณะสงฆ์ต้องจัดทีมงานพระภิกษุสามเณร ทำหน้าที่การเผยแผ่ พระพุทธศาสนาออนไลน์ จัดทำข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล ให้สอดคล้องต่อความต้องการของพุทธศาสนิกชน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาพุทธนวัตกรรมการสื่อสารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอนนักธรรมในยุควิถีชีวิตใหม่” ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาบริบทการเรียนการสอนนักธรรมสำหรับพระภิกษุ สามเณร และฆราวาส เพื่อออกแบบหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละกลุ่ม

2.2 วิเคราะห์ผลกระทบของเทคโนโลยีดิจิทัลต่อการเรียนการสอนนักธรรม ผลของการเรียนออนไลน์ต่อความเข้าใจของผู้เรียน

2.3 ศึกษาความสามารถการใช้เทคโนโลยีของผู้สอนนักธรรม และแนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านพุทธนวัตกรรมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.4 เปรียบเทียบประสิทธิภาพของสื่อพุทธนวัตกรรมการสื่อสารกับการเรียนการสอนแบบดั้งเดิมที่เหมาะสม

2.5 ศึกษาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรออนไลน์ ระบบสารสนเทศ และแพลตฟอร์มพุทธนวัตกรรมการสื่อสารสำหรับศึกษานักธรรม

References

Office of the Education Council. (2020). *Report on Online Learning in the COVID-19 Era: Crisis or Opportunity for Thai Education*. Bangkok: OEC E-Book.

Office of the National Education Commission. (2001). *Report on the Academic Discussion on Monastic Education and Educational Reform According to the National Education Act B.E. 2542*. Bangkok: Chulalongkorn University.

Phra Chatsaphon Chanwongduen, Jongkonklang, S., & Pilanthananond, N. (2020). A Study on Conditions and Problems in Dhamma Education. *Ratchaphruek Journal*, 18(1), 65-73.

Phramaha Phot Suwajo (Phayakphithayangkoon). (2002). *Evaluation of the Pali Canon Curriculum (Dharma Department): A Case Study of Third-Level Dharma Students* (Master’s Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

Phrakruphisitsotidhamma, Chamtanee, A., & Watthanabat, B. (2015). Efficiency of Management for Dhamma Teaching in Secondary Schools of Ayutthaya Province. *Journal of MCU Social Science Review*, 4(2), 16-30.

Phra Phisan Pabhassaro (Anat). (2013). *Study of Conditions and Problems in Teaching and Learning Management for All Levels of Dharma Education in Banphot Phisai District, Nakhon Sawan Province*. (Master’s Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

Phra Sakcharin Thitasangvaro, & Phrakhrusutawumikhunbundit (Sunan Sunandho). (2024). Dhamma Education Teaching and Learning Model in the New Normal of the Sangha of Ratchaburi Province. *Journal of Buddhist Innovation and Management*, 7(5), 234-245.

UNESCO. (2020). *Distance Learning Solutions*. Retrieved March 1, 2021, from https://www.unesco.org/en/covid-19/education-response

Wongsurin, S. (2019). The States of an Educational Administration of Phrapariyattidhamma, Pali Division: Case Study Watchujitdhammaram, Royal Temple, Phra Nakhon Sri Ayutthaya Province. *Rajabhat Rabhai Parni Research Journal*, 13(1), 74-84.

การขับเคลื่อนการศึกษา : พื้นที่ชีวิตแห่งการเรียนรู้เพื่อความสุข*

Educational Transformation: Life-Based Learning Spaces for Happiness

เมธี อนันต์
Mathee Anan
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts, Thailand.
Corresponding Author's Email: Mathee.ma1579@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางการขับเคลื่อนการศึกษาที่มุ่งเน้น "ความสุขของผู้เรียน" เป็นศูนย์กลาง โดยชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดของห้องเรียนแบบดั้งเดิมที่เน้นครูเป็นศูนย์กลาง เนื้อหาและเวลาเรียนที่กำหนดแน่นอนไม่ยืดหยุ่น ซึ่งมักเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง บทความนี้เสนอการเปลี่ยนผ่านสู่ "พื้นที่ชีวิตแห่งการเรียนรู้" ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง ความสัมพันธ์ และบริบทจริงของชีวิตผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นสถานที่ตามธรรมชาติสำหรับการเรียนรู้ ชุมชน หรือวัด เนื้อหาแบ่งออกเป็นหลายประเด็นสำคัญ ได้แก่ การรื้อกรอบเดิมของห้องเรียน การออกแบบเวลาการเรียนรู้ให้ยืดหยุ่นตามจังหวะชีวิต การจัดพื้นที่เรียนรู้ที่มีชีวิตและความสุข การส่งเสริมความสัมพันธ์ในห้องเรียน การออกแบบบทบาทใหม่ของครูในฐานะ ผู้อำนวยความสุข และการเปิดพื้นที่เรียนรู้เชิงวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเคารพความแตกต่าง นอกจากนี้ยังมีการนำเสนอกรณีศึกษาเชิงปฏิบัติที่สะท้อนให้เห็นว่า พื้นที่เรียนรู้ที่ดีไม่ได้ขึ้นอยู่กับทรัพยากรเท่านั้น แต่ขึ้นอยู่กับวิธีคิด วิธีสอน และการออกแบบที่เน้นความหมายของการเรียนรู้ หากระบบการศึกษาสามารถออกแบบพื้นที่และเวลาให้สอดคล้องกับชีวิตของผู้เรียน พร้อมทั้งสนับสนุนให้ครูเป็นผู้เรียนรู้ร่วมกัน การศึกษาในศตวรรษที่ 21 จะไม่ใช่เพียงการสอนให้รู้ แต่คือการ "สร้างชีวิตที่อยากเรียนรู้" อย่างแท้จริง

คำสำคัญ: การขับเคลื่อนการศึกษา; พื้นที่ชีวิตแห่งการเรียนรู้; ความสุขในการเรียนรู้

Abstract

This academic article aims to propose an educational reform approach that places the "happiness of learners" at its center. It critiques the limitations of traditional classrooms, which often emphasize teacher-centered instruction, Fixed content and inflexible learning schedules - factors that frequently hinder deep and meaningful learning. The article introduces the concept of "Life-based learning spaces," where learning emerges through real-life experiences, interpersonal relationships, and authentic contexts, whether in natural learning settings, communities, or temples. The content is organized around key themes, including rethinking the conventional classroom structure, designing flexible learning schedules aligned with the rhythms of life, creating vibrant and joyful learning spaces, fostering emotionally secure

*Received July 7, 2025; Revised August 1, 2025; Accepted August 14, 2025

relationships, redefining the teacher's role as a facilitator of happiness, and promoting culturally grounded learning environments that embrace diversity and community participation. Practical case studies are also presented, demonstrating that effective learning environments are not defined by material resources alone, but by pedagogical philosophies and meaningful design. The article concludes that if educational systems can create spaces and timelines that resonate with learners' lives while also empowering teachers to become co-learners, education in the 21st century will no longer be merely about "Teaching to know," but rather about "Creating lives that desire to learn".

Keywords: Educational Transformation; Life-Based Learning Spaces; Happiness in Learning

บทนำ

ระบบการศึกษาสมัยใหม่กำลังเผชิญความท้าทายจากโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ทำให้เกิดคำถามถึงความเหมาะสมของ "ห้องเรียนแบบเดิม" ซึ่งเน้นครูเป็นศูนย์กลาง โต๊ะเรียนเรียงแถว และเนื้อหาที่ถูกกำหนดล่วงหน้า (Kolb, 1984) แม้โครงสร้างแบบนี้จะเอื้อต่อการควบคุมและจัดการ แต่กลับจำกัดความคิดสร้างสรรค์ การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ และสุขภาวะของผู้เรียน งานวิจัยในประเทศไทยและต่างประเทศชี้ให้เห็นว่า "หลักสูตรแฝง" ที่ซ่อนอยู่ในรูปแบบห้องเรียนแบบเดิม สะท้อนอำนาจนิยมที่ถ่ายทอดผ่านลำดับขั้นและกฎระเบียบ ซึ่งอาจส่งผลต่อความเชื่อมั่นและความเท่าเทียมของผู้เรียน (Rossouw and Frick, 2023)

ภายหลังสถานการณ์โควิด-19 ทำให้เกิดการตั้งคำถามต่อกรอบการเรียนรู้แบบเดิมอย่างลึกซึ้ง ระบบการศึกษาต้องปรับตัวเพื่อเปิดพื้นที่การเรียนรู้ทางเลือก เช่น การเรียนรู้ในชุมชน สถานที่ตามธรรมชาติสำหรับการเรียนรู้ หรือผ่านเทคโนโลยีออนไลน์ ซึ่งตอบสนองความต้องการของผู้เรียนแต่ละคนได้ดีกว่าเดิม (Rands and Gansemer-Topf, 2017) การเรียนรู้ไม่ควรจำกัดเฉพาะในวัยเรียนหรือในสถาบันการศึกษา หากแต่ควรเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตที่ต่อเนื่องตลอดชีวิต (UNESCO, 2015) ทฤษฎี Experiential Learning Kolb (1984) เสนอว่า ความรู้เกิดจากการเปลี่ยนผ่านประสบการณ์จริง ผ่านการสะท้อนคิด การวิเคราะห์ และการทดลองใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด lifelong learning และ spiral learning ของ European Commission (2021) กล่าวว่า เมื่อผู้เรียนมีพื้นที่ในการ ลงมือทำ ตั้งคำถาม และเชื่อมโยงกับโลกจริง ผู้เรียนจะพัฒนาอัตลักษณ์การเรียนรู้ และรู้สึกมีความสุขอย่างแท้จริง

จากแนวคิดดังกล่าว ทำให้เกิดรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น มีชีวิตชีวา และให้ความสำคัญกับความสุขของผู้เรียนในฐานะแรงขับเคลื่อนหลัก (OECD, 2007) กรณีศึกษา เช่น โรงเรียนบ้านน้ำก่ำ จังหวัดนครพนม ที่ใช้แนวคิด Whole School Approach ผ่านนวัตกรรม "จิตศึกษา-PBL-PLC" โดยการสนับสนุนจากมูลนิธิ ลำปลายมาศพัฒนา เป็นตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นว่า "พื้นที่แห่งประสบการณ์ที่สร้างความสุข" สามารถเกิดขึ้นได้จริง และมีผลเชิงบวกต่อทั้งตัวผู้เรียน ครู และชุมชนโดยรอบ (Equitable Education Fund, 2022)

ฉะนั้นเพื่อเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความสุขของผู้เรียน และเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนผ่านห้องเรียนสู่พื้นที่ชีวิตที่มีความหมายว่า "พื้นที่เรียนรู้ที่มีชีวิต" ไม่ได้เป็นเพียงแนวคิดใหม่ในทางทฤษฎี หากแต่คือการเปลี่ยนแปลงวิธีคิด เกี่ยวกับการเรียนรู้ทั้งหมด จากการเน้นเนื้อหา สู่การเน้นประสบการณ์ จากการควบคุม สู่การมีส่วนร่วม จากการวัดผล สู่การเติบโต การออกแบบพื้นที่เรียนรู้ที่ยืดหยุ่น มีชีวิต และ

มนุษย์เป็นศูนย์กลางเช่นนี้ จะไม่เพียงส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน แต่ยังมีพลังในการหล่อเลี้ยง “ความสุขของการเรียนรู้” ให้เติบโตไปพร้อมกับชีวิตอย่างแท้จริง

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสื่อสารกับครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้กำหนดนโยบาย ด้านการศึกษา โดยมุ่งเสนอแนวคิด “พื้นที่ชีวิตแห่งการเรียนรู้” ในฐานะกรอบคิดและแนวทางปฏิบัติที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงทั้งในสถานศึกษาและชุมชน เนื้อหาครอบคลุมประเด็นสำคัญ 6 ด้าน ได้แก่ การเปิดพื้นที่การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้ผ่านความสัมพันธ์ที่มีความหมาย การบูรณาการวัฒนธรรมและความหลากหลาย การจัดการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่นตามจังหวะชีวิต และการสร้างการเรียนรู้ที่หล่อเลี้ยงความสุขของผู้เรียน เพื่อขับเคลื่อนการศึกษาสู่การพัฒนาที่แท้จริงและยั่งยืน โดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และสร้างแรงบันดาลใจให้ครูออกแบบการเรียนรู้ที่มีชีวิตชีวา เชื่อมโยงกับชีวิตจริง และตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน

รื้อกรอบเดิมของห้องเรียน : จากห้องสี่เหลี่ยมสู่พื้นที่ชีวิต

“ห้องเรียน” แบบดั้งเดิมมักถูกออกแบบให้เป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมที่มีโต๊ะเรียนเรียงหน้ากระดาน ครูเป็นศูนย์กลาง และผู้เรียนมีบทบาทเป็นผู้รับสาร ซึ่งแม้จะสร้างความเป็นระเบียบ แต่กลับจำกัดศักยภาพของ การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และประสบการณ์แบบลึก (experiential learning) ที่เป็นหัวใจของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 (Kolb, 1984) ในด้านอำนาจเชิงโครงสร้าง ห้องเรียนแบบนี้สะท้อนระบบอำนาจที่ถ่ายทอดตามลำดับขั้น (hidden curriculum) ผ่านการจัดวางที่นั่งแบบแถวหน้า-หลัง และกฎระเบียบที่เคร่งครัด ซึ่งมีผลต่อทัศนคติ พฤติกรรม และทัศนะทางสังคมของผู้เรียน งานวิจัยในบริบทไทยพบว่า “หลักสูตรแฝง” Hidden Curriculum เหล่านี้อาจสร้างความแตกต่างด้านโอกาสระหว่างนักเรียนจากภูมิหลังต่างกัน (Rossouw and Frick, 2023)

หลังการระบาดของโควิด-19 ระบบการศึกษาเผชิญกับความจำเป็นในการปรับรูปแบบห้องเรียนให้รองรับ “พื้นที่ทางเลือก” เช่น การเรียนออนไลน์ วิชาการที่จัดขึ้นกลางแจ้ง หรือในชุมชน โรงเรียนเริ่มเห็นคุณค่าของสภาพแวดล้อมที่ช่วยยืดหยุ่นบทบาทผู้สอน ผู้เรียน และยังรวมไปถึงการออกแบบเพื่อสุขภาวะทางอารมณ์ (well-being) มากกว่าการถ่ายทอดเนื้อหาครั้งเดียว (Rands and Gansemer-Topf, 2017) นอกจากนี้การวิจัยจาก University of Michigan ชี้ชัดว่า การจัดพื้นที่ห้องเรียนแบบมีโครงสร้างยืดหยุ่น เช่น โต๊ะ-เก้าอี้เคลื่อนย้ายได้ การจัดวงกลมโต๊ะเรียน และลดกำแพงระหว่างครูกับผู้เรียน ส่งผลให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง รู้สึกพร้อมเข้าร่วม และมีความเป็นเจ้าของในการเรียนรู้มากขึ้น (Garces, Espinoza, Mason, and Urrieta, 2021)

เมื่อรวมมิติทั้งทางกายภาพ อำนาจ และสุขภาวะจิตใจ “รื้อกรอบเดิมของห้องเรียน” จึงไม่ใช่แค่เรื่องปรับรูปแบบหรือสถานที่ แต่คือการปรับ กรอบความคิด (paradigm shift) ของครูและผู้เรียน ให้ห้องเรียนกลายเป็น “พื้นที่ชีวิต” เรียนรู้ได้ในสวน ชุมชน หรือแม้แต่ในห้องครัว เรียนรู้ผ่านการตั้งคำถาม ลงมือทำ สร้างประสบการณ์ร่วม และมีเวลาประเมินความรู้สึกและความหมายของการเรียนรู้ ซึ่งเชื่อมโยงกับแนวคิดเรียนรู้ตลอดชีวิต (lifelong learning) อย่างลึกซึ้ง โดยไม่จำกัดเวลา สถานที่ หรือโครงสร้างเดิมอีกต่อไป

การเรียนรู้ตลอดชีวิต : ความสุขเชิงประสบการณ์

การเรียนรู้ไม่ควรถูกจำกัดเพียงในวัยเรียนหรือเฉพาะในสถาบันการศึกษา หากแต่ควรเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงแน่นแฟ้นกับการใช้ชีวิตในทุกช่วงวัย (birth to old age) จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต (life-wide learning) ตามแนวคิดของ UNESCO ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านทุกบริบทชีวิต ทั้งรูปแบบ formal,

non-formal และ informal เช่น ในครอบครัว ชุมชน สถานที่ทำงาน หรือแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่นเดียวกับ Kolb (1984) เสนอทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) ว่าความรู้เกิดจากวงจร 4 ขั้นตอน ได้แก่ ประสบการณ์จริง (Concrete Experience) เป็นเรียนรู้จากการเผชิญสถานการณ์ตรง, การสะท้อนคิด (Reflective Observation) เป็นการทบทวนและทำความเข้าใจ, การวิเคราะห์แนวคิด (Abstract Conceptualization) เป็นการสร้างกรอบแนวคิด และ การทดลองปฏิบัติ (Active Experimentation) เป็นการนำไปใช้จริง วงจรนี้ช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนกับชีวิตจริง เกิดแรงจูงใจภายใน ความภาคภูมิใจ และความสุขจากการเรียนรู้ที่มีความหมายและมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

แนวคิดนี้นำไปสู่การเรียนรู้แบบ “เป็นวงจร” (spiral lifelong learning) โดยผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์มาต่อยอด ตั้งคำถาม และประยุกต์ใช้ในบริบทที่เปลี่ยนแปลง เช่น ที่ทำงานหรือในครอบครัว (European Commission, 2021) ส่งผลให้เกิดอัตลักษณ์ผู้เรียน (learning identity) และการกำกับตนเองในการเรียนรู้ โดยมี “ความสุข” เป็นทั้งผลลัพธ์และแรงผลักดัน (motivator) ที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสัมพันธ์โดยตรงกับความพึงพอใจในชีวิต สุขภาพจิต และความเชื่อมั่นในตนเอง โดยเฉพาะเมื่อผู้เรียนได้สัมผัสประสบการณ์ตรง

OECD (2007) ชี้ว่า แรงจูงใจภายในเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมความสุข ขณะที่ความรู้สึกปลอดภัยทางอารมณ์ในห้องเรียนก็ส่งผลต่อสุขภาพจิตและการเรียนรู้เชิงลึก การเรียนรู้ผ่านการลงมือทำและการสะท้อนคิดช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในตนเองและความสามารถในการรับมือกับความท้าทายใหม่อย่างยืดหยุ่น รายงาน Education and Training Monitor 2021 ของคณะกรรมาธิการยุโรประบุว่า หลายประเทศให้ความสำคัญกับ “ความสุขของผู้เรียน” เช่น ฟินแลนด์ เดนมาร์ก และเนเธอร์แลนด์ ที่พัฒนาแนวทางส่งเสริมสุขภาวะทั้งทางจิตใจและความสัมพันธ์ในโรงเรียน European Commission (2021)

กล่าวโดยสรุป การเรียนรู้ควรเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ผสานกับวิถีชีวิตในทุกมิติ การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงและการสะท้อนคิดอย่างมีความหมาย ช่วยพัฒนาอัตลักษณ์และทักษะการกำกับตนเองของผู้เรียน โดยมีความสุขเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญ ระบบการศึกษาจึงควรมุ่งออกแบบการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง ให้ผู้เรียนรู้สึกมีคุณค่า สนุกกับการเรียนรู้ และสามารถต่อยอดประสบการณ์เพื่อรับมือกับโลกที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างสร้างสรรค์

ห้องเรียนในสถานที่ตามธรรมชาติสำหรับการเรียนรู้ชุมชน และวัด : พื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่มีชีวิต

เมื่อเรากล่าวถึง “ห้องเรียน” เรามักนึกถึงอาคารสี่เหลี่ยมที่มีโต๊ะ เก้าอี้ กระดาน และครูผู้สอนอยู่หน้าชั้นเรียน แต่ในความเป็นจริง การเรียนรู้อันลึกซึ้งและมีความหมายสามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ หากพื้นที่นั้นถูกออกแบบให้ส่งเสริมประสบการณ์ตรงและสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นในสวนเกษตร ชุมชน หรือแม้แต่วัด หลักฐานจากหลายกรณีศึกษายืนยันแนวคิดนี้อย่างชัดเจน เช่น หลักสูตรชุมชนห้วยกรด จังหวัดชัยนาท ที่สร้างความร่วมมือระหว่างนักวิชาการกับชาวบ้าน เพื่อออกแบบกระบวนการเรียนรู้ผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่นจากต้นตาลโตนด โดยให้ชาวบ้านเป็นครู ถ่ายทอดความรู้ด้านเกษตร ครัวเรือน และวัฒนธรรมอย่างมีชีวิตชีวา (Chaisri and Nasoontorn, 2021) ขณะเดียวกัน ห้องเรียนในสถานที่ตามธรรมชาติสำหรับการเรียนรู้ ชุมชน และวัด” คือพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่มีชีวิต ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้นอกกรอบห้องเรียนแบบเดิม โดยเชื่อมโยงเนื้อหาตามหลักสูตรเข้ากับบริบทจริงของชุมชน Chensantikul (2021) ได้นำเสนอกรณีศึกษาการจัดการเรียนรู้รายวิชารัฐประศาสนศาสตร์ โดยให้นักศึกษาลงพื้นที่จริง อาทิ วัด สวน หรือชุมชน ใช้เครื่องมือเรียนรู้ เช่น ผังเครือญาติ แผนที่เดินดิน และปฏิทินชุมชน เพื่อศึกษาปัญหาและพัฒนาทักษะสำคัญ

ในศตวรรษที่ 21 อาทิ การคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และการสะท้อนคิด กระบวนการนี้ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมกับสังคมอย่างลึกซึ้ง เกิดความเข้าใจในชีวิตจริง และพัฒนาทั้งความรู้ ทักษะ และคุณธรรม ส่งผลให้เกิดจิตสำนึกพลเมือง และความกระตือรือร้นในการเรียนรู้อย่างแท้จริง ไม่เพียงแต่ในชนบทเท่านั้น แม้ในเมืองใหญ่ การจัดการเรียนรู้ผ่านพื้นที่ สีเขียวหรือ Garden-Based Learning ก็สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงได้ อีกทั้ง Phutimatee et al. (2024) ได้ศึกษาการพัฒนาพื้นที่เชิงปฏิบัติการโดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนทุ่งครุ-บางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร พบว่า การใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนและวัดเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่มีรูปธรรมและส่งผลต่อความสุขของผู้เรียนอย่างชัดเจน โดยมีการดำเนินการดังนี้

กิจกรรมที่ 1 “ทักษะชีวิต” ส่งเสริมทักษะชีวิตและสิ่งแวดล้อมผ่านกิจกรรมปลูกผัก เก็บไข่ไก่ ตกปลา พายเรือคายัค และสร้างงานศิลปะจากวัสดุธรรมชาติใน SAFETist Farm

กิจกรรมที่ 2 “ชีวิตริมคลองบางมด” เรียนรู้การพายเรือคายัค การดูแลความปลอดภัยทางน้ำ และสัมผัสวิถีชีวิตริมคลองผ่านเส้นทางพายเรือรอบสวนเกษตร พร้อมกิจกรรมศิลปะสำหรับนักท่องเที่ยว

กิจกรรมที่ 3 “ศิลปะกับวิถีชีวิตชุมชน” สร้างงานศิลปะ เช่น เพ้นท์บาติก แต่งหน้าขนมปัง โดยใช้แรงบันดาลใจจากมัสยิด พร้อมส่งเสริมทักษะอาชีพและบทบาทเยาวชนในชุมชน

กิจกรรมที่ 4 “ความสุข” จัดเสวนา อ่านหนังสือ และกิจกรรมศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในชุมชน เพื่อพัฒนา กิจกรรมและสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ที่ปลอดภัยและมีส่วนร่วม

กิจกรรมเหล่านี้เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง การใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของครอบครัว ช่วยเสริมความสุข ความสนุก และการเชื่อมโยงชีวิตจริงกับการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนรู้สึกอิสระ ปลอดภัย และมีคุณค่าในการเรียนรู้

สอดคล้องกับ Phutimatee et al. (2024) เสนอว่า การพัฒนาพื้นที่เชิงปฏิบัติการเพื่อการเรียนรู้ควรอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วมจากชุมชน โดยเน้นให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งครู ผู้ปกครอง นักเรียน และคนในชุมชนมีบทบาทตั้งแต่การสำรวจบริบท วิเคราะห์ปัญหา ออกแบบพื้นที่ ไปจนถึงการพัฒนากิจกรรมและประเมินผลร่วมกัน พื้นที่การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือเช่นนี้ ไม่เพียงเป็นสถานที่จัดกิจกรรม แต่ยังเป็นพื้นที่ที่ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ การเรียนรู้ร่วมกัน และ การสร้างจิตสำนึกต่อสังคม ชี้ให้เห็นว่ากระบวนการดังกล่าวช่วยพัฒนาพื้นที่ให้มีความเหมาะสมต่อบริบทจริง เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริง และก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันในชุมชน

ทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นว่า ห้องเรียนที่แท้จริง คือพื้นที่แห่งชีวิตที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ลงมือทำ เรียนรู้จากของจริง และสร้างความเชื่อมโยงกับโลกจริงอย่างมีความหมาย หากเรากล้าที่จะเปิดใจยอมรับว่าความรู้มิได้อยู่แค่ในตำรา แต่ยังซ่อนอยู่ในธรรมชาติ ชุมชน และวัด การเรียนรู้จะไม่เป็นเพียงกระบวนการถ่ายทอด แต่จะกลายเป็นประสบการณ์ชีวิตที่เปลี่ยนมุมมองของผู้เรียนไปตลอดกาล

ห้องเรียนคือความสัมพันธ์ : เมื่อการเรียนรู้เกิดจากการอยู่ร่วมกัน

การเรียนรู้ที่แท้จริงไม่ใช่เพียงกระบวนการถ่ายทอดสาระจากครูไปยังผู้เรียน แต่เป็นผลผลิตของความสัมพันธ์ที่มีชีวิตระหว่างผู้เรียน ครู เพื่อนร่วมชั้น และบริบททางสังคมรอบตัว งานวิจัยด้าน การเรียนรู้ทางสังคมและอารมณ์ (Social and Emotional Learning: SEL) โดย Greenberg (2023) ชี้ว่า ความรู้จะไม่เกิดขึ้นอย่างลึกซึ้งหากผู้เรียนรู้สึกไม่ปลอดภัย ไม่ได้รับการยอมรับ หรือไม่มีความสัมพันธ์ที่ดีในห้องเรียน อีกทั้งองค์กร CASEL ได้นิยาม SEL ว่าเป็นกระบวนการที่ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนา Self-awareness (การตระหนักรู้ในตนเอง), Self-management (การจัดการตนเอง), Social awareness (การตระหนักรู้ทางสังคม), Relationship skills (ทักษะการสร้างและรักษาความสัมพันธ์) และ Responsible decision-making (การ

ตัดสินใจอย่างมีความรับผิดชอบ) โดยเฉพาะ "Relationship skills" คือหัวใจของการสร้างความไว้ใจระหว่างกันในห้องเรียน ซึ่งส่งผลต่อความร่วมมือและคุณภาพการเรียนรู้ทั้งระบบ (Reilly, 2022)

นอกจากนี้ ความสัมพันธ์ที่ดียังเอื้อต่อ การเรียนรู้แบบร่วมสร้าง (co-construction of knowledge) ซึ่งเน้นให้ครูและผู้เรียนมีบทบาทร่วมกันในการตั้งคำถาม แสวงหาความรู้ และถกเถียงอย่างมีความหมาย งานวิจัยโดย Lehtinen, Kostiainen, and Naykki (2023) ได้ศึกษาการเรียนรู้ร่วมกันของนักศึกษาครูผ่านกิจกรรมกลุ่มย่อยออนไลน์ โดยเน้นการสร้างองค์ความรู้ร่วมกันและปฏิสัมพันธ์ทางอารมณ์สังคม ภายใต้บริบทของหลักสูตรฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูแบบออนไลน์ โดยใช้ทฤษฎีสังคมสร้างนิยมเป็นกรอบแนวคิด ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่านักศึกษาครูสามารถสร้างองค์ความรู้ระดับสูงได้เมื่อมีการสนับสนุนจากผู้สอน ทั้งในรูปแบบของการตั้งคำถามเชิงวิพากษ์และการชี้ประเด็นความขัดแย้ง บรรยากาศที่เปิดกว้าง อารมณ์ขัน และการฟังอย่างตั้งใจ ล้วนมีส่วนเสริมสร้างความมั่นใจในการแลกเปลี่ยนความคิด การออกแบบกิจกรรมออนไลน์ที่เหมาะสมจึงสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกัน Trujillo-Torres et al. (2023) ระบุว่า การเรียนรู้ข้ามรุ่นเป็นกลยุทธ์สำคัญในการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน ทั้งในบริบททางการและนอกระบบ โดยช่วยสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างรุ่นที่ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน เพิ่มความเข้าใจระหว่างวัย พัฒนาทักษะการสื่อสาร และลดช่องว่างทางดิจิทัล ซึ่งทั้งหมดมีส่วนช่วยในการยกระดับคุณภาพการศึกษาและส่งเสริมทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อการเรียนรู้กลายเป็นความสัมพันธ์ที่ดีในห้องเรียนไม่ใช่เพียงบรรยากาศที่น่ารื่นรมย์ แต่คือหัวใจของการเรียนรู้อย่างแท้จริง เมื่อผู้เรียนรู้สึกปลอดภัย ได้รับการยอมรับ และมีพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็น พวกเขาจะกล้าคิด กล้าถาม และกล้าเรียนรู้ ความสัมพันธ์ที่อิงความไว้ใจระหว่างครู ผู้เรียน เพื่อน หรือแม้แต่ผู้สูงวัยในกิจกรรมข้ามรุ่น ล้วนส่งเสริมทักษะทางอารมณ์และสังคม ซึ่งเป็นรากฐานของการเรียนรู้อย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ 21

ครูในฐานะผู้อำนวยความสุข : จากผู้สอนสู่ผู้ร่วมเรียนรู้

บทบาทของครูในโลกการศึกษายุคใหม่ได้เปลี่ยนแปลงจาก “ผู้สอน” ไปสู่ “ผู้ออกแบบประสบการณ์” และ “ผู้ร่วมเรียนรู้” อย่างมีนัยสำคัญ ครูในฐานะผู้อำนวยความสุข) มีหน้าที่สร้างบรรยากาศที่เปิดกว้าง เป็นมิตร และเคารพความหลากหลายของผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เน้นความสมัครใจ การมีส่วนร่วม และความหมายที่ผู้เรียนสร้างขึ้นเอง

งานวิจัยของ Rimm-Kaufman, and Sandilos (2018) พบว่า ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียนส่งผลให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่น มีแรงจูงใจ และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น ครูควรแสดงความใส่ใจ ใช้วิธีการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้คำแนะนำที่สร้างสรรค์และเข้าใจผู้เรียนรายบุคคล ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดนี้ยังช่วยลดปัญหาพฤติกรรม และส่งเสริมการเรียนรู้ในห้องเรียนที่มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของทุกคน ครูจึงไม่ได้มีหน้าที่ควบคุมพฤติกรรมเท่านั้น หากแต่เป็นผู้ออกแบบพื้นที่แห่งการมีส่วนร่วม ที่ผู้เรียนสามารถรู้สึกปลอดภัยทางอารมณ์ (emotional safety) ในการคิด แสดงออก และล้มเหลวอย่างไม่ถูกตัดสิน ในมุมของปรัชญาการศึกษา Hooks (1994) ได้เสนอแนวคิดการศึกษาที่เน้นการปลดปล่อยจากอำนาจนิยมและระบบการกดขี่ โดยมองว่าห้องเรียนไม่ควรเป็นเพียงพื้นที่ถ่ายทอดเนื้อหาวิชาเท่านั้น แต่ควรเป็นพื้นที่แห่งเสรีภาพ ความรัก และการตั้งคำถาม นักเรียนและครูต้องมีปฏิสัมพันธ์อย่างเสมอภาค ทั้งสองฝ่ายมีบทบาทร่วมกันในการสร้างความหมาย การเรียนรู้จึงไม่แยกขาดจากชีวิตส่วนตัว Hooks ส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้ประสบการณ์ วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ของตนเองเป็นฐานในการเรียนรู้ และเน้นการเรียนรู้แบบองค์รวมที่ผสานร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ การสอนจึงเป็นการปฏิวัติเชิงจิตวิญญาณ (spiritual praxis) ที่สร้าง

อำนาจให้กับผู้เรียน และเปิดโอกาสให้พวกเขากลายเป็นผู้เปลี่ยนแปลงสังคมอย่างมีสติและรับผิดชอบ นอกจากนี้ แนวคิดเรื่อง “ครูผู้เรียนรู้” (reflective practitioner) โดย Suryani and Widyastuti (2015) ชี้ให้เห็นว่า ครูที่สะท้อนประจำวัน จะพัฒนาออกแบบการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ เนื่องจากการสะท้อนคิดเป็นกระบวนการที่ช่วยให้ครูเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นในห้องเรียนอย่างลึกซึ้ง บทความนี้ชี้ให้เห็นว่า การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงผสานกับการสะท้อนคิดอย่างต่อเนื่อง ช่วยให้ครูสามารถปรับวิธีการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน และพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพและทักษะส่วนบุคคลได้อย่างยั่งยืน ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย และครูสามารถเป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในบริบทที่เปลี่ยนแปลงได้

จากเหตุผลดังกล่าว บทบาทของครูในโลกยุคใหม่ต้องเปลี่ยนจากผู้ถ่ายทอดความรู้เป็นผู้ออกแบบประสบการณ์ที่มีความหมาย ครูควรสร้างบรรยากาศในห้องเรียนที่ปลอดภัย เปิดกว้าง และเคารพความหลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนรู้สึกมีคุณค่าและกล้าแสดงออก การเรียนรู้จึงควรเกิดจากความร่วมมือระหว่างครูกับผู้เรียน โดยเชื่อมโยงกับชีวิตจริงและตัวตนของผู้เรียน ครูควรพัฒนาอย่างต่อเนื่องผ่านการสะท้อนคิดจากประสบการณ์ในแต่ละวัน เพื่อปรับปรุงวิธีการสอนให้เหมาะสมและตอบโจทย์ผู้เรียนมากขึ้น การเป็นครูในยุคนี้จึงไม่ใช่เพียงแค่การสอน แต่คือการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อจุดประกายการเปลี่ยนแปลงในระดับบุคคลและสังคมอย่างยั่งยืน

พื้นที่เรียนรู้เชิงวัฒนธรรม : สืบทอด ร่วมสร้าง และเคารพความแตกต่าง

ในโลกที่เต็มไปด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรม การจัดการเรียนรู้จำเป็นต้องก้าวพ้นกรอบห้องเรียนแบบเดิม และเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านวิถีชีวิต ประเพณี และการปฏิสัมพันธ์กับความแตกต่าง “พื้นที่เรียนรู้เชิงวัฒนธรรม” จึงเป็นแนวคิดสำคัญของการศึกษายุคใหม่ ที่เน้นการสืบทอดองค์ความรู้ การร่วมสร้างความรู้ และการเคารพความแตกต่าง

การเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมเริ่มจากการ “สืบทอด” องค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น ผ่านกิจกรรมพื้นบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และพิธีกรรม เช่น การรำ การเล่านิทาน หรือการทำอาหาร ซึ่งช่วยปลูกฝังอัตลักษณ์และความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตน งานวิจัยของ Ashrafova (2024) พบว่า การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสัมผัสวัฒนธรรมของตนเองโดยตรง ช่วยเพิ่มความผูกพันทางอารมณ์และแรงจูงใจในการเรียนรู้ ขณะที่ Mahn and John-Steiner (2012) เสนอว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรม ที่เกิดขึ้นผ่านภาษาและเครื่องมือทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะใน “เขตพัฒนาการใกล้เคียง” ซึ่งเน้นบทบาทของครูในการชี้แนะและสร้างบริบทที่เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกัน

อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้วัฒนธรรมไม่ได้หยุดเพียงการสืบทอด แต่ต้องเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนได้ “ร่วมสร้าง” วัฒนธรรมใหม่ในบริบทของตน แนวคิดนี้ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์อัตลักษณ์ เช่น การทำสารคดีใน TikTok ออกแบบแฟชั่นจากผ้าทอ หรือแต่งเพลงจากดนตรีพื้นบ้าน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทาง Culturally Responsive Teaching (CRT) ที่เน้นการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของผู้เรียน (Gay, 2010) นอกจากนี้ การใช้เทคโนโลยี เช่น การเล่าเรื่องดิจิทัลแบบโต้ตอบ (Interactive Digital Storytelling: IDS) และ พิพิธภัณฑ์เสมือน (Virtual Museums) เพื่อสร้างประสบการณ์เรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรมอย่างมีชีวิตชีวา ผ่านมัลติมีเดียและการเล่าเรื่อง (storytelling) ที่บูรณาการศิลปะและปฏิสัมพันธ์ พร้อมเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกเส้นทางและมีบทบาทสร้างสรรค์ เสริมสร้างประสิทธิภาพการเรียนรู้และเข้าใจมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วม (Rizvic, 2019)

ในสังคมพหุวัฒนธรรม การเรียนรู้ที่ดีต้องไม่ละเลยความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ศาสนา หรือภาษา การเปิดพื้นที่ให้สนทนา แลกเปลี่ยน และฟังเสียงจากกลุ่มต่าง ๆ อย่างเสมอภาค จะช่วยพัฒนา Empathy

(ความเห็นอกเห็นใจ) และทักษะการอยู่ร่วมกับความหลากหลาย รายงานของ UNESCO (2014) ระบุว่า การเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกันควรเริ่มที่ห้องเรียน โดยฝึกให้นักเรียนเข้าใจผู้อื่น เคารพความต่าง และร่วมมือกัน ครูควรได้รับการอบรม และมีการประเมินผลที่สะท้อนทักษะเหล่านี้อย่างเป็นรูปธรรม

ดังนั้น “พื้นที่เรียนรู้เชิงวัฒนธรรม” จึงเป็นแนวทางการศึกษาเชิงมนุษยนิยม ที่มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียน “รู้ เข้าใจ และอยู่ร่วมกับความแตกต่างอย่างเคารพ” ผ่านการสืบทอด ร่วมสร้าง และถักทอความหลากหลายไว้เป็นโครงสร้างเดียวกันในการศึกษา เพื่อหล่อหลอมให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองที่มีราก มีปีก และมีหัวใจที่เชื่อมโยงกับโลกอย่างลึกซึ้ง

เวลาทางการศึกษา : ความยืดหยุ่นและจังหวะชีวิตของผู้เรียน

ในโลกยุคปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แนวคิดเกี่ยวกับเวลาในการศึกษาได้เปลี่ยนไปจากรูปแบบตายตัวในอดีต สู่การตระหนักถึงความจำเป็นของ "ความยืดหยุ่น" เพื่อให้สอดคล้องกับ "จังหวะชีวิตของผู้เรียน" ที่หลากหลาย แนวคิดนี้ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรระดับโลกอย่าง UNESCO ที่เสนอว่า การออกแบบเวลาในการเรียนรู้ควรให้ผู้เรียนมีทางเลือกและเส้นทางที่หลากหลาย โดยเฉพาะกลุ่มที่มีความต้องการเฉพาะ เช่น ผู้ใหญ่ ผู้มีภาระงาน หรือผู้ที่ต้องการกลับเข้าสู่ระบบการศึกษาอีกครั้ง (International Institute for Educational Planning, 2025)

การปรับเวลาให้เหมาะสมกับชีวิตผู้เรียนไม่ใช่เพียงแค่การจัดตารางเรียนใหม่ แต่หมายรวมถึงการเปิดโอกาสให้เรียนรู้ได้ตลอดเวลา ผ่านรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเรียนทางไกล ระบบเครดิตแบบยืดหยุ่น (Flexible Credit System) หรือการรับรองประสบการณ์ก่อนหน้า (Prior Learning Assessment) ทั้งหมดนี้ช่วยให้ผู้เรียนสามารถก้าวไปตามเส้นทางที่เหมาะสมกับตนเอง (UNESCO, 2015) ในเชิงปรัชญา Edgar Morin (Morin, 1999) ได้เสนอแนวคิด “ความคิดเชิงซับซ้อน” (Complex Thought) โดยเน้นว่า การศึกษาควรเชื่อมโยงองค์ความรู้ต่าง ๆ และให้ผู้เรียนได้ใช้เวลาในการคิด วิเคราะห์ สะท้อนตนเอง เพื่อพัฒนาความเข้าใจในบริบทของตนและโลกอย่างลึกซึ้ง ซึ่งกระบวนการเช่นนี้ไม่อาจเกิดขึ้นได้หากเวลาเรียนถูกจำกัดอยู่เพียงแค่ในห้องเรียนที่เร่งรีบ Jacques Delors (Delors, 1996) ก็เสนอในรายงานสำคัญ Learning: The Treasure Within ว่า การศึกษาที่แท้จริงควรตั้งอยู่บนสี่เสาหลัก ได้แก่ “เรียนรู้เพื่อรู้” “เรียนรู้เพื่อทำ” “เรียนรู้เพื่อเป็น” และ “เรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกัน” โดยเฉพาะเสาหลักสุดท้ายที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการใช้เวลาเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น สร้างทักษะการอยู่ร่วมกัน และเคารพในความหลากหลาย ซึ่งจำเป็นต้องออกแบบกิจกรรมที่ใช้เวลาอย่างมีคุณค่า ไม่ใช่เน้นแต่ความเร่งรีบหรือการท่องจำ

ในประเทศไทย Office of the Education Council (2021) ได้สะท้อนแนวคิดเรื่องเวลายืดหยุ่นในรายงานการศึกษาช่วงสถานการณ์โควิด-19 โดยระบุว่า การจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกเวลาและวิธีเรียนรู้ที่เหมาะกับตนเอง เช่น ระบบ on-site, online, on-demand และ on-air เพื่อรองรับความหลากหลายของผู้เรียน นอกจากนี้ แนวคิดเรื่องหลักสูตรฐานสมรรถนะก็เสนอให้มีการออกแบบเวลาเรียนที่ยืดหยุ่นตามศักยภาพและความสนใจของผู้เรียน (Office of the Education Council, 2024)

แนวคิดเรื่องเวลาในการศึกษาไม่ใช่เพียงประเด็นด้านการบริหาร แต่เกี่ยวข้องกับ “สิทธิในการเรียนรู้” ที่ผู้เรียนควรมีอำนาจในการกำหนดจังหวะและรูปแบบที่เหมาะสมกับตนเองมากขึ้น ซึ่งหมายรวมถึงสิทธิที่จะ “ช้าได้” “พักได้” และ “คิดได้นานขึ้น” เพื่อการเรียนรู้ที่แท้จริงอย่างมีคุณภาพ กล่าวโดยสรุป เวลาทางการศึกษาควรถูกออกแบบใหม่ให้เป็นพื้นที่แห่งโอกาส มากกว่ากฎเกณฑ์ เวลาที่ยืดหยุ่นและเข้าใจจังหวะชีวิตของผู้เรียนจะช่วยให้ระบบการศึกษาเดินหน้าไปในทิศทางที่เป็นธรรม ครอบคลุม และสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างแท้จริง

ตัวอย่างเชิงปฏิบัติ : พื้นที่แห่งประสบการณ์ที่สร้างความสุข

ในกระแสของการปฏิรูปการศึกษาเพื่อคุณภาพชีวิตของผู้เรียน แนวคิดเกี่ยวกับ “พื้นที่แห่งประสบการณ์ที่สร้างความสุข” ได้รับความสนใจอย่างมากจากแวดวงการศึกษา โดยเฉพาะในยุคที่ความหลากหลายของผู้เรียนเพิ่มขึ้น พื้นที่เรียนรู้ไม่ควรถูกจำกัดอยู่ในห้องเรียนสี่เหลี่ยม หากแต่ควรเปิดออกสู่โลกชีวิตจริง ที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง การมีส่วนร่วม และการมีความหมายทางจิตใจ (Kolb, 1984)

“พื้นที่แห่งการเรียนรู้เชิงประสบการณ์” (Experiential Learning Space) หมายถึง พื้นที่ทางกายภาพ จิตใจ และสังคมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ สัมผัสกับโลกจริง และสะท้อนคิดจากสิ่งที่ได้เผชิญ โดยมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความสุข ความพึงพอใจ และความสัมพันธ์ที่ดีทั้งต่อตนเองและผู้อื่น แนวคิดนี้ตั้งอยู่บนฐานของการเรียนรู้ผ่านการกระทำ (Learning by doing) และการเรียนรู้ผ่านการสะท้อนคิด (Reflective learning) ซึ่งเป็นหัวใจของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (UNESCO, 2015)

โรงเรียนบ้านน้ำก่ำได้นำแนวคิด Whole School Approach จากโครงการ “โรงเรียนพัฒนาตนเอง” ของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) และเครือข่ายมูลนิธิลำปลายมาศพัฒนา มาปรับใช้ผ่านนวัตกรรม “จิตศึกษา-PBL-PLC” ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมจิตศึกษา และเวทีเสวนา ศิลปะ หรืออ่านวรรณกรรมร่วมกัน เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมห้องเรียนที่มีบรรยากาศเอื้อต่อความปลอดภัยทางจิตใจ (Emotional safety) และเสริมสร้างพลังบวกในชุมชน

2. การจัดหน่วยบูรณาการ PBL (Problem-Based Learning) ให้นักเรียนทำโครงงานจริง เช่น โครงงาน “เด็กเล่นเส้น” ซึ่งเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและชุมชน เกิดสรรค์งานขนมก๋วยจั๊บญวน เป็นทั้งผลิตภัณฑ์ชุมชนและบ่มเพาะทักษะชีวิต

3. ดำเนิน PLC (Professional Learning Community) ให้ครูแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ร่วมสะท้อนประสบการณ์และผลลัพธ์จากห้องเรียน เพื่อปรับปรุงกระบวนการสอนอย่างต่อเนื่อง ครูเปลี่ยนบทบาทเป็นโค้ช

การเปิดพื้นที่แห่งการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ของโรงเรียนบ้านน้ำก่ำ ส่งผลต่อความสุขของผู้เรียน ผู้เรียนมี ส่วนร่วมสูง เนื่องจากได้ลงมือทำจริง และมีแรงจูงใจในการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริงและวัฒนธรรมชุมชน มีความรู้สึกว่าเป็น เจ้าของการเรียนรู้ ช่วยให้รู้สึกเคารพและภาคภูมิใจในตัวเอง ห้องเรียนมีบรรยากาศการเรียนที่ เต็มไปด้วยพลังบวก เปิดโอกาสให้ผู้เรียนคิดตั้งคำถาม แสดงออก และเรียนรู้ในพื้นที่ที่มีความอบอุ่นและเอื้ออาทร (Equitable Education Fund, 2022)

กล่าวได้ว่า "พื้นที่แห่งความสุข" ในการเรียนรู้ไม่ได้เกิดจากโครงสร้างตายตัวหรือหลักสูตรที่แน่นหนา หากแต่เกิดจากการออกแบบพื้นที่ที่เอื้อต่อความหมาย ความสัมพันธ์ และการลงมือทำอย่างแท้จริง เมื่อผู้เรียนรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ และมีอิสระในการเรียนรู้ตามจังหวะชีวิตของตนเอง ความสุขจะไม่ใช่เพียงผลลัพธ์ แต่คือพลังที่หล่อเลี้ยงการเรียนรู้ให้เติบโตอย่างลึกซึ้งและยั่งยืน พื้นที่เรียนรู้ที่ดีจึงควรเป็นพื้นที่ที่มีชีวิต เต็มไปด้วยความหลากหลาย ความยืดหยุ่น และความเข้าใจในมนุษย์แต่ละคนอย่างแท้จริง

องค์ความรู้ใหม่

ในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบัน ระบบการศึกษากำลังเผชิญคำถามสำคัญเกี่ยวกับความหมายที่แท้จริงของการเรียนรู้ ไม่ใช่เพียงเพื่อสอบ “ผ่าน” หรือสำเร็จการศึกษาเท่านั้น หากแต่คือการสร้าง "ชีวิตที่อยากเรียนรู้" อย่างลึกซึ้งและยั่งยืนบทความนี้เสนอแนวคิด “พื้นที่ชีวิตแห่งการเรียนรู้” ในฐานะกรอบคิดใหม่ ที่เชื่อว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นอย่างแท้จริง เมื่อเชื่อมโยงกับชีวิตของผู้เรียน ทั้งในแง่กายภาพ อารมณ์ ปฏิสัมพันธ์ และวัฒนธรรม ซึ่งต้องการการออกแบบการเรียนรู้ที่เปิดกว้าง ยืดหยุ่น และมีความหมาย จากการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และกรณีศึกษาทั้งในและต่างประเทศ ได้ถูกออกแบบเป็น “พื้นที่ชีวิตแห่งการเรียนรู้” ดังนี้

แนวคิด “พื้นที่ชีวิตแห่งการเรียนรู้” เป็นกรอบการจัดการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้เข้ากับชีวิตจริงของผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม ทั้งในมิติทางกายภาพ จิตใจ ความสัมพันธ์ และวัฒนธรรม โดยมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความสุข ความหมาย และการมีส่วนร่วมในฐานะเจ้าของการเรียนรู้อย่างแท้จริง เพื่อขับเคลื่อนแนวคิดดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติในเชิงระบบ จำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบหลัก 6 ประการ ซึ่งเป็นกลไกที่ช่วยหล่อหลอมพื้นที่ชีวิตแห่งการเรียนรู้ให้เป็นจริง ได้แก่

1. การเปิดพื้นที่การเรียนรู้ เริ่มต้นด้วยการขยายขอบเขตของ “ห้องเรียน” ออกไปสู่นิเวศของชีวิตจริง ไม่ว่าจะเป็นสวน วัด ชุมชน หรือพื้นที่สร้างสรรค์อื่น ๆ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

2. การเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นเชื่อมโยงกับแนวคิดการเรียนรู้ที่ไม่จำกัดเวลาและวัย โดยมุ่งให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องและมีความหมายตลอดชีวิต

3. การเรียนรู้ในความสัมพันธ์ เป็นการเรียนรู้ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว แต่เติบโตจากความสัมพันธ์ที่มีความหมายระหว่างผู้เรียน ครู เพื่อน และชุมชน ซึ่งเป็นพื้นฐานของห้องเรียนที่มีชีวิต

4. การเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม สะท้อนถึงบทบาทของวัฒนธรรมท้องถิ่นในการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาวิชากับรากเหง้าของผู้เรียน ทั้งในด้านการสืบทอด การร่วมสร้าง และการเคารพความแตกต่าง

5. การเรียนรู้ด้วยความยืดหยุ่น ตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยการจัดเวลาและวิธีเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นตามจังหวะชีวิตและความพร้อมของผู้เรียน

6. การเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีความสุข เป็นจุดหมายสูงสุดของพื้นที่ชีวิตแห่งการเรียนรู้ ที่ส่งเสริมความพึงพอใจ ความภาคภูมิใจ และความหมายที่ผู้เรียนสร้างขึ้นด้วยตนเองจากประสบการณ์ตรง

แนวคิดหลักทั้งหกประการข้างต้น เมื่อนำไปสู่การจัดการเรียนรู้จริงในห้องเรียนและชุมชน จะปรากฏเป็นรูปธรรมผ่านสาระเชิงประยุกต์และกรณีศึกษาที่สะท้อนหัวใจของพื้นที่ชีวิตแห่งการเรียนรู้ ดังภาพ

Figure 1: Driving Education: A Living Learning Space for Happiness

บทสรุป : การเรียนรู้ที่ขับเคลื่อนด้วยความสุขเมื่อห้องเรียนกลายเป็นพื้นที่ชีวิต

ในโลกการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การยึดติดกับห้องเรียนสี่เหลี่ยมแบบเดิมกำลังกลายเป็นข้อจำกัดสำคัญของการเรียนรู้ที่มีความหมาย การรื้อกรอบความคิดเดิม ๆ เกี่ยวกับห้องเรียนจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนผ่านไปสู่ “พื้นที่ชีวิต” ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม ลงมือทำ และเรียนรู้จากโลกจริงอย่างแท้จริง โดยเฉพาะเมื่อความสุขกลายเป็นทั้งแรงขับเคลื่อนและผลลัพธ์ของการเรียนรู้ กระบวนการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงต้องตอบสนองทั้งด้านปัญญา อารมณ์ และความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้เรียน

แนวคิดเรื่อง Experiential Learning Kolb (1984) ยืนยันว่าความรู้ไม่ได้เกิดจากการรับสารเพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นผลจากการเผชิญประสบการณ์ตรง การสะท้อนคิด และการนำไปทดลองใช้จริง พื้นที่ชีวิต เช่น สวน ชุมชน หรือแม้แต่วัด ล้วนสามารถเป็นห้องเรียนที่มีชีวิตได้ หากออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน นอกจากนี้ บทบาทของครูต้องเปลี่ยนจากผู้ถ่ายทอดไปสู่ “ผู้ออกแบบประสบการณ์” ที่สร้างบรรยากาศปลอดภัย เอื้อต่อการคิดตั้งคำถาม และเคารพความหลากหลาย โดยเฉพาะความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งควรถูกร้อยรัดเข้ากับกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสืบทอดและร่วมสร้าง

จากกรณีของโรงเรียนบ้านน้ำก่ำ ที่นำแนวคิด Whole School Approach มาใช้โดยมีเครือข่ายมูลนิธิลำปลายมาศพัฒนาเป็นพี่เลี้ยง สะท้อนให้เห็นว่าห้องเรียนที่มีความสุขไม่ได้เกิดจากทรัพยากรที่หรูหรา แต่เกิดจากการเปลี่ยนวิธีคิด วิธีสอน และวิธีสร้างสัมพันธ์กับผู้เรียน เด็กมีโอกาสออกแบบการเรียนรู้ผ่านโครงงานจริง เช่น “เด็กเล่นเส้น” ซึ่งไม่เพียงฝึกทักษะชีวิต แต่ยังเสริมความภูมิใจในตนเอง ความร่วมมือ และเป้าหมายในชีวิต

ดังนั้น การศึกษาควรให้ความสำคัญกับ “ความสุขของผู้เรียน” ในฐานะตัวชี้วัดหลักที่สะท้อนคุณภาพของการเรียนรู้ และควรออกแบบหลักสูตรที่ยืดหยุ่น เชื่อมโยงกับชีวิตจริง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในจังหวะชีวิตของตนเอง พร้อมกับสนับสนุนครูให้เป็นผู้อำนวยความสุขมากกว่าผู้ควบคุมชั้นเรียน หากเรากล้าปรับห้องเรียนให้เป็น “พื้นที่ชีวิต” เราจะได้ระบบการศึกษาที่ไม่เพียงสอนให้รู้ แต่ “สร้างชีวิตที่อยากเรียนรู้” อย่างแท้จริง

References

Ashrafova, I. (2024). Culturally Responsive Teaching: Strategies for Promoting Inclusivity in the Classroom. *Global Spectrum of Research and Humanities*, 1(1), 102-112.

Chaisri, P., & Nasoontorn, W. (2021). Shaping Community-Based Curriculum of Local Wisdom: A Case of the School in Thailand. *International Journal of Innovation, Creativity and Change*, 15(4), 973-985.

Chensantikul, N. (2021). Community-Based Learning Processes: Reflections from Experience and Learning. *Journal of Humanities and Social Sciences, Mahamakut Buddhist University Isan Campus*, 2(3), 78-85.

Delors, J. (Ed.). (1996). *Learning: The Treasure Within; Report to UNESCO of the International Commission on Education for the Twenty-First Century (Highlights)*. Paris: UNESCO Publishing.

Equitable Education Fund. (2022). *Self-Improving Schools: Practical Examples of Experiential Spaces That Create Happiness*. Retrieved June 25, 2025, from https://www.eef.or.th/tsqp-whole-school-approach-150922/

European Commission. (2021). *Education and Training Monitor 2021*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Fester, J. (2023, December 12). *How Intergenerational Relationships Support SEL*. Retrieved July 5, 2025, from https://www.edutopia.org/article/how-intergenerational-relationships-support-sel

Garces, L. M., Espinoza, V. M., Mason, R. S., & Urrieta, L., Jr. (2021). The Hidden Curriculum in Teacher Education: A Scoping Review. *Journal of Curriculum and Teaching*, 10(3), 1-12.

Gay, G. (2010). *Culturally Responsive Teaching: Theory, Research, and Practice.* (2nd ed.). New York: Teachers College Press.

Greenberg, M. T. (2023). *Evidence for Social and Emotional Learning in Schools*. Palo Alto, CA: Learning Policy Institute.

Hooks, B. (1994). *Teaching to Transgress: Education as the Practice of Freedom*. New York, NY: Routledge.

International Institute for Educational Planning. (n.d.). *Flexible Learning Pathways in Higher Education*. UNESCO. Retrieved June 3, 2025, from https://www.iiep.unesco.org/en/projects/flexible-learning-pathways-higher-education

Kolb, D. A. (1984). *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Lehtinen, A., Kostiainen, E., & Näykki, P. (2023). Co-Construction of Knowledge and Socioemotional Interaction in Pre-Service Teachers' Video-Based Online Collaborative Learning. *Teaching and Teacher Education*, 133, 1-15.

Mahn, H., & John-Steiner, V. (2012). "Vygotsky and Sociocultural Approaches to Teaching and Learning". In B. J. Irby, G. Brown, R. Lara-Alecio, & S. Jackson (Eds.), *The Handbook of Educational Theories* (pp. 341-356). Charlotte, NC: Information Age Publishing.

Morin, E. (1999). *Seven Complex Lessons in Education for the Future.* (N. Poller, Trans.). Paris, France: UNESCO.

OECD. (2007). *Understanding the Brain: The Birth of a Learning Science*. Paris, France: OECD Publishing.

Office of the Education Council. (2021). *Summary Report: Learning Management Models for Basic Education Students Affected by the COVID-19 Pandemic*. Bangkok: Learning Policy Development Group, Bureau of Educational Standards and Learning Development.

Office of the Education Council. (2024). *Study Report on Processes and Outcomes of Competency-Based School Curriculum Development*. Bangkok: Learning Policy Development Group, Bureau of Educational Standards and Learning Development.

Phutimatee, K. et al. (2024). The Development of an Operational Area Using Participatory Learning Processes in the Thung Khru-Bang Khun Thian Communities, Bangkok. *Journal of Social Science and Cultural*, 8(9), 118-132.

Rands, M. L., & Gansemer-Topf, A. M. (2017). The Room Itself Is Active: How Classroom Design Impacts Student Engagement. *Journal of Learning Spaces*, 6(1), 26-33.

Reilly, K. (2022, April 27). How "Social and Emotional Learning" Became the Newest Battleground in the Classroom Wars. *Time*. Retrieved June 12, 2025, from https://time.com/6170755/social-emotional-learning-schools-conservative-backlash/

Rimm-Kaufman, S., & Sandilos, L. (2018). *Improving Students' Relationships with Teachers to Provide Essential Supports for Learning*. Washington, DC: American Psychological Association.

Rizvic, S. et al. (2019). *Interactive Digital Storytelling: Bringing Cultural Heritage in a Classroom*. Bosnia and Herzegovina: University of Sarajevo.

Rossouw, N., & Frick, L. (2023). A Conceptual Framework for Uncovering the Hidden Curriculum in Private Higher Education. *Cogent Education*, 10(1), 1-15.

Suryani, A., & Widyastuti, T. (2015). The Role of Teachers' Experiential Learning and Reflection for Enhancing Their Autonomous Personal and Professional Development. *Journal Sosial Humaniora*, 8(1), 60-72.

Trujillo-Torres, J. M., Aznar-Díaz, I., Cáceres-Reche, M. P., Mentado-Labao, T., & Barrera-Corominas, A. (2023). Intergenerational Learning and Its Impact on the Improvement of Educational Processes. *Education Sciences*, 13(10), 1-16.

UNESCO. (2014). *Learning to Live Together: Education Policies and Realities in the Asia-Pacific*. Bangkok: UNESCO Bangkok.

UNESCO. (2015). *Rethinking Education: Towards a Global Common Good?* Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสันติศึกษาบนพื้นที่พหุวัฒนธรรม 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้*

Guidelines for Developing a Peace Studies Curriculum in the Multicultural Context of Thailand's Three Southern Border Provinces

[1]รังสรรค์ วัฒนาชัยวณิช, พระมหาพงศธร ธมฺมภาณี, พระครูสุวรรณสุตาลังการ, สีฟ้า ณ นคร, ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์ และ สุธาทิพย์ นววิธากาญจน์

[1]Rangsan Wattanachaiwanich, Phramaha Phongsathorn Dhammabhani, Phrakhusutalangkarn, Seefar Na Nakorm, Khantong Wattanapraditha and Suthathip Nawawithakan

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: pattamayam459@gmail.com

บทคัดย่อ

พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางศาสนา เชื้อชาติ และวัฒนธรรม ซึ่งมีความท้าทายด้านความขัดแย้งที่สืบเนื่องมาอย่างยาวนาน การพัฒนาหลักสูตรสันติศึกษาในพื้นที่ดังกล่าวจึงเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างความเข้าใจ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และการลดความรุนแรง บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสันติศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่พหุวัฒนธรรม ผ่านการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย และทฤษฎีการจัดการศึกษา ผลการศึกษาเสนอแนวทาง 3 ประการ ได้แก่ (1) การพัฒนาหลักสูตรโดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (2) การบูรณาการองค์ความรู้ด้านสันติศึกษา วัฒนธรรมท้องถิ่น และศาสนาเข้าด้วยกัน และ (3) การจัดระบบการประเมินผลที่สะท้อนผลสัมฤทธิ์ด้านความสันติสุขของชุมชน โดยผลลัพธ์ที่คาดหวังคือการสร้างสังคมแห่งสันติภาพที่ยั่งยืนและความสมานฉันท์ในพื้นที่

คำสำคัญ: สันติศึกษา; พหุวัฒนธรรม; สามจังหวัดชายแดนภาคใต้; การพัฒนาหลักสูตร

Abstract

The southern border provinces of Thailand, namely Pattani, Yala, and Narathiwat, are areas characterized by religious, ethnic, and cultural diversity. This diversity has presented ongoing challenges in the form of long-standing conflicts. Developing a peace studies curriculum in this context is a crucial strategy for fostering mutual understanding, peaceful coexistence, and reducing violence. This article aims to propose guidelines for developing a peace education curriculum that aligns with the multicultural context of the region through an analysis of documents, research studies, and educational management theories. The study presents three key approaches: (1) developing the curriculum with the active participation of all stakeholders, (2) integrating knowledge of peace education with local culture and religious

*Received September 16, 2025; Revised October 22, 2025; Accepted November 10, 2025

teachings, and (3) establishing an evaluation system that reflects the community's peace outcomes. The expected result is the creation of a sustainable and harmonious society founded on peace and mutual respect.

Keywords: Peace Studies; Multiculturalism; Southern Border Provinces; Curriculum Development

บทนำ

ปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงที่เกิดขึ้นใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาที่ซับซ้อนและมีมายาวนาน สาเหตุของปัญหามาจากหลายปัจจัย ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ศาสนา และภาษา ทำให้เกิดความไม่เข้าใจและความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงในพื้นที่จึงต้องอาศัยแนวทางที่หลากหลายและครอบคลุม หนึ่งในแนวทางที่สำคัญคือการส่งเสริมการศึกษาเพื่อสันติภาพ เนื่องจากพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่ที่มีความพิเศษทางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอยู่ร่วมกันของประชากรที่มีความแตกต่างทางศาสนาและชาติพันธุ์ ได้แก่ ไทยพุทธ ไทยมุสลิม และเชื้อสายจีน ความหลากหลายเหล่านี้ก่อให้เกิดความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมได้หากชุมชนนั้นมีการยอมรับความเห็นต่าง ให้เกียรติกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน มีความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับงานวิจัยในหัวข้อ นครแม่สอด : การพัฒนาสังคมพหุวัฒนธรรม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ พบว่าชุมชนมีการอยู่ร่วมกันแบบให้เกียรติกัน ยอมรับความเห็นต่างทำให้เมืองแม่สอดมีประเพณี และวัฒนธรรมจากคนหลายเชื้อชาติเป็นมนต์เสน่ห์ที่เป็นอัตลักษณ์และยังดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม ประเพณี ของแต่ละกลุ่ม อันมาจากกลุ่มชนที่มีความหลากหลายแต่อยู่ในสังคมเดียวกัน (Nueangdad, Mekphat, and Thapin, 2025) แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความไม่เข้าใจและนำไปสู่ความขัดแย้ง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่อง สันติสุขแบบวิถีพหุวัฒนธรรม ด้านความเห็นต่างในสังคมพหุวัฒนธรรม ที่กล่าวถึงว่าผลของความขัดแย้งมาจากการที่คนของแต่ละกลุ่มวัฒนธรรมนั้น ๆ ต่างคนต่างอยู่ขาดความเข้าใจกัน ไม่มีกิจกรรมร่วมกัน (Butkheak, and Thaothong, 2021) ซึ่งส่งผลกระทบต่อการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา

การพัฒนาหลักสูตรสันติศึกษา (Peace Studies) จึงถือเป็นกระบวนการทางการศึกษาที่มุ่งสร้างความตระหนักรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ (Harris and Morrison, 2012) ที่จำเป็นสำหรับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมพหุวัฒนธรรม เนื่องจากสันติศึกษาจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงสาเหตุของความขัดแย้งและความรุนแรง ได้เรียนรู้วิธีการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยสันติวิธี และพัฒนาความเห็นอกเห็นใจและความเคารพซึ่งกันและกัน ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรสันติศึกษาสำหรับพื้นที่พหุวัฒนธรรมจึงมีความจำเป็น ในการสร้างพื้นฐานการเรียนรู้ที่ช่วยลดความหวาดระแวงและสร้างความไว้วางใจระหว่างกลุ่มคนที่แตกต่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งมีความซับซ้อนของปัญหาทั้งด้านศาสนา การเมือง และสังคม

บทความนี้จึงมุ่งนำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสันติศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่พหุวัฒนธรรมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเน้นการบูรณาการความหลากหลายทางวัฒนธรรม ศาสนา และวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมความเข้าใจ ความเคารพซึ่งกันและกัน และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอนำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสันติศึกษาบนพื้นที่พหุวัฒนธรรม 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย ความสำคัญของสันติศึกษาในพื้นที่พหุวัฒนธรรม หลักการพื้นฐานของการ

พัฒนาหลักสูตร องค์ประกอบสำคัญของหลักสูตรสันติศึกษา ความท้าทายและข้อเสนอแนะ แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสันติศึกษา และ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ความสำคัญของสันติศึกษาในพื้นที่พหุวัฒนธรรม

สันติศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมความเข้าใจ การยอมรับ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในพื้นที่พหุวัฒนธรรม โดยการส่งเสริมความเข้าใจและความเห็นอกเห็นใจ การพัฒนาทักษะการสื่อสารและการบริหารจัดการความขัดแย้ง ร่วมสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคประชาสังคม สันติศึกษาสามารถช่วยบรรเทาความขัดแย้งและความรุนแรง เพื่อเสริมสร้างสังคมที่สงบสุข ดังนั้น สันติศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมความเข้าใจ การยอมรับ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในพื้นที่พหุวัฒนธรรม เนื่องจากหลักสูตรนี้จะนำไปใช้ในพื้นที่พหุวัฒนธรรมจึงควรมีความหลากหลายและครอบคลุม โดยมีการบูรณาการเข้ากับหลักสูตรการศึกษา การฝึกอบรมสำหรับผู้ใหญ่ การมีส่วนร่วมของชุมชน และการใช้สื่อต่าง ๆ เพื่อให้สันติศึกษามีประสิทธิภาพในการส่งเสริมสันติภาพและความยุติธรรมอย่างยั่งยืน ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้

1. ความท้าทายในพื้นที่พหุวัฒนธรรม (Multiculturalism) การอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนในสังคมเดียวกันที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ (Duangwises, 2015) เนื่องจากพื้นที่พหุวัฒนธรรมมักเผชิญกับความท้าทายหลายประการที่อาจนำไปสู่ความขัดแย้งและความรุนแรง ได้แก่

1) อคติและการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ ศาสนา หรือวัฒนธรรม เป็นปัญหาที่พบได้บ่อยในพื้นที่พหุวัฒนธรรม ซึ่งอาจนำไปสู่การกีดกัน การแบ่งแยก และความไม่เท่าเทียมกัน

2) ความแตกต่างทางวัฒนธรรมอาจนำไปสู่ความเข้าใจผิดและการตีความผิด ซึ่งอาจทำให้เกิดความขัดแย้งและความไม่ไว้วางใจ

3) การแข่งขันเพื่อทรัพยากร เช่น ที่ดิน งาน หรือการเข้าถึงบริการ อาจทำให้เกิดความตึงเครียดและความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่าง ๆ

4) ความขัดแย้งทางอัตลักษณ์ เนื่องจากผู้คนอาจมีความรู้สึกผูกพันกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนอย่างเข้มแข็ง และอาจเกิดความขัดแย้งเมื่ออัตลักษณ์เหล่านั้นถูกคุกคามหรือถูกมองข้าม

2. สันติศึกษา : เครื่องมือในการส่งเสริมสันติภาพในพื้นที่พหุวัฒนธรรม สันติศึกษาเป็นสาขาวิชาที่มุ่งเน้นการศึกษาเกี่ยวกับสาเหตุของความขัดแย้ง ความรุนแรง และวิธีการส่งเสริมสันติภาพและความยุติธรรม ซึ่งมิใช่เป็นการศึกษาพหุวัฒนธรรม(Multicultural Education) ที่เป็นการจัดการศึกษาที่เน้นการยอมรับความแตกต่างความเชื่อ บนพื้นฐานของการยอมรับสิทธิและเสรีภาพ ให้โอกาสชนกลุ่มน้อยพัฒนาอย่างเท่าเทียม(Kleesunthon,2009) ในขณะที่สันติศึกษาสามารถมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความเข้าใจ การยอมรับ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในพื้นที่พหุวัฒนธรรม โดยดังนี้

1) ส่งเสริมความเข้าใจและความเห็นอกเห็นใจ : สันติศึกษาสามารถช่วยให้ผู้คนเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรมและมุมมองของผู้อื่น ซึ่งจะช่วยลดอคติและความเข้าใจผิด

2) พัฒนาทักษะการสื่อสารและการแก้ไขความขัดแย้ง : สันติศึกษาสามารถช่วยให้ผู้คนพัฒนาทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและการแก้ไขความขัดแย้งอย่างสันติวิธี ซึ่งจะช่วยลดความรุนแรงและการเผชิญหน้า

3) ส่งเสริมความยุติธรรมและความเท่าเทียมกัน : สันติศึกษาสามารถช่วยให้ผู้คนตระหนักถึงความไม่ยุติธรรมและความไม่เท่าเทียมกันในสังคม และส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่นำไปสู่ความยุติธรรมและความเท่าเทียมกันมากขึ้น

4) สร้างความเข้มแข็งให้กับภาคประชาสังคม : สันติศึกษาสามารถช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคประชาสังคม โดยการสนับสนุนองค์กรและเครือข่ายที่ทำงานเพื่อส่งเสริมสันติภาพและความยุติธรรม

3. แนวทางการนำสันติศึกษาไปใช้ในพื้นที่พหุวัฒนธรรม เพื่อให้สันติศึกษามีประสิทธิภาพในการส่งเสริมสันติภาพในพื้นที่พหุวัฒนธรรม ควรมีการนำไปใช้ในหลากหลายรูปแบบและระดับ ได้แก่

1) การศึกษาในระบบโรงเรียน สันติศึกษาควรถูกบูรณาการเข้ากับหลักสูตรการศึกษาในทุกระดับ เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้เกี่ยวกับความสำคัญของสันติภาพ ความเข้าใจ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

2) การฝึกอบรมสำหรับผู้ใหญ่ ควรมีการจัดฝึกอบรมสันติศึกษาสำหรับผู้ใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ทำงานในภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคธุรกิจ เพื่อให้พวกเขามีความรู้และทักษะในการจัดการความขัดแย้งและส่งเสริมสันติภาพ

3) การมีส่วนร่วมของชุมชน ควรมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการออกแบบและดำเนินโครงการสันติศึกษา เพื่อให้โครงการเหล่านั้นมีความเหมาะสมกับบริบทและความต้องการของชุมชน

4) การใช้สื่อ ควรมีการใช้สื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต และสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับสันติศึกษา และส่งเสริมการสนทนาและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับสันติภาพและความยุติธรรม

4. ตัวอย่างความสำเร็จของสันติศึกษาในพื้นที่พหุวัฒนธรรม มีตัวอย่างมากมายที่แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของสันติศึกษาในการส่งเสริมสันติภาพในพื้นที่พหุวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น

1) โครงการ "Roots of Empathy" ในประเทศแคนาดา ซึ่งเป็นโครงการที่นำทารกมายังห้องเรียนเพื่อให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้เกี่ยวกับความเห็นอกเห็นใจและความเข้าใจผู้อื่น (Roots of Empathy, 2025)

2) โครงการ "Seeds of Peace" ซึ่งเป็นโครงการที่นำเยาวชนจากภูมิภาคที่มีความขัดแย้ง เช่น ตะวันออกกลาง มาอยู่ร่วมกันและเรียนรู้ที่จะแก้ไขความขัดแย้งอย่างสันติวิธี (Wang, Winthrop, 2016)

3) กระบวนการสันติภาพในประเทศไอร์แลนด์เหนือ ซึ่งสันติศึกษาและการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้าใจและการปรองดองระหว่างกลุ่มต่าง ๆ (Congressional Research Service, 2025)

สรุปได้ว่า สันติศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างสังคมที่มีความสมานฉันท์และอยู่ร่วมกันอย่างสันติ (UNESCO, 2017) สำหรับพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สันติศึกษามีบทบาทดังนี้ 1) หลักสูตรสันติศึกษาช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในความแตกต่างด้านวัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ อันนำไปสู่การยอมรับและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ 2) การเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาและความขัดแย้งโดยไม่ใช้ความรุนแรงเป็นหัวใจสำคัญของสันติศึกษา และ3) การบ่มเพาะจิตสำนึกด้านสันติภาพจะช่วยให้เยาวชนและประชาชนทั่วไปตระหนักถึงความสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

หลักการพื้นฐานของการพัฒนาหลักสูตร

หลักการพื้นฐานที่กล่าวมาข้างต้นเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรสันติศึกษาที่มีประสิทธิภาพ การนำหลักการเหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบและดำเนินการหลักสูตรจะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่จำเป็นต่อการสร้างสังคมที่สงบสุขและยั่งยืน การพัฒนาหลักสูตรสันติศึกษาจึงเป็นภารกิจที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการส่งเสริมสันติภาพและความยุติธรรมในสังคม ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรสันติศึกษาที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยหลักการพื้นฐานหลายประการ ซึ่งจะช่วยให้หลักสูตรมีความครอบคลุม ตรงประเด็น และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง หลักการที่สำคัญมีดังนี้

1. ความครอบคลุมและความหลากหลาย หลักสูตรควรครอบคลุมประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสันติภาพอย่างกว้างขวาง รวมถึงความขัดแย้ง ความรุนแรง ความยุติธรรม สิทธิมนุษยชน การพัฒนาที่ยั่งยืน และการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม นอกจากนี้ ควรให้ความสำคัญกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม ศาสนา ชาติพันธุ์ และเพศสภาพ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจและเคารพความแตกต่างของผู้อื่น

2. การมีส่วนร่วมของผู้เรียน หลักสูตรควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนอย่างแข็งขัน โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น อภิปราย แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และทำงานร่วมกันในกิจกรรมต่าง ๆ การมีส่วนร่วมของผู้เรียนจะช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกเป็นเจ้าของหลักสูตรและมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้

3. การเรียนรู้เชิงปฏิบัติ หลักสูตรควรเน้นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียน โดยใช้กิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การจำลองสถานการณ์ การศึกษากรณีตัวอย่าง การลงพื้นที่ การทำโครงการ และการบริการสังคม การเรียนรู้เชิงปฏิบัติจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและการสร้างสันติภาพ

4. การคิดเชิงวิพากษ์ หลักสูตรควรส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์ของผู้เรียน โดยกระตุ้นให้ผู้เรียนตั้งคำถาม วิเคราะห์ข้อมูล ประเมินหลักฐาน และพิจารณาทางเลือกต่าง ๆ การคิดเชิงวิพากษ์จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจความซับซ้อนของปัญหาความขัดแย้งและพัฒนาแนวทางแก้ไขที่สร้างสรรค์

5. การพัฒนาทักษะทางสังคมและอารมณ์ หลักสูตรควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะทางสังคมและอารมณ์ของผู้เรียน เช่น การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ การรับฟังอย่างตั้งใจ การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การจัดการอารมณ์ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะเหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การแก้ไขความขัดแย้งอย่างสันติ และการสร้างสังคมที่สงบสุข

6. การบูรณาการกับศาสตร์อื่น ๆ หลักสูตรควรบูรณาการความรู้และแนวคิดจากศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา จิตวิทยา ประวัติศาสตร์ และปรัชญา การบูรณาการความรู้จากศาสตร์ต่าง ๆ จะช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจที่ครอบคลุมและลึกซึ้งเกี่ยวกับสันติภาพและความขัดแย้ง

7. การประเมินผลอย่างต่อเนื่อง หลักสูตรควรมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่องเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าของผู้เรียนและปรับปรุงหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การประเมินผลควรครอบคลุมทั้งความรู้ ทักษะ และทัศนคติของผู้เรียน และควรใช้เครื่องมือและวิธีการที่หลากหลาย เช่น การทดสอบ การสังเกต การสัมภาษณ์ และการประเมินตนเอง

8. ความยืดหยุ่นและความเหมาะสม หลักสูตรควรมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับบริบทและความต้องการของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม การปรับเปลี่ยนหลักสูตรอาจรวมถึงการปรับเนื้อหา กิจกรรม และวิธีการสอนให้สอดคล้องกับวัฒนธรรม ภาษา และประสบการณ์ของผู้เรียน

9. การส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคม หลักสูตรควรส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคมและความเสมอภาค โดยเน้นประเด็นเรื่องความเหลื่อมล้ำ การเลือกปฏิบัติ และการละเมิดสิทธิมนุษยชน หลักสูตรควรช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงสาเหตุและผลกระทบของความไม่ยุติธรรม และพัฒนาแนวทางแก้ไขที่สร้างสรรค์

10. การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือ หลักสูตรควรส่งเสริมการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือระหว่างผู้เรียน ครู อาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญ และองค์กรต่าง ๆ ที่ทำงานด้านสันติภาพ การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับโอกาสในการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้อื่น และสร้างความเข้มแข็งให้กับขบวนการสันติภาพ

สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรสันติศึกษาบนพื้นที่พหุวัฒนธรรมต้องตั้งอยู่บนหลักการที่คำนึงถึงบริบทและธรรมชาติของพื้นที่เป็นสำคัญ หลักการเหล่านี้ได้แก่ 1) หลักสูตรต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าใจและยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ โดยไม่ตัดสินหรือแบ่งแยก การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

ของแต่ละกลุ่มจะช่วยสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น 2) เนื้อหาในหลักสูตรควรสะท้อนปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน เช่น การจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน ความเข้าใจประวัติศาสตร์ร่วมกัน และการฟื้นฟูความสัมพันธ์ที่แตกแยก 3) การพัฒนาหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของนักวิชาการ ครู ผู้ปกครอง ผู้นำศาสนา และผู้นำชุมชน เพื่อให้หลักสูตรเป็นที่ยอมรับและตอบสนองความต้องการของทุกฝ่าย และ4) การเน้นการปฏิบัติ นอกเหนือจากการเรียนรู้เชิงทฤษฎี หลักสูตรควรให้ความสำคัญกับการลงมือปฏิบัติจริง เช่น กิจกรรมเสริมสร้างความเข้าใจ การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชั้นเรียนหรือชุมชน และการทำงานร่วมกันในโครงการเพื่อสังคม

องค์ประกอบสำคัญของหลักสูตรสันติศึกษา

หลักสูตรสันติศึกษาที่มีประสิทธิภาพควรประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญหลายประการที่ทำงานร่วมกันเพื่อส่งเสริมความรู้ ทักษะ และคุณค่าที่จำเป็นสำหรับการสร้างสันติภาพ องค์ประกอบเหล่านี้ครอบคลุมทั้งเนื้อหา วิธีการสอน และการประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้

1. เนื้อหา (Content) เนื้อหาของหลักสูตรสันติศึกษาควรมีความหลากหลายและครอบคลุมประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสันติภาพและความขัดแย้ง เนื้อหาหลักที่ควรมี ได้แก่

1) ทฤษฎีสันติภาพและความขัดแย้ง ความเข้าใจในแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับสันติภาพ ความขัดแย้ง ความรุนแรง และการจัดการความขัดแย้งอย่างสันติวิธี รวมถึงทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ทฤษฎีความขัดแย้ง ทฤษฎีการเจรจาต่อรอง และทฤษฎีการสร้างสันติภาพ

2) ประวัติศาสตร์ความขัดแย้งและความรุนแรง การศึกษาเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งและความรุนแรงในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับบุคคล ชุมชน ประเทศ ไปจนถึงระดับโลก เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจถึงสาเหตุ ผลกระทบ และบทเรียนที่ได้รับจากความขัดแย้งเหล่านั้น รวมถึงวิธีการบริหารจัดการความขัดแย้งนั้น ๆ

3) สิทธิมนุษยชนและความยุติธรรมทางสังคม การเรียนรู้เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ความสำคัญของการเคารพสิทธิและความหลากหลายของผู้อื่น รวมถึงประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความยุติธรรมทางสังคม ความเสมอภาค และการไม่เลือกปฏิบัติ

4) การจัดการความขัดแย้งและการเจรจาต่อรอง การพัฒนาทักษะในการวิเคราะห์ความขัดแย้ง การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ การเจรจาต่อรอง การไกล่เกลี่ย และการแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์

5) การสร้างสันติภาพและการพัฒนาที่ยั่งยืน การสำรวจแนวทางการสร้างสันติภาพในระยะยาว การส่งเสริมความร่วมมือ การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

2. วิธีการสอน (Teaching Methods) วิธีการสอนในหลักสูตรสันติศึกษาควรเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน การเรียนรู้จากประสบการณ์ และการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการสร้างสันติภาพ วิธีการสอนที่เหมาะสม ได้แก่

1) การอภิปรายและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการอภิปรายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสันติภาพและความขัดแย้ง เพื่อกระตุ้นการคิดวิเคราะห์และการเรียนรู้ร่วมกัน

2) การจำลองสถานการณ์และการเล่นบทบาทสมมติ การใช้กิจกรรมจำลองสถานการณ์และการเล่นบทบาทสมมติเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะในการจัดการความขัดแย้ง การเจรจาต่อรอง และการแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริง

3) การศึกษาจากกรณีศึกษา การวิเคราะห์กรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งและการสร้างสันติภาพในบริบทต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงและพัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหา

4) การทำงานกลุ่มและการเรียนรู้แบบร่วมมือ การส่งเสริมให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันในกลุ่มเล็ก ๆ เพื่อแก้ไขปัญหา ทำงานโครงการ และเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

5) การใช้สื่อและเทคโนโลยี การใช้สื่อและเทคโนโลยีที่หลากหลาย เช่น วิดีโอ ภาพยนตร์ สื่อสังคมออนไลน์ และแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ เพื่อเพิ่มความน่าสนใจและประสิทธิภาพในการเรียนรู้

3. การประเมินผล (Assessment) การประเมินผลในหลักสูตรสันติศึกษาควรมีความหลากหลายและครอบคลุมทั้งความรู้ ทักษะ และคุณค่าที่ผู้เรียนได้รับ การประเมินผลที่เหมาะสม ได้แก่

1) การสอบข้อเขียน การวัดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของหลักสูตร

2) การนำเสนอผลงาน การประเมินความสามารถในการสื่อสารและการนำเสนอความคิดเห็น

3) การเขียนรายงาน การประเมินความสามารถในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

4) การประเมินจากการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน การประเมินความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในการอภิปราย และการทำงานร่วมกับผู้อื่น

5) การประเมินจากโครงการ การประเมินความสามารถในการนำความรู้และทักษะไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสันติภาพ

4. คุณค่าและทัศนคติ (Values and Attitudes) นอกเหนือจากความรู้และทักษะแล้ว หลักสูตรสันติศึกษาควรส่งเสริมคุณค่าและทัศนคติที่สำคัญสำหรับการสร้างสันติภาพ ได้แก่

1) ความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของมนุษย์ทุกคนโดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ ศาสนา เพศ หรือสถานะทางสังคม

2) ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การพยายามทำความเข้าใจความรู้สึกและความต้องการของผู้อื่น และการแสดงความห่วงใยต่อผู้อื่น

3) ความอดทนอดกลั้น การยอมรับความแตกต่างและความหลากหลายของผู้อื่น และการควบคุมอารมณ์เมื่อเผชิญกับความขัดแย้ง

4) ความยุติธรรม การแสวงหาความยุติธรรมและความเสมอภาคสำหรับทุกคน

5) ความรับผิดชอบ การตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม

5. การบูรณาการ (Integration) หลักสูตรสันติศึกษาควรบูรณาการองค์ประกอบต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างสอดคล้องและเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ ทักษะ และคุณค่าที่ได้รับ และนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาและสร้างสันติภาพในชีวิตจริงได้ การบูรณาการสามารถทำได้โดย

1) การเชื่อมโยงเนื้อหา การเชื่อมโยงเนื้อหาต่าง ๆ ในหลักสูตรเข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนเห็นภาพรวมและความสัมพันธ์ของประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสันติภาพและความขัดแย้ง

2) การใช้กิจกรรมที่หลากหลาย การใช้กิจกรรมที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับการสร้างสันติภาพ

3) การประเมินผลที่ครอบคลุม การประเมินผลที่ครอบคลุมทั้งความรู้ ทักษะ และคุณค่าที่ผู้เรียนได้รับ

สรุปได้ว่า หลักสูตรสันติศึกษาสำหรับพื้นที่พหุวัฒนธรรมควรประกอบด้วยเนื้อหาและกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทั้งในระดับความรู้ ความรู้สึก และการลงมือปฏิบัติจริง ได้แก่ 1) หลักสูตรควรเริ่มต้นด้วยการให้ผู้เรียนได้สำรวจตัวตน ความเชื่อ และคุณค่าของตนเองก่อนที่จะเรียนรู้และ

ทำความเข้าใจผู้อื่น การเรียนรู้เรื่องอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและศาสนาจะช่วยลดอคติและสร้างความเคารพในความแตกต่าง 2) การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของพื้นที่อย่างรอบด้าน ทั้งประวัติศาสตร์ของคนไทยพุทธ ไทยมุสลิม และกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในพื้นที่ จะช่วยสร้างความเข้าใจร่วมกันและยอมรับในความเป็นมาที่หลากหลาย ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างสันติภาพ 3) หลักสูตรควรสอนทักษะที่จำเป็นต่อการอยู่ร่วมกัน เช่น การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ การฟังอย่างตั้งใจ การเจรจาต่อรอง และการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งในระดับต่าง ๆ การจำลองสถานการณ์หรือกรณีศึกษาจะช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะเหล่านี้ในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย 4) ศาสนามีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมจิตใจของผู้คน หลักสูตรควรนำเสนอแนวคิดและหลักคำสอนในศาสนาต่าง ๆ ที่ส่งเสริมสันติภาพ ความเมตตา และการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ การเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางศาสนาระหว่างนักเรียนต่างศาสนาจะช่วยลดช่องว่างและสร้างสะพานแห่งความเข้าใจ และ5) การเรียนรู้จะสมบูรณ์เมื่อผู้เรียนได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้เพื่อส่วนรวม การจัดกิจกรรมร่วมกัน เช่น โครงการพัฒนาชุมชน โครงการจิตอาสา หรือการจัดเวทีแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม จะช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนต่างกลุ่มและสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันในพื้นที่

ความท้าทายและข้อเสนอแนะ

การเผชิญหน้ากับความท้าทายและการนำข้อเสนอแนะไปปฏิบัติเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องอาศัยความมุ่งมั่นและความร่วมมือจากทุกฝ่าย การปรับปรุงและพัฒนาอย่างสม่ำเสมอจะช่วยให้องค์กรสามารถก้าวข้ามอุปสรรคต่าง ๆ และบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การสื่อสารที่ไม่มีประสิทธิภาพ

- *ปัญหา* การสื่อสารที่ไม่ชัดเจน ไม่ทันเวลา หรือไม่ถูกต้อง ทำให้เกิดความเข้าใจผิด ความล่าช้า และความขัดแย้งในการทำงาน

- *ตัวอย่าง* การส่งต่อข้อมูลที่ไม่ครบถ้วน การใช้ภาษาที่เข้าใจยาก การขาดช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสม

- *ข้อเสนอแนะ* ใช้ภาษาที่ชัดเจนและเข้าใจง่ายในการสื่อสาร เลือกช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสมกับสถานการณ์ ให้ข้อมูลที่ถูกต้องและทันเวลา ส่งเสริมการสื่อสารสองทางและการรับฟังความคิดเห็น และ ใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีที่ช่วยในการสื่อสาร เช่น โปรแกรมแชท โปรแกรมประชุมออนไลน์

2. การขาดแคลนทรัพยากร

- *ปัญหา* การขาดแคลนทรัพยากรที่จำเป็น เช่น งบประมาณ บุคลากร อุปกรณ์ หรือเทคโนโลยี ทำให้การดำเนินงานไม่สามารถทำได้อย่างเต็มที่

- *ตัวอย่าง* งบประมาณไม่เพียงพอสำหรับการจัดซื้ออุปกรณ์ที่ทันสมัย บุคลากรมีจำนวนจำกัดทำให้งานล้นมือ

- *ข้อเสนอแนะ* จัดทำแผนการจัดสรรทรัพยากรที่ชัดเจน จัดลำดับความสำคัญของโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า แสวงหาแหล่งทรัพยากรเพิ่มเติม และ ลงทุนในเทคโนโลยีที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน

3. การบริหารจัดการเวลาที่ไม่ดี

- *ปัญหา* การบริหารจัดการเวลาที่ไม่ดี ทำให้เกิดความล่าช้าในการส่งมอบงาน งานไม่เสร็จตามกำหนด และความเครียดในการทำงาน

- *ตัวอย่าง* การจัดลำดับความสำคัญของงานที่ไม่ถูกต้อง การเสียเวลาไปกับกิจกรรมที่ไม่จำเป็น การผัดวันประกันพรุ่ง

- *ข้อเสนอแนะ* จัดทำตารางเวลาและแผนการทำงาน จัดลำดับความสำคัญของงาน หลีกเลี่ยงการผัดวันประกันพรุ่ง ใช้เทคนิคการบริหารจัดการเวลา เช่น Pomodoro Technique ใช้เครื่องมือและแอปพลิเคชันที่ช่วยในการบริหารจัดการเวลา

4) การขาดทักษะและความรู้

- *ปัญหา* การขาดทักษะและความรู้ที่จำเป็นในการทำงาน ทำให้เกิดข้อผิดพลาดในการทำงาน ประสิทธิภาพในการทำงานต่ำ และความยากลำบากในการแก้ไขปัญหา

- *ตัวอย่าง* ขาดทักษะในการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ขาดความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง ขาดทักษะในการสื่อสารกับลูกค้า

- *ข้อเสนอแนะ* จัดอบรมและสัมมนาเพื่อพัฒนาทักษะและความรู้ ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ให้คำปรึกษาและแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ สร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนา และ สนับสนุนการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

5) การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว

- *ปัญหา* การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วในสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ เทคโนโลยี หรือกฎระเบียบ ทำให้ต้องปรับตัวอยู่เสมอ ซึ่งอาจเป็นเรื่องยากและท้าทาย

- *ตัวอย่าง* การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีที่ต้องเรียนรู้ใหม่ การเปลี่ยนแปลงกฎหมายที่ต้องปฏิบัติตาม การเปลี่ยนแปลงความต้องการของลูกค้าที่ต้องตอบสนอง

- *ข้อเสนอแนะ* ติดตามข่าวสารและแนวโน้มต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ เปิดรับความคิดเห็นและแนวทางใหม่ ๆ พร้อมที่จะปรับเปลี่ยนแผนการทำงานและกลยุทธ์ ลงทุนในเทคโนโลยีที่ช่วยให้ปรับตัวได้เร็วขึ้น และสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการปรับตัว

6) แรงจูงใจในการทำงานต่ำ

- *ปัญหา* พนักงานขาดแรงจูงใจในการทำงาน ทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานต่ำ ขาดความคิดสร้างสรรค์ และมีแนวโน้มที่จะลาออก

- *ตัวอย่าง* ขาดโอกาสในการเติบโตในหน้าที่การงาน ขาดการยอมรับและให้รางวัล ขาดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร

- *ข้อเสนอแนะ* ให้โอกาสในการเติบโตในหน้าที่การงาน ให้การยอมรับและให้รางวัล สร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร สร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี และ ให้ความสำคัญกับความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัว

7. ความขัดแย้งภายในองค์กร

- *ปัญหา* ความขัดแย้งระหว่างบุคคลหรือแผนกต่าง ๆ ภายในองค์กร ทำให้เกิดบรรยากาศที่ไม่ดีในการทำงาน การทำงานร่วมกันเป็นไปได้ยาก และประสิทธิภาพในการทำงานลดลง

- *ตัวอย่าง* ความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ ความขัดแย้งเรื่องความคิดเห็น ความขัดแย้งเรื่องอำนาจ

- *ข้อเสนอแนะ* สร้างช่องทางการสื่อสารที่เปิดเผยและโปร่งใส ส่งเสริมการทำงานร่วมกันและการแก้ไขปัญหาร่วมกัน ใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยเพื่อแก้ไขความขัดแย้ง กำหนดกฎระเบียบที่ชัดเจนในการจัดการความขัดแย้ง และ สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เคารพความแตกต่างและความหลากหลาย

สรุปได้ว่า ความท้าทายส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วย 1) การขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ การต่อต้านจากบางกลุ่มที่อาจมองว่าหลักสูตรเป็นเพียงเครื่องมือทางการเมือง และการขาดงบประมาณที่เพียงพอ 2) ควรมีการฝึกอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักการสันติศึกษาและสามารถนำไปถ่ายทอดได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) สร้างความร่วมมือระหว่าง รัฐบาล องค์กรเอกชน และ

ชุมชนท้องถิ่นควรทำงานร่วมกันเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของหลักสูตรอย่างจริงจัง และ4) วิจัยและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อประเมินผลการใช้หลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ ทำให้สามารถปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสันติศึกษา

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสันติศึกษาบนพื้นที่พหุวัฒนธรรม 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ควรคำนึงถึงองค์ประกอบที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ เป้าหมายหลักของหลักสูตรสันติศึกษาคือการสร้างสังคมที่สันติสุขและอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ วัตถุประสงค์ของหลักสูตรควรครอบคลุมถึงดังนี้

1) ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสาเหตุของความขัดแย้งและความรุนแรงในพื้นที่ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ศาสนา และวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น หลักการและแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยสันติวิธี

2) ผู้เรียนมีทักษะในการสื่อสารอย่างสันติ การเจรจาต่อรอง การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง การทำงานร่วมกับผู้อื่น การคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล

3) ผู้เรียนมีทัศนคติที่เปิดกว้าง ยอมรับความแตกต่าง เคารพซึ่งกันและกัน เห็นอกเห็นใจผู้อื่น และมีความรับผิดชอบต่อสังคม

2. การออกแบบเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ เนื้อหาของหลักสูตรควรมีความหลากหลายและครอบคลุมประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสันติภาพและความขัดแย้งในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ตัวอย่างเนื้อหาที่ควรนำมาพิจารณา ได้แก่

1) ประวัติศาสตร์และความเป็นมาของความขัดแย้ง ศึกษาถึงรากเหง้าและสาเหตุของความขัดแย้งในพื้นที่

2) ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและศาสนา ทำความเข้าใจและเคารพในความแตกต่างทางวัฒนธรรมและศาสนาของกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่

3) หลักการและแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยสันติวิธี เรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการเจรจา การไกล่เกลี่ย การประนีประนอม และการสร้างความสมานฉันท์

4) สิทธิมนุษยชนและหลักนิติธรรม ทำความเข้าใจและเคารพในสิทธิมนุษยชนและหลักนิติธรรม

5) การพัฒนาชุมชนและการสร้างสันติภาพ เรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนและการสร้างสันติภาพในระดับท้องถิ่น

ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้ควรมีความหลากหลายและเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ตัวอย่างกิจกรรมที่สามารถนำมาใช้ ได้แก่

1) การอภิปรายและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสันติภาพและความขัดแย้ง

2) การจำลองสถานการณ์ ให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและการเจรจาต่อรองในสถานการณ์จำลอง

3) การศึกษาดูงาน พาผู้เรียนไปศึกษาดูงานในพื้นที่ที่มีความขัดแย้งหรือในองค์กรที่ทำงานด้านสันติภาพ

4) การทำโครงการกลุ่ม มอบหมายให้ผู้เรียนทำโครงการกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสันติภาพในชุมชน

5) การเชิญวิทยากร เชิญวิทยากรที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านสันติภาพมาบรรยายและแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้เรียน

3. การเลือกใช้วิธีการสอนที่เหมาะสม วิธีการสอนควรมีความหลากหลายและสอดคล้องกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ ตัวอย่างวิธีการสอนที่สามารถนำมาใช้ ได้แก่

1) การบรรยาย ใช้สำหรับการถ่ายทอดความรู้และข้อมูลพื้นฐาน

2) การอภิปราย ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนประสบการณ์

3) การทำงานกลุ่ม ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกันและเรียนรู้จากกันและกัน

4) การใช้สื่อการสอน ใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย เช่น วิดีโอ ภาพยนตร์ สไลด์ และเอกสารประกอบการสอน

5) การเรียนรู้จากประสบการณ์ เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง เช่น การศึกษาดูงานและการทำโครงการกลุ่ม

4. การประเมินผลการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้ควรมีความหลากหลายและครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ตัวอย่างวิธีการประเมินผลที่สามารถนำมาใช้ ได้แก่

1) การสอบข้อเขียน ใช้สำหรับการประเมินความรู้ความเข้าใจของผู้เรียน

2) การสอบปากเปล่า ใช้สำหรับการประเมินความสามารถในการสื่อสารและการแสดงความคิดเห็นของผู้เรียน

3) การสังเกตพฤติกรรม ใช้สำหรับการประเมินทักษะและความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นของผู้เรียน

4) การประเมินผลงาน ใช้สำหรับการประเมินคุณภาพของผลงานที่ผู้เรียนสร้างขึ้น

5) การประเมินตนเอง ให้ผู้เรียนประเมินตนเองเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ได้รับจากการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการพัฒนาหลักสูตรสันติศึกษา ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมความเข้าใจในเรื่องสันติภาพ ความขัดแย้ง การจัดการความขัดแย้ง และการสร้างสังคมที่สงบสุข ข้อเสนอแนะเหล่านี้มีเป้าหมายเพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้กำหนดนโยบาย นักการศึกษา และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ในการพัฒนาหลักสูตรสันติศึกษาที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของสังคมไทย

1. การกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่ชัดเจน หลักสูตรสันติศึกษาควรมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่ชัดเจน สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย และสามารถวัดผลได้ วิสัยทัศน์ควรสะท้อนถึงความมุ่งมั่นในการสร้างสังคมที่สงบสุข ยุติธรรม และเคารพสิทธิมนุษยชน เป้าหมายควรระบุถึงผลลัพธ์ที่คาดหวัง เช่น การเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสันติภาพ การพัฒนาทักษะในการจัดการความขัดแย้ง และการส่งเสริมพฤติกรรมที่เอื้อต่อสันติภาพ ดังนั้นควรกำหนดเป็นนโยบายดังนี้

1) ควรจัดตั้งคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจากหลากหลายสาขา เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายของหลักสูตรสันติศึกษา

2) ควรกำหนดตัวชี้วัดที่ชัดเจนและสามารถวัดผลได้ เพื่อประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตร

3) ควรเผยแพร่วิสัยทัศน์และเป้าหมายของหลักสูตรให้แก่สาธารณชนได้รับทราบ

2. การบูรณาการเนื้อหาที่หลากหลายและครอบคลุม หลักสูตรสันติศึกษาควรบูรณาการเนื้อหาที่หลากหลายและครอบคลุม ทั้งในด้านทฤษฎีและปฏิบัติ เนื้อหาควรครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ เช่น แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสันติภาพและความขัดแย้ง ประวัติศาสตร์และความเป็นมาของความขัดแย้งในสังคมไทยและสังคมโลก ทักษะในการจัดการความขัดแย้ง การเจรจาต่อรอง และการไกล่เกลี่ย การส่งเสริมความเข้าใจและความเคารพในความแตกต่างทางวัฒนธรรม การสร้างสังคมที่ยุติธรรมและเสมอภาค การมีส่วนร่วมของพลเมืองในการสร้างสันติภาพ เป็นต้น ดังนั้นควรกำหนดเป็นนโยบายดังนี้

1) ควรพัฒนาคู่มือหลักสูตรที่ครอบคลุมเนื้อหาที่หลากหลายและสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย

2) ควรส่งเสริมการใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น กรณีศึกษา บทความ วิดีโอ และเกม

3) ควรสนับสนุนการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียน เช่น การศึกษาดูงาน การเสวนา และการฝึกอบรม

3. การส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุกและประสบการณ์ตรง หลักสูตรสันติศึกษาควรส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุกและประสบการณ์ตรง เพื่อให้นักเรียนนักศึกษาได้พัฒนาทักษะและความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง การเรียนรู้เชิงรุกสามารถทำได้โดยการใช้กิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วม เช่น การอภิปราย การระดมสมอง การจำลองสถานการณ์ และการทำงานกลุ่ม ประสบการณ์ตรงสามารถทำได้โดยการจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนนักศึกษาได้สัมผัสกับสถานการณ์จริง เช่น การลงพื้นที่ การทำงานอาสาสมัคร และการเข้าร่วมโครงการสันติภาพ ดังนั้นควรกำหนดเป็นนโยบายดังนี้

1) ควรสนับสนุนการพัฒนาวิธีการสอนที่เน้นการเรียนรู้เชิงรุกและประสบการณ์ตรง

2) ควรจัดสรรงบประมาณสำหรับการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนและโครงการสันติภาพ

3) ควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรภาคประชาสังคมและหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้นักเรียนนักศึกษาได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสันติภาพ

4. การพัฒนาศักยภาพของครูอาจารย์ ครูอาจารย์มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้และทักษะเกี่ยวกับสันติศึกษา ดังนั้น การพัฒนาศักยภาพของครูอาจารย์จึงเป็นสิ่งจำเป็น ครูอาจารย์ควรได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับเนื้อหา วิธีการสอน และการประเมินผลที่เกี่ยวข้องกับสันติศึกษา นอกจากนี้ ครูอาจารย์ควรได้รับการสนับสนุนให้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กับเพื่อนร่วมงาน ดังนั้นควรกำหนดเป็นนโยบายดังนี้

1) ควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการสำหรับครูอาจารย์เกี่ยวกับสันติศึกษา

2) ควรพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมครูที่เน้นการพัฒนาทักษะในการสอนสันติศึกษา

3) ควรสนับสนุนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้สำหรับครูอาจารย์ที่สอนสันติศึกษา

5. การประเมินผลและการปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง หลักสูตรสันติศึกษาควรได้รับการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ เพื่อตรวจสอบว่าหลักสูตรบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ การประเมินผลควรครอบคลุมทั้งด้านเนื้อหา วิธีการสอน และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนนักศึกษา ผลการประเมินควรนำมาใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรให้มีความทันสมัยและตอบสนองต่อความต้องการของสังคม ดังนั้นควรกำหนดเป็นนโยบายดังนี้

1) ควรกำหนดระบบการประเมินผลหลักสูตรที่ชัดเจนและครอบคลุม

2) ควรเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลากหลายแหล่ง เช่น นักเรียนนักศึกษา ครูอาจารย์ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ

3) ควรนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง

6. การสร้างความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ การพัฒนาหลักสูตรสันติศึกษาให้ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และ

สถาบันการศึกษา การสร้างความร่วมมือจะช่วยให้หลักสูตรมีความหลากหลาย ครอบคลุม และตอบสนองต่อความต้องการของสังคม ดังนั้นควรกำหนดเป็นนโยบายดังนี้

1) ควรจัดตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาจากภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อให้คำแนะนำในการพัฒนาหลักสูตร

2) ควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรที่ทำงานด้านสันติภาพ

3) ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมและโครงการที่เกี่ยวข้องกับสันติศึกษา

สรุปได้ว่า ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่กล่าวมาข้างต้นเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรสันติศึกษาที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของสังคมไทย การนำข้อเสนอแนะเหล่านี้ไปปฏิบัติจริง จะช่วยส่งเสริมความเข้าใจในเรื่องสันติภาพ ความขัดแย้ง การจัดการความขัดแย้ง และการสร้างสังคมที่สงบสุข ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสันติศึกษาบนพื้นที่พหุวัฒนธรรม 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังแผนภาพที่ 1

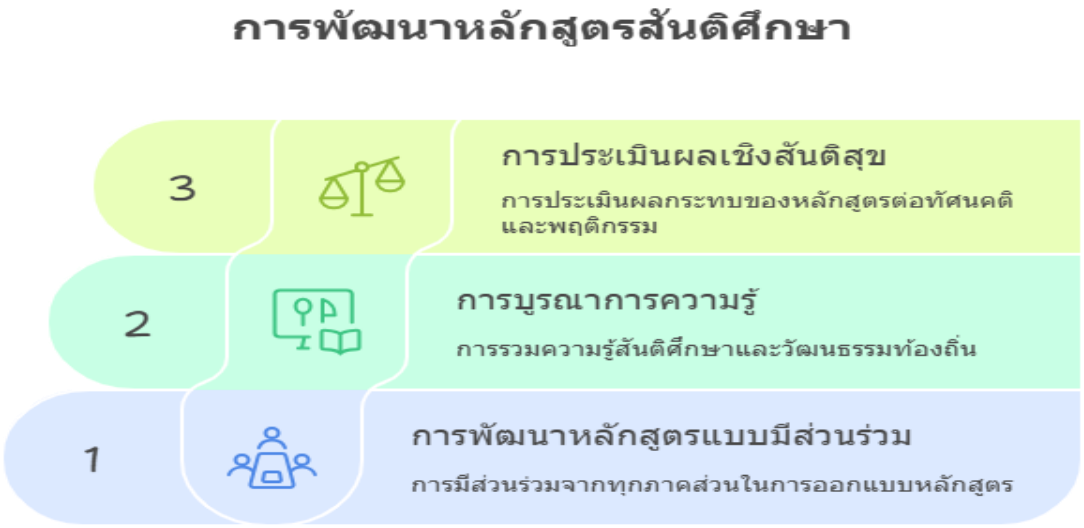

Figure 1: Guidelines for Developing a Peace Education Curriculum in the Multicultural Context of Thailand's Three Southern Border Provinces

ผู้เขียนขอนำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสันติศึกษาบนพื้นที่พหุวัฒนธรรม 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรแบบมีส่วนร่วม โดยใช้การจัดทำหลักสูตรที่มีการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ศาสนา สถานศึกษา ภาครัฐ และประชาชน เพื่อให้หลักสูตรสอดคล้องกับความต้องการและบริบทของพื้นที่ (Wang, Winthrop, 2016) การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อรวบรวมความคิดเห็น การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนและชุมชนเสนอเนื้อหาที่ต้องการเรียนรู้ ตลอดจนนำผลการมีส่วนร่วมไปพัฒนาเป็นโครงสร้างหลักสูตรที่ตอบสนองต่อสังคมจริง

2. การบูรณาการองค์ความรู้สันติศึกษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยใช้เนื้อหาของหลักสูตรที่ครอบคลุมทั้งทฤษฎีด้านสันติศึกษาและองค์ความรู้ท้องถิ่น เช่น ประวัติศาสตร์ชุมชน ศิลปะวัฒนธรรมพื้นบ้าน และ

หลักธรรมคำสอนทางศาสนาต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและเกิดความภาคภูมิใจในรากเหง้าของตนเอง การบูรณาการบทเรียนเกี่ยวกับความยุติธรรมทางสังคม การสร้างสื่อการเรียนการสอนที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ และการใช้ภาษาท้องถิ่นควบคู่กับภาษาไทยเพื่อสร้างการเข้าถึง

3. การประเมินผลเชิงสันติสุข ใช้การประเมินผลหลักสูตรโดยไม่ควรพิจารณาเพียงผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ แต่ต้องสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติ พฤติกรรม และระดับความสันติสุขของชุมชน ใช้การประเมินแบบผสมผสาน (Mixed-method) เช่น แบบสอบถาม การสังเกต และการสัมภาษณ์เชิงลึก อีกทั้งควรวัดผลสัมฤทธิ์ในเชิงคุณภาพ เช่น ความสามารถในการแก้ไขความขัดแย้ง ใช้การประเมินผลต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงหลักสูตรให้ทันต่อสถานการณ์

สรุป

การพัฒนาหลักสูตรสันติศึกษาบนพื้นที่พหุวัฒนธรรม 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ใช่เพียงการเพิ่มเนื้อหาในห้องเรียน แต่เป็นการลงทุนในอนาคตของเยาวชนและสังคมโดยรวม การสร้างหลักสูตรที่ยึดหลักการเคารพความหลากหลาย การมีส่วนร่วม และการลงมือปฏิบัติ จะช่วยปลูกฝังจิตสำนึกแห่งสันติภาพ และสร้างพลเมืองที่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสร้างสรรค์และยั่งยืนในสังคมที่มีความแตกต่างกัน การศึกษาคือสะพานเชื่อมโยงหัวใจที่แตกต่างกันเข้าด้วยกัน และเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างสันติภาพที่แท้จริงบนพื้นที่แห่งนี้

ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรสันติศึกษาในพื้นที่พหุวัฒนธรรมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะการบูรณาการองค์ความรู้สันติศึกษา วัฒนธรรมท้องถิ่น และศาสนาเพื่อสร้างการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของพื้นที่อย่างแท้จริง เมื่อดำเนินการอย่างเป็นระบบและมีส่วนร่วม จะนำไปสู่การสร้างสังคมแห่งสันติภาพที่ยั่งยืน

References

Butkheak, S., & Thaothong, S. (2021). The Peacefulness of the Multicultural Trajectory: The Different Opinions in the Multicultural Society Brings About the Integration of Arts and Community Environment. *Journal of Humanities and Social Sciences Review (JHSSR)*, 23(2), 89-106.

Congressional Research Service. (2025). *Northern Ireland: The Peace Process, Ongoing Challenges, and U.S. Interests* (Report No. R46259). Washington, DC: U.S. Congress.

Duangwises, N. (2015). *Multiculturalism*. Retrieved September 21, 2025, from https://anthropology-concepts.sac.or.th/glossary/90

Harris, I. M., & Morrison, M. L. (2012). *Peace Education*. (3rd ed.). Jefferson, NC: McFarland.

Kleesunthon, A. (2012). *Multicultural Education*. Retrieved September 21, 2025, from https://www.moe.go.th/multicultural-education

Nueangdad, T., Mekphat, M., & Thapin, A. (2025). Nakhon Mae Sot: Developing a Multicultural Society for Reconciliation. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 10(1), 478-488.

Office of Peace and Governance. (2021). *Conflict Situation Reports in the Southern Border Provinces of Thailand*. Bangkok: National Security Council Office.

Roots of Empathy. (2025). *About the Program*. Toronto, ON: Roots of Empathy.

Suriya Wong, S. (2020). *Peace Studies and Conflict Management in Thai Society*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

UNESCO. (2017). *Learning to Live Together in Peace Through Education*. Paris, France: UNESCO Publishing.

Wang, R., & Winthrop, R. (2016). *Seeding Peace: Implementing Peace Education in Conflict-Affected Contexts*. Washington, DC: Brookings Institution.

Wongrianthong, N. (2019). Curriculum Development in Peace Studies in Multicultural Areas. *Journal of Education and Society*, 15(2), 35-49.